

Omgevingsvisie Heerenveen 1.0

Naar een gezonde, ondernemende en duurzame gemeente in 2040

Vastgesteld 8 juli 2021

Omgevingsvisie Heerenveen

Naar een gezonde, ondernemende en duurzame gemeente in 2040

Vastgestelde Omgevingsvisie

Versie 1.0

Vastgesteld in de gemeenteraad

8 juli 2021

Inhoudsopgave

Samenvatting.....4

1 Inleiding.....8

1.1 De Omgevingsvisie geeft richting aan de toekomst..... 8

1.2 Ruimte voor initiatieven en sturen op omgevingskwaliteit..... 8

1.3 Met de Omgevingsvisie werken we aan het realiseren van de Global Goals 8

1.4 Hoe is deze Omgevingsvisie tot stand gekomen? 8

1.5 Hoe gaan we om met de corona-pandemie? 9

1.6 Leeswijzer..... 9

2 Het DNA van Heerenveen: onze kernkwaliteiten11

2.1 Ontstaans- en ontwikkelgeschiedenis 11

2.2 Onze kernkwaliteiten 11

3 Waar moeten we rekening mee houden?15

3.1 De leefomgeving verandert 15

3.2 Beleid en regels van andere overheden..... 15

4 Visie op hoofdlijnen17

4.1 Toekomstvisie: het Heerenveen van 2040..... 17

4.2 Hoe willen we samenwerken 19

4.3 Hoe wegen we af?..... 20

5 Thematische uitwerking van de visie22

5.1 Vier kernopgaven 22

5.2 Werken aan Heerenveen als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen 22

5.3 Bouwen aan toekomstbestendige woningen 27

5.4 Zorgen voor gezonde, klimaatbestendige en leefbare wijken en dorpen..... 31

5.5 Versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijk gebied 38

6 Gebiedsgerichte uitwerking van de visie43

6.1 Naar gebiedsgericht omgevingsbeleid 43

6.2 Centrumgebieden..... 45

6.3 Gemengde gebieden met een bovenlokale functie..... 51

6.4 Groene gebieden met een bovenlokale betekenis 54

6.5 Historische linten 58

6.6 Hoofddassen en infrastructuur..... 66

6.7 Woongebieden en overig bebouwd gebied..... 68

6.8 Bedrijventerreinen 78

6.9 Buitengebied 83

7 Uitvoeringshoofdstuk Omgevingsvisie93

7.1 Inzet van verschillende instrumenten..... 93

7.2 Programma’s..... 94

7.3 Projecten en investeringsagenda 94

7.4 Het Omgevingsplan..... 94

7.5 Toezicht en handhaving..... 94

7.6 Participatie..... 94

7.7 Grondbeleid en kostenverhaal..... 95

7.8 Monitoring en aanpassing van de visie 95

Separaat bijlagenboek

- 1. Opbrengst Omgevingsdialogen
- 2. Omgevingskwaliteit op hoofdlijnen – toelichting kernkwaliteiten
- 3. Ontwikkelingen en trends op het gebied van de fysiek leefomgeving
- 4. Rijks- en Provinciaal beleid
- 5. Overzicht Strategische Doelstellingen 2030
- 6. Overzicht nieuw, te actualiseren en verouderd beleid
- 7. Gemeentelijk verkeer en vervoerplan
- 8. Waterplan (visiedeel)
- 9. Reacties organisaties (geanonimiseerd)
- 10. Reacties inwoners (geanonimiseerd)
- 11. Reactienota zienswijzen
- 12. Overzicht ambtshalve aanpassingen Omgevingsvisie 1.0

Samenvatting

De Omgevingsvisie geeft richting aan de toekomst van onze gemeente

De samenleving en de leefomgeving veranderen snel. In deze verandering is het goed om een gezamenlijk richtpunt te hebben en te bepalen wat onze ambities zijn. Wat voor gemeente willen we zijn? En hoe komen we daar?

Deze Omgevingsvisie bevat ons integrale beleid op hoofdlijnen voor de fysieke leefomgeving. In de visie staan de ambities, kernopgaven en de uitgangspunten van ons beleid voor de fysieke leefomgeving. Kortom; wat willen we bereiken in 2040? En wat gaan we daar voor doen tot 2030?

De Omgevingsvisie wordt vastgesteld door de gemeenteraad en is bindend voor de gemeente bij de uitwerking van nieuw beleid voor de fysieke leefomgeving.

De Omgevingsvisie is een dynamisch document. Ontwikkelingen gaan steeds sneller. Dit vraagt om een flexibele aanpak met de mogelijkheid visies en plannen aan te passen aan voortschrijdend inzicht. Na vaststelling wordt de visie regelmatig geëvalueerd en aangepast. De stip aan de horizon blijft daarbij hetzelfde, maar de route om er te komen wordt daarbij aangepast aan ontwikkelingen en nieuwe inzichten.

Onze stip aan de horizon voor 2040 kan als volgt worden samengevat:

Kern van de visie

“In 2040 is Heerenveen een gezonde, ondernemende en duurzame gemeente waar het prettig wonen, werken en recreëren is. We hebben ons onderscheidende profiel als (top)sportgemeente verder versterkt en verbreed. We koesteren de landschappelijke kwaliteit en diversiteit, de uitstekende bereikbaarheid en de (regionale) voorzieningen als reden om hier te wonen en te werken. En we zijn in 2040 een flink eind op weg om de gemeente samen met inwoners en bedrijven klimaatbestendig en klimaatneutraal te maken.”

De keuzes die de gemeente de komende jaren maakt en de samenwerkingen die we aan gaan, zijn ondersteunend aan deze ambities.

Het tot stand komen van de Omgevingsvisie

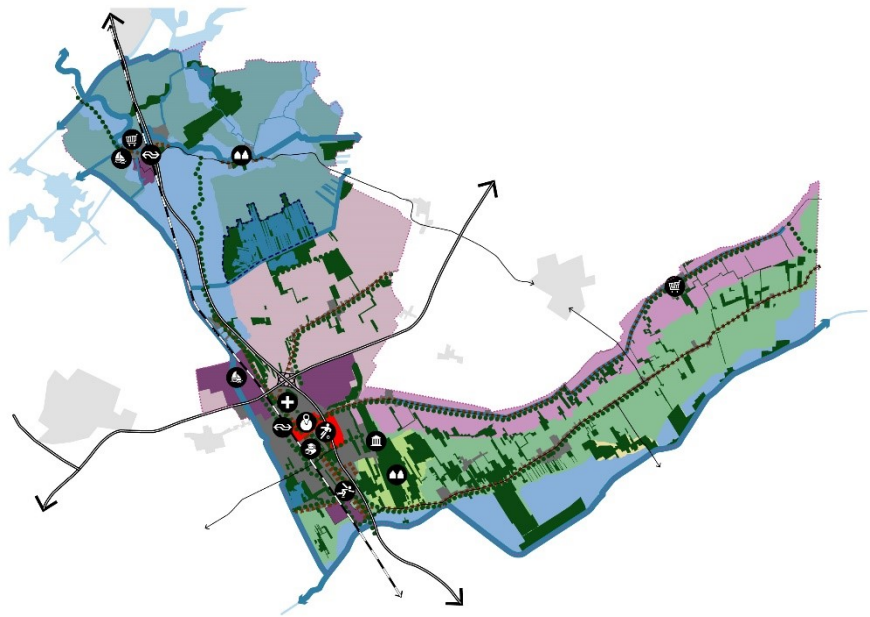
In 2019 en 2020 hebben verschillende dialoogsessies plaatsgevonden, is een enquête afgenomen en zijn er sessies geweest met de gemeenteraad. Ook na de vaststelling van de Omgevingsvisie 1.0 wil de gemeente inwoners en organisaties betrekken bij de uitwerking en de evaluatie van ons beleid én bij de actualisatie van de Omgevingsvisie.

Onze kernkwaliteiten

Uit het ontstaan van het landschap, de ontginning van het landschap en de ontwikkeling daarna zijn de unieke kenmerken en waarden van Heerenveen ontstaan: ons DNA. Een deel daarvan zien we als de basis voor verdere ontwikkeling van Heerenveen en willen we doorgeven aan volgende generaties; dit zijn onze kernkwaliteiten. Tijdens de Omgevingsdialogen in maart en mei 2019 zijn deze kernkwaliteiten met inwoners besproken en aangescherpt.

Onze kernkwaliteiten

1. Een landelijk onderscheidend profiel als (top)sportgemeente
2. De uitstekende (boven)regionale bereikbaarheid en daarbij horend vestigingsklimaat
3. De nabijheid van regionale voorzieningen
4. Landschappelijke diversiteit
5. De historie van de (veen)ontginningsgeschiedenis
6. Een robuust groen- en blauw netwerk

Samenvattende kaart met kernkwaliteiten van de gemeente Heerenveen

Onze samenwerkings- en afwegingsprincipes

Heerenveen kiest waar mogelijk voor samenwerking en treedt sturend op waar nodig. Inwoners en ondernemers spelen daarom ook een belangrijke rol bij het verwezenlijken van de Omgevingsvisie. Samengevat hanteert gemeente Heerenveen de volgende samenwerkingsprincipes voor het fysieke domein:

Samenwerkingsprincipes

1. We werken volgens het ‘ja, mits’-principe.
We denken in mogelijkheden. Niet initiatiefnemers laten aantonen waarom iets voldoet, maar samen kijken wat er nodig en passend is. In sommige gevallen leidt dit tot een aangepast plan. Wanneer het invullen van de ‘mits’ niet haalbaar is, is nee ook een antwoord. Dit wordt begrijpelijk uitgelegd. We zijn helder en transparant naar initiatiefnemers om teleurstellingen te voorkomen.
2. We investeren in afstemming vooraf.
We leggen minder vooraf vast in kwantitatieve regels en zetten meer in op dialoog en proces aan de voorkant om gezamenlijke doelen te bereiken. Het betrekken van inwoners is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van initiatiefnemers en overheid, waarbij we zoveel mogelijk sturen op draagvlak. Dit betekent niet altijd dat dit leidt tot een plan waar iedereen mee instemt. Participatie is een inspanningsverplichting en geen resultaatverplichting.
3. Inwoners krijgen een grotere rol bij de voorbereiding en evaluatie van ons Omgevingsbeleid.
Ook bij de voorbereiding van beleid (programma's) betrekken we inwoners en relevante organisaties. Samen met inwoners evalueren we ons beleid om het nog beter aan te laten sluiten bij de praktijk en de wensen vanuit de samenleving. Daarbij kiezen we middelen die goed passen bij de manier waarop we in Heerenveen werken. We vragen feedback op hoe wij werken.
4. De opgave bepaalt hoe en met wie we samenwerken.
Vanuit bewuste rolkeuze en gezamenlijke prioriteiten werken we met de samenleving én elkaar aan ontwikkelingen, opgaven en resultaten. Dit vraagt om een overheid die flexibel is en meebeweegt met aanwezige initiatieven uit de samenleving. Per opgave en per gebied bepalen we of we een regierol hebben, faciliterend zijn of willen loslaten en communiceren dit ook duidelijk naar andere betrokkenen.

In Heerenveen hanteren we voor nieuwe opgaven en initiatieven vanuit inwoners en bedrijven de volgende afwegingsprincipes bij het inrichten, gebruiken en beheren van de fysieke leefomgeving:

Afwegingsprincipes

1. Elk initiatief versterkt de bestaande kernkwaliteiten of voegt nieuwe omgevingskwaliteiten toe;
2. Het plan van de één wordt niet het probleem van de ander;
3. We werken gebiedsgericht en durven onderscheid te maken tussen gebieden ;
4. We bekijken vraagstukken in samenhang; bij elke ontwikkeling grijpen we kansen op het gebied van gezondheid en duurzaamheid.

Vier kernopgaven; waarmee gaan we aan de slag tot 2030?

Vaak spelen meerdere opgaven in hetzelfde gebied en heeft het voordelen om deze in samenhang aan te pakken. We richten ons daarom de komende jaren op een aantal kernopgaven, waarin meerdere opgaven met elkaar samenhangen. Om onze ambities in 2040 te kunnen verwezenlijken, kiezen we ervoor om ons tot 2030 te richten op vier kernopgaven.

Kernopgave 1 Werken aan Heerenveen als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen

We willen banenmotor voor de regio zijn en blijven. Niet groeien om het groeien, maar omdat we willen zorgen voor toekomstbestendige werkgelegenheid op basis van onze kracht. Om het (top)sportprofiel en de bijbehorende economische spin-off op lange termijn vast te houden, is het belangrijk dat (de gebieden rondom) Sportstad en Thialf aantrekkelijk zijn en goed blijven functioneren.

Het woon- en vestigingsklimaat in de gemeente verbeteren we door de centrumgebieden in Heerenveen, Akkrum, Jubbega en Aldeboarn op orde te brengen. Daarnaast zorgen we er voor dat er voldoende werklocaties van goede kwaliteit zijn en dat de (bovenregionale) bereikbaarheid is gewaarborgd. Het stationsgebied van Heerenveen willen we gebruiksvriendelijker maken. Wanneer deze basis op orde is, kan Heerenveen blijven doorontwikkelen in sectoren als circulaire economie, duurzame logistiek en het cluster sport, vitaliteit & voeding.

Omdat we een schaarste in grondstoffen willen voorkomen, is een omslag naar een circulaire economie noodzakelijk. Met de bestaande bedrijven en organisaties op dit gebied willen we Heerenveen verder laten uitgroeien tot een Circular Valley: een aantrekkelijke plek waar ruimte is om met allerlei circulaire innovaties te experimenteren en op zoek te gaan naar nieuwe verdienmodellen.

De vrijetijdseconomie vormt een interessante groeisector voor onze gemeente en kan tegelijkertijd positief bijdragen aan het woon- en leefklimaat (en daarmee het vestigingsklimaat). Dit vraagt een heldere profilering en samenwerking met andere gemeenten in de regio.

Kernopgave 2 Bouwen aan toekomstbestendige woningen

De kwaliteit van bestaande woningen wordt steeds belangrijker. Woningen die al zijn gebouwd moeten aan nieuwe behoeftes worden aangepast om langer mee te kunnen. Daarvoor moet worden geïnvesteerd in de verduurzaming van woningen, maar er kunnen ook aanpassingen nodig zijn om ze geschikt te maken voor zorg of voor andere doelgroepen. De komende jaren ligt de focus op vernieuwen, transformeren en verbeteren van het bestaande woningaanbod. Deze opgave pakken we samen met woningbouwcorporaties, particuliere verhuurders en particulieren op. Wat betreft nieuwbouw gaan we scherper kijken naar de realisatie van nieuwe projecten. Wat voegen ze toe aan het bestaande woningaanbod? En is er op de langere termijn ook vraag naar deze woningen?

Voor nieuwbouw richten we ons in eerste instantie op het afronden van bestaande woningbouwlocaties en het bouwen binnen bestaand bebouwd gebied. Tegelijkertijd houden we ook oog voor de toekomstige vraag in de woningmarkt. Mogelijk gaat de woningmarkt in de regio veranderen doordat het thuiswerken belangrijk wordt of doordat de Lelylijn wordt aangelegd. De komende jaren verkennen we daarom ook of het realiseren van nieuwe uitbreidingswijken nodig is om iedereen een passende woning te bieden. We realiseren ons dat wonen meer is dan alleen een kwalitatief goede woning. De inrichting en de beleving van de woonomgeving en de beschikbaarheid van (recreatie)voorzieningen bepaalt in belangrijke mate het woonplezier (zie kernopgave 3).

Kernopgave 3 Zorgen voor gezonde, klimaatbestendige en leefbare wijken en dorpen

De inrichting en het gebruik van de openbare ruimte draagt bij aan de gezondheid van onze inwoners en de leefbaarheid van onze dorpen. Dat is ons doel. Dit doen we door bestaande milieuknelpunten op te lossen en door de mogelijkheden voor spelen, bewegen en ontmoeten nadrukkelijker mee te nemen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Door te investeren in een kwalitatief

hoogwaardig fietsnetwerk, bieden we een gezond en milieuvriendelijk alternatief voor de auto.

Bij het aanpassen van de openbare ruimte houden we rekening met het veranderende klimaat en willen we biodiversiteit stimuleren. We zullen hierbij stevig inzetten op het vergroenen van de openbare ruimte en de vergroening op particuliere erven stimuleren. We maken een programma voor de groenstructuur, zodat duidelijk wordt welke rol groene gebieden gaan spelen.

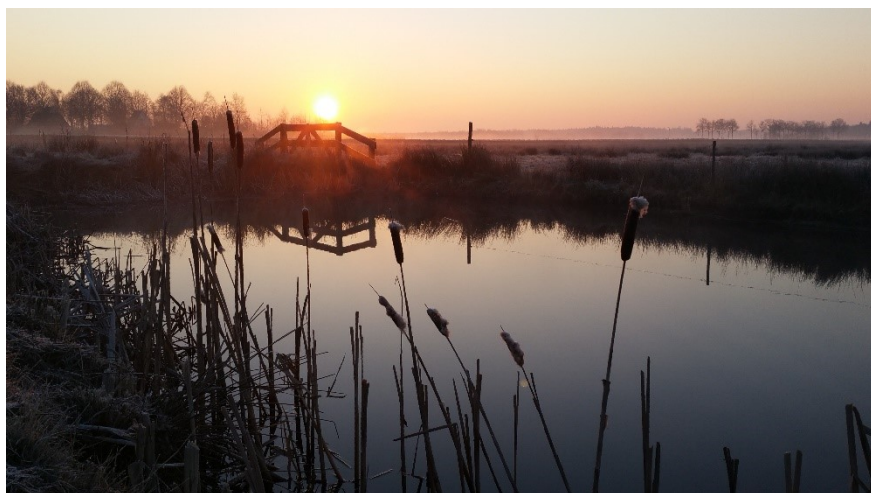
Samen met inwoners werken we aan de leefbaarheid van onze wijken en dorpen. Voorzieningen, evenementen en recreatiemogelijkheden dragen allemaal bij aan de leefbaarheid. Hoewel dat wel onze inzet is, zal het moeilijk worden om alle scholen en sportvoorzieningen overal in stand te houden. De samenstelling van de bevolking gaat immers veranderen: het aandeel ouderen neemt toe en de hoeveel jongeren neemt af. We zetten daarom in op het bereikbaar houden van voorzieningen.

Kernopgave 4 Versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijk gebied

De kwaliteit en herkenbaarheid van de verschillende landschappen rondom Heerenveen vormt een belangrijke kwaliteit van onze gemeente. Die willen we behouden en versterken. Tegelijkertijd kunnen we ons landschap niet bevriezen. Nieuwe maatschappelijke behoeftes op het gebied van landbouw, recreatie, energietransitie en de gevolgen van klimaatverandering zullen een plek in ons landschap krijgen.

Om de landschappelijke kwaliteiten voor de lange termijn te waarborgen, zorgen we ervoor dat landschappelijke dragers herkenbaar blijven en dat ontwikkelingen leiden tot nieuwe investeringen in het landschap (behoud door ontwikkeling).

Samen met de bewoners, eigenaren en gebruikers werken we aan een vitaal en duurzaam landschap, waarbij we nieuwe verbindingen leggen tussen kernen en het buitengebied, bijvoorbeeld in de vorm van nieuwe recreatieve routes. In het veenweidegebied ondersteunen we de gebiedsontwikkeling rondom Aldeboarn-de Deelen. Waar het kan leveren we een bijdrage aan het versterken van het natuurnetwerk en het verbeteren van het natuurlijke bodem- en grondwatersysteem. Daarmee bieden we economisch perspectief en verbeteren we de leefbaarheid van het platteland.

Gebiedsgerichte uitwerking

De verschillende kernkwaliteiten, (kern)opgaven en ambities zijn in hoofdstuk 6 vertaald naar verschillende deelgebieden in onze gemeente. Zo ontstaat voor elk gebied een duidelijk toekomstperspectief, dat kan worden gebruikt bij de afweging van concrete initiatieven (bijvoorbeeld in het kader van een omgevingsvergunning).

Er is een onderscheid gemaakt tussen een aantal gebiedstypen, met daaraan ondergeschikt verschillende deelgebieden. In de paragrafen 6.2 tot en met 6.9 zijn algemene uitgangspunten en ambities opgenomen die gelden voor de volgende acht gebiedstypen:

- Centrumgebieden;
- Gemengde gebieden met een bovenlokaal karakter;
- Groene gebieden met een bovenlokaal karakter;
- Historische lintstructuren;
- Hoofdassen en infrastructuur;
- Woongebieden;
- Bedrijventerreinen;
- Buitengebied.

In subparagrafen met deelgebieden zijn specifieke uitgangspunten toegevoegd, voor zover deze in bepaalde deelgebieden aan de orde zijn.

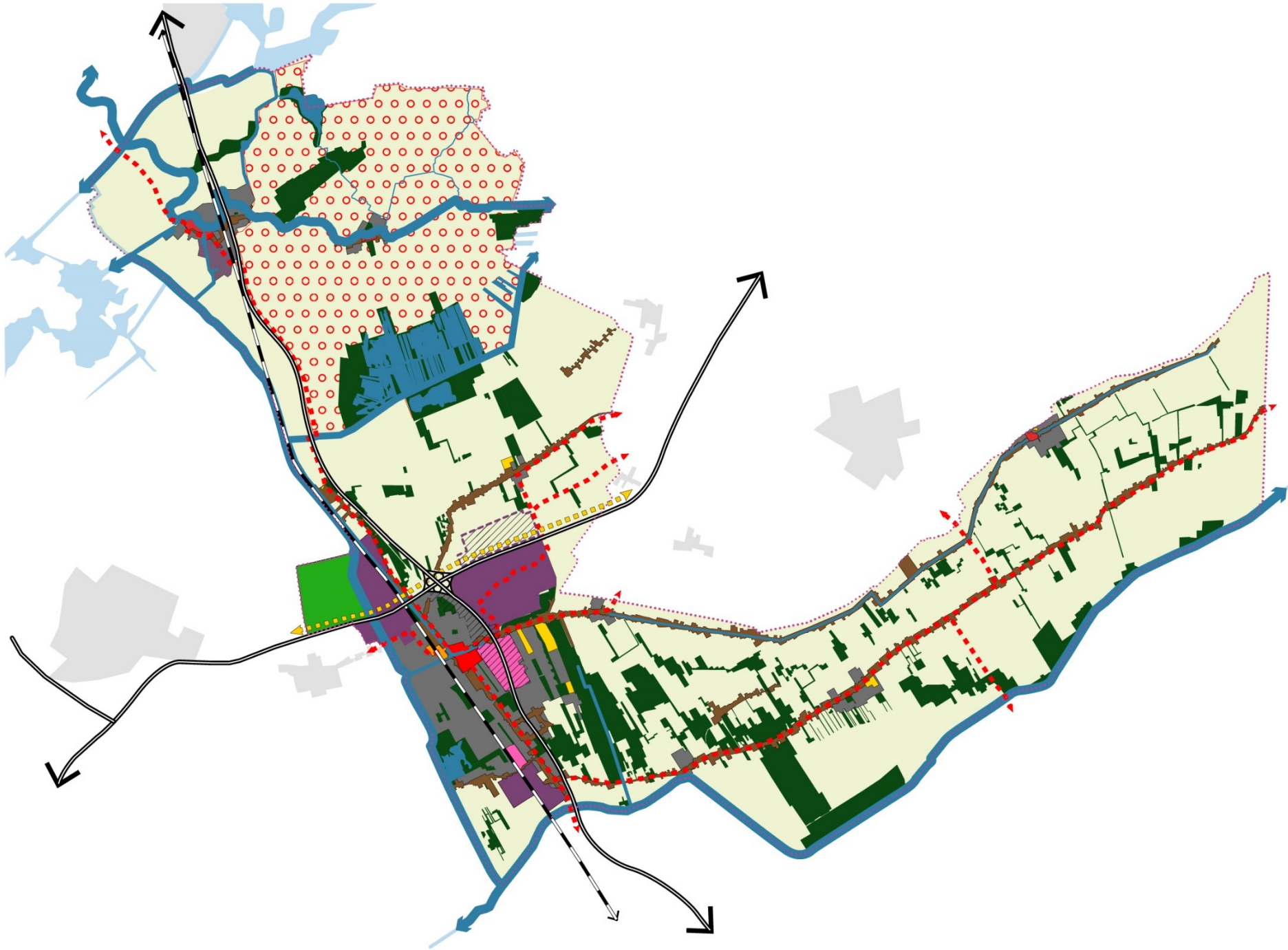
Vervolg en uitvoering van de Omgevingsvisie

Na vaststelling wordt de *Omgevingsvisie* verder uitgewerkt in het *Omgevingsplan* (*juridische regels*) en verschillende *Programma's* (beleidsuitwerkingen).

De Omgevingsvisie is een dynamisch document. De uitvoering van de visie wordt gemonitord en het document stapsgewijs aangepast. Na de 1.0 versie zullen dus nog andere versies volgen, waarbij ruimte is voor voortschrijdend inzicht. Daarbij is het de bedoeling om de Omgevingsvisie jaarlijks een kleine update te geven en eens in de vier jaar grondiger te herzien.

Gebiedenkaart, voorbeeld van een gebiedstype (centrumgebieden) en voorbeeld van een deelgebied (Centrumgebied Aldeboarn)

LEGENDA

- Hotspot Stad van Sport; Thialf, Abe Lenstra Stadion en sportstad
- Hotspot Circulaire Economie Haskerveen
- Integrale gebiedsontwikkeling Klaverblad Noordoost
- Bestaande werklocaties toekomstbestendig maken
- Kwaliteitsimpuls stationsgebied
- Aantrekkelijke centrumgebieden
- Woningbouwlocaties gemeentelijk grondeigendom
- Inbreiding, transformatie en kwaliteitsverbetering bestaand bebouwd gebied
- Behouden en versterken lintstructuur
- Integrale gebiedsontwikkeling A32-zone
- Behouden en versterken bestaand natuurwetwerk (blauw)
- Behouden en versterken bestaand natuurnetwerk (groen)
- Behouden en versterken landschappelijke kernkwaliteiten
- Ontwikkelgebied Aldeboarn-de Deelen (transitiegebied veenweide)
- Ruimtereservering mogelijk tracé Lelylijn
- Stimuleren regionaal Fietsverkeer
(indicatief tracé fietsagenda Zuidoost-Friesland)
- Spoorlijn
- Wegenstructuur

Samenvattende Visiekaart Heerenveen 2040

1 Inleiding

1.1 De Omgevingsvisie geeft richting aan de toekomst

De samenleving en de leefomgeving veranderen snel. Vergrijzing en klimaatverandering hebben grote invloed op de inrichting en het gebruik van onze leefomgeving. In deze verandering is het goed om een gezamenlijk richtpunt te hebben en te bepalen wat onze ambities zijn. Wat voor gemeente willen we zijn? En hoe komen we daar? Opgaven in de fysieke leefomgeving zijn groot, veelzijdig en vaak met elkaar verweven. Een integrale aanpak is nodig voor goede oplossingen en zuinige omgang met de beschikbare ruimte. Dit is alleen succesvol als we er langdurig consequent op inzetten.

Deze Omgevingsvisie bevat ons integrale beleid op hoofdlijnen voor de fysieke leefomgeving. In de visie staan de ambities, kernopgaven en de uitgangspunten van ons beleid voor de fysieke leefomgeving. Kortom; wat we willen bereiken in 2040? En wat gaan we daar voor doen tot 2030?

De visie geldt voor het hele gemeentelijke grondgebied en vervangt sectorale documenten op visieniveau zoals het Gemeentelijk Verkeer en Vervoerplan, het Waterplan en het Milieubeleidsplan. De visie wordt vastgesteld door de gemeenteraad en is bindend voor de gemeente bij de uitwerking van nieuw beleid voor de fysieke leefomgeving.

Ontwikkelingen gaan steeds sneller. Dit vraagt om een flexibele aanpak met de mogelijkheid visies en plannen aan te passen aan nieuwe inzichten. De Omgevingsvisie is dan ook een dynamisch document. Na vaststelling wordt de visie regelmatig geëvalueerd en aangepast. De stip aan de horizon blijft daarbij hetzelfde, maar de route om er te komen wordt daarbij aangepast aan ontwikkelingen en nieuwe inzichten.

1.2 Ruimte voor initiatieven en sturen op omgevingskwaliteit

Het wordt steeds normaler dat de overheid en inwoners vraagstukken samen oppakken. Er is veel lokale kennis en er ontstaan veel initiatieven vanuit de samenleving. Die creativiteit willen we de ruimte geven en benutten! Het motto van de Omgevingswet is “Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit”. In de wet komt dit tot uitdrukking in de twee doelstellingen:

1. Het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
2. Het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

In de toekomst wil de gemeente meer inspireren en sturen op (gewenste) kwaliteit in plaats van kwantitatieve normen zoals omvang en bouwhoogte.

Daarmee ontstaat ruimte voor creativiteit en andere invullingen van de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie is bij uitstek het document om de bestaande en de gewenste omgevingskwaliteit in te beschrijven. Kortom: we geven ruimte aan initiatieven van inwoners en bedrijven, maar zorgen tegelijkertijd voor een veilige, gezonde en prettige leefomgeving.

1.3 Met de Omgevingsvisie werken we aan het realiseren van de Global Goals

In het Hoofdlijnenakkoord 2018-2022 zijn de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties als handvat gebruikt voor de inzet van nieuw gemeentelijk beleid. Veel van deze zogeheten Global Goals zijn van toepassing op de fysieke leefomgeving. Ze zijn daarom ook gebruikt bij het formuleren van strategische doelstellingen in deze visie (zie bijlage 5). Met de uitvoering van deze Omgevingsvisie leveren we een bijdrage aan het realiseren van de volgende Global Goals.

1.4 Hoe is deze Omgevingsvisie tot stand gekomen?

1.4.1 Omgevingsdialogen in 2019

Het proces voor het opstellen van de Omgevingsvisie is formeel gestart met het vaststellen van een Startnotitie en een Discussienota in de gemeenteraad (eind 2018). In de Startnotitie zijn de processtappen voor het opstellen van de Omgevingsvisie beschreven. In de Discussienota staan de belangrijkste thema's en dilemma's die in deze visie een plek hebben gekregen. Aan de hand van dit document is een dialoog over de toekomst gestart met inwoners en belangenorganisaties.

In maart, mei en november 2019 vonden op verschillende plekken in de gemeente omgevingsdialogen plaats. Aan de hand van interviews en werkvormen is met inwoners en inhoudelijke experts gesproken over hoe zij de toekomst van de leefomgeving zien. Er is gesproken over wat men waardevol vindt, welke kansen en opgaven zij zien en welke aanpassingen wenselijk zijn om de leefomgeving klaar te maken voor de toekomst.

Eén van de dialoogavonden in Katlijk, mei 2019

Op dinsdagavond 26 november 2019 vond de derde ronde van de omgevingsdialogen plaats in Thialf in Heerenveen. Tijdens deze bijeenkomst voor alle inwoners van Heerenveen werd gediscussieerd over een aantal stellingen. Bijvoorbeeld over het bouwen van woningen, voorzieningen en het opwekken van duurzame energie.

Dialoogavond in het Thialf, 26 november 2019

1.4.2 Enquête Omgevingsvisie

In april 2020 is een enquête afgenomen met betrekking tot de Omgevingsvisie. 118 inwoners hebben deze enquête ingevuld. Een aantal uitkomsten op een rijtje:

- Inwoners zien het energiezuiniger (aardgasvrij) maken van woningen als belangrijk onderwerp voor het geschikt maken van bestaande woningen voor de toekomst.
- Inwoners van de kern Heerenveen zien de supermarkt, het ziekenhuis en winkelcentrum als de drie belangrijkste voorzieningen. In de andere dorpen zijn dat de supermarkt, sportvereniging en de basisschool.
- In de openbare ruimte vinden de meeste inwoners het groen het belangrijkste onderdeel. Daarna ruimte voor voetgangers en fietsers.

Ook zijn er twee open vragen voorgelegd aan de inwoners:

- Wat zou je willen veranderen om jouw woonplaats te verbeteren?
- Zie jij jezelf in 2040 wonen en/of werken in de gemeente Heerenveen? Waarom wel, waarom niet?

In bijlage 1 is een samenvatting van de resultaten van dit dialoogproces opgenomen. De uitkomsten van de dialoogsessies en de enquête zijn ook terug te lezen op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl.

1.4.3 Beleidskoers fysieke leefomgeving

Met deze grote opbrengst, heeft de raad tussentijds koers bepaald en richting gegeven voor de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie. Op 11 mei 2020 is er een richtinggevend debat geweest over de Beleidskoers fysieke leefomgeving. Op 22 juni 2020 is een aangepaste versie van de Beleidskoers vastgesteld. De inhoud van de Beleidskoers is gebruikt als basis voor de Omgevingsvisie (zie met name hoofdstuk 1 tot en met 5 van de visie). Aanvullend daarop is de gekozen koers gebiedsgericht uitgewerkt in hoofdstuk 6 en vertaald naar vervolgacties in hoofdstuk 7.

1.4.4 Informatiebijeenkomsten 2 en 3 maart 2021

Op 2 en 3 maart is de inhoud van de ontwerp-Omgevingsvisie (digitaal) gepresenteerd aan inwoners en organisaties. Ongeveer 140 inwoners waren ingelogd en stelden vragen via de chat. Ook waren een aantal gasten aanwezig om een eerste reactie te geven op de inhoud van de ontwerp-Omgevingsvisie.

1.4.5 Zienswijzen op de ontwerp-Omgevingsvisie

Van 18 februari tot en met 1 april heeft de ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage gelegen voor een ieder. Tijdens deze periode zijn 11 zienswijzen ingediend door organisaties en 6 zienswijzen door inwoners.

De zienswijzen zijn samengevat en van een reactie. De reactienota is samen met deze vast te stellen Omgevingsvisie aangeboden aan de gemeenteraad. Op een aantal punten hebben de zienswijzen geleid tot aanpassingen in de vast te stellen Omgevingsvisie (zie reactienota in bijlage 11). Ook zijn er een aantal ambtshalve aanpassingen gedaan (zie bijlage 12).

1.4.6 Hoe gaat het verder na vaststelling?

Het is de bedoeling om de Omgevingsvisie regelmatig te actualiseren. Dus na de 1.0 zullen ook andere versies volgen. Na vier jaar willen we een grondige update maken van de visie: dit wordt de 2.0-versie.

Daarnaast vindt er een vertaling plaats naar het Omgevingsplan (juridische regeling) en wordt het beleid uitgewerkt en concreter gemaakt in diverse programma's (zie hoofdstuk 7).

1.5 Hoe gaan we om met de corona-pandemie?

De coronacrisis geeft veel onzekerheid. Ook op de langere termijn kan de pandemie gevolgen hebben voor de samenleving en de economie. Mogelijk zullen sectoren als de woningmarkt, toerisme en detailhandel blijvend veranderen. Bijvoorbeeld doordat we meer blijven thuiswerken en online gaan winkelen. Omdat de blijvende gevolgen nog niet goed zijn in te schatten, is er voor gekozen om hier in de Omgevingsvisie 1.0 nog niet op vooruit te lopen. In de evaluatie en monitoring wordt hier wel nadrukkelijk aandacht aan besteed. Permanente gevolgen van de coronacrisis worden daarom meegenomen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

1.6 Leeswijzer

Deze Omgevingsvisie vormt enerzijds een kader voor het beleid en de inzet van de gemeente om die gewenste omgevingskwaliteit te bereiken (zie met name H5). Daarnaast is het een leidraad voor de beoordeling van initiatieven (zie met name H6).

De Omgevingsvisie is objectgericht opgesteld en is digitaal raadpleegbaar. Bij alle teksten zijn genummerde kopjes opgenomen, zodat je van het ene deel naar het andere deel van de visie kunt springen (vergelijk Wikipedia). Daarnaast wordt de visie ook analoog beschikbaar gesteld. Er zullen verschillen zijn in de opmaak tussen de digitale en de analoge versie. De inhoud is steeds hetzelfde.

In het onderstaande overzicht is de opbouw van de Omgevingsvisie beschreven.

Onze kernkwaliteiten (Het DNA van Heerenveen)	Waar moeten we rekening mee houden?
Hoofdstuk 2 omschrijft beknopt de <u>ontstaansgeschiedenis</u> van de gemeente. Er wordt ingegaan op wat we waardevol vinden aan het Heerenveen van nu en wat we daarvan willen doorgeven aan volgende generaties; dit zijn onze <u>kernkwaliteiten</u> .	In hoofdstuk 3 wordt de context beschreven waarbinnen deze Omgevingsvisie tot stand is gekomen. Het gaat om een aantal <u>trends en ontwikkelingen</u> op het gebied van de fysieke leefomgeving. Daarnaast is er <u>beleid van Rijk en Provincie</u> en wettelijke voorwaarden waarmee rekening moet worden gehouden.
Visie op hoofdlijnen: het Heerenveen van 2040	
Hoofdstuk 4 bevat de <u>toekomstvisie op hoofdlijnen</u> ; deze is gericht op het jaar 2040. Het gaat in op een aantal principes die leidend zijn bij keuzes in de fysieke leefomgeving (<u>afwegingsprincipes</u>) en de principes die we willen toepassen op de samenwerking met inwoners, organisaties en overheden (<u>samenwerkingsprincipes</u>).	
Thematische uitwerking	Gebiedsgerichte uitwerking
In hoofdstuk 5 is de visie op hoofdlijnen uitgewerkt. Dit hoofdstuk gaat over de acties die de gemeente tot 2030 wil ondernemen om het gewenste resultaat in 2040 te kunnen bereiken. Ook bevat het hoofdstuk uitgangspunten voor het te voeren beleid. Daarbij staan vier kernopgaven centraal: 1. <u>Werken aan Heerenveen als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen</u> 2. <u>Bouwen aan toekomstbestendige woningen</u> 3. <u>Zorgen voor gezonde, klimaatbestendige en leefbare wijken en dorpen</u> 4. <u>Versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijk gebied</u>	Hoofdstuk 6 bevat een uitwerking van het beleid voor verschillende gebieden. Dit hoofdstuk wordt gebruikt bij het afwegen van concrete initiatieven van inwoners en bedrijven. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen <u>acht gebiedstypen</u> zoals centrumgebieden, woongebied, bedrijventerreinen en buitengebied. Waar relevant, zijn aanvullend daarop kernkwaliteiten, opgaven en ambities voor alle <u>deelgebieden</u> in de gemeente beschreven. Zo maken we in elk gebied concreet wat we waardevol vinden en wat we willen bereiken.
Uitvoeringshoofdstuk	
Hoofdstuk 7 gaat in op de uitvoering van de Omgevingsvisie. Er wordt aangegeven hoe de gemeente wil omgaan met de overige instrumenten uit het Omgevingswet: het <u>Omgevingsplan</u> , <u>programma's</u> , <u>handhaving en toezicht</u> . In de programma's wordt beleid uit deze Omgevingsvisie verder uitgewerkt. Uiteraard worden er ook de nodige <u>projecten</u> uitgevoerd. Hier ligt een relatie met de <u>investeringsagenda</u> waarmee de raad jaarlijks prioriteiten kan bepalen. Daarnaast is aangegeven hoe wordt omgegaan met <u>participatie</u> en hoe we de visie willen <u>monitoren en evalueren</u> .	

2 Het DNA van Heerenveen: onze kernkwaliteiten

2.1 Ontstaans- en ontwikkelgeschiedenis

Uit het ontstaan van het landschap, de ontginning van het landschap en de ontwikkeling daarna, zijn de unieke kenmerken en waarden van Heerenveen ontstaan: ons DNA. Een deel daarvan zien we als de basis voor verdere ontwikkeling van Heerenveen en willen we doorgeven aan volgende generaties; dit zijn onze kernkwaliteiten. In dit hoofdstuk beschrijven we die kernkwaliteiten.

2.1.1 Ontstaan van het landschap

Tijdens de voorlaatste ijstijd ontstonden in Zuidoost-Friesland noordoost-zuidwest lopende ruggen als gevolg van de opstuwende werking van het landijs. Daartussen ontstonden lager gelegen beekdalen van de Tjonger en de Boorne. Tijdens de vrij droge laatste ijstijd werden op deze ondergrond dekzandpakketten afgezet.

Later, in het Holoceen, werd het klimaat warmer en vochtiger waardoor de plantengroei toenam en op sommige natte plaatsen veen ontstond, bijvoorbeeld in de laagten die tussen de zandruggen waren gelegen. Er ontstonden veenlagen met een maximale dikte van 2 à 3 m die deels boven de dekzandruggen uitstaken; het hoogveen. Op plekken waar de veengroei onder de grondwaterstand werd gevormd, is sprake van laagveen.

2.1.2 Bewoningsgeschiedenis en ontginning

In de Middeleeuwen werden vooral de hoger gelegen dekzandruggen bewoond. Op deze hoger gelegen delen ontstonden langgerekte bewoningstructuren. Voorbeelden daarvan zijn de Schoterlandseweg en de Aengwilderweg. Vanuit deze ontginningsassen werd het omliggende landschap geschikt gemaakt voor landbouw. Eerst ging het om de aangrenzende gronden. Later werden ook de lager gelegen delen stapsgewijs ontwaterd en geschikt gemaakt voor de landbouw.

De Boorne vormde in de Middeleeuwen een van de voedingsstromen van de Middellzee en was daarmee een belangrijke handelsroute vanuit het veen- en zandgebied naar de kleigronden aan de kust. Bewoning in dit overstromingsgevoelige gebied vindt lange tijd plaats op terpen. De terpen bij Aldeboarn en Akkrum groeiden uit tot rijke handelssteden. Aldeboarn was zelfs lange tijd de hoofdzetel van het bestuur en in deze regio. Toen de Middellzee dichtslabde en werd ingedamd, veranderde de positie van deze plaatsen en raakten ze meer georiënteerd op het omliggende landschap.

2.1.3 De heren van het veen

Vanwege de behoefte aan turf in de Hollandse steden werden in de 16^e eeuw de eerste voorbereidingen getroffen tot het grootschalig afgraven van het hoogveen. In 1551 werd op initiatief van drie heren – van Dekema, Cuyck en Foeyts - een compagnie opgericht, met als doel grote stukken land op te kopen en aan veenontginning te doen. Van Akkrum tot Heerenveen werd de Heeresloot gegraven en haaks daarop de Schoterlandse Compagnonsvaart (het veengebied in). Op het kruispunt van deze waterwegen ontstond de kern Heerenveen. De hoofdplaats dankt haar naam dus aan de heren van het veen.

Figuur 2.1 Kaart Eekhoff 1830

2.1.4 Ontwikkeling van de kernen

Tot in de 19^e eeuw bleef bebouwing in Heerenveen geconcentreerd in lintstructuren op de hoger gelegen zandruggen en langs de Schoterlandse Compagnonsvaart. Nadat steeds meer veengebieden waren ontgonnen en steenkool in opkomst was als brandstof, werd de landbouw rond 1900 de dominante economische factor. De trek van turfstekers naar Heerenveen en de toenemende industrialisatie dwongen Heerenveen tot uitbreiden. Verschillende uitbreidingswijken kwamen tot stand. Ook de andere dorpen werden in die periode uitgebreid. Na de oorlog was er sprake van woningnood en kwam de ontwikkeling van kernen in een stroomversnelling.

2.2 Onze kernkwaliteiten

2.2.1 Algemeen

De gemeente Heerenveen heeft een aantal onderscheidende kwaliteiten die haar uniek maken; de kernkwaliteiten. Tijdens de Omgevingsdialogen in maart en mei 2019 zijn deze kernkwaliteiten met inwoners besproken en aangescherpt. Het behouden en versterken van deze kernkwaliteiten zorgt ervoor dat onze leefomgeving in 2040 gezond, aantrekkelijk en duurzaam blijft. Onderstaand worden ze kort omschreven en in bijlage 2 worden deze kernkwaliteiten nader toegelicht.

Onze kernkwaliteiten

1. Een landelijk onderscheidend profiel als (top)sportgemeente
2. De uitstekende (boven)regionale bereikbaarheid en daarbij horend vestigingsklimaat
3. De nabijheid van regionale voorzieningen
4. Landschappelijke diversiteit
5. De historie van de (veen)ontginningsgeschiedenis
6. Een robuust groen- en blauw netwerk

2.2.2 Een landelijk onderscheidend profiel als (top)sportgemeente

Wie aan Heerenveen denkt, denkt aan sport. Hetzij door Thialf, de voetbalclub of door het centrum voor topsport. We zijn trots op ons sportieve imago dat landelijk bekend is. De kracht van Heerenveen als stad van sport is dat er verschillende sportorganisaties zijn, er een geweldige sportinfrastructuur ligt en er talloze verbindingen zijn ontstaan met onderwijs, gezondheidszorg, evenementen en economie.

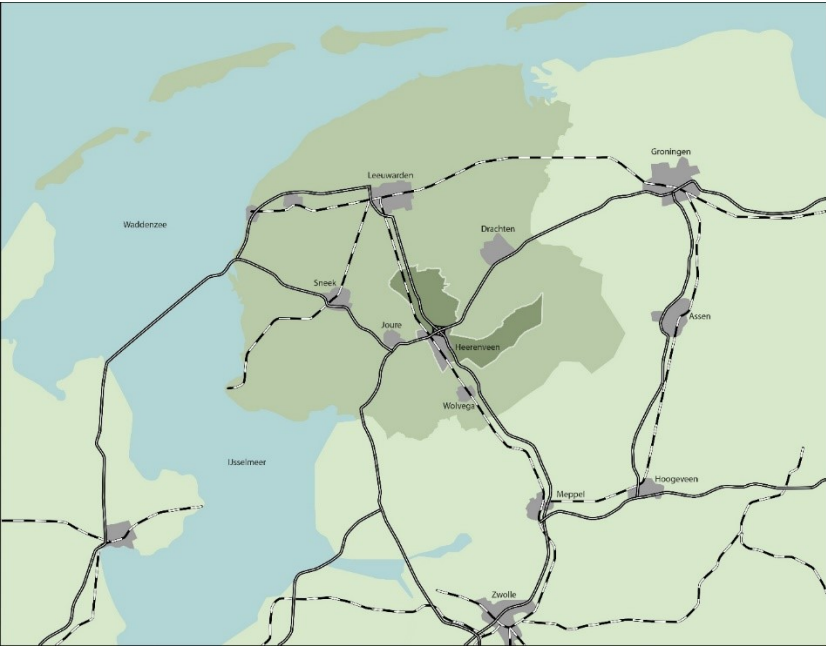
De aanwezigheid van topsport vergroot de bekendheid, aantrekkingskracht en het imago van Heerenveen. Sport en vitaliteit vormen een economische kans voor Heerenveen. Sporters komen in de regio wonen en bezoekers van wedstrijden moeten overnachten, eten en drinken in de omgeving. Daarnaast is er een sociaal-maatschappelijke impact (hoge sportparticipatie, hoog voorzieningenaanbod, meer aandacht en voorzieningen op het gebied van gezondheid en vitaliteit).

De wisselwerking tussen topsport en breedtesport heeft een wederzijdse meerwaarde. Topsporters en topsportevenementen inspireren ons om zelf sport te beoefenen en de aanwezige voorzieningen versterken die mogelijkheden in Heerenveen. De breedtesport vormt weer een kweekvijver voor topsport. En uiteraard is breedtesport belangrijk voor de leefbaarheid, gezondheid in brede zin en de sociale samenhang in onze wijken en dorpen.

2.2.3 Een uitstekende bereikbaarheid en daarbij behorend vestigingsklimaat

De gemeente Heerenveen telt ruim 50.000 inwoners, waarvan er ongeveer 30.000 in de kern Heerenveen wonen. Heerenveen ligt centraal in het noorden van Nederland en is goed bereikbaar via snelweg en intercityspoor. Ook Akkrum ligt aan de snelweg en heeft een treinstation. Grotere steden Leeuwarden, Groningen en Zwolle liggen op 20-45 minuten reisafstand. De Randstad is op anderhalf uur reisafstand, wat door sommigen als acceptabele woon-werkafstand wordt beschouwd. Het resulteert in een goed vestigingsklimaat voor de dorpen en gebieden die goed bereikbaar zijn via weg en spoor. Door deze goede bereikbaarheid is de werkgelegenheidsontwikkeling altijd relatief gunstig geweest. In de periode 2014-2019 bijvoorbeeld zijn er in de gemeente Heerenveen bijna 3.500 banen bij gekomen.

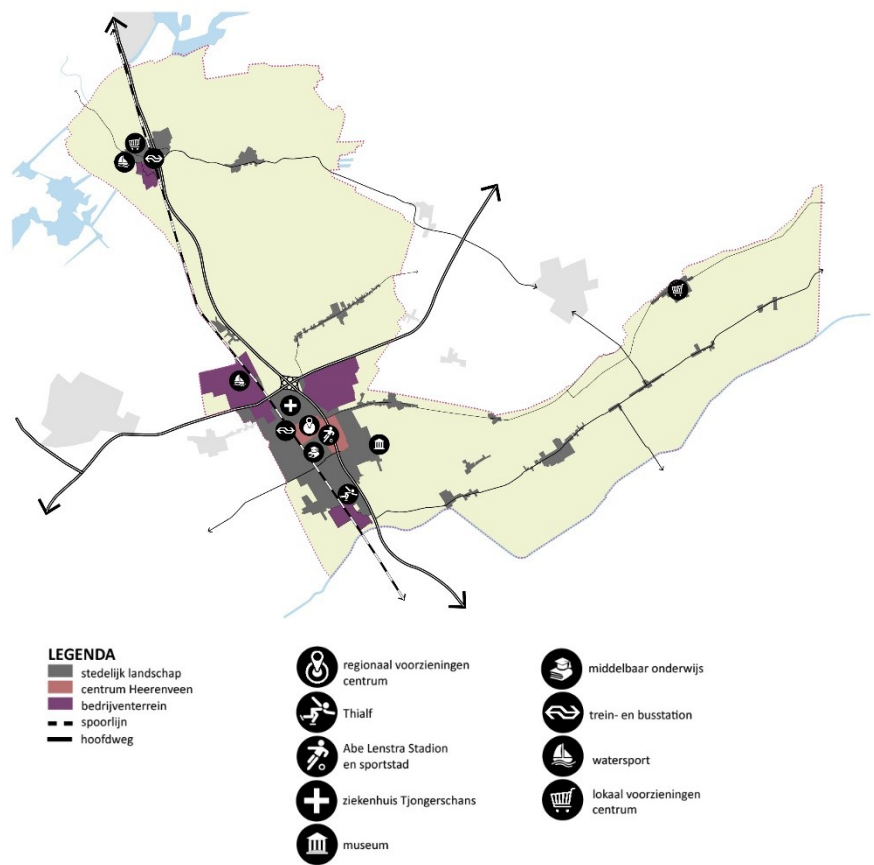
Figuur 2.2 Ligging van Heerenveen ten opzichte van andere kernen in het noorden

2.2.4 Aanwezigheid van regionale voorzieningen

Met de aanwezigheid van voorzieningen als een ziekenhuis, theater, (middelbare) scholen en het winkelcentrum vervult Heerenveen een functie voor de omliggende regio. Er zijn veel mensen die in Heerenveen werken, maar wonen in de aangrenzende gemeenten (70% van de 23.000 banen wordt ingevuld door mensen die buiten de gemeente wonen).

Een deel van de voorzieningen heeft ook een bovenregionale, landelijke uitstraling. Thialf, SC Heerenveen en het Centrum voor Topsport en Onderwijs vormen bovenregionale voorzieningen. Museum Belvédère en De Deelen trekken beide jaarlijks ca. 50.000 bezoekers, Museum Heerenveen en de Ecokathedraal rond de 10.000. Ook Parklandschap Oranjewoud trekt regionaal en bovenregionaal vele bezoekers.

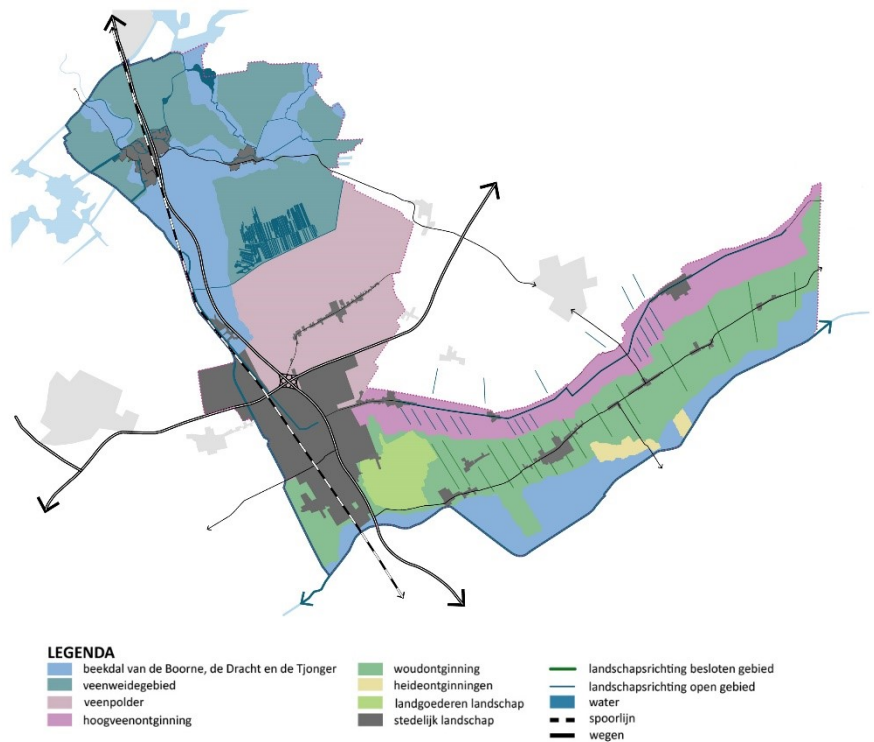
Omdat gemeenten uit de regio met dezelfde uitdagingen te maken hebben, wordt op gebied van wonen, toerisme, landschap en energie samengewerkt. Op economisch vlak werkt Heerenveen ook veel samen met de F4: de andere grote gemeenten in Friesland.

Figuur 2.3 Regionale voorzieningen en werklocaties in en rond Heerenveen

2.2.5 Landschappelijke diversiteit

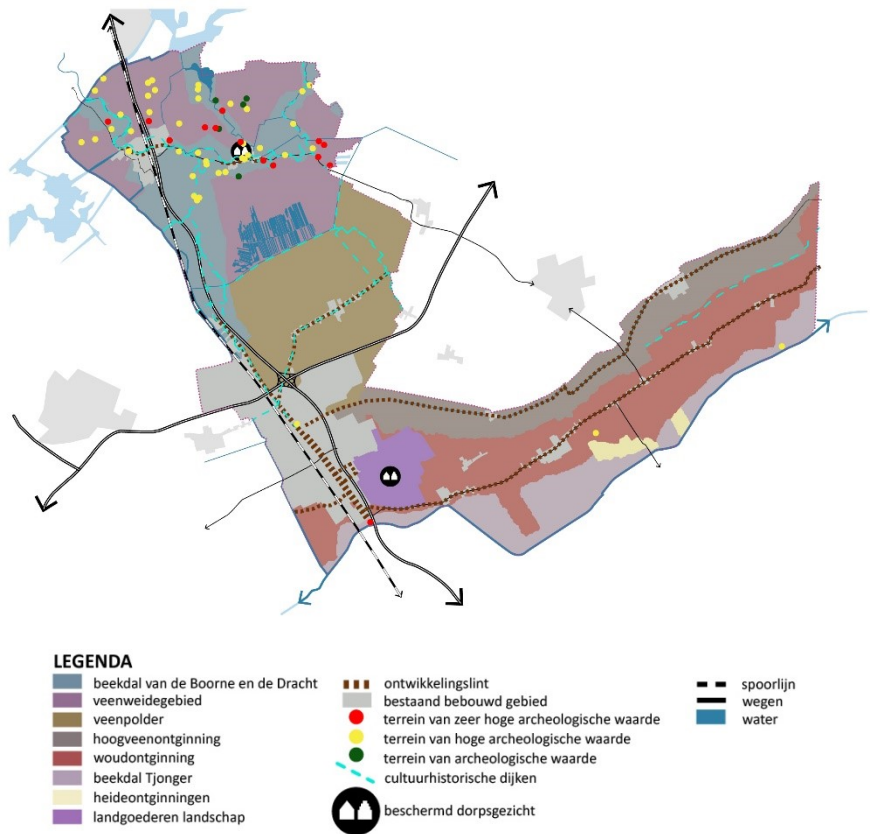
Heerenveen is een aantrekkelijke gemeente om te wonen en te recreëren door de verscheidenheid aan landschappen. Elk landschapstype heeft zijn eigen kenmerkende elementen. Denk aan de verschillen tussen het waterrijke veengebied, het bosrijke landgoederenlandschap rond Oranjewoud, het besloten coulisselandschap op de dekzandrug en het open beekdal van de Tsjonger (zie bijlage 2).

Figuur 2.4 Landschappelijke diversiteit

2.2.6 De historie van de (veen)ontginningsgeschiedenis

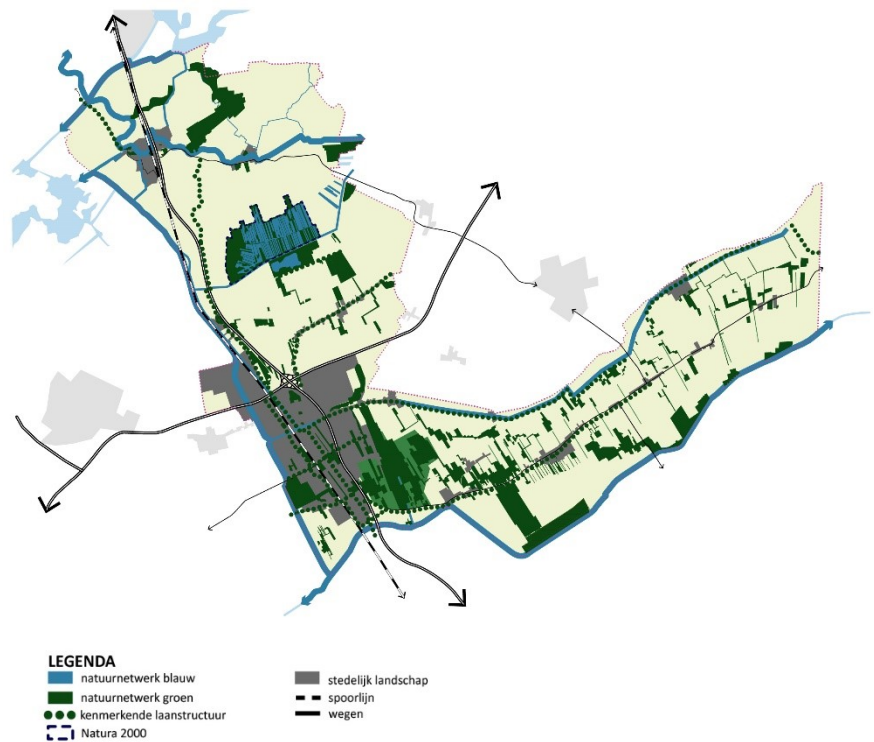
De gemeente kent een rijke cultuurhistorie. Eeuwenlang was de vorming van het landschap gerelateerd aan de ontginning van veen. De plaats Heerenveen dankt er haar oorsprong en naam aan. De vestiging van adellijke families en de verschillende landgoederen rondom Oranjewoud, zijn een wezenlijk onderdeel van de identiteit van Heerenveen en omgeving. Contrasten tussen arm en rijk, zand en veen, liggen allemaal besloten in het landschap en zijn bepalend voor de identiteit van Heerenveen. Kenmerkend is onder andere de lintbebouwing die is ontstaan door de veenontginning en de langgerekte verkavelingspatronen. In het waterrijke gebied rondom Akkrum en Aldeboarn werd lange tijd gewoond op terpen.

Figuur 2.5 Cultuurlandschappen en waardevolle landschappelijke structuren

2.2.7 Een robuust groen- en blauw netwerk met ruimte voor een sterke agrarische sector

Heerenveen is een groene gemeente. Naast het Natura 2000-gebied De Deelen zijn flinke stukken in de gemeente aangewezen als onderdeel van Natuurnetwerk Nederland. Grote bos- en natuurgebieden bepalen het beeld voor de dorpen direct ten oosten van Heerenveen. Het woudontginningslandschap met groene houtsingels loopt door tot in de kern Heerenveen en bepaalt het groene beeld in wijken als Skoatterwâld, de Akkers en de Heide.

Figuur 2.6 Het groen-blauwe raamwerk

Figuur 2.7 Samenvattende kaart met kernkwaliteiten

3 Waar moeten we rekening mee houden?

3.1 De leefomgeving verandert

De leefomgeving krijgt de komende 10 tot 20 jaar te maken met stevige veranderingen. In dit hoofdstuk benoemen we beknopt de ontwikkelingen en de (beleids)context waar we rekening mee houden bij het opstellen van de Omgevingsvisie. In bijlage 3 gaan we hier verder op in.

Trends en ontwikkelingen

Demografische veranderingen

- Tot 2035 gestage bevolkingsgroei in Heerenveen, na 2035 krimp. Gevolg: vraag naar nieuwbouw neemt af. De vraagdruk verschilt binnen de gemeente.
- Stevige vergrijzing. In 2040 is 30% van de bevolking in Heerenveen 65-plus tegenover 27% in Nederland.
- Wereldwijde bevolkingsgroei en daardoor migratie.

Sociaal-maatschappelijke ontwikkeling

- Gezondheidsvraagstukken veranderen door vergrijzing en klimaatverandering. Dementie en artrose nemen sterk toe tot 2040.
- Vergrijzing en ontgroening hebben gevolgen voor het voorzieningenniveau in de wijken en dorpen.
- Het aantal basisschoolleerlingen neemt tussen 2016 en 2030 af met ca. 17%.
- Mobiliteit verandert. Mensen en goederen verplaatsen zich dagelijks over grotere afstanden, autobezit maakt plaats voor nieuwe (duurzame)

technieken. Mobiliteit wordt steeds vaker geleverd als een dienst (Mobility as a service).

- Organisatiekracht in de samenleving neemt toe.
- Verschillen tussen bevolkingsgroepen nemen toe (inkomen, gezondheid, welzijn) en de tweedeling werkt ook ruimtelijk door (segregatie in wijken).

Het klimaat verandert en natuurlijke voorraden raken uitgeput

- Weersextremen nemen toe; meer hete en droge zomers, zwaardere buien.
- Verschillende grondstoffen raken uitgeput; schaarste leidt tot hogere kosten.
- Nieuwe ruimteclaims in het buitengebied; herkenbaarheid van het landschap staat onder druk.
- De veenbodem daalt door oxidatie van het veen.
- Biodiversiteit neemt af.

Technische veranderingen

- Automatisering neemt toe. Nieuwe technologieën kunnen ertoe leiden dat banen verdwijnen, maar ze kunnen ook nieuwe werkgelegenheid opleveren.
- Beschikbaarheid van data wordt belangrijker voor diensten en het maken van beleid. Dit zorgt ook voor een andere verhouding tussen inwoner en overheid.
- Door snel internet kan de openbare ruimte slimmer worden gebruikt.
- Beschikbaarheid van online winkels en diensten nemen verder toe.

Economische ontwikkelingen

- Globalisering van de economie zet door; tegelijkertijd ook meer lokale samenwerking. Producenten en consumenten opereren in netwerken.
- Minder kwantitatieve vraag naar bedrijventerreinen en kantoren.
- Meer online winkelen. Branchevervaging in de detailhandel.
- Beleving en identiteit in winkelgebieden belangrijker.
- Economie van het buitengebied verandert; minder landbouwbedrijven.
- Binnenlands toerisme neemt sterk toe.

3.2 Beleid en regels van andere overheden

3.2.1 De Nationale en Provinciale Omgevingsvisie

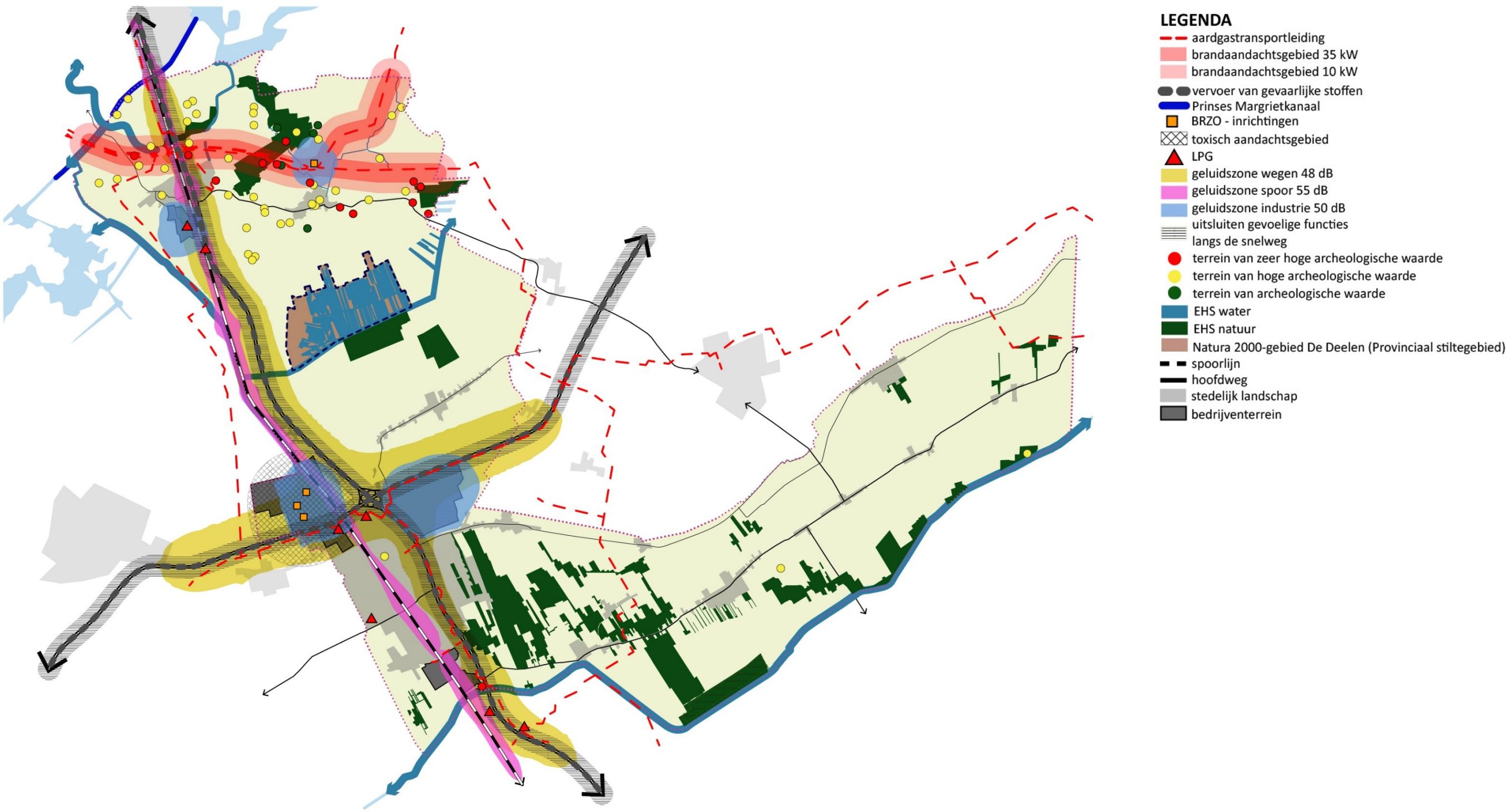
Naast gemeenten zijn ook het Rijk en de provincies verplicht om een Omgevingsvisie te maken. De Omgevingsvisie van de provincie Fryslân is eind 2020 vastgesteld en de Nationale Omgevingsvisie is aangeboden bij de Tweede Kamer. Bij de uitwerking van de gemeentelijke Omgevingsvisie is afstemming gezocht met deze visies. In bijlage 4 is de strekking van het nieuwe omgevingsbeleid van Rijk en Provincie samengevat.

3.2.2 Instructieregels voor milieu- en omgevingsaspecten

Ter uitvoering van de Nationale Omgevingsvisie, kan het Rijk juridische regels opnemen in algemene maatregelen van bestuur. Anders dan de visie zijn deze rechtstreeks bindend voor andere overheden en inwoners. De provincie doet hetzelfde met het opstellen van een Omgevingsverordening. Deze instructieregels moeten worden vertaald naar lokale regels in Omgevingsplannen. Ze kunnen de beleidsvrijheid voor gemeenten inperken en raken daarmee ook de (reikwijdte van) de Omgevingsvisie. Nadat deze kaders duidelijk zijn, wordt de inhoud van de gemeentelijke Omgevingsvisie daar op afgestemd. Dit kan dus nog leiden tot aanpassing van deze Omgevingsvisie.

De onderstaande kaart geeft een globaal beeld van de ruimtelijke beperkingen die in onze gemeente van toepassing zijn op basis van milieuregels. De contouren moeten worden gezien als aandachtsgebieden. Zo zijn er in de omgeving van bedrijventerreinen en infrastructuur minder mogelijkheden om gevoelige functies te realiseren. In het landelijk gebied spelen deze beperkingen over het algemeen minder, maar er kan sprake zijn van aandachtsgebieden vanuit (agrarische) bedrijven of doorgaande wegen.

De Omgevingswet geeft meer mogelijkheden om lokaal maatwerk toe te passen en gebiedsgericht milieubeleid vat te stellen. In hoofdstuk 6 wordt hier verder op in gegaan.

Figuur 3.1 Aandachtsgebieden vanuit milieu

4 Visie op hoofdlijnen

4.1 Toekomstvisie: het Heerenveen van 2040

4.1.1 Kern van de visie

In dit hoofdstuk beschrijven we onze ambities op het gebied van de fysieke leefomgeving voor het jaar 2040. We geven aan wat voor gemeente we willen zijn en welke waarden voor ons centraal staan. Daarnaast beschrijven we hoe we willen samenwerken (samenwerkingsprincipes) en hoe we nieuwe initiatieven en opgaven in de fysieke leefomgeving afwegen (afwegingsprincipes). De kern van de toekomstvisie wordt als volgt samengevat:

Kern van de visie

In 2040 is Heerenveen een gezonde, ondernemende en duurzame gemeente waar het prettig wonen, werken en recreëren is. We hebben ons onderscheidende profiel als (top)sportgemeente verder versterkt en verbreed. We koesteren de landschappelijke kwaliteit en diversiteit, de uitstekende bereikbaarheid en de (regionale) voorzieningen als reden om hier te wonen en te werken. En we zijn in 2040 een flink eind op weg om de gemeente samen met inwoners en bedrijven klimaatbestendig en klimaatneutraal te maken.

4.1.2 Heerenveen blijft stad van sport

Heerenveen en sport zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat is in 2040 nog steeds zo. De aanwezigheid van topsport is iets om trots op te zijn en het maakt Heerenveen interessanter om te wonen, te recreëren en te werken. Topsport en amateursport versterken elkaar en daarmee draagt topsport bij aan de vitaliteit van Heerenveen en haar inwoners. In 2040 is dit profiel versterkt door de topsportvoorzieningen verder te verbinden met andere (economische) functies en voorzieningen.

Door een combinatie van functies zijn het Sportstadgebied en het gebied rond Thialf uitgegroeid tot levendige en aantrekkelijke gebieden. Ook elders in Heerenveen zijn nieuwe faciliteiten toegevoegd die bijdragen aan het beoefenen, analyseren en verbeteren van sportprestaties. Waar mogelijk wordt tussen de sportorganisaties, kennisorganisaties, overheden, onderwijs en bedrijfsleven samengewerkt op het gebied van programma's, organisatie en accommodaties.

4.1.3 Een ondernemende gemeente met een sterke regionale functie

In 2040 heeft de gemeente Heerenveen nog steeds een belangrijke regionale functie op het gebied van werkgelegenheid, zorg, cultuur, recreatie en detailhandel. We kiezen voor toekomstbestendige groei van de economie die bijdraagt aan de welvaart en de werkgelegenheid van onze inwoners. Het gemeentelijk innovatiebeleid richt zich op de topsectoren duurzame logistiek; sport, vitaliteit en voeding en de circulaire economie.

De centrumgebieden van Heerenveen, Akkrum, Aldeboarn en Jubbega zijn opgeknapt en aantrekkelijker geworden; winkelgebieden zijn compacter en het

verblijfsklimaat is sterk verbeterd. Het vestigingsklimaat is verbeterd door de verbindingen met grote steden en economische kerngebieden verder te versterken. De vrijetijdseconomie levert een bijdrage aan ons woon- en leefklimaat, maar heeft zich ook ontwikkeld tot een grotere economische drager.

4.1.4 Een gemeente waar het prettig wonen is

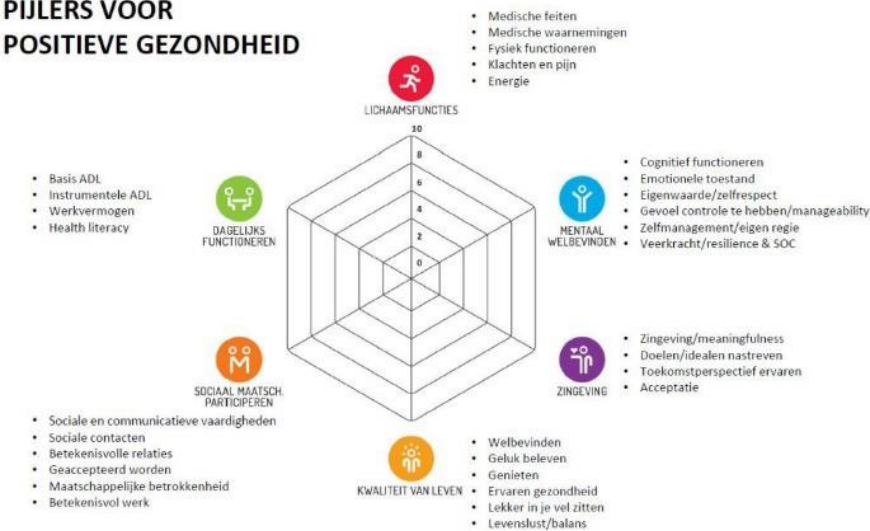
In 2040 is het nog aantrekkelijker om in de gemeente Heerenveen te wonen. Door de goede verbindingen, een divers landschap en de aanwezigheid van regionale voorzieningen, willen veel mensen hier (blijven) wonen. De gemeente blijft aantrekkelijk voor jongeren en gezinnen. En er is passend woningaanbod ontwikkeld voor de grotere groep senioren die 2040 in onze gemeente woont.

In het centrum van Heerenveen is woonkwaliteit toegevoegd en er is meer diversiteit in het woningaanbod. Op de plaats van langdurig leegstaande panden zijn aantrekkelijke woningbouwprojecten gerealiseerd met aansprekende architectuur. Ook de centrumgebieden in andere dorpen zijn opgeknapt en aantrekkelijk om te wonen en te verblijven. Verouderde wijken en buurten zijn gerenoveerd of geherstructureerd, zodat het woningaanbod voldoet aan de eisen van de tijd (onder andere door de energietransitie).

4.1.5 Een gezonde, veilige en leefbare gemeente

In 2040 is Heerenveen een gemeente waar inwoners gezond en vitaal ouder worden. We bieden inwoners volop mogelijkheden om op een positieve manier aan hun gezondheid te werken. Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn en waar negatieve invloed op gezondheid wordt beperkt tot een niveau dat past bij het type gebied.

PIJLERS VOOR POSITIEVE GEZONDHEID

We werken aan het verbeteren van de gezondheid vanuit een brede benadering. Naast lichamelijk welzijn spelen ook aspecten als geestelijke gezondheid, sociale contacten, meedoen in de maatschappij en de kwaliteit van leven daarin een grote rol. Deze ambities sluiten naadloos aan bij het streven

om van Fryslân een Blue Zone te maken; een plek waar mensen gezond zijn en ouder worden dan gemiddeld. Waar Heerenveen eerst bekend stond als sportgemeente, is zij in 2040 gemeente van sport en gezondheid geworden.

Een leefbare gemeente is ook een gemeente waar men zich veilig voelt. Een goede inrichting van de openbare ruimte draagt daar aan bij. Daarnaast gaan we als gemeente bewust om met het verkleinen en beheersen van veiligheidsrisico's.

In 2040 is de openbare ruimte in de wijken en dorpen is groener en aantrekkelijker geworden. Er zijn veel plekken waar kinderen graag spelen, mensen elkaar ontmoeten en waar iets te beleven valt. Waardevolle groene plekken in de bebouwde kom zijn niet bebouwd, maar worden benut als plek om te recreëren, de biodiversiteit te versterken en de gevolgen van klimaatverandering op te vangen.

Bewegen op de fiets of te voet wordt optimaal gestimuleerd; centrumgebieden en belangrijke voorzieningen zijn goed verbonden via aantrekkelijke fietsroutes en voorzien van goede stallingen. Op regionale schaal worden dorpen verbonden door snelfietsroutes. Openbare gebouwen en hoofdverbindingen in de openbare ruimte zijn goed toegankelijk voor mensen met een beperking.

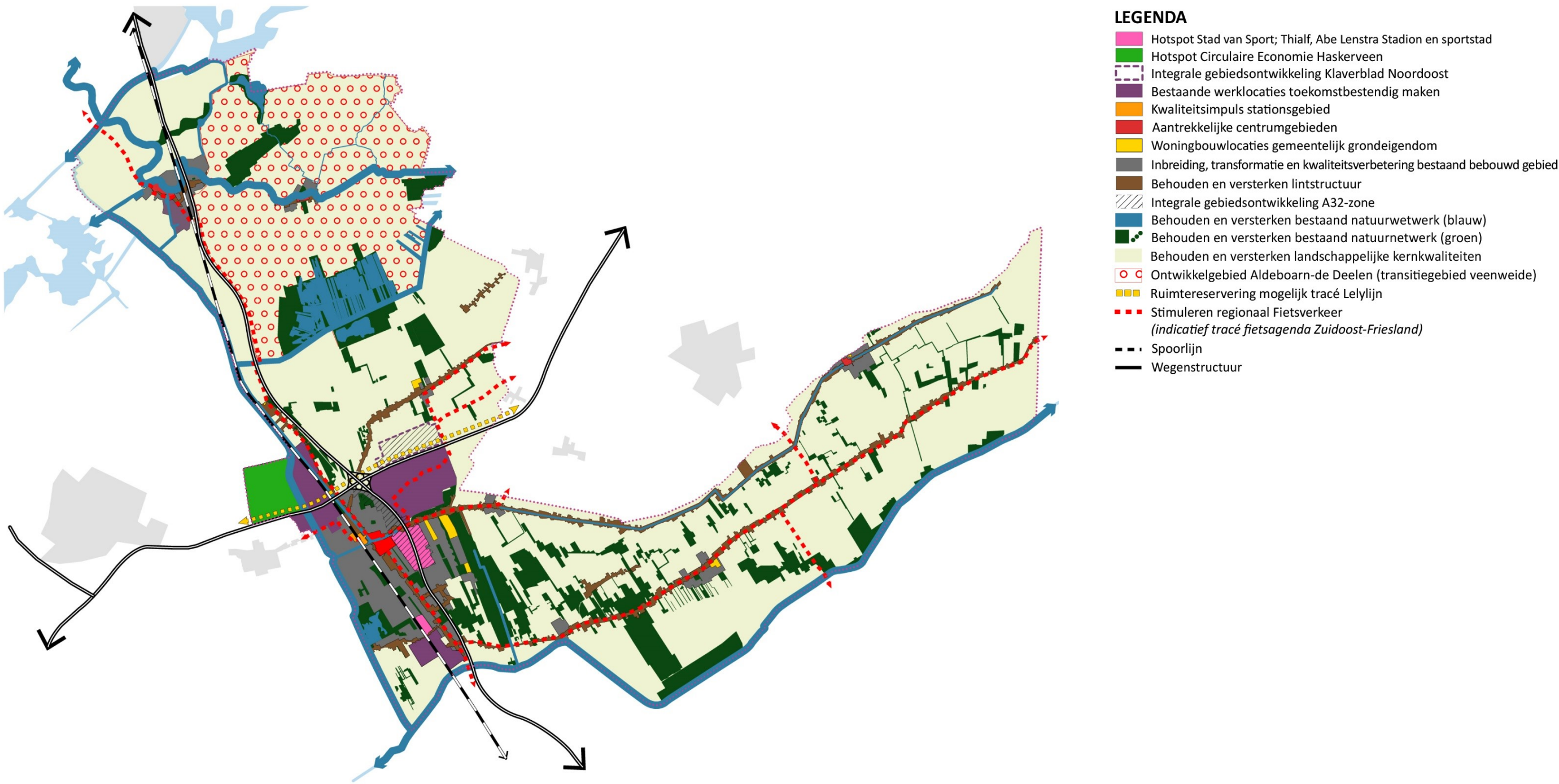
Met inwoners en verenigingen is gewerkt aan de leefbaarheid van dorpen en wijken. Per plaats is dit op een andere manier ingevuld. In sommige dorpen zijn onder andere door demografische veranderingen wel voorzieningen verdwenen, maar er is voor gezorgd dat ontmoeting en activiteiten mogelijk blijven. Voorzieningen blijven bereikbaar, bijvoorbeeld in een nabijgelegen buurdorp.

4.1.6 Een gemeente met aantrekkelijk en veerkrachtig landschap

Net als nu oefent het landschap in de gemeente in 2040 een grote aantrekkingskracht uit op inwoners en recreanten. De contrasten tussen de landschapstypen en de beleefbaarheid ervan is versterkt. Nieuwe ontwikkelingen zijn ingepast in het landschap en leveren een bijdrage aan de ontwikkeling en beheer van het landschap. Bermen en boerenland worden natuurvriendelijker beheerd. Hierdoor is de soortenrijkdom (biodiversiteit) ten opzichte van 2020 toegenomen. De landschappelijke vitaliteit zorgt voor nieuwe verdienmogelijkheden en draagt rechtstreeks bij aan de leefbaarheid op het platteland.

4.1.7 Een klimaatneutrale, klimaatbestendige en biodiverse gemeente

In 2040 hebben we grote stappen gezet in het energieneutraal maken van de gemeente (95% in CO₂-reductie in 2050). We zijn koploper op het gebied van circulaire economie in Noord-Nederland en onder de noemer 'Circular Valley' is nieuwe en hoogwaardige werkgelegenheid gecreëerd. Het areaal openbaar groen is sterk toegenomen en op particuliere terreinen wordt volop gewerkt aan vergroening onder het motto "Groen waar het kan, grijs waar het moet". Daardoor is Heerenveen al in 2040 grotendeels bestand tegen de jaarlijks terugkerende stortbuien en zomerse hitte. Ook worden natuurgebieden beter met elkaar verbonden.

Figuur 4.1 Visiekaart Heerenveen 2040

4.2 Hoe willen we samenwerken

4.2.1 Vier samenwerkingsprincipes

De gemeente Heerenveen hecht waarde aan samenwerking tussen inwoners, ondernemers, maatschappelijke partijen en overheden. We zoeken daarom naar andere manieren om besluitvorming en lokale democratie vorm te geven. De gemeenteraad heeft dit zelfs tot het centrale onderwerp gemaakt van het *Thematisch Raadsakkoord 2018-2022*. Gemeente Heerenveen hanteert voor de uitvoering van het omgevingsbeleid de volgende samenwerkingsprincipes:

Samenwerkingsprincipes

1. We werken volgens het ‘ja, mits’-principe.

We denken in mogelijkheden. Niet initiatiefnemers laten aantonen waarom iets voldoet, maar samen kijken wat er nodig en passend is. In sommige gevallen leidt dit tot een aangepast plan. Wanneer het invullen van de ‘mits’ niet haalbaar is, is nee is ook een antwoord. Dit wordt begrijpelijk uitgelegd. We zijn helder en transparant naar initiatiefnemers om teleurstellingen te voorkomen.

2. We investeren in afstemming vooraf.

We leggen minder vooraf vast in kwantitatieve regels en zetten meer in op dialoog en proces aan de voorkant om gezamenlijke doelen te bereiken. Het betrekken van inwoners is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van initiatiefnemers en overheid, waarbij we zoveel mogelijk sturen op draagvlak. Dit betekent niet altijd dat dit leidt tot een plan waar iedereen mee instemt. Participatie is een inspanningsverplichting en geen resultaatverplichting.

3. Inwoners krijgen een grotere rol bij de voorbereiding en evaluatie van ons Omgevingsbeleid.

Ook bij de voorbereiding van beleid (programma’s) betrekken we inwoners en relevante organisaties. Samen met inwoners evalueren we ons beleid om het nog beter aan te laten sluiten bij de praktijk en de wensen vanuit de samenleving. Daarbij kiezen we middelen die goed passen bij de manier waarop we in Heerenveen werken. We vragen feedback op hoe wij werken.

4. De opgave bepaalt hoe en met wie we samenwerken.

Vanuit bewuste rolkeuze en gezamenlijke prioriteiten werken we met de samenleving én elkaar aan ontwikkelingen, opgaven en resultaten. Dit vraagt om een overheid die flexibel is en meebeweegt met aanwezige initiatieven uit de samenleving. Per opgave en per gebied bepalen we of we een regierol hebben, faciliterend zijn of willen loslaten en communiceren dit ook duidelijk naar andere betrokkenen.

Deze principes werken we verder uit in ons participatiebeleid. Daarbij kijken we ook naar mogelijkheden om doelgroepen die nu nog onvoldoende worden bereikt te betrekken, zoals jongeren en laaggeletterden.

4.2.2 Initiatieven van inwoners en bedrijven

Wij nodigen inwoners en bedrijven uit om gezamenlijk te werken aan een mooiere, gezondere en veilige fysieke leefomgeving. Wanneer initiatieven voortbouwen op bestaande gebiedskwaliteiten, denkt en werkt de gemeente zoveel mogelijk mee.

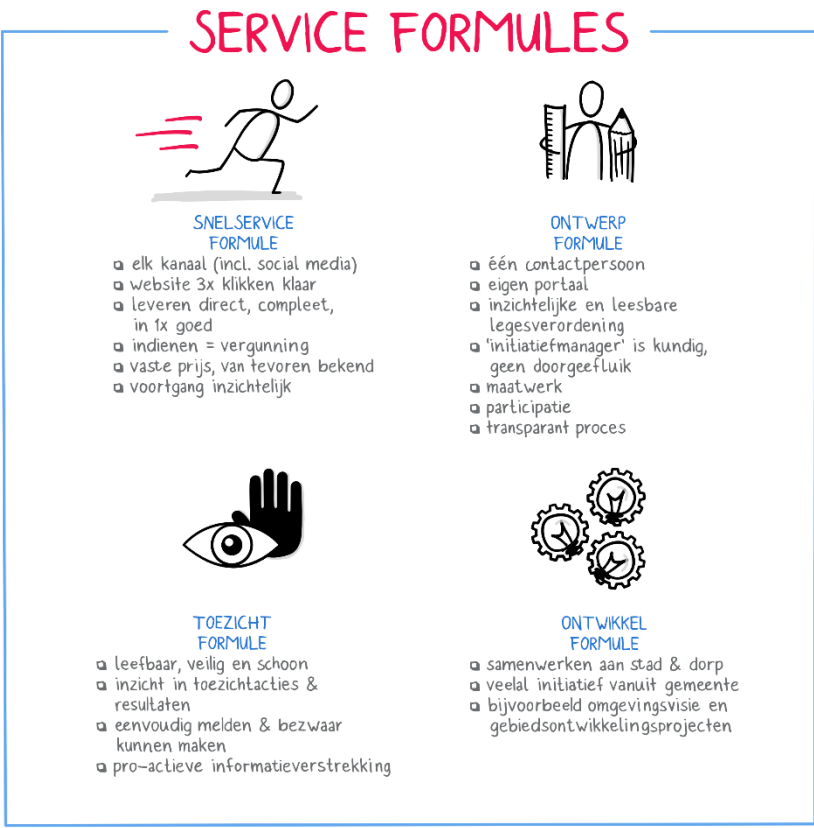
Beheertaken die voorheen door de gemeente werden uitgevoerd, kunnen ook door inwoners worden opgepakt. Inwoners die voorstellen hebben om de fysieke leefomgeving zelf op een andere manier in te richten, te beheren of te gebruiken, krijgen de gelegenheid om hun plannen voor te leggen (*right to challenge*). Als gemeente kunnen we niet altijd meebewegen. Die mogelijkheid is groter bij gronden die in gemeentelijk eigendom zijn, dan voor gronden die in particulier eigendom zijn. In een programma groenstructuur werken we nader uit hoe dit *right to challenge* eruit ziet voor het openbaar groen (zie ook paragraaf 5.4.7).

Onder de Omgevingswet moeten vergunningaanvragen in principe binnen acht weken worden afgehandeld. Wanneer inwoners of bedrijven een initiatief hebben, zijn wij hen als gemeente zo goed mogelijk van dienst. Voor het werken onder de nieuwe Omgevingswet (vanaf 2021) worden een aantal duidelijke “klantreizen” ontwikkeld, waarbij de initiatiefnemer een vast contactpersoon heeft en niet naar verschillende loketten wordt gestuurd.

Initiatiefnemers worden passend bij hun behoefte gefaciliteerd en ondersteund. Het digitale omgevingsloket vormt daarbij een eerste ingang voor de meeste initiatiefnemers. De zwaarte van het initiatief en de regels in het Omgevingsplan bepalen uiteindelijk wie beslist over de wenselijkheid van het initiatief.

Het maakt verschil of een initiatief vergunningsvrij is en of het binnen de kaders van het Omgevingsplan en de Omgevingsvisie past. Wanneer een plan past binnen de kaders van het Omgevingsplan, dan kan de “snelservice-formule” worden toegepast. Bij plannen die groter en complexer zijn is er sprake van de “ontwikkel- of de ontwerpformule”. Onderstaand figuur laat de kenmerken van de verschillende klantreizen zien.

Ingewikkelde aanvragen worden besproken op de intake tafel. Daar wordt bepaald of er kans van slagen is en wat nodig is om een initiatiefnemer verder te helpen. De werklijnen in de klantreizen zijn zeer kort, waardoor we initiatieven snel en met een integrale blik verder kunnen helpen.

4.2.3 Samenwerken met andere overheden

FDe opgaven die we hebben geformuleerd, stoppen niet bij de gemeentegrens. Daarnaast zijn bij diverse onderwerpen meerdere overheidslagen betrokken. Interbestuurlijke samenwerking is daarom een voorwaarde om deze opgaven effectief op te pakken.

We werken ook samen met Rijk, provincie, Wetterskip en verschillende gemeenten in de regio. Per opgave kijken we welk samenwerkingsverband het meest voor de hand ligt. Soms wordt dit wettelijk bepaald. Een aantal voorbeelden:

- Bij de Regionale Energiestrategie en diverse andere strategische opgaven werken we samen met de andere Friese overheden;
- Verschillende opgaven op het gebied van de fysieke leefomgeving (toerisme, wonen, bedrijventerreinen) worden opgepakt in regionaal verband met Zuidoost-Friesland;
- Voor (bovenlokale) economische onderwerpen werken we ook samen in F4-verband, met de provincie, kennisinstellingen, ondernemers en andere partijen;
- Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen hebben de interbestuurlijke samenwerking in 2018 een impuls gegeven met het ondertekenen van het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP is een gezamenlijke agenda gemaakt met 10 onderwerpen. In Heerenveen werken we - in het kader van Vitaal Platteland - samen met Rijk en provincie aan het toekomstbestendig maken van het veenweidegebied. Dit heeft vooral betrekking op het kansrijke gebied Aldeboarn-De Deelen;
- Voor diverse onderwerpen met betrekking tot de fysieke leefomgeving is een gemeenschappelijke regeling gevormd. Het betreft onder andere de Hûs en Hiem (welstandsadvisering), de FUMO (vergunningverlening, milieuvadvis en handhaving) en de Veiligheidsregio (calamiteitenbestrijding en advisering over een veilige leefomgeving).

4.3 Hoe wegen we af?

4.3.1 Vier afwegingsprincipes

Naast de geformuleerde kernopgaven in paragraaf 3.1 kunnen zich nieuwe ontwikkelingen voordoen die een plek moeten krijgen in de (geactualiseerde) Omgevingsvisie. We hanteren daarom een aantal afwegingsprincipes bij het ontwikkelen, inrichten, gebruiken en beheren van de fysieke leefomgeving. Ons beleid en de initiatieven van inwoners en bedrijven beoordelen we aan de hand van deze vier afwegingsprincipes. We lichten deze principes onderstaand verder toe.

Afwegingsprincipes

1. Elk initiatief versterkt de bestaande kernkwaliteiten of voegt nieuwe omgevingskwaliteit toe;
2. Het plan van de één wordt niet het probleem van de ander;
3. We werken gebiedsgericht en durven onderscheid te maken tussen gebieden;
4. We bekijken vraagstukken in samenhang; bij elke ontwikkeling grijpen we kansen op het gebied van gezondheid, veiligheid en duurzaamheid.

4.3.2 Elk initiatief versterkt de bestaande kernkwaliteiten of voegt nieuwe omgevingskwaliteit toe

De Omgevingsvisie is een uitnodiging aan inwoners en bedrijven om samen te werken aan een veilige, gezonde en prettige leefomgeving. De ruimtelijke, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van Heerenveen, de dorpen en het landschap zorgen samen met het sportieve en gezonde karakter en de grote sociale samenhang voor een sterke identiteit en een gezamenlijke trots. De kernkwaliteiten uit paragraaf 2.2 willen we behouden en versterken. Ze vormen het vertrekpunt voor nieuwe ontwikkelingen.

Uitgangspunt is dat alle initiatieven leiden tot een hogere omgevingskwaliteit en bijdragen aan het collectieve welzijn van de inwoners. Daarbij kunnen zich verschillende situaties voordoen:

- Wanneer initiatieven bijdragen aan het versterken van bestaande kernkwaliteiten, denken en werken we zoveel mogelijk mee;
- Wanneer initiatieven niet leiden tot het versterken van de kernkwaliteiten, kijken we samen hoe dat wel kan (zie paragraaf 4.2.1);
- Verschillende plekken in de gemeente verdienen een kwaliteitsimpuls. Elke gebiedsontwikkeling moet leiden tot nieuwe gebiedskwaliteiten en het versterken van bestaande structuren (zie hoofdstuk 6).

4.3.3 Het plan van de één wordt niet het probleem van de ander

Het is van belang dat onze leefomgeving zoveel mogelijk voorziet in de behoefte van de huidige generatie bewoners en niet ten koste gaat van toekomstige generaties.

Vier milieubeginselen

De Omgevingswet stelt als voorwaarde dat bij een Omgevingsvisie rekening wordt gehouden met de vier milieubeginselen:

- het voorzorgsbeginsel;
- het beginsel van preventief handelen;
- het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron worden bestreden;
- het beginsel dat de vervuiler betaalt.

Deze worden toegepast door zuinig en meervoudig ruimtegebruik te stimuleren en te voorkomen dat er gevolgen van een initiatief in het ene gebied worden afgewenteld op andere gebieden. Zuinig ruimtegebruik houdt in dat we eerst het bestaande bebouwd gebied optimaal gebruiken, voordat we kijken naar onbebouwd gebied. Dit houdt in dat we leegstand voorkomen, hergebruik van gebouwen stimuleren en de kwaliteit van het bestaande bebouwd gebied onderhouden. Ander voorbeelden van zuinig ruimtegebruik zijn woonconcepten met een kleinere footprint (zoals tiny houses) of die gemeenschappelijke ruimtes delen (bijvoorbeeld hofjes).

Meervoudig ruimtegebruik vraagt om plannen die vanuit een integrale benadering tot stand zijn gekomen. Bijvoorbeeld door functies onder de grond te plannen (parkeergarages, waterberging), door de hoogte in te bouwen of door daken optimaal te benutten voor zonnepanelen of het vasthouden van water (groene daken).

Daarnaast zorgen we ervoor dat ingrepen in het ene gebied niet leiden tot onevenredige gevolgen in een ander gebied. In een dicht bevolkt land als Nederland zitten hier wel grenzen aan. Het is vrijwel onmogelijk om een plan te realiseren zonder dat iemand anders hier iets van merkt. Het gaat daarom om de vraag welke gevolgen voorkomen kunnen worden en welke effecten onevenredig zijn. Van belang is dat altijd aan de voorkant een afweging wordt gemaakt van belangen, effecten en gewenste maatregelen.

4.3.4 We werken gebiedsgericht en durven onderscheid te maken tussen gebieden

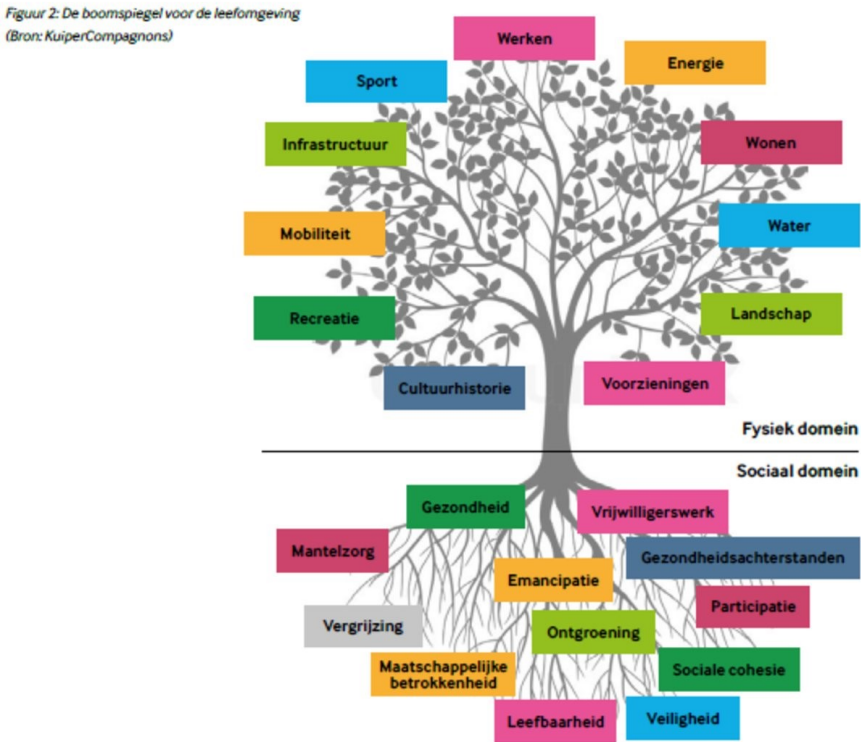
Heerenveen is een gemeente met meerdere gezichten. In het gebied rondom de snelwegen A7 en A32 is de ruimtelijke dynamiek hoog. In die stedelijke context vinden meer ontmoetingen plaats, worden ideeën uitgewisseld en ontstaan innovatie en nieuwe werkgelegenheid. In de landelijke omgeving is veel minder dynamiek en is het landschap van hoge kwaliteit. Door rust en ruimte en de sociale samenhang is het er goed wonen en recreëren. Het verschil in dynamiek komt terug in de kernkwaliteiten die we willen behouden en versterken (zie paragraaf 2.2).

Het werken vanuit kernkwaliteiten, betekent dat we niet overal hetzelfde doen. In het ene gebied past meer dynamiek en ruimte voor economische activiteiten, terwijl we in andere gebieden juist rust en gezondheid van de inwoners centraal stellen. We faciliteren de dynamiek en vergroten de stedelijkheid van de hoofdplaats Heerenveen. Daarnaast zorgen we er ook voor dat de leefbaarheid en omgevingskwaliteit op andere plekken gewaarborgd is. In de Omgevingsvisie hebben we daarom per gebied beschreven welke ruimte er is voor ontwikkeling en welke kernkwaliteiten we willen behouden en versterken.

4.3.5 We bekijken vraagstukken in samenhang; bij elke ruimtelijke ontwikkeling grijpen we kansen op het gebied van gezondheid, veiligheid en duurzaamheid

Het gezonder, veiliger en duurzamer maken van de fysieke leefomgeving is een grote opgave. Een afzonderlijke aanpak voor elk onderwerp is onnodig duur en inefficiënt. We kijken daarom bij elke ruimtelijke ontwikkeling naar mogelijkheden om de gezondheid en veiligheid van inwoners te verbeteren en een bijdrage te leveren aan duurzaamheidsvraagstukken (energie, circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit).

Bij grotere gebiedsontwikkelingen liggen er meer mogelijkheden omdat hierin ook openbare ruimte is opgenomen. Dit geeft ruimte om bijvoorbeeld groene en blauwe structuren te versterken, ontmoetingsruimte te creëren of om fietsroutes te verbeteren. Bij besluitvormingsdocumenten over gebiedsontwikkeling nemen we daarom standaard een gezondheids-, veiligheids- en een duurzaamheidsparagraaf op waarin we verantwoorden op welke manier we rekening houden met deze thema's.

Figuur 4.2 Boomspiegel voor de leefomgeving

5 Thematische uitwerking van de visie

5.1 Vier kernopgaven

Op weg naar het Heerenveen van 2040 willen we concrete resultaten boeken. Daarom hebben we onze ambities voor 2040 vertaald naar strategische doelen voor 2030. Vaak spelen meerdere opgaven in hetzelfde gebied en liggen er kansen om deze in samenhang aan te pakken. Daarom kiezen we voor het aanpakken van vier kernopgaven, waarin meerdere opgaven met elkaar samenhangen. We zetten in op de volgende vier kernopgaven:

Kernopgaven

1. *Werken aan Heerenveen als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen.*
2. *Bouwen aan toekomstbestendige woningen.*
3. *Zorgen voor gezonde, klimaatbestendige en leefbare wijken en dorpen.*
4. *Versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijk gebied.*

In de volgende paragrafen gaan we nader in op deze kernopgaven. Ook bevat dit hoofdstuk per opgave het beleid dat de gemeente wil gaan voeren, voorstellen voor nieuw beleid dat wordt uitgewerkt in programma's en concrete acties die de komende jaren aan de orde zijn. Een overzicht van de strategische doelen die bij de vier kernopgaven horen zijn opgenomen in bijlage 5.

5.2 Werken aan Heerenveen als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen

5.2.1 Schets van de opgave

De technologie verandert; bedrijfsprocessen worden geautomatiseerd en steeds meer diensten digitaal afgehandeld. Als gevolg van vergrijzing verandert ook de verhouding tussen het aantal werkenden en het aantal niet-werkenden met gevolgen voor de arbeidsmarkt, de markt(behoefte) en de economie. Ook de vraag naar bedrijventerreinen en kantoren verandert. Door grote opgaven als vergrijzing, een stijgende zorgvraag, verstedelijking en de omslag naar een circulaire economie te benaderen als kans, kosten ze de samenleving niet alleen geld, maar ontstaan er ook mogelijkheden om het verdienvermogen en de concurrentiekracht te vergroten.

Heerenveen heeft een regionale functie op het gebied van werkgelegenheid, zorg, cultuur, recreatie en detailhandel. Op het gebied van (top)sport heeft

Heerenveen een rol voor heel Noord-Nederland. Deze functies willen we graag behouden en versterken.

Om het vestigingsklimaat op orde te houden, zijn investeringen in innovatiebeleid, centrumgebieden, bedrijventerreinen en bereikbaarheid noodzakelijk.

5.2.2 Economisch beleid 2020-2030

5.2.2.1 Ambitie economisch beleid

Eind 2019 heeft de gemeenteraad nieuw economisch beleid vastgesteld (zie onderstaand). In de Omgevingsvisie richten we ons op de keuzes in het fysieke domein en de randvoorwaarden om de ambities uit het economisch beleid te bereiken. De volgende paragrafen hebben daarom vooral betrekking op de fysieke randvoorwaarden die nodig zijn om de doelstellingen uit het economisch beleid te bereiken.

De gemeente wil niet alleen groeien om het groeien, maar zorgen voor toekomstbestendige werkgelegenheid op basis van onze kracht. We kijken daarom niet alleen naar sectoren waar we nu sterk in zijn, maar hebben ook oog voor ontwikkelingen in de toekomst.

Ambitie Economisch beleid 2020-2030

In het economisch beleid is onze ambitie als volgt verwoord: *“Economische ontwikkeling draagt bij aan het welzijn en de welvaart van onze inwoners; ons bedrijfsleven is duurzaam en vitaal en van toegevoegde waarde voor de samenleving; onderwijs, ondernemers en overheden werken samen aan maatschappelijke opgaven.”*

5.2.2.2 Drie strategische pijlers

Om de ambities uit ons economisch beleid te bereiken, werken we aan drie pijlers:

1. Inspelen op de kracht van Heerenveen
2. Faciliteren en stimuleren van ons ondernemersklimaat
3. Versterken van het vestigingsklimaat

Ad.1 Inspelen op de kracht van Heerenveen

Naast de bestaande sterke sectoren, tekenen zich ook een aantal nieuwe kansen af. Daarom wordt ingezet op innovatie en acquisitie met betrekking tot bedrijven en instellingen in de volgende sectoren:

- Bedrijven en instellingen gericht op sport, vitaliteit en voeding
- Bedrijven en instellingen gericht op de circulaire economie
- Bedrijven en instellingen gericht op duurzame en slimme logistiek

Ad.2 We faciliteren en stimuleren het MKB

Door het vergroten van de concurrentiekracht van het MKB, innovatie en internationalisering versterken we het ondernemersklimaat. Daarnaast stimuleren we dat ondernemers een bijdrage leveren aan maatschappelijke vraagstukken (impact-gedreven ondernemerschap). Om dit te bereiken willen we onze dienstverlening naar ondernemers verbeteren en de ketensamenwerking binnen de gemeente verder stroomlijnen. Dit doen we

door meer te werken met vaste contactpersonen waar ondernemers terecht kunnen met vragen over ontwikkelingen in beleid, inrichting, beheer, vergunningen, toezicht of personeel.

Ad.3 We werken aan ons vestigingsklimaat

Het vestigingsklimaat gaat deels over niet-fysieke onderdelen profilering, marketing en het oplossen van knelpunten met betrekking tot de arbeidsmarkt. Daarnaast gaat het over fysieke onderwerpen zoals het aanbod van vestigingslocaties, het recreatie- en voorzieningenaanbod, de fysieke en digitale infrastructuur.

5.2.3 Samen werken aan de Stad van Sport

5.2.3.1 Samenwerking verder vormgeven

Samen met partners als Thialf, SC Heerenveen, Centrum voor Topsport en Onderwijs en de Provincie Fryslân blijven we vormgeven aan de positie van topsport in onze gemeente. Dit doen we ieder vanuit onze eigen rol en verantwoordelijkheid. Waar mogelijk wordt tussen de sport- en kennisorganisaties, overheden, onderwijs en bedrijfsleven samengewerkt op het gebied van programma's, organisatie en accommodaties. We stemmen af met andere overheden en partners om voorzieningen met een bovenregionaal karakter in stand te houden. Dit kan op termijn ook leiden tot nieuwe faciliteiten. Daarbij beperken we ons niet tot de bestaande (top)sportgebieden. Ook op andere plaatsen kunnen nieuwe faciliteiten bijdragen aan het versterken van het topsport-ecosysteem en de wisselwerking met de breedtesport. Samen met Heerenveen 'n Gouden plak blijven we werken aan de profilering van Heerenveen als stad van sport. Daarbij spelen (internationale) sportevenementen en het actief beleven van sport een grote rol.

5.2.3.2 *Positie topsport en dynamiek in de stadiongebieden vergroten*

Heerenveen kent twee stadiongebieden met elk een eigen profiel en dynamiek. Het zijn beide gebieden met een multifunctioneel gebruik, waar op meerdere momenten tijdens de dag activiteiten zijn. De functies rondom de stadions maken gezamenlijk gebruik van de aanwezige parkeervoorzieningen. Tijdens (sport)evenementen is er sprake van piekgebruik.

In beide gebieden zijn mogelijkheden om de synergie en multifunctioneel gebruik te vergroten (combinatiebezoek en dubbelgebruik parkeerplaatsen). Daarnaast is rondom het Abe Lenstrastadion nog ontwikkelruimte. Daarbij is het gewenst dat beide gebieden een eigen profiel houden en leiden tot aanvulling en versterking van het centrum van Heerenveen. In de gebiedsgerichte uitwerking is voor beide stadiongebieden een gebiedsprofiel opgenomen (zie paragraaf 6.3.3 en 6.3.4).

5.2.4 *Samen vorm en inhoud geven aan de circulaire economie*

5.2.4.1 *Het sluiten van de kringlopen*

In een circulaire economie spreken we niet meer over afval, maar uitsluitend over grondstoffen. Reststoffen van het ene bedrijf worden ingezet als grondstof voor andere bedrijven. In onze gemeente liggen volop kansen voor het verder ontwikkelen van de circulaire economie. Meerdere bedrijven en organisaties in Heerenveen werken al in de praktijk aan het creëren van een circulaire economie. Samenwerking en het delen van kennis zijn daarbij essentieel. Gemeente Heerenveen is daarom ook lid van de Vereniging Circulair Fryslân en is betrokken bij circulaire initiatieven rondom kunststoffen in Noord Nederland (Het Schone Noorden).

Op kortere termijn kan circulaire economie concreet vorm krijgen door activiteiten in de volgende vier sporen:

- Duurzame producten en materialen (in)kopen en toepassen (producent, inkoper/consument);
- Circulaire initiatieven en verdienmodellen onderzoeken (vanuit bedrijfsleven) en ondersteunen vanuit de gemeente ;
- Terugdringen van de hoeveelheid huishoudelijk afval (vanuit de gemeente en Omrin). In lijn met de landelijk VANG-doelstellingen hebben we daarbij de ambitie om het verbranden van huishoudelijk afval terug te dringen naar 30 kg restafval per inwoner in 2025. In de periode 2015 tot 2019 is het ingezamelde huishoudelijk afval met 17% gedaald. We hanteren daarbij het Diftar+-systeem, waarbij inwoners hun afval betalen per kilo restafval.
- Circulair bouwen wordt de norm in Heerenveen.

5.2.4.2 *Van hotspot Haskerveen naar Circular Valley*

We willen Heerenveen laten uitgroeien tot een Circular Valley; een aantrekkelijke plek waar ruimte is om met allerlei circulaire innovaties te experimenteren en op zoek te gaan naar nieuwe initiatieven en verdienmodellen. Ruimtelijk gezien is Circular Valley voornamelijk sterk gekoppeld aan de bedrijfsactiviteiten van Omrin (Ecopark de Wierde) en de omliggende bedrijvigheid op bedrijventerreinen Haskerveen. We kijken echter ook in brede zin naar de mogelijkheden op andere bedrijventerreinen en naar manieren om de ketensamenwerking te versterken. In een op te stellen visie geven we verder inhoud aan het concept Circular Valley.

5.2.5 *We houden het aanbod werklocaties op peil*

5.2.5.1 *Regionale afspraken over bedrijventerreinen*

De prognose is dat er tot 2030 nog zo'n 100 ha. aan bedrijventerreinen nodig is in de regio Zuidoost-Friesland. De plancapaciteit in de regio is 209 ha. Kwantitatief gezien zijn er in de regio meer dan genoeg vierkante meters aan bedrijventerreinen om uit te geven tot 2030, maar het aanbod sluit niet aan op de vraag. Deze richt zich namelijk op andere locaties en op een ander type terrein. In het document *Afspraken bedrijventerreinen Regio Zuidoost-Fryslân 2019-2026/2030* zijn daarom nieuwe regionale afspraken gemaakt over het aanbod van bedrijventerreinen.

5.2.5.2 *Ontwikkeling Klaverblad-Noordoost*

Omdat de beschikbaarheid van bedrijvenkavels op bestaande terreinen in Heerenveen terugloopt en er regionaal behoefte is aan een andere type bedrijventerrein, wordt het gebied Klaverblad-Noordoost stapsgewijs ontwikkeld (zie paragraaf 6.8.8).

5.2.5.3 *We revitaliseren en herstructureren bestaande bedrijventerreinen waar nodig*

Om de positie van Heerenveen als aantrekkelijke vestigingslocatie te behouden, is het zaak dat ook bestaande werklocaties up-to-date worden gehouden en aansluiten bij de toekomstige vraag vanuit het bedrijfsleven. Daarbij bestaat de behoefte om de duurzaamheid van verouderde bedrijventerreinen te vergroten in termen van ruimtelijke kwaliteit, energiezuinigheid, bereikbaarheid en klimaatbestendigheid.

Rondom het terrein van Omrin (bedrijventerrein Haskerveen) vormt zich een clustering van bedrijven die een bijdrage leveren aan de circulaire economie.

Ook bij andere terreinen draagt een scherper profiel bij aan gerichte marketing, acquisitie, ontwikkeling en inrichting. In andere gebieden is herstructurering en transformatie wellicht de beste oplossing. Bijvoorbeeld als het gaat om locaties die grenzen aan woongebieden. Hier is een verschuiving naar wonen of een gemengd gebied met woon-/werkfuncties een mogelijkheid. In paragraaf 6.8 is een voorzet gedaan voor de profielen van de bedrijventerreinen. In het Omgevingsplan vertalen we dit in juridische regels voor het gebruik en de inrichting van de terreinen.

5.2.5.4 *We voorzien geen nieuwe grootschalige kantoorlocaties*

In 2012 is het *Kantorenbeleid Heerenveen* vastgesteld. Sindsdien hebben verschillende ontwikkelingen plaatsgevonden. Uit onderzoeken van EIB (2012) en de STEC-groep (2015) blijkt dat er in Friesland geen behoefte is aan nieuwe grootschalige kantoorlocaties. Wel blijft op goed bereikbare locaties met ruimtelijke kwaliteit sprake van nieuwe vraag. Slecht gelegen B-locaties moeten worden getransformeerd. Het geldende beleid komt daarmee te vervallen en wordt vervangen door de onderstaande uitgangspunten (op hoofdlijnen):

- In het Sportstadgebied en rondom het station van Heerenveen blijft ruimte voor ontwikkeling van nieuwe kantoorfuncties;
- Kantoren kunnen ook worden gevestigd binnen bestaande gebouwen als daarmee karakteristieke gebouwen worden behouden of problematische leegstand in centrumgebieden wordt voorkomen;
- Bij langdurig leegstaande kantoorpanden onderzoeken we de mogelijkheden voor herbesteding en transformatie. Afhankelijk van het gebied zoeken we daarbij een invulling met een woonfunctie of een combinatie van functies. Ook (tijdelijke) broedplaatsfuncties kunnen bijdragen aan de transformatie van vastgoed.

5.2.6 *Samenwerken aan goede bereikbaarheid (fysiek en digitaal)*

5.2.6.1 *Bereikbaarheid is een belangrijke vestigingsvoorwaarde*

Een goede bereikbaarheid is voor veel bedrijven een belangrijke vestigingsvoorwaarde. Het is daarom van belang dat de bereikbaarheid van werklocaties op de lange termijn gewaarborgd is. Daarbij wordt bereikbaarheid via verschillende netwerken (weg, spoor en vaarweg) belangrijker. Onderstaand wordt aangegeven aan welke bereikbaarheidsprojecten de komende jaren wordt gewerkt en gaan we in op een aantal (mogelijk) toekomstige bereikbaarheidsprojecten.

5.2.6.2 *We waarborgen de bereikbaarheid via het lokale hoofdwegennet*

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het functioneren van het Rijkswegennet en de provincie voor de provinciale wegen. De gemeente is zelf verantwoordelijk voor het lokale wegennet. In het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan zijn de wegen in onze gemeente gecategoriseerd. De gebiedsontsluitingswegen zijn van belang voor de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de gemeente. We zorgen dat de doorstroming op deze wegen op orde is.

Het *Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan 2017 (GVVP)* geldt als leidraad voor te nemen beslissingen op het gebied van verkeer. De ambities en beleidsdoelstellingen kennen een looptijd van ongeveer 10 jaar. De te nemen

maatregelen die hieruit voortvloeien worden driejaarlijks vastgelegd in een uitvoeringsprogramma. Na vaststelling van de Omgevingsvisie maakt het GVVP onderdeel uit van de Omgevingsvisie.

Bereikbaarheidsprojecten

In het kader van het Gemeentelijk Verkeer en Vervoerplan (GVVP) werken we de komende jaren aan de volgende bereikbaarheidsprojecten:

- *Maatregelen ter bevordering van de doorstroming op de A32 zijn in ontwerp gereed; de uitvoering hiervan is gestart;*
- *We onderzoeken de maatregelen die noodzakelijk zijn om de doorstroming en afwikkeling van het gemotoriseerd verkeer in relatie tot de A32 te verbeteren. Daarbij gaat het om de as Oranje Nassaulaan - rotonde Burgemeester Falkenaweg - Rottumerweg. Bij de Burgemeester Falkenaweg zijn verbeteringen gepland om deze straat veiliger en comfortabeler te maken voor het fietsverkeer;*
- *De bereikbaarheid voor de fiets is een belangrijk aandachtspunt. Een samenhangend (hoofd)fietsnetwerk, stallingen in het centrum en breedte van fietspaden worden als knelpunt ervaren. We onderzoeken op dit moment de kwaliteit van het hoofdfietsnetwerk en werken in het kader van de Fietsagenda Zuidoost-Friesland aan regionale snelfietsroutes (zie paragraaf 5.4.11.2);*
- *Verder gaan we de bereikbaarheid van stationsgebied van Heerenveen voor gemotoriseerd verkeer via de Trambaan onderzoeken. Ondanks dat de Trambaan primair een verblijfsfunctie heeft, moet het station ook voor gemotoriseerd verkeer goed bereikbaar zijn. De herinrichting van het stationsgebied zelf is, in samenwerking met de provincie, momenteel in de planfase (zie paragraaf 6.3.2);*
- *Het ziekenhuis, Skoatterwâld en een aantal bedrijventerreinen zijn per openbaar vervoer slecht te bereiken. Deze (en andere) knelpunten zijn door de gemeente aangedragen in het kader van een nieuwe bus concessie in deze regio;*
- *Aan de hand van de Parkeervisie geven werken we aan de beschikbaarheid van voldoende parkeerplaatsen.*

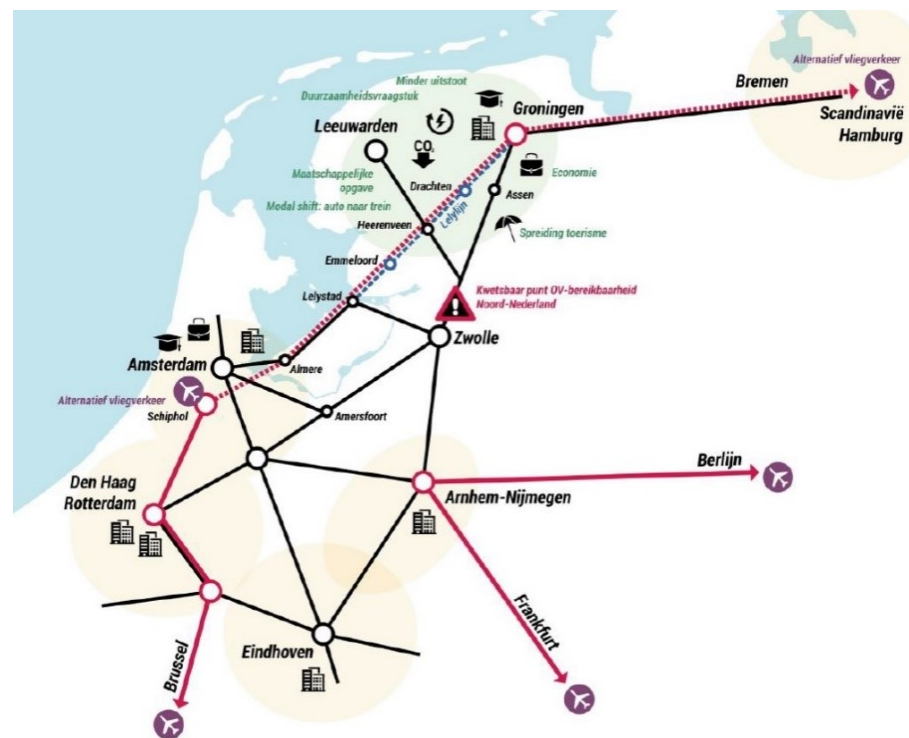
5.2.6.3 We agenderen nieuwe bereikbaarheidsknelpunten op het snelwegennet

De verkeersintensiteit op de snelwegen A32 en A7 neemt de komende jaren verder toe. Door de aanpak van het knooppunt Joure en de ringweg-zuid bij Groningen wordt de A7 een aantrekkelijkere wegverbinding. De verkeersdrukte op deze route neemt verder toe door diverse bedrijventerreinontwikkelingen, waaronder de realisatie van Klaverblad-Noord Oost. De kwetsbaarheid van het Klaverblad bij Heerenveen kan daardoor toenemen. De komende jaren monitoren we samen met Rijkswaterstaat en andere stakeholders de verkeersintensiteit op deze route om bereikbaarheidsknelpunten tijdig te agenderen. Daarmee willen we het functioneren van de economische as langs de A7 waarborgen. We trekken hierin samen op met andere overheden en belanghebbenden.

5.2.6.4 We reserveren ruimte voor de Lelylijn

Op dit moment wordt door verschillende partijen gelobbyd voor de realisatie van de Lelylijn. Deze ontwikkeling verkort de afstand tussen Heerenveen en economische kerngebieden als Groningen en de Randstad. Het vergroot de ontwikkelpotentie van Heerenveen als woon- en werklocatie en intensificeert het gebruik van het openbaar vervoer. Wij ondersteunen deze lobby vanuit Heerenveen daarom actief. Hoewel er nog geen voorkeurs tracé bekend is, reserveren we voorlopig de ruimte van het oude Zuiderzeelijn tracé (onder andere in de plannen voor Klaverblad Noordoost).

Figuur 5.1 De Lelylijn verbindt Noord-Nederland beter met andere economische kerngebieden (bron: Potentieonderzoek Lelylijn, juni 2020)

5.2.6.5 Vaarweg Heerenveen blijft belangrijk

De vaarweg van Heerenveen naar het Prinses Margrietkanaal is geschikt voor beroepsvaart en daarmee belangrijk onderdeel van de multimodale ontsluiting van Heerenveen. Naar aanleiding van het provinciale besluit om geen ontheffingen meer te verlenen voor klasse Va schepen naar Heerenveen, heeft de gemeente onderzoek laten uitvoeren naar de mogelijkheden om een deel van deze beroepsvaarweg om te leggen en op te nemen in een integrale gebiedsontwikkeling. Mede op basis van het onderzoek en de onderliggende maatschappelijke kosten/batenanalyse hebben provincie en gemeente eind 2019 besloten nog geen maatregelen te treffen. Voor het faciliteren van grotere schepen streven provincie en gemeente maatwerk na. Provincie en gemeente blijven monitoren of de binnenhaven van Heerenveen op deze manier in de toekomst goed bereikbaar is.

5.2.6.6 Digitale bereikbaarheid

Voor de leefbaarheid en het vestigingsklimaat is de digitale bereikbaarheid van de gemeente van groot belang. Op dit moment wordt in de gemeente gewerkt aan het realiseren van een glasvezelnetwerk. De komende jaren gaat ook de ontwikkeling van het 5G-netwerk een rol spelen. Als gemeente hebben we daarbij geen directe rol. Wel bepalen we onder welke voorwaarden nieuwe antennemasten worden geplaatst. We passen daarom de verouderde *Beleidsnotitie antennemasten (2001)* aan waarbij het thema gezondheid ook een punt van aandacht is.

5.2.7 Samen werken aan aantrekkelijke centrumgebieden

In het *Hoofdpijnenakkoord 2018-2022* is opgenomen dat een kwaliteitsimpuls gewenst is in de centrumgebieden van Heerenveen, Akkrum, Aldeboarn en Jubbega. Daarbij gaat het zowel om mogelijke functieverandering in deze gebieden, als de invulling van de openbare ruimte. Belangrijk overkoepelend uitgangspunt is dat de dorpskernen niet als onderlinge concurrenten van elkaar gaan functioneren. Elk dorp heeft een eigen verzorgingsgebied op het gebied van voorzieningen, detailhandel en horeca en een eigen identiteit. In de gebiedsgerichte uitwerking zijn de uitgangspunten voor de verschillende centrumgebieden beschreven (zie paragraaf 6.2).

5.2.8 We actualiseren ons detailhandels- en horecabeleid

De *Integrale Detailhandelsvisie (2011)* en het *Beleid voor Aanloopstraten (2012)* zijn op verschillende punten verouderd. Het bestaande detailhandelsbeleid is gericht op het vitaal houden van centrumgebieden. Daarom is de gemeente vrij strikt in het toelaten van perifere detailhandel (PDV) buiten het centrum.

Sinds 2011 is het winkellandschap sterk veranderd. Er zijn meer nieuwe formules bijgekomen en er is sprake van brancheervaging. Kwalitatieve toevoegingen aan het winkelaanbod en versterking van de verblijfskwaliteit en beleving zijn gewenst om Heerenveen en andere kernen aantrekkelijk te houden als winkelkern. De koopkrachtbinding in een aantal winkelgebieden is afgenomen ten opzichte van 2007. Omdat we verwachten dat de verkoop via Internet verder toeneemt en de vraag naar het aantal vierkante meters

winkeloppervlakte afneemt, willen we de centrumgebieden compacter maken en de openbare ruimte aantrekkelijker maken. Dit betekent dat we in het centrum van Heereveen een transformatie van functies voorzien.

Het evenwicht tussen kwalitatieve aanvulling en concurrentie met het bestaande winkelaanbod is kwetsbaar. Dit vraagt om een gedegen en actuele analyse, een zorgvuldige beleidsmatige afweging en een goede afbakening van de mogelijkheden. Om de verschillende winkelgebieden duidelijk te positioneren en richting te geven aan de benodigde transformatie actualiseren we ons detailhandelsbeleid.

5.2.9 Samen werken aan slimme groei van de vrijetijdseconomie

5.2.9.1 Groei die bijdraagt aan de brede welvaart

Recreatie en toerisme zijn de afgelopen jaren wereldwijd sterk gegroeid. Op dit moment hebben we te maken met de gevolgen van het Coronavirus, maar de verwachting is dat de markt daarna weer aantrekt en zich vanaf 2024 herstelt (bron: NBTC). Wel zal het toerisme blijvend veranderen, doordat er meer belang wordt gehecht aan kwaliteit en minder aan massatoerisme.

De groei van toerisme in Nederland, biedt kansen voor de regio Zuidoost-Friesland, ook wel “Het Andere Friesland”. Bepaalde plekken in de regio zijn al populair en worden dat nog veel meer. Als we niets doen, wordt het vooral drukker op de plaatsen waar het nu al druk is (eilanden, IJsselmeerkust, merengebied, natuurgebieden), op de momenten dat het nu ook al druk is (piekmomenten), met doelgroepen die wellicht niet helemaal passen bij de aard en schaal van de regio. Bovendien betekent meer mensen vaak minder beleving.

Groei van toerisme is geen doel op zich, maar een middel. Wanneer de ontwikkeling van toerisme slim wordt benut, draagt deze bij aan de brede welvaart; een prettige en gezonde leefomgeving, behoud van natuur- en cultuurerfgoed, behoud en versterking van routestructuren, of onder druk staande voorzieningen op het platteland. Slimme groei betekent onder andere inzetten op de zogenaamde kwaliteitstoerist: (cultuur)toeristen die geïnteresseerd zijn in de kwaliteit en identiteit van onze provincie. Daarnaast gaat het om het beter spreiden van bezoeken door het jaar heen.

Met de centrale ligging in het Noorden, de aanwezige sporticonen, museum Belvédère, (cultuur)historie van Parklandschap Oranjewoud, het beekdal van de Tjonger (Friese Waterlinie), De Deelen, waterrijk Akkrum-Nes en Aldeboarn liggen er volop kansen om groei voor de regio te laten werken. De vrijetijdseconomie kan zich ontwikkelen tot een stevige economische drager voor Heerenveen. Vrijetijdseconomie is van belang voor het op peil houden van de leefbaarheid en het voorzieningenniveau in de regio Heerenveen. De sector draagt daarmee sterk bij aan het vestigingsklimaat van Heerenveen.

5.2.9.2 Ruimte voor vernieuwing en innovatieve op het gebied van toerisme en recreatie

In opdracht van Provincie Fryslân is onderzoek gedaan naar de vitaliteit van logiesaccommodaties (ZKA, 2020). Hieruit blijkt dat in verschillende segmenten vernieuwing van het aanbod wenselijk is om de gastvrijheidssector toekomstbestendig te maken. Om het aanbod te blijven vernieuwen en divers te houden, willen we ruimte bieden voor nieuwe, duurzame en innovatieve concepten. Daarbij denken we aan vormen van toerisme en recreatie die passend zijn naar aard en schaal en gebaseerd zijn op de beleving en de kwaliteiten van een gebied (historie, landschap, stilte, donkerte, bos, openheid, biodiversiteit, enz.), zonder afbreuk te doen aan die kwaliteiten.

Het permanent bewonen van recreatiewoningen wordt onwenselijk geacht, omdat dit ten koste gaat van de aantrekkelijkheid van recreatieparken en we deze recreatiewoningen beschikbaar willen houden voor het recreatieve aanbod in onze gemeente.

Bijzonder verblijfsconcept in een dorpskerk van Oosterwolde (foto: Roman Robroek)

5.2.9.3 Regionale afstemming

Door het afschaffen van het recreatiekernenbeleid door de provincie, ontstaat de vraag op welke wijze ontwikkelingen elkaar het beste kunnen versterken en op welke wijze ontwikkelingen van (nieuwe) kaders kunnen worden voorzien. Over deze vraag zoeken we regionale afstemming met de vijf gemeenten in Zuidoost-Friesland. Het onlangs uitgevoerde onderzoek *Vitaliteit logiesaccommodaties Fryslân* vormt daarbij een vertrekpunt. In een regionale Strategische Ontwikkelvisie wordt antwoord gegeven op deze en andere ontwikkelvraagstukken. Deze ontwikkelvisie komt in de loop van 2021 tot stand.

5.2.9.4 Beleid recreatie en toerisme wordt geactualiseerd

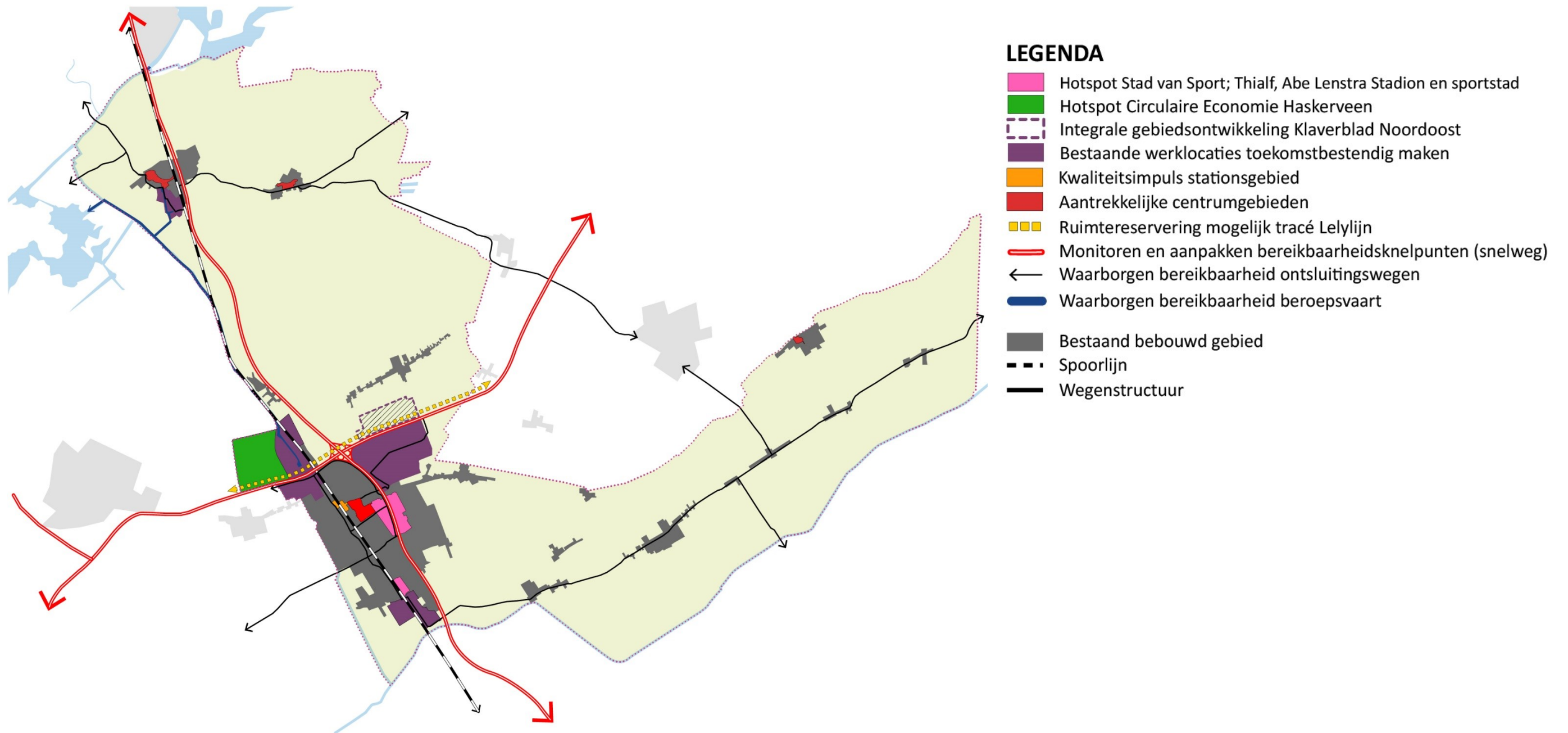
In de gemeentelijke *Notitie Vrijetijdseconomie; Voortzetten, versterken, verbinden, (2015)* is in beeld gebracht welke kansen er liggen en hoe deze kansen kunnen worden gerealiseerd. De notitie gaat op drie niveaus in op de kansen en ontwikkelpunten. Daarbij gaat het om:

1. Vinden en verleiden (o.a. marketing en promotie);
2. Verrassen en begeleiden (verbijzonderen en versterken van het aanbod);
3. Verbinden en versterken (de basisinfrastructuur en de basisvoorzieningen).

Nadat de regionale ontwikkelvisie medio 2021 is vastgesteld, wordt de notitie Vrijetijdseconomie in de loop van 2022 geactualiseerd. Daarin worden nieuwe inzichten en actuele ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme meegenomen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid zijn de Provinciale speerpunten uit *Gastvrij Friesland*, de opgaven uit de *Regionale Strategische Ontwikkelvisie*, de resultaten uit het onderzoek *Vitaliteit logiesaccommodaties Fryslân* de bezoekersreis en de marketing/profilering door Merk Fryslân, Toeristische Regiomarketing Zuid Oost Friesland en Heerenveen 'n Gouden Plak. Bezoekers kijken niet naar gemeentegrenzen. Daarom heeft de regionale samenwerking tussen de vijf gemeenten in Zuidoost Friesland een stevige structuur en wordt gebouwd aan de doorontwikkeling van de Stichting Toeristische Regiomarketing Zuid Oost Friesland, het verbijzonderen van de regio en het versterken van de basis op orde, zoals route gebonden recreatie.

Voor het thema Waterrecreatie is de afgelopen jaren gewerkt aan een Bouwsteen Waterrecreatie Heerenveen. Deze bouwsteen is bedoeld als kader voor keuzes, wensen, plannen en projecten op het gebied van waterrecreatie. De Bouwsteen Waterrecreatie wordt naar verwachting in de 2^e helft van 2021 verder gebracht in bestuurlijke besluitvorming.

De gemeente is aan zet voor de basis en het gastheerschap (infrastructuur, sanitaire voorzieningen, bebording en bewegwijzering, brugbediening e.d.). Op het gebied van het aanbod stimuleren we kwaliteit en diversiteit. Dit doen we onder meer door ruimtelijke entrees, rustpunten en beleefroutes toe te voegen en ondernemerschap te ondersteunen. We verbeteren het gastheerschap met TIP's (Toeristische Informatiepunten) en TOP's (Toeristische Overstappunten) en goede informatievoorziening (zoals bebording, bewegwijzering, plattegronden en een evenementenkalender).

Figuur 5.2 Samenvattende kaart "Werken aan Heerenveen en als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen

5.3 Bouwen aan toekomstbestendige woningen

5.3.1 Schets van de opgave

Door groei van het aantal huishoudens blijven we de komende jaren nieuwe woningen bouwen. In regionaal verband is afgesproken dat in de gemeente Heerenveen in de periode van 2016 tot 2026 ongeveer 1.300 woningen worden gebouwd.

Op de langere termijn neemt de bevolkingsomvang en het aantal huishoudens in de gemeente af. Op sommige plekken is die krimp al aan de orde (zie bijlage 3). Door vergrijzing, ontgroening en veroudering van de bestaande woningvoorraad neemt de mismatch tussen vraag en aanbod toe. Er is daardoor steeds meer sprake van een kwalitatieve opgave. In verschillende gebieden is de woningvoorraad toe aan vervanging of vernieuwing. De verwachting is ook dat door de vergrijzing meer gedateerde woningen op de markt komen. Deze woningen zijn wellicht moeilijker verkoopbaar. Het aardgasvrij maken van de woningvoorraad is een grote opgave, waar we de komende jaren samen met vele stakeholders aan werken. Bij deze kwaliteitsslag speelt de betaalbaarheid en draagkracht van inwoners ook een belangrijke rol. Daarnaast staat de leefbaarheid in verschillende woonbuurten onder druk door een toename van het aantal inwoners met een zorgvraag.

Naast deze trendmatige ontwikkeling, zijn er ook een aantal ontwikkelingen die zouden kunnen leiden tot toenemende vraag naar woningen in de regio. Daarbij denken we aan (een combinatie van) de volgende factoren:

- Een blijvende druk op de woningmarkt in de Randstad;
- Een toename van de hoeveelheid mensen die veel gaat thuiswerken, waardoor er wellicht een trek van drukker regio's naar de periferie op gang komt;
- De realisatie van de Lelylijn, waardoor de woon-werkafstand met de Randstad en Groningen substantieel wordt verkort.

Wanneer deze ontwikkelingen doorzetten en elkaar versterken brengt dit een nieuwe woningopgave met zich mee voor Heerenveen. De scenario's op dit vlak moeten de komende jaren nader worden onderzocht.

Omdat de vraag naar nieuwe woningen en de kwalitatieve opgave niet overal even groot is, moeten we per gebied verschillende keuzes maken. In het centrum van Heerenveen is sprake van een relatief eenzijdige woningvoorraad. Omdat het aantal vierkante meters winkelloppervlak afneemt, zijn er mogelijkheden om nieuwe woningen toe te voegen. In kleinere dorpen verwachten we dat de vraag de komende 10-20 jaar kleiner wordt en dat de bevolking in omvang afneemt. Hier richten we ons meer op de leefbaarheid en kwaliteitsverbetering.

De samenwerking met de woningbouwcorporaties, huurdersverenigingen, vastgoedeigenaren en particulieren op dit onderwerp is cruciaal, aangezien de gemeente zelf geen woningen in eigendom heeft. We moeten er samen voor

zorgen dat de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad op peil is en goed aansluit bij de toekomstige vraag.

Tot slot realiseren we ons dat wonen meer is dan alleen een kwalitatief goede woning. Ook zaken als de inrichting en de beleving van de woonomgeving en de beschikbaarheid van voorzieningen bepaalt in belangrijke mate het woonplezier (zie ook paragraaf 5.4).

5.3.2 Omgevingskwaliteit staat centraal

5.3.2.1 Hoe ziet Heerenveen de kwaliteit van de gebouwde omgeving?

De kwaliteit van de gebouwde omgeving wordt bepaald door de functionaliteit, de schoonheid en de toekomstbestendigheid van bebouwing en van de openbare ruimte. Gebouwen die in het verleden zijn gebouwd bepalen (mede) de identiteit van onze dorpen en wijken. Nieuwe gebouwen kunnen juist nieuwe kwaliteiten toevoegen. Deze identiteit bepaalt in belangrijke mate hoe we deze plek ervaren. Een sterke samenhang tussen de gebouwen binnen een bepaald gebied, aangevuld met een afwisseling tussen gebieden en plekken onderling geven een aantrekkelijk en toekomstbestendig totaalbeeld.

Het behouden en versterken van de identiteit van Heerenveen, vraagt om een aanpak die aansluit bij de identiteit van de verschillende plekken en gebieden. Immers, een vraagstuk binnen het beschermd dorpsgezicht van Het Oranjewoud vraagt om een andere aanpak dan de aanpak van een plek in het centrum van Heerenveen. Deze gebiedsgerichte aanpak is verankerd in het bestaande beleid voor cultuurhistorie en welstand. Waar mogelijk is dit beleid en doorvertaald in de gebiedsgerichte uitwerking van de Omgevingsvisie (hoofdstuk 6).

5.3.2.2 Beschermen wat we karakteristiek vinden

In de *Nota Cultuurhistorisch Erfgoed (2010)* is een beschrijving opgenomen van het cultureel erfgoed in de (oude) gemeente Heerenveen. Hiermee bepalen we welke gebouwen en karakteristieke kenmerken we willen doorgeven aan volgende generaties. Op basis van deze nota zijn ongeveer 500 gemeentelijke monumenten aangewezen. Omdat we cultuurhistorisch erfgoed zien als kernkwaliteit van onze gemeente, vullen we deze nota op termijn ook aan met een waardering van het erfgoed op het grondgebied van de voormalige gemeente Skarsterlân en Boarnsterhim.

5.3.2.3 Nieuwe kwaliteit toevoegen met welstandsbeleid

Het welstandsbeleid is een onderdeel van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid van de gemeente, net als structuurvisies, bestemmingsplannen en inrichtingsplannen voor het openbaar gebied. Onderdeel van de welstandsnota zijn beeldkwaliteitsplannen. Deze worden opgesteld bij de ontwikkeling of transformatie van gebieden. Het welstandsbeleid is daarmee niet statisch, maar geeft ook sturing aan nieuwe ontwikkelingen.

Met de *Welstandsnota (2016)* stuurt de gemeente op de kwaliteit van (ver)nieuw(d)e gebouwen. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen gebieden die meer en minder bepalend zijn voor de identiteit van (de gemeente) Heerenveen. Voor de verschillende gebieden zijn welstandscriteria opgenomen waaraan wordt getoetst bij bouwaanvragen. Per gebied is een beleidsintentie opgenomen die de 'hoofdlijn' voor een gebied beschrijft.

In de nota is onderscheid gemaakt in drie kwaliteitsniveaus. Niveau 1 staat voor een regulier kwaliteitsniveau, niveau 2 voor een licht kwaliteitsniveau en niveau 3 voor een welstandsluw kwaliteitsregime (alleen excessenregeling). Dit onderscheid in kwaliteitsniveaus handhaven we. Wel wordt onderzocht of een andere gebiedsindeling gewenst is, zodat we meer in samenhang met andere aspecten kunnen sturen op de omgevingskwaliteit van gebieden (zie paragraaf 6.1 over gebiedsgericht Omgevingsbeleid). Dit kan uiteindelijk leiden tot aanpassing van de welstandsnota.

5.3.3 We stemmen nieuwe woningbouwplannen beter op elkaar af

5.3.3.1 De woonvisie wordt geactualiseerd

Het (strategisch) beleid op het gebied van wonen is opgenomen in de *Woonvisie 2015-2020*. De werking van de woonvisie is verlengd tot en met 2022. De visie wordt geactualiseerd. Daarbij komen in ieder geval de onderwerpen uit deze paragraaf aan bod.

5.3.3.2 De woningbouwprogrammering jaarlijks actualiseren

In 2020 is de woningbouwprogrammering herijkt. Deze programmering wordt jaarlijks geactualiseerd en is gekoppeld aan de woningbouwafspraken met de provincie (het woningbouwcontingent). Naast de woningbouwprogrammering zijn een aantal beleidsrichtlijnen vastgesteld voor de toevoeging van nieuwe woningen. Hiermee kunnen we beter sturen op het woningaanbod en de fasering van woningbouwplannen. Hiermee geven we bijvoorbeeld meer prioriteit aan woningbouwplannen voor het centrum.

5.3.4 We benutten het bestaand bebouwd gebied en verbeteren de kwaliteit

5.3.4.1 Bestaande woningbouwlocaties afronden

Op basis van de Woonvisie 2015-2020 hebben we woningbouwafspraken gemaakt met de provincies en buurgemeenten in Zuidoost-Friesland. Hierin is vastgelegd dat we in de gemeente maximaal 1.313 woningen bouwen in de periode 2016-2026. Er zijn op dit moment voldoende woningbouwlocaties en nieuwe plannen beschikbaar om deze hoeveelheid woningen te realiseren. Bij bestaande gemeentelijke woningbouwlocaties Skoatterwâld (Heerenveen), de Fjilden (Nieuwehorne), de Eide (Tjalleberd) , Jubbega (schoollocatie) en Haskerdijken liggen nog mogelijkheden om ca. 700 nieuwe woningen te bouwen (deels na 2026). We bekijken goed welk woningaanbod we hier realiseren en hoe dit aanbod zich verhoudt tot andere locaties.

5.3.4.2 Versterking en transformatie woningvoorraad centrum

In het centrum van Heerenveen is sprake van een relatief eenzijdige woningvoorraad. Omdat het aantal vierkante meters winkelloppervlak afneemt, zijn er mogelijkheden om nieuwe woningen toe te voegen. In een Addendum bij de Woonvisie hebben we vastgelegd wat we verstaan onder een kwalitatieve toevoeging.

5.3.4.3 Integrale gebiedsontwikkeling A32-zone

Op dit moment wordt gewerkt aan de aanpassing van de op- en afritten naar de A32. Dit leidt tot een verbeterde bereikbaarheid van het gebied grenzend aan

de snelweg. In de A32-zone zijn de afgelopen jaren verschillende ontwikkelingen tot stand gekomen; bijvoorbeeld in het Sportstadgebied. Tegelijkertijd is er nog ruimte om dit strategisch gelegen en goed bereikbare gebied verder te ontwikkelen. De begrenzing van de A32-zone omvat Heerenveen Noordoost, de Fedde Schurerlocatie, het Sportstadgebied en de het deel van Skoatterwâld langs de A32.

In het gebied spelen verschillende ideeën en ontwikkelingen die elkaar onderling beïnvloeden. In de komende jaren wordt ten oosten van de A32 een hotel gerealiseerd. Daarnaast zijn er wensen voor uitbreiding van de huidige sportvoorzieningen rondom Sportstad, maar liggen er ook mogelijkheden om woningbouw of commerciële functies toe te voegen. Daarom is het beter om deze ontwikkeling in onderlinge samenhang te bekijken.

Ook de samenhang met de ontwikkeling van het centrum van Heerenveen is hierbij van groot belang. Het A32-gebied moet zich niet als concurrent van het centrum ontwikkelen op het gebied van woningbouw en economie. Met het vaststellen van de Centrumvisie Heerenveen is aangegeven dat woningbouw in het centrum prioriteit krijgt op de ontwikkeling van A32-zone. Daarom wordt voor het A32-gebied op termijn een gebiedsprogramma gemaakt.

5.3.4.4 Diverse plekken vragen om inbreiding en transformatie

Bouwen binnen bestaand bebouwd gebied draagt bij aan een zuiniger en intensiever gebruik van de ruimte. Dit is ook positief voor het draagvlak van bestaande voorzieningen zoals scholen en wijkgebouwen. In de gemeente zijn verschillende plekken binnen bestaand bebouwd gebied die kansen bieden voor nieuwbouw of vragen om transformatie. Het kan bijvoorbeeld gaan om (verouderde) bedrijfslocaties in woongebieden, leegstaande (kantoor)gebouwen, voormalige schoollocaties of inbreidingslocaties. We grijpen deze plekken aan om plekken ruimtelijk te verbeteren, de woningvoorraad meer divers te maken en doelgroepen te mengen (inkomens, leeftijden, huishoudenssamenstelling). Uiteraard houden we daarbij ook rekening met de trends op het gebied van vergrijzing en ontgroening.

Uitgangspunten inbreidingslocaties

In het Addendum op de Woonvisie (2020) is een voorkeursvolgorde vastgelegd. Op basis van deze voorkeursvolgorde wordt het woningbouwcontingent verdeeld over Centrumplannen, bestaande woningbouwlocaties en transformatie van bestaande (leegstaande bebouwing). Nieuwe inbreidingsplannen zijn alleen mogelijk als er voldoende woningbouwcontingent beschikbaar is.

Aanvullend op het Addendum laten we de volgende aspecten meewegen bij individuele bouwplannen (in willekeurige volgorde):

- Er worden geen waardevolle groene ruimtes volgebouwd. Verdere afbakening van deze (hoofd)groenstructuur vindt plaats in het Programma Groenstructuur. Tot die tijd wordt rekening gehouden met de groenstructuren die zijn opgenomen op themakaart ‘Gezonde, leefbare en klimaatbestendige wijken en dorpen’ (zie figuur 5.8 en paragraaf 5.4.7);
- De gemeente zet bij inbreiding in op plannen die leiden tot een versterking van de omgevingskwaliteit Het plan leidt tot een stedenbouwkundige verbetering, het oplossen van een milieutechnisch knelpunt of een vervanging van leegstaande / verouderde (bedrijfs)bebouwing;
- Het plan draagt bij aan het bestaande woningaanbod in het dorp (of de wijk).

5.3.4.5 Beheerste ontwikkeling van de linten

De bebouwingslinten worden gezien als belangrijke dragers van de identiteit van Heerenveen. Het behoud van de kernkwaliteiten in deze linten is van belang. We zien daarom op beperkte schaal mogelijkheden voor het toevoegen van woningen en het uitbreiden van bestaande bebouwing, maar daarbij moet steeds aandacht zijn voor de specifieke kenmerken van de linten, zoals de doorzichten naar het achterliggende landschap of de aanwezigheid van bepaalde bebouwingstypologie. Voor een uitwerking van de visie op de linten wordt verwezen naar paragraaf 6.5.

5.3.4.6 Kleine kernen

In de kleinere kernen loopt de vraag naar woningbouw terug. De focus ligt hier op het benutten en verbeteren van het bestaand bebouwd gebied. Kansen voor het toevoegen van woningen liggen hier bij inbreidingslocaties en het hergebruiken of transformeren van leegstaande bebouwing (zie criteria onder 5.3.4.4).

5.3.4.7 Terughoudend met nieuwbouw in het buitengebied

Omdat we zuinig zijn op de kwaliteit van ons landschap, zijn we zeer terughoudend met nieuwbouw in het buitengebied. We willen daar alleen woningen toestaan als het gaat om het hergebruiken van bestaande (agrarische) percelen. Bijvoorbeeld om voormalig agrarische bedrijven een nieuwe bestemming te geven of om percelen met niet-agrarische bedrijvigheid te herontwikkelen. Daarbij bieden we ontwikkelmogelijkheden voor één of meerdere nieuwe woningen wanneer dit bijdraagt aan kwaliteitsverbetering van de erven.

5.3.5 Samen werken aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving

De transitie naar een duurzame en gasloze bebouwde omgeving is een forse opgave. In een Transitievisie Warmte werken we verder uit welke technieken het meest geschikt zijn voor welke bebouwingstypes. Er zijn grofweg drie opties voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving:

1. Elektrificatie (gebruik van warmtepompen);
2. Duurzame warmtenetten (restwarmte, geothermie en aquathermie);
3. Duurzame gassen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van het bestaande leidingnetwerk. De hoeveelheid groen gas is echter beperkt en waterstof is op dit moment nog niet marktrijp genoeg om toe te passen in de gebouwde omgeving. Toepassingen in de industrie of transport liggen meer voor de hand.

De gemeente heeft eind 2021 de Transitievisie Warmte klaar, waarin de keuzes staan voor duurzame warmteopties per wijk of dorp en de tijdsvolgorde van afkoppeling van het aardgasnet. De Transitievisie Warmte (TVW) wordt elke vijf jaar geactualiseerd, zodat we steeds uitgaan van de laatste inzichten.

Voor de dorpen en wijken die voor 2030 afgekoppeld worden, worden Wijkuitvoeringsplannen (WUP) gemaakt. Een WUP moet duidelijkheid scheppen over de benodigde aanpassingen in de infrastructuur en de energieopties die per wijk en dorp het meest geschikt zijn. Per gebied kijken we wat de beste optie is, gaan we na wat geschikte ruimtelijke eenheden zijn en welke koppelkansen er liggen op het gebied van duurzaamheid (vergroening) en sociale aspecten (gezondheid, armoedebestrijding, meedoen, etc.). We ontwikkelen deze plannen samen met bewoners, eigenaren en woningbouwcorporaties, netbeheerders en de bouwkolom.

5.3.6 Samen met woningbouwcorporaties werken aan nieuwbouw en wijkvernieuwing

Sinds 2020 maken we op een nieuwe manier prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties en huurdersverenigingen. De afspraken gaan onder andere over nieuwbouw, sloop en renovatie van sociale huurwoningen. Met elkaar bepalen we wat de opgave is en waar de prioriteiten liggen. Zo leggen we echt de focus op wat we gezamenlijk doen en wat er nodig is.

Er ligt een duidelijke kwaliteitsopgave in buurten die kort na de oorlog zijn gebouwd (onder meer in de Akkers, Oudeschoot, Vlinderbuurt, de Greiden, buurten in Akkrum, Aldeboarn en Jubbega). Veel van deze woningen hebben slechte energieprestatie, zijn bouwkundig verouderd en voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. De komende jaren moeten we afwegen wat de beste keuzes voor deze gebieden zijn. Daarbij spelen de technische mogelijkheden om woningen te verbeteren een rol, maar ook de verhuurbaarheid en de beschikbaarheid van betaalbare woningen.

Ook sociale vraagstukken als armoede en leefbaarheid spelen een rol bij deze keuze. Het mengen van verschillende woningtypes kan leiden tot meer diversiteit in huishoudens (leeftijd, inkomensniveau, etc.). We grijpen de komende jaren daarom nieuwbouwprojecten en herstructureringsplannen aan om te werken aan een meer diverse samenstelling van de bevolking in onze wijken en dorpen.

5.3.7 Richting geven aan initiatieven van ontwikkelaars, beleggers en particulieren

Naast de woningbouwprogrammering van de gemeente en woningbouwcorporaties, leveren ontwikkelaars, beleggers en particulieren een bijdrage aan de vernieuwing van de woningvoorraad en het functioneren van de woningmarkt. Echter, niet elk woningbouwplan draagt bij aan de ontwikkeling van een toekomstbestendige woningvoorraad. Daarom geven we richting met het vaststellen van de woningbouwprogrammering en het maken we afspraken bij de ontwikkeling van locaties. Het vastgestelde Addendum bij de woonvisie geeft handvaten om het gesprek aan te gaan over de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de plannen.

Op het gebied van Kamerverhuur is in 2019 beleid vastgesteld. Dit beleid wordt uitgewerkt in een partiële herziening van het bestemmingsplan. Daarbij worden alle vormen van kamerverhuur gekoppeld aan een vergunningsplicht om grip te kunnen houden op alle vormen van kamerverhuur.

Ook is in 2019 de huisvestingsbehoefte voor arbeidsmigranten onderzocht. Hieruit is gebleken dat er op dit moment geen behoefte is aan grootschalige locaties en dat het beleid voor kamerverhuur volstaat voor kleinschalige opvang.

5.3.8 We willen inspelen op de toekomstige vraag in de woningmarkt

5.3.8.1 We verkennen de woonbehoefte en de mogelijkheden voor de toekomst

De wijk Skoatterwâld is over een aantal jaar afgerond en ook op andere plekken zijn woningbouwlocaties dan volgebouwd. Voor de periode na 2026 ontwikkelen we daarom nieuwe woningbouwplannen. Daarbij moet de gemeente onder meer beslissen voor welke doelgroepen wordt gebouwd en of we dat vooral binnen bestaand bebouwd gebied doen of in ruimer opgezette woonmilieus in uitbreidingswijken.

Vooralsnog zetten we vooral in op bouwen binnen bestaand bebouwd gebied en het afronden van bestaande woningbouwlocaties (zie paragraaf 5.3.4). De komende jaren verkennen we of nieuwe uitbreidingswijken wenselijk en noodzakelijk zijn. Omdat de verwachte woningvraag en de beschikbaarheid van

woningbouwlocaties in de regio daarbij bepalend is, laten we de komende jaren nieuw woningbehoefteonderzoek uitvoeren.

Een aantal ontwikkelingen zouden de behoefte naar woningbouw in onze gemeente kunnen versnellen. Daarbij denken we aan (een combinatie van) de volgende factoren:

- Een blijvende druk op de woningmarkt in de Randstad;
- Een toename van de hoeveelheid mensen die veel gaat thuiswerken, waardoor er wellicht een trek van drukkere regio's naar de randgebieden op gang komt;
- De realisatie van de Lelylijn, waardoor de woon-werkafstand met de Randstad en Groningen substantieel wordt verkort.

Mocht de vraag naar woningen in Heerenveen in de toekomst (versneld) toenemen door de bovenstaande ontwikkelingen dan zijn er rondom Heerenveen een aantal potentiële plekken voor uitbreiding aanwezig. We benoemen hier de locatie Heerenveen-west net over de gemeentegrens. Hierover zijn in het verleden afspraken gemaakt met gemeente de Fryske Marren (en haar voorloper gemeente Skarsterlân).

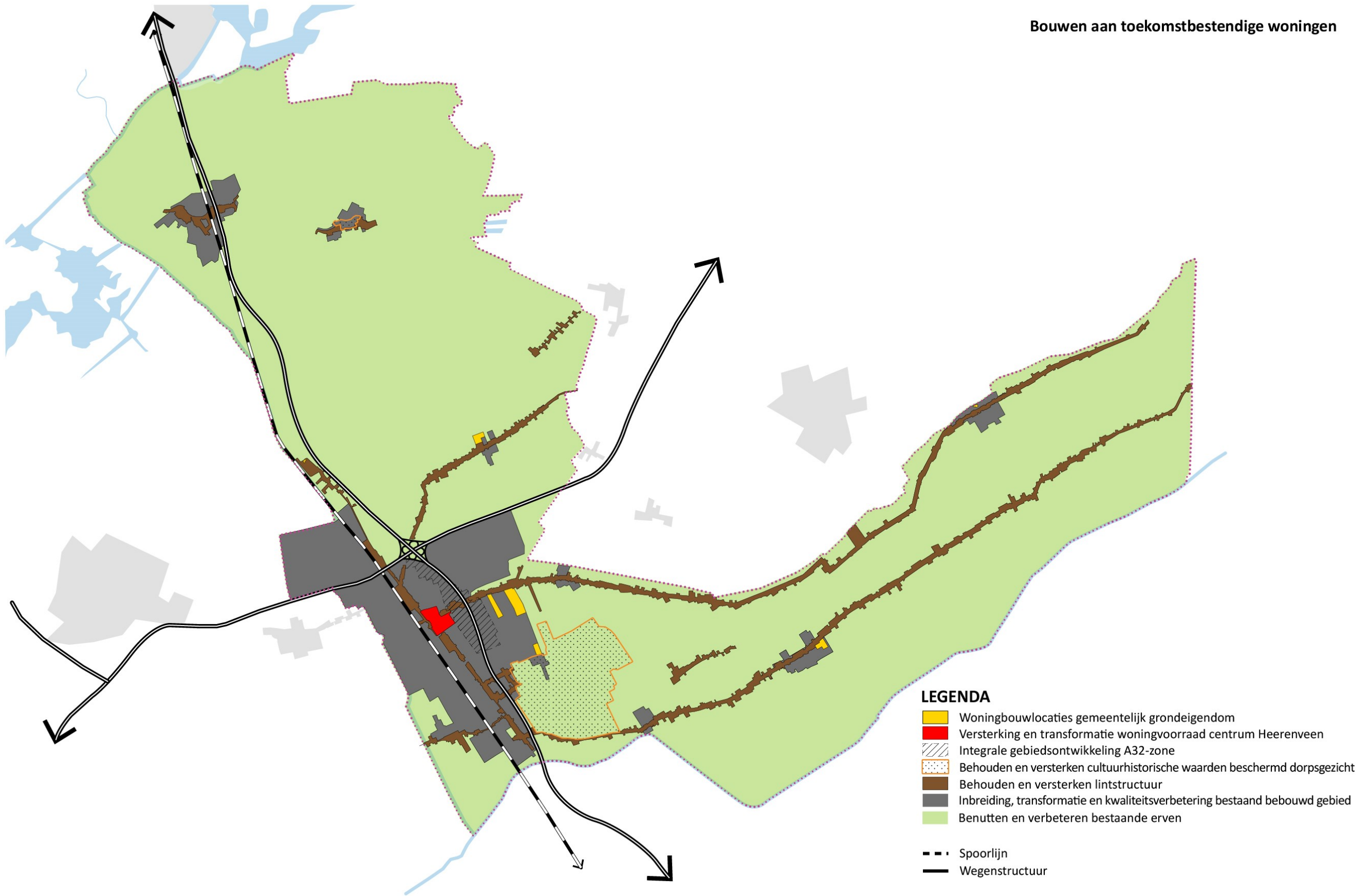
5.3.8.2 We hebben aandacht voor het kwaliteit en de woonwensen van specifieke doelgroepen

Naast kwantiteit is kwaliteit van het aanbod van belang. Leefstijlkeuzes spelen daarin een belangrijke rol; niet iedereen wil op dezelfde manier wonen. We willen daarom meer ruimte geven aan nieuwe woningbouwconcepten en initiatieven van (groepen) bewoners. Denk aan projecten met gemeenschappelijke ruimtes (woongroepen of hofjes), collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) en duurzame woonvormen voor één en – tweepersoonshuishoudens (tiny houses). Gesprekken met inwoners over hun woonwensen vinden we belangrijk, waarbij we als gemeente wel het algemeen bfregregioelang en de lange termijn voor ogen houden.

5.3.9 Circulair bouwen wordt de norm in Heerenveen

Hoewel circulair bouwen nog sterk in ontwikkeling is, willen we dat in Heerenveen circulair bouwen zo snel mogelijk vanzelfsprekend wordt. Dit sluit aan bij onze ambitie om circular valley te worden. We werken toe naar de situatie dat circulair bouwen het uitgangspunt is, tenzij dat niet mogelijk is. Er worden alleen nieuwe grondstoffen gebruikt als het echt niet anders kan. Daarnaast streven we naar herbruikbaar en demontabel bouwen. De gemeente stimuleert de ontwikkeling en kennisdeling van circulaire initiatieven om zo een versnelling van circulair bouwen mogelijk te maken.

Bouwen aan toekomstbestendige woningen

Figuur 5.3 Samenvattende themakaart “Bouwen aan toekomstbestendig woningen

5.4 Zorgen voor gezonde, klimaatbestendige en leefbare wijken en dorpen

5.4.1 Schets van de opgave

Vanuit het sociale domein werken we aan de gezondheid van onze inwoners. Ook de inrichting en het gebruik van de fysieke leefomgeving heeft hier invloed op. Ongeveer 6% van de ziektelast in Nederland is te relateren aan milieufactoren (bron: RIVM, 2014).

Door vergrijzing en klimaatverandering veranderen gezondheidsvraagstukken. We worden ouder en blijven langer vitaal. Wel ontstaan er meer chronische aandoeningen. Dementie en artrose veroorzaken de grootste toename in ziektelast tot 2040. In de leeftijdscategorie boven 75 jaar verwachten we dat eenzaamheid een groter probleem wordt.

We willen ervoor zorgen dat de inrichting van de fysieke ruimte bijdraagt aan de gezondheid van onze inwoners en de leefbaarheid van onze wijken en dorpen. Dit kan door inwoners te beschermen tegen milieu-invloeden. De omgevingswet geeft straks meer mogelijkheden om als gemeente eigen beleid te voeren en per gebied milieunormen vast te stellen. Een andere mogelijkheid is gezond gedrag zoveel mogelijk te stimuleren.

Het klimaat verandert; in de toekomst zijn er meer weersextremen. Er is ruimte nodig om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Daarbij gaat het enerzijds om piekbuien op plekken waar het water moeilijk kan worden afgevoerd (wateroverlast). Aan de andere kant moet ook meer water worden vastgehouden om in periodes van droogte voldoende zoet water te kunnen leveren en op plekken met hittestress verkoeling te bieden. Biodiversiteit is van belang voor de natuur, voor (de beleving) van onze leefomgeving, maar ook om bijvoorbeeld (planten)-ziektes te voorkomen en dierplagen te bestrijden. Ook hiervoor moeten we de ruimte anders inrichten en beheren. Omdat het aanpassen van de openbare ruimte een flinke opgave is, gaan we stapsgewijs te werk.

Door verandering, vergrijzing en ontgroening verandert ook het gebruik van voorzieningen. Tegelijkertijd organiseren inwoners veel voorzieningen zelf. De gemeente komt daardoor steeds meer in een ondersteunende rol. Waar het niet langer mogelijk is om voorzieningen in stand te houden, moeten we keuzes maken. Daarbij blijft het belangrijk dat voorzieningen voor iedereen goed bereikbaar zijn.

5.4.2 We stimuleren een gezonde leefstijl en ondersteunen mensen waar dat nodig is

5.4.2.1 Kadernota Sociaal Domein 2019-2025

De *Kadernota Sociaal Domein 2019-2025* beschrijft het strategisch beleid voor het sociaal domein. Deze is tot stand gekomen omdat er behoefte is aan een meerjarige integrale aanpak waarbij we flexibel inspelen op de ontwikkelingen in de samenleving, wetgeving en uitvoeringspraktijk. De kadernota is richtinggevend voor jaarlijkse afspraken en uitvoeringsprogramma's voor de

komende jaren. Kern van het beleid is dat wij onze inwoners in alle levensfasen helpen, daar waar het hen zelf of met anderen even niet lukt. In de nota zijn verschillende opgaven en doelstellingen opgenomen op het gebied van:

- Opvoeden & opgroeien
- Leefbaarheid, meedoen en gezondheid
- Participatie en bestaanszekerheid

5.4.2.2 Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2021-2025

Recent is het *Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2021-2025* vastgesteld. In dit programma zijn de acties opgenomen waarmee de gemeente in de komende jaren de gezondheid van de inwoners in onze gemeente willen bevorderen. In het programma zijn een aantal actielijnen opgenomen:

1. Gezonde leefstijl
2. Psychosociale gezondheid
3. Gezonde fysieke leefomgeving

Bij het opstellen van het programma is een doorvertaling gemaakt van de doelstellingen uit deze Omgevingsvisie. Dit komt met name terug in de tweede actielijn.

5.4.2.3 Overig relevant beleid in het sociaal domein

De gemeente heeft een formele taak bij de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en het waarborgen van de publieke gezondheid. Met acties vanuit de volgende beleidsnota's dragen we bij aan de gezondheid van onze inwoners:

- De *Sport- en Beweegvisie 2017-2025*. Doelstelling van deze nota is Heerenveen door sport en beweging vitaler en aantrekkelijker te maken;
- *Soarch foar Thús (2018)* geeft richting aan de transformatie binnen de zorg met als doel dat inwoners zo lang mogelijk in hun eigen leefomgeving kunnen blijven wonen;
- Als uitwerking van het *Nationaal Preventieakkoord* werken we samen met andere Friese gemeenten en de GGD aan een aanpak. Daarbij worden de onderwerpen bewegen, roken en alcohol aan de orde gesteld. Bij de eerste

twee ligt er een sterke link met de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte. Op dit aspect gaan we onderstaand uitgebreid in. Vanuit het Rijk wordt gestreefd naar een rookvrije generatie. We kiezen ervoor om delen van de openbare ruimte rookvrij te maken. In overleg met inwoners en instellingen kiezen we plekken waar we dit invoeren.

5.4.3 We voorkomen nieuwe milieuknelpunten

We pakken bestaande knelpunten op het gebied van milieuhinder aan en voorkomen nieuwe knelpunten. We hanteren in deze Omgevingsvisie daarom de volgende uitgangspunten:

- Spoedeisende saneringssituaties met betrekking tot milieu worden door de gemeente actief aangepakt;
- Waar het gaat om niet-spoedeisende milieuknelpunten, hanteren we het principe werk-met-werk-maken. Dit betekent dat we de milieukwaliteit verbeteren op het moment dat er andere aanleiding is om de ruimtelijke situatie aan te pakken;
- Voor nieuwe situaties geldt dat we geen nieuwe milieuknelpunten creëren. De Omgevingswet geeft straks meer mogelijkheden om als gemeente eigen beleid te voeren en per gebied onderscheid te maken in milieunormen. Of we daarbij strikte of minder strikte omgevingsnormen hanteren, hangt af van het gebiedstype en de omgevingskwaliteit die we hier nastreven (zie hoofdstuk 6);
- Zwaardere bedrijvigheid en woongebieden houden we gescheiden, door zware bedrijven te concentreren op bedrijventerreinen. In centrumgebieden, gemengde gebieden en lintbebouwing steven we juist een menging van functies na. Daarbij gaat het steeds om lichtere vormen van bedrijvigheid, die inpasbaar zijn ten opzichte van de woonfunctie (zie hoofdstuk 6).

5.4.4 Samen werken aan de veiligheid van de fysieke leefomgeving

Een leefbare gemeente is ook een gemeente waar men zich veilig voelt. Beleid op het gebied van veiligheid is opgenomen in het *Integraal Veiligheidsplan Samen Veilig, Samen Doen 2017-2021*. De ambitie vanuit dit beleid is om samen met inwoners en ketenpartners de veiligheid te verbeteren en het veiligheidsgevoel te vergroten ofwel: maak het samen veilig!

Veiligheid heeft in relatie tot de fysieke leefomgeving betrekking op verschillende onderwerpen:

- Externe veiligheid (opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen);
- Sociale veiligheid;
- Evenementenveiligheid;
- Verkeersveiligheid;
- Klimaatverandering (o.a. overstromingsgevaar en uitval vitale infrastructuur);
- Energietransitie (andere energiedragers en -opslag).

We willen de leefomgeving mede vormgeven volgens de ‘ontwerpprincipes voor veiligheid’ die zijn aangereikt door de Veiligheidsregio Fryslân:

- Het voorkomen of beperken van risico’s vergroot de veiligheid.
- Afstand tot risico’s vergroot de veiligheid.
- Bouwwerken en omgeving bieden bescherming.
- Bouwwerken en gebieden zijn snel en veilig te verlaten.
- De omgeving maakt snel en efficiënt optreden van de hulpdiensten mogelijk.
- Mensen krijgen bij crisis passende medische zorg.

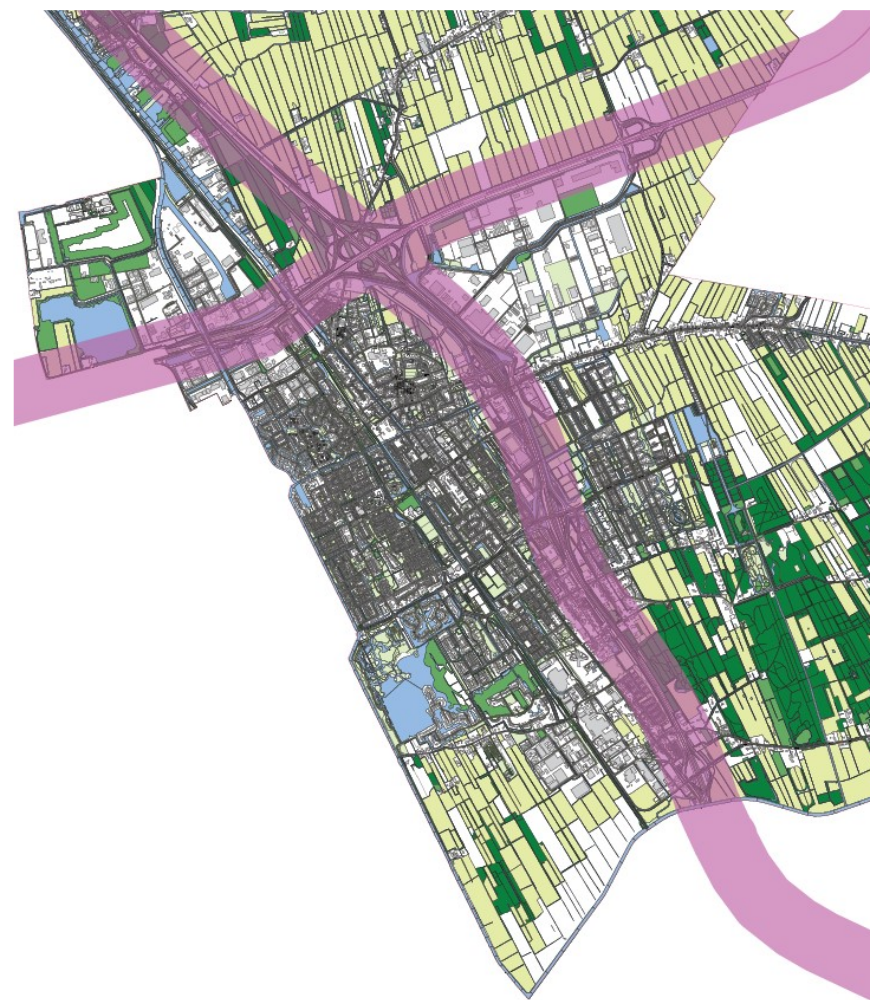
Een goede inrichting van de openbare ruimte draagt daar bij aan de (sociale) veiligheid en de mogelijkheden om calamiteiten te bestrijden. Daarnaast gaan we als gemeente bewust om met het verkleinen en beheersen van veiligheidsrisico’s.

Het veiligheidsbeleid wordt in 2022 geactualiseerd. Hierin worden opnieuw de speerpunten en prioriteitstelling bepaald. In het kader van deze herzieningen bekijken we daarom in hoeverre veiligheid van de fysieke leefomgeving prioriteit krijgt binnen ons veiligheidsbeleid.

5.4.5 We bouwen scholen, kinderopvang en zorglocaties op gezonde plekken

Heerenveen voldoet in de hele gemeente aan de (landelijke) normen voor luchtkwaliteit. Toch valt ook onder de norm nog gezondheidswinst te behalen. Verkeersbewegingen spelen een grote rol in de milieu-gerelateerde ziektelast (landelijk gezien is ca. 85% gerelateerd zeer fijnstof en verkeersgeluid). De snelweg A32 loopt langs verschillende dorpen en wijken in Heerenveen en brengt (verhoudingsgewijs) veel geluidsbelasting en fijnstof met zich mee. Daarnaast worden over de snelweg gevaarlijke stoffen vervoerd. Dit leidt tot risico’s op het gebied van omgevingsveiligheid.

Als gemeente hebben we weinig grip op de hoeveelheid auto’s en de uitstoot van deze weg (Rijkswaterstaat beheert de weg). Dit geldt ook voor andere Rijkswegen, provinciale wegen en het spoor. Wel kan de gemeente keuzes maken met betrekking tot het plannen van nieuwe gevoelige functies langs de snelweg. Omdat bepaalde doelgroepen extra gevoelig zijn voor de gezondheidsimpact van fijnstof of verminderd zelfredzaam zijn (in het geval van calamiteiten), kiezen we er voor om in een zone van 300 meter aan weerszijden van de snelweg geen functies meer te bouwen, die we als extra gevoelig beschouwen. Daarbij gaat het om scholen, kinderopvanglocaties en verpleeg- en verzorgingstehuizen.

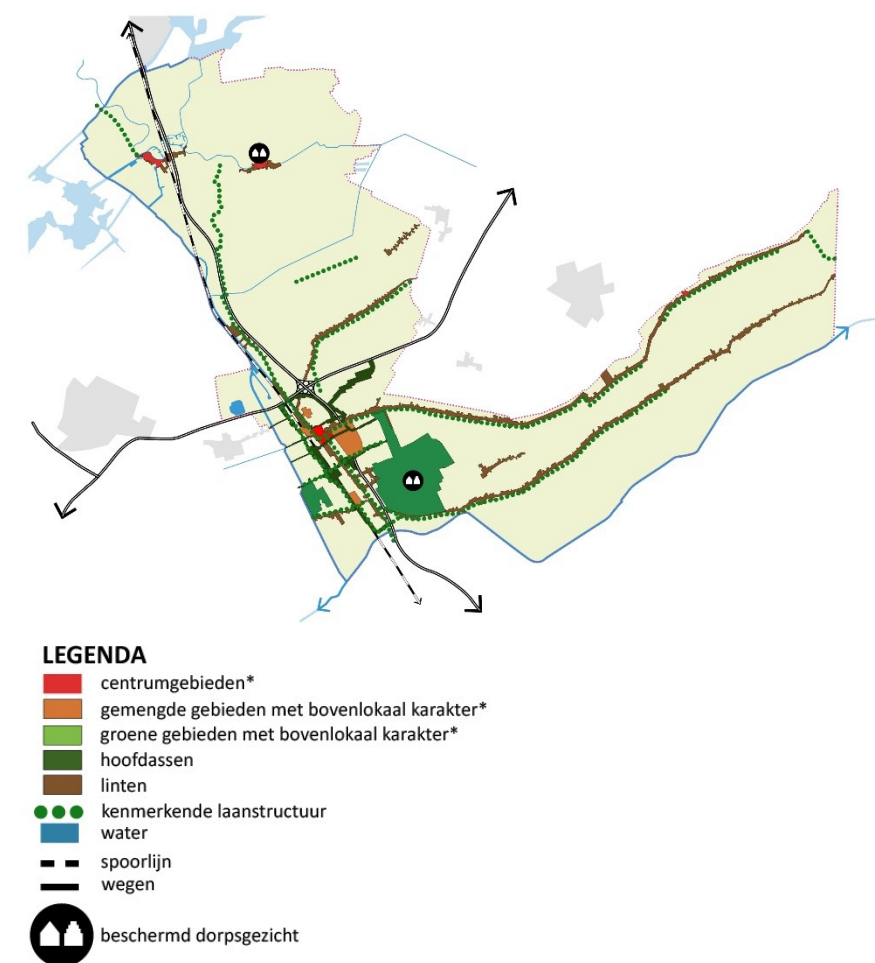
Een zone van 300 meter aan weerszijden van de snelweg

5.4.6 Samen werken aan een herkenbare en aantrekkelijke openbare ruimte

5.4.6.1 De openbare ruimte is belangrijk voor welzijn en gezondheid

De inrichting van de openbare ruimte is van groot belang als het gaat om welzijn en gezondheid. Naast functionaliteit gaat het hier ook om de beleving en identiteit van locaties. Een goede inrichting van de openbare ruimte zorgt ervoor dat je je makkelijk kunt oriënteren en dat je jezelf veilig voelt. Het maakt een plaats leefbaar en stimuleert bovendien het gebruik ervan.

De structuur van de openbare ruimte en de gebouwde omgeving kan niet snel worden aangepast en is min of meer een gegeven. De inrichting van de openbare ruimte kan daarentegen worden afgestemd op de maatschappelijke opgaven en behoeften van de toekomst.

Figuur 5.8 Hoofdstructuren in onze gemeente

5.4.6.2 We kiezen voor een hoofd- en nevenstructuur

In het Kwaliteitsplan kapitaalgoederen en beheer Openbare Ruimte 2016 – 2020 is vastgelegd op welke manier wij omgaan met het beheer en de inrichting van onze openbare ruimte. Deze nota Kapitaalgoederen wordt in 2021 geactualiseerd. Bij deze actualisatie wordt de voor 2016-2020 gehanteerde indeling in structuurgebieden voortgezet. Na de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de vaststelling van de Omgevingsvisie kan bij een volgende actualisatie van de Nota Kapitaalgoederen aansluiting worden gezocht bij de gekozen hoofd- en nevenstructuur.

Voor de historische structuren, hoofdontsluitingswegen en centrumgebieden in de kernen is het belangrijk dat zij herkenbaar en aantrekkelijk zijn ingericht. Hetzelfde geldt voor belangrijke recreatieve routes. De onderstaande uitgangspunten werken we verder uit bij de actualisatie van het beleid:

- De hoofdstructuur bestaat uit lijnen en gebieden die bepalend zijn voor de identiteit van onze gemeente zoals historische lintbebouwing, hoofd ontsluitingsroutes (hoofdassen), centrumgebieden en belangrijke recreatieve routes;
- Langs de lange ontginningsstructuren is een samenhangende uitstraling gewenst, passend bij het historische karakter. Dit kan door in de dorpen langs de Schoterlandse weg, Aengwirderweg en de Schoterlandse Compagnonsvaart een eenduidig beeld te creëren qua verharding en

inrichting van het groen. Ook voor de historische dorpskernen van Oranjewoud, Akkrum en Aldeboarn kan een eigen “taal” voor de openbare ruimte worden ontwikkeld;

- In de nevenstructuur is meer ruimte voor initiatieven van inwoners. In overleg met de gemeente mogen zij bijvoorbeeld een deel van het groenbeheer overnemen of groene initiatieven starten zoals het verbouwen van voedsel of het aanleggen van een buurttuin.

Ruimtes worden geleidelijk verbeterd door werk-met-werk te maken en plannings vanuit verschillende uitvoeringsprogramma’s op elkaar af te stemmen. Opgaven op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en verkeersleefbaarheid worden hierdoor zoveel mogelijk in samenhang aangepakt.

In de gebiedsgerichte uitwerking wordt verder op ingegaan op de inrichting van de hoofdstructuren (zie hoofdstuk 6).

5.4.6.3 We sturen op voldoende parkeergelegenheid

Het college heeft in juli 2020 de *Nota Parkeernormen* vastgesteld. Een parkeernorm is een getal dat aangeeft hoeveel parkeerplaatsen voor een functie (bijvoorbeeld wonen) nodig zijn. In de nota staan afspraken over het aanleggen van voldoende parkeerplekken bij nieuwe ruimtelijke plannen of bij wijzigingen van functies van gebouwen. Degene die de bouwvraag indient, is verantwoordelijk om het aantal afgesproken parkeerplekken te realiseren op eigen terrein. Wanneer het realiseren van parkeerplekken niet mogelijk is, kan een storting worden gedaan in het Mobiliteitsfonds.

5.4.7 We maken de leefomgeving klimaatbestendig en geven ruimte aan biodiversiteit

5.4.7.1 We vangen de gevolgen van klimaatverandering op

Klimaatadaptatie vraagt deels om aanpassingen in het landelijk gebied, denk aan maatregelen om water vast te houden of te bergen (zie paragraaf 5.5.8). Daarnaast heeft het gevolgen voor het bebouwde gebied. Om inzicht te krijgen in de mate van wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen is voor heel Friesland een klimaatstresstest uitgevoerd (www.frieseklimaatatlas.nl). Wateroverlast en hittestress doen zich met name voor in gebieden, straten, wijken en dorpen waar veel verharding aanwezig is zoals bedrijventerreinen, oude wijken en dorpscentra. Ook tunnels zijn gevoelig voor wateroverlast. Hotspots die hierbij naar voren komen, pakken we met voorrang aan.

In het *Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie en biodiversiteit* zijn projecten opgenomen waarmee we werken aan knelpunten op het gebied van klimaatverandering en het verbeteren van de biodiversiteit. Daarnaast is er een nieuw Watertakenplan voor de beleidsperiode 2021-2024 vastgesteld (zie paragraaf 5.4.8). In dit plan is onder andere de aanpak voor wateroverlast en droogte nader opgenomen. Ook stellen we heldere ontwerprichtlijnen op voor het inrichten van de buitenruimte. In lijn met het *Duurzaamheidsprogramma* willen we er naartoe dat groen geen onderdeel is tussen de verharding, maar dat verharding een onderdeel is tussen het groen: “groen waar het kan, grijs

waar het moet”. Op plekken waar weinig ruimte is om grootschalige klimaatmaatregelen te treffen, kijken we naar het bergen van water onder de grond en het creëren van koele plekken op redelijke loopafstand.

5.4.7.2 We versterken het natuurnetwerk

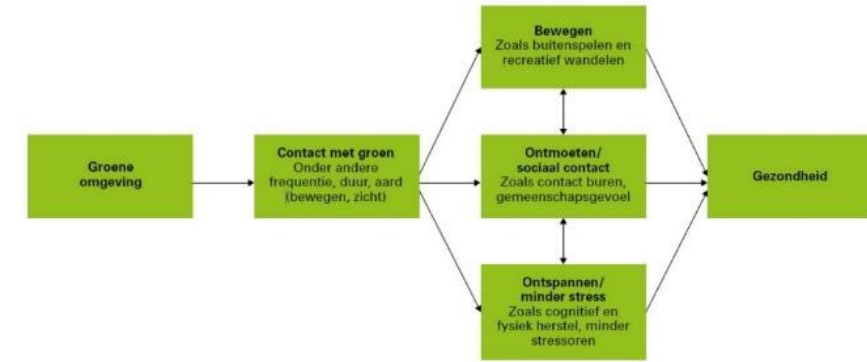
Dieren en planten moeten zich kunnen verplaatsen, voortplanten, leven, foerageren enz. Daarvoor is een geschikte leefomgeving nodig en bij voorkeur verbindingen tussen die leefgebieden. Deze verbindingen noemen we het natuurnetwerk. De basis van het natuurnetwerk wordt gevormd door de gebieden van Staatsbosbeheer en It Fryske Gea en de natuurlijk beheerde delen van het openbaar groen van de gemeente. In de gemeente Heerenveen wordt al meer dan 25 jaar ingezet op natuurlijk groenbeheer. Voorbeelden hiervan zijn begrazing door schapen, laten liggen van hout in bossen, inzaaien van bloemenweides en -bermen, natuurlijke oevers en het gebruik van inheemse plantensoorten. Naast de bestaande natuurgebieden, zetten we als gemeente in op een fijnmazig natuurnetwerk dat doorloopt tot in de bebouwde kom. Op termijn beslaat dit natuurnetwerk zowel het landelijk gebied, de bebouwde omgeving, particuliere tuinen en bedrijventerreinen.

5.4.7.3 We werken onze visie op de groenstructuur verder uit in een programma

Groene en blauwe structuren kunnen brede bijdrage leveren op het gebied van klimaatbestendigheid, leefbaarheid en gezondheid. Een paar voorbeelden van de functie die deze structuren kunnen hebben:

Meerwaarde van groene en blauwe structuren

- vermindert de kans op wateroverlast;
- Verkoelt de stad in de zomer;
- Draagt bij aan een betere gezondheid en een hoger welzijn;
- Draagt bij aan recreatie en ontmoeting van inwoners en daarmee sociale verbinding;
- Verbindt stedelijk gebied en landelijk gebied.
- Trekt bedrijven aan;
- Zorgt voor biodiversiteit;
- Verhoogt de waarde van huizen en kantoren.

Figuur 5.5 De relatie tussen groene omgeving en gezondheid (bron: Raad voor de leefomgeving, De Stad als Gezonde Habitat)

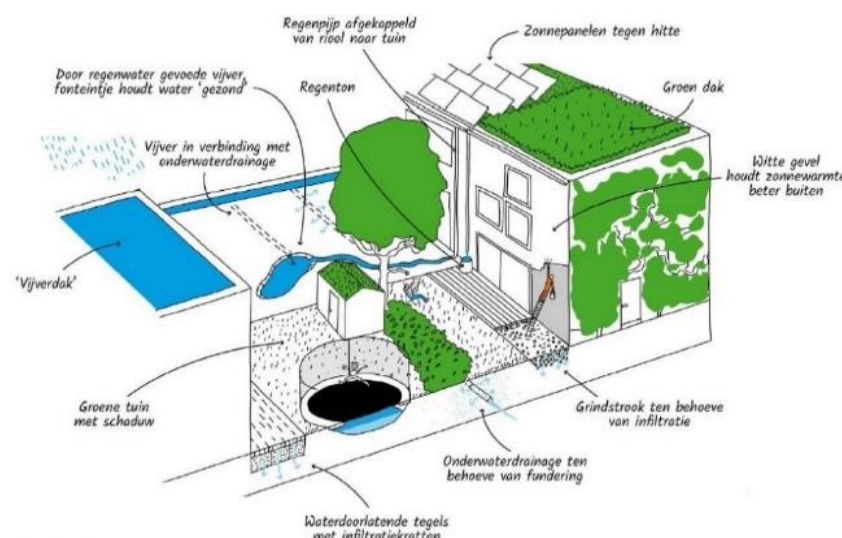
Vergeleken met andere Friese gemeentes is in Heerenveen relatief veel (openbaar) groen en natuur aanwezig. Veel groene ruimtes in de kernen bestaan uit lange lijnen langs de infrastructuur en minder uit volumes die geschikt zijn als gebruiksgroen. Het is belangrijk om kwalitatief goede groene ruimtes te behouden, te verbinden en te versterken. Waar laanstructuren worden onderbroken, kunnen deze worden aangevuld.

Omdat we het groen belangrijk vinden voor de omgevingskwaliteit, werken we onze visie op de groenstructuur verder uit in een programma. Dit programma bevat uitgangspunten voor het beschermen, gebruiken en beheren van het groen. Het programma vormt ook het toetsingskader voor initiatieven van bedrijven en inwoners. Initiatieven dienen een bijdrage te leveren aan het netwerk en vormen bij voorkeur ontbrekende schakels of stapstenen in het natuurnetwerk. De afbakening van de nevenstructuur en de bijbehorende "spelregels" werken we uit in een programma groenstructuur. Dit programma moet ook duidelijk maken welke gebieden wel/niet in aanmerking komen als inbreidingslocatie voor woningbouw.

5.4.7.4 Ook op particulier terrein stimuleren we vergroening

Ook op bedrijfspercelen en particuliere terreinen is verandering gewenst. We zien de aanpassing aan klimaatverandering als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van bedrijven, inwoners en de overheid, waarbij gevolgen (en kosten) niet worden afgewenteld naar buurpercelen of toekomstige generaties. Aan de hand van de genoemde stress-tests praten wij met inwoners over de oplossing van knelpunten. We maken inwoners bewust van de voordelen die een groene, biodiverse en klimaatvriendelijke tuin heeft.

Figuur 5.6 Klimaatadaptatie op eigen erf
(bron: Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, 2018)

Ook een groene gevel of dak, waterdoorlaatbare parkeerplekken en een regenton kunnen bijdragen aan de klimaatopgaven en meer biodiversiteit. We doen daarom mee met Operatie Steenbreek, waarbij we inwoners met acties stimuleren om stenen uit hun tuin te verwijderen. Tot slot vinden we het ook reëel dat er in een bepaalde mate sprake moet zijn van klimaatacceptatie, bijvoorbeeld dat een straat tijdelijk onder water staat. Waar de grens ligt tussen schade en hinder bepalen we met elkaar.

5.4.7.5 Het centrum van Heerenveen wordt een voorbeeldplek voor vergroening

Vanuit de G1000-proces is de wens ontstaan om het centrum van Heerenveen aantrekkelijker te maken en te vergroenen. In het *Duurzaamheidsprogramma* is de doelstelling opgenomen om van het centrum een voorbeeldplek (showcase) voor vergroening te maken.

Figuur 5.7 Fotomontage van de werkplaats Groen uit de G1000

5.4.8 We geven op duurzame wijze vorm aan het waterbeheer

In het *Waterplan* (2003) van de voormalige gemeente Heerenveen is een strategische visie opgenomen voor het beheer, gebruik en inrichting van het

water in de gemeente Heerenveen, met 2030 als stip op de horizon (zie bijlage 8 voor het visiedeel).

In het plan zijn verschillende knelpunten geformuleerd en zijn uitgangspunten opgenomen voor een integraal en duurzaam beheer van water. Doelstellingen zijn onder andere:

- Water verankeren in ruimtelijke plannen;
- Wateroverlast voorkomen;
- De waterkwaliteit verbeteren;
- Vergroten van de ecologische waarde;
- Vergroten en specificeren functionaliteit van het water;
- Duidelijkheid over verantwoordelijkheden.

Sinds het vaststellen van het Waterplan (in 2003) zijn nieuwe inzichten ontstaan over klimaatverandering en het belang van waterbeheersing. In het eind 2020 vastgestelde *Watertakenplan 2021-2024* is voorgesteld om in 2022 het waterplan te actualiseren. Er ligt een grote opgave om het tekort aan water en (op andere momenten) het teveel aan water een goede plek te geven bij de inrichting van de fysieke leefomgeving. Dit onderwerp krijgt de nodige aandacht bij de uitwerking van nieuw beleid op het gebied van water en landschap (zie paragraaf 5.5.8)..

In het *Watertakenplan 2021-2024* is vastgelegd hoe de gemeente omgaat met de zorgplicht (watertaken) op het gebied van voor hemel-, grond- en afvalwater (stedelijk afvalwater). De gemeentelijk taak is om te zorgen voor de inzameling en transport van dit stedelijk afvalwater. Met de voorkeursvolgorde schoonhouden-scheiden-zuiveren voorkomen we dat ons rioleringsstelsel onnodig wordt belast.

We hebben tot op heden al flink ingezet op het afkoppelen van regenwater. Bij nieuwbouw wordt dit standaard toegepast. En bij renovatie van straten en wijken worden klimaatadaptieve maatregelen genomen door de aanleg van onder meer regenwaterriolen. Voorbeelden hiervan zijn delen van de Akkers, de Greiden het Tellegebied (Heerenveen), Túntsjes en Sinnebuorren (Akrum).

5.4.9 We verduurzamen onze openbare verlichting

In september 2020 is Het *Lichtbeleidsplan 2020 – 2024* 'De nachten worden nog mooier' door de gemeenteraad vastgesteld. Met het beleidsplan realiseert de gemeente een gezonde balans tussen kunstlicht en donkerte en levert een bijdrage aan een energie- en klimaatneutraal Heerenveen 2050, door onder andere het versneld energiezuinig maken van de openbare verlichting.

5.4.10 We stimuleren dagelijkse beweging, spelen en ontmoeten in de openbare ruimte

5.4.10.1 Bewegen, sporten en spelen beter verankeren bij ruimtelijke plannen

In de Heerenveense *Sport en Beweegvisie 2017-2025* wordt sporten en bewegen ingezet als middel om de samenleving vitaler te maken. Naast het sporten in georganiseerd verband, komt in de *Sport- en Beweegvisie* ook tot

uitdrukking dat dagelijkse beweging van belang is. Waar de cijfers qua sportparticipatie in onze gemeente hoog liggen, is het (dagelijks) beweeggedrag van inwoners juist relatief laag. Uit het gezondheidsonderzoek jeugd blijkt bijvoorbeeld dat slechts 8% van de jongeren in de gemeente aan de Nederlandse norm gezond bewegen voldoet. Naast actief sporten en spelen is het daarom heel belangrijk dat wandelen en fietsen naar school, naar het werk of naar voorzieningen wordt gestimuleerd.

We verbeteren de mogelijkheden voor bewegen, sporten en spelen bij het maken van plannen voor de fysieke ruimte. Dit doen we door bij grotere nieuwbouwplannen (die ook openbare ruimte bevatten) de sport- en speelmogelijkheden al tijdens de planfase mee te nemen. Daarnaast maken we sport en bewegen meer zichtbaar en de openbare ruimte meer uitnodigend door middel van verrassende elementen.

Om kinderen en jongeren werkelijk te laten buitenspelen, moet een uitdagende speelomgeving worden geboden. In het *Speelplan Heerenveen (2015)* is beschreven hoe we het buitenspelen voor kinderen tot 12 jaar vorm geven. Het gebruik van een speelplek neemt toe als er meerdere en/of grotere speeltoestellen staan en er andere kinderen zijn om mee te praten en te spelen. We zetten daarom in op een beperkter aantal, grotere, kwalitatief goede speelplekken. We bekijken per wijk en dorp wat hierin de beste keuzes zijn. Dit betekent ook dat kleinere speeltuinen een andere invulling kunnen krijgen.

Spelen begint voor kinderen wanneer je de voordeur uitstapt. Het aantal speelplaatsen of speeltoestellen is vaak minder van belang voor de beweging van kinderen dan de inrichting van de wijk. In wijken met brede stoepen, toegankelijk groen en weinig autoverkeer, spelen en bewegen kinderen meer. Op plekken waar de afwikkeling van autoverkeer geen prioriteit heeft, werken we daarom toe naar een gedeelde openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen en een prettige plek is om elkaar te ontmoeten. Bepaalde straten kunnen nu al meer kindvriendelijk worden ingericht. Op plekken waar veel kinderen wonen óf waar we het buitenspelen extra willen stimuleren, willen we hiermee snellere stappen zetten.

5.4.11 Een gezond en duurzaam verkeerssysteem

De wegencategorisering uit het GVVP is het vertrekpunt voor het opstellen van de Omgevingsvisie. Binnen deze wegencategorisering zijn nog wel keuzes te maken met betrekking tot de balans tussen autoverkeer en langzaam verkeer. Deze balans is op meerdere manieren zeer bepalend voor de gezondheid en het gebruik van de openbare ruimte. Enerzijds door de uitstoot van het verkeer (geluid en fijnstof), maar ook door de barrièrewerking en het ruimtebeslag die samenhangen met het autoverkeer. Drukke straten worden bijvoorbeeld minder vaak overgestoken en vormen een obstakel voor fietsers en voetgangers op weg naar hun bestemming.

5.4.11.1 Fietsplan Heerenveen

De opkomst en de ontwikkeling van de elektrische fiets maakt dat verplaatsingsgedrag en de keuze van vervoerswijze is veranderd. Fietsen gaat makkelijker en over grotere afstand. De groei van het aantal (oudere) fietsers en elektrische fietsen leidt tot een vraag naar bredere fietspaden en fietsstroken.

Heerenveen heeft meerdere malen de ambitie uitgesproken om Fietsgemeente te worden (o.a. het Beleidsplan Wmo & gezondheid, het GVVP en Hoofdlijnenakkoord 2018-2022). Vanuit het GVVP concentreren we ons op het compleet maken van het hoofdfietsnetwerk; met name de ontbrekende schakels in en direct rond het centrum van Heerenveen hebben prioriteit. Bij scholen krijgen fietsers en voetgangers prioriteit ten opzichte van de auto. Op strategische locaties moet het aanbod van het aantal fietsparkeerplaatsen beter worden afgestemd op de vraag (centrum, Sportstad, station, ov-haltes, scholen). In het buitengebied concentreren we ons op de knelpunten met grote en brede voertuigen. Om fietsprojecten sneller van de grond te krijgen vragen we zowel provinciale als Europese subsidies aan voor fietsprojecten.

In 2021 worden de plannen voor fietsers uitgewerkt in het Fietsplan Heerenveen. Hierin wordt opgenomen welke ambities er zijn voor de langere termijn, en welke investeringen hiervoor benodigd zijn.

5.4.11.2 We stimuleren het regionale fietsverkeer

Met de *Fietsagenda Zuidoost-Friesland 2019-2023* wordt op regionale schaal ingezet op het stimuleren van het fietsgebruik. Naast het verbeteren van bestaande fietsnetwerk omvat de agenda het verkennen van een aantal snelfietsroutes tussen kernen met regionale voorzieningen en het oprichten van een netwerkorganisatie.

5.4.11.3 Duurzaam mobiliteitsbeleid

Naast het stimuleren van voetgangers- en fietsverkeer, werkt de gemeente ook op andere manieren aan het verduurzamen van de mobiliteit. Bij de OV-concessie voor de komende periode heeft de gemeente gepleit voor het verduurzamen van het busvervoer door onder meer de inzet van schone bussen met zero emissie. Daarnaast is in 2019 het *'beleidskader elektrische laadinfrastructuur in de openbare ruimte'* vastgesteld. Het college heeft in januari 2021 besloten om mee te doen aan de Friese concessie voor laadpalen. Op dit moment wordt in beeld gebracht of het beleidskader moet worden aangepast, **zodat in de tweede helft van 2021 kan worden gestart met de concessie.**

5.4.12 We vergroten de toegankelijkheid van gebouwen en de openbare ruimte voor groepen met een beperking

In de *Zorgvisie "Soarch foar thú" (2018)* is een visie op langer zelfstandig wonen opgenomen. Met betrekking tot de openbare ruimte is hierin het volgende uitgangspunt opgenomen: *"Toegankelijkheid, herkenningpunten, en rustplekken in de openbare ruimte en de mogelijkheid om gebruik te maken van het openbaar vervoer worden onderdeel van de inclusieagenda en Omgevingsvisie"*.

Op dit moment wordt in het kader van het VN-verdrag voor de Rechten van Personen met een Handicap gewerkt aan een lokale inclusieagenda. Hierin wordt aandacht besteed aan de toegankelijkheid van (openbare) gebouwen, openbaar vervoer en de openbare ruimte. Omdat verschillende doelgroepen verschillende eisen stellen aan het gebruik van de openbare ruimte, moet per situatie worden gekeken welke inrichting het meest passend is. Basisvoorzieningen, zoals publieke gebouwen en het openbaar vervoer moeten voor iedereen toegankelijk zijn. Voor bepaalde doelgroepen kan dit betekenen dat alleen op specifieke plekken aanpassingen nodig zijn. Bijvoorbeeld in de omgeving van zorgvoorzieningen.

De toegankelijkheid van de openbare ruimte is beleidsmatig geborgd in het Gemeentelijk Verkeer en Vervoerplan. In het GVVP is het uitgangspunt opgenomen dat we bij herinrichtingen en nieuwe ontwikkelingen ontwerpen vanuit de kwetsbare verkeersdeelnemer, zoals de fietser en voetganger. De meest urgente voetgangersknelpunten worden het eerst aangepakt. Dit betekent dat we in ieder geval de oversteekbaarheid naar het winkelcentrum

De Greiden verbeteren en daarnaast de oneffenheden op het Burgemeester Kuperusplein aanpakken. De laatstgenoemde actie is gekoppeld aan de uitvoering van de G1000-plannen en gebeurt in samenspraak met de Participatieraad, Heerenveens initiatief Toegankelijkheid en ondernemers/winkeliers.

5.4.13 Samen werken aan leefbare wijken en dorpen

Leefbaarheid is een breed begrip dat niet op elke plek hetzelfde betekent. Leefbaarheid hangt samen met woongenot, de aanwezigheid van voorzieningen en onderwerpen als sociale samenhang, veiligheid en participatie.

Op verschillende manieren werken we samen met onze inwoners aan het leefbaar houden van wijken en dorpen. Het zijn vaak activiteiten voor en door inwoners die zorgen voor de leefbaarheid in dorpen en wijken. Daarom faciliteren we sportverenigingen en evenementen in de dorpen. Door middel van het Fonds Vitale kernen maken we de centrumgebieden van Heerenveen, Akkrum, Jubbega en Aldeboarn aantrekkelijker. Ook op andere plekken maken we openbare ruimte meer geschikt om te bewegen, te ontmoeten en te spelen (zie bovenstaand).

5.4.13.1 We houden het aanbod recreatie, cultuur en evenementen op peil

Het woonplezier wordt deels bepaald door het vrijetijdsaanbod in de omgeving. De beschikbaarheid van dagrecreatievoorzieningen speelt daarbij een belangrijke rol. Denk bijvoorbeeld aan de aanwezigheid van recreatieve routes, maar ook dagrecreatie- of watersportvoorzieningen. Het recreatieaanbod heeft daarbij waarde voor inwoners, maar geeft ook mogelijkheden voor economische ontwikkeling (zie verder paragraaf 5.2.9 voor het beleid op het gebied van recreatie en toerisme).

Ons cultuurbeleid is actueel. In de nota *Cultuur voor elkaar in Heerenveen, Cultuurnota 2017* zijn de volgende hoofddoelen opgenomen:

- versterken van de slagvaardigheid van de culturele sector: samenwerking tussen culturele instellingen én amateurkunsten en zichtbaarheid van het culturele aanbod;
- inzetten van cultuur voor het bevorderen van de participatie en het bevorderen van sociale verbinding;
- benutten van het cultureel erfgoed en onderscheidende culturele initiatieven;
- ruimte bieden voor actieve- en passieve deelname aan cultuur;
- bijdragen aan de levendigheid en aantrekkingskracht van de gemeente als woon- werk- en recreatieplaats.

Het binnenhalen van nieuwe evenementen kan zorgen voor levendigheid en een (economische) impuls. In ons *Evenementenbeleid (2013)* zijn locaties en criteria opgenomen voor evenementen. In het Hoofdlijnenakkoord (2018-2022) heeft het college de ambitie uitgesproken om meer aansprekende evenementen naar Heerenveen te halen. Evenemententerreinen nemen we op in de op te stellen Omgevingsplannen.

5.4.13.2 We kiezen voor spreiding van voorzieningen en bundelen waar dat nodig is

Ontwikkelingen als vergrijzing, ontgroening en afnemend animo voor vrijwilligerswerk, zorgen ervoor dat de draagkracht voor voorzieningen onder druk staat. Als gemeente streven we ernaar om een basisniveau aan voorzieningen in wijken en dorpen te handhaven. Daarbij hebben we de meeste invloed op voorzieningen die (deels) door de gemeente gefinancierd worden zoals scholen en sportvoorzieningen. Voorzieningen als winkels, huisartsen en de kinderopvang maken hierin zelfstandige afwegingen. In elke kern proberen we er samen met inwoners voor te zorgen dat ontmoeting en activiteiten mogelijk zijn. Daarbij zijn maatwerk en overleg met de dorpen van belang. Niet ieder dorp en iedere wijk is hierin hetzelfde.

In de nota *Hart voor accommodaties (2008-2014)* heeft de gemeente haar strategische beleid op het gebied van maatschappelijke accommodaties vastgelegd. De uitgangspunten uit deze nota zijn nog steeds actueel:

- Niet eigendom, beheer en exploitatie, maar het ‘faciliteren’ van maatschappelijke activiteiten vormt een kerntaak van de gemeente. We staan open voor initiatieven vanuit externe partijen op dit vlak;
- Uitgangspunt is om het basisniveau aan gemeentelijke accommodaties in stand te houden;
- We kijken naar de toekomstbestendigheid. Verdere instandhouding wordt afgewogen wanneer grootschalige investeringen aan de orde zijn (renovatie of nieuwbouw) en/of de bezetting van de accommodaties en kritische grens bereiken. Haalbaarheid en dekking moeten per individueel project worden aangetoond.

In de *Herijking toekomstperspectief Basisonderwijs (2016)* beschrijven we voor welke scholen de komende jaren uitbreiding of vervanging aan de orde is. In 2021 wordt dit beleidsstuk geëvalueerd en komt er een ‘nieuw’ Integraal Huisvestingsplan Basisonderwijs. Als het aantal leerlingen onder het wettelijk minimum zakt, stopt het ministerie van Onderwijs na 3 jaar de financiering en wordt de basisschool bijna altijd opgeheven. Waar scholen, sportvoorzieningen en andere functies niet meer tegen redelijke kosten zijn te handhaven, kiezen we voor samenwerking of bundeling. We gaan hierover vroegtijdig het gesprek aan met dorpen en wijken waarin dit speelt. In het geval van scholen is ook het (toekomstig) leerlingaantal bepalend.

Flexibele, duurzame gebouwen dragen bij aan de toekomstbestendigheid en het gebruik van accommodaties. Vanuit opvoedkundig oogpunt kan het ook wenselijk zijn om functies als het consultatiebureau, kinderopvang en scholen zoveel mogelijk te combineren). Gezamenlijke huisvesting heeft echter alleen meerwaarde wanneer er sprake is van daadwerkelijke samenwerking, vanuit één pedagogische visie en een cultuur van gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daar waar deze randvoorwaarde is vervuld, streven naar de bundeling van meerdere functies in één gebouw. Omdat elke situatie uniek is, verschilt het per locatie welke mogelijkheden er zijn en welke functies hierin worden ondergebracht.

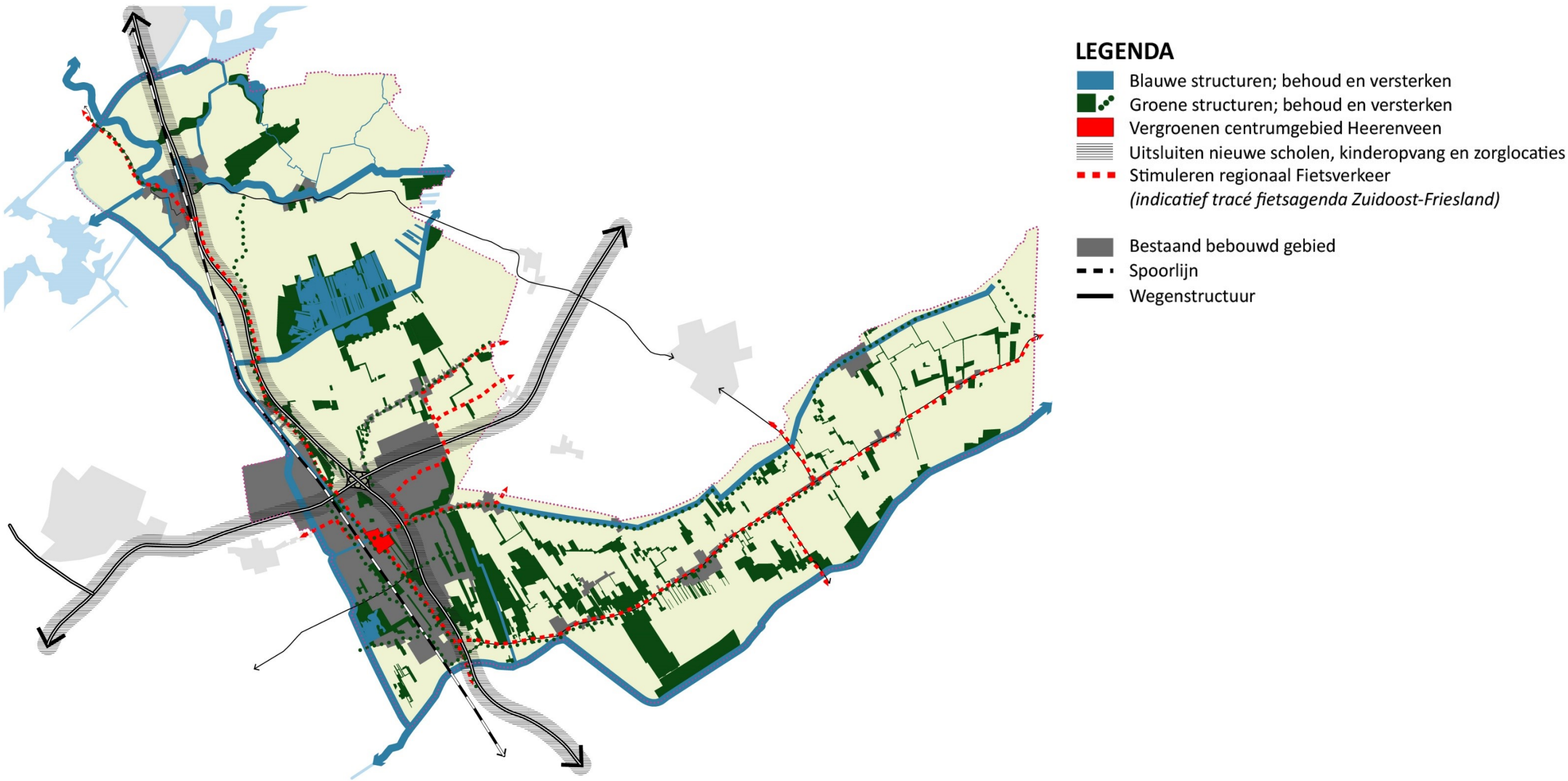
5.4.13.3 Voorzieningen blijven bereikbaar

Op plekken waar voorzieningen verdwijnen, is het van belang dat er aandacht is voor de bereikbaarheid van voorzieningen. Wanneer kinderen in andere dorpen naar school moeten, is het belangrijk dat er een veilige fietsroute beschikbaar is. Voor voorzieningen op grotere afstand blijft een vorm van openbaar vervoer van belang.

In de komende jaren start een nieuwe ov-concessie voor Zuidoost-Fryslân (via de provincie). De gemeente heeft met een mobiliteitsanalyse en stakeholdersanalyse input geleverd voor het programma van eisen van deze concessie. Knelpunten die besproken worden, zijn in ieder geval de bereikbaarheid van het ziekenhuis, voorzieningen in het stadiongebied, het Friesland College, de wijk Skoatterwâld en het Belvédère museum.

In de nieuwe concessieperiode zal het vaker voorkomen dat bussen sneller en meer frequent gaan rijden op drukke routes en minder door de kleine kernen. Een goede aansluiting – bijvoorbeeld via verbeterde fietsroutes - naar de opstapplaatsen van deze bussen wordt daardoor belangrijker. Zodra de concessie gegund is, kijken we wat daar in nodig is.

Daarnaast kunnen nieuwe collectieve vervoersconcepten kunnen een antwoord zijn voor de teruglopende bereikbaarheid in met name kleinere dorpen. Mooie voorbeelden zijn Samobiel (een meerrijdienst voor dorpsbewoners) of Burgum Mobiel (elektrische taxi gereden door vrijwilligers). Een dorpsbus of dorpstaxi kan worden gebruikt om ‘s ochtends en ‘s middags scholieren naar school te brengen en de rest van de tijd om ouderen naar de door hen gewenste voorzieningen te brengen. De gemeente bevordert de afstemming tussen ov-lijnen, Wmo-vervoer en dorpsinitiatieven. Op plekken waar ‘gaten’ vallen, zoeken we samen een passende oplossing.

Figuur 5.8 Samenvattende kaart Kernopgave 3 “Gezonde, leefbare en klimaatbestendige kernen

5.5 Versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijk gebied

5.5.1 Schets van de opgave

Het diverse landschap vormt een belangrijke kwaliteit van onze gemeente. Het maakt het aantrekkelijk om in deze gemeente te wonen en te recreëren. Het belang van herkenbare en kwalitatief aantrekkelijke landschappen neemt steeds verder toe, naarmate andere delen van het land verder verstedelijkt raken. Tegelijkertijd erkennen we dat het landschap niet stilstaat en zich door de tijd altijd heeft aangepast aan maatschappelijke behoeftes. Nieuwe maatschappelijke behoeftes op het gebied van landbouw, recreatie, energietransitie en klimaatadaptatie krijgen hierin een plek. We willen er daarom voor zorgen dat nieuwe ontwikkelingen passen in het landschap op een manier dat de verschillende landschapstypen herkenbaar blijven.

De afspraken uit het Klimaatakkoord over klimaatadaptatie en energietransitie hebben grote impact en vragen om keuzes over de inrichting van onze fysieke leefomgeving (zowel boven als -ondergronds). Wij beschouwen het als een belangrijke opgave om deze zo goed mogelijk in te passen in het landschap.

De afname van biodiversiteit, de aantasting van landschappen en bodemdaling in het veenweidegebied vragen om andere, duurzamere verdienmodellen voor het landelijk gebied. Omdat een overgang naar duurzamere landbouw gevolgen heeft voor boeren en inwoners, is verdere samenwerking en dialoog essentieel.

5.5.2 We beschermen en versterken de kwaliteit van het landschap

5.5.2.1 Beschermen van het raamwerk

In de Regionale Landschapsvisie Zuidoost-Friesland zijn de kernkwaliteiten en dragers van de verschillende landschapstypen uitvoerig beschreven. De landschapskarakteristiek wordt bepaald door: de (geo)morfologie, groene en blauwe structuren, verkavelingsstructuur, infrastructuur, waterstructuur en cultuurhistorische elementen. Niet alle elementen zijn beschermwaardig en cruciaal voor de leefbaarheid van het landschap. In de gebiedsgerichte uitwerking (H6) wordt omschreven welke landschapselementen we als de dragers van het landschap zien. Samen vormen deze dragers een “raamwerk” waarbinnen nieuwe ontwikkelingen kunnen worden ingepast. In figuur 5.5 zijn de verschillende landschapstypen verbeeld.

5.5.2.2 Nieuwe ontwikkelingen worden goed ingepast in het landschap

Het ene landschapstype heeft een groter “opnamevermogen” voor nieuwe ontwikkelingen dan het andere. In de Regionale Landschapsvisie Zuidoost-Friesland 2018-2028 is een systematiek ontwikkeld waarbij per landschapstype en per type ontwikkeling een richtinggevend advies wordt gegeven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- 1. Stimuleren; De ontwikkeling / het initiatief past binnen de gewenste functies in het landschapstype en draagt bij aan het behouden of versterken van de landschapskarakteristieken;

- 2. Maatwerk leveren; De ontwikkeling / het initiatief vraagt om maatwerk bij het inpassen binnen het landschapstype, waarbij aandacht uitgaat naar een goede balans tussen functies in het landschap en het behouden van de landschapskarakteristieken;
- 3. Terughoudend zijn; De ontwikkeling / het initiatief sluit niet aan bij de gewenste functies in het landschapstype. Maatwerk is aan de orde indien er sprake is van een landschapsverbetering. Indien hier geen sprake van is wordt geadviseerd om op zoek te gaan naar een andere locatie (ander landschapstype).

Deze regionale landschapsvisie is geen vastgesteld beleid, maar is wel gebruikt als bouwsteen voor de Omgevingsvisie. De landschapsbeschrijving is gebruikt als basis voor de gebiedsgerichte uitwerking in hoofdstuk 6, waarbij we als gemeente zelf bepalen welke ontwikkelingen we willen stimuleren, waar we maatwerk leveren en waar we terughoudend willen zijn.

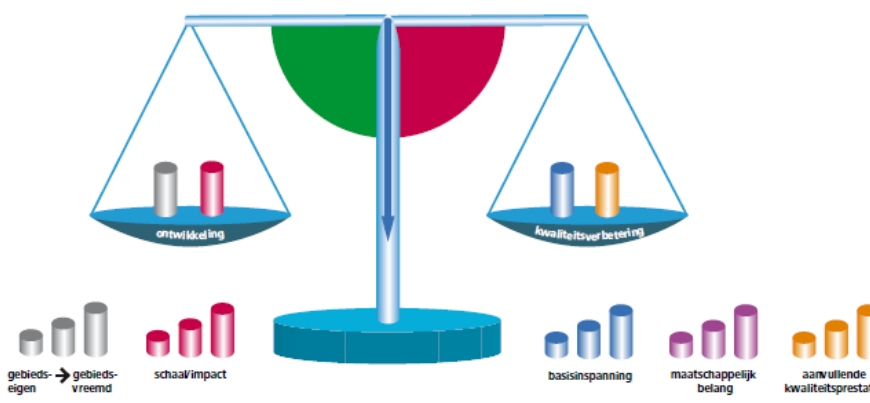
Figuur 5.9 Landschappelijke diversiteit in de omgeving van Heerenveen

5.5.2.3 Grote ontwikkelingen gaan gepaard met nieuwe investeringen in het landschap (kwaliteitsimpuls)

Bij ontwikkelingen die een grote schaal hebben op het landschap of die minder goed zijn in te passen in een bepaald landschapstype, vragen we om een kwaliteitsimpuls. Op die manier wordt de landschappelijke structuur versterkt. Daarbij zoeken we naar evenwicht tussen ontwikkelingsruimte en kwaliteitsprestaties. De systematiek “Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving” van de Provincie Overijssel geeft een goed beeld van de werkwijze die we voorstaan.

Bij deze methodiek bepaalt het antwoord op de volgende drie vragen hoe groot de gevraagde kwaliteitsinvestering is:

- 1. Past de ontwikkeling bij het karakter van het gebied? (m.a.w. geldt vanuit de landschapsvisie het advies stimuleren, maatwerk leveren of terughoudend zijn?)
- 2. Hoe groot zijn de plannen en de impact op de omgeving?
- 3. Hebben de plannen eigen of ook maatschappelijk belang?

Figuur 5.10 Systematiek van de kwaliteitsimpuls groene ruimte

In een Programma Buitengebied werken we de kwaliteitsimpuls verder uit. Daarbij geven we aan bij welke typen ontwikkelingen we vragen om een kwaliteitsimpuls en geven we handvaten voor de invulling daarvan. Bij ontwikkelingen die passen binnen het karakter van het gebied (stimuleren) of kleine ontwikkelingen is een basisinspanning voldoende: de ontwikkeling wordt dan goed ingepast in de omgeving. Bij grotere ontwikkelingen of ontwikkelingen die minder goed passen binnen het landschapstype wordt een grotere kwaliteitsprestatie gevraagd. Voor ontwikkelingen waarbij een kwaliteitsimpuls in de directe omgeving niet haalbaar is, overwegen we om een landschapsfonds in te richten, zodat ontwikkelingen op de ene locatie bijdragen aan versterking van het landschap op een andere plek. Op die manier zetten we de middelen altijd in op de plek waar deze het meest gewenst zijn.

5.5.3 Samenwerken aan nieuwe verbindingen tussen kernen en buitengebied

5.5.3.1 Kernen en buitengebied vullen elkaar aan

Het buitengebied en de kernen van Heerenveen vullen elkaar aan. In de kernen zijn de voorzieningen en ontmoeten mensen elkaar. In het buitengebied wordt ons voedsel verbouwd, maar is ook ruimte om te recreëren en te ontspannen. De vitaliteit van het buitengebied bepaalt mede de vitaliteit van de dorpen en omgekeerd. Als er economisch perspectief is voor de boeren, betekent het ook dat zij bijdragen aan de economie en het verenigingsleven in de kernen. Andersom hebben de boeren draagvlak nodig om hun werkzaamheden uit te kunnen voeren en kunnen ze een deel van hun producten lokaal afzetten. Nieuwe verbindingen tussen kernen en omliggend buitengebied kunnen hieraan bijdragen. Daarbij gaat het zowel om fysieke (recreatieve) verbindingen, alsook nieuwe samenwerkingsverbanden.

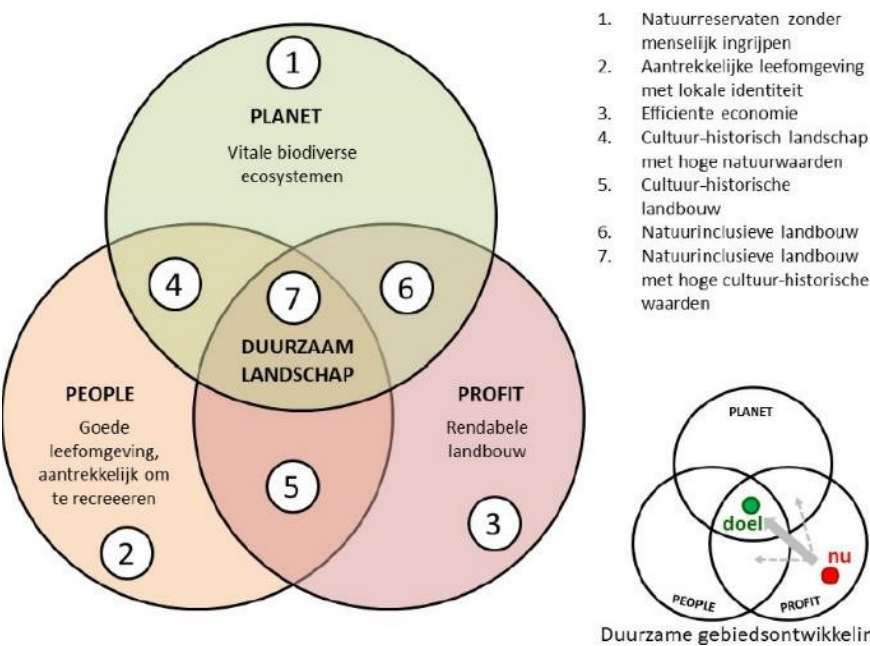
5.5.3.2 We faciliteren nieuwe recreatiemogelijkheden

Het veelzijdige buitengebied geeft volop mogelijkheden om te recreëren. We willen mogelijkheden bieden om nieuwe recreatieve routes en nieuwe mogelijkheden voor verblijfs- of dagrecreatie toe te voegen. Die ontwikkelingen moeten wel passen bij (de identiteit en schaal van) het landschap. Kleinschalige ontwikkelingen zoals bed & breakfasts, minicampings zijn op veel plekken inpasbaar. Bij grootschalige ontwikkelingen zoals recreatieparken willen we een specifieke afweging maken. We onderzoeken of het opstellen van nieuw beleid of meer regionale afstemming wenselijk is.

5.5.3.3 Met samenwerking en dialoog komen we verder

De realisatie van duurzaam landschap is een brede maatschappelijke opgave, waarbij een optimum moet worden gezocht tussen ecologische draagkracht van het landschap, sociaal-culturele waarden en economische verdien capaciteit. De transitie in de landbouw, waarbij meer aandacht is voor natuurwaarden en voor klimaatverandering, kan worden verbonden met andere economische perspectieven, zoals recreatie en toerisme.

Een duurzamere werkwijze kan alleen tot stand komen wanneer boeren, inwoners, overheden en terrein behorende organisaties oog hebben voor elkaars belangen. Tijdens de Omgevingsdialogen in maart en mei 2019 is meerdere keren gepleit voor meer dialoog tussen boeren en inwoners. We streven daarom naar een brede inbedding van natuur-inclusieve landbouw en een verbinding tussen dorpsbewoners, boeren en recreatieondernemers. Daarmee werken we aan een duurzaam landschap, waarbij people, planet en profit elkaar versterken. Net als in het gebied Aldeboarn-De Deelen, willen we daarom op meerdere plekken werken vanuit een brede, integrale gebiedsaanpak. Omdat deze aanpak intensief is, doen we dit niet op alle plakken tegelijk, maar kijken we waar de gebiedsopgave het grootst is. De rol van de gemeente is vooral faciliterend.

Figuur 5.11 Samen werken aan een duurzaam landschap

5.5.4 We pakken samen de opgaven in het veenweidegebied aan

5.5.4.1 Daling van de veenbodem

Een flinke opgave in het landelijk gebied is de daling van de veenbodem. Door de oxidatie van het veen spelen hier problemen met vermindering van de landbouwopbrengst, afname van de waterbergingscapaciteit, versnippering van het waterbeheer, verdichting van de bodem, terugloop van de biodiversiteit en risico op schade aan funderingen. Aan de andere kant liggen er ook kansen om met de biodiversiteit te vergroten, de CO₂-uitstoot te terug te dringen, het toerisme te stimuleren en verdienmogelijkheden voor de boeren toe te voegen. Daarmee wordt het gebied duurzamer en toekomstbestendiger.

5.5.4.2 Gebiedsplan Aldeboarn-de Deelen

Vanwege het aanwezige veenpakket wordt het gebied Aldeboarn / De Deelen in het Veenweideprogramma 2021-2030 aangemerkt als ontwikkelgebied. Door boeren in het gebied (Gebiedscollectief it Lege Midden) en de Stichting Beekdallandschap Koningsdiep/ De Nije Boarn wordt gewerkt aan oplossingen voor de veenweideproblematiek. Er zijn onder andere proeven opgestart met grondwater gestuurd peilbeheer, andere vormen van maïsteelt en het verbeteren van de bodemvruchtbaarheid. Met de inzichten vanuit de pilotprojecten wordt de stap gemaakt naar een Ontwikkelperspectief voor de komende jaren.

Samen met de hierboven genoemde initiatiefnemers en de betrokken overheden is een Gebiedscommissie gevormd die moet toezien op de voorbereiding en uitvoering van het Gebiedsplan. De gemeente neemt daarbij deel in de stuurgroep. Er is een wisselwerking tussen het Gebiedsplan en de Omgevingsvisie. De gemeente levert haar inbreng in de stuurgroep op basis van deze Omgevingsvisie. Zodra het Gebiedsplan is vastgesteld, wordt deze verwerkt in de Omgevingsvisie. Dit kan leiden tot aanpassing van de gebiedsteksten in hoofdstuk 6.

5.5.5 Een duidelijk ontwikkelperspectief voor de landbouw

5.5.5.1 Een groeiperspectief in duurzame richting

Voor agrarische bedrijven is de continuïteit van bedrijven belangrijk. Het ontwikkelperspectief moet daarom helder zijn. De afname van biodiversiteit, bodemdaling en CO₂-uitstoot in het veenweidegebied en het onderhouden van de landschappelijke kwaliteit vragen om duurzame verdienmodellen voor het landelijk gebied.

Aansluitend bij de landbouwvisie van het ministerie ondersteunen wij een landbouwsector die past bij de schaal van het landschap, zich meer toelegt op het sluiten van kringlopen (kringlooplandbouw) en gericht is op het beschermen en ontwikkelen van natuurwaarden (natuur inclusieve landbouw). Bij kringlooplandbouw komt zo min mogelijk afval vrij, is de uitstoot van schadelijke stoffen zo klein mogelijk en worden grondstoffen en eindproducten met zo min mogelijk verliezen benut. Het sluiten van kringlopen zien wij op een bedrijfsoverstijgend niveau. Bedrijven kunnen ook samenwerken om kringlopen op een lokaal niveau te sluiten, bijvoorbeeld akkerbouwers die de mest van veetelers gebruiken of het voeren van vee vanuit reststromen.

Wat betreft de omvang van de bedrijven, werken we ten behoeve van het Omgevingsplan voor het buitengebied een methodiek uit die aansluit bij het Provinciale beleid. Daarbij sturen we niet op een maximaleomvang van agrarische percelen, maar kan bij schaalvergroting wel een investering in het landschap aan de orde zijn (zie ook de bovenstaande methodiek Kwaliteitsimpuls Groene Ruimte in paragraaf 5.5.2.3).

5.5.5.2 We maken meer mogelijk op agrarische erven

Het beleid voor het buitengebied van onze gemeente is op dit moment voor een belangrijk deel vastgelegd in drie verouderde bestemmingsplannen uit de voormalige gemeenten Heerenveen, Boarnsterhim en Skarsterlân. Daarnaast is de notitie *Harmonisatie bestemmingsplannen Buitengebied (gemeentelijke herindeling 2014)* opgesteld om te voorkomen dat er binnen de huidige gemeente beleidsverschillen ontstaan.

Om de ambities op het gebied van natuur inclusieve landbouw mogelijk te maken en meer ruimte te bieden voor nieuwe functies die de leefbaarheid van het platteland te vergroten, willen we meer ruimte bieden voor het gebruik van agrarische erven. Ten behoeve van het op te stellen Omgevingsplan wordt in het Programma Buitengebied het bestaande beleid geactualiseerd. Daarbij wil de gemeente (binnen voorwaarden) ruimte bieden voor:

- Verplaatsing van agrarische bedrijven (in relatie tot verbetering van het landschap of het oplossen van milieuknelpunten);
- Agrarische innovaties (in relatie tot dierenwelzijn, kringlooplandbouw en natuur inclusieve landbouw);
- Energieopwekking bij agrarische bedrijven;
- Nevenactiviteiten bij agrarische bedrijven, zoals ondergeschikte detailhandel en aan-huis-verbonden beroepen;
- Het verlenen van (mantel)zorg;
- Uitbreiding van recreatieve functies.

5.5.5.3 *We geven een nieuwe bestemming aan vrijkomende agrarische bedrijven*

Door schaalvergroting in de landbouw neemt het aantal agrarische bedrijven af. Voor de vrijkomende agrarische bedrijven is een nieuwe bestemming wenselijk. Zeker als het gaat om karakteristieke gebouwen. Daarbij denken we aan mogelijkheden voor toeristisch-recreatieve functies, kleinschalige vormen van wonen en bedrijvigheid.

Het omvormen van een voormalig agrarische bedrijven naar een nieuwe bestemming, geeft tevens mogelijkheden om agrarische bebouwing te slopen die geen functie meer heeft. Om de sanering van bebouwing en het opknappen van karakteristieke panden te financieren, geven we (vanaf een bepaalde omvang) bouwrechten voor een nieuwe woning (ruimte-voor-ruimte). De exacte mogelijkheden voor vrijkomende agrarische bedrijven werken we nog uit in een programma. Daarbij houden we rekening met de Provinciale kaders op dit gebied.

5.5.6 *Zorgvuldig vormgeven van de Energietransitie*

5.5.6.1 *Samen werken aan het Klimaatakkoord en een Regionale Energiestrategie (RES)*

Nu het Klimaatakkoord is vastgesteld, zijn regionale overheden aan zet om de opgaven op het gebied van Elektriciteit op land (opwekken van 35 TWh in 2030) en de Gebouwde Omgeving uit te werken in Regionale Energiestrategieën (RES). De gebouwde omgeving kwam aan de orde in paragraaf 5.3.5. Het vervolg van deze paragraaf spitst zich verder toe op de opwekking van elektrische energie.

Klimaatakkoord

In het Klimaatakkoord hebben bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden afspraken gemaakt over maatregelen om de CO₂-uitstoot in Nederland te verlagen. De afspraken worden gemaakt binnen vijf sectoren: Elektriciteit, Gebouwde omgeving, Industrie, Landbouw en landgebruik en Mobiliteit. Elke sector krijgt de opdracht om een aantal tonnen CO₂ te besparen. In 2030 moet de totale uitstoot van broeikasgassen 49% lager zijn dan in 1990. In 2050 moet dit oplopen tot 95% minder uitstoot. Heerenveen heeft deze doelstellingen overgenomen in haar Duurzaamheidsprogramma.

Het kabinet neemt veel maatregelen om de klimaatdoelen te halen. Zo gaan bedrijven belasting betalen over te veel uitgestoten CO₂. De land- en tuinbouw krijgt de komende tien jaar bijna een miljard euro aan subsidie om te verduurzamen. Elektrisch rijden wordt vooral voor particulieren aantrekkelijk gemaakt. De belasting op gas gaat omhoog, die op elektriciteit daalt juist. Om huizen te verduurzamen komt er een Warmtefonds dat jaarlijks 50 tot 80 miljoen euro bevat. Met behulp van dat fonds kunnen inwoners tegen een lage rente geld lenen om bijvoorbeeld huizen beter te isoleren.

Een Regionale Energiestrategie is een instrument om gezamenlijk tot keuzes te komen voor de opwekking van duurzame, elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur. De regio's kunnen in de RES aangeven welke bijdrage zij kunnen

leveren aan de afspraken uit het Klimaatakkoord en hoe dat op een zorgvuldige wijze ruimtelijk ingepast kan worden. De RES-regio's geven met hun bod dus ook hun ambitieniveau aan. Tijdens dit proces wordt de energiemix op het niveau van Fries grondgebied bepaald en een doorkijk gegeven op welke plekken dit kan of moet landen. Concreet kan het gevolg zijn dat Heerenveen (of andere gemeenten) een grotere opgave krijgt om nabijgelegen gemeenten met weinig grondgebied te compenseren.

De bijdrage aan de nationale doelstellingen voor duurzame stroom komen tot stand op basis van vier afwegingen:

1. Ruimtegebruik;
2. Maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak;
3. Kwantiteit;
4. Systeem-efficiëntie.

De RES 1.0 is door de Friese overheden en aangehaakte partners ter vaststelling aangeboden aan de Staten, Algemeen Bestuur Wetterskip en de gemeenteraden. Nadat de RES definitief is, vertalen we de uitgangspunten naar de Omgevingsvisie. Tot die tijd hanteren we de onderstaande uitgangspunten en het geldende beleid voor zonneparken en windmolens.

5.5.6.2 *Algemene uitgangspunten voor de Energietransitie*

De energietransitie gaat hoe dan ook leiden tot veranderingen in de gebouwde omgeving en in het landschap. Met de Omgevingsvisie en daaruit voortvloeiend beleid bepalen we welke vormen van energie we willen toestaan en welke voorwaarden we stellen aan goede ruimtelijke inpassing.

Initiatieven op het gebied van energiebesparing en kleinschalige (gebouw gebonden) vormen van hernieuwbare energie willen we ruimhartig ondersteunen. In de meeste gevallen zijn deze vergunningsvrij. Ook kleinschalige windmolens met een ashoogte tot 15 meter willen we mogelijk maken met een eenvoudige procedure. Bij monumenten en beschermd dorpsgezicht houden we een lichte vorm van sturing via de aanvraag van een omgevingsvergunning. Hierbij is het uitgangspunt dat het straatbeeld niet wordt aangepast en dat energie-opwekkers zorgvuldig worden ingepast.

Dat we ook grootschalige oplossingen nodig hebben om Heerenveen energieneutraal te maken, beschouwen we als een gegeven. Deze bieden daarnaast ook kansen om nieuwe kwaliteiten toe te voegen aan het landschap, werkgelegenheid te creëren en innovatie te stimuleren. Het is dus de vraag welke grootschalige energieoplossingen we passend vinden bij Heerenveen en onder welke voorwaarden we die willen toestaan.

Aansluitend bij de vier afwegingsprincipes en onze visie op inpassing van ontwikkelingen in het landschap hanteren we de volgende ruimtelijke uitgangspunten voor grootschalige energieprojecten:

- Zuinig ruimtegebruik: door vraag en aanbod zo veel mogelijk bij elkaar te brengen hoeven we minder infrastructuur aan te leggen;
- Meervoudig ruimtegebruik: onder andere door het combineren van opgaven en investeringen met andere opgaven;

- De bestaande kwaliteiten van een gebied zijn uitgangspunt voor de ontwikkelingen (ruimtelijke kwaliteit);
- Grootschalige ontwikkelingen in het landelijk gebied gaan gepaard met nieuwe investeringen in het landschap.

Na het vaststellen van de RES bekijken we of actualisatie van deze beleidskeuzes wenselijk is.

5.5.6.3 *Beleid voor zonneparken en windmolens*

Het gemeentelijk zonneparkenbeleid gaat uit van kleine parken in aansluiting op kleine dorpen en grotere parken bij Heerenveen (zie *Beleidskader Zonneparken, 2016*). Dit beleidskader functioneert over het algemeen goed omdat het duidelijkheid geeft aan inwoners en initiatiefnemers. Het Provinciaal beleid geeft (iets) meer ruimte voor maatwerkoplossingen. Wanneer er meer bekend is over de RES-opgave, wegen we af of actualisatie van het beleidskader zonneparken gewenst is.

De *Beleidsnotitie Windenergie (2005)* is sterk verouderd. Door de Provincie wordt ruimte geboden voor kleinschalige solitaire windmolens (EAZ-molens). We bereiden daarom een partiële herziening van het bestemmingsplan voor, om medewerking te kunnen verlenen aan kleinschalige windmolens (maximaal 3 windmolens op agrarische erven van 15 meter hoog). Of verdere actualisatie van het windbeleid nodig is, wegen we af na de vaststelling van de RES.

5.5.7 *We maken onze eigen visie op bodem en ondergrond*

Het wordt drukker in de ondergrond. In de diepe ondergrond kunnen functies als gaswinning, geothermie en drinkwaterwinning elkaar bijten. Meer aan de oppervlakte zoeken we ruimte voor waterberging, bomen, kabels en leidingen. Daarnaast vragen de energietransitie en de communicatietechnologie tot nieuwe ruimteclaims in de ondergrond (warmtenetten, verzwaarde elektriciteitsnetten, glasvezel).

Het Rijk heeft met de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) een stap gezet in de ordening van de diepe ondergrond. Begin 2020 is een *Beleidsnotitie Gaswinning* vastgesteld door de gemeenteraad. Deze notitie is bedoeld om te kunnen sturen op de ruimtelijke inpassing van gaswinningslocaties. Overeenkomstig het Hoofdlijnenakkoord 2018-2022 ontwikkelen we een eigen strategisch kader op de bodem en ondergrond. Deze visie vormt een programma op basis van deze Omgevingsvisie.

5.5.8 *Samen werken aan een natuurlijker bodem- en grondwatersysteem*

5.5.8.1 *Strategische visie waterbeheer*

Het natuurlijk bodem- en grondwatersysteem bepaalt in belangrijke mate welke vormen van landbouw en natuur in het gebied mogelijk zijn. In het *Waterplan (2003)* van de voormalige gemeente Heerenveen is een strategische visie opgenomen voor het beheer, gebruik en inrichting van het water in de gemeente Heerenveen, met 2030 als horizon. De strategische visie en de strategische doelen uit dit Waterplan worden overgenomen in de Omgevingsvisie. Zie ook paragraaf 5.4.8.

5.5.8.2 *Infiltreren en vasthouden van water*

Het vasthouden is vooral aan de orde op de hoger gelegen dekzandrug. Dit geven we vorm door het regenwater zoveel mogelijk af te koppelen en in de bodem te infiltreren. Daarnaast streven we ernaar om de afvoer van water in nieuwe sloten zoveel mogelijk te beperken.

5.5.8.3 *Waterbergend vermogen vergroten*

In de lager gelegen beekdalen en veengebieden willen we juist meer ruimte bieden om water te bergen en piekbuien op te vangen. Dit zorgt er ook voor dat we in drogere tijden minder gebiedsvreemd water hoeven in te laten. Dat laatste aspect wordt dan ook meegenomen in de planvorming voor het gebied Aldeboarn-De Deelen.

5.5.8.4 *Waterstructuur veenontginning beleefbaar houden*

Kenmerkend voor Heerenveen is de geschiedenis van veenontginning. De aanwezig waterstructuur is daar nog een zichtbaar restant van. Met name in het hoogveenontginningslandschap is de structuur van de Compagnonsvaart en de wijken nog goed te herkennen. Het zichtbaar en beleefbaar maken van deze structuur is voor dit gebied daarom een belangrijk doel, naast het duurzaam beheren van het water.

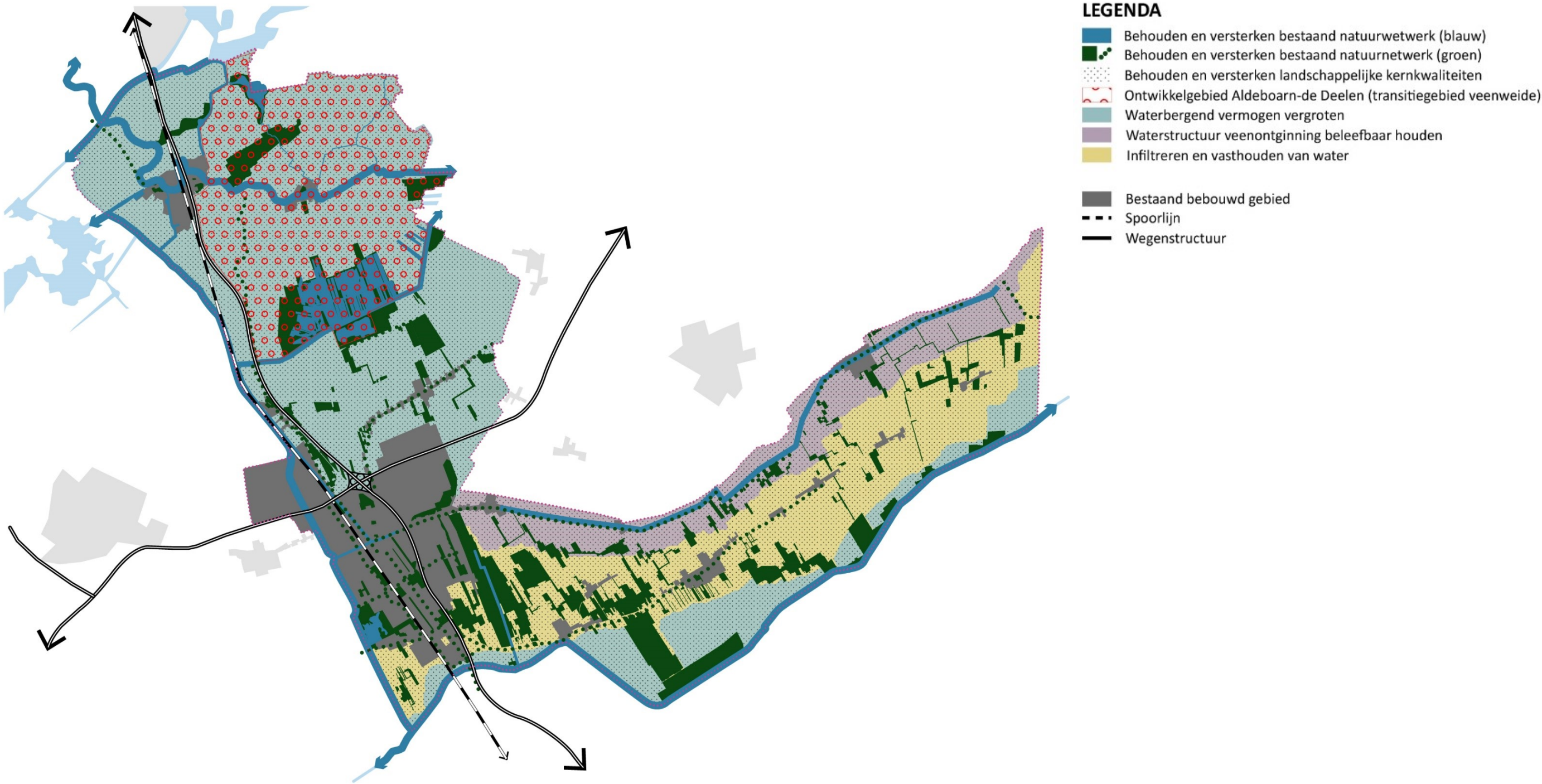
5.5.8.5 *Bescherming van drinkwater*

De gemeente ziet ook het belang van een natuurlijker bodem- en grondwatersysteem om de levering van drinkwater voor de toekomst te waarborgen. Beschermingszones voor drinkwater nemen wij op in ons Omgevingsplan.

5.5.9 *Samen werken aan het natuurwerk*

De soortenrijkdom neemt toe wanneer leefgebieden groter worden en beter met elkaar verbonden zijn. Wij streven daarom naar betere verbindingen in het natuurwetwerk. De Provincie heeft het voortouw bij het realiseren en inrichten van Natuurnetwerk Nederland (NNN).

In het vastgestelde *Duurzaamheidsprogramma (2019)* is de ambitie uitgesproken om als gemeente te werken aan een fijnmazig, lokaal natuurnetwerk. Dit netwerk omvat zowel het landelijk gebied, bebouwde omgeving, particuliere tuinen en bedrijventerreinen. In het Programma Groenstructuur brengen we in beeld welke schakels in het natuurnetwerk ontbreken en benoemen we de kansen voor de verdere ontwikkeling hiervan (zie paragraaf 5.4). Investerings in het natuurnetwerk kunnen ook onderdeel zijn van de kwaliteitsimpuls als bedoeld in paragraaf 5.5.2.

Figuur 5.12 Kernopgave 4 “Versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijk gebied

6 Gebiedsgerichte uitwerking van de visie

6.1 Naar gebiedsgericht omgevingsbeleid

6.1.1.1 Ontwikkelen op basis van kernkwaliteiten...

De Omgevingswet biedt meer mogelijkheden om per gebied een gedifferentieerd omgevingsbeleid te maken. Met het vaststellen van de Beleidskoers fysieke leefomgeving heeft de gemeenteraad besloten om het beleid gebiedsgericht uit te werken (zie ook afwegingsprincipes in paragraaf 4.3). Zo ontstaat voor elk gebied een duidelijk toekomstperspectief, dat kan worden gebruikt bij de afweging van concrete initiatieven (bijvoorbeeld in het kader van een omgevingsvergunning). Een gebiedsgerichte uitwerking biedt handvatten om gebieden vanuit de bestaande (of gewenste) kwaliteiten verder

te ontwikkelen en minder te werken met kwantitatieve (en uniforme) regels¹. Hiermee geven we invulling aan het motto van de Omgevingswet: ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit.

In dit hoofdstuk is per deelgebied omschreven

- Een beknopte beschrijving van de ontstaansgeschiedenis
- Welke kernkwaliteiten we willen behouden en versterken;
- Welke functionele kenmerken het gebied heeft (zie toelichting gebiedstypen onderstaand);
- Welke ontwikkelingen in de komende jaren worden voorzien;
- Welke beleidsuitgangspunten en ambities van toepassing zijn.

6.1.1.2 ...en ambities op het gebied van Omgevingskwaliteit

Per gebied wordt aangegeven welke omgevingsaspecten van belang zijn en welke ambities we nastreven. Doelstellingen kunnen per gebied verschillen. Denk daarbij aan het volgende typen ambities:

- Meer of juist minder mengen van functies;
- Ruimte geven voor nieuwe economische activiteiten (met een bepaalde mate van hinder) of de ambitie om het woon en leefklimaat te verbeteren;
- Een meer of minder hoge milieubelasting toestaan dan de wettelijke standaardwaarde uit de Omgevingswet.

In het Omgevingsplan worden aan deze beleidsdoelen concrete regels verbonden.

6.1.1.3 Omgevingskwaliteit is een breed begrip en betekent niet overal hetzelfde

Omgevingskwaliteit bestaat uit een groot aantal aspecten die samen bepalen hoe gezond en veilig de leefomgeving is, hoe we deze ervaren en hoe toekomstbestendig deze is. Per gebied zijn verschillende aspecten doorslaggevend voor de Omgevingskwaliteit. In het ene gebied is dat de levendigheid of de aanwezigheid van verschillende functies. Op andere plekken wordt de kwaliteit juist bepaald door de afwezigheid van functies en is de mate van rust, stilte en duisternis dat wat die plek aangenaam maakt.

Ten behoeve van het Omgevingsplan werken we een methodiek uit waarmee we op gebiedsgerichte wijze verder invulling geven aan het begrip de Omgevingskwaliteit. De gebiedstypen en ambities uit dit hoofdstuk vormen hiervoor de basis.

6.1.1.4 Bestuurlijke afwegingsruimte in de Omgevingswet

De bestuurlijke afwegingsruimte voor lokaal maatwerk verschilt in de Omgevingswet per aspect. Voor de aspecten geluid, geur (van veehouderijen), trillingen en bodem is in de Omgevingswet afwegingsruimte opgenomen. Gemeenten mogen voor deze aspecten strengere normen of minder strenge omgevingswaarden vaststellen dan de standaardwaarde die is opgenomen in

¹ Ook in de toekomst blijven regels nodig om bestaande Omgevingskwaliteiten te beschermen en een bepaalde mate van rechtszekerheid te bieden. In het Omgevingsplan wordt afgewogen welke regels wenselijk en noodzakelijk zijn

het *Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)*. Voor luchtkwaliteit en externe veiligheid geldt dat gemeenten alleen strengere waarden kunnen hanteren dan de wet. Voor het aspect licht en het uiterlijk van bouwwerken gelden geen instructieregels van het Rijk. Hier hebben gemeenten volledige vrijheid om wel of geen regels te stellen.

6.1.1.5 We werken al (deels) gebiedsgericht

Op dit moment zijn er diverse vormen van gebiedsgericht omgevingsbeleid van toepassing in de gemeente. Ten aanzien van het aspect geurhinder van veehouderijen kent Heerenveen al gebiedsgericht omgevingsbeleid. In de *Beleidsnotitie geur* zijn vier gebiedstypes afstanden vastgelegd die aangehouden moeten worden tussen stallen en geurgevoelige bebouwing. Ook de geldende *Welstandsnota* en het beleid voor het beheer van de openbare ruimte (*Nota Kapitaalgoederen*) worden gezien als een vorm van gebiedsgericht omgevingsbeleid.

Voor andere milieuaspecten zijn in Heerenveen nog geen gebiedsgerichte normen uitgewerkt. Nieuwe normen worden opgenomen in Omgevingsplan of in aparte beleidsregels. In het kader van het Omgevingsplan werken we gebiedsgericht milieubeleid uit dat aansluit bij de doelstellingen van de Omgevingsvisie. Tot die tijd zijn de bestaande normen van toepassing.

6.1.1.6 Gebruik van dorps- en wijkvisies

Bij de formulering van kernkwaliteiten en ambities per gebied zijn de onlangs geactualiseerde dorpsvisies gebruikt (voor zover beschikbaar per april 2021). Verouderde dorps- (en wijk)visies uit de periode 2007-2010 zijn niet meegenomen, omdat verschillende punten intussen zijn gerealiseerd of om dat deze verouderd zijn. Wanneer wijk- of dorpsvisies in de toekomst worden aangepast, kan dit bij actualisatie van de Omgevingsvisie leiden tot aanpassingen van dit hoofdstuk. Daarbij wordt steeds afgewogen hoe de dorpsvisie zich verhoudt ten opzichte van de thematische beleidsuitgangspunten van de gemeente (zie hoofdstuk 5).

6.1.2 Gebiedsindeling: gebiedstypen en deelgebieden

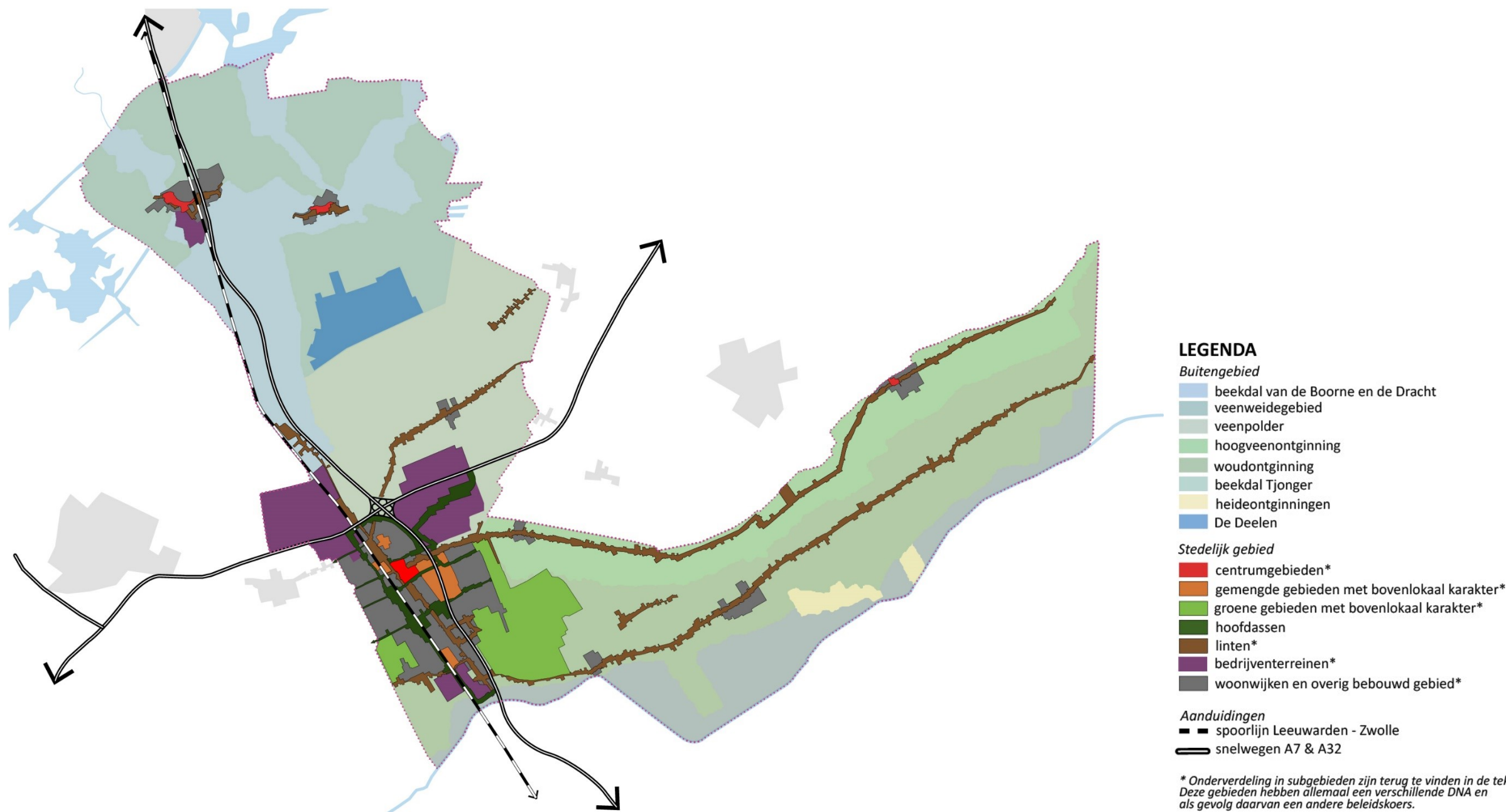
In figuur 6.2 is een gebiedsindeling weergegeven. Voor de gebiedsindeling is een balans gezocht tussen de herkenbaarheid voor inwoners en het schaalniveau waarop het beleid kan worden geconcretiseerd. De gebiedsindeling is onder meer gebaseerd op (onderlinge verschillen in):

- Ruimtelijke kenmerken / identiteit (o.a. de betekenis voor de identiteit van de gemeente of de betekenis als cultureel erfgoed);
- De aanwezigheid van een bepaalde (mix) aan functies;
- Dynamiek en ontwikkelingen / verschil in opgave;
- Beleidsuitgangspunten.

Er is een onderscheid gemaakt tussen een aantal gebiedstypen, met daaraan ondergeschikt verschillende deelgebieden. In de paragrafen 6.2 tot en met 6.9 zijn algemene uitgangspunten en ambities opgenomen die gelden voor de volgende acht gebiedstypen:

- Centrumgebieden;
- Gemengde gebieden met een bovenlokaal karakter;
- Groene gebieden met een bovenlokaal karakter;
- Historische lintstructuren;
- Hoofdassen en infrastructuur;
- Woongebieden;
- Bedrijventerreinen;
- Buitengebied.

In subparagrafen met deelgebieden zijn specifieke uitgangspunten toegevoegd voor zover deze in bepaalde deelgebieden van toepassing zijn.

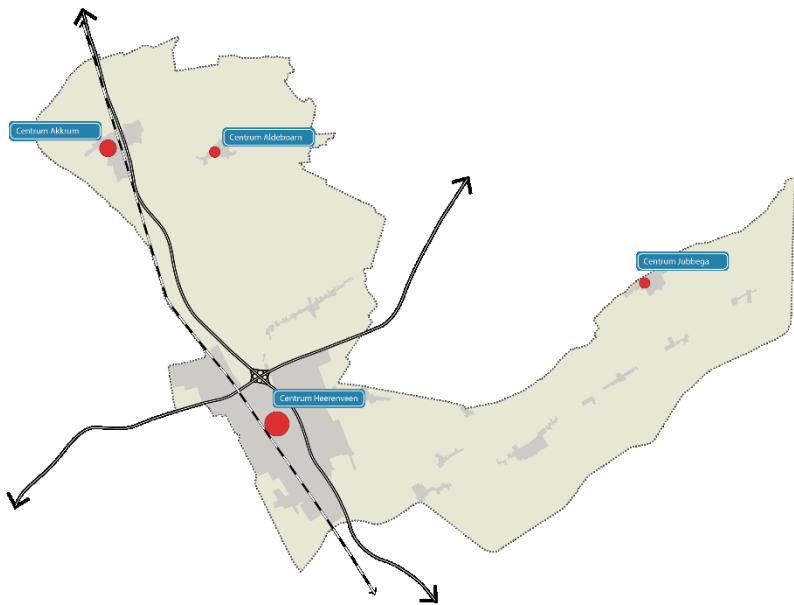
Figuur 6.2 Gebiedsindeling

6.2 Centrumgebieden

6.2.1 Algemene uitgangspunten centrumgebieden

6.2.1.1 Beschrijving centrum gebieden

De gemeente kent een aantal gebieden met een bovenlokale functie; dat wil zeggen dat er - naast de inwoners - ook veel andere mensen het gebied regelmatig bezoeken voor werk, ontspanning of ontmoeting. Daardoor is ook de verblijfskwaliteit en de bereikbaarheid van deze gebieden van belang. Daarbij gaat het om de centrumgebieden van Heerenveen, Akkrum, Aldeboarn en Jubbega. De gebieden worden gekenmerkt door een grote mate van functiemenging en de aanwezigheid van historische bebouwing.

6.2.1.2 Ontwikkelingen en opgaven

Als gevolg van vergrijzing en een groeiend aantal online verkopen is het waarschijnlijk dat het winkelvloeroppervlak in de toekomst afneemt en winkelgebieden compacter worden. Daarnaast worden sfeer en beleving in winkelgebieden steeds belangrijker.

De kwaliteit van de openbare ruimte en de bebouwing is wisselend. Op sommige plekken is erg veel verharding aanwezig en weinig groen, waardoor de verblijfskwaliteit te wensen over laat en de gebieden nog onvoldoende berekend zijn op de gevolgen van klimaatverandering (o.a. hittestress en wateroverlast). Ook is op sommige plekken transformatie van (leegstaande) bebouwing aan de orde.

6.2.1.3 Algemene uitgangspunten en ambities centrumgebieden

Voor centrumgebieden zijn de volgende ambities en uitgangspunten van belang:

- Voor de centrumgebieden van Heerenveen, Akkrum, Jubbega en Aldeboarn worden centrumvisies gemaakt. Binnen het Fonds Vitale Kernen is dekking beschikbaar voor investeringen in deze gebieden. Voor de kernen Akkrum en Jubbega zijn er ook middelen vanuit de Regiodeal Zuidoost-Friesland. De afbakening van projecten, het investeringsniveau en het -tempo wordt bepaald in de verschillende centrumvisies;
- Een aantrekkelijke inrichting van de openbare ruimte is hier erg belangrijk. Daarom stellen we stevige eisen aan de vormgeving van nieuwe gebouwen en de inrichting van de openbare ruimte. Waar de openbare ruimte een kwaliteitsimpuls nodig heeft, verbeteren we die door werkzaamheden te combineren. Het vergroenen en klimaatbestendig maken, maakt expliciet onderdeel uit van de centrumplannen;

- Omdat de gebieden een functie vervullen voor inwoners uit een groter gebied is het van belang dat de bereikbaarheid van deze gebieden met de fiets, openbaar vervoer en auto goed geborgd is. Daarbij horen voldoende parkeervoorzieningen en fietsenstallingen;
- In centrumgebieden willen we volop ruimte geven aan levendigheid, functiemenging en evenementen. Daarbij zoeken we naar een goede balans met de woonfunctie die ook in centrumgebieden aanwezig is;
- Winkelgebieden zullen compacter worden. Elke kern heeft daarbij haar eigen verzorgingsgebied op het gebied van voorzieningen, detailhandel en horeca. In het nieuwe detailhandelsbeleid werken we dit voor de verschillende winkelgebieden verder uit.

6.2.2 Centrum van Heerenveen

6.2.2.1 Ontstaansgeschiedenis

De eerste bebouwing in Heerenveen was geconcentreerd langs de Heeresloot en de Schoterlandse Compagnonsvaart (Herenwal, Lindegracht, Breedpad en Van Harenspad). De veencompagnons en andere notabelen lieten grote huizen bouwen, die later wisselden van eigendom, uitgebreid werden en/of een andere functie kregen. Voorbeelden zijn het huidige Crackstate en Oenemastate (het vroegere gemeentehuis van Schoterland en thans Het Gerecht). Rond 1600 werd er ook gebouwd aan het gebied ten oosten en ten westen van de Dracht. Dit riviertje voerde het water af van het hoger gelegen gebied in de richting van het Sneekermeer (bij Terkaple Langs) en werd recht getrokken om de afvoer van het veen te verbeteren.

6.2.2.2 Kernkwaliteiten

- Aanwezigheid regionale voorzieningen zoals theater, winkels, gemeentehuis;
- Aanwezigheid monumenten en cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en diverse beeldbepalende gebouwen;
- Aanwezigheid van historische lintstructuur;
- Belangrijke werkgelegenheidsfunctie;
- Goede bereikbaarheid via onder andere het spoor (station Heerenveen), auto en fiets. Voldoende parkeergelegenheid op korte afstand van winkels.

6.2.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het centrumgebied is een plek met een sterke menging van functies, zoals woningen, detailhandel, horeca, dienstverlening, cultuur- en ontspanning, etc.

LEGENDA

- 1 kernwinkelgebied
- 2 horecacluster
- 3 historische bebouwing langs de vaart
- 4 zuidelijke rand
- 5 westelijke rand
- 6 noordelijke rand
- 7 stationsgebied

Het centrum van Heerenveen bestaat uit een aantal deelgebieden, met elk een eigen functieprofiel:

- De Dracht en de Sieverstraat en de hiermee verbonden stegen en pleinen hebben vooral een winkelfunctie;
- Rondom de Oude Koemarkt, de Vleesmarkt en Amelius van Oenemapark en het Breedpad is een concentratie van cafés en restaurants;
- Langs de historische invalsroutes naar het centrum - de Herenwal, het van Harenspad/Lindegracht en het Zuidelijke deel van de Dracht - ligt het accent minder op de detailhandelsfunctie en komen ook andere functies voor zoals horeca, dienstverlening en wonen;

- De schil rondom het kernwinkelgebied is een overgangszone. De Molenwijk, het Kuperusplein en het Gashouderplein worden nu in belangrijke mate bepaald door de parkeerfunctie. Bij het Geerts Willigenplein bevindt het parkeren zich onder de grond en vormt het gebied een wijkparkje;
- Verder van het kernwinkelgebied heeft het centrum vooral een woonfunctie, bijvoorbeeld in de Vlinderbuurt en het gebied ten westen van de Dekemalaan.

6.2.2.4 Ontwikkelingen en opgaven: Centrumvisie 2019

In een G-1000 proces zijn door ingelote inwoners voorstellen uitgewerkt voor het centrum. Parallel aan het G1000 proces heeft een groep uit de Heerenveense Ondernemers Vereniging (HOV), Heerenveen 'n Gouden Plak, ondernemers, vastgoedeigenaren en – gebruikers ook voorstellen gedaan voor de verbetering van het centrum, de G20. Een belangrijke conclusie is dat het centrum meer een ontmoetingsplek kan zijn voor Heerenveen (en de omliggende regio). Daarom moet het centrum aantrekkelijker worden ingericht en meer plek bieden aan evenementen.

De leegstand in het centrum van Heerenveen ligt boven het Nederlands en Fries gemiddelde. Met trends als internetverkoop is het waarschijnlijk dat dit percentage verder toeneemt. In het G1000-proces zijn daarom aanbevelingen gedaan met betrekking tot de bereikbaarheid en het compacter maken van het winkelgebied. Onaantrekkelijk vastgoed in het centrum moet de komende jaren worden getransformeerd naar een andere functie. Daarnaast is het van belang dat het centrum goed bereikbaar en gastvrij is.

In het centrum is sprake van een relatief eenzijdige woonvoorraad. Het is daarom wenselijk om onderscheidende, kwalitatief hoogwaardige woningen toe te voegen. Met aansprekende architectuur krijgt het centrum een nieuw gezicht. Toevoeging van nieuwe woningen draagt ook bij aan de levendigheid in het centrum. Dit is nodig voor een toekomstbestendig centrum.

Door klimaatverandering krijgen we in de toekomst te maken met extra wateroverlast en hittestress. Dit speelt met name ook in het centrumgebied van Heerenveen, waar relatief veel verharding voorkomt. Mede daarom is het groener en klimaatbestendiger maken van het centrum onderdeel van het centrumplan (groen vervangt grijs).

6.2.2.5 Ambities en uitgangspunten

- Met de opbrengst van de G1000 en de G20 is een visie voor het Centrum van Heerenveen uitgewerkt. Deze centrumvisie en een bijbehorend investeringsplan zijn in december 2019 door de raad vastgesteld. Verdere uitwerking en invulling vindt plaats in het kader van de gebiedsdeals met betrokken partijen;
- De gezamenlijke ambitie voor ons centrum is te komen tot een sfeervol en gastvrij centrum voor bezoekers die langer blijven en vaker komen. Nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan het realiseren van de drie opgaven van de centrumvisie:
 - Compact en Compleet
 - Ontvangen en Ontmoeten
 - Bruisen en Beleven
- Winkelfuncties worden op termijn verder geconcentreerd in het kernwinkelgebied. In aanloopstraten werken we mee aan functieverandering naar wonen, dienstverlening, kantoren of andere functies die passen in het gebied. In het nieuwe detailhandelsbeleid bakenen we de mogelijkheden en de begrenzing van de winkelgebieden verder af;
- In het centrum besteden we extra aandacht aan de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Voor een aantal bestaande structuren is een kwaliteitsimpuls nodig en op een aantal plaatsen wordt de hoofdstructuur aangevuld door het toevoegen van nieuwe structuren (zie nadere afbakening in Centrumvisie);
- Ten aanzien van het parkeren hanteren wij de volgende uitgangspunten:
 - Bezoekers van het centrum (winkelend publiek) en bewoners van het centrum vinden gedurende de hele week een kwalitatief goede parkeerplaats op korte afstand van winkels en de woning. Op piekmomenten kan dit op een parkeervoorziening op loopafstand van het centrum zijn;
 - Bedrijven en werknemers van bedrijven parkeren altijd op redelijke loopafstand van het centrum;
 - We werken aan voldoende en kwalitatief goede fietsenstallingen;
- Nieuwe woningen in het centrum vormen een kwalitatieve toevoeging aan de bestaande woningvoorraad. In een Addendum bij de Woonvisie is uitgewerkt wat we daar onder verstaan.

LEGENDA

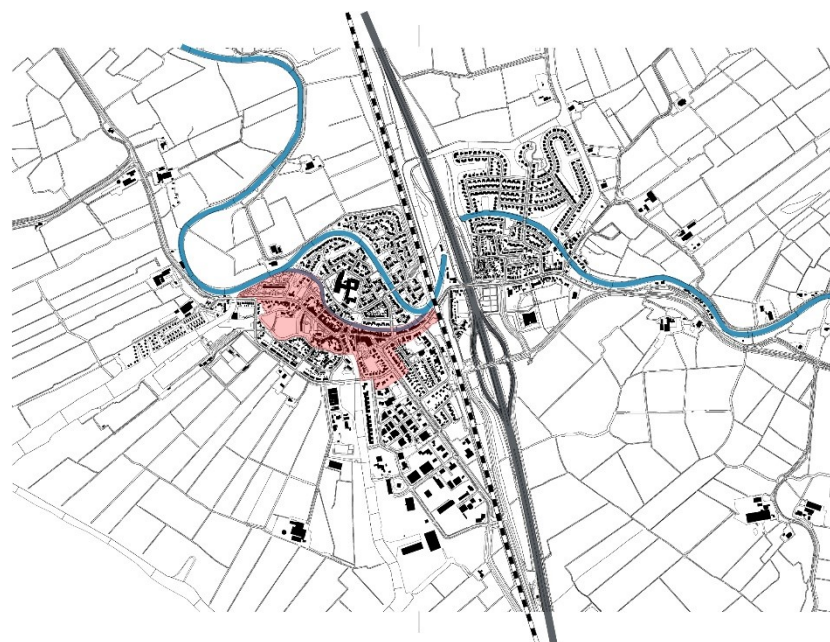
	beeldbepalende bebouwing		voetgangersgebied
	structuurbepalende bebouwing		belangrijke ontmoetingsplek
	overige bepalende bebouwing		bronpunt auto
	erven/ tuinen		bronpunt openbaar vervoer
	hoofdwaterstructuur		ontwikkellocatie
	hoofdgroenstructuur		
	uitbreiding hoofdgroenstructuur		
	bosperceel		
	bomenrij		
	spoorlijn		
	hoofdweg		
	fietsroute		
	nieuwe (hoofd)fietsroute		

Kaartbeeld Centrumvisie Heerenveen

6.2.3 Centrum van Akkrum

6.2.3.1 Ontstaansgeschiedenis

Akkrum is ontstaan op een reeks terpen langs de Boorne. Het dorp is van oorsprong daarom ook georiënteerd op deze rivier. Maar later ook op de ontsluiting via het land (de route Ljouwerterdyk – Heechein – Buorren). De in Akkrum aanwezige voorzieningen zijn geconcentreerd aan de Buorren. Het dorp kent verschillende jachtverhuur-watersportbedrijven, hotels, café-restaurants en een uitgebreid winkelbestand.

6.2.3.2 Kernkwaliteiten

- Goede bereikbaarheid via het spoor (station Akkrum);
- Aanwezigheid monumenten en cultuurhistorisch waardevolle bebouwing;
- Ook groene, openbaar toegankelijke monumenten in de kern (Welgelegen en Coopersburg);
- Aanwezigheid van winkelvoorzieningen voor de omliggende dorpen;
- Belangrijke recreatiekern (watersport).

6.2.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het centrumgebied van Akkrum kent een grote diversiteit van functies. Naast wonen, detailhandel en horeca, gaat het om kantoren en maatschappelijke functies. De meeste winkels zijn op dit moment geconcentreerd in het gebied tussen het Heechein en de Himdyk. Ook de Kanadeeskestrjitte heeft een gemengd profiel (winkels, horeca en wonen). In de andere straten in het centrumgebied ligt het accent op wonen.

6.2.3.4 Ontwikkelingen en opgaven

Ook uit het Leefbaarheidsonderzoek van Dorpsbelang Akkrum-Nes (2019) komt naar voren dat de uitstraling van de dorpskern/centrum beter kan. Het verbeteren van de openbare ruimte en het autoluw(er) maken van het centrum kan daar aan bij dragen. De randvoorwaarden hiervoor zijn aanwezig nu de rondweg via de UT-wei klaar is.

Het dalen van de bodem en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen. Door klimaatverandering, krijgen we in de toekomst te maken met extra wateroverlast, een toenemende kans op (langere perioden van) droogte en hittestress. Zowel klimaatverandering als bodemdaling geven aanleiding om in Akkrum extra aandacht te besteden aan vergroening en manieren om water op te vangen en af te geven aan de omgeving (retentie).

Er wordt op verschillende fronten gewerkt aan het versterken van de vitaliteit van Akkrum. Vanuit het dorp zelf komen veel initiatieven en is een aantal projecten/processen opgestart. Op basis van deze initiatieven wordt gewerkt aan een visie voor het centrum van Akkrum. Relevante opgaven/ bouwstenen voor de centrumvisie zijn de volgende:

- Ontwerp/herinrichting Tsjerkebleek, aanloopstraten en hoofdstraat;
- Stedenbouwkundige visie / versterken van de identiteit van de historische dorpskern;

- Toekomstbestendig maken van het winkelgebied (fysieke omgeving, professionalisering ondernemerschap en marketing/profilering);
- Verbeteren ruimtelijke entrees en ontvangst van bezoekers in Akkrum;
- Uitbreiding van de supermarkt.

6.2.3.5 Ambities en uitgangspunten

- In de centrumvisie voor Akkrum werken we samen met ondernemers en inwoners de ambities en uitgangspunten ten aanzien van de bovenstaande opgaven verder uit. De visie wordt in 2021 of 2022 vastgesteld;
- In het nieuwe detailhandelsbeleid werken we het detailhandelsprofiel van Akkrum verder uit;
- In de historische kern van Akkrum is een hierbij passende inrichting gewenst. Samen met inwoners en ondernemers wordt concreet invulling gegeven aan de inrichting rond de Tsjerkebleek;
- Er wordt samen met het dorp een dorpsgerichte woonvisie gemaakt. Het doel daarvan is om in beeld te krijgen of het woningaanbod compleet is, en wat er nog nodig is, voor wie en waar.

6.2.4 Centrum van Jubbega (Derde Sluis)

6.2.4.1 Ontstaansgeschiedenis

In 1720 bereikte de hoogveenontginning het punt waar zich nu de dorpskern van Jubbega bevindt. Door de aanwezigheid van verschillende sluisen in de Schoterlandse Compagnonsvaart, wordt de plek nog steeds wel aangeduid als Jubbega Derde Sluis. Op het gebied van dagelijkse boodschappen heeft Jubbega een functie voor het dorp en de directe omgeving. In Jubbega is daarnaast ook sprake van een aantal ondernemers die vanuit de regio veel mensen trekken (meubels en mode).

6.2.4.2 Kernkwaliteiten

- Kenmerkende ontginningsstructuur die wordt gevormd door de Schoterlandse compagnonsvaart en de wijken;
- Aanwezigheid monumenten en beeldbepalende panden langs de Compagnonsvaart;
- Aanwezigheid van lokale voorzieningen.
- Een aantal winkels met een bovenlokale functie.

6.2.4.3 Functionele gebiedsomschrijving

In centrumgebied van Jubbega komen verschillende functies naast elkaar voor. Naast detailhandel, horeca en maatschappelijke functies gaat het om wonen en dienstverlening.

Aanwezige kwaliteiten

Aanwezige functies

6.2.4.4 Ontwikkelingen en opgaven

Door vergrijzing, afname van het aantal jongeren en trends als internetaankopen en opvolgingsproblematiek staan voorzieningen in het dorp onder druk. Daarbij is het van belang dat Jubbega op korte afstand is gelegen van Gorredijk en voor verschillende voorzieningen ook op dit dorp is georiënteerd.

De openbare ruimte in het centrum van Jubbega kan op verschillende plekken worden verbeterd. Er wordt het komende jaar gewerkt aan een visie voor het

centrum van Jubbega. Relevante opgaven/ bouwstenen voor de visie zijn onder andere de volgende:

- Logische verbinding tussen parkeerterrein en Jelle van Damweg;
 - Creëren van één of meerdere ontmoetings- en verblijfsplekken;
 - Versterken van de waterbeleving;
 - Versterken van de groenstructuur;
 - Uitstraling van een aantal plekken verbeteren
 - Beter benutten van de uitstraling van beeldbepalende panden;
- Verbeteren van de gevels langs de Jelle van Damweg.

Knelpunten en kansen

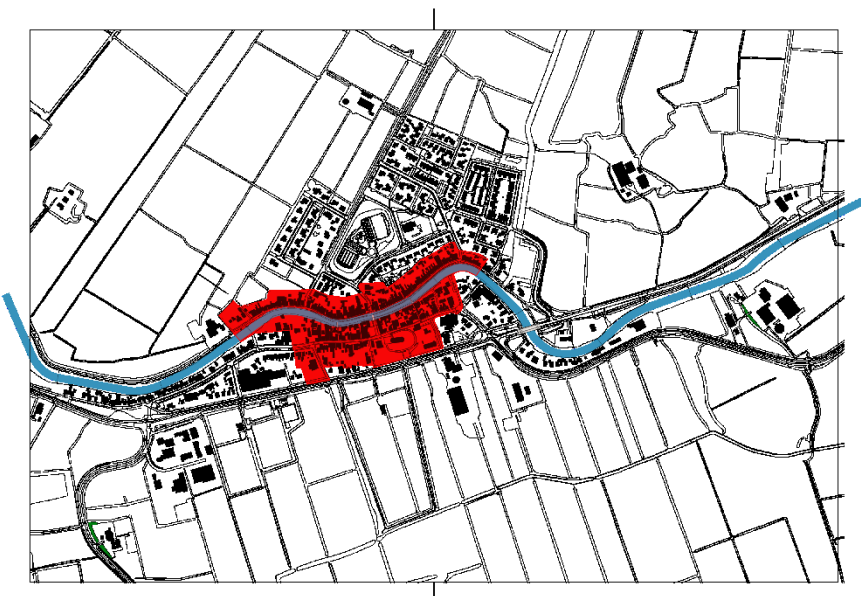
6.2.4.5 Ambities en uitgangspunten

- In de centrumvisie voor Jubbega werken we samen met ondernemers en inwoners onze ambities en uitgangspunten ten aanzien van de bovenstaande opgaven verder uit. Naar verwachting wordt de visie in 2021 of 2022 vastgesteld;
- In het nieuwe detailhandelsbeleid werken we detailhandelsprofiel van Jubbega verder uit.

6.2.5 Centrum van Aldeboarn (beschermd dorpsgezicht)

6.2.5.1 Ontstaansgeschiedenis

Aldeboarn is ontstaan als agrarische nederzetting bestaande uit een reeks huisterpen, gelegen op de aan weerszijden van de Boorn liggende kleibanen. Verdichting vond aanvankelijk nog plaats op de oorspronkelijke dorpsterp (Tsjerkebuorren). Rond het jaar 1200 groeit Aldeboarn uit tot het belangrijkste handels- en bestuurscentrum van de regio. Vanaf dat moment gaat de bebouwing zich steeds meer op de Boorn richten en ontstaat zowel op de noordelijke als de zuidelijke oever een waterfront. Dit gebied is later aangewezen als beschermd dorpsgezicht.

6.2.5.2 Kernkwaliteiten

Vanwege de kenmerkende ruimtelijke structuur is de dorpskern van Aldeboarn door de Rijksoverheid aangewezen als Beschermd Dorpsgezicht. In het aanwijzingsbesluit zijn de volgende kernkwaliteiten benoemd:

- De historisch intacte waterloop van de Boorn (onderdeel van de bevaarbare Turfroute),
- De gesloten bebouwingswanden van Tsjerkebuorren, Andringastrjitte en de pleinvormige ruimte van het Doelhof met als bijzondere bebouwingselementen de kerk en Andringahuis met bijbehorend kerkhof en tuin;
- De op het water georiënteerde gesloten bebouwingswanden van Westein, Weaze en Eastein in hun traditionele bochtige verloop;
- De eveneens op het water georiënteerde bebouwing ten zuiden van de Boorn in een overwegend gesloten, maar plaatselijk onderbroken en verspringende bebouwingswand;
- Een loodrecht op de ontsluiting staande verkaveling bij Westein, Weaze, Eastein, Achterom, Brittenburg, Andringastrjitte en Tsjerkebuorren;
- De stegen tussen de Boorn en de Andringastrjitte/- Tsjerkebuorren met een smal, veelal door bebouwing begeleid profiel; en
- De drie bruggen over de Boorn in hun historische situering, de belangrijke ondersteuning van de structuur van water, wegen, paden en bebouwing

door beplanting langs de Boorne, rond het kerkhof, langs de Skoallereed en het Lycklama's Leantsje.

- Een aantal panden binnen het beschermde dorpsgezicht met de status van monument.

6.2.5.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het centrumgebied van Aldeboarn kent van oudsher een grote diversiteit aan functies. Naast de woonfunctie, zijn er diverse maatschappelijke functies, horeca en (in beperktere mate) detailhandel.

6.2.5.4 Ontwikkelingen en opgaven

Het dalen van de bodem en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen. Door klimaatverandering, krijgen we in de toekomst te maken met extra wateroverlast, een toenemende kans op (langere perioden van) droogte en hittestress. Dit is met name aan de orde in gebieden, straten, wijken en dorpen waar veel verharding aanwezig is, zoals het dorpscentrum van Aldeboarn.

De openbare ruimte in Aldeboarn verdient op verschillende plekken een opwaardering. Er bestaat daarom de wens om het Doelhofplein opnieuw in te richten. Ook de Doelhofbrêge moet worden gerenoveerd. Zowel klimaatverandering als bodemdaling geven aanleiding om in Aldeboarn extra aandacht te besteden aan vergroening en manieren om water op te vangen en af te geven aan de omgeving (retentie). Vergroening van versteende straten en pleinen draagt bij aan de leefbaarheid. Met het project geveltuintjes wordt hier al aan gewerkt.

Met de cultuurhistorische kwaliteiten als basis, liggen er kansen om toerisme en recreatie in Aldeboarn en de omgeving een impuls te geven. Bijvoorbeeld door het erfgoed in de kern meer beleefbaar te maken en de dorpskern beter te verbinden met De Deelen en het omliggende gebied.

- Voor Aldeboarn is een woonanalyse gemaakt. Het doel daarvan is om in beeld te krijgen of het woningaanbod compleet is, wat er nog nodig is, voor wie en waar.

6.2.5.5 Ambities en uitgangspunten

- In het kader van een dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) werken we samen met het dorp aan de ontwikkeling van Aldeboarn;
- Bij ontwikkelingen geldt behoud en versterking van het cultuurhistorisch erfgoed als een belangrijke voorwaarde. De kernkwaliteiten van het beschermd dorpsgezicht geven de richting aan voor nieuwe ontwikkelingen;
- Voor de historische kern van Aldeboarn is een hierbij passende inrichting gewenst. Hieraan wordt de komende jaren invulling gegeven door de herinrichting van het Doelhofplein. Ook is de komende jaren renovatie van de Doelhofbrêge aan de orde;
- In het nieuwe detailhandelsbeleid werken we dit profiel van Aldeboarn verder uit.

6.3 Gemengde gebieden met een bovenlokale functie

6.3.1 Beschrijving en algemene uitgangspunten gemengde gebieden

6.3.1.1 Algemeen

Er zijn een aantal gebieden met een gemengd karakter die een bovenlokale of zelfs een (boven)regionale functie hebben, door de aanwezigheid van één of meer regionale voorzieningen. Voorbeelden zijn de sportgebieden bij Sportstad en Thialf, het stationsgebied van Heerenveen en het ziekenhuis Tjongerschans. In deze gebieden zijn functies aanwezig, waar inwoners uit de hele regio gebruik van maken. Het gaat om functies met een grote publieksaantrekkende werking, waarbij de bereikbaarheid belangrijk is.

6.3.1.2 Opgaven en ontwikkelingen

De gemengde gebieden bevatten functies die veel publiek aantrekken. Het waarborgen van de bereikbaarheid en de parkeerfunctie is daarom een belangrijke opgave. Vooral in het geval van pieksituaties of evenementen.

De kwaliteit van de openbare ruimte is wisselend. Op sommige plekken is erg veel verharding aanwezig en weinig groen, waardoor de verblijfskwaliteit te wensen over laat en de gebieden nog onvoldoende berekend zijn op de gevolgen van klimaatverandering (o.a. hittestress en wateroverlast).

6.3.1.3 Algemene uitgangspunten gemengde gebieden

Voor gemengde gebieden met een bovenlokale betekenis zijn de volgende algemene uitgangspunten van belang:

- Deze gebieden zijn bepalend voor de beleving en identiteit van de gemeente;
- Ze worden vaak gebruikt als verblijfsgebied, voor ontmoeting en/of ontspanning. Een aantrekkelijke inrichting van de openbare ruimte is in

deze gebieden erg belangrijk. Wanneer de openbare ruimte een kwaliteitsimpuls nodig heeft, combineren we de werkzaamheden. Opgaven op het gebied van verkeersleefbaarheid, biodiversiteit, klimaatadaptatie worden daarbij zoveel mogelijk in samenhang aangepakt;

- Omdat de gebieden een functie vervullen voor inwoners uit een groter gebied is het van belang dat de bereikbaarheid van deze gebieden met de fiets, OV en auto gewaarborgd is. Daarbij horen ook voldoende parkeervoorzieningen en fietsenstallingen.

6.3.2 Stationsgebied Heerenveen

6.3.2.1 Ontstaansgeschiedenis

In 1868 werd in Heerenveen een station geopend aan de spoorlijn Leeuwarden-Arnhem. Het oorspronkelijke stationsgebouw werd gesloopt en in 1983 vervangen door een nieuw gebouw.

6.3.2.2 Kernkwaliteiten

- Uitstekende bereikbaarheid via openbaar vervoer (intercitytrein en diverse regionale busverbindingen);
- Ruim van opzet; veel groen.

6.3.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

Tegenwoordig wordt het station dagelijks gebruikt door vele inwoners, forenzen en bezoekers van Heerenveen en vormt daarmee een hoofdentree voor onze hoofdplaats. Het stationsgebied wordt gekenmerkt door de verkeersfunctie van het treinstation en het busstation. Hierbij horen ook de parkeerfaciliteiten voor fietsers en auto's aan de westzijde van het station. Daarnaast zijn er vooral publieksintensieve functies aanwezig zoals kantoren, maatschappelijke- en dienstverlenende organisaties. In mindere mate komen er ook woonfuncties voor.

6.3.2.4 Ontwikkelingen en opgave

In het stationsgebied zijn verschillende verbeteringen gewenst. In het gebied rondom het station van Heerenveen liggen diverse locaties die beter kunnen worden benut. Hiervoor zijn ook voorstellen ingediend in het kader van het G1000-proces. Aan de (noord)westzijde van het station liggen mogelijkheden om in de toekomst andere functies toe te voegen en de stalling van fietsen op een andere manier te regelen.

Op de korte termijn ligt de focus op ingrepen rondom het (bus)station om de gebruiksvriendelijkheid te verbeteren. Voor de ontwikkeling op langere termijn is een visie voor het stationsgebied als geheel wenselijk. Zodra de nieuwe concessiebeheerder van het busvervoer bekend is, wordt hierover verder gesproken met verschillende stakeholders (2023/2024).

6.3.2.5 Ambities en uitgangspunten

- Met een visie voor het stationsgebied bepalen we waar onze prioriteiten liggen en welke projecten we samen met partners en belanghebbenden willen uitvoeren;
- Rondom het stationsgebied blijft ruimte voor ontwikkeling van nieuwe kantoor-, maatschappelijke- en dienstverlenende functies. Ook het toevoegen van woonfuncties nabij het station is een mogelijkheid. De inpasbaarheid (programmatisch en milieutechnisch) wordt nader onderzocht in het kader van de visievorming voor het stationsgebied;
- In het stationsgebied besteden we extra aandacht aan de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Het doel is om de verblijfskwaliteit en de gebruiksvriendelijkheid daarbij te vergroten.

6.3.3 Sportstadgebied

6.3.3.1 Ontstaansgeschiedenis

In 1994 werd in het gebied het Abe Lenstrastadion gerealiseerd. In het begin van de 21ste eeuw werden er plannen gemaakt voor een multifunctioneel gebied rondom het voetbalstadion. In 2003 werd gestart met de bouw.

6.3.3.2 Kernkwaliteiten

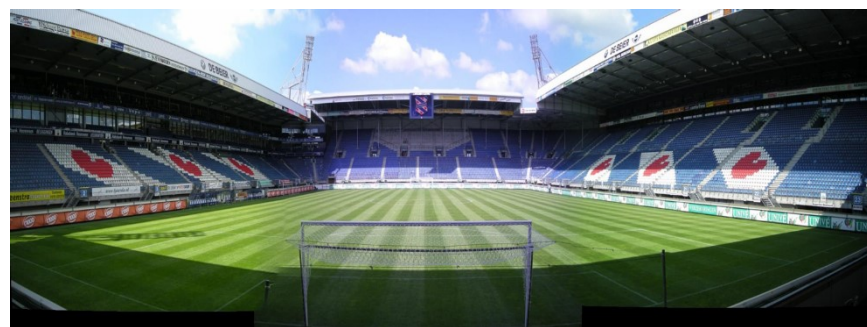
- Aantrekkingskracht door aanwezigheid van landelijk bekende (top)sportfuncties;
- Uitstekende bereikbaarheid en zichtbaar vanaf de snelweg;
- Gebied met een grote diversiteit aan functies en een belangrijke functie voor de werkgelegenheid.

6.3.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

Er is sprake van een gemengd gebied met onder andere (top)sport, onderwijs, kantoren en maatschappelijke- en dienstverlenende functies.

In het Abe Lenstrastadion vindt gemiddeld tweewekelijks een voetbalwedstrijd plaats. De thuisploeg trekt supporters vanuit heel Friesland, waardoor het stadion een regionale functie heeft. Naast het Abe Lenstra Stadion ligt Sportstad Heerenveen waar sportonderwijs wordt gegeven en (top)sportactiviteiten plaatsvinden. Het zwembad vormt een belangrijke sportvoorziening voor de inwoners van Heerenveen.

Het Friesland College verzorgt hier opleidingen op mbo-niveau. Verder staan in het gebied kantoren van diverse bedrijven in de zakelijke dienstverlening en gezondheidsfuncties zoals een dependance van ziekenhuis Tjongerschans.

6.3.3.4 Ontwikkelingen en opgave

Het sportstadgebied maakt onderdeel uit van de integrale gebiedsontwikkeling A32-zone. In het gebied spelen verschillende ideeën en ontwikkelingen die elkaar onderling beïnvloeden. In de komende jaren wordt ten oosten van de A32 een hotel gerealiseerd. Daarnaast zijn er wensen voor uitbreiding van de huidige sportvoorzieningen rondom Sportstad, maar liggen er ook mogelijkheden om woningbouw of commerciële functies toe te voegen. Voor het gebied wordt een gebiedsprogramma gemaakt.

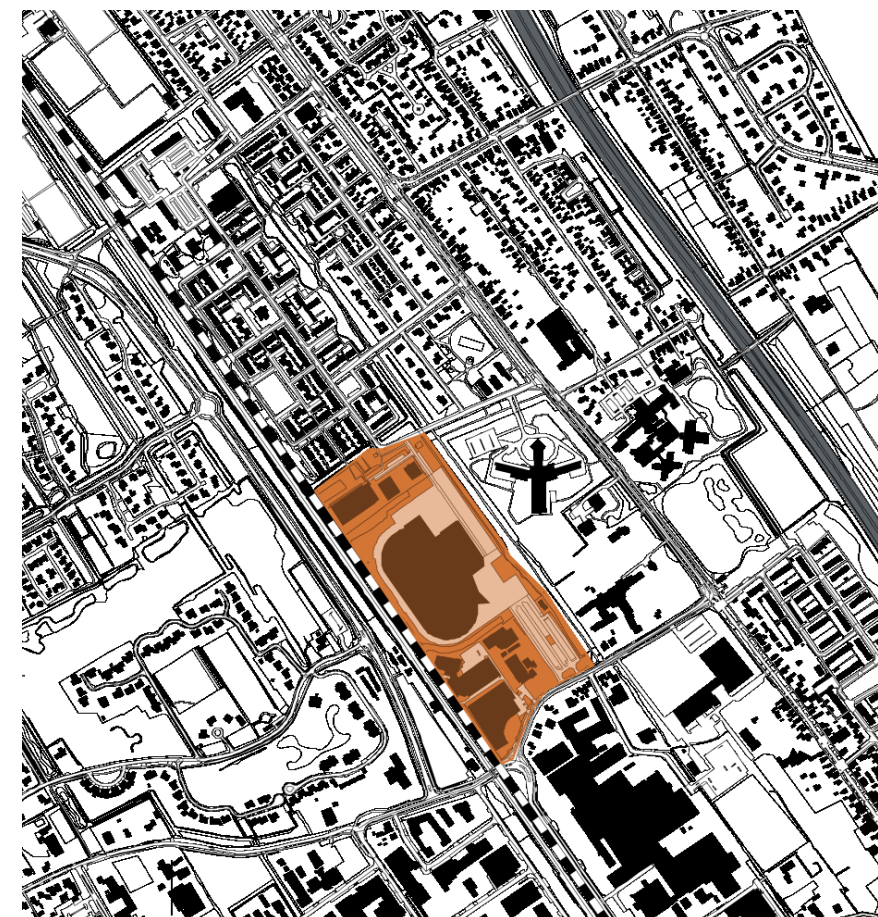
6.3.3.5 Ambities en uitgangspunten

- Waar mogelijk breiden we het aanbod van (top)sportfuncties uit en vergroten we de onderlinge samenwerking;
- In het Sportstadgebied blijft ruimte voor ontwikkeling van nieuwe kantoorfuncties;
- Woningbouwontwikkeling en overige commerciële functies in het Sportstadgebied zijn aanvullend op de ontwikkeling van het centrum. Op het gebied van wonen worden vanaf 2022 het beleid, het programma en de fasering van de woningbouwplannen in het Stadiongebied verder uitgewerkt. Het ontwikkeltempo wordt daarbij afgestemd op de woningbouwplannen in het centrum;
- In het sportstadgebied besteden we extra aandacht aan de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Verbetering van de openbare ruimte wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan concrete bouwactiviteiten.

6.3.4 Thialf-gebied

6.3.4.1 Ontstaansgeschiedenis

Oorspronkelijk lag de ijsbaan Thialf in Heerenveen-Noord. Deze ijsbaan werd in 1892 aangelegd en de Thialfweg aldaar herinnert nog aan de locatie. In 1967 werd het ijsstadion in Heerenveen-Zuid geopend. In 1986 werd de baan als tweede ter wereld overdekt. In het IJstadion Thialf worden internationale schaatswedstrijden georganiseerd. Vanuit het hele land (en daarbuiten) komen dan bezoekers naar Heerenveen, die gebruik maken van de faciliteiten in de omgeving.

6.3.4.2 Kernkwaliteiten

- Goede bereikbaarheid via snelweg en openbaar vervoer;
- Aantrekkingskracht door aanwezigheid van landelijk bekende (top)sportfuncties;
- Groene structuren langs o.a. de Heremaweg, de Blauwsingel en de spoorlijn.

6.3.4.3 Functionele gebiedsomschrijving

Topsportcampus Thialf heeft drie functionaliteiten: een topsport trainingscentrum, een plek voor breedtesport en een evenementencentrum. Direct rondom het ijsstadion en de ijshockeyhal liggen diverse leisure-functies zoals een kartbaan, trampolinepark, bowling en partycentrum en een overdekt speelcentrum. In de bredere gebiedscontext liggen verschillende functies waaronder (woon)zorgvoorzieningen, verschillende horecafuncties, bedrijventerrein Heerenveen-Zuid en een golfbaan. Het gebied wordt gekenmerkt als een gemengd gebied met diverse (top)sport, leisure- en dienstverlenende functies. Het ijsstadion en de ijshockeyhal hebben in geval van evenementen een sterke publiek aantrekkende functie.

6.3.4.4 Ontwikkelingen en opgaven

De campus vraagt om een upgrade/transitie. De exploitatie van het ijsstadion staat onder druk en de ijshockeyhal is aan vervanging toe. Daarnaast liggen er in het gebied mogelijkheden om het multifunctionele gebruik en het aanbod te versterken. Het gebied kent een eigen evenementenstation Heerenveen – IJstadion, maar dat is sinds 2015 niet meer in gebruik.

Door klimaatverandering krijgen we in de toekomst te maken met extra wateroverlast en hittestress. Dit speelt met name in gebieden met veel verharding en kan dus ook aan de orde zijn bij het grote parkeerterrein voor Thialf.

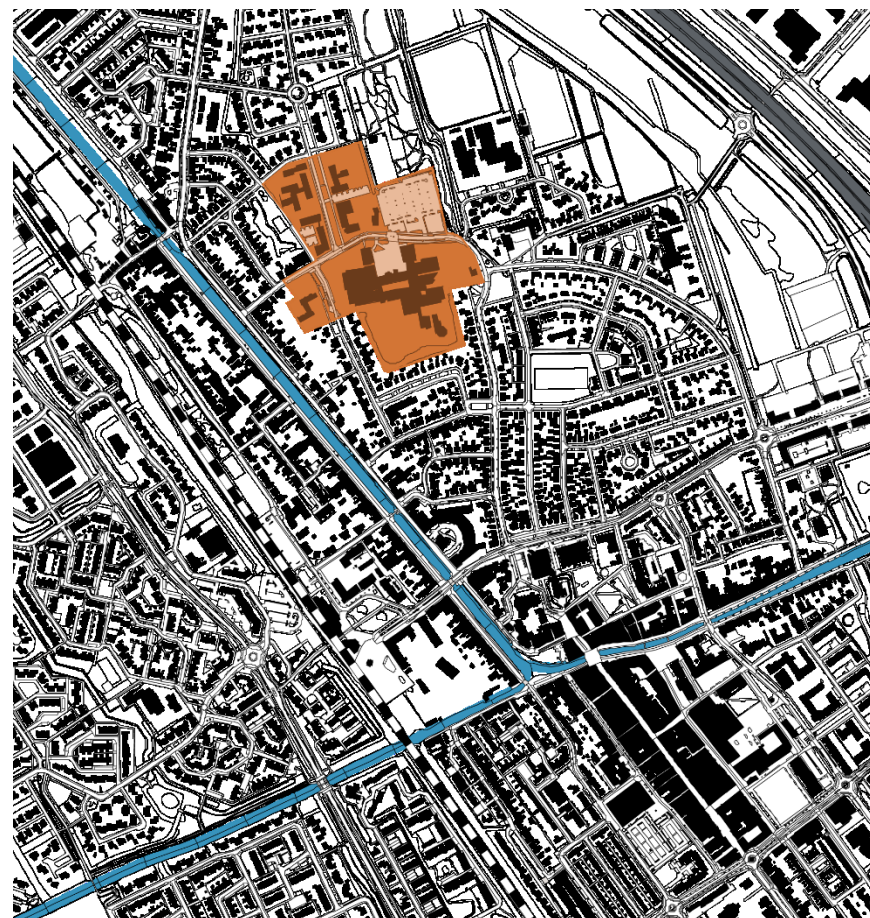
6.3.4.5 Ambities en uitgangspunten

- Met de relevante stakeholders in het gebied - NOC-NSF, KNSB, ISU en Provincie Fryslân - onderzoeken we de mogelijkheden om de exploitatie van Thialf te verbeteren en het aanbod uit te breiden met ijsgerelateerde sporten (curling, ijsdansen, etc). In dit kader kijken we ook naar de mogelijkheden om een multifunctionele ijshockeyhal te realiseren;
- Nieuwe (commerciële) functies in het gebied zijn ondersteunend aan het profiel met (top)sport, evenementen en leisure. Ze vormen daardoor een aanvulling op de ontwikkeling van het centrum van Heerenveen;
- Langs de Heremaweg zien we mogelijkheden voor transformatie van de bestaande detailhandels- en bedrijfsfuncties. Daarbij wordt in de eerste plaats gedacht aan functies die passen in het profiel van het gebied: (top)sport, evenementen en leisure. Daarnaast zijn kleinschalige combinaties van werken en wonen mogelijk. Waar mogelijk wordt daarbij het groene karakter van de Heremaweg versterkt.;
- We onderzoeken de mogelijkheden om het parkeerterrein multifunctioneel te benutten in het kader van duurzaamheid.

6.3.5 Ziekenhuis Tjongerschans en omgeving

6.3.5.1 Ontstaansgeschiedenis

Rond 1900 leiden verschillende particuliere initiatieven tot de stichting van een ziekenhuis. In 1929 kreeg dit ziekenhuis haar huidige locatie aan de Thialfweg en werd het uitgebouwd tot een modern uitgerust, ziekenhuiscomplex. In de omgeving van het ziekenhuis zijn diverse zorgfuncties gevestigd.

6.3.5.2 Kernkwaliteiten

- Aanwezigheid ziekenhuis als belangrijke regionale voorziening;
- Grootste werkgever van Heerenveen.

6.3.5.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het ziekenhuis zelf is een publieksintensieve functie, waar de hele dag en nacht activiteiten plaatsvinden. In de directe omgeving van het ziekenhuis liggen meerdere maatschappelijk functies en gezondheidsfuncties die (deels) ook gerelateerd zijn aan het ziekenhuis. Daarmee wordt de directe omgeving gekenmerkt als een gemengd gebied. In de bredere gebiedscontext ligt het ziekenhuis in de woonwijk Heerenveen-Noord.

6.3.5.4 Ontwikkelingen en opgave

Door de ligging in een woongebied is de bereikbaarheid van en de parkeervoorziening rondom het ziekenhuis een opgave. Op dit moment wordt er gewerkt aan uitbreiding van de parkeervoorzieningen.

Voor de toekomst is het belangrijk dat het ziekenhuis kan inspelen op ontwikkelingen in de zorg. Daarbij kunnen uitbreidingen of aanpassingen van het ziekenhuis aan de orde zijn.

Een groene inrichting om het ziekenhuis is gewenst. Uit onderzoek blijkt dat dit een positief effect heeft op de gezondheid en het herstel. Daarnaast zorgt klimaatverandering voor extra wateroverlast en hittestress waar veel verharding is of grote gebouwen zijn.

6.3.5.5 Ambities en uitgangspunten

- Heerenveen wil de (kwalitatieve) ontwikkeling van het ziekenhuis waarborgen, zodat deze belangrijke regionale voorziening ook op de lange termijn blijft. Bij uitbreiding van het ziekenhuis wordt steeds een balans gezocht met het woon- en leefklimaat van omwonenden;
- Bij de OV-concessie van de Provincie maakt de gemeente zich sterk voor een goede OV-verbinding met het ziekenhuis, zodat deze voorziening optimaal toegankelijk is voor iedereen;
- Groen levert een positieve bijdrage aan welzijn, gezondheid, biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Samen met eigenaren zetten we daarom in op een groenere inrichting van het terrein en het gebied rondom het ziekenhuis.

6.4 Groene gebieden met een bovenlokale betekenis

6.4.1 Beschrijving en algemene uitgangspunten groene gebieden

6.4.1.1 Algemeen

In de gemeente zijn een aantal gebieden met een bovenlokale functie en een groen karakter. Dit zijn Landgoederenlandschap Het Oranjewoud, Museum en Landschapspark Belvédère, en recreatiegebied de Heide. Alle gebieden vervullen (mede) een toeristisch-recreatieve rol voor Heerenveen en omgeving. Bij de Heide is recreatie zelfs de hoofdfunctie. Landgoederenlandschap Het Oranjewoud is vooral bijzonder vanwege de cultuurhistorische waarden en het landgoederenkarakter en daarom aangewezen als beschermd dorpsgezicht.

6.4.1.2 Opgaven en ontwikkelingen

Een opgave in deze gebieden is het bewaren van een balans tussen de recreatiefunctie en de bijzondere waarden die hier aanwezig zijn.

6.4.1.3 Ambities en uitgangspunten bovenlokale gebieden met een groen karakter

- Deze gebieden zijn bepalend voor de beleving en identiteit van de gemeente;
- Ze worden vaak gebruikt als verblijfsgebied, voor ontmoeting en/of ontspanning. Een aantrekkelijke inrichting van de openbare ruimte is in deze gebieden erg belangrijk. Waar de openbare ruimte een kwaliteitsimpuls nodig heeft, verbeteren we de ruimte door werkzaamheden te combineren. Opgaven op het gebied van verkeersleefbaarheid, biodiversiteit, klimaatadaptatie worden waar mogelijk in samenhang aangepakt;
- Omdat de gebieden een functie vervullen voor inwoners uit een groter gebied is het van belang dat de bereikbaarheid van deze gebieden met de fiets, OV en auto gewaarborgd is. Daarbij horen ook voldoende parkeervoorzieningen en fietsenstallingen;
- Ook in deze gebieden zien we ruimte voor evenementen, zolang die passen bij de locatie. Daarbij wordt altijd een balans gezocht met het woonklimaat en de natuurwaarden in deze gebieden.

6.4.2 Recreatiegebied de Heide

6.4.2.1 Ontstaansgeschiedenis

Recreatiegebied de Heide is in de jaren '80 ontstaan rondom een voormalige zandwinput. Het gebied wordt gebruikt voor dagrecreatie door inwoners van Heerenveen en uit de wijde omgeving. Kortom; het is een recreatiegebied met een bovenlokale betekenis.

6.4.2.2 Kernkwaliteiten

- Jaarrond mogelijkheden voor dagrecreatie (wandelen- en fietspaden, zwemstrand, kleine waterrecreatie als kanoën en suppen, etc.);
- Ligging aan de Turfroute (met aanlegmogelijkheden voor pleziervaart langs de Engelenvaart);
- Goed bereikbaar via A32 en Rottumerweg;
- Een diversiteit aan natuurwaarden door de aanwezigheid van water, rietkragen en opgaand groen.

6.4.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

De Heide is voornamelijk bestemd voor verschillende vormen van dagrecreatie (zie ook kernkwaliteiten). Ook zijn er jaarlijks een paar evenementen.

6.4.2.4 Ontwikkelingen en opgaven

Er spelen een aantal ideeën om de recreatieve functie van de Heide verder te versterken. Deze ideeën worden uitgewerkt in een overkoepelend plan. Daarbij gaat het onder andere om de volgende wensen/opgaven:

- Bereikbaarheid / parkeervoorziening verder verbeteren in combinatie met een toeristisch overstappunt (TOP) en camperplaatsen (toezicht op het parkeerterrein);
- Voorzieningen voor waterrecreanten;
- Een (permanente) horecavoorziening, al dan niet in combinatie met andere voorzieningen (sanitair, SUP-verhuur, etc.);
- Toegankelijkheid waarborgen (ook voor minder validen);
- Duidelijke verdeling gebruikersgroepen over het gebied en functiescheiding natuur en intensief gebruik (zonering);
- Eén of twee evenementen, passend bij de locatie.

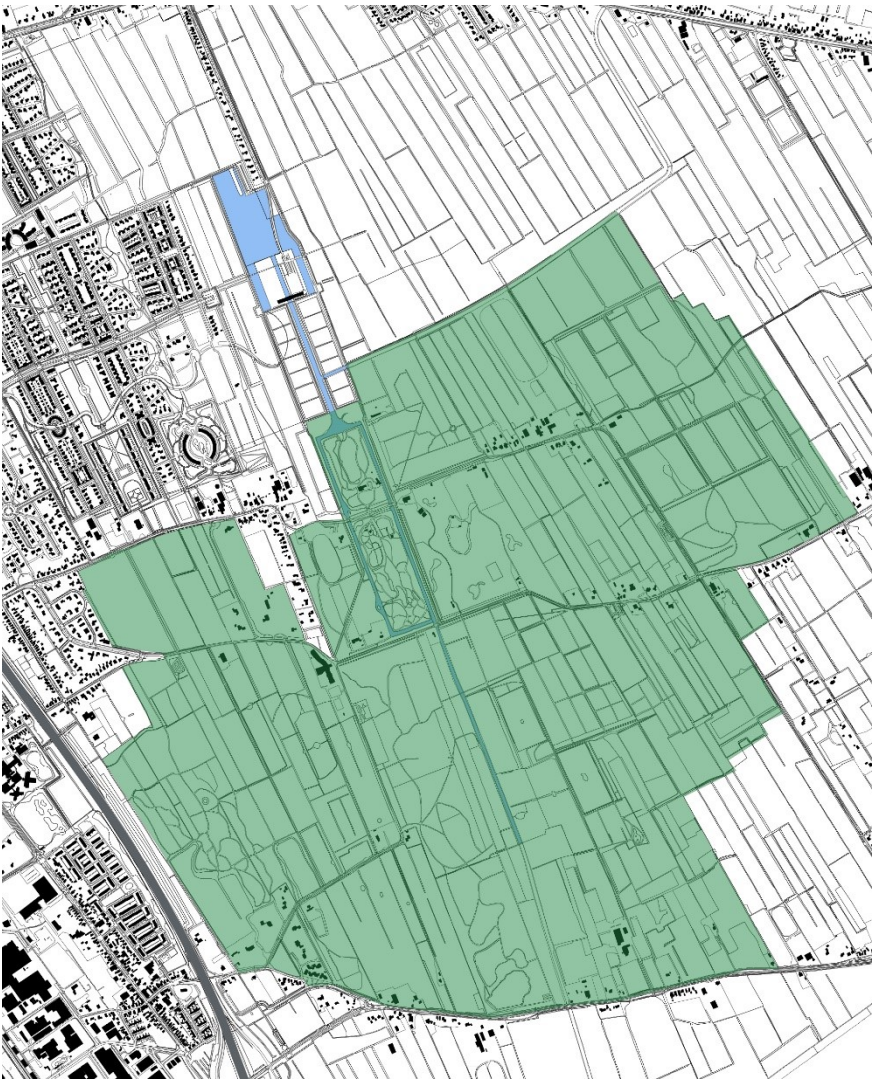
6.4.2.5 Ambities en uitgangspunten

- De komende tijd worden mogelijkheden om de Heide verder te ontwikkelen als recreatiegebied onderzocht. Dit moet leiden tot een aantal optimalisaties op de korte termijn en een toekomstvisie voor de langere termijn;
- Nieuwe (recreatieve) ontwikkelingen in het gebied versterken de aanwezig kernkwaliteiten en gebruikswaarden van het gebied en houden rekening met het woon- en leefklimaat van de omliggende wijken.

6.4.3 Landgoederenlandschap Het Oranjewoud (beschermd dorpsgezicht)

6.4.3.1 Ontstaansgeschiedenis

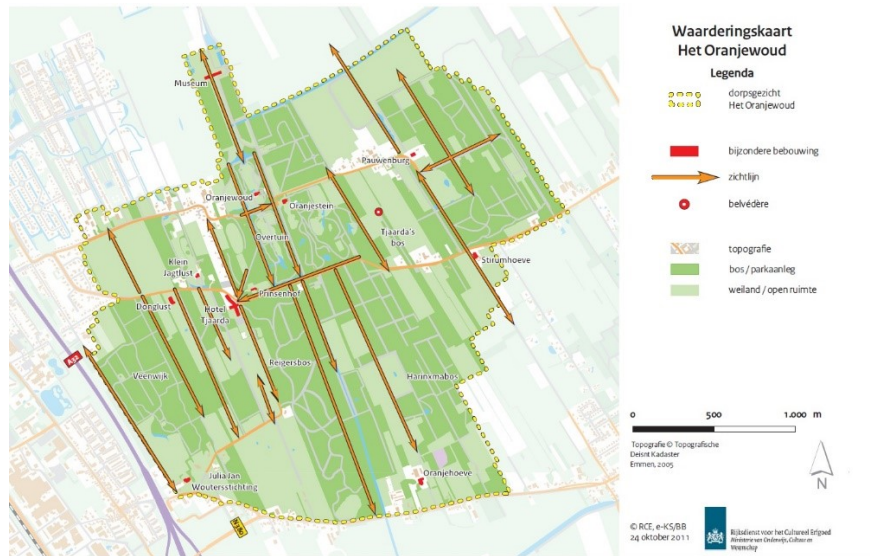
Het gebied in de omgeving van het Oranjewoud wordt al in de 11^e eeuw bewoond en wordt in het midden van de 16^e eeuw vermeld onder de naam Schoterwold of Wold. Het landgoed Oranjewoud is in 1676 gesticht door Albertine Agnes van Oranje. Het daaruit groeiende landgoederenlandschap Het Oranjewoud ligt ten zuidoosten van Heerenveen en omvat een concentratie van buitenplaatsen met daarbij behorende dienstwoningen en boerderijen. Aan het begin van de 20ste eeuw kwam het gebied in trek bij de goeude burgerij, die ten westen ervan villa's bouwde. Voor veel adellijke families werd het steeds moeilijker om de landgoederen in stand te houden, onder meer door gestegen kosten. Verschillende landhuizen, tuinhuisen en koepels verdwenen in die periode. Het gebied wordt gekenmerkt door een afwisseling van landgoederen, lanen, bossen en agrarische gebieden. Het gebied is dusdanig waardevol dat het in 2012 door het Rijk is aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Dwars door het gebied ligt de Prinsenwijk die de afwatering van de Schoterlandse Compagnonsvaart verzorgt naar de Tjonger toe.

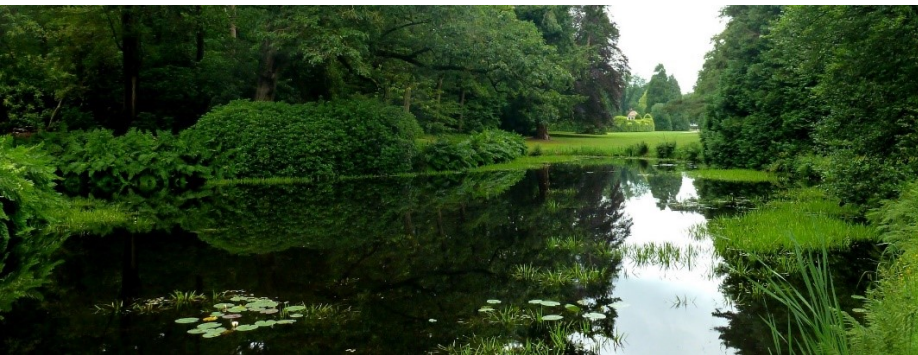
6.4.3.2 Kernkwaliteiten

Kenmerkende kwaliteiten in het landgoederenlandschap die we willen behouden en versterken (op Basis van het aanwijzingsbesluit beschermd dorpsgezicht):

- De afwisseling tussen visueel open en gesloten gebieden;
- De scherpe overgangen tussen open en gesloten gebieden;
- De waardevolle laanbeplantingen;
- De buitenplaatsen, met bebouwing en tuinen;
- De recreatie-elementen;
- Natuurwaarden in het bosgebied;
- Gedeeltes van het bos waar weinig recreanten komen; rust en stilte.

Waarderingskaart Het Oranjewoud (bron: aanwijzingsbesluit Beschermd Dorpsgezicht)

6.4.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het gebied vormt een cultuurhistorisch waardevol woon- en recreatielandschap dat voor een groot deel bestaat uit bossen en (voormalige) landgoederen. De bossen vervullen meerdere functies. Naast de natuur- en recreatiefunctie, is er sprake van bosbeheer (houtproductie) en verspreid liggende landbouwgronden.

6.4.3.4 Ontwikkelingen en opgaven

Het Oranjewoud is een bijzonder en waardevol gebied. Op het gebied van beheer en onderhoud liggen er diverse uitdagingen die moeten worden opgepakt om de waarden in het gebied ook in de toekomst te behouden.

Als gevolg van verlaging van de waterstand in de loop der tijd is een knelpunt ontstaan ten aanzien van het behoud van de lanen en landgoederen. Door klimaatverandering en de daling van de bodem in het veengebied, neemt de verdroging in de hoger gelegen zandgebieden toe. In de Regiodeal Zuidoost-Friesland is dan ook een (pilot)project opgenomen om zoveel mogelijk water vast te houden in het gebied. In dit project wordt samengewerkt met Wetterskip Fryslân.

Achteruitgang van de lanen vraagt om een visie en uitvoeringsplan. Er wordt daarom gewerkt aan een lanenplan. PB Oranjewoud is trekker, in samenwerking met de gemeente, SBB en enkele particulieren. Ook de provincie en Wetterksip Fryslân zijn aangehaakt. Het doel van dit plan is het behouden van de waardevolle lanenstructuren. De prioriteiten worden bepaald op basis van een historische en kwalitatieve waardering.

Het onderhoud en de exploitatie van landgoederen brengt kosten met zich mee voor de eigenaren in het gebied. Het realiseren van nieuwe ontwikkelingen kan bijdragen aan het onderhouden van het landschap. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in de *Ontwikkelvisie Het Oranjewoud*. Daarnaast is de agrarische functie vrijwel verdwenen uit het gebied. Dit levert de vraag op hoe de open gebieden behouden kunnen worden.

Het gebied Oranjewoud is een populaire bestemming voor recreanten uit een ruime omgeving. Op sommige momenten kan het op bepaalde plaatsen druk zijn. Een goede spreiding van de recreatiedruk over het gebied is gewenst. Daarom zijn in het verleden diverse plekken verkeersluw gemaakt. Nieuwe functies, het scheiden van doelgroepen en het gericht toevoegen van een Toeristisch Overstappunt (TOP) kunnen bijdragen aan spreiding van de recreatiedruk. Tegelijkertijd is dit een gebied waar niet elke recreatieve functie zonder meer inpasbaar is. Enige terughoudendheid en aandacht voor de kernkwaliteiten is op z'n plaats.

6.4.3.5 Ambities en uitgangspunten

- Bij bouwplannen moet rekening worden gehouden met de kwaliteiten van het beschermd dorpsgezicht en het geldende welstandsbeleid;
- Omdat een afwisseling van open ruimtes en bosgebieden wordt gezien als kernkwaliteit, is de inpassing van zonneparken in dit gebied niet aan de orde;
- Voor nieuwe recreatieve functies wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande bebouwing. Een uitzondering voor nieuwe recreatieve bebouwing wordt gemaakt toegevoegd wanneer dit een verrijking vormt voor het landschap en bijdraagt aan de spreiding van recreanten in het gebied of er sprake is wanneer er van een bijzondere toevoeging aan het bestaande toeristisch-recreatieve aanbod;
- Agrarische bedrijven kunnen de huidige bedrijfsvoering voortzetten. Uitbreiding van bedrijven gebeurt met respect voor de bijzondere kernkwaliteiten in het gebied;
- Bij bouwplannen en ontwikkelingen in dit deelgebied streven we zoveel mogelijk naar het laten wegzakken (infiltreren) en vasthouden van water in de bodem; Bij het aanplanten van nieuwe bomen in het gebied wordt rekening gehouden met de kernkwaliteiten van het beschermd dorpsgezicht (o.a. lanenstructuur en afwisseling open/gesloten).

6.4.4 Museum en landschapspark Belvédère

6.4.4.1 Ontstaansgeschiedenis

In 2004 werden de deuren van Museum Belvédère geopend. Dit eerste museum voor moderne en hedendaagse kunst in Friesland heeft onder andere een collectie kunstwerken van belangrijke Friese schilders. Het museum heeft een café en een winkel en ligt te midden van het Museum Landgoed Oranjewoud, ontworpen door landschapsarchitect Michael van Gessel. Een uniek landschapspark dat voortbouwt op de oorspronkelijke barokke as van huize Oranjewoud en op prachtige ingetogen wijze het lommerrijke Oranjewoud verbind met de openheid van veenlandschap rondom De Knipe.

6.4.4.2 Kernkwaliteiten

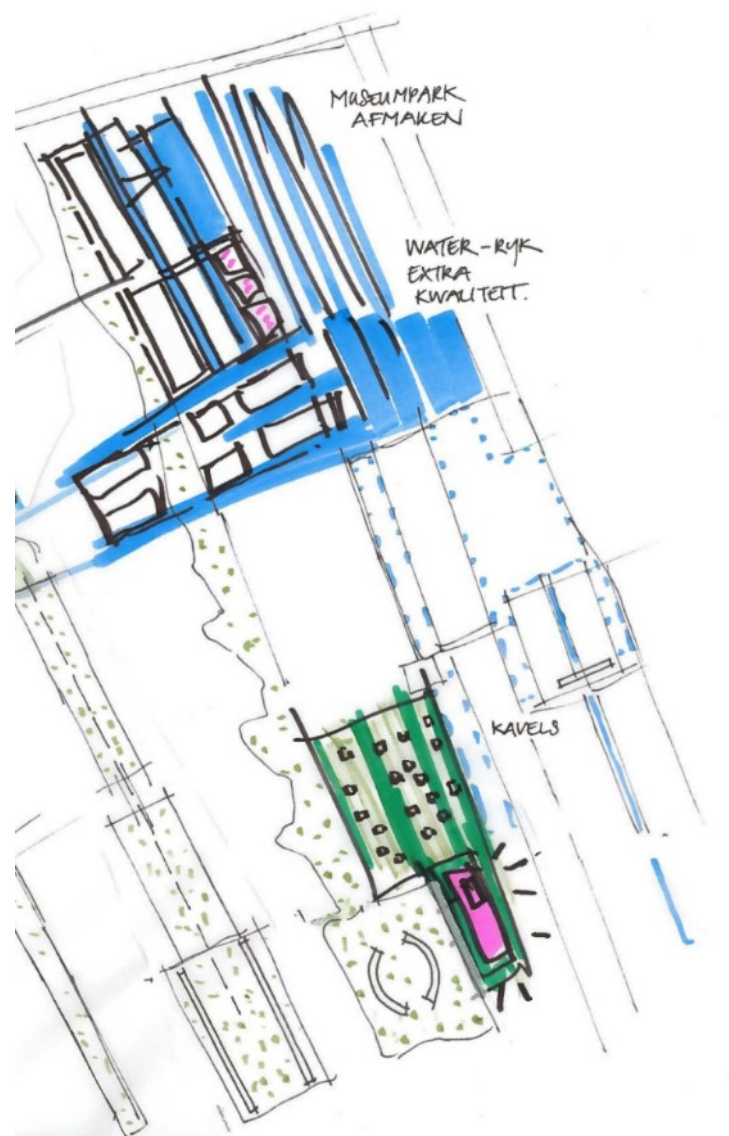
- Aanwezigheid museum als (boven)regionale publiekstrekker;
- De ligging nabij het landschapspark Oranjewoud en onderdeel van het Beschermd Dorpsgezicht Het Oranjewoud
- Uniek en ingetogen landschapsontworp als schakel tussen Skoatterwâld, Oranjewoud en De Knip.

6.4.4.3 Ontwikkelingen en opgaven

Het oorspronkelijk ontwerp van het Museum Landgoed Oranjewoud (MLO) strekte zich uit van Overtuin in het zuiden, tot De Knipe in het noorden. Het destijds uitgevoerde ontwerp eindigt op dit moment ter hoogte van de zuidzijde van de Woudsterweg.

In de *Ontwikkelstrategie Skoatterwâld* (2017) is het voornemen uitgesproken om het MLO uit te breiden tot aan De Knipe. Hiermee wordt het oorspronkelijk plan in grote lijnen voltooid. Er ontstaat een volwaardig parkgebied dat fungeert als groene buffer tussen Skoatterwâld en de Woudsterweg en bovendien een extra impuls geeft aan de kwaliteit van het noordelijk deel van Skoatterwâld. De ontwikkeling van het noordelijk parkdeel is ook noodzakelijk voor het voltooiën van het circulaire watersysteem in de wijk.

Voor de aantrekkingskracht van het museum is het van belang dat de bereikbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit in de omgeving gewaarborgd blijven.

Impressie uit de *Ontwikkelstrategie Skoatterwâld*

6.4.4.4 Ambities en uitgangspunten

- Bij de uitbreiding van het landschapspark wordt rekening gehouden met de ontwerpprincipes uit de *Ontwikkelstrategie voor Skoatterwâld*;
- Grootschalige nieuwe ontwikkelingen worden in dit gebied niet verwacht. Bij het toevoegen van nieuwe bebouwing (ten dienste van het museum of het landschapspark) wordt rekening gehouden met de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit ter plaatse.

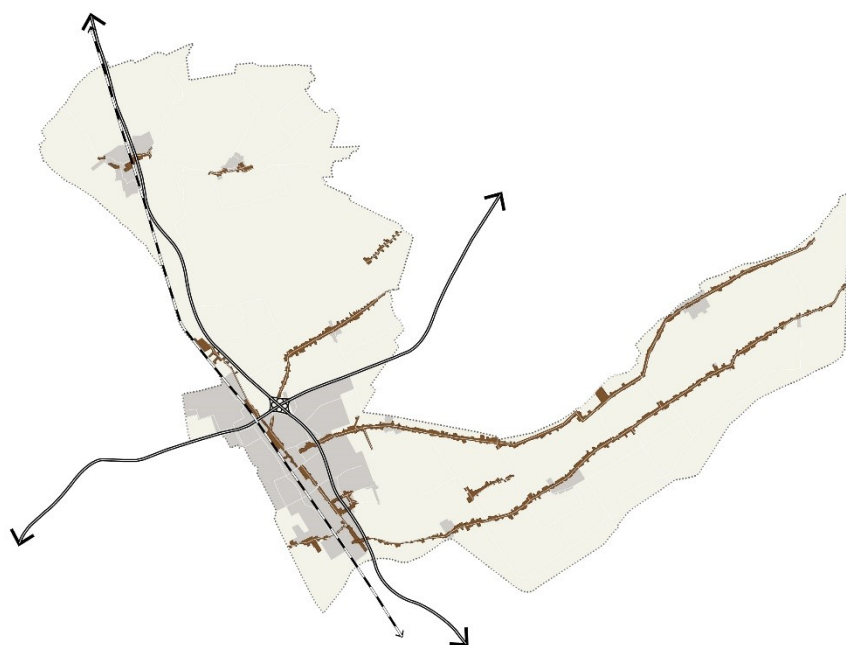

6.5 Historische linten

6.5.1 Beschrijving en algemene uitgangspunten lintbebouwing

6.5.1.1 Algemeen

De bebouwingslinten langs de Schoterlandse weg, Compagnonsvaart en Aengwirderweg vormen de oorspronkelijke levensaders van de gemeente. Vanuit deze lange lijnen is het gebied ontgonnen en geschikt gemaakt voor landbouw (woud- en veenontginning). Een belangrijk deel van de bebouwing in de gemeente staat langs de structuren. In de 19^e eeuw zijn Rijkswegstraten aangelegd om grotere plaatsen met elkaar te verbinden. Namen als de Ljouwerterdyk, de Feansterdyk en de Wolvegaasterweg herinneren daaraan. De bebouwingskenmerken en het functieprofiel verschillen per lint en ook binnen een lint. Van origine komen er veel verschillende functies voor. Er zijn delen gelegen binnen de bebouwde kom waar de woonfunctie vaak dominant is. Daarnaast zijn er delen die meer een agrarische functie hebben of waar bedrijven voorkomen die verwant zijn aan de agrarische sector.

6.5.1.2 Opgaven en ontwikkelingen

Een aantrekkelijke en herkenbare hoofdstructuur is belangrijk voor de beleving en identiteit van locaties. Samen met een goede inrichting van de openbare ruimte zorgt het ervoor dat je je makkelijk kunt oriënteren en dat je jezelf veilig voelt. De historische structuren vormen nog steeds in belangrijke mate de levensaders van de gemeente, waarbij de verkeersontsluiting een uitdaging blijft. Het autoverkeer gaat ten koste van de beleving en de identiteit; op termijn is hier een meer aantrekkelijke inrichting gewenst waarbij het accent meer ligt op fietsers en voetgangers.

De linten zijn in veel gevallen belangrijke dragers van de groenstructuur; bijvoorbeeld in de vorm van laanbeplanting. Daarnaast dragen de linten ook bij aan het verbinden van de bebouwde omgeving met omliggende natuurgebieden en het landschap. In het vastgestelde

Duurzaamheidsprogramma is de wens opgenomen om de groenstructuur te verstevigen en groene gebieden beter met elkaar te verbinden (natuurnetwerk). Daardoor wordt het leefgebied van planten en dieren groter.

Voor de vrijkomende agrarische bedrijven aan de (oorspronkelijke) ontwikkellinten is een nieuwe en passende bestemming wenselijk. Daarmee stellen we het behoud (en het onderhoud) van karakteristieke en beeldbepalende gebouwen veilig.

6.5.1.3 Algemene uitgangspunten en ambities lintbebouwing

- De focus in de linten ligt op een zorgvuldige ontwikkeling van de historisch gegroeide lintstructuur. Het behouden en versterken van de aanwezige kernkwaliteiten staat centraal;
- Binnen dorpskernen en stedelijk gebied kunnen lege plekken in het lint worden ingevuld met woningen(inbreiding). Nieuwbouw past bij de schaal van de bebouwing in het lint;
- Nieuwe woonerven of agrarische erven in de lintbebouwing buiten de dorpskom zijn mogelijk wanneer hiermee een bestaand (milieu)knelpunt wordt opgelost (bijvoorbeeld verplaatsing van een bedrijf). Ook het toevoegen van woningen in het kader van ruimte-voor-ruimte kan plaatsvinden in de linten. Bij het toevoegen van nieuwe erven blijven doorzichten naar het landschap behouden, wordt het bebouwingsritme van het lint gevolgd en de ontwikkelmogelijkheden van bestaande agrarische bedrijven gerespecteerd;
- Uitbreidingen van bestaande percelen worden ingepast in de karakteristiek van het lint. Bij uitbreiding in 'volle' linten, wordt bebouwing zoveel mogelijk toegevoegd aan de achterzijde van bestaande erven, zodat waardevolle doorzichten naar het achterliggende gebied behouden blijven. Bij linten waar meer ruimte is, zijn er ook mogelijkheden voor perceeluitbreidingen naar de zijkant(en);
- Vrijkomende agrarische bedrijven krijgen een passende bestemming (zie paragraaf 5.5.5.3);
- Het mengen van functies past in principe goed bij lintbebouwing. Voor nieuwvestiging en uitbreiding van bedrijfsmatige functies gelden de volgende uitgangspunten:

- Agrarische bedrijven zijn vaak aan hun plek in het lint gebonden. Zij behouden de op maat gesneden ontwikkelruimte die eerder is toegekend (notitie Geurhinder 2015);
- Nieuwe grootschalige niet-agrarische bedrijvigheid verwijzen we door naar bedrijventerreinen in de gemeente. Wel zien we mogelijkheden voor kleinschalige bedrijvigheid en aan-huis-verbonden beroepen, die zich goed verhouden met de woonfunctie;
- Uitbreiding van bestaande niet-agrarische bedrijfsfuncties is toegestaan, mits voldoende rekening wordt gehouden met het woon- en leefklimaat bij woningen;
- Nieuwvestiging van detailhandel in de linten is in principe niet aan de orde, tenzij het gaat om detailhandel die kleinschalig is en ondergeschikt aan een bestaande hoofdfunctie;
- Nieuwe horecafuncties zijn toegestaan mits deze een bijzondere (kwalitatieve) toevoeging op het bestaande aanbod vormen en geen afbreuk doen aan functies op de aangrenzende percelen;
- Ontwikkeling van kleinschalige recreatieve functies wordt gestimuleerd. In dit gebied denken we bijvoorbeeld aan het toevoegen van rustpunten, bed & breakfast, kamperen bij de boer, gastaccommodaties of kleinschalige innovatieve concepten (zie paragraaf 5.2.9);
- In de historische lintstructuur werken we aan een samenhangend en aantrekkelijk beeld van de openbare ruimte, passend bij het historische karakter. Waar de groenstructuur wordt onderbroken, kan deze worden aangevuld en versterkt. Hierbij wordt rekening gehouden met de kansen voor biodiversiteit (gebiedseigen soorten, variatie in soorten). In de lintstructuren heeft de veiligheid en aantrekkelijkheid voor fietsers en voetgangers prioriteit ten opzichte van de doorstroming van het autoverkeer

6.5.2 Historische lintstructuren Heerenveen

6.5.2.1 Ontstaansgeschiedenis

Een aantal historische lintstructuren vormen de oorspronkelijke levensaders van Heerenveen. De veenontginning werd in de 16^e eeuw gestart vanuit deze lijnelementen. Later werden daar nieuwe lijnen aan toegevoegd om Heerenveen te verbinden met andere kernen, zoals de Rijksstraatwegen. De historische lintstructuren zijn de volgende:

- Breedpad - Lindegracht / van Harensdijk – Heideburen – het Meer
- De Dracht;
- Gedempte Molenwijk
- Leeuwarderweg - Schans / Fok – Herenwal;
- Burgemeester Falkenaweg – Marktweg - Wollegaasterweg
- Koningin Julianaweg (Oranjewoud)
- Koningin Wilhelminaweg (Oranjewoud)

6.5.2.2 Kernkwaliteiten

- Bepalend voor de identiteit en beleving van Heerenveen;
- De historische structuren bevatten veel monumenten en karakteristieke gebouwen;
- De historische linten vormen een belangrijk onderdeel van de groenstructuur. Op sommige delen is waardevolle (oudere) laanbepanting aanwezig.

6.5.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

In de meeste delen van de lintstructuur is van origine een sterke menging van functies aanwezig. Naast woningen, zijn incidenteel lichte bedrijvigheid, detailhandelsfuncties, horeca en maatschappelijke voorzieningen aanwezig. Nabij het centrum van Heereveen ligt het accent daarbij meer op horeca en detailhandel, terwijl op de plekken verder van het centrum, de woonfunctie dominant is.

6.5.2.4 Ontwikkelingen en opgaven

Een aantrekkelijke en herkenbare hoofdstructuur draagt bij aan de beleving en identiteit van locaties. Een goede inrichting van de openbare ruimte zorgt ervoor dat je je makkelijk kunt oriënteren en dat je jezelf veilig voelt. Het maakt een plaats leefbaar en stimuleert bovendien het gebruik ervan. Een hierbij passende inrichting en beheer van de hoofdstructuur is daarom van belang voor het functioneren van de ruimtelijke structuur.

De Burgemeester Falkenaweg is onderdeel van een belangrijke (regionale) fietsroute naar het centrum. Er wordt bekeken of deze fietsroute kan worden geoptimaliseerd. Ook op andere plekken kunnen fietsroutes worden verbeterd. Daarbij wordt prioriteit gegeven aan fietsroutes met een regionale functie. Een aantal van deze routes zijn onderdeel van de Fietsagenda ZO-Friesland.

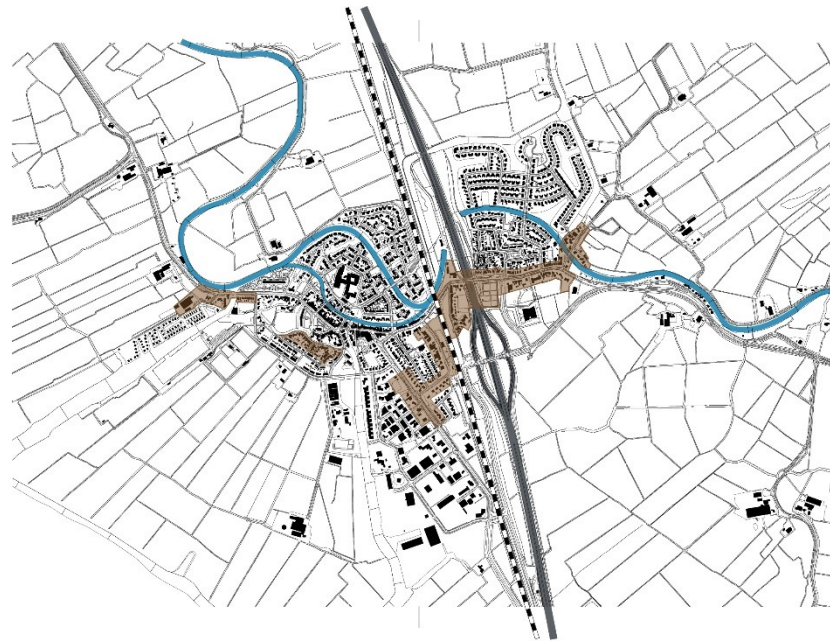
6.5.2.5 Ambities- en uitgangspunten

- Zie algemene uitgangspunten voor de linten onder paragraaf 6.5.1;
- Binnen stedelijk gebied is het invullen van lege plekken in het lint over het algemeen wenselijk en mogelijk (inbreiding). Bij het toevoegen van nieuwe bebouwing houden we rekening met de bestaande kenmerken en cultuurhistorische waarden binnen de lintstructuur. Het bebouwingsritme van het lint wordt zoveel mogelijk behouden en versterkt;
- De Burgemeester Falkenaweg wordt comfortabeler en veiliger gemaakt voor fietsers.

6.5.3 Lintbebouwing / dorpsentrees Akkrum

6.5.3.1 Ontstaansgeschiedenis

De dorpsentrees van Akkrum zijn de historische invalswegen Ljouwerterdyk, Feansterdyk en de Boarnsterdyk/Kanadeeskestrjitte. Ook de Galamaleane en de Grytmanswei zijn plekken met historische bebouwing, die een entree naar het dorp vormen (vanaf het NS-Station). Trigreppel is een bebouwingslint langs een historische waterstructuur.

6.5.3.2 Kernkwaliteiten

- Divers en aantrekkelijk bebouwingsbeeld met (veelal) vooroorlogse bebouwing;
- Langs een deel van de Ljouwerterdyk en de Boarnsterdyk zicht op de Boarne en het open landschap (bebouwing aan één kant van de weg);
- Langs de Boarnsterdyk en Feansterdyk (deels): aanwezigheid van een groenstructuur met laanbeplanting;
- Trigreppel: aantrekkelijk en kleinschalig bebouwingsbeeld langs een historische waterstructuur.

6.5.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

Van origine is in de bebouwinglinten sprake van functiemenging (wonen, bedrijvigheid, maatschappelijke functies). Langs de Ljouwerterdyk en de Boarnsterdyk is de woonfunctie dominant, terwijl langs de Feansterdyk de bedrijfsfuncties en woon-werkkavels van bedrijventerrein Spikerboor het beeld (ten westen) van deze dorpsentree bepalen. Langs Trigreppel, de Galamaleane en de Grytmanswei is de woonfunctie dominant.

6.5.3.4 Opgaven en ontwikkelingen

Uit het leefbaarheidsonderzoek Akkrum-Nes blijkt dat de dorpsentrees ruimtelijk verbeterd kunnen worden. Voorbeelden die genoemd zijn: bij de spoorovergang, het NS-station, de Feansterdyk en de Stringen.

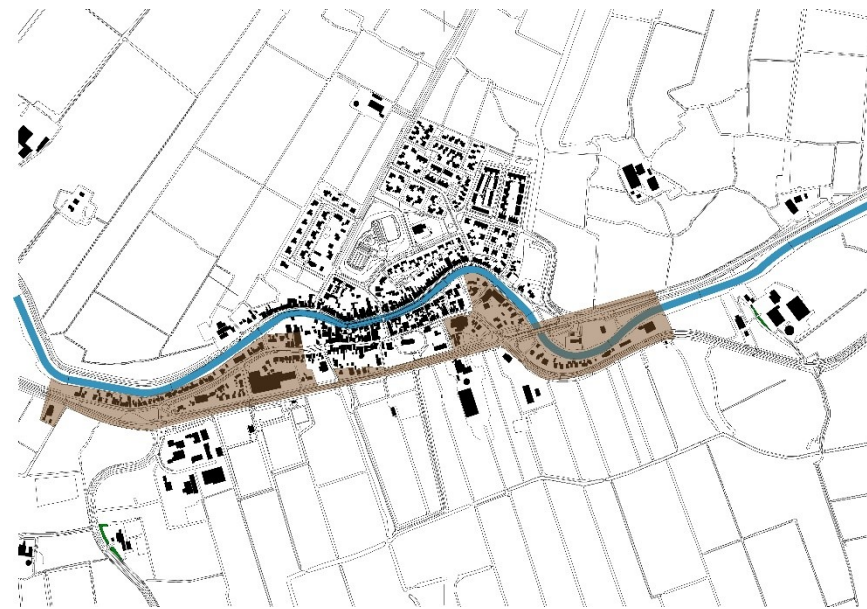
6.5.3.5 Ambities en uitgangspunten

- Bij de wens om dorpsentrees ruimtelijk te verbeteren, proberen we werk-met-werk te maken. Bijvoorbeeld wanneer er onderhoudswerkzaamheden gepland zijn voor het wegdek of de riolering. Daarbij nemen we ook het groener en klimaatbestendiger van de openbare ruimte mee.

6.5.4 Lintbebouwing / dorpsentrees Aldeboarn

6.5.4.1 Ontstaansgeschiedenis

Dit gebied heeft betrekking op de lintbebouwing langs de Wjitteringswei, de dorpsentree bij Tsjerkebuorren en de lintbebouwing langs de Braksdyk / Easterboarn. De dorpsentree bij Tjerkebuorren is de afgelopen jaren veranderd door nieuwe bebouwing.

6.5.4.2 Kernkwaliteiten

- Groene dorpsentree aan de Wjitteringswei;
- Cultuurhistorische waarde: voormalig onderdeel van de ontwappingsstructuur van het veengebied (Wjittering);
- Gevarieerde lintbebouwing langs de Braksdyk. Daarbij gaat het deels om voormalige boerderijen op ruime (groene) percelen en deels om naoorlogse bebouwing. Doordat de bebouwing aan één kant van de weg zit, is er vrij zicht op het open landschap;
- Langs een deel van de Braksdyk is laanbeplanting aanwezig;
- De percelen langs de Wjitteringswei en de Braksdyk zijn georiënteerd op de openbare weg, maar grenzen aan de achterzijde ook aan Boarne.

6.5.4.3 Opgaven en ontwikkelingen

Er worden plannen gemaakt om de Wjitteringswei voor een deel opnieuw in te richten. Hierover worden gesprekken met het dorp gevoerd.

6.5.4.4 Ambities en uitgangspunten

- Bij de herinrichting van de Wjitteringswei wordt cultuurhistorische waarde zoveel mogelijk gerespecteerd en zichtbaar gemaakt;
- Zichtrelaties met het open veenweidelandschap wordt behouden en versterkt.

6.5.5 Schoterlandseweg (inclusief Nieuweschoot, Jubbega-Schurenga en Hoornsterzwaag)

6.5.5.1 Ontstaansgeschiedenis

Langs de hoger gelegen verbindingsweg van Oudeschoot naar Donkerbroek, kwamen in de Middeleeuwen verschillende boerderijen en verspreid liggende bebouwing tot ontwikkeling. De weg die nu de Schoterlandseweg heet, werd vroeger de Binnenweg genoemd. Vanuit deze ontginningsas werd het gebied bewoond en geschikt gemaakt voor landbouw. Later groeiden verschillende delen van deze route uit tot dorpskernen (zie aparte paragrafen over Oudeschoot, Mildam en Nieuwehorne-Oudehorne). Op andere plekken bleef het alleen bij het dorpslint, zoals Nieuweschoot (139 inwoners) en Hoornsterzwaag (800 inwoners).

6.5.5.2 Kernkwaliteiten

- Smalle strokenverkaveling dwars op de Schoterlandse weg;
- Karakteristiek voor deze streek zijn woudhuisjes en kleine boerderijtjes. Verder veel vrijstaande woonhuizen, veelal georiënteerd op de openbare weg;
- Aanwezigheid van Middeleeuwse kerken op diverse plekken langs de Schoterlandse weg;
- De aanwezigheid van houtsingels, vaak in de kavelrichting. Deze bepalen het kleinschalige, besloten karakter langs het lint;
- Doorzichten naar het achterliggende woudontginningslandschap;
- Openbaar groen en laanbeplanting langs de Schoterlandse weg.

6.5.5.3 Functionele gebiedsomschrijving

In de lintbebouwing is van origine een sterke menging van functies aanwezig. Naast agrarische bedrijven en woningen, komen hier (incidenteel) niet-agrarische bedrijven, detailhandelsfuncties, horeca en maatschappelijke voorzieningen voor. Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.5.1 worden een aantal algemene opgaven voor de lintstructuren beschreven. Specifiek voor de Schoterlandse weg is daarnaast de opgave van verdroging van belang. Als gevolg van klimaatverandering en de daling van de bodem in het veengebied, kan de verdroging in de hoger gelegen zandgebieden toenemen, wat gevolgen heeft voor de aanwezige bomen en vegetatie. Daarom is het belangrijk om in dit deelgebied zoveel mogelijk water vast te houden in de bodem.

6.5.5.4 Ambities en uitgangspunten

- De algemene uitgangspunten voor inpassing van nieuwe bebouwing en functies in het lint worden geschetst in paragraaf 6.5.1. Bij het toevoegen van bebouwing langs de Schoterlandse weg houden we daarnaast zoveel mogelijk rekening met de aanwezige houtsingelstructuren en de kleinschalige maat van de kavels in de woudontginning;
- De Schoterlandse weg is een provinciale weg. In overleg met de provincie maken we de weg veiliger, waarbij de belangrijke verkeersfunctie gewaarborgd blijft;
- Bij bouwplannen en ontwikkelingen in dit gebied streven we naar het laten wegzakken (infiltreren) en vasthouden van water in de bodem.

6.5.6 Katlijk

6.5.6.1 Ontstaansgeschiedenis

Katlijk is een streekdorp van verschillende streken dat in de late Middeleeuwen ten noorden van de Tjonger is ontstaan. Na het graven van de Schoterlandse Compagnonsvaart, is er sprake van drie buurten bij Katlijk. Nieuw Katlijk aan de Compagnonsvaart is als naam verdwenen; dit wordt al lange tijd Bontebok genoemd (sinds 1980 een zelfstandig dorp). De streken van Groot Katlijk -W.A. Nijenhuisweg en omgeving, ook wel de 'boerenstreek' genoemd - en Klein Katlijk -, Weversbuurt en omgeving - bestaan nog. Zuidelijker is er dan ook nog bebouwing te vinden aan de Schoterlandseweg. Later is het dorpslint aan de W.A. Nijenhuisweg uitgebreid met een klein woonwijkje.

Katlijk heeft op dit moment ongeveer 600 inwoners. Het dorp is voor veel voorzieningen aangewezen op kernen in de omgeving.

6.5.6.2 Kernkwaliteiten

- Karakteristieke vooroorlogse bebouwing;
- Rustig en mooi woondorp in een groene setting;
- Aanwezigheid Thomaskerk met klokkestoel en begraafplaats;
- Gelegen nabij landgoederenlandschap Oranjewoud, het Ketliker Schar, Ketliker Heide en beekdal van de Tjonger.

6.5.6.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het dorp Katlijk wordt omschreven als een rustige woonomgeving, met een beperkte mate van functiemenging in het dorpslint (W.A. Nijenhuisweg).

6.5.6.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.5.1 worden een aantal algemene opgaven voor de lintstructuren beschreven. Daarnaast speelt dat in de kleine kernen de vraag naar nieuwe woningen terugloopt. De focus ligt daardoor op het verbeteren van het bestaand bebouwd gebied.

6.5.6.5 Ambities en uitgangspunten

- Voor het toevoegen van woningen kijken we in Katlijk naar de het functieverandering van bestaande bebouwing of het invullen van plekken binnen de lintbebouwing;
- Het verbeteren van de verkeersveiligheid nemen we mee in de planning van verkeersmaatregelen. Waar mogelijk koppelen we dit aan andere onderhouds- of inrichtingsmaatregelen.

6.5.7 Gersloot-Polder

6.5.7.1 Ontstaansgeschiedenis

Na de inpoldering van de veendistricten, werd in dit gebied in het begin van de twintigste eeuw bebouwd. Gersloot-Polder viel vroeger onder het dorp Gersloot. In 2013 kreeg het eigen plaatsnaamborden. Omdat de bewoning in de kern aan de Tijnjeweg net niet dicht genoeg werd bevonden om het te duiden als een bebouwde kom besloot de gemeente witte borden neer te zetten in plaats van blauwe. Mede door de aanwezigheid van voorzieningen zoals de Doarpskeamer en een voetbalvereniging, heeft het lint een eigen identiteit.

6.5.7.2 Kernkwaliteiten

- Smalle strokenverkaveling dwars op de Tijnjeweg;
- Bebouwingsbeeld wordt bepaald door boerderijen uit het begin van de 20^e eeuw en later toegevoegde bebouwing;
- Doorzichten naar het achterliggende veenpolderlandschap;
- Openbaar groen en laanbeplanting langs de Tijnjeweg;
- Ligging nabij natuurgebied De Deelen.

6.5.7.3 Functionele gebiedsomschrijving

In dit lint is vooral sprake van agrarische functies. Een deel van de boerderijen heeft de agrarische functie verloren en is ondertussen in gebruik als woonboerderij. Ook zijn er een aantal maatschappelijke functies toegevoegd. Gersloot-Polder wordt daarom gekenmerkt als een lint met een beperkte mate van functiemenging.

6.5.7.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.5.1 worden een aantal algemene opgaven voor de lintstructuren beschreven. Specifiek voor Gersloot-Polder zijn ook de volgende opgaven en ontwikkelingen aan de orde:

- Vanwege de lage ligging is de berging van water in natte periodes een aandachtspunt in dit gebied. In verband met klimaatverandering gaan de veenpolders vaker een rol spelen bij het (tijdelijk) opvangen van water;
- Het dalen van de bodem en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen..

6.5.7.5 Ambities en uitgangspunten

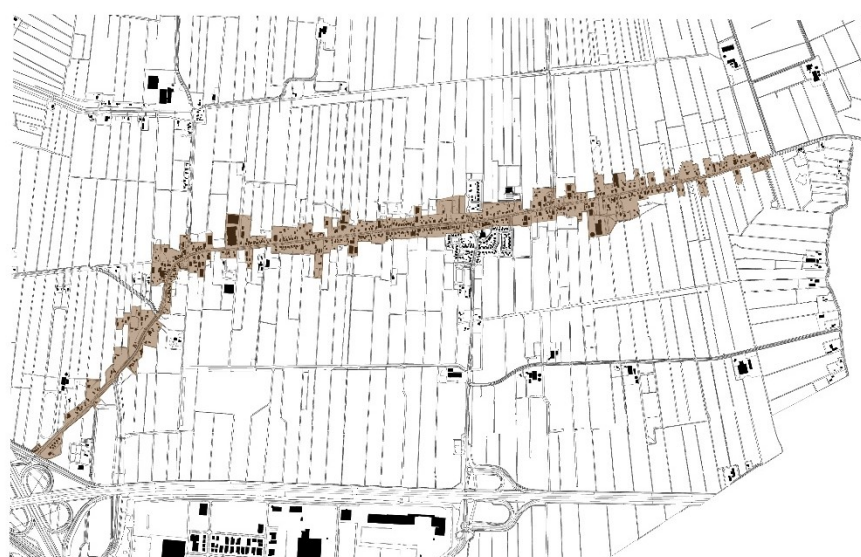
- De algemene uitgangspunten voor het toevoegen van bebouwing in het lint worden geschetst in paragraaf 6.5.1. Langs de Compagnonsvaart houden we zoveel mogelijk rekening met de doorzichten naar het achterliggende veenpolderlandschap; Waar mogelijk wordt de bestaande (openbare) groenstructuur versterkt.

6.5.8 Aengwirden (Terband, Luinjeberd, Tjalleberd en Gersloot)

6.5.8.1 Ontstaansgeschiedenis

De Aengwirderweg met daaraan de dorpen Terband, Luinjeberd, Tjalleberd en Gersloot vormt een Middeleeuwse ontginningsas. Vanuit deze hoger gelegen rug werd het veengebied ontwaterd en geschikt gemaakt voor landbouw. De dorpen waren gedurende de 18de en 19de eeuw een centrum van de vervening. Omstreeks 1850 kwam dit tot een eind en hebben de verveningen een waterig onland achtergelaten. De landen werden ingepolderd en in cultuur gebracht. Deze dorpen zijn met het noordoostelijke gedeelte van Heerenveen in 1936 bij Schoterland gevoegd om de gemeente Heerenveen te vormen.

De streekdorpen Terband, Luinjeberd, Tjalleberd, en Gersloot vormen een vrijwel ononderbroken doorlopende bebouwing. In de dorpen wonen samen circa 1600 inwoners, waarbij Tjalleberd de grootse kern vormt met ca. 840 inwoners.

6.5.8.2 Kernkwaliteiten

- Smalle strokenverkaveling dwars op de Aengwirderweg (kenmerkend voor veengebieden);
- Afwisselende bebouwing van overwegend vrijstaande woningen en boerderijen;
- Doorzichten naar het achterliggende veenpolderlandschap;
- Openbaar groen en laanbeplanting langs de Aengwirderweg;
- Ligging nabij natuurgebied De Deelen.

6.5.8.3 Functionele gebiedsomschrijving

In de lintbebouwing is van origine een sterke menging van functies aanwezig. Naast agrarische bedrijven en woningen, komen hier (incidenteel) niet-agrarische bedrijven, detailhandelsfuncties, horeca en maatschappelijke voorzieningen voor.

6.5.8.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.5.1 worden een aantal algemene opgaven voor de lintstructuren beschreven. Specifiek voor de Aengwirderweg spelen ook de volgende opgaven en ontwikkelingen:

- Het dalen van de bodem en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen.
- Een veilige en eenduidige inrichting van de Aengwirderweg kan ook het gebruik door fietsers en voetgangers bevorderen.

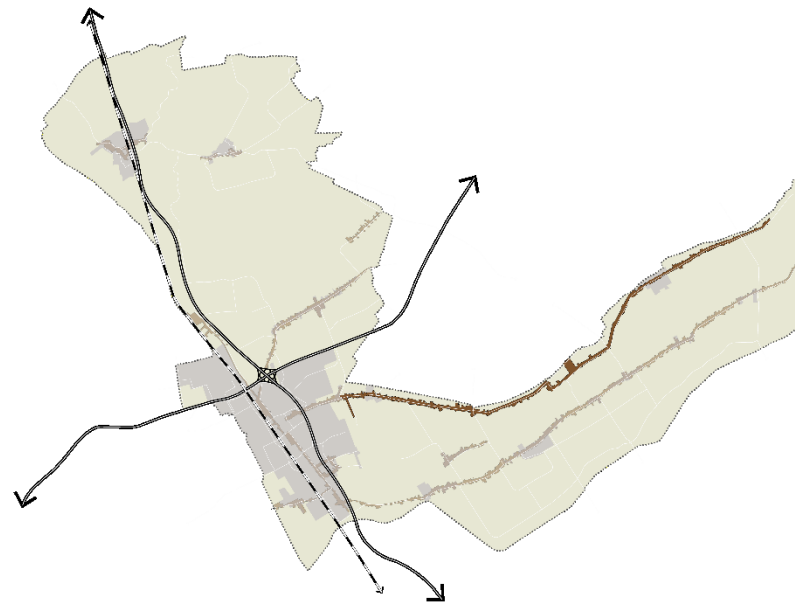
6.5.8.5 Ambities en uitgangspunten

- Woningbouwlocatie de Eide is de eerst aangewezen plek voor nieuwbouw van woningen in Aengwirden. Verder ligt het accent op het invullen of transformeren leegstaande gebouwen, zoals leegstaande schoolgebouwen of vrijkomende agrarische bedrijven;
- De algemene uitgangspunten voor het toevoegen van bebouwing in het lint staan in paragraaf 6.5.1. Langs de Aengwirderweg houden we daarnaast specifiek rekening met de doorzichten naar het achterliggende veenpolderlandschap;
- Bij het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden aan de Aengwirderweg zorgen we er voor dat de weg veiliger wordt voor voetgangers en fietsers (werk-met-werk maken);
- Na realisatie van de nieuwe school in Tjalleberd zijn de maatschappelijke functies op één plek geconcentreerd. Daarmee kan Aengwirden de komende jaren vooruit op het gebied van voorzieningen.

6.5.9 Schoterlandse Compagnonsvaart (inclusief Bontebok)

6.5.9.1 Ontstaansgeschiedenis

In 1551 werd op initiatief van drie heren -- van Dekema, Cuyck en Foeys - een compagnie opgericht, met als doel grote stukken land op te kopen en aan veenontginning te doen. De Schoterlandse Compagnonsvaart werd dwars door het veengebied gegraven om zo de turf gemakkelijk te kunnen afvoeren. In 1566 was de Schoterlandse Compagnonsvaart uitgegraven tot De Knipe en in 1640 was de veenontginning gevorderd tot de herberg van Bonte Bock. Bontebok heeft op dit moment 400 inwoners en een eigen dorps huis. Rond 1720 reikte de veenontginning tot Jubbega. Doordat de ontwatering in de veengebieden aan weerszijden van de Schoterlandse Compagnonsvaart goed was, ging het steken van turf hier lange tijd door. Het huidige eindpunt van de vaart, vlak bij de gemeentegrens, werd pas rond 1800 bereikt.

6.5.9.2 Kernkwaliteiten

- Kenmerkende ontginningsstructuur die wordt gevormd door de Schoterlandse compagnonsvaart en de wijken;
- Lintbebouwing langs de Compagnonsvaart in (sterk) wisselende dichtheid;
- Laanbeplanting langs de vaart en elzensingels langs de wijken;
- Afwisselende bebouwingsbeeld van boerderijen en woonhuizen
- Doorzichten naar het achterliggende hoogveenontginningslandschap.

6.5.9.3 Functionele gebiedsomschrijving

In de lintbebouwing is van origine een sterke menging van functies aanwezig. Naast agrarische bedrijven en woningen, zijn hier (incidenteel) niet-agrarische bedrijven, detailhandelsfuncties, horeca en maatschappelijke voorzieningen.

6.5.9.4 Ontwikkelingen en opgaven

Naast de een aantal algemene opgaven voor de lintstructuren speelt langs de Compagnonsvaart de opgave van het herkenbaar en beleefbaar houden van de kenmerkende wijkenstuctuur. Op verschillende plekken zijn de wijken gedempt of dichtgegroeid.

6.5.9.5 Ambities en uitgangspunten

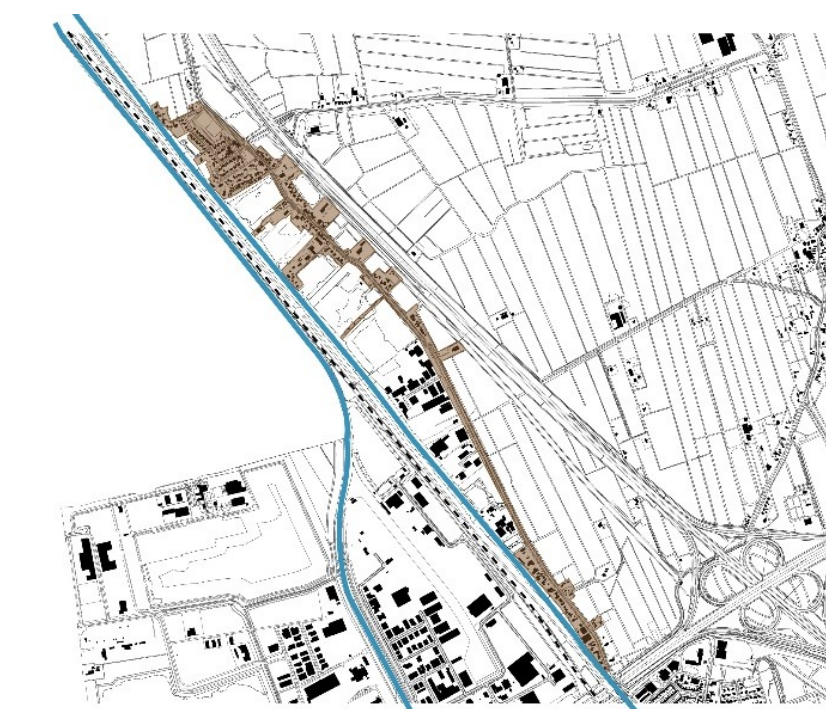
- In Bontebok is nog een woningbouwlocatie beschikbaar die kan worden ingevuld. Verder zetten we in op het invullen van lege plekken in de lintbebouwing en functieverandering bij leegstaande (bedrijfs)gebouwen;
- De algemene uitgangspunten voor het toevoegen van bebouwing van het in het lint staan in paragraaf 6.5.1. Daarnaast houden we langs de Compagnonsvaart rekening met de doorzichten naar het achterliggende hoogveenontginningslandschap en de herkenbaarheid van de wijkenstructuur.

6.5.10 Haskerdijken - Nieuwebrug - Leeuwarder Straatweg

6.5.10.1 Ontstaansgeschiedenis

Haskerdijken is ontstaan in de buurt van het klooster Maria's Rozendal of het Haskerconvent dat omstreeks 1235 is gesticht op de plaats waar de vrome kluizenaar Dodo zijn kluis had. Op de grietenijkaart van 1718 staat langs de lange kronkelige Hasker Dijken verspreide bebouwing van vooral boerderijen. Een nieuwe rechte dijk kreeg naast de functie van waterkering die van verbindingsweg. In 1826 werd deze route grotendeels gebruikt om er een deel van de Rijksstraatweg van Leeuwarden naar Zwolle over aan te leggen. Zuidelijker is het buurtschap Nieuwebrug gevormd bij een sluis en een nieuwe brug in de vaart die naar de Polder van het 4e en 5e Veendistrict leidt.

In Haskerdijken wonen op dit moment circa 400 inwoners. In Nieuwebrug 200. Voor voorzieningen is men aangewezen op Akkrum en Heerenveen. In Haskerdijken is een dorps huis en een omnivereniging met korfbal en volleybal.

6.5.10.2 Kernkwaliteiten

- Een aanzienlijk deel van de percelen ligt aan open vaarwater;
- Veelal grotere woonpercelen in een groene, beschutte setting;
- Op fietsafstand van Heerenveen en Akkrum

6.5.10.3 Functionele gebiedsomschrijving

De bebouwing langs de Leeuwarder Straatweg kan worden gezien als een lintbebouwing waar een grote diversiteit aan functies voorkomt; wonen, bedrijvigheid, (maatschappelijke) voorzieningen en groene gebieden.

Bij Haskerdijken is dit lint uitgegroeid tot een (kleine) dorpskern. Hier is de woonfunctie dominant en is sprake van een rustige woonomgeving.

6.5.10.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.5.1 worden een aantal algemene opgaven voor de lintstructuren beschreven. Specifiek voor dit deelgebied zijn ook de volgende opgaven en ontwikkelingen aan de orde:

- In Haskerdijken zijn nog een aantal woonkavels in te vullen aan de Stobbegasterweg;
- Door vergrijzing en ontgroening staan voorzieningen in het dorp onder druk. Omdat de school in Haskerdijken sinds een aantal jaren gesloten is, is het in stand houden van een ontmoetingsplek belangrijk voor de leefbaarheid in het dorp.
- Het dalen van de bodem en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen.

6.5.10.5 Aandachts- en uitgangspunten

- In de dorpen Haskerdijken en Nieuwebrug bouwen we naar aard en schaal. Woningbouw is mogelijk op de bestaande locatie aan het Stobbegaasterpad. Daarnaast is een incidentele inbreiding langs de Leeuwarderstraatweg mogelijk als daarmee de ruimtelijke situatie verbeterd.

6.6 Hoofdassen en infrastructuur

6.6.1 Kenschets en algemene uitgangspunten hoofdassen en infrastructuur

6.6.1.1 Algemeen

In de 20ste eeuw zijn in Heerenveen een aantal hoofdassen toegevoegd om de ontsluiting van woongebieden en bedrijventerrein mogelijk te maken. Voorbeelden zijn de K.R. Poststraat, de Atalantstraat-Koornbeursweg en de Haskeruitgang. Deze straten hebben daarmee een belangrijke verkeersfunctie. Vaak zijn deze hoofdassen ook onderdeel van de hoofdgroenstructuur. Later in de 20ste eeuw zijn snelwegen aangelegd. Deze wegen hebben een stroomfunctie voor het doorgaande verkeer.

De eerdere rijkswegen werden verlegd en uitgebouwd tot snelwegen. Rond 2000 werd bij Heerenveen het Klaverblad geopend.

6.6.1.2 Opgaven en ontwikkelingen

Een aantrekkelijke en herkenbare hoofdstructuur draagt bij aan de beleving en identiteit van locaties. De structuur en samenhang van de bebouwing langs deze lijnen is bepalend voor de beleving van de identiteit van Heerenveen. Samen met een goede inrichting van de openbare ruimte zorgt het ervoor dat je je makkelijk kunt oriënteren en dat je je veilig voelt. Het maakt een plaats leefbaar en stimuleert bovendien het gebruik ervan.

De hoofdassen en infrastructuur zijn in veel gevallen belangrijke dragers van de groenstructuur; bijvoorbeeld in de vorm van laanbeplanting. Daarnaast verbinden deze lijnen de bebouwde omgeving met omliggende natuurgebieden en het landschap. In het Duurzaamheidsprogramma is de wens opgenomen om de groenstructuur te verstevigen en groene gebieden beter met elkaar te verbinden (natuurnetwerk). Zo wordt het leefgebied van planten en dieren groter. Daarnaast speelt het groen een rol bij het klimaatbestendig maken van de gemeente; in de gebieden kan water worden opgevangen en verkoeling worden geboden op hete zomerdagen.

6.6.1.3 Algemene uitgangspunten en ambities

Voor de hoofdassen en snelwegen zijn de volgende algemene ambities van belang:

- Het gaat om lange lijnen die verschillende gebieden met elkaar verbinden. Bij de hoofdassen en snelwegen is waarborgen van de (doorstroom)functie voor het autoverkeer belangrijk. Bij aanvragen voor grotere (publieksaantrekkende) functies of nieuwe uitritten, houden we hier rekening mee;
- Waar de groenstructuur wordt onderbroken, kan deze worden aangevuld en versterkt. Hierbij wordt rekening gehouden met de kansen voor biodiversiteit (gebiedseigen soorten, variatie in soorten);
- Bebouwing langs deze lijnen staat op een 'zichtlocatie'. Een zorgvuldige vormgeving van nieuwe gebouwen op deze locatie vinden we belangrijk. In het welstandsbeleid houden we daar rekening mee.

6.6.2 Hoofdassen Heerenveen

6.6.2.1 Ontstaansgeschiedenis

Voor de ontsluiting van het autoverkeer zijn in Heerenveen een aantal hoofdassen gerealiseerd. De volgende straten functioneren nu als gebiedsontsluitingswegen in Heerenveen:

- K.R. Poststraat – Trambaan
- Atalantstraat – Koornbeursweg – Oude Veenscheiding
- Oranje Nassaulaan – Rottumerweg
- De Kuinder - Industrieweg - de Zanden – D.S. Kingweg - Haskeruitgang
- De Weinmakker
- Hoofdontsluiting IBF

6.6.2.2 Kernkwaliteiten

- De hoofdassen vormen langere lijnen met een belangrijke functie voor de ontsluiting van het verkeer uit de centrum-, woon- en werkgebieden van Heereveen. Belangrijke publieke functies, waaronder scholen, (vrijwel alle) sportterreinen en bijvoorbeeld museum Belvédère staan aan deze lijnen;
- De structuur en samenhang van de bebouwing langs deze lijnen en de inrichting van de openbare ruimte is in belangrijke mate bepalend voor de beleving van de identiteit van Heerenveen;
- Op veel plekken ligt langs de ontsluitingswegen een stevige groenstructuur. De diverse aangrenzende sportterreinen versterken het groene karakter;
- De bebouwing bestaat deels uit grotere bebouwingselementen met commerciële of maatschappelijke functies (zoals kantoren en scholen), maar ook woonfuncties, die herkenbare elementen langs de lijnen vormen.

6.6.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het functieprofiel langs de hoofdassen verschilt per gebied. Er zijn onderdelen waar de kantoorfunctie het beeld bepaald (deel K.R. Poststraat en Trambaan) of waar de woonfunctie bepalend is. Op plekken dichterbij de buurt van het centrum is sprake van meer functiemenging (bijv. Koornbeursweg of langs de Ds. Kingweg).

6.6.2.4 Ontwikkelingen en opgave

In samenhang met de aanpak van de A32 staan in de komende jaren verschillende verkeersprojecten op de planning. Daarbij gaat het om de as Oranje Nassaulaan - rotonde Burgemeester Falkenaweg – Rottumerweg. Ook bij de Burgemeester Falkenaweg en de K.R. Poststraat (vanaf de Nieuwstraat) is een herinrichting voorzien. Deze ontwikkelingen zijn van belang om de regionale en lokale bereikbaarheid van Heerenveen als regionale economische kern te garanderen.

Langs de K.R. Poststraat en de Atlantastraat-Koornbeursweg is door een geleidelijke toename van verkeer de kwaliteit van de leefomgeving langzaam

verslechterd (fijnstof en geluidsbelasting). Omdat er geen haalbare alternatieven zijn om het verkeer op een andere manier richting het centrum en de aanliggende wijken te ontsluiten, blijft de verkeersfunctie van deze wegen gehandhaafd. Op de lange termijn kan de opmars van elektrisch vervoer leiden tot een verbetering van de verkeersleefbaarheid. Op de kortere termijn wordt onderzocht of de woonomgeving vanuit een ruimtelijke invalshoek verbeterd kan worden. Bij voorkeur wordt deze opgave aangegrepen om deze stadsassen te verbeteren qua ruimtelijke kwaliteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en de oversteekbaarheid voor langzaam verkeer.

6.6.2.5 Ambities en uitgangspunten

- Publieke functies en gebouwen met een wat grotere schaal, zoals woongebouwen kunnen een plek aan de hoofdassen krijgen. Uitgangspunt is dat zij qua architectuur bijdragen deze aan de identiteit en oriëntatie in Heerenveen;
- Langs de hoofdassen besteden we extra aandacht aan een samenhangende en aantrekkelijke inrichting van de openbare ruimte. Werkzaamheden worden zoveel mogelijk gecombineerd. Opgaves op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en verkeersleefbaarheid worden hierdoor in samenhang aangepakt;
- Waar mogelijk worden kansen gepakt om het fietsnetwerk langs deze lijnen comfortabeler en veiliger te maken;
- Langs de K.R. Poststraat en de Atalantstraat - Koornbeursweg zetten we in op verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Dit gebeurt (deels) door het (her)ontwikkelen van diverse locaties en het vervangen van verouderde bebouwing (zoals de voormalige garage op de hoek K.R. Poststraat – Zwartstraat). Daarnaast is het herinrichten en vergroenen van de openbare ruimte op een aantal plekken aan de orde.

6.6.3 Snelwegen A32 en A7

6.6.3.1 Ontstaansgeschiedenis

De eerdere rijkswegen werden verlegd en uitgebouwd tot snelwegen. Rond 2000 werd bij Heerenveen het Klaverblad geopend. De snelwegen verbinden Heerenveen met de rest van het land en zijn belangrijk voor de bereikbaarheid en passen bij een kern met een regionale functie op het gebied van werkgelegenheid.

6.6.3.2 Kernkwaliteiten

- De snelwegen zijn belangrijk voor de bereikbaarheid van woon- en werkgebieden in de gemeente en zijn een belangrijke vestigingsplaatsfactor.

6.6.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

De snelwegen hebben in de eerste plaats een functie voor het (boven)regionale autoverkeer. Daarnaast zijn de bermen een drager voor de groenstructuur.

6.6.3.4 Ontwikkelingen en opgaven

Twee op- en afritten bij de A32 worden de komende jaren aangepast. Hieraan verbonden wordt het onderliggende wegennet aangepast en kan verdere gebiedsontwikkeling in de A32-zone plaatsvinden (zie paragraaf 5.3.4.2).

Door aanpassingen bij knooppunt Joure, ringweg Groningen en verdere verstedelijking van de A7-zone zal de drukte op deze route verder toenemen. De kwetsbaarheid van het Klaverblad bij Heerenveen kan daardoor toenemen.

Vanaf de snelwegen A7 en A32 maken veel passanten kennis met onze gemeente. De bebouwing langs deze wegen en de zicht op het landschap is voor velen de eerste indruk die ze van de gemeente hebben. Een doordachte invulling van gebieden langs de snelweg is daarom van belang.

6.6.3.5 Ambities en uitgangspunten

- De bebouwing (binnen stedelijk gebied) en het landschap (buiten stedelijk gebied) zijn een visitekaartje voor de gemeente. In het welstandsbeleid houden we hier rekening mee;
- De komende jaren monitoren we samen met Rijkswaterstaat en andere partners de verkeersintensiteit op de A7 en zetten we bereikbaarheidsknelpunten tijdig op de agenda om het functioneren van de economische as langs de A7 te waarborgen. We trekken hierin samen op met andere gemeentes.

6.6.4 Spoorlijn Leeuwarden-Zwolle

6.6.4.1 Ontstaansgeschiedenis

In 1868 werden Heerenveen en Akkrum per spoor verbonden met de rest van het land. Het gaf beide plaatsen een boost in de ontwikkeling. Heerenveen groeide (mede daardoor) uit tot een kern met een regiofunctie.

6.6.4.2 Kernkwaliteiten

- De aanwezigheid van de spoorverbindingen met Leeuwarden, Zwolle en de randstad dragen sterk bij aan de bereikbaarheid van diverse woon- en werkgebieden in de gemeente en daarmee aan de werkgelegenheidsontwikkeling.

6.6.4.3 Functionele gebiedsomschrijving

De spoorlijn heeft in de eerste plaats een functie voor het treinverkeer. Daarnaast zijn de bermen een drager voor de groenstructuur.

6.6.4.4 Ontwikkelingen en opgaven

Het stationsgebied vormt een belangrijke entree voor Heerenveen. Er zijn verschillende aanleidingen om het gebied ruimtelijk en functioneel te verbeteren. In paragraaf 6.2.2 wordt de opgave in het gebied geschetst.

Vanaf de spoorlijn maken veel mensen kennis met onze gemeente. De bebouwing langs deze wegen en het zicht op het landschap is voor velen de eerste indruk die ze van de gemeente hebben. Een doordachte invulling van gebieden langs de spoorwegen is daarom van belang.

Op dit moment wordt door verschillende partijen gelobbyd voor de realisatie van de Lelylijn. Deze ontwikkeling zou de reistijd tussen Heerenveen en economische kerngebieden als Groningen en de Randstad verkorten. Het vergroot de ontwikkelpotentie van Heerenveen als woon- en werklocatie en intensificeert het gebruik van het openbaar vervoer.

6.6.4.5 Aandachts- en uitgangspunten

- De gemeente Heerenveen zet in op de realisatie van de Lelylijn;
- Voor het stationsgebied van Heerenveen wordt een apart gebiedsprogramma opgesteld.

6.7 Woongebieden en overig bebouwd gebied

6.7.1 Kenschets en algemene uitgangspunten Woongebieden

6.7.1.1 Algemeen

In de gemeente komen diverse woongebieden voor. Deze gebieden kennen vaak een beperkte mate van functiemenging en zijn vooral ingericht om rustig te wonen (rustige woonwijk). Ondersteunend aan de woonfunctie zijn er verschillende maatschappelijke voorzieningen zoals scholen, kinderopvang, zorgfuncties en kerken. Daarnaast zijn er op sommige plekken ook commerciële functies. De openbare ruimte van de woongebieden is over het algemeen ingericht op het afremmen van het autoverkeer en voorrang voor het langzaam verkeer. Daarnaast is er openbaar groen waarin ontmoeten en spelen mogelijk is.

De schaal van de woongebieden is verschillend. Bij Heereveen komen woonwijken voor met enkele duizenden inwoners zoals de Greiden of Skoatterwâld. Vaak zijn de gebieden in een periode van 10-15 jaar gebouwd en vormen deze gebieden een bepaalde stedenbouwkundige eenheid. Dit geldt met name voor de wijken die na de oorlog zijn gebouwd. Bij de andere dorpen zijn deze woonwijken vaak kleiner van omvang en bestaan ze uit enkele tientallen tot honderden woningen. Bij de kleinere dorpen ontbreken de eigen voorzieningen en is men voor supermarkten, scholen en/of sportvoorzieningen aangewezen op de buurdorpen.

6.7.1.2 Opgaven en ontwikkelingen Woongebieden

Kwaliteitsverbetering en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad is noodzakelijk om er voor te zorgen dat deze klaar is voor de toekomst. Dit geldt vooral in wijken en buurten waar een groot deel van de woningvoorraad verouderd is. De plannen voor verdere verduurzaming van de woningvoorraad wordt het komende jaar uitgewerkt in de Transitievisie Warmte.

Door klimaatverandering krijgen we in de toekomst te maken met extra wateroverlast en hittestress. Dit is met name aan de orde in gebieden, straten, wijken waar veel verharding aanwezig is, zoals de oudere wijken en buurten. Daarnaast willen we wijken zo inrichten dat bewegen, spelen en ontmoeten wordt gestimuleerd (zie paragraaf 5.4.10).

In de kleinere kernen loopt de vraag naar woningbouw terug. De focus ligt hier op het verbeteren van het bestaand bebouwd gebied. Kansen voor het toevoegen van woningen liggen hier op inbreidingsplekken en hergebruik van bestaande bebouwing.

Door het ouder worden van de bevolking (vergrijzing) en minder aanwas van jongeren (ontgroening) verandert de behoefte aan voorzieningen op veel plekken. Het voorzieningenniveau moet daardoor worden aangepast aan de toekomstige behoefte in wijken en dorpen. Daarbij blijft altijd de behoefte aan ontmoetingsplekken in wijken en dorpen.

6.7.1.3 Algemene uitgangspunten en ambities Woongebieden

Voor de woongebieden zijn de volgende algemene uitgangspunten van belang:

- Om een rustig woon- en leefklimaat in stand te houden worden in woonwijken geen (grootschalige) bedrijven gevestigd die hinder met zich meebrengen;
- Kleinschalige bedrijfsmatige activiteiten en beroepen aan huis kunnen juist bijdragen aan de levendigheid en leefbaarheid van wijken. Daarbij moet wel balans zijn tussen mogelijkheden voor ontwikkeling en het bewaken van het van het woon- en leefklimaat in woongebieden. In het Omgevingsplan leggen we de voorwaarden nader vast;
- Inbreiding kan een kans vormen om het draagvlak onder voorzieningen te vergroten en de levendigheid in buurten te vergroten. Bij inbreidingsplannen kijken we naar de criteria die zijn opgenomen in 5.3.4.4;
- Leegstaande bedrijfsgebouwen worden opnieuw ingevuld met een passende functie of vervangen door nieuwe bebouwing. Daarbij denken we in de eerste plaats aan een woonfunctie, maar afhankelijk van de plek kunnen dit ook kleinschalige bedrijfsactiviteiten of maatschappelijke functies zijn;
- In wijken en dorpen streven we naar een evenwichtige samenstelling qua huishoudens, leeftijd en inkomensniveaus. Bij bouwplannen voor een groter gebied, transformatie of herstructurering wordt een goede mix tussen huur en koop nagestreefd;
- In de Transitievisie Warmte werken we onze visie op de verduurzaming van de woningvoorraad verder uit. Over het corporatiebezit maakt de gemeente afspraken met de woningbouwcorporaties. Voor particulier bezit is een andere aanpak nodig en de nadruk ligt voor dit deel van de woningmarkt meer op informeren, ondersteunen en stimuleren;
- We willen de gezondheid en leefbaarheid in woonwijken bevorderen. Op plekken waar de afwikkeling van autoverkeer geen prioriteit heeft, werken we toe naar een gedeelde openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen en een prettige plek is om elkaar te ontmoeten. Op plekken waar veel kinderen samenkomen óf waar we het bewegen en ontmoeten extra willen stimuleren, willen we hiermee snellere stappen zetten;

- Door stapsgewijze aanpassingen in de openbare ruimte worden de wijken groener en klimaatbestendiger gemaakt, bijvoorbeeld door stenige pleinen opnieuw in te richten;
- Beeldbepalende groenstructuren en belangrijk gebruiksgroen wordt niet bebouwd. In een groenstructuurvisie bakenen we deze hoofdgroenstructuur verder af.
- Waar mogelijk behouden we de huidige voorzieningen als scholen, dorpshuizen en MFC's en sportaccommodaties. Waar voorzieningen niet meer tegen redelijke kosten zijn te handhaven, kiezen we voor samenwerking of bundeling. Dit bekijken we op natuurlijke momenten, bijvoorbeeld als renovatie of nieuwbouw aan de orde is;
- In kleine dorpen waar geen gemeentelijke voorzieningen aanwezig zijn, ondersteunen we een ontmoetingsplek waar dit mogelijk is. Het initiatief ligt daarbij bij het dorp zelf.

6.7.2 Vooroorlogse woonbuurten en -wijken Heerenveen

6.7.2.1 Ontstaansgeschiedenis

De trek van turfstekers naar Heerenveen en de toenemende industrialisatie dwongen Heerenveen rond 1900 tot de eerste planmatige uitbreidingen. In eerste instantie vond deze uitbreiding plaats in de 'binnenbocht' van de Heeresloot en de Schoterlandse Compagnonsvaart. Ook achter de bestaande lintbebouwing werden bouwplannen gemaakt, strikt gescheiden door de gemeentegrenzen tussen Aengwirden en Schoterland.

Na de gemeentefusie in 1934 telde de nieuwe gemeente Heerenveen ruim 20.000 inwoners, waardoor de gemeente volgens de Woningwet verplicht was om een uitbreidingsplan op te stellen. Het eerste uitbreidingsplan was bescheiden van omvang, één deel vulde de bestaande bebouwing tot aan de Thialfweg en de Zonnebloemstraat. Het tweede deel betrof een plan voor bebouwing achter de Burgemeester Falkenaweg.

Een belangrijk deel van de vooroorlogse bebouwing bevindt zich in Heerenveen-Noord. De wijk Midden bestaat voor een deel uit voor- en naoorlogse buurten en gerenoveerde buurten. Het gebied centrum – waar ook veel vooroorlogse bebouwing aanwezig is - wordt verder beschreven in paragraaf 6.2.2.

6.7.2.2 Kernkwaliteiten

- Aanwezigheid openbaar groen langs ontsluitingswegen;
- Opvallende groene structuren zoals Hepkema's bos;
- Wijken zijn goed bereikbaar via het spoor en vanaf de snelweg;
- Gevarieerd woningbestand.

6.7.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

De gebied wordt over het algemeen gekenmerkt als een rustige woonwijk, waar de woonfunctie en ondersteunende maatschappelijke functies het beeld bepalen. Op sommige plekken vinden ook (kleinschalige) bedrijfsactiviteiten aan

huis plaats. In de randen of langs (gebied)ontsluitingswegen is sprake van meer commerciële of maatschappelijke functies. In veel gevallen gaat het dan om de historische lintstructuren in paragraaf 6.3.5. of de hoofdassen in paragraaf 6.3.6.

Luchtfoto 1951

6.7.2.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.8. zijn een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden geschetst. Specifiek voor dit deelgebied spelen daarnaast de volgende ontwikkelingen en opgaven:

- In de omgeving van de Wijk Midden zijn de komende jaren verschillende verkeersingrepen aan de orde als gevolg van de aanpassingen van de aansluitingen op de A32. Voor de rotonde in de Oranje Nassaulaan - Burgemeester Falkenaweg, worden op dit moment plannen gemaakt;
- Ook op andere plekken kunnen fietsroutes worden verbeterd. Daarbij wordt prioriteit gegeven aan fietsroutes met een regionale functie.

6.7.2.5 Ambities- en uitgangspunten

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1;
- Voor het centrum van Heerenveen gelden specifieke uitgangspunten uit paragraaf 6.4.1;

- De Burgemeester Falkenaweg maakt onderdeel uit van een belangrijke (regionale) fietsroute naar het centrum. Er wordt bekeken hoe deze fietsroute kan worden geoptimaliseerd.;

6.7.3 Naoorlogse wijken Heerenveen

6.7.3.1 Ontstaansgeschiedenis

In de naoorlogse jaren nam de bevolking toe en werd de bebouwing uitgebreid. Na de Tweede Wereldoorlog werd de rijksweg van Zwolle naar Leeuwarden verlegd en een verkeersplein bij Terband aangelegd (1953). In de jaren 60 werd vooral gebouwd aan de wijk de Akkers, tussen de Burgemeester Falkenaweg en de spoorlijn. Vanaf de jaren 70 werd in Heerenveen ook ten westen van het spoor gebouwd. Hier werd de wijk de Greiden gerealiseerd. In de jaren '80 en '90 werd gebouwd in de ruim opgezette wijken Nijhaske, de Heide en Heidemeer aan de westkant van de gemeente. Rondom de voormalige zandwinplas de Heide ontstond ook een 9-holes golfbaan. In de jaren '90 leidde de vaststelling van Rijksnota VINEX (Vierde Nota Extra) tot de realisatie van nieuwbouwwijk Skoatterwâld. Het ontwerp werd getekend door Ashok Bhalotra (Kuiper Compagnons). Op dit moment wordt volop gebouwd in de wijk Skoatterwâld.

Heerenveen heeft op dit moment ongeveer 29.000 inwoners. De grootste wijk qua aantal inwoners is de Greiden (7.100 inwoners), gevolgd door Skoatterwâld (4.300) en Midden (3.300). De leeftijdstopbouw varieert flink per wijk. In de wijk Skoatterwâld wonen relatief veel gezinnen, terwijl in wijken als de Akkers en de Heide veel 65-plussers wonen. In de wijken komen verschillende maatschappelijke voorzieningen voor. In de Akkers en de Greiden is een klein winkelcentrum aanwezig. Deze winkelcentra vervullen een functie voor de omliggende wijken op het gebied van dagelijkse boodschappen. Daarnaast zijn er een aantal MFC's, sportaccommodaties, sportgebieden en buurthuizen.

6.7.3.2 Kernkwaliteiten

- De meeste naoorlogse buurten zijn groen en ruim opgezet. Grotere en bijzondere groene structuren vormen het Kattebos, de Le Roy-tuin - Ekokathedraal aan de Kennedylaan en Europalaan en de parkstructuren in Skoatterwâld;
- Goede bereikbaarheid van de wijken die vlak bij de afritten van de snelweg liggen. Nijhaske en de Greiden ook goed bereikbaar per spoor zijn.

6.7.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

Dit gebied wordt over het algemeen gekenmerkt als een rustige woonwijk, waar de woonfunctie en ondersteunende maatschappelijke functies het beeld bepalen. Op sommige plekken vinden ook (kleinschalige) bedrijfsactiviteiten aan huis plaats. In de randen of langs (gebied)ontsluitingswegen is sprake van meer commerciële of maatschappelijke functies. In veel gevallen gaat het dan om de historische lintstructuren in paragraaf 6.3.5. of de hoofdassen in paragraaf 6.3.6.

6.7.3.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.7.1 staan een paar algemeen opgaven en ontwikkelingen in woongebieden. Specifiek voor dit deelgebied zijn daarnaast de volgende ontwikkelingen en opgaven relevant:

- In de komende jaren worden fase 2 en 3 van Skoatterwâld verder ingevuld. Van belang is dat voorzieningen meegroeien met de wijk. Zo wordt de komende jaren ook gewerkt aan uitbreiding van de school in Skoatterwâld.
- In het gebied grenzend aan de snelweg zijn gronden gereserveerd voor toekomstige woningbouwontwikkeling (gebied Heerenveen Noordoost). De voorbereiding van dit woongebied moet tijdig worden opgestart om na de afronding van Skoatterwâld in passend woonaanbod te kunnen voorzien. De opgave daarbij is om de kernkwaliteiten in het gebied optimaal te benutten;
- In wijken als Nijhaske, de Greiden en de Heide is het aantal inwoners juist sterk afgenomen. Een mogelijke verklaring hiervoor is de gezinsverdunding (minder personen per woning) en vergrijzing van de wijken. In deze wijken staan de voorzieningen onder druk;
- Er ligt een kwaliteitsopgave voor de woningvoorraad in buurten die kort na de oorlog zijn gebouwd (onder meer in de Akkers, Vlinderbuurt en de Greiden). Voor een deel zijn deze buurten al gerenoveerd. In andere delen van de wijk is de woningvoorraad eenzijdig en verouderd. De renovatie- en herstructureringsopgave moet nog nader worden afgebakend en houdt ook verband met de keuzes in de transitievisie warmte die wordt voorbereid.

Woningbouwlocatie Heerenveen-Noordoost

6.7.3.5 *Ambities- en uitgangspunten*

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in 6.7.1.3;
- Ontwikkeling van het gebied Heerenveen Noordoost is aan de orde wanneer de afronding van Skoatterwâld in beeld komt. Vanaf 2022 wordt het programma voor Heerenveen Noordoost verder uitgewerkt. De groene kwaliteiten op deze plek willen we zoveel mogelijk behouden en benutten;
- In wijken waar de bevolkingssamenstelling verandert wordt gekeken naar samenvoegen en clusteren van voorzieningen (onder andere scholen);
- Waar mogelijk streven we bij inbreiding of herstructurering naar een meer evenwichtige samenstelling van huishoudens, qua leeftijd en inkomensniveaus.;
- Voor de Le Roy-tuin aan de Kennylaan wordt de inrichting en het beheer vormgegeven overeenkomstig de intentieafspraken met Stichting Tijd. In oktober 2020 zijn deze afspraken geactualiseerd en aangevuld met een addendum.

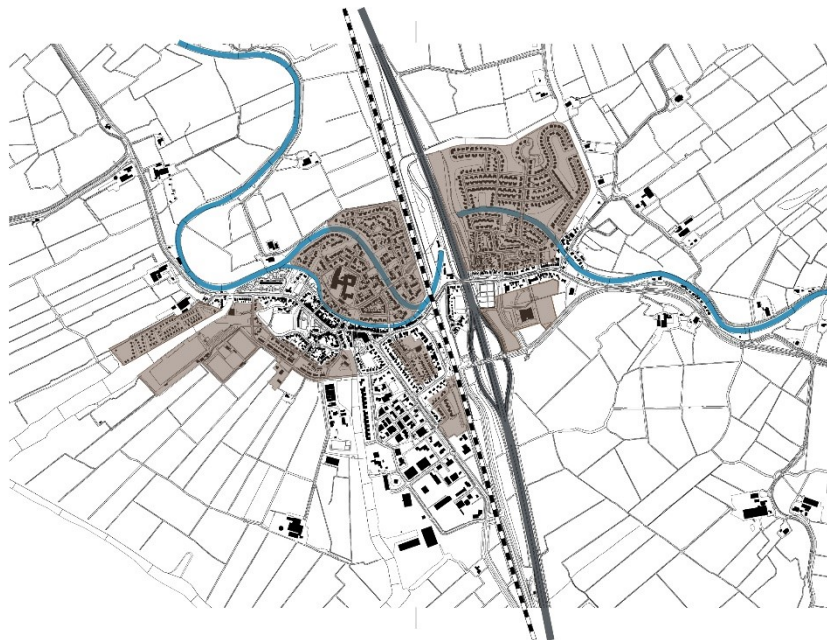
6.7.4 Woonbuurten Akkrum-Nes

6.7.4.1 Ontstaansgeschiedenis

De dorpen Akkrum en Nes zijn ontstaan als terpen op de hoger gelegen rivierkleiafzettingen langs de Boorne. In de 11e en 12e eeuw woonden er waarschijnlijk boeren, vissers, ambachts- en handelslieden. In 1200 werd door de Duitse Orde van St. Jan een klooster gesticht in de omgeving van Nes.

Nadat de spoorlijn in 1868 gereed kwam, vond de nieuwbouw in Akkrum vooral plaats in de nabijheid van het station. In de jaren zestig zijn achter de Boarnsterdyk tussen Akkrum en het oude Nes woonstraten aangelegd. In 1956 kreeg Nes een opvallende watertoren. Nes kent een grote uitbreiding uit de jaren '90. De meeste woningen hier hebben een open verbinding met het water. Doordat de dorpen aan elkaar zijn gegroeid, vormt Nes een tweelingdorp met Akkrum.

Akkrum heeft op dit moment circa 3360 inwoners en Nes circa 1100. Qua leeftijdstopbouw valt op dat in Nes veel gezinnen met kinderen in de schoolgaande leeftijd wonen. In Akkrum wonen relatief veel ouderen door de aanwezigheid van zorgvoorzieningen (Leppehiem). Aan de Meinesleat ligt de jachthaven annex camping 'Tusken de Marren'. Naast twee scholen in Akkrum zijn er verschillende maatschappelijke voorzieningen aanwezig zoals een supermarkt, een bibliotheek, diverse sportverenigingen. Mienskipscentrum 'Leppehiem' ligt direct ten noorden van het centrumgebied.

6.7.4.2 Kernkwaliteiten

- Goede bereikbaarheid via snelweg en het spoor (station Akkrum);
- Voorzienende functie voor de omliggende dorpen;
- Centrale ligging in een waterrijke omgeving en ligging aan de Boorne (staande mastroute);
- Volop evenementen en recreatiemogelijkheden.

6.7.4.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Akkrum en Nes wordt gekenmerkt als een rustige woonomgeving. Langs de doorlopende wegen komen op sommige plekken ook meer functiemenging voor. Dit heeft vooral betrekking op de oorspronkelijke lintstructuren, die worden beschreven in paragraaf 6.5.

6.7.4.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 staan een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden. Specifiek voor dit deelgebied zijn de volgende ontwikkelingen en opgaven aan de orde:

- In Akkrum is de wijk Sinnebuorren net gerenoveerd door woningbouwcorporatie Elkien. Er ligt nog wel een verduurzamings- en kwaliteitsopgave in buurten die voor en kort na de oorlog zijn gebouwd.
- Door de ligging aan een staande mastroute, in een waterrijke omgeving hebben Akkrum en Nes een stevig profiel op het gebied van recreatie en toerisme. De uitdaging is om dit profiel (kwalitatief) verder uit te bouwen, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit en de leefbaarheid van de kern. Het toevoegen van verschillende voorzieningen kan daar aan bijdragen. In Akkrum speelt bijvoorbeeld de wens om een zwemstrand te realiseren;
- In Akkrum spelen een aantal knelpunten met betrekking tot de afwatering. Daarom kan er bij hevige neerslag sprake zijn van wateroverlast;

6.7.4.5 Ambities- en uitgangspunten

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1;
- Samen met dorpsbelang wordt gewerkt aan een dorpsgerichte woonvisie. Er wordt in kaart gebracht en geanalyseerd hoe de woningmarkt van Akkrum eruit ziet en hoe die zich ontwikkelt, aan welk woningtype voor welke doelgroep behoefte is. Ook wordt een verkenning gedaan waar die behoefte gerealiseerd kan worden;
- Kansen op het gebied van (watersport)recreatie worden zoveel mogelijk benut. Daarbij past ook een aantrekkelijke en gastvrije entree van het dorp, met een duidelijke verwijzing naar de verschillende voorzieningen;
- Voor het centrum van Akkrum gelden specifieke uitgangspunten uit paragraaf 6.4.7.

6.7.5 Woonbuurten Jubbega (Derde Sluis)

6.7.5.1 Ontstaansgeschiedenis

In 1720 bereikte de hoogveenontginning het punt waar zich nu de dorpskern van Jubbega bevindt. Door de aanwezigheid van verschillende sluizen in de Schoterlandse Compagnonsvaart, wordt de plek nog steeds wel aangeduid als Jubbega Derde Sluis. De sociale woningbouw in deze omgeving kwam op gang nadat in 1929 een opbouwcommissie werd samengesteld.

Het dorp Jubbega heeft ongeveer 3250 inwoners waarvan het grootste deel in de dorpskern woont. Jubbega heeft qua voorzieningen een verzorgende functie voor het direct omliggende gebied en onder andere twee basisscholen, MFA de Kompanije, een supermarkt en diverse sportvoorzieningen. Ook kent Jubbega een klein bedrijventerrein waar woon-werkfuncties worden gecombineerd.

6.7.5.2 Kernkwaliteiten

- Jubbega heeft diverse voorzieningen op het gebied van onderwijs, sport en winkels;
- Gelegen in een rustige en landelijke omgeving.

6.7.5.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Jubbega wordt gekenmerkt als een rustige woonomgeving. Langs de doorlopende wegen zoals de P.W. Janssenweg komen op sommige plekken ook meer functiemenging voor.

6.7.5.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 staan een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden: Specifiek voor dit deelgebied spelen de volgende ontwikkelingen en opgaven:

- In 2019 is er samen met KAW onderzoek gedaan naar de woningbehoefte in de Jubbega en is geconstateerd dat de vraag naar woningbouw terugloopt. De focus ligt daarom op het verbeteren van het bestaand bebouwd gebied en het invullen van bestaande woningbouwlocaties.

Daarbij moet goed worden gekeken naar de toekomstige behoefte in het dorp;

- Er ligt een duidelijke kwaliteitsopgave in buurten die voor en kort na de oorlog zijn gebouwd. In Jubbega staan veel woningen met een laag energielabel.
- Behalve OBS de Feart hebben de scholen in de omgeving minder dan 100 leerlingen. Dit leerlingaantal neemt tot 2030 gestaag af.
- In Jubbega vormt de Kompanije en de pleinen daarom heen een behoorlijk stenige plek. Hier ligt een opgave om ruimte te vergroenen en klimaatbestendig te maken.

6.7.5.5 Ambities en uitgangspunten

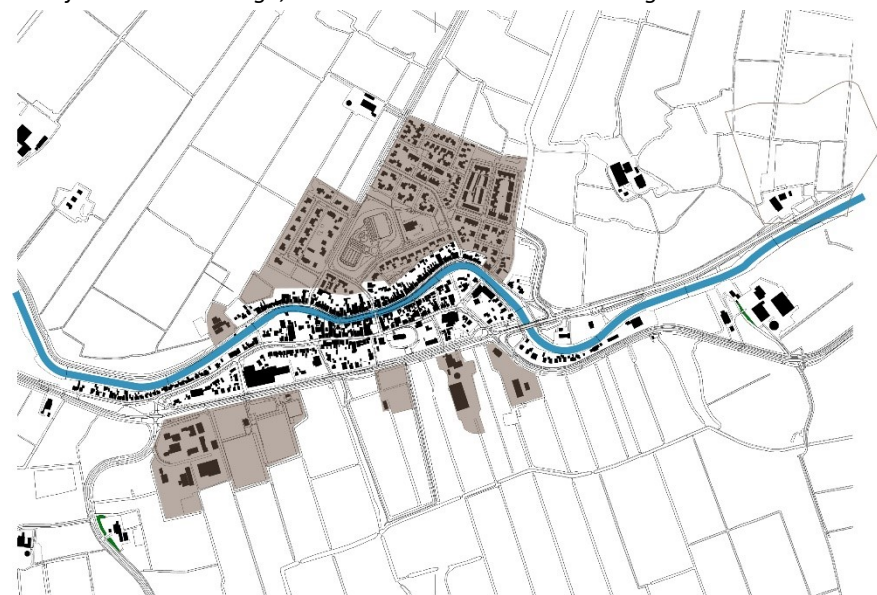
- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1;
- In Jubbega ligt het accent voor woningbouw op inbreiding en transformatie. Voor de voormalige schoollocatie wordt een bouwplan voorbereid met appartementen;
- Samen met dorpsbelang wordt gewerkt aan een dorpsgerichte woonvisie. Er wordt in kaart gebracht en geanalyseerd hoe de woningmarkt van Jubbega eruit ziet en hoe die zich ontwikkelt, aan welk woningtype voor welke doelgroep behoefte is. Ook wordt een verkenning gedaan waar die behoefte gerealiseerd kan worden;
- In overleg met gebruikers en omwonenden wordt de omgeving van de Kompanije in de toekomst groener en klimaatbestendiger gemaakt;
- Voor het centrum van Jubbega gelden specifieke uitgangspunten uit paragraaf 6.4.8 en voor het dorpslint Jubbega-Schurenga en Hoornsterzwaag zijn de uitgangspunten van het lint Schoterlandseweg van toepassing. Zie paragraaf 6.3.1.

6.7.6 Woonbuurten en overig bebouwde kom Aldeboarn

6.7.6.1 Ontstaansgeschiedenis

Aldeboarn is ontstaan als een verzameling van terpen op de kleiafzettingen van de Boorne. Later is de woonbebouwing aan de noordzijde diverse keren uitgebreid. Aan de zuidkant liggen diverse voorzieningen.

Aldeboarn kent op dit moment 1560 inwoners. Aldeboarn heeft onder andere twee basisscholen, een supermarkt, een dorps huis en diverse sportvoorzieningen. Daarnaast heeft Aldeboarn een kleinschalig bedrijventerrein Bornego, ten zuiden van de Provinciale weg.

6.7.6.2 Kernkwaliteiten

- Aldeboarn heeft voorzieningen op het gebied van onderwijs, sport en winkels, maar is voor een deel ook afhankelijk van andere kernen;
- Ligging aan de Boorne (onderdeel van de turfroute).

6.7.6.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Aldeboarn wordt gekenmerkt als een rustige woonomgeving. Aan de zuidkant van het dorp, langs de Provinciale weg zijn diverse andere functies zoals de supermarkt, het bedrijventerrein en de sportvoorzieningen. Dit wordt gezien als een gemengd gebied.

6.7.6.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 zijn een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden geschetst. Specifiek voor dit deelgebied spelen daarnaast de volgende ontwikkelingen en opgaven:

- Door vergrijzing en ontgroening staan voorzieningen in het dorp onder druk. Richting 2030 neemt het leerlingaantal gestaag af. Vanuit het dorp wordt daarom ook nagedacht over de toekomst van diverse voorzieningen in het dorp;
- Voor Aldeboarn is een woonanalyse gemaakt. Het doel daarvan is om in beeld te krijgen of het woningaanbod compleet is, wat er nog nodig is, voor wie en waar;

- In Aldeboarn zijn veel buurten voor de oorlog of kort daarna gebouwd. Voor deze buurten is sprake van een flinke verduurzamings- en kwaliteitsopgave.
- Rondom Aldeboarn speelt de landbouwtransitie van het veenweidegebied. Met de cultuurhistorische kwaliteiten als basis, liggen hier kansen om toerisme en recreatie in Aldeboarn een impuls te geven. Bijvoorbeeld door de dorpskern beter te verbinden met De Deelen en het omliggende gebied.

6.7.6.5 Aandachts- en uitgangspunten

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1;
- In het kader van een dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) werken we samen met het dorp aan de ontwikkeling van Aldeboarn;
- In Aldeboarn ligt het accent voor nieuwbouw vooralsnog op het afronden van bestaande woningbouwlocaties, het opvullen van lege plekken (inbreiding) en functieverandering bij leegstaande gebouwen. Op basis van de gemaakte woonanalyse kijken we samen met het dorp wat er nog meer nodig is;
- In de nota onderwijshuisvesting wordt voor de periode 2026-2030 een haalbaarheidsonderzoek aangekondigd naar de huisvesting van de scholen in Aldeboarn. Daarbij kijken we samen met de schoolkoepels ook naar de optie van samenvoeging of fusie;
- Vrijkomende schoollocatie kan eventueel worden benut voor woningbouw;
- Handhaven bestaande omvang bedrijventerrein?
- Voor de dorpskern van Aldeboarn (beschermde dorpsgebied) gelden specifieke uitgangspunten uit paragraaf 6.4.9.

6.7.7 Woonbuurten Tjalleberd

6.7.7.1 Ontstaansgeschiedenis

Op de kruising van de Aengwirderweg en de Pastorielaan zijn bij Tjalleberd in de loop van de tijd een aantal dorpsuitbreidingen gerealiseerd. In dit gebied zijn ook de voorzieningen van de Streek geconcentreerd zoals MFA Aengwirden, een school en diverse sportverenigingen.

6.7.7.2 Kernkwaliteiten

- Tjalleberd is lokaal voorzienend op het gebied van onderwijs en sport;
- Wonen in contact met het landschap.

6.7.7.3 Functionele gebiedsomschrijving

Dit deelgebied wordt gekenmerkt als een rustige woonomgeving. Functiemenging is vooral aan de orde in het dorpslint (zie deelgebied Aengwirden).

6.7.7.4 Ontwikkelingen en opgaven

- In 2019 is er samen met KAW onderzoek gedaan naar de woningbehoefte in Tjalleberd. Daarbij is geconstateerd dat de vraag naar woningbouw in kleinere kernen terugloopt. De focus ligt daarom op het verbeteren van het bestaand bebouwd gebied en het afronden van bestaande woningbouwlocaties. Daarbij moet goed worden gekeken naar de toekomstige behoefte in het dorp. In Tjalleberd worden deze conclusies meegewogen bij de verdere invulling van woningbouwlocatie de Eide;
- Het dalen van de bodem en de daardoor noodzakelijke aanpassingen van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen

6.7.7.5 Ambities- en uitgangspunten

- Woningbouwlocatie de Eide is de eerst aangewezen plek voor nieuwbouw van woningen in Aengwirden. Verder ligt het accent op het invullen of transformeren leegstaande gebouwen, zoals leegstaande schoolgebouwen of vrijkomende agrarische bedrijven;
- Na realisatie van de nieuwe school in Tjalleberd zijn de maatschappelijke functies op één plek geconcentreerd. Daarmee kan Aengwirden de komende jaren vooruit op het gebied van voorzieningen.

6.7.8 Woonbuurten Nieuwehorne-Oudehorne

6.7.8.1 Ontstaansgeschiedenis

Oudehorne ontstond in de late Middeleeuwen aan de Binnenweg (nu Schoterlandseweg). Nabij de splitsing van de Binnenweg ontstond aansluitend het streekdorp Nieuwehorne. Het dorp heeft zich ontwikkeld op de plaats waar vanaf de Schoterlandse Compagnonsvaart de Vierde Wijk liep. Op deze plek kwam ook de dorpskerk. Aan weerszijden van het dorpslint zijn na de oorlog verschillende woonbuurten gerealiseerd.

Het dorp Nieuwehorne heeft circa 1440 inwoners en heeft een voorzienende functie voor het direct omliggende gebied. Er is onder andere een basisschool, dorpshuis de Kiekenhof, een supermarkt en diverse sportvoorzieningen. Oudehorne heeft circa 850 inwoners en heeft een eigen basisschool.

6.7.8.2 Kernkwaliteiten

- Nieuwehorne is lokaal voorzienend op het gebied van onderwijs, sport en winkels;
- Wonen in een groene setting. Veel (groene) verbindingen met het omliggende coulissenlandschap

6.7.8.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Nieuwehorne wordt gekenmerkt als een rustige woonomgeving. Functiemenging komt voor in het dorpslint (zie deel gebied Schoterlandseweg).

6.7.8.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 staan een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden beschreven. Specifiek voor dit deelgebied zijn de volgende ontwikkelingen en opgaven aan de orde:

- Op de voormalige voetbalvelden wordt woningbouwlocatie de Fjilden ontwikkeld. De opgave is dat in dit gebied voldoende kavels worden verkocht in een groen, dorps woonmilieu. Omdat de kavelverkoop achterblijft, is het project opgeknipt in twee fases waarbij wordt gekeken naar een tijdelijke invulling van de fase 2.
- Vergrijzing en ontgroening zetten de voorzieningen in het dorp op de langere termijn onder druk. Het leerlingaantal op de twee scholen in Nieuwehorne en Oudehorne neemt richting 2030 gestaag af. In de nota onderwijshuisvesting wordt voor de periode 2026-2030 een haalbaarheidsonderzoek aangekondigd naar vernieuwing of samenvoeging van de Wijbrandischool en Sevenaerschool.

Fasering van het woningbouwproject de Fjilden

6.7.8.5 Ambities- en uitgangspunten

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1
- Uitgangspunten voor het dorpslint langs de Schoterlandse weg vind je in paragraaf 6.5.5;
- Woningbouwlocatie de Fjilden is de eerst aangewezen plek voor nieuwbouw van woningen. Verder ligt het accent qua woningbouw op het invullen of transformeren van leegstaande gebouwen, zoals leegstaande schoolgebouwen of vrijkomende agrarische bedrijven;
- We kijken naar een tijdelijke invulling van fase 2 van het woningbouwproject de Fjilden. Uitgangspunt is dat dit een meerwaarde heeft voor het dorp;

6.7.9 Woonbuurten Oranjewoud

6.7.9.1 Ontstaansgeschiedenis

De dorpskern van Oranjewoud grenst aan het landgoederenlandschap Oranjewoud. Het dorp Oranjewoud is in tweeën gedeeld na het verleggen van de Rijksweg A32. Het grootste deel van de woningen komt uit de vooroorlogse periode, maar er zijn ook buurten die gebouwd zijn na de oorlog zoals de wijk Oranjewoud-Noord.

Het dorp Oranjewoud heeft ongeveer 1600 inwoners. Het dorp heeft een basisschool, maar is voor veel voorzieningen aangewezen op Heerenveen. In het dorp wonen relatief veel senioren (23% is ouder dan 65).

6.7.9.2 Kernkwaliteiten

- Karakteristieke (veelal) vooroorlogse bebouwing. Deels gelegen binnen Beschermd Dorpsgezicht Oranjewoud;
- Uitstekende ontsluiting via de A32;
- Gelegen in het landgoederenlandschap Oranjewoud

6.7.9.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Oranjewoud wordt gekenmerkt als een rustige woonomgeving. Het deel ten oosten van de snelweg is een woonbuurt in een groene setting, terwijl het deel ten westen stedelijker van aard is en ook wat meer functiemenging kent.

6.7.9.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 zijn een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden geschetst. Specifiek voor Oranjewoud geldt dat veel woningen voor de oorlog of kort daarna gebouwd. Voor deze buurten is sprake van een verduurzamings- en kwaliteitsopgave. De woningen moeten geschikt worden gemaakt voor de toekomst.

6.7.9.5 Ambities- en uitgangspunten

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1;
- In de dorpskom van Oranjewoud wordt naar aard en schaal gebouwd. Het accent ligt hier op inbreiding en transformatie;
- Als er gebouwd wordt binnen het Beschermd Dorpsgezicht, moet rekening gehouden worden met de hier aanwezige kernkwaliteiten (zie uitgangspunten in paragraaf 6.2.7).

6.7.10 Woonbuurten Oudeschoot

6.7.10.1 Ontstaansgeschiedenis

Oudeschoot ontstond in de late Middeleeuwen en is eeuwenlang de hoofdplaats van Schoterland is geweest. Oudeschoot ontwikkelde zich aanvankelijk west-oost langs de Schoterlandseweg. Na de oorlog heeft Oudeschoot ten zuiden van de kerk een eigen uitbreiding gekregen. Daarna is de rijksweg iets in oostelijke richting verplaatst waardoor de dorpskern van de oostelijk gelegen streek is afgesneden. Intussen was de plaats Heerenveen in zuidelijke richting zo sterk gegroeid dat dit gedeelte van Oudeschoot als zelfstandig dorp werd opgeslokt door de grote buur. Dat proces is versterkt toen de weg tot autosnelweg is omgebouwd.

Oudeschoot heeft op dit moment ongeveer 1550 inwoners. Voorzieningen zijn onder andere een basisschool, MFA Skoatterhûs, een gymzaal en een dorpswinkel.

6.7.10.2 Kernkwaliteiten

- Uitstekende ontsluiting via de A32;
- Gelegen nabij landgoederenlandschap Oranjewoud

6.7.10.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Oudeschoot wordt gekenmerkt als een rustige woonwijk met voornamelijk woonfuncties. Functiemenging komt voor in het dorpslint (zie deelgebied Schoterlandseweg).

6.7.10.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 zijn een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden opgenomen. Specifiek voor Oudeschoot geldt dat veel woningen kort na de oorlog zijn gebouwd. Voor deze buurten is sprake van een verduurzamings- en kwaliteitsopgave. De woningen moeten geschikt worden gemaakt voor de toekomst.

6.7.11 De Knipe

6.7.11.1 Ontstaansgeschiedenis

De Knipe is een streekdorp van verschillende streken dat in de late Middeleeuwen ten noorden van de Tjonger is ontstaan. Bij de Knipe zijn twee dorpsuitbreidingen gerealiseerd: ten noorden en ten zuiden van de Compagnonsvaart. De Knipe heeft op dit moment ongeveer 1400 inwoners. Voorzieningen zijn onder andere een basisschool, MFA de Barte, en diverse sportverenigingen.

6.7.11.2 Kernkwaliteiten

- Aanwezigheid van lokale voorzieningen als MFC de Barte;
- Relatief dicht bij de A7 en op fietsafstand van centrum Heerenveen.

6.7.11.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van De Knipe kent een rustige woonomgeving. Functiemenging komt voor in het dorpslint (zie deelgebied Schoterlandse Compagnonsvaart).

6.7.11.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 zijn een paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden geschetst. Specifiek voor De Knipe zijn de volgende opgaven, ontwikkelingen en wensen aan de orde:

- Door vergrijzing en ontgroening staan voorzieningen in het dorp onder druk. Het leerlingaantal op de scholen neemt tot 2030 gestaag af. In 2018 is er in De Knipe een school gesloten, er wordt daarom ingezet op het in stand houden van de overgebleven school;
- Recreëren is in en rond De Knipe goed mogelijk, al kan de ontsluiting van het Oranjewoud worden verbeterd. Het bestaande wandelpad kan daartoe opgewaardeerd worden tot een fietsverbinding. Daarnaast speelt de wens om een zwemstrandje te realiseren.

6.7.11.5 Ambities- en uitgangspunten

- Uitgangspunten voor de lintbebouwing langs de Meyerweg en de Compagnonsvaart vind je in paragraaf 6.5.9;

- Uitbreiding van de dorpskom is op dit moment niet aan de orde. Het accent ligt voorlopig op het invullen van lege plekken (inbreiding) en functieverandering bij leegstaande bebouwing;
- Wanneer zich concrete werkzaamheden of ontwikkelingen voordoen, bekijken we of wensen met betrekking tot de gewenste fietsverbinding en zwemstrand kunnen worden meegenomen.

6.7.12 Mildam

6.7.12.1 Ontstaansgeschiedenis

Mildam is een streekdorp aan de Schoterlandseweg van Oudeschoot naar Donkerbroek dat in de late Middeleeuwen is ontstaan als Brongerga nabij een plaats waar de Tjonger kon worden overgestoken. Daar heeft het dorp zijn latere naam ook aan te danken. Er ligt nu een ijzeren ophaalbrug. Aan de Schoterlandseweg staat ook de herberg 'Het Wapen van Schoterland', een reeks vroege (1922) woningwetwoningen en de gereformeerde kerk uit 1857 met een in 1950 vernieuwde gevel.

Mildam heeft op dit moment ongeveer 680 inwoners. Voorzieningen zijn onder andere een basisschool en diverse sportverenigingen. Daarnaast staat Mildam bekend om de aanwezigheid van de Ekokathedraal van Louis le Roy. Deze bijzondere plek trekt jaarlijks circa 10.000 bezoekers (zie deelgebied Woudontginning in paragraaf 6.9.7).

6.7.12.2 Kernkwaliteiten

- Uitstekende ontsluiting via de A32 en de Schoterlandseweg;
- Gelegen nabij landgoederenlandschap Oranjewoud en het Ketliker Schar;

6.7.12.3 Functionele gebiedsomschrijving

Een groot deel van Mildam is een rustige woonomgeving. Functiemenging komt voor in het dorpslint (zie deel gebied Schoterlandseweg).

6.7.12.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.7.1 zijn de paar algemene opgaven en ontwikkelingen voor woongebieden geschetst. In Mildam zijn er geen specifieke toevoegingen op deze opgaven.

6.7.12.5 Ambities- en uitgangspunten

- Algemene uitgangspunten voor woongebieden zijn opgenomen in paragraaf 6.7.1;
- Uitgangspunten voor het dorpslint langs de Schoterlandse weg vind je in paragraaf 6.5.5.

6.8 Bedrijventerreinen

6.8.1 Beschrijving algemene uitgangspunten bedrijventerreinen

6.8.1.1 Algemeen

De bedrijventerreinen zijn over het algemeen monofunctioneel ingericht; ze zijn bedoeld voor commerciële activiteiten. Tussen de bedrijventerreinen onderling bestaan wel enkele verschillen. Op een aantal terreinen (op grotere afstand van woonwijken) zijn vooral zwaardere bedrijven gevestigd, terwijl op andere plekken ook andere functies voorkomen, zoals perifere detailhandel.

De openbare ruimte is in de meeste gevallen sober en efficiënt ingericht. De meeste bebouwing is functioneel en zakelijk, waarbij op zichtlocaties langs snelwegen vaak wat meer aandacht is besteed aan de vormgeving.

6.8.1.2 Opgaven en ontwikkelingen

Door klimaatverandering krijgen we in de toekomst te maken met extra wateroverlast en hittestress. Dit speelt met name in gebieden waar veel verharding of grote gebouwen aanwezig zijn, zoals bedrijventerreinen. Daarom wordt onderzoek gedaan naar de maatregelen die nodig zijn om het bedrijventerrein op dit onderdeel toekomstbestendig te maken.

6.8.1.3 Algemene uitgangspunten en ambities

Voor de bedrijventerreinen zijn de volgende algemene uitgangspunten van belang:

- Op bedrijventerreinen bieden we maximaal ruimte voor (economische) ontwikkeling. Daarbij is het uitgangspunt dat het woon- en leefklimaat ter plaatse van woonwijken voldoende is gewaarborgd. Ter plaatse van bedrijfswoningen op het bedrijventerrein vinden we een hogere milieubelasting acceptabel;
- Bedrijven die externe veiligheidsrisico's met zich meebrengen zijn alleen toegestaan als de risico's voldoende op voorhand in beeld zijn gebracht en

er in overleg met de Veiligheidsregio gedegen plannen zijn gemaakt voor de bestrijding van calamiteiten en de maatregelen voor zelfredzaamheid;

- Het toestaan van nieuwe bedrijfswoningen is over het algemeen niet wenselijk omdat de ontwikkelmogelijkheden van bedrijven op slot kan zetten. Langs de randen van bedrijventerreinen zien we af en toe wel mogelijkheden voor het realiseren van bedrijfswoningen of woon-werkkavels. Dit is een kwestie van maatwerk, waarbij de ontwikkelmogelijkheden van bestaande bedrijven zwaar meewegen;
- Voor grote delen van bedrijventerreinen geldt een welstandsluw regime. Dit betekent dat de gemeente alleen handhaaft in het geval van welstandsexcessen. Langs hoofdassen en snelwegen is sprake van zichtlocaties en is meer representatieve bebouwing gewenst; hier gelden wel welstandseisen;
- Op dit moment wordt voor diverse bedrijventerreinen onderzoek gedaan naar maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie. Doel is in het openbaar gebied en op particulier terrein maatregelen te realiseren waarmee het bedrijventerrein toekomstbestendig wordt en een rol kunnen spelen in het natuurnetwerk;
- Op een aantal bedrijventerreinen zijn mogelijkheden voor perifere detailhandel aanwezig. Businesspark Fryslân zien we als primaire locatie voor perifere detailhandel. Op andere terreinen willen we terughoudend zijn met detailhandelsmogelijkheden, om zo de vitaliteit van de centrumgebieden te waarborgen. In ons detailhandelsbeleid werken we dit verder uit.

6.8.2 Heerenveen-Zuid

6.8.2.1 Ontstaansgeschiedenis

Het bedrijventerrein Heerenveen-Zuid / Nieuwsoort is ontstaan in de jaren '50. Het is destijds ontwikkeld voor de uitplaatsing van bedrijven uit het centrum van Heerenveen. Batavus was het eerste bedrijf dat zich vestigde in 1956. Later volgde onder andere vetmelterij Smilde en diverse metaalproductiebedrijven. Het bevat een grote diversiteit aan bedrijven en wordt daarom gezien als een gemengd bedrijventerrein. Omdat het terrein ten opzichte van nieuwere terreinen verouderd was, is het in 2002 gerevitaliseerd.

6.8.2.2 Kernkwaliteiten

- Grotendeels goed bereikbaar via snelweg A32.
- Een aantal grotere, beeldbepalende bedrijven gevestigd;
- Groene en oorspronkelijke landschappelijke structuren langs de Heremaweg, de Rotstergaastweg, de spoorlijn en overgang naar het beekdal van de Tjonger.

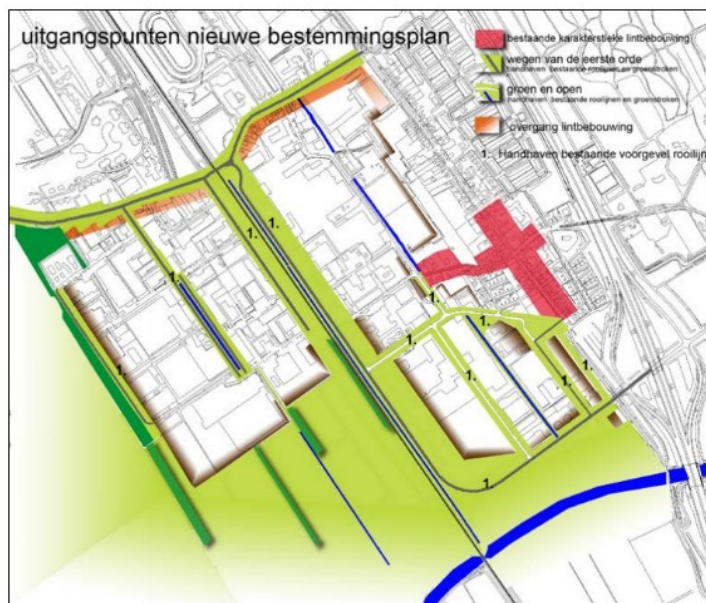
6.8.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het gebied is vooral gericht op (zwaardere) bedrijfsfuncties. Langs de randen van het gebied is sprake van een overgangsgebied. Kleinschaliger bedrijven zijn voornamelijk gesitueerd langs de Heremaweg/Rotstergaastweg, achter de kolfbaan en langs De Kuinder. Ook is hier een aantal reguliere (niet-bedrijfs)woningen aanwezig.

6.8.2.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.8.1 zijn een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen geschetst. Aanvullend daarop spelen de volgende specifieke opgaven:

- Het terrein is deels verouderd. De ruimtelijke kwaliteit laat te wensen over en door de diversiteit van bedrijven is het profiel van het bedrijventerrein niet altijd even duidelijk. Wel zitten er een aantal grotere bedrijven die ook samenwerken met andere bedrijven (Smilde Foods, Caparis Food Pack, Batavus).
- De oorspronkelijke landschappelijke structuren vormen een verbinding met het buitengebied/het landschap en vormen een aanknopingspunt voor het nader vorm te geven natuurnetwerk.

De stedenbouwkundige uitgangspunten van het bestemmingsplan uit 2012 staan nog grotendeels overeind

6.8.2.5 Ambities- en uitgangspunten

- Op het terrein zijn geen uitgeefbare kavels meer. Accountmanagement richt zich op versterken van de bestaande clusters/structuurversterkende bedrijven en herinvulling van leegkomende bebouwing;
- De groene structuren in het gebied blijven behouden en worden waar mogelijk verder versterkt om een rol te spelen op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit;
- Langs de Heremaweg en de Rotstergaastweg zien we mogelijkheden voor kleinschalige combinaties van werken en wonen. Waar mogelijk wordt daarbij het groene karakter van de Heremaweg en de Rotstergaastweg versterkt. Voor de locatie Jongbloed zijn dergelijke plannen al in ontwikkeling;
- In het kader van nieuw detailhandelsbeleid kijken we hoe we om willen gaan met onbenutte plancapaciteit voor perifere detailhandel.

6.8.3 Haskerveen en Ecopark de Wierde

6.8.3.1 Ontstaansgeschiedenis

Het gebied Haskerveen ligt ten noorden van de A7 en ten westen van het Heerenveens Kanaal. Het gebied rondom stortplaats de Dolten is later uitgebreid tot Ecopark de Wierde, waar de verwerkings- en scheidingsactiviteiten van Omrin plaatsvinden. In het kader van de ontwikkelingen van de A7-zone is het bedrijventerrein later stapsgewijs uitgebreid. Onlangs is hier het Nationaal Testlab Circular Plastics gevestigd. Ook ligt in dit gebied nog een voormalige zandwinplas.

6.8.3.2 Kernkwaliteiten

- Vanwege de ligging nabij de A7 grotendeels goed ontsloten via de snelweg en deels zichtlocatie;
- Clustervorming op het gebied van circulaire economie.

6.8.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

In het gebied komen voornamelijk zwaardere bedrijfsfuncties voor. Op dit terrein zijn de 2 bedrijven gevestigd, die vallen onder de categorie Besluit risico's zware ongevallen (BRZO). Dit zijn bedrijven die gevaarlijke stoffen verwerken en een grote impact op de omgeving kunnen hebben in het geval van calamiteiten.

6.8.3.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.8.1 zijn een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen geschetst. Aanvullend daarom speelt voor dit terrein de volgende opgaven en ontwikkelingen:

- Op Haskerveen ontstaat een concentratie van partijen die actief zijn op het gebied van hergebruik van kunststoffen/plastics. O.a. de Kunststofscheidingsinstallatie (KSI) van Omrin, Midwaste en HVC is hier gerealiseerd. Dit heeft een aantrekkende werking op partijen die deze reststoffen weer verwerken tot nieuwe producten (bv. Morssinkhof). Ook het Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics (proeffabriek voor mechanische recycling) is hier gevestigd. Daarmee kan het gebied een prominente rol gaan spelen in de ontwikkeling van Heerenveen tot circular valley.
- In het gebied komen diverse hoogspanningsleidingen bij elkaar bij hoogspanningsstation Oudehaske. Dit station wordt de komende jaren uitgebreid in verband met de verzwaring van het net. Dit geeft (koppel)kansen voor het gebied in het kader van de energietransitie. Zo wordt voor de zandwinplas onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om koude- en warmte op te slaan en zal een (drijvend) zonnepark gerealiseerd worden.

6.8.3.5 Ambities- en uitgangspunten

- Nog niet uitgegeven kavels in het gebied Haskerveen worden in beginsel gereserveerd voor het verder versterken van een cluster op het gebied van circulaire economie. De in voorbereiding zijnde Visie Circular Valley geeft hier nadere invulling en richting aan;
- De hoogspanningsmasten en infrastructuur in het gebied brengen diverse ruimtelijke beperkingen met zich mee. Bij planvorming houden we hier rekening mee.

6.8.4 Kanaal

6.8.4.1 Ontstaansgeschiedenis

Bedrijventerrein Kanaal is ontstaan als traditioneel bedrijventerrein aan het Heerenveens Kanaal. Naast watergebonden bedrijvigheid, staan hier bedrijven uit zwaardere milieucategorieën. Het gebied wordt begrensd door de A7, het Heerenveens Kanaal en de Spoorlijn Leeuwarden-Zwolle.

6.8.4.2 Kernkwaliteiten

- Diverse kavels ontsloten via het Heerenveens Kanaal door de beschikbaarheid van een insteekhaven en zwaairom;
- Groot deel van het terrein ligt op grote afstand van woonfuncties (mogelijkheden voor zwaardere milieucategorieën)

6.8.4.3 Functionele gebiedsomschrijving

Bedrijventerrein Kanaal is een industrieterrein met een zwaardere categorie bedrijvigheid. Rondom bedrijventerreinen Kanaal is een geluidszone van toepassing. Dit betekent dat gevoelige bestemmingen in de omgeving beschermd worden tegen de (gecumuleerde) geluidsproductie van het terrein. Omgekeerd betekent het dat bij woningbouw in de omgeving van het gebied (binnen de geluidzone) rekening moet worden gehouden met de geluidsproductie van bedrijven. Daarnaast zijn er verschillende bedrijven gevestigd die gevaarlijke stoffen verwerken en geur- of stofhinder kunnen veroorzaken.

Op dit terrein is één bedrijf gevestigd, dat valt onder de categorie Besluit risico's zware ongevallen (BRZO). Dit zijn bedrijven die gevaarlijke stoffen verwerken en een grote impact op de omgeving kunnen hebben in het geval van calamiteiten.

6.8.4.4 Opgave en ontwikkelingen

In paragraaf 6.8.1 zijn een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen geschetst. Aanvullend daarop spelen voor dit terrein de volgende opgaven en ontwikkelingen:

- De vaarweg van Heerenveen naar het Prinses Margrietkanaal is geschikt voor beroepsvaart en daarmee een belangrijk onderdeel van de multimodale ontsluiting van Heerenveen. Naar aanleiding van het provinciale besluit om geen ontheffingen meer te verlenen voor klasse Va schepen naar Heerenveen, heeft de gemeente onderzoek laten uitvoeren naar de mogelijkheden om een deel van deze beroepsvaarweg om te leggen en in te bedden in de gehele gebiedsontwikkeling. Mede op basis van het onderzoek en de onderliggende maatschappelijke kosten/batenanalyse hebben provincie en gemeente eind 2019 besloten nog geen maatregelen te treffen;
- Op 22 juni 2020 heeft de gemeenteraad besloten tot een bijdrage voor de realisatie van een calamiteitenroute op het bedrijventerrein.

6.8.4.5 Ambities- en uitgangspunten

- Bij de realisatie van nieuwe bedrijvigheid in het gebied wordt de gezamenlijke geluidsproductie getoetst aan de geluidszone;
- Provincie en gemeente blijven monitoren of de binnenhaven van Heerenveen op deze manier in de toekomst passend bereikbaar is;
- Met de realisatie van een nieuwe calamiteitenroute wordt de mogelijkheid om calamiteiten te bestrijden en om het gebied te ontvluchten verbeterd;
- Voor het faciliteren van grotere schepen over het Heerenveens Kanaal streven provincie en gemeente maatwerk na.

6.8.5 Bedrijventerrein Leeuwarder Straatweg

6.8.5.1 Ontstaansgeschiedenis

Tussen de lintstructuur langs de (voormalige) Rijksweg en de Heresloot ligt het bedrijventerrein Leeuwarder Straatweg. In de strook grond tussen de

Heresloot en de Leeuwarderstraatweg bevindt zich het oudste bedrijventerrein van Heerenveen.

6.8.5.2 Kernkwaliteiten

Bereikbaar via de Heresloot.

6.8.5.3 Functionele gebiedsomschrijving

De bedrijvigheid heeft zich, vooral in het zuidelijke gedeelte, vermengd met de oorspronkelijke lintbebouwing. Hierdoor is hier een menging van wonen en werken ontstaan. Meer naar het noorden heeft het gebied een zuiver industrieel karakter. De woonfunctie beperkt zich hier over het algemeen tot bedrijfswoningen. De bedrijvigheid is voor een deel watergebonden, vanwege de ligging aan de Heresloot.

6.8.5.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.8.1 zijn een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen geschetst. Aanvullend daarop spelen voor dit terrein geen specifieke opgaven.

6.8.5.5 Ambities- en uitgangspunten

Het bedrijventerrein blijft in de huidige omvang bestaan, waarbij de huidige bedrijven hun de (perceelsgebonden) ontwikkelmogelijkheden behouden.

6.8.6 Businesspark Friesland en bedrijventerrein Nijehaske

6.8.6.1 Ontstaansgeschiedenis

Businesspark Friesland (BPF) is een modern bedrijvenpark dat is bedoeld voor hoogwaardige bedrijven in de lichte industrie, distributie en groothandel. Een groot deel van de Perifere Detailhandel Vestigingen (PDV) in Heerenveen is gevestigd op het Business Park Friesland. Vooral op het gebied van bouwmarkten en doe-het-zelf-zaken is er sprake van een forse clustering, 80% van het verkoopvloeroppervlak in deze branche in Heerenveen is hier te vinden.

De gronden ten zuiden van de Jousterweg vormen het bedrijventerrein Nijehaske, grenzend aan de gelijknamige woonwijk. Op dit terrein is deels perifere detailhandel gevestigd en combinaties van wonen/werken.

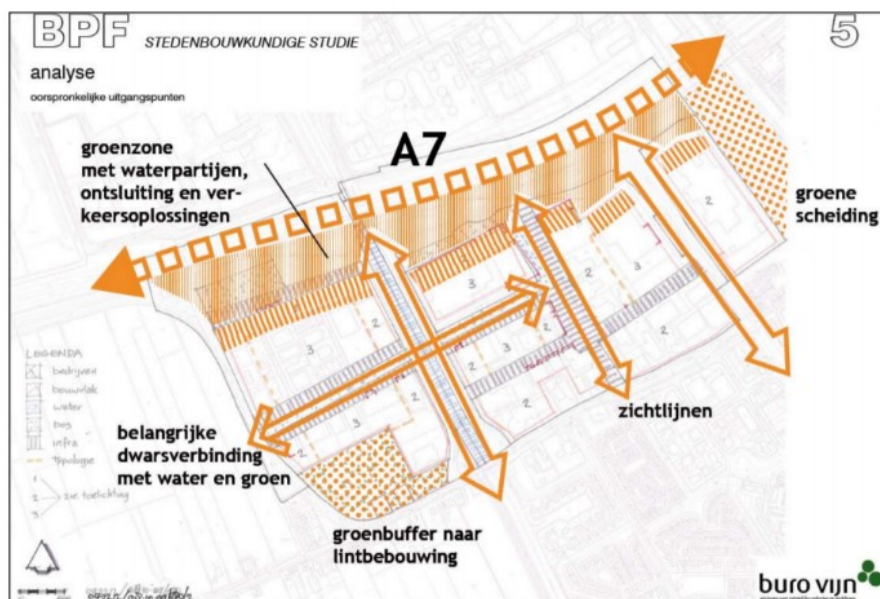

6.8.6.2 Kernkwaliteiten

- Zichtlocatie aan de A7. De zone langs de A7 heeft een generieke bedrijvenbestemming, maar staat ook kantoren toe;
- Goede ontsluiting door ligging nabij de snelweg;
- Sterke clustervorming op het gebied van PDV;
- Gevarieerd aanbod;
- Jousterweg als historische structuur.

6.8.6.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het gebied is gekenmerkt als een bedrijventerrein, met een sterk accent op perifere detailhandel. Aan de westzijde is een deel waarin een aantal kantorenfuncties zijn gerealiseerd en waar in het bestemmingsplan mogelijkheden zitten voor verdere ontwikkeling van deze functie.

6.8.6.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.8.1 staan een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen. Aanvullend daarop spelen voor dit terrein de volgende opgaven en ontwikkelingen:

- De ruimtelijke kwaliteit laat op een paar plekken te wensen over. Het oogt nu meer als een bedrijventerrein dan als een grootschalig winkelgebied. Rondom de detailhandelsfuncties is een meer representatieve uitstraling gewenst en meer ruimte voor voetgangers en fietsers. Deels ligt dit op het pad van particulieren. Ook de kwaliteit van de openbare ruimte langs de Jousterweg kan worden verbeterd;
- Met betrekking tot perifere detailhandel is regelmatig sprake van zaken die hun assortiment uitbreiden buiten de gebruikelijke producten (branchevervaging). Concurrentie met het centrum is daarbij ongewenst. Dit vraagt om een nadere uitwerking in het detailhandelsbeleid.

6.8.6.5 Ambities- en uitgangspunten

- BPF is in Heerenveen de primaire locatie voor de vestiging van perifere detailhandel. Bij het opstellen van nieuw detailhandelsbeleid worden de mogelijkheden voor perifere detailhandel verder begrensd;
- De groen- en waterstructuur geven het gebied een representatieve uitstraling. Behoud van deze structuren is daarom een belangrijk uitgangspunt. De structuren kunnen gebruikt en versterkt voor opgaven op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit;
- De groenbuffer tussen BPF en woonbebouwing aan de Jousterweg in zuidwesthoek van het bedrijventerrein blijft in stand;
- Waar mogelijk wordt de ruimtelijke uitstraling van het terrein verbeterd. Daarbij denken we onder andere aan het verbeteren en vergroenen van de openbare ruimte langs de Jousterweg. Ook verleiden we ondernemers te om de uitstraling van hun kavels en gebouwen representatief gehouden. Waar het kan, worden combinaties gezocht met de opgave op klimaatadaptatie.

6.8.7 Internationaal Bedrijventerrein Friesland (IBF)

6.8.7.1 Ontstaansgeschiedenis

Het Internationaal Bedrijvenpark Friesland (IBF) ligt in de oksel van het klaverblad A7-A32 en is daarmee in alle windrichtingen optimaal ontsloten. Het terrein is in totaal bijna 300 ha groot en ruim opgezet om grootschalige en logistieke bedrijvigheid goed te accommoderen. IBF biedt plaats aan een sterk ontwikkeld logistiek cluster, inclusief aanverwante dienstverlening. Daarnaast is het zuivelcluster prominent aanwezig (Royal A-ware Foodgroep, Fonterra, Ausnutria Hyproca, Kaasmakerij Henri Willig).

Met het oog op het realiseren van een landschappelijk en functioneel goede overgang van de lintbebouwing aan Het Meer en de Zestienroeden naar het bedrijventerrein is een groene bufferzone in het gebied opgenomen.

6.8.7.2 Kernkwaliteiten

- Zichtzone ten zuiden, zuidoosten en oosten van het snelwegknooppunt A7/A32;
- Goede bereikbaarheid door directe aansluitingen op de A7 en A32;
- Aanwezigheid landschappelijke bufferzone;
- Een noord-zuidgerichte verkavelingsstructuur die is gebaseerd op het oorspronkelijke landschap;
- Clustervorming op het gebied van (duurzaam) transport en logistiek.

6.8.7.3 Functionele gebiedsomschrijving

Bedrijventerrein IBF is een industrieterrein met een zwaardere categorie bedrijvigheid. Rondom bedrijventerreinen IBF is een geluidszone van toepassing. Dit betekent dat gevoelige bestemmingen in de omgeving beschermd worden tegen de gecumuleerde geluidsproductie van het terrein.

Omgekeerd betekent het dat bij woningbouw in de omgeving van het gebied (binnen de geluidzone) rekening moet worden gehouden met de

geluidsproductie van bedrijven. De Kavels vormt een bedrijventerrein dat vooral gericht is op logistiek.

6.8.7.4 Ontwikkelingen en opgave

In paragraaf 6.8.1 zijn een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen geschetst. Aanvullend daarop spelen voor dit terrein de volgende opgaven en ontwikkelingen:

- Op het bedrijventerrein zijn veel logistieke bedrijven gevestigd. Het ontwikkelen van nieuwe voorzieningen op het gebied van logistiek zorgt ervoor dat deze bedrijven zich toekomstbestendig kunnen ontwikkelen. Bij de transitie naar duurzame energie, is het wenselijk dat deze bedrijven zoveel mogelijk gebruik gaan maken van duurzame brandstoffen.
- Op het IBF zijn nog diverse kavels uit te geven. In het kader van zuinig ruimtegebruik is het wenselijk om de resterende grond uit te geven aan bedrijven die passen bij het profiel van het terrein en daarbij zoveel mogelijk gronden te benutten.

6.8.7.5 Ambities- en uitgangspunten

- Inspanningen vanuit accountmanagement en acquisitie richten zich met name op het versterken van het bestaande cluster van logistieke activiteiten en aanverwante dienstverlening. Oftewel: behoud en versterking van bestaande partijen en het toevoegen/invullen van niches binnen het logistieke ecosysteem;
- De landschappelijk inpassing aan de oostzijde van IBF levert een bijdrage op het gebied van klimaatadaptatie, biodiversiteit en de beeldkwaliteit;
- De hoofdontsluitingsas en de noord-zuid-georiënteerde verkavelingsstructuur worden behouden en versterkt als ruimtelijke kwaliteiten van het terrein.

6.8.8 Bedrijventerrein Spikerboor

6.8.8.1 Ontstaansgeschiedenis

Een groot deel van bedrijventerrein Spikerboor werd gerevitaliseerd na de sloop van mengvoederfabriek UTD. De vrijgekomen ruimte werd bestemd voor kleinschalige bedrijven met een beperkte milieuhinder.

6.8.8.2 Kernkwaliteiten

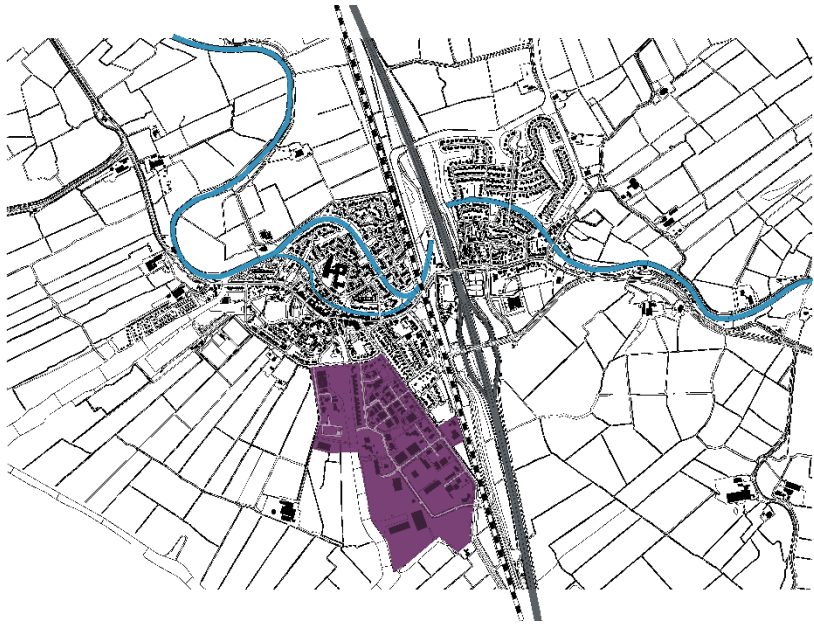
- Bedrijventerrein Spikerboor is goed bereikbaar door de ligging dichtbij de snelweg A32 en het treinstation van Akkrum;
- Diverse kavels worden ontsloten via de Polsleat.

6.8.8.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het bedrijventerrein Spikerboor bestaat uit verschillende deelgebieden. Op het deel van het terrein dat is gerevitaliseerd zijn vooral gemengde kleine en middelgrote bedrijven gevestigd. Bij een aantal kleinschalige bedrijven is een bedrijfswoning aanwezig. Een aantal bedrijven aan de Polsleatwei is gericht op watersport.

Aan de zuidwest- en zuidkant van het gebied zijn een aantal grootschalige bedrijven uit zwaardere milieucategorieën gevestigd. Deze maken deels gebruik

van de Polsleat als aan- en afvoerrote. Rondom bedrijventerreinen Spikerboor is een geluidszone van toepassing.

6.8.8.4 Ontwikkelingen en opgaven

In paragraaf 6.8.1 zijn een paar algemene opgaven voor bedrijventerreinen geschetst. Aanvullend daarop spelen voor dit terrein de volgende opgaven en ontwikkelingen:

- De Feansterdyk vormt de dorpsentree van Akkrum. Langs deze route is een representatieve uitstaling gewenst. Andere functies kunnen daar aan bijdragen;
- Bij de uitbreiding van bedrijfsactiviteiten worden gevoelige bestemmingen in de omgeving door (toetsing aan) de vastgestelde geluidszone beschermd tegen de (gecumuleerde) geluidsproductie van het terrein. Omgekeerd moet bij woningbouw in de omgeving van het gebied (binnen de geluidzone) rekening worden gehouden met de geluidsruimte van bedrijven;

6.8.8.5 Ambities- en uitgangspunten

- Langs de Feansterdyk zijn er mogelijkheden voor woon-werkkavels. Bij de realisatie van nieuwe functies wordt rekening gehouden met de milieuhinder én de ontwikkelmogelijkheden van de aanwezige bedrijvigheid.

6.8.9 Integrale gebiedsontwikkeling Klaverblad Noordoost

6.8.9.1 Ontstaansgeschiedenis

Op dit moment wordt de ontwikkeling van gebied Klaverblad Noordoost (KNO) voorbereid. KNO is een bijzonder plan vanwege het gevoerde proces (samen met de inwoners) als ook het te behalen inhoudelijke eindresultaat: een kwalitatief hoogwaardige en integrale gebiedsontwikkeling met een (duurzaam) bedrijventerrein, een zonnepark en natuurinclusieve landbouw. Op een bijzondere manier en in samenhang ingepast in het landschap.

6.8.9.2 Kernkwaliteiten

- Uniek profiel met een duurzame mix van bedrijventerrein, een zonnepark en natuurinclusieve landbouw;
- Kansen voor recreatief medegebruik en hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit.

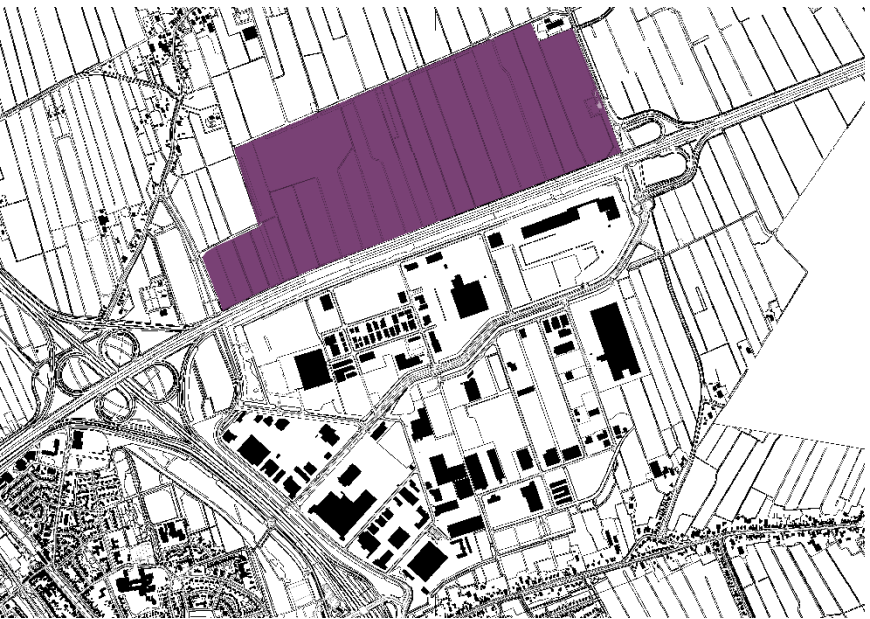
6.8.9.3 Functionele gebiedsomschrijving

Klaverblad Noordoost bestaat uit een aantal verschillende functies. Een deel wordt bestemd als bedrijventerrein. Daarnaast een deel met een zonnepark en een deel agrarisch (natuurinclusieve landbouw).

6.8.9.4 Ontwikkelingen en opgave

Omdat de beschikbaarheid van bedrijvenkavels op bestaande terreinen in Heerenveen terugloopt, wordt een deel van het gebied Klaverblad-Noordoost ingevuld met bedrijventerrein. Het bedrijventerrein wordt specifiek ontwikkeld om binnen de regio ruimte te bieden voor grotere bedrijven. Het bedrijventerrein heeft dan ook een (boven)regionale functie.

Na het doorlopen van een open planproces – het zogenaamde Sinnetafelproces - is voor het gebied een schetsplan gemaakt. Op basis daarvan heeft de gemeenteraad op 2 april 2019 besloten om een bestemmingsplan en een landschapsplan te ontwikkelen.

6.8.9.5 Aandachts- en uitgangspunten

- In totaal is er in het plan ruimte voor (netto) 20 hectare uitgeefbaar bedrijventerrein. Het gebied wordt in stappen ontwikkeld. KNO wordt in eerste instantie ingevuld met 60 hectare agrarisch gebied (natuurinclusieve landbouw), 30 hectare zonnepark en (netto) 10 hectare uitgeefbaar bedrijventerrein. Besluitvorming over de andere 10 hectare bedrijventerrein vindt in een later stadium plaats;
- Duurzaamheid speelt een centrale rol in het nieuwe bedrijventerrein. Op dit moment wordt gemerkt aan de criteria waaraan de te vestigen bedrijven moeten voldoen. De beoogde bedrijfscategorieën wordt daarnaast afgestemd op woonfuncties in de omgeving, zodat het woon- en leefklimaat van omwonenden beschermd is. Er wordt een milieueffectrapport gemaakt om de effecten in beeld te brengen en maatregelen te verkennen;
- De groene zone tussen KNO en de Streek blijft als open agrarisch gebied in stand. Binnen de gebiedsontwikkeling KNO wordt bekeken of recreatieve functies/verbindingen kunnen worden gerealiseerd. De recreatieve routes verbinden KNO via de groene zone met de Streek.
- In het schetsontwerp zijn zeven ontwerpprincipes opgenomen zoals:
 - het versterken van bestaande (zicht)lijnen in het landschap;
 - het reserveren van ruimte voor de hoogspanningsleiding en de Lelylijn;
 - en het aanhouden van een groene horizon vanaf de zijde van de Aengwilderweg.

Het schetsontwerp voor Klaverblad-Noordoost

6.9 Buitengebied

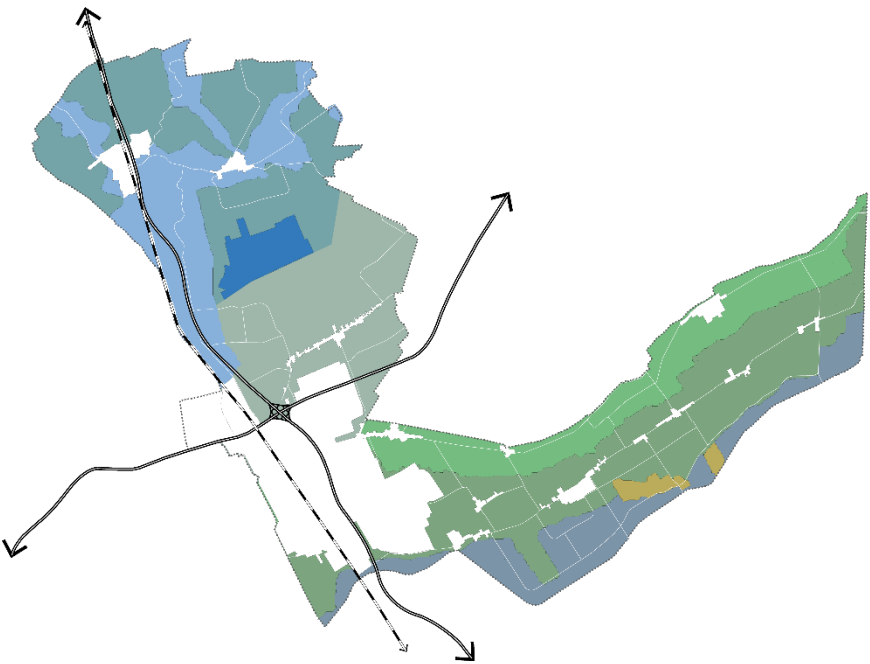
6.9.1 Kenschets en algemene uitgangspunten buitengebied

6.9.1.1 Algemeen

Het buitengebied heeft in belangrijke mate een agrarische functie. Veel gronden hebben een agrarische bestemming. Daarnaast zijn er ook aanzienlijke delen van het buitengebied bestemd voor natuur. Een combinatie van deze functies komt uiteraard ook voor (bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer).

Het buitengebied vormt voor veel inwoners en bezoekers ook een belangrijke plek om te recreëren. Er zijn daarom verschillende wandel-, fiets-, ATB- en ruitersporen.

Tussen de verschillende landschapstypen bestaan wel verschillen. Er zijn gebieden waar de oude, kleinschalige ontginningsstructuur nog grotendeels aanwezig is. Voorbeelden zijn de woudontginning en het klei-op-veengebied. De schaal van het landschap is hier kleiner. Daarnaast zijn er ook gebieden die zijn ingepolderd of later door middel van ruilverkaveling geschikt gemaakt voor de landbouw. Deze gebieden hebben vaak een grotere schaal. Voorbeelden zijn de veenpolder aan weerszijden van de Aengwilderweg en delen van de Tjongervallei.

6.9.1.2 Opgaven en ontwikkelingen

De opgaven voor het buitengebied staan al in het thematische deel van de visie (zie paragraaf 5.5). Samengevat gaat het om het volgende:

- De diversiteit van het landschap vormt een belangrijke kwaliteit van onze gemeente. We zorgen er daarom voor dat nieuwe ontwikkelingen passen in het landschap op een manier dat de verschillende landschapstypen herkenbaar blijven of zelfs worden versterkt;
- Voor de vrijkomende agrarische bedrijven is een nieuwe bestemming wenselijk. Zeker als het gaat om karakteristieke stelpoederijen of kop-

hals-rompboederijen. Met wonen, kleinschalige bedrijvigheid of toeristisch-recreatieve functies wordt een nieuwe invulling gegeven aan gebouwen die we graag behouden en onderhouden. Het omvormen van voormalig agrarische bedrijven naar een nieuwe bestemming, geeft mogelijkheden tot kwaliteitsverbetering door agrarische bebouwing te slopen die geen functie meer heeft.;

- Er liggen verschillende opgaven op het gebied van biodiversiteit en het waterbeheer. We grijpen ontwikkelen in het buitengebied aan kwaliteit aan het landschap toe te voegen en waar nodig te herstellen.

6.9.1.3 Algemene uitgangspunten en ambities buitengebied

Voor het buitengebied zijn de volgende ambities en algemene uitgangspunten van toepassing:

- Bij ontwikkelingen in het buitengebied zetten we in op het behouden en versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten die zijn genoemd in paragraaf 6.9.2 tot en met 6.9.9;
- In het gebied zetten we in op de ontwikkeling van landbouw met een duurzaam en natuurinclusief ontwikkelperspectief. In het buitengebied hebben agrarische bedrijven over het algemeen meer ontwikkelmogelijkheden dan in de linten en dorpskernen; we houden daarbij rekening met de ontwikkelruimte die is toekend met het vaststellen van de notitie Geurhinder 2015;
- Bij uitbreiding van bestaande erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting vanaf een bepaalde omvang vragen we daarnaast om een extra investering in het landschap (kwaliteitsimpuls). Deze omvang verschilt per landschapstype (zie paragraaf 6.9.2 tot en met 6.9.8). De methodiek hiervoor is beschreven in paragraaf 5.5.2 en werken we nog verder uit;
- Vrijkomende agrarische bedrijven willen we een passende bestemming geven. Daarbij bieden we mogelijkheden voor toeristisch-recreatieve functies, kleinschalige vormen van wonen en bedrijvigheid. Bij het slopen van agrarische bebouwing geven we (vanaf een bepaalde omvang) bouwrechten voor de realisatie van een nieuwe woning. Daarmee wordt de sanering van verouderde agrarische bebouwing betaald (ruimte-voor-ruimte). De exacte mogelijkheden voor vrijkomende agrarische bedrijven werken we nog uit in een programma;
- Nieuwe woonerven of agrarische erven in het buitengebied zijn mogelijk wanneer hiermee een bestaand (milieu)knelpunt wordt opgelost (bijvoorbeeld de verplaatsing van een agrarisch bedrijf dat niet verder kan groeien). Daarnaast zijn er mogelijkheden om een nieuwe woning te bouwen wanneer er (voormalig) agrarische bebouwing wordt gesaneerd (ruimte-voor ruimte). In die gevallen wordt een locatie gezocht die past bij het bebouwingsbeeld van het landschapstype (zie kernkwaliteiten per landschapstype in paragraaf 6.9.2 tot en met 6.9.8);
- Bij het realiseren van zonneparken en solitaire windmolens houden we rekening met de bestaande kernkwaliteiten. Bij grotere initiatieven vragen we om een kwaliteitsimpuls (versterken van de kernkwaliteiten). Dit werken we verder uit in ons zonneparken- en windbeleid;

- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. Daarbij zetten we in op slimme groei; waarbij toerisme en de kernkwaliteiten van een gebied elkaar versterken, bijvoorbeeld door bij te dragen aan herstel en behoud van (cultuur)historie, versterken van routestructuren, de leefbaarheid en beleefbaarheid;
- Bij het aanplanten van nieuwe landschapsstructuren en het vergroten van het waterbergend vermogen houden we nadrukkelijk rekening met de landschappelijke kenmerken en de biodiversiteit. We versterken het natuurnetwerk door zoveel mogelijk gebieden en gebiedjes met elkaar te verbinden. We kiezen daarbij voor gebiedseigen soorten en variatie.

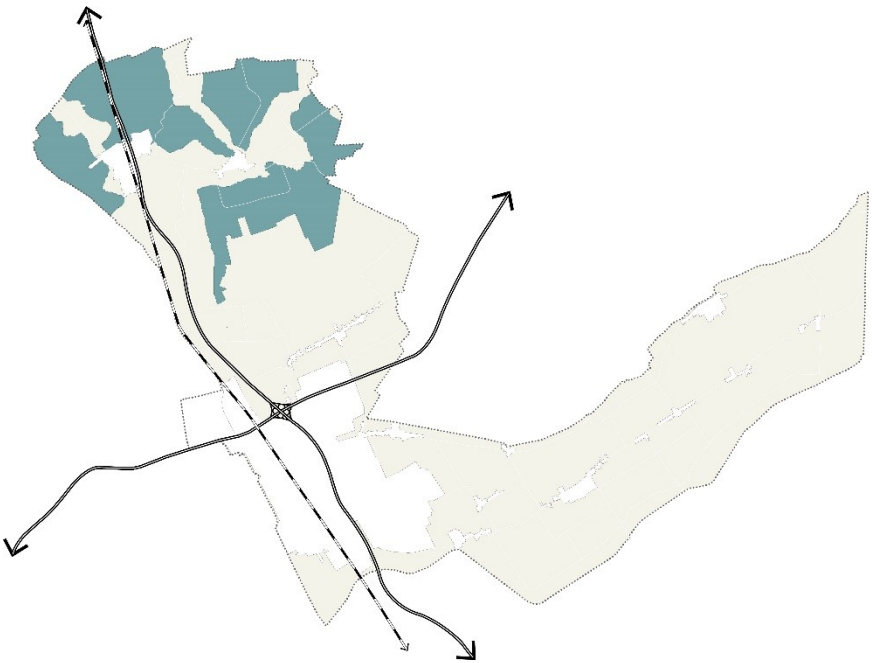
Specifieke uitgangspunten per landschapstype zijn beschreven in de volgende paragrafen.

6.9.2 Veenweidegebied

6.9.2.1 Ontstaansgeschiedenis

Aan de noordzijde van onze gemeente ligt het veenweidegebied. Het landschappelijke beeld in dit gebied wordt bepaald door de aanwezigheid van een pakket laagveen in de ondergrond. Het dorp Aldeboarn ligt midden in het gebied. Rondom Akkrum ligt ook een aantal gebieden waar een dik veenpakket aan de oppervlakte ligt. Daarnaast grenst het gebied aan De Deelen en de Hooivaart in het zuiden en via de Wijde Ee aan Nationaal Park de Alde Feanen in het noorden.

Bewoning in het gebied bestaat van origine uit verspreid liggende bebouwing op hoger gelegen terpen. Deze terpen kennen deels beschermde archeologische waarden. Aan deze oude structuren zijn later verschillende ruilverkavelingswegen en boederijen toegevoegd. Bijvoorbeeld langs de Fjurlanswei.

6.9.2.2 Kernkwaliteiten

Kenmerkende kwaliteiten van het veenweidegebieden die we willen behouden en versterken:

- In de veenbodem is veel koolstof (CO₂) vastgelegd. Door het hoge organisch stof gehalte is de bodem vruchtbaar en kan deze veel vocht vasthouden. Behoud van dit veenpakket is daarom wenselijk;
- Grootschalige openheid en ruime zichtlijnen, doordat er weinig bebouwing en opgaande beplanting aanwezig is;
- Verspreid liggende bebouwing op terpen. Veelal agrarische erven of voormalige boerderijen met karakteristieke stelp of kop-hals-romp boerderijen. Door de aanwezige erfbeplanting vormen de erven groene bakens in het landschap;
- Waterrijke omgeving met (deels) bevaarbare waterverbindingen;
- Het opkwellende grondwater van de hogere zandgronden heeft over het algemeen een goede kwaliteit, is rijk aan mineralen (vooral kalk en ijzer).
- Verschillende natte natuurgebieden en percelen met agrarisch natuurbeheer (weidevogelbeheer);
- De verkavelingsstructuur bestaat uit smalle, opstreckende percelen gericht op de ontginningsas (de Boorne of het Oud diep). Op sommige plekken verspringt de verkavelingsrichting.
- (oude) Paden en verbindingen door het landschap waardoor het landschap beleefbaar is.

6.9.2.3 Functionele gebiedsomschrijving

Het veenweidegebied kent een agrarisch functie, al dan niet in combinatie met agrarisch natuurbeheer (weidevogelbeheer) of als ganzenfouragegebied. Het

is te typeren als een rustig buitengebied. In het gebied liggen diverse natuurgebieden die verbonden zijn met de aanwezigheid van veen, petgaten of open water. Daarnaast zijn er woonerven en kleinschalige bedrijfsfuncties aanwezig.

6.9.2.4 Ontwikkelingen en opgaven

Algemene opgaven die spelen in het buitengebied zijn benoemd in paragraaf 5.5 en/of 6.9.1. Specifiek voor dit gebied speelt nog het volgende:

Door de oxidatie van het veen in het gebied ontstaan problemen met funderingen, verdichting van de bodem, uitstoot van CO₂, vermindering van de landbouwopbrengst, aanpassingen in de waterhuishouding en terugloop van de biodiversiteit. Aan de andere kant liggen er ook kansen om met een volledige aanpak de biodiversiteit te vergroten, de CO₂-uitstoot terug te dringen, toerisme en recreatie te stimuleren en alternatieve verdienmogelijkheden voor boeren te creëren. Dit is de reden dat het gebied Aldeboarn / De Deelen in de Veenweidevisie is aangemerkt als kansrijk gebied.

Het dalen van de veenbodem en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen.

Vanwege de lage ligging is de berging van water in natte periodes een aandachtspunt in dit gebied. Door het dalen van de bodem zijn maatregelen nodig om het waterbergende vermogen in het gebied op orde te houden. In verband met klimaatverandering verwachten wij dat het veenweidegebied vaker een rol gaat spelen bij het (tijdelijk) opvangen van water.

Door inwoners, boeren (Gebiedscollectief it Lege Midden) en Stichting Beekdallandschap Koningsdiep/ De Nije Boarn wordt gewerkt aan oplossingen voor de veenweideproblematiek. Er zijn onder andere proeven opgestart met grondwatergestuurd peilbeheer, andere vormen van maïsteelt en het verbeteren van de bodemvruchtbaarheid. Er wordt naar gestreefd om in 2021 een door de streek gedragen gebiedsplan te laten vaststellen door de betrokken gebiedspartijen.

6.9.2.5 Aandachts- en uitgangspunten

Voor dit gebied hanteren we de volgende beleidsuitgangspunten:

- We ondersteunen het gebiedsproces Aldeboarn-De Deelen actief. Samen met inwoners, boeren en andere ondernemers kijken we naar een toekomstbestendige invulling van het gebied. Na afronding van het

gebiedsplan, wordt bekeken of deze paragraaf moet worden geactualiseerd;

- Bij uitbreiding van bestaande agrarische erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting tot 2,0 ha vragen we de initiatiefnemer om het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan. Bij grotere erven vragen we ook om een kwaliteitsimpuls in het landschap, waarmee het plan een bijdrage levert aan het versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten;
- Het vergroten van het waterbergend vermogen, koppelen we aan het “leesbaar” maken van het landschap en het vergroten van de biodiversiteit. Bij het graven van nieuwe sloten hebben we een voorkeur voor het herstellen van oude slootpatronen of het realiseren van sloten met flauwe taluds (natuurvriendelijke oevers);
- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. In dit gebied denken we daarbij aan het herstel van cultuurhistorische routes, rustpunten, kleinschalige water(sport)recreatie, bed & breakfast, kamperen bij de boer, kleinschalige gastaccommodaties of innovatieve verblijfsrecreatieconcepten.

6.9.3 Beekdal van de Boorne en de Dracht

6.9.3.1 Ontstaansgeschiedenis

De Boorne vormt de vroegere ontwatering van het veengebied aan de oostzijde van Friesland naar de (voormalige) Middellzee. Langs de Boorne (en een aantal zijrivieren) zijn kleiafzettingen gerealiseerd (klei-op-veen). Het meanderende verloop is daardoor nog herkenbaar in ligging van dijken en de verkaveling van het gebied. De Boorne kende verschillende zijrivieren. Zo werd het gebied ten zuiden van de Boorne afgewaterd vanuit de Dracht; een naam die we nu nog in het centrum van Heerenveen terug zien. De vroegere bedijking is nog te herkennen in het kronkelende verloop van de Van Sminiawei.

In de Middeleeuwen moesten de laaggelegen landerijen in het Lage Midden door de hemdijken tegen het hoge water beschermd worden. Om te voorkomen dat het gebied Oostergo last kreeg van het water in het Lage Midden werd ten noorden van de Boorne de Leppedijk aangelegd.

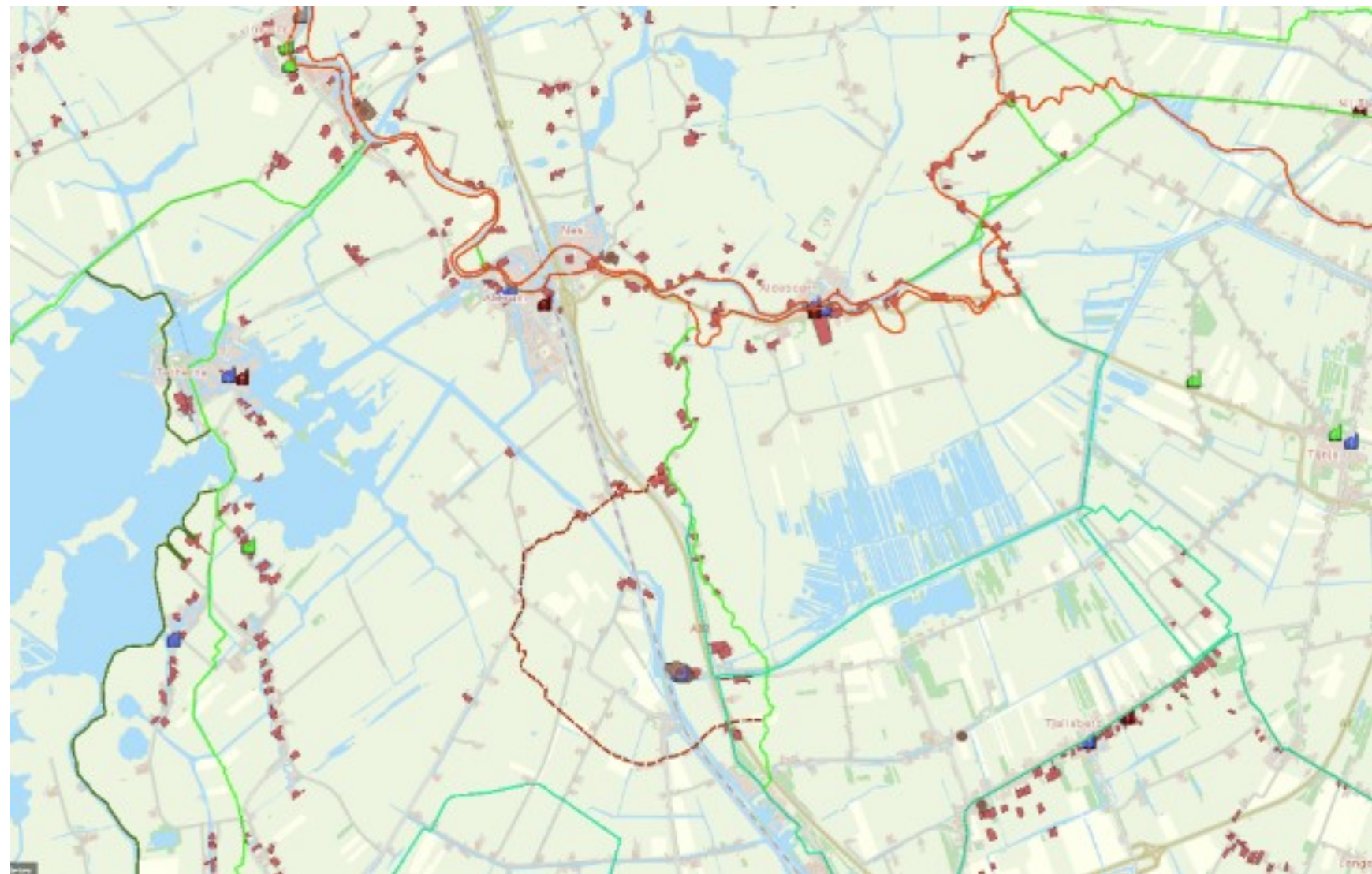
Het buurtschap Oude Schouw is gelegen op de driesprong van de rivier de Boorne en de Nieuwe Wetering (nu onderdeel van het Prinses Margrietkanaal). Dit is eeuwenlang een belangrijk ontmoetings- en pleisterplaats aan de rijkstraatweg geweest van Leeuwarden naar Heerenveen. Reizigers van en naar Leeuwarden werden eerst op dit punt per boot overgezet. Het hotel-restaurant De Oude Schouw in deze buurtschap is al sinds de 17e eeuw in gebruik.

Rond 1950 werd de driesprong een kruising toen het gedeelte van het Prinses Margrietkanaal richting Grouw gereed kwam. Met de aanleg van een hoge verkeersbrug in 1951 en de aanleg van Rijksweg A32 in 1963 werd Oude Schouw voortaan door het verkeer gepasseerd en nam het belang van de buurtschap en het hotel aanzienlijk af.

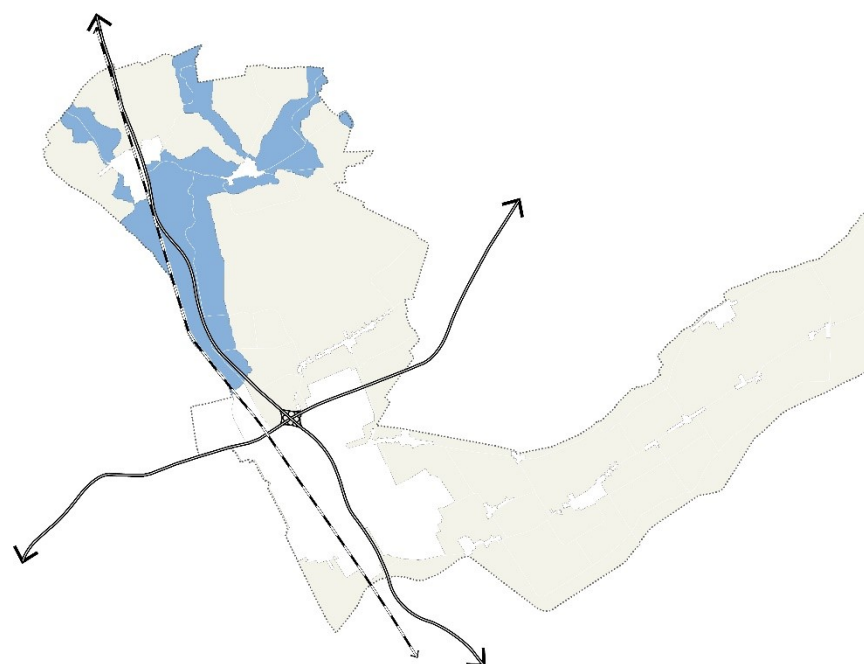
6.9.3.2 Kernkwaliteiten

Kenmerkende kwaliteiten in het beekdal die we willen behouden en versterken:

- Klei-op-veen-ondergrond;
- Zicht op en beleefbaarheid van de Boorne;
- De cultuurhistorische waarde van Middeleeuwse dijktracés, waaronder de Leppedyk en de Van Sminiawei;
- Openheid en ruime zichtlijnen;
- Onregelmatige blokverkaveling;
- Verspreid liggende bebouwing op (voormalige) terpen. Deels met beschermde archeologische waarden;
- Oude routes/verbindingen zowel over water als over land (zoals het Jaabikspaad) door het landschap;
- Onregelmatige blokverkaveling op de klei-op-veengronden.

Uitsnede Cultuurhistorische Kaart Fryslân met dijktracés, (voormalige) kloosters en kerken en boerderijplaatsen

6.9.3.3 Functionele gebiedsomschrijving

De beekdalen hebben voornamelijk een agrarische functie, al dan niet in combinatie met agrarisch natuurbeheer (weidevogelbeheer). In het gebied liggen diverse natuurgebieden die verbonden zijn met de aanwezigheid van veen, petgaten of open water. Daarnaast zijn er verschillende woonerven en kleinschalige bedrijfsfuncties aanwezig. Het is te typeren als een rustig buitengebied.

6.9.3.4 Ontwikkelingen en opgave

Algemene opgaven die spelen in het buitengebied zijn benoemd in paragraaf 5.5 en/of 6.9.1. Specifiek voor dit gebied spelen de onderstaande aspecten.

Ook in dit gebied speelt de problematiek van veenbodemdaling. Al daalt de bodem hier minder hard door de aanwezigheid van een kleidek. Het gebied rondom Aldeboarn maakt deel uit van het gehele gebiedsproces Aldeboarn-De Deelen voor een nadere beschrijving (zie paragraaf 6.2.1).

Langs de Boorne liggen mogelijkheden om (routegebonden) recreatie verder te ontwikkelen. Het vaarwater van de Boorne maakt onderdeel uit van de Turfroute. Daarnaast loopt het Jabikspaad (Jacobuspad) langs deze rivier. De Boorne geeft dus mogelijkheden voor ontwikkeling van cultuurhistorie, natuurbeleving en waterrecreatie-gerelateerde voorzieningen én (kleinschalige) voorzieningen, accommodaties en rustplaatsen voor recreanten op land. Bovendien worden combinaties van water- en landrecreatie ook steeds relevanter.

Omdat het gebied laag ligt, is de berging van water in natte periodes een aandachtspunt. In verband met klimaatverandering gaat het gebied vaker een rol spelen bij het (tijdelijk) opvangen van water.

Het dalen van de veenbodem (in de omgeving) en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen.

6.9.3.5 Aandachts- en uitgangspunten

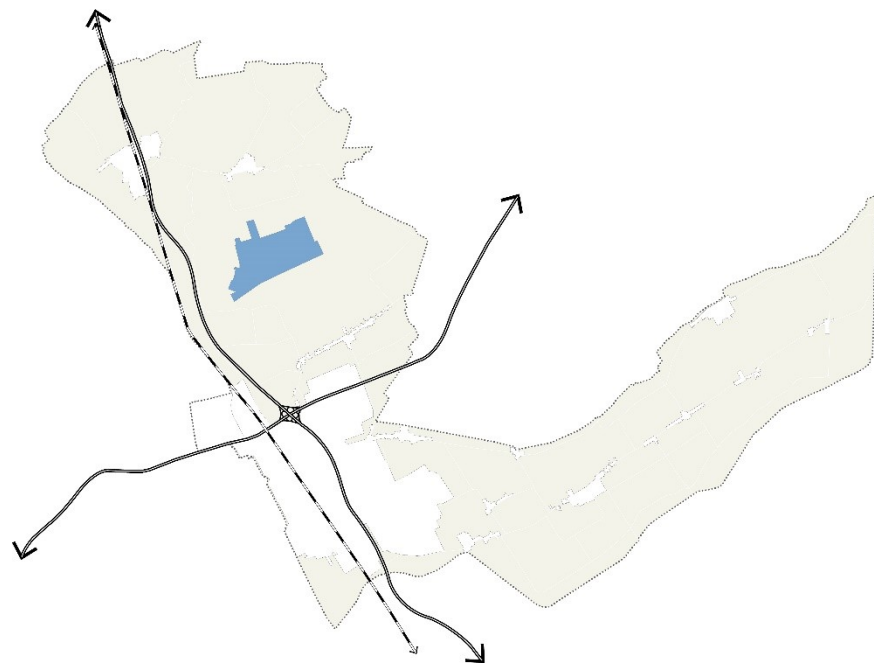
- We ondersteunen het gebiedsproces Aldeboarn-De Deelen actief. Samen met inwoners, boeren en andere ondernemers kijken we naar een toekomstbestendige invulling van het gebied. Na afronding van het gebiedsplan, wordt bekeken of deze paragraaf moet worden geactualiseerd;
- Bij uitbreiding van bestaande agrarische erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting tot 2,0 ha vragen we de initiatiefnemer om het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan. Bij grotere erven vragen we ook om een kwaliteitsimpuls in het landschap, waarmee het plan een bijdrage levert aan het versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten;
- Het toevoegen van nieuwe waterberging draagt bij aan de leesbaarheid van het landschap of een grotere biodiversiteit. Dit kan door slootpatronen te herstellen of door sloten met flauwe taluds te realiseren (natuurvriendelijke oevers);
- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. In dit gebied denken we daarbij aan het herstel van cultuurhistorische routes, rustpunten, kleinschalige water(sport)recreatie, bed & breakfast, kamperen bij de boer, kleinschalige gastaccommodaties of innovatieve verblijfsrecreatieconcepten.

6.9.4 De Deelen

6.9.4.1 Ontstaansgeschiedenis

In het midden van het Heerenveense laagveengebied ligt natuurgebied De Deelen. De Deelen is één van de gebieden in Friesland die het laatst verveend is. Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw werd nog turf gestoken. Het gebied is na de vervening niet door de landbouw in gebruik genomen, maar als uitgeveend laagveenmoerasgebied blijven bestaan. Het afgegraven veengebied is nu een mozaïek van water, riet, moerasbosjes en kleine, smalle graslanden.

De Deelen is als Natura 2000-gebied aangewezen voor de bescherming van verschillende vogelsoorten, omdat het een slaap- en rustplaats biedt en een plek om te foerageren. Dat laatste gebeurt overigens ook in de wijde omgeving van De Deelen. De Deelen is onder meer belangrijk voor vijf vogelsoorten die broeden binnen het gebied: de roerdomp, de purperreiger, de bruine kiekendief, de zwarte stern en de rietzanger. De Deelen is een kwetsbaar ecosysteem met flora en fauna, bodemleven en waterleven waarin de vogels het meest zichtbare deel van de voedselketen zijn.

6.9.4.2 Kernkwaliteiten

- Aanwezigheid van natte natuur: laagveenmoeras;
- Broed- en rustplaats voor beschermde vogelsoorten. Het gebied is daarom aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn;
- Het kenmerkend patroon van petgaten en legakkers (stripes) is door de provincie aangemerkt als aardkundig waardevol gebied;
- Aanwezigheid van rust, stilte en donkerte. Het gebied is daarom ook aangewezen als provinciaal stiltegebied;
- Ontbreken van bebouwing en niet-natuurfuncties;
- Aanwezigheid van een netwerk aan paden, vlonders en bruggetjes waardoor het gebied beleefbaar is voor o.a. wandelaars.

6.9.4.3 Functionele gebiedsomschrijving

De Deelen is een natuurgebied, met een beperkt recreatief medegebruik.

6.9.4.4 Ontwikkelingen en opgaven

Vanwege de natuurfunctie is het gebied De Deelen minder ingeklonken dan de veengebieden die voor de landbouw worden gebouwd. Het gebied ligt daardoor hoger dan de directe omgeving, waardoor water wegsijpelt uit het gebied en aanvoer van gebiedsvreemd water nodig is. Het realiseren van een nattere bufferzone rondom De Deelen kan dit effect verminderen. Deze mogelijkheid wordt verder onderzocht in de integrale planvorming voor het gebied Aldeboarn-De Deelen.

De Deelen kent nu 50.000-60.000 bezoekers per jaar. Het gebied is het meest toegankelijk vanaf de parkeerplaats bij de Hooivaart. Deze ingang ligt erg afgelegen en is lastig te bereiken. Met het toevoegen van een extra toegangspoort vanuit het noorden kunnen meer mensen genieten van het gebied. Met een verbinding langs de Bolsloot kan Aldeboarn functioneren als toegangspoort voor het gebied. Een extra poort kan daarbij bijdragen aan spreiding van de bezoekers. Ook bestaat er al jaren de wens voor de realisatie van een fietspad door De Deelen. Uiteraard moet bij veranderingen in het gebied rekening worden gehouden met de kwetsbare natuurwaarden ter plaatse.

6.9.4.5 Ambities en uitgangspunten

- Nieuwe bebouwing in het gebied is alleen aan de orde als het kleinschalig is en ten dienste staat van het beheer of de beleving van het natuurgebied en de natuurwaarden;
- Bij ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve medegebruik houden we rekening met de draagkracht en natuurwaarden in het gebied;
- Ontwikkelingen in het veenweidegebied rondom De Deelen komen ten goede aan de waarden en waterhuishouding van De Deelen;
- We onderzoeken actief de mogelijkheden om de kernkwaliteit donkerte (en de beleving daarvan) in de omgeving van De Deelen verder te versterken.

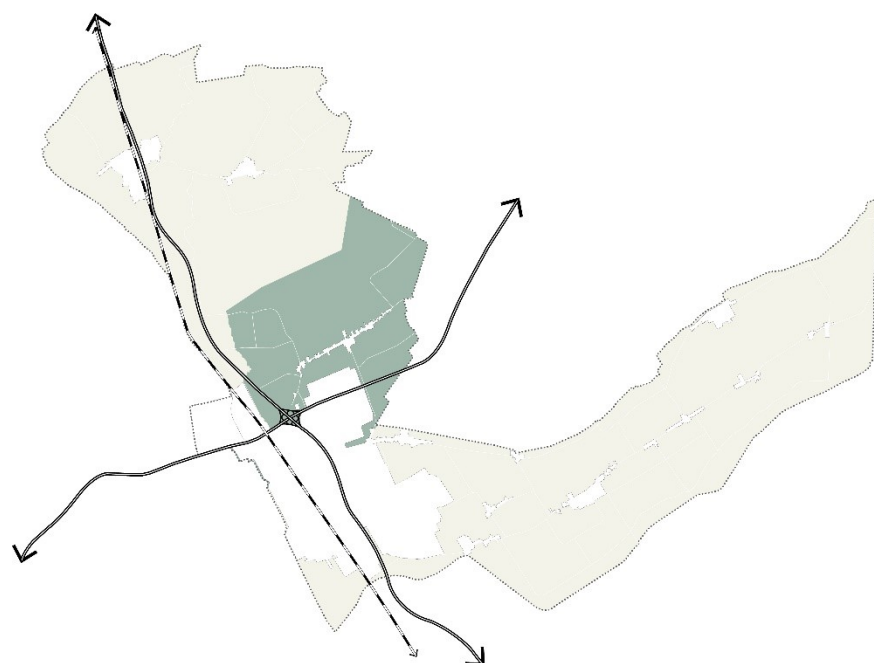

6.9.5 Veenpolders

6.9.5.1 Ontstaansgeschiedenis

De veenpolders liggen in Heerenveen aan weerszijden van het lint Terband, Luinjeberd, Tjalleberd en Gersloot. In 1854 is het gebied ingepolderd omdat het door de veenontginning was veranderd in een nat onland. Doordat het veen hier in het verleden is afgegraven, behoren deze polders tot de laagst gelegen gebieden van Friesland (1,5 tot 2 m beneden NAP). Op meerdere plekken zijn wegen en andere landschappelijke structuren gemarkeerd met flinke bomensingels.

De veenpolders worden begrensd door de Hooivaart in het noorden en de Schoterlandse Compagnonsvaart in het zuiden. Het zuidelijke deel van de polder is daarbij bebouwd door industrieterreinen de Kavels en IBF.

6.9.5.2 Kernkwaliteiten

Kenmerkende kwaliteiten in de veenpolders die we willen behouden en versterken:

- Langgerekte strokenverkaveling, waarbij de verkavelingsrichting en structuur nog wordt bepaald door de veenontginning;
- Dijken, polderdijken, petgaten;
- Aanvullen met bebouwingskarakteristiek (zie nota erfgoed)
- Waterstructuur met ringvaarten, sloten en polderijken (poldersysteem);
- Open landschap met ruimtelijke geleding door de laanstructuren en de verschillende ruilverkavelingsbosjes;
- Aanwezigheid van flora en fauna; met name in de laanstructuren en de verschillende ruilverkavelingsbosjes van Staatsbosbeheer;
- Het opkwellende grondwater van de hogere zandgronden heeft over het algemeen een goede kwaliteit, is rijk aan mineralen (vooral kalk en ijzer).

6.9.5.3 Functionele gebiedsomschrijving

De veenpolders hebben voornamelijk een agrarische functie, waarbij in een aantal gebieden het accent sterk op natuur of agrarisch natuurbeheer ligt. Daarnaast liggen er diverse woonpercelen in het gebied. Het gebied valt te typeren als een rustig buitengebied.

6.9.5.4 Ontwikkelingen en opgaven

Algemene opgaven die spelen in het buitengebied zijn benoemd in paragraaf 5.5 en/of 6.9.1. Specifiek voor dit gebied spelen de onderstaande aspecten.

De veenpolders behoren tot de laagst gelegen gebieden van Friesland. Vanwege de lage ligging is de berging van water in natte periodes een aandachtspunt in dit gebied. In verband met klimaatverandering verwachten wij dat veenpolders vaker een rol gaan spelen bij het (tijdelijk) opvangen van water.

Het dalen van de veenbodem (in de omgeving) en de daardoor noodzakelijke aanpassing van de waterhuishouding kan leiden tot problemen met funderingen.

In het kader van de Fietsagenda Zuidoost-Friesland 2019-2023 is onderzoek gedaan naar het realiseren van een snelfietsroute tussen Heerenveen en Drachten. Een mogelijke route loopt door het deelgebied Veenpolders. Realisatie van deze fietsroute voorziet in een gezonder en duurzamer verkeersalternatief.

6.9.5.5 Aandachts- en uitgangspunten

- De veenpolder vormt een relatief nieuw en grootschalig landschapstype in onze gemeente. We zien hier aanknopingspunten voor een transformatie van het landschap. De ruilverkavelingsbosjes en groenstructuren kunnen verder worden versterkt tot een afwisselend en aantrekkelijk landschap, waar ook ruimte is voor nieuwe functies op het gebied van klimaatadaptatie (waterberging) en energieopwekking. Bij het toevoegen

van nieuwe functies wordt de verkavelingsrichting van het landschap steeds benadrukt en versterkt;

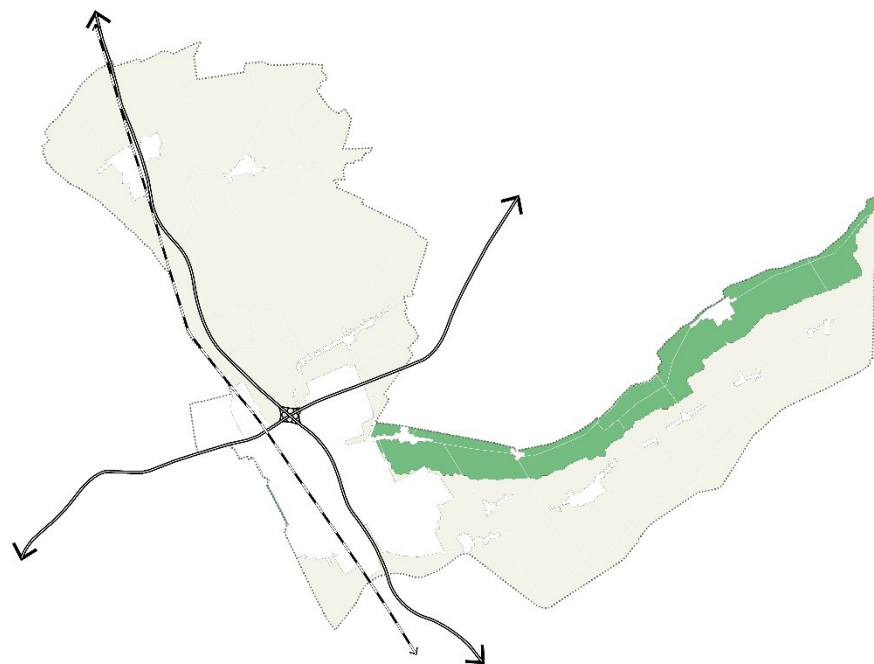
- Het aanplanten van nieuwe landschapselementen draagt zoveel mogelijk bij aan het versterken van de bestaande landschapsstructuur (o.a. verkavelingsrichting) en de biodiversiteit;
- Een nieuwe snelfietsroute tussen Heerenveen en Drachten wordt door de gemeente zoveel mogelijk gefaciliteerd. Daarbij zetten we in op een aantrekkelijke en comfortabele fietsroute, die optimaal wordt ingepast in het landschap;
- Bij uitbreiding van bestaande agrarische erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting tot 2,0 ha vragen we de initiatiefnemer om het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan. Bij grotere erven vragen we ook om een kwaliteitsimpuls in het landschap, waarmee het plan een bijdrage levert aan het versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten;
- Het vergroten van het waterbergend vermogen, koppelen we aan het “leesbaar” maken van het landschap en het vergroten van de biodiversiteit. Bij het graven van nieuwe sloten wordt aangesloten bij de bestaande kavelrichting en hebben we een voorkeur voor sloten met flauwe taluds (natuurvriendelijke oevers);
- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. In dit gebied denken we daarbij aan het herstel van cultuurhistorische routes, rustpunten, bed & breakfast, kamperen bij de boer, kleinschalige gastaccommodaties of innovatieve verblijfsrecreatieconcepten.

6.9.6 Hoogveenontginning

6.9.6.1 Ontstaansgeschiedenis

Dit landschapstype is ontstaan door de ontginning van het hoogveen. Deze ontginning is in 1551 gestart in Heerenveen en heeft zich in een aantal eeuwen oostwaarts verplaatst tot voorbij Jubbega (3de sluis). De langwerpige veengebieden werden in de lengte met een kanaal doorsneden: de Schoterlandse Compagnonsvaart. Haaks daarop werden zogenoemde wijken (of wiken) gegraven en weer haaks daarop greppels. De vaarten en wijken dienden zowel voor de afvoer van turf als voor de ontwatering van het gebied.

6.9.6.2 Kernkwaliteiten

- Kenmerkende ontginningsstructuur die wordt gevormd door de Schoterlandse compagnonsvaart (hoofdstructuur) en de wijken;
- Laanbeplanting langs de vaart;
- Halfbesloten landschap door de aanwezigheid van elzensingels langs de wijken;
- Aanvullend op de bebouwing langs de Compagnonsvaart: kleinere bebouwingsstructuren langs de wijken en incidenteel vrij liggende bebouwing in het landschap;
- Aanwezige zandpaden/onverharde paden.

6.9.6.3 Functionele gebiedsomschrijving

De landerijen in de hoogveenontginning hebben in veel gevallen een agrarische functie. De meeste boerderijen zijn gevestigd aan de Compagnonsvaart. Aan de wijken komen echter veel kleinschalige percelen voor, waarbij de woonfunctie dominant is en af en toe ook niet-agrarische bedrijfsactiviteiten worden uitgeoefend. Dit gebied wordt daarom gezien als een buitengebied met het accent op functieverweving.

6.9.6.4 Ontwikkelingen en opgaven

Algemene opgaven die spelen in het buitengebied zijn benoemd in paragraaf 5.5 en/of 6.9.1. Specifiek voor dit gebied zijn er mogelijkheden voor de ontwikkeling van toerisme en recreatie, gericht op de ontdekking van het landschap en de historie van veenontginning.

6.9.6.5 Aandachts- en uitgangspunten

- Bij uitbreiding van bestaande agrarische erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting tot 2,0 ha vragen we om het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan. Bij grotere erven vragen we ook om een kwaliteitsimpuls in het landschap;
- Bij het graven of dempen van sloten wordt het oorspronkelijke wijkenpatroon zoveel mogelijk versterkt;
- Waar mogelijk dragen nieuwe landschapselementen bij aan het versterken van de bestaande landschapsstructuur (o.a. verkavelingsrichting) en de biodiversiteit;
- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. In dit gebied denken we daarbij aan het herstel van cultuurhistorische routes, het uitbreiden van het wandel- en ATB- en ruiterpadennetwerk, rustpunten, bed & breakfast, kamperen bij de boer, kleinschalige gastaccommodaties of innovatieve verblijfsrecreatieconcepten.

6.9.7 Woudontginning

6.9.7.1 Ontstaansgeschiedenis

Langs de hoger gelegen verbindingsweg van Oudeschoot naar Donkerbroek, kwamen in de Middeleeuwen verschillende boerderijen en verspreid liggende bebouwing tot ontwikkeling. Vanuit deze bewoning werd het gebied in gebruik genomen en ontgonnen.

De hoger gelegen gronden waren omstreeks 1850 voornamelijk als bouwland in gebruik. Aan de noordzijde werden de akkers begrensd door hoogveen dat oorspronkelijk begroeid was met bos en heide (woeste gronden). De woeste gronden werden grotendeels in cultuur gebracht. Daarbij speelden de grootgrondbezitters en de ontginningsmaatschappijen een grote rol. Nog altijd liggen in de gemeente vele kleine bosjes, vooral ten noorden van de Schoterlandseweg.

De natuurgebieden Ketliker heide en Ketliker schar zijn een restant van de vroegere uitgestrekte heidegebieden in Zuidoost Fryslân en in eigendom en beheer van It Fryske Gea. Het gebied is 400 hectare groot en bestaat uit bos, heiderestanten, (venige) beekdalgraslanden en houtwallen.

6.9.7.2 Kernkwaliteiten

Kenmerkende kwaliteiten in de woudontginning die we willen behouden en versterken:

- De bebouwingsstructuur buiten de Schoterlandseweg bestaat veelal uit verspreid liggende percelen met agrarische functies of woonfuncties;
- Karakteristiek voor deze streek zijn woudhuisjes en kleine boerderijtjes. Verder veel vrijstaande woonhuizen, vaak georiënteerd op de openbare weg;

- Kleinschalig coulissenlandschap aan weerszijden van de Schoterlandse weg, met een afwisseling van bos, houtsingels en open weiden;
- De verkaveling bestaat uit veelal smalle percelen haaks op de Schoterlandse weg;
- Groot waterbergend vermogen (hoger gelegen zandgrond);
- Een binnenweg gelegen op het hoogste deel van de dekzandrug en een buitenweg op de overgang van de rug naar het beekdal;
- Fijnmazige structuur voor langzaam verkeer (fietsers en wandelaars);
- Aanwezige zandpaden/onverharde paden.
- De Ekokathedraal bij Mildam

6.9.7.3 Functionele gebiedsomschrijving

Door de fijnmazige landschapsstructuur en de aanwezigheid van veel natuurgebiedjes is de woudontginning minder geschikt voor grootschalige landbouw. Naast de agrarische functie, zijn wonen en recreëren belangrijke functies. Het gaat hier om buitengebied met het accent op functieverweving.

6.9.7.4 Ontwikkelingen en opgaven

Het kleinschalige coulissenlandschap is een geliefd gebied bij inwoners, toeristen en recreanten. Beheer en behoud van deze kenmerkende landschapselementen is een belangrijke opgave. Naast de SBB en It Fryske Gea is het merendeel van de landschapselementen particulier eigendom, veelal van agrariërs

Het landschap biedt mogelijkheden voor kleinschalige recreatie in de vorm van wandelen of fietsen door al bestaande routestructuren. Met name in de omgeving van het landgoederenlandschap Oranjewoud en het Ketliker Schar bestaan mogelijkheden om het ruiter-, men-, wandel- ATB- en fietsnetwerk verder uit te breiden.

Als gevolg van klimaatverandering en de daling van de bodem in het veengebied, kan de verdroging in de hoger gelegen zandgebieden toenemen. Daarom is het belangrijk om in dit deelgebied zoveel mogelijk water vast te houden in de bodem. Ketliker Schar en Kelikerheide zijn opgenomen in de TOP-lijst, de inventarisatielijst voor verdroogde gebieden. Met name aan de

oostzijde van het Ketliker Schar ligt een laagte buiten de EHS. Zo lang de lage landbouwpercelen aan de oostzijde niet als natuur zijn begrensd kan de natuurlijke afwatering van het Katlikerschar (via deze laagte) niet worden hersteld. Aan de westzijde ligt een heidegebied dat verdrogende invloed ondervindt van de grenssloot met de omgeving.

6.9.7.5 Aandachts- en uitgangspunten

- Bij uitbreiding van bestaande agrarische erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting tot 1,5 ha vragen we de initiatiefnemer om het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan. Bij grotere erven vragen we ook om een kwaliteitsimpuls in het landschap, waarmee het plan een bijdrage levert aan het versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten;
- Bij het realiseren van zonneparken en (kleine) windmolens houden we rekening met de bestaande kernkwaliteiten (inpassen binnen het raamwerk van houtsingels);
- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. In dit gebied denken we daarbij aan het herstel van cultuurhistorische routes, het uitbreiden van het wandel- en ATB- en ruiterpadennetwerk, rustpunten, bed & breakfast, kamperen bij de boer, kleinschalige gastaccommodaties of innovatieve verblijfsrecreatieconcepten;
- Bij het uitbreiden van erven of het realiseren van nieuwe functies, wordt de structuur van houtsingels langs de (oorspronkelijke) perceelsgrenzen zoveel mogelijk aangevuld en versterkt. Nieuwe landschapselementen dragen bij aan het versterken van de bestaande landschapsstructuur (o.a. verkavelingsrichting) en de biodiversiteit;
- Bij bouwplannen en ontwikkelingen in dit deelgebied streven we naar het infiltreren en vasthouden van water in de bodem;
- De Ekokathedraal wordt gekoesterd als bijzondere combinatie van cultuur en natuur. Bij een toenemend aantal bezoekers, houden we rekening met het woon- en leefklimaat van omwonenden.

6.9.8 Beekdal Tjonger

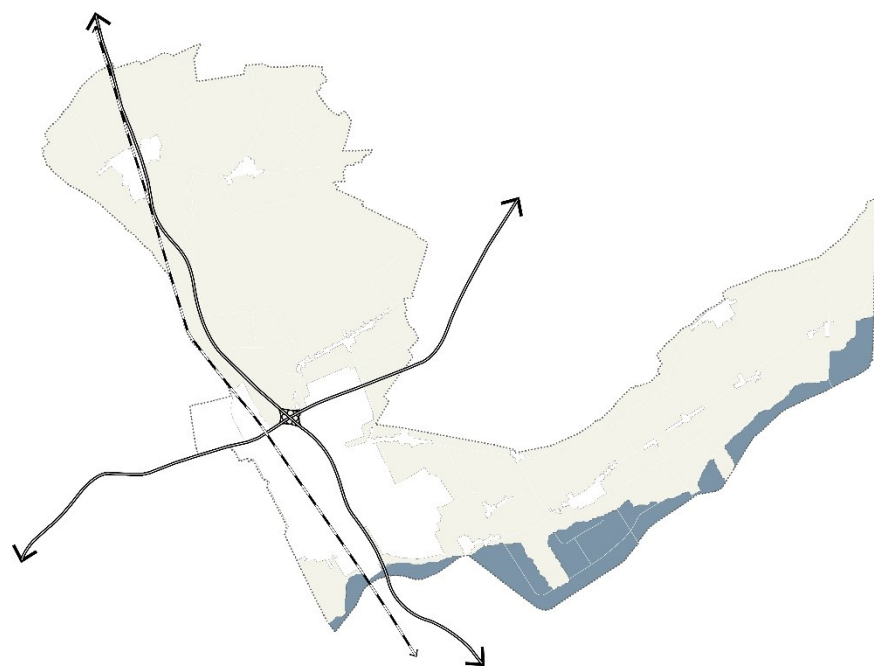
6.9.8.1 Ontstaansgeschiedenis

Tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien (200.000 v. Chr.), ontstonden in Zuidoost-Friesland, als gevolg van de opstuwende werking van het landijs, noordoost-zuidwest lopende ruggen. In de gletsjertongen voor het ijsfront hebben zich brede beekdalen gevormd, zoals het beekdal van de Tjonger.

De lager gelegen gronden langs de Tjonger waren vanaf de bewoonde zandrug langs de Schoterlandse weg lange tijd in gebruik als weide- en hooilanden. Langs de Tjonger en in het noordelijk deel van de gemeente was sprake van een lange en smalle strokenverkaveling: een typische verkaveling voor de hooilanden.

Tijdens de 80-jarige oorlog maakte de Tjonger deel uit van de Friese Waterlinie. Bij de Schoterbrug (bij Oudeschoot) en de Tolhuisbrug waren schansen gebouwd; dit waren de enige doorgangen richting Leeuwarden. Op deze manier werd de Friese hoofdstad beschermd.

Eind 19^e eeuw werd de kronkelende Tjonger rechtgetrokken en geschikt gemaakt voor scheepvaart. In de jaren 60 is langs de Tjonger een ruilverkaveling uitgevoerd, waardoor er relatief grootschalige landbouwkavels voorkomen.

6.9.8.2 Kernkwaliteiten

- Grootschalig open gebied, met verspreid liggende boerderijen langs ruilverkavelingswegen;
- Lange zichtlijnen, onbebouwde ruimtes en het ontbreken van weg- en erfbeplanting bepalen hier het landschapsbeeld;
- Aanwezigheid natte natuurgebieden, zoals de Tjongerdellen;
- Struweelbosjes langs de Tjonger;

- Aanwezigheid van aardkundige waarden: oude meanders van de Tjonger, en een geleidelijke overgang van een keileemrug naar een beekdal;
- Onderdeel van de Friese Waterlinie (cultuurhistorisch erfgoed). Waarbij ter plaatse van doorwaadbare plekken schansen waren gevormd (Schoterschans en Tolbrugschans);
- Door de aanwezigheid van doorlopende fietspaden en een bevaarbare waterverbinding een belangrijke functie op het gebied van recreatie en toerisme;
- Het opkwellende grondwater van de hogere zandgronden heeft over het algemeen een goede kwaliteit, is rijk aan mineralen (vooral kalk en ijzer) en geeft aanknopingspunten voor de ontwikkeling van (nieuwe) natuurwaarden.

6.9.8.3 Functionele gebiedsomschrijving

Mede door ruilverkaveling is de Tjongervallei geschikt voor de agrarische functie. Langs de Tjonger zelf liggen verspreid enkele woonfuncties en (kleinschalige) recreatieve functies. Het gebied valt te typeren als rustig buitengebied met het accent op de agrarische functie in een groot deel van het gebied en het accent op recreatie langs de Tjonger.

6.9.8.4 Ontwikkelingen en opgaven

Langs de Tjonger liggen mogelijkheden om routegebonden recreatie verder te ontwikkelen en de (oorspronkelijke) beekloop beter herkenbaar en beleefbaar te maken. Daarbij ligt vanuit verschillende dorpen een wens om het fietspad langs de Tjonger te verlengen en te verbreden.

In verband met klimaatverandering gaan beekdalen vaker een rol spelen bij het (tijdelijk) opvangen van water. Het beekdal van de Tjonger is zeer geschikt voor het (tijdelijk) bergen van water en het ontwikkelen van nieuwe natte natuurgebiedjes. Dit is vooral aan de orde in gebiedjes waar (overheids)partijen als de gemeente, Wetterskip Fryslân, Staatsbosbeheer of de provincie al gronden in eigendom hebben. Het beekdal kan hierdoor een sterkere rol als ecologische verbindingszone vervullen (onderdeel van het natuurnetwerk).

In de Tjongerdellen is momenteel geen sprake van grote verdrogingsproblemen. Door maatregelen in het verleden (herstel meanders, opheffing bemaling) zijn de omstandigheden voor vochtig hooiland voldoende (bron: Watergebiedsplan Tjonger).

6.9.8.5 Aandachts- en uitgangspunten

- Bij het toevoegen van nieuwe functies vormt behoud van de openheid een belangrijk uitgangspunt. Omdat het gaat om een grootschalig gebied, is het toevoegen van nieuwe erven in de open ruimte een mogelijkheid, zolang er voldoende zichtlijnen over het beekdal in stand blijven;
- Bij uitbreiding van bestaande agrarische erven houden we rekening met een zorgvuldige inpassing in het landschap. Bij schaalvergroting tot 2,5 ha vragen we de initiatiefnemer om het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan. Bij grotere erven vragen we ook om een kwaliteitsimpuls in het landschap, waarmee het plan een bijdrage levert aan het versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten;
- Kleinschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gestimuleerd. In dit gebied denken we daarbij aan het verlengen en verbreden van het fietspad langs de Tjonger, het toevoegen van rustpunten, bed & breakfast, kamperen bij de boer, kleinschalige gastaccommodaties of innovatieve verblijfsrecreatieconcepten;
- Wanneer er sprake is van (integrale) gebiedsontwikkeling, is het onze ambitie om het verbreden en verlengen van het fietspad langs de Tjonger daar op te laten meeliften;
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen doen geen afbreuk aan het natuurlijke bodem- en watersysteem in het beekdal (inclusief de waterbergende functie). De waterbergende functie kan worden vergroot door het verbreden van bestaande sloten;
- Ontwikkeling van nieuwe natte natuur is gewenst. Het ligt voor de hand dat gebieden waar (overheids)partijen als de gemeente, Wetterskip Fryslân, Staatsbosbeheer of de provincie de gronden in eigendom hebben hiervoor het eerst in aanmerking komen.

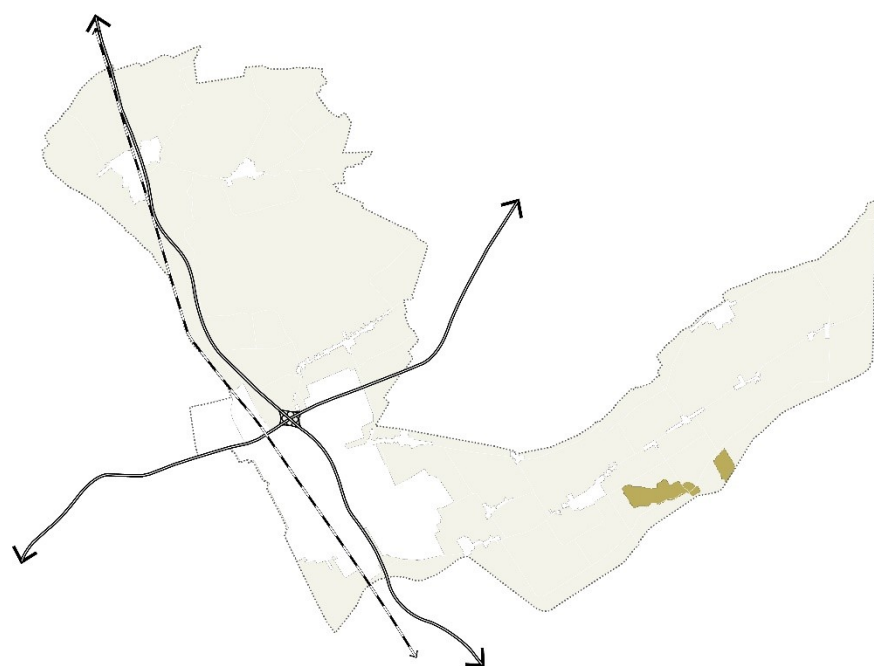

6.9.9 Heideontginningen

6.9.9.1 Ontstaansgeschiedenis

Ten noorden van de oorspronkelijke Tjonger liggen hier en daar rivierduintjes, waarvan de "Kiekenberg" bij Oudehorne het hoogste punt van de gemeente vormt. Dit natuurgebied bestaat uit de drie deelgebieden; Grote- en Kleine Kiekeberg en het Tolheksbos. Het gebied, met een totale oppervlakte van bijna 100 hectare, ligt ten zuiden van Oudehorne op de noordrand van het Tjongerdal en is in eigendom en beheer van Staatsbosbeheer.

Het Schuregaasterveld bestaat uit een heiderestant op de noordelijke beekdalhelling van de Tjonger. Het gebied is daarnaast deels in gebruik als landbouwgrond. De heide bestaat uit zowel droge als natte heide met veentjes. Ook is een oude Tjonger meander aanwezig die weer is open gegraven. De heideontginningen hebben in onze gemeente overwegend een natuur- en bosbestemming gekregen.

6.9.9.2 Kernkwaliteiten

- Natuurwaarden van de Kiekenberg en het Schuregaaster veld;
- Plaatselijk is aanzienlijk reliëf aanwezig. De Kiekenberg maakt daarom onderdeel uit van een aardkundig waardevol gebied langs de Tjonger;
- Heideontginningen kennen van origine vaak een rechthoekige, rationale verkaveling. Deze verkaveling is op veel plekken verloren gegaan door natuurlijke processen;
- Er is vrijwel geen bebouwing aanwezig.

6.9.9.3 Functionele gebiedsomschrijving

De heideontginningen vormen natuurgebieden, met een beperkte (extensieve) recreatiefunctie. Daarnaast liggen er verspreid in het gebied verschillende landbouwgronden.

6.9.9.4 Ontwikkelingen en opgaven

Als gevolg van klimaatverandering en de daling van de bodem in het veengebied, kan de verdroging in de hoger gelegen zandgebieden toenemen. Het Schuregaaster veld is opgenomen in de TOP-lijst, de inventarisatielijst voor verdroogde gebieden. Hierin zijn diverse knelpunten aangegeven, zoals de doorsnijding van het natuurgebied met enkele diepe watergangen. Ook diverse delen van de Kiekenberg hebben te maken met verdroging. Daarom is het belangrijk om in dit deelgebied zoveel mogelijk water vast te houden in de bodem.

6.9.9.5 Aandachts- en uitgangspunten

- In deze deelgebieden ligt het accent op de natuurfunctie. Nieuwe bebouwing in het gebied is in principe niet aan de orde, tenzij het kleinschalig is en ten dienste staat van het beheer of de beleving van het natuurgebied en de natuurwaarden. Bestaande bedrijven en woonerven in het gebied behouden hun perceelsgebonden ontwikkelmogelijkheden (nieuwe bebouwing wordt toegevoegd op het bestaande erf);
- Het gebruik van bestaande landbouwpercelen blijft mogelijk;
- Bij ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve medegebruik houden we rekening met de draagkracht en natuurwaarden in het gebied;
- Waar mogelijk, dragen nieuwe ontwikkelingen (in de omgeving) bij aan het functioneren van het natuurlijke bodem- en watersysteem in het beekdal en het bestrijden van verdroging in natuurgebieden.

7 Uitvoeringshoofdstuk Omgevingsvisie

7.1 Inzet van verschillende instrumenten

De Omgevingswet bevat verschillende instrumenten die worden gebruikt voor het realiseren van de doelstellingen uit de Omgevingswet en uit de gemeentelijke Omgevingsvisie. In dit hoofdstuk gaan we in op de verschillende instrumenten die bijdragen aan verwezenlijken, uitvoeren en actualiseren van de Omgevingsvisie.

Rijk en provincie leggen hun beleid op hoofdlijnen vast in een Omgevingsvisie. Zij werken dit uit in programma's en in juridische regels (AMVB's of Provinciale Verordening).

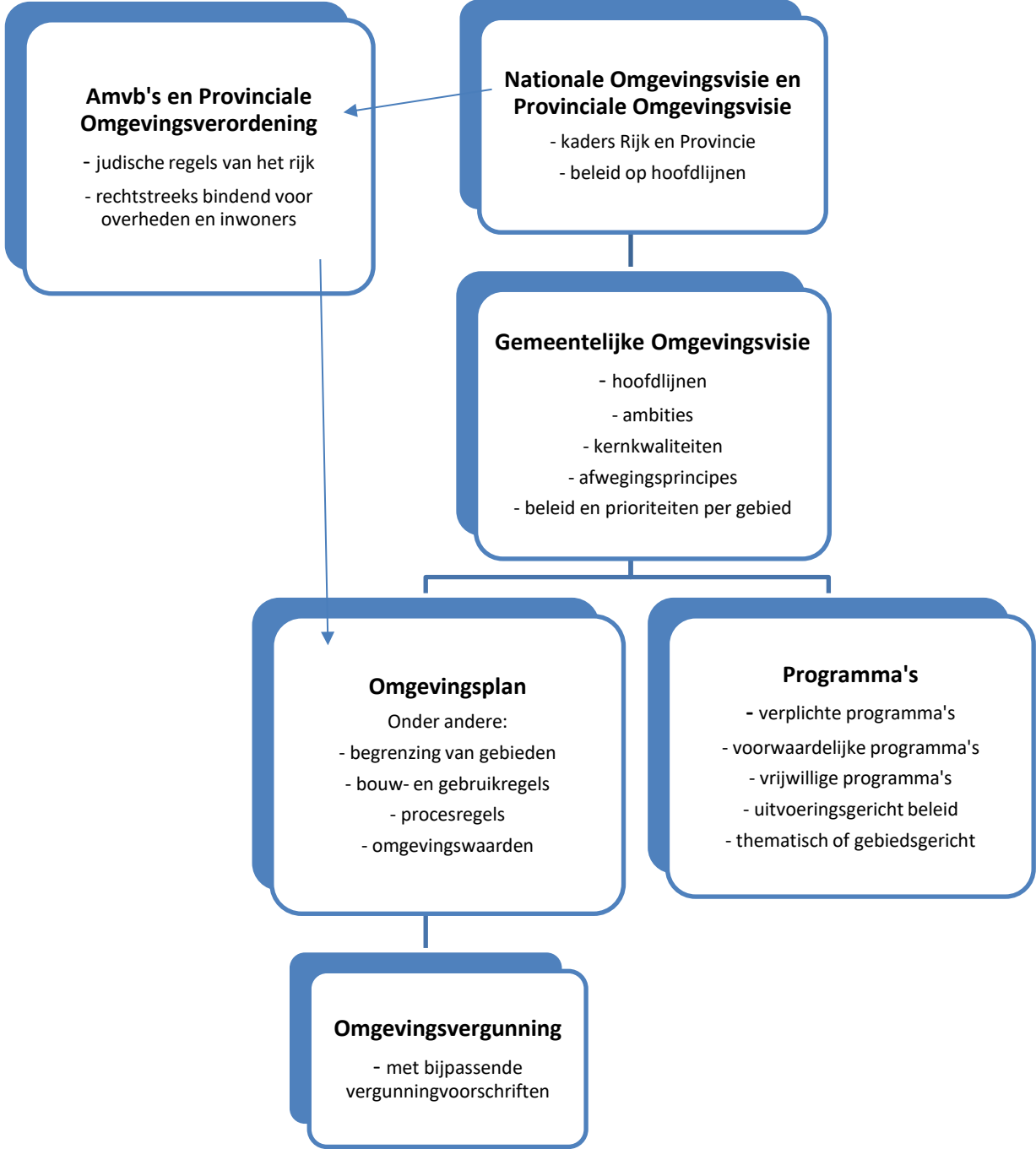
Voor de gemeente zijn de volgende (wettelijke) instrumenten van belang:

- De Omgevingsvisie voor het beleid op hoofdlijnen
- Programma's voor de uitwerking van het beleid voor thema's of gebieden
- Het Omgevingsplan voor de juridische regeling
- Omgevingsvergunningen voor het toestaan van activiteiten (onder voorwaarden)
- Toezicht en handhaving
- Monitoring en evaluatie (voor het meten van de voortgang en het toetsen van het doelbereik)

Deze instrumenten kunnen in een beleidscyclus worden geplaatst; beleidsontwikkeling, doorwerking, uitvoering en terugkoppeling (zie figuur 7.2). Het idee is dus dat beleid en regelgeving regelmatig worden geëvalueerd en herzien (zie paragraaf 7.8).

De keuze voor de inzet van het instrumentarium wordt bepaald door de wettelijke bevoegdheden die de gemeente heeft en de rol(len) die zij heeft in het kader van de fysieke leefomgeving (faciliterend, stimulerend, regisserend/regulerend). Per opgave en gebied kan die rol verschillen. In hoofdstuk 4 zijn we ingegaan op de manier waarop we samenwerken met inwoners, organisaties en andere overheden.

Naast de juridische instrumenten maken we daarom gebruik van een palet aan faciliterende en stimulerende instrumenten. Denk bijvoorbeeld aan samenwerkingsconvenanten, (privaatrechtelijke) overeenkomsten en subsidies.

Figuur 7.1 Overzicht verschillende instrumenten

7.2 Programma's

7.2.1 Verschillende typen programma's

Het beleid uit de Omgevingsvisie kan in programma's verder worden uitgewerkt. Het kan gaan om beleid dat betrekking heeft op specifieke gebieden (gebiedsprogramma's), thematische onderwerpen ((multi)sectorale programma's) of de uitvoering van het beleid (uitvoeringsprogramma's).

Er wordt in de Omgevingswet een onderscheid gemaakt tussen verplichte, voorwaardelijke en vrijwillige programma's:

- Verplichte programma's zijn verplicht op basis van de Omgevingswet, bijvoorbeeld om te voldoen aan Europese richtlijn (bijvoorbeeld het Actieprogramma geluid). Deze zijn in Heerenveen niet aan de orde;
- Voorwaardelijke programma's moeten worden vastgesteld wanneer uit monitoring blijkt dat een in het Omgevingsplan vastgelegde omgevingswaarde niet wordt gehaald. Zolang de gemeente nog geen Omgevingsplan heeft vastgesteld, is dit type programma voorlopig niet aan de orde;
- De meeste programma's zijn vrijwillige programma's. Deze zijn vergelijkbaar met de sectorale beleidsplannen die we nu vaststellen.

7.2.2 Bestaande en nieuwe programma's

Bestaande (sectorale) beleidsdocumenten, die voldoen aan het overgangsrecht uit de Omgevingswet, worden straks van rechtswege een programma. Andere beleidsdocumenten worden ingetrokken of geactualiseerd. Dit is een stapsgewijs proces. Beleid dat recent is vastgesteld, blijft voorlopig nog van toepassing. Visiedocumenten worden bij toekomstige actualisaties geïntegreerd in de Omgevingsvisie, terwijl concretere beleidsuitwerkingen kunnen worden vertaald in een programma. Een opsomming van alle vastgestelde programma's, nieuwe en (te) vervallen programma's is opgenomen in bijlage 6.

Op dit moment voorzien we de uitwerking van een twee (nieuwe) thematische programma's:

- Programma Groenstructuur. Dit programma bevat een uitwerking voor de bescherming, de inrichting, het beheer en de ontwikkeling van de (hoofd)groenstructuur in de gemeente Heerenveen; Programma Buitengebied. Dit Programma bevat onder ander de uitwerking van de kwaliteitsimpuls landschap, de uitgangspunten voor de (her)ontwikkeling van bij vrijkomende agrarische bedrijven en nevenfuncties bij agrarische bedrijven

Daarnaast worden de komende tijd een aantal nieuwe (thematische) beleidsdocumenten vastgesteld:

- Visie Circular Valley
- Fietsplan
- Transitievisie warmte
- Strategie Bodem en ondergrond
-

Ook voorzien we de komende jaren een aantal nieuwe beleidsdocumenten voor gebieden:

- Akkrum, Centrum
- Jubbega, Centrum
- Recreatiegebied de Heide
- Gebiedsplan Aldeboarn-De Deelen
- A32-zone
- Stationsgebied Heerenveen

Bij actualisatie beleidsstukken moet worden afgewogen of deze de vorm krijgen van een programma onder de Omgevingswet. In bijlage 6 is een overzicht opgenomen van beleid dat de komende jaren wordt geactualiseerd.

7.2.3 Werkwijze programma's

Een belangrijk verschil met de huidige werkwijze is dat programma's straks worden vastgesteld door het college (artikel 3.4 Omgevingswet). De raad stelt de hoofdlijnen van het beleid vast met de Omgevingsvisie en laat de uitwerking daarvan over aan het college. De kaders van de programma's worden dus bepaald in de Omgevingsvisie (en actualisaties daarvan).

Wanneer er geen duidelijke kaders zijn vastgesteld voor de uitwerking van een programma of er behoefte ontstaat aan een nieuw programma, kan het college de benodigde kaders 'ophalen' bij de raad. Bijvoorbeeld door het vaststellen van een startnotitie of door een (gedeeltelijke) actualisatie van de Omgevingsvisie (zie de actualiseringscyclus als beschreven in paragraaf 7.8).

Voor diverse programma's moet door de raad een voorbereidingskrediet worden vastgesteld en/of uitvoeringskrediet beschikbaar worden gesteld. Wanneer dit het geval is, is de gemeenteraad sowieso betrokken bij het opstellen van een programma omdat zij het budgetrecht heeft. Waar het gaat om grote uitgaven ten behoeve van programma's, lopen deze mee in de jaarlijkse investeringsagenda, zodat de raad elk jaar een integrale afweging van haar prioriteiten kan maken. De exacte planning van (de uitvoering van) nieuwe programma's is daarom afhankelijk van de prioriteiten die de gemeenteraad stelt en de keuzes die zij maakt ten aanzien van de investeringsagenda.

7.3 Projecten en investeringsagenda

Om ambities uit de gemeentelijke Omgevingsvisie te realiseren worden de komende jaren diverse projecten uitgevoerd. Een deel van deze projecten komt tot stand door initiatieven vanuit de samenleving of vanuit marktpartijen. Andere projecten worden geïnitieerd door de gemeente of door middel van een publiek-private samenwerking. Diverse projecten zijn ook benoemd in de gebiedsgerichte uitwerking (hoofdstuk 6). Een deel van deze projecten wordt ingebed in de programma's die zijn genoemd in de vorige paragraaf.

Sinds 2020 werkt de gemeente Heerenveen met een investeringsagenda. Jaarlijks wordt hierdoor de prioritering en fasering van projecten in de raad besproken waarvoor nog geen budget beschikbaar is. Dit betekent dat we nog niet voor alle projecten een specifieke uitvoeringsdatum voor de projecten

kunnen geven; de planning hangt af van de beschikbaarheid van financiële middelen en de politieke prioriteiten.

7.4 Het Omgevingsplan

Het Omgevingsplan bevat de juridische regels die nodig zijn om te voldoen aan de doelstellingen uit de Omgevingswet en de Omgevingsvisie. De gemeente heeft tot 2029 de tijd om alle bestemmingsplannen en verordeningen voor de fysieke leefomgeving om te zetten naar één Omgevingsplan voor het hele gemeentelijke grondgebied.

We streven er naar om de regels zoveel mogelijk te formuleren vanuit het 'ja, mits-principe'. De gebiedsgerichte uitwerking van de Omgevingsvisie vormt daarbij een belangrijk kader voor ontwikkelingen en kwaliteitsverbetering die we mogelijk willen maken ('ja') en de kwaliteiten die we willen beschermen ('mits'). Wanneer ontwikkelingen ongewenst zijn, hanteren we af en toe ook een 'nee, tenzij-formulering'. Deze hebben we ook nodig om te kunnen handhaven op ongewenste ontwikkelingen (zie volgende paragraaf).

In het handboek Omgevingsplan werken we een opzet voor standaardregels uit, zodat we in de gemeente een eenduidige regeling hanteren. Dit betekent niet dat we overal dezelfde regels hanteren, maar wel dat deze op een vergelijkbare manier zijn opgezet en worden geïnterpreteerd. Dit helpt om vlot vergunningen te verlenen.

7.5 Toezicht en handhaving

Toezicht en handhaving zijn belangrijk om ongewenste activiteiten in de fysieke leefomgeving te voorkomen. Ze helpen om te voorkomen dat afbreuk wordt gedaan aan de kernkwaliteiten of de gewenste Omgevingskwaliteit in de gemeente. Toezicht en handhaving zijn de 'ogen en oren' van de gemeente. Het geeft ons een beeld hoe de uitvoering van het beleid en regels in de praktijk uitpakt. Het jaarverslag van toezicht en handhaving kan ook aanleiding geven om beleid en regels aan te passen (zie paragraaf 7.7).

In het VTH-beleid staat waar we de prioriteiten leggen bij toezicht en handhaving en aan welke (kwaliteits)eisen medewerkers moeten voldoen. Medewerkers krijgen daarbij meer ruimte om te handelen vanuit de geest van de omgevingswet; het vertrouwen in regels en procedures verschuift naar het vertrouwen in vakmanschap.

7.6 Participatie

Vroegtijdige afstemming met alle belanghebbenden is een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet en één van onze samenwerkingsprincipes (zie paragraaf 4.2.1). We zien het vormgeven van de participatie bij initiatieven als een gezamenlijke verantwoordelijkheid (zie samenwerkingsprincipe 2). Met het besluit van 18 februari 2021 heeft de gemeenteraad besloten om bij elke buitenplanse Omgevingsplanactiviteiten – alle plannen die niet passen binnen het Omgevingsplan - een vorm van participatie verplicht te stellen. De gemeenteraad kan daarbij niet de vorm van participatie voorschrijven. Wel kan

de gemeente initiatiefnemers ondersteunen en inspireren met verschillende voorbeelden. Dit wordt uitgewerkt in ons participatiebeleid.

Bij het vaststellen van de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan en Programma's geldt een motiveringsplicht. Dit betekent dat het college bij het vaststellen van het programma moet aangeven hoe belanghebbenden bij de voorbereiding zijn betrokken en wat er is gedaan met de resultaten hiervan. Welke belanghebbenden de gemeente betreft, hangt af van het type programma en (de mogelijke) invloed op de fysieke leefomgeving. In ons participatiebeleid zullen we hiervoor een aantal uitgangspunten opnemen.

7.7 Grondbeleid en kostenverhaal

7.7.1 Algemeen

De Omgevingswet kent straks een (deels) nieuwe regeling met betrekking tot grondbeleid en kostenverhaal. De Aanvullingswet Grondeigendom Omgevingswet regelt de instrumenten waarmee de gemeente project- en gebiedsontwikkelingen stuurt.

7.7.2 Grondbeleid gemeente

De gemeentelijke Nota Grondbeleid dateert uit 2013. Dit zijn een aantal belangrijke uitgangspunten van het grondbeleid. Hoewel daterend uit 2013, staan de uitgangspunten van deze nota nog steeds overeind:

- Actieve verwerving van gronden is voorlopig niet aan de orde;
- Uitgangspunt is het terugverdienen van de gemaakte kosten tegen een zo beperkt mogelijk risicoprofiel;
- De gemeente stelt 'anders ontwikkelen' centraal. Daarbij is een mate van flexibiliteit in de plannen van groot belang en de regierol van gemeente beperkter (faciliterend);
- De raad wordt actief betrokken bij de (financiële) beheersing van het grondbeleid.

7.7.3 Grondprijzenbeleid

In ons grondprijzenbeleid is omschreven met welke methodes de grondprijs van wordt bepaald bij uitgifte van gemeentelijke gronden.

7.7.4 Kostenverhaal

In de Omgevingswet zijn straks regels opgenomen met betrekking tot het kostenverhaal. Deze gaan over het verhalen van kosten voor investeringen in publieke voorzieningen die direct verband houden met de bouwactiviteit. Denk bijvoorbeeld aan het aanleggen van riolering en straatverlichting. Het kan ook gaan om bovenwijkse voorzieningen, zoals de verbreding van een weg of de aanleg van een rotonde buiten de nieuwbouwwijk als dat nodig is voor de bereikbaarheid van die wijk.

Kostenverhaal kan langs privaatrechtelijke of publiekrechtelijke weg plaatsvinden. Daarbij heeft, net als nu het geval is onder de Wro, privaatrechtelijk kostenverhaal tussen gemeente en initiatiefnemer de voorkeur. Aan privaatrechtelijk kostenverhaal zijn geen voorwaarden of beperkingen gesteld. Wanneer het niet van een overeenkomst tussen gemeente en initiatiefnemer komt, kan de gemeente overgaan tot publiekrechtelijk kostenverhaal.

7.7.5 Financiële bijdrage voor ontwikkeling van een gebied

7.7.5.1 Algemeen

De Omgevingswet bevat straks mogelijkheden om in een anterieure overeenkomst een financiële bijdrage voor de ontwikkeling van een gebied overeen te komen (artikel 13.22 Ow). Financiële bijdragen kunnen ook worden gevraagd voor behoud of verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in een gemeente, die indirect een relatie hebben met een bouwplan. Dan gaat het bijvoorbeeld om een bijdrage waarmee de aanleg van een stadspark of parkeergarage elders in de gemeente wordt bekostigd.

Bij het maken van een dergelijke afspraak geldt wel de beperking dat de ontwikkeling waarvoor de bijdrage wordt gevraagd, moet zijn vastgelegd in een Omgevingsvisie of programma.

7.7.5.2 Mobiliteitsfonds

De raad heeft op 7 september 2020 de verordening 'Reserve Mobiliteitsfonds' vastgesteld. In de verordening 'Reserve mobiliteitsfonds Heerenveen' is geregeld dat als er aan een parkeereis (het aantal plekken volgens de parkeernorm) niet kan worden voldaan, deze afgekocht kan worden. Het Mobiliteitsfonds is alleen van toepassing in het centrum van Heerenveen en de schil daar omheen, omdat het realiseren van parkeerplaatsen hier niet altijd mogelijk is. De aanvrager van een bouwvergunning koopt de parkeereis af en legt dit bij de gemeente neer. Deze bijdrage wordt gestort in een mobiliteitsfonds, met als doel om te voorzien in (bovenwijkse) mobiliteitsoplossingen. Bijvoorbeeld door de realisatie van een nieuwe parkeergarage. De gemeente neemt de verplichting op zich om de parkeerplaatsen binnen 10 jaar te realiseren.

7.7.5.3 Landschapsfonds

Voor nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied met een bepaalde omvang en impact vragen we als gemeente om een kwaliteitsinspanning, zodat we ons landelijk gebied vitaal en aantrekkelijk houden. In een programma werken we dit principe verder uit. Daarbij onderzoeken we ook het instellen van een

landschapsfonds, zodat deze impuls in bepaalde gevallen ook in de vorm van een financiële bijdrage kan plaatvinden.

7.7.5.4 Duurzaamheidsfonds

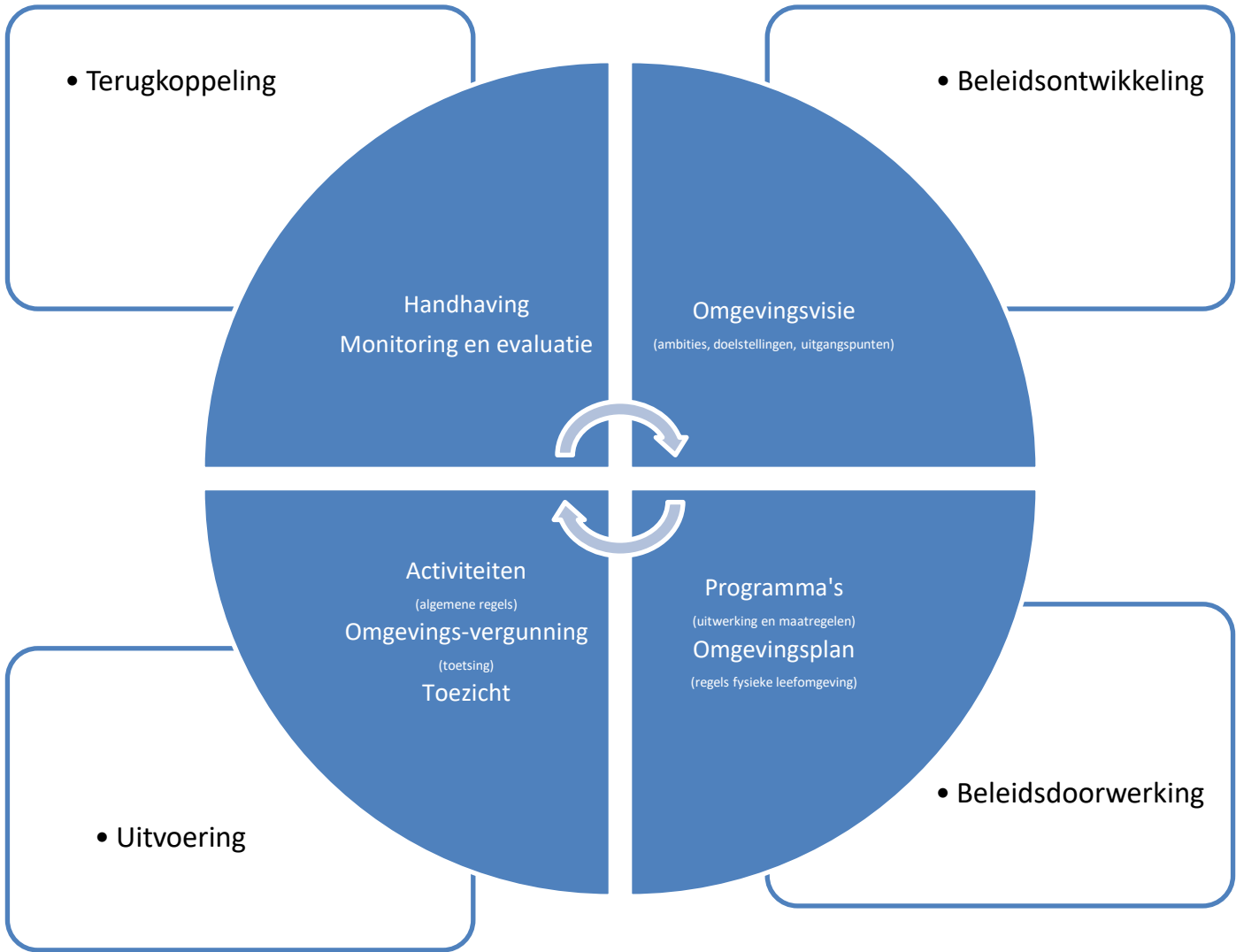
We zijn voornemens een fonds in te richten om duurzame ontwikkelingen in onze gemeente te ondersteunen. Dit fonds kan worden gevoed met verschillende bijdragen. Bijvoorbeeld vanuit zonneparken. De opzet van dit fonds wordt de komende tijd nader uitgewerkt.

7.8 Monitoring en aanpassing van de visie

De Omgevingsvisie wordt begin 2021 vastgesteld door de gemeenteraad en bindt de gemeente in de uitwerking van nieuw beleid. Na vaststelling is het de bedoeling om de visie regelmatig te evalueren en actualiseren.

Qua monitoring en evaluatie zijn de volgende uitgangspunten van belang:

1. Ieder jaar wordt er een jaarverslag gemaakt over ontwikkelingen in de leefomgeving van Heerenveen. Dit jaarverslag bereiden we voor met inbreng vanuit de samenleving en gegevens van toezicht en handhaving. We onderzoeken of dit jaarverslag kan aanhaken bij de gebruikelijke P&C-cyclus. Waar mogelijk onderbouwen we het verslag met kwantitatieve gegevens en voorbeelden. Daarbij kijken we naar de ambities en doelstellingen die zijn geformuleerd in hoofdstuk 4 en 5;
2. Eén keer in de vier jaar wordt de doorwerking van de Omgevingsvisie grondig geëvalueerd en wordt de beleidskoers waar nodig bijgesteld. Dit doen we bijvoorbeeld in het jaar nadat een nieuw coalitieprogramma is vastgesteld. Daarbij gaat het vooral om hoofdstuk 5 en de vertaling daarvan naar hoofdstuk 6. De basis van de visie (hoofdstuk 4) blijft daarmee langjarig in stand.;
3. Tussentijds kan de Omgevingsvisie op ondergeschikte onderdelen worden aangepast. Bijvoorbeeld naar aanleiding van het jaarverslag. Daarbij denken we aan aanpassingen op het niveau van een paragraaf. Bijvoorbeeld vanwege de wijziging van thematisch beleid (hoofdstuk 5) of een andere visie op een bepaald deelgebied (hoofdstuk 6). Deze aanpassingen leggen we zoveel mogelijk gebundeld aan de gemeenteraad voor. De frequentie van een tussentijdse aanpassing is daarom één keer per jaar.

Figuur 7.2 De beleidscyclus: van visievorming; naar plannen en programma's; uitvoering en evaluatie

Colofon

Ambtelijk Opdrachtgever:	J. Kleinheerenbrink
Opdracht:	Omgevingsvisie 1.0z
Versie:	1.0
Omvang rapport:	96 pagina's
Auteur:	E. Stellingwerf (redactie)

Ontwerp-Omgevingsvisie

Bijlagenboek

Bijlage 1	Opbrengst Omgevingsdialoog
Bijlage 2	Bestaande Omgevingskwaliteit (op hoofdlijnen)
Bijlage 3	Ontwikkeling en trends op het gebied van de fysieke leefomgeving
Bijlage 4	Rijks- en Provinciaal beleid
Bijlage 5	Overzicht Strategische Doelstellingen
Bijlage 6	Overzicht programma's: nieuw, actueel en verouderd beleid
Bijlage 7	Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan
Bijlage 8	Waterplan (visiedeel)
Bijlage 9	Reacties organisaties (geanonimiseerd)
Bijlage 10	Reacties inwoners (geanonimiseerd)
Bijlage 11	Reactienota zienswijzen
Bijlage 12	Overzicht ambtshalve aanpassingen

Bijlage 1

Opbrengst Omgevingsdialoog

Bijlage 1 Opbrengst Omgevingsdialoog

Inleiding

In maart, mei en november 2019 hebben in verschillende deelgebieden van de gemeente Omgevingsdialogen plaatsgevonden. Aan de hand van interviews en werkvormen is daarbij met inwoners en inhoudelijke experts gesproken over kwaliteiten, kansen en opgaven in de fysieke leefomgeving. Ook zijn verschillende oplossingsrichtingen voor deze opgaven besproken en is er gediscussieerd aan de hand van stellingen voor de toekomst.

In dit document is een samenvatting van de opbrengst opgenomen, is aangegeven op welke plek de opbrengst is verwerkt en zijn de verslagen van de bijeenkomsten opgenomen.

Ook bij het opstellen van de ontwerp-Omgevingsvisie zijn inwoners en belangenorganisaties opnieuw betrokken.

Opgaven (bijeenkomsten maart)

Tijdens verschillende omgevingsdialogen brachten inwoners uit de wijken en dorpen samen in kaart wat de kwaliteiten in de verschillende deelgebieden zijn en welke toekomstopgaven hen bezig houden.

De bijeenkomsten vonden plaats in:

- Nieuwehorne (MFA de Kiekenhof)
- Oranjewoud (Hotel Tjaarda)
- Akkrum (OBS Akkrum)
- Tjalleberd (MFA Aengwirden)
- Heerenveen (Nordwin College)

Tijdens bijeenkomsten in Nieuwehorne, Oranjewoud, Akkrum, Tjalleberd en Heerenveen werd met inwoners gesproken over kwaliteiten, kansen en opgaven in hun leefomgeving

Op veel plekken kwam naar voren dat inwoners waardering hebben voor het landschap en dat dit de gemeente aantrekkelijk maakt om te wonen. Daarnaast werd gesproken over de gevolgen van vergrijzing voor voorzieningen als scholen en sportverenigingen. Voorzieningen als sportverenigingen en scholen zijn als ontmoetingsplek belangrijk voor de binding met het dorp. Inwoners vinden het belangrijk dat dit in stand wordt gehouden. Bij meerdere dialogen werd het belang van goede fietsroutes benadrukt. Dit vergroot niet alleen de bereikbaarheid van voorzieningen, maar zorgt er ook voor dat mensen meer gestimuleerd worden om te bewegen.

Ook andere onderwerpen kwamen aan bod, zoals de noodzaak om bestaande woningvoorraad geschikt te maken voor de toekomst. Veel inwoners geven aan dat er meer variatie aan woningbouw nodig is in de dorpen en wijken. Deze variatie kan er zorgen dat er een meer gemengde bevolking ontstaat, wat ten goede komt aan het samenleven in de wijken en dorpen. Dit gaat eenzaamheid onder inwoners tegen.

De energietransitie en klimaatadaptatie zijn thema's die overal spelen. Inwoners geven aan dat de energietransitie tot stand moet komen op een manier die past bij de kwaliteiten van de gemeente Heerenveen. Veel inwoners zien het liefst dat de toekomstige energiebehoefte zoveel mogelijk wordt opgelost op bestaande daken of binnen bestaand bebouwd gebied, zodat het landschap zo weinig mogelijk wordt aangetast. Klimaatadaptatie speelt volgens de inwoners vooral in de bebouwde omgeving. Er is onder inwoners behoefte aan informatie, zodat zij ook in hun eigen achtertuin maatregelen kunnen treffen.

Kwaliteiten • Landschappelijke kwaliteit en diversiteit / rustig & landelijk wonen • Saamhorigheid/verenigingsleven in de dorpen • Heerenveen (voorzieningen) en omgeving (landschap) vullen elkaar aan • Heerenveen goed bereikbaar per snelweg en spoor	Kansen • Technologie (domotica, zelfrijdend vervoer, snel internet) • Beleefbaarheid landschap en cultuurhistorie vergroten • Verbeteren van de bereikbaarheid via de Lelylijn
Verbeterpunten • Kwaliteit openbare ruimte (o.a. Akkrum en A32-zone) • Snelweg als barrière en bron van hinder	Opgaven • Vergrijzing / voortbestaan verenigingen / vrijwilligers • Geschikte woningen jong en oud • Aanpassing bestaand woonvoorraad • Eenzaamheid / sociale samenhang in wijken • Invullen leegstaande panden • Beweging / veilig en comfortabel fietsen • Balans tussen landbouw/biodiversiteit. Meer dialoog tussen boeren en burgers • Landschappelijke identiteit • Energietransitie goed inpassen in het landschap. Geen grote zonneparken / wel mini-windturbines • Water vasthouden en bergen

Samenvatting benoemde kwaliteiten, kansen, verbeterpunten en opgaven uit de eerste dialoogronde

De verslagen en resultaten van de bijeenkomsten zijn te vinden op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl

De opmerkingen uit deze dialoogronde komen in de Beleidskoers fysieke leefomgeving terug op de volgende plekken:

- In de paragraaf over kernkwaliteiten (paragraaf 1.3)
- In de paragrafen over opgaven (paragraaf 3.2 t/m 3.5)

Oplossingsrichtingen (bijeenkomsten mei)

De opgaven die waren geformuleerd door inwoners in maart stonden centraal tijdens de vier bijeenkomsten in mei. Tijdens de bijeenkomsten ging het over verschillende oplossingsrichtingen. De werkvormen waren gericht op verschillende 'hoe-vragen'. Voorbeelden hiervan waren:

- “Hoe behouden of versterken we de kwaliteit van het landschap?”
- “Hoe zorgen we ervoor dat er in de toekomst passende woningen zijn voor jong en oud?”
- “Op welke manier zorgen we dat de inrichting van de leefomgeving bijdraagt aan onze gezondheid?”

Bij deze dialoogronde waren experts van verschillende organisaties en medewerkers van de gemeente aanwezig om informatie te geven over de onderwerpen die in maart aan bod zijn gekomen. De dialoogavonden vonden plaats in:

- Katlijk (Kwartier Noord)
- Jubbega (MFC de Kompenije)
- Akkrum (OBS Akkrum)
- Heerenveen (Trinitas)

Tijdens een tweede ronde bijeenkomsten werd met inwoners gesproken over oplossingsrichtingen

Op veel plekken kwam naar voren dat inwoners graag een meer divers woningaanbod zien. Dit zorgt voor doorstroming op de woningmarkt en geeft mensen de kans om in een woning te wonen die bij hen past. Er werden veel suggesties gedaan om de leefbaarheid in de dorpen en wijken te verbeteren (meer ontmoetingsplekken, gemengde woonvoorraad, samenwerking tussen organisaties).

Inwoners vinden dat de leefomgeving kan bijdragen aan gezondheid. Zij geven aan dat de aanleg van snelle en veilige fietsroutes daarbij van belang zijn zodat bewegen wordt gestimuleerd, maar ook dat de openbare ruimte voor mindervaliden toegankelijk moet zijn. De openbare ruimte moet ingericht worden voor de voetganger, de auto speelt nog maar een kleine rol.

Op het gebied van landschap vindt men het belangrijk dat de identiteit behouden blijft en dat het landschap herkenbaar is. Tegelijkertijd erkent men ook dat het landschap verandert en wordt aangepast aan de eisen van de tijd. Wel kun je een aantal iconen, dragers en structuren vastleggen waarin de identiteit van het landschap besloten ligt en die verwijzen naar de geschiedenis (bijv. watergangen, dijken of de verkavelingsrichting). Daarnaast werd er veel gesproken over de energietransitie. Een lokale, gezamenlijke aanpak zorgt voor volgens de aanwezigen voor draagvlak om de benodigde resultaten te behalen. Op het gebied van klimaat waren veel inwoners enthousiast over de vergroening van daken, tuinen en straten.

Geschiedte woningen voor jong en oud • Een gevarieerde woningvoorraad en daardoor een gemixte bevolking • Levensloopbestendige woningen • Geschikt maken van de bestaande woningvoorraad • Ontwikkeling van hofjes/straten die sociale cohesie stimuleren • Betaalbare en duurzame woningen voor kleine huishoudens • Meer doorstroming op de woningmarkt • Meer flexibiliteit in bestemmingsplannen	Aantrekkelijk om te recreëren • Duidelijke identiteit en uitstraling van het gebied rond Oranjewoud • Meer recreatieve routes zoals dorpsommetjes • Recreatieve voorzieningen toevoegen zoals een zwemplaats in sommige dorpen • Digitale en/of fysieke informatievoorzieningen • Aanleg voorzieningen voor recreatieve overnachtingen (o.a. sanitair, oplaadpunten en camperplekken)
Bereikbare voorzieningen / dorpen leefbaar • Regulier OV en lokale initiatieven vullen elkaar aan • Betrokkenheid jeugd vasthouden om verenigingen vitaal te houden • Verandering takenpakket vrijwilligers • Verlagen kosten door verduurzaming accommodaties • Centrale rol voor dorpshuis/MFA • Ontmoetingsplekken in groenvoorzieningen • Aanleg Lelylijn	Landschap herkenbaar en vitaal • Behoud landschap • Beheer bosgebied belangrijk om het aantrekkelijk te houden • Betere balans tussen landbouw, natuur en recreatie • Meer bloemen en kruiden in de openbare ruimte voor vergroten biodiversiteit • Landschap aanpassen aan de tijd met behoud van iconen en structuren van vroeger en nu • Flexibiliteit voor functiewijziging en (her)ontwikkeling agrarische bedrijven
Een omgeving die uitnodigt om te bewegen • Veiligheid: scheiding van wandelaars, fietsers en autoverkeer • Aanleg fietssnelwegen • Shared space in de centra van dorpen • Veilige fietsroutes naar scholen • Openbare ruimte beter toegankelijk voor mindervaliden	Inspelen op economische trends en omslag naar circulaire economie • Verbetering vestigingsklimaat voor circulaire economie door samenwerking in ketens en aanleg infrastructuur • Benutten van leegstaande panden in het centrum van Heerenveen voor start-ups
Een omgeving die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering • Bergen en opvangen van regenwater door bredere sloten en greppels of onder parkeerterreinen • Meer groen en minder steen in openbare ruimte en tuinen • Experimenten met peilbeheer door gebruiker van agrarische grond • Nieuwe projecten aangrijpen om omgeving klimaatbestendig te maken • Acceptatie dat straten en viaducten soms onder water staan	Transitie naar duurzame energie • Minder energie verbruiken • Verduurzaming bestaande woningvoorraad • Realisatie capaciteit bij bedrijventerreinen of dichtbebouwd gebied • Collectieve projecten zoals dorpsmolens en zonnevelden door middel van energiecoöperatie • Lokale projecten waar inwoners de regie hebben • Onderzoek blijven doen naar alternatieve oplossingen zoals waterstof en aquathermie • Aandacht voor financiering duurzaamheidsmaatregelen in relatie tot armoedeproblematiek

Samenvatting van genoemde oplossingsrichtingen per opgave

De verslagen en resultaten zijn te vinden op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl

De opmerkingen uit deze dialoogronde komen in de ontwerp-Omgevingsvisie terug in de paragrafen over opgaven (paragraaf 5.2 t/m 5.5).

Prioriteiten / richting kiezen (bijeenkomst 26 november 2019)

Op 26 november werd in het Thialf een Omgevingsdialoog georganiseerd. De bijeenkomst had twee doelstellingen:

1. Terugkoppelen wat er met de inbreng van inwoners uit de eerdere sessies van maart en mei is gedaan. Er waren immers ook verschillende inwoners die voor het eerst meededen aan de Omgevingsdialoog;
2. Ophalen hoe men aankijkt tegen een aantal dilemma's. De argumenten die hierbij naar voren zijn gebracht, kunnen raad en college gebruiken bij de besluitvorming over de Beleidskoers fysieke leefomgeving en de Omgevingsvisie.

Een paar constateringingen naar aanleiding van de Omgevingsdialoog op 26 november:

- Bij een aantal stellingen was het aantal voor- en tegenstanders redelijk in evenwicht. Daarbij kwamen er ook een aantal nuances aan het licht. Men is bijvoorbeeld wel voor bouwen binnen bestaand bebouwd gebied, mits dit niet ten koste gaat van waardevol groen/speelruimte. En veel inwoners willen wel terughoudender zijn met auto's binnen de bebouwde kom als er alternatieven zijn (bijvoorbeeld een rondweg) en de bereikbaarheid voor kwetsbare doelgroepen voldoende is geborgd;

- Bij de stelling over voorzieningen lijken inwoners nog niet heel enthousiast over het bundelen van voorzieningen in grotere dorpen. Velen zien eerder iets in het verdelen van voorzieningen, zodat er in elk dorp een ontmoetingsplek is. Daarnaast vindt men het belangrijk om in te spelen op initiatieven van inwoners;
- Veel inwoners vinden het vanzelfsprekend dat zij ook een steentje bijdragen aan klimaatadaptatie door hun woning, bedrijfspand, oprit en/of tuin zelf aanpassen aan veranderende weersomstandigheden. De overheid zou daarbij moeten faciliteren met goede informatie en stimuleringsregelingen;
- Tot slot was er een zelf ingebrachte stelling over tijdelijke woonconcepten. Een grote meerderheid lijkt wel te voelen voor meer flexibele en tijdelijke woonvormen, omdat woningbehoeftes verschillend zijn en door de tijd kunnen veranderen;
- Gemist tijdens de avond was het onderwerp gezondheid en zorg.

Het verslag en de resultaten zijn ook te vinden op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl

De opmerkingen uit deze dialoogronde komen in de Beleidskoers fysieke leefomgeving terug in de paragrafen over opgaven (paragraaf 5.2 t/m 5.5) en zijn benut bij het opstellen van het bepalen van de voorkeurskeuzes van het college ten aanzien van een aantal hoofdonderwerpen (zie oplegger bij de Beleidskoers fysieke leefomgeving).

Bijeenkomst stakeholders (27 november 2019)

Op woensdagmiddag 27 november is een bijeenkomst voor diverse stakeholders en belangenorganisaties georganiseerd. Hiervoor was een groot aantal partijen uitgenodigd, maar was er een beperkt aantal aanmeldingen. Daarom is besloten om de bijeenkomst niet door laten gaan en de partijen die zich hadden aangemeld het aanbod gedaan om afzonderlijk in gesprek te gaan. Twee organisaties hebben hiervan gebruik gemaakt:

- Huurders Belangen Vereniging (HBV);
- Mienskipscentrum Leppehiem.

De volgende organisaties hebben schriftelijk gereageerd:

- Participatieraad Heerenveen, werkgroep ouderen;
- Fries Sociaal Planbureau;
- Mienskipscentrum Leppehiem;
- Alliander;
- Staatsbosbeheer.

Deze organisaties hebben een ambtelijke reactie ontvangen.

Los van de bovenstaande uitnodiging, is er een position paper ontvangen van Vitens over de bescherming van drinkwater.

De opmerkingen van de stakeholders komen in de ontwerp-Omgevingsvisie aan de orde in de paragrafen over opgaven (paragraaf 5.2 t/m 5.5).

Gesprek met buurgemeenten (20 november 2019)

Op de 20 november heeft ambtelijk overleg plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de gemeenten Fryske Marren, Súdwest-Fryslân, Leeuwarden, Smallerland en Ooststellingwerf. Niet aanwezig (en wel uitgenodigd) waren vertegenwoordigers van Provincie Fryslân, Wetterskip Frylân,

gemeente Opsterland en gemeente Weststellingwerf. Het initiëren van dit overleg werd erg gewaardeerd.

Opvallende vragen en opmerkingen vanuit de buurgemeenten waren de volgende:

1. Heerenveen heeft een profiel dat bovenregionaal herkenbaar is (topsport). Waarom het behouden/versterken van dit profiel niet (nog) nadrukkelijker neerzetten?
2. Dit geldt ook voor bereikbaarheid. Moet je dit niet neerzetten als een aparte kernopgave? Achterliggende opgave zou kunnen zijn: verbindingen tussen verschillende kernen en gebieden. Zowel fysiek als digitaal;
3. Er is meer regionale afstemming gewenst op het gebied van: voorzieningen, profilering van stedelijke regio's, zorg, enz.

De opmerkingen van de omliggende gemeenten komen in de Beleidskoers fysieke leefomgeving terug in het ambitieparagraaf (paragraaf 4.1) en in de paragrafen over opgaven (paragraaf 5.2 t/m 5.5).

Betrokkenheid Raad en college

Vanuit de gemeenteraad is een stuurgroep ingesteld. Vanuit elke fractie was een raadslid vertegenwoordigd in de stuurgroep. Tijdens de participatiefase heeft de stuurgroep mede richting gegeven aan de invulling van het participatieproces. De stuurgroep en de coördinerend portefeuillehouder zijn regelmatig bijgepraat over de stand van zaken met betrekking tot de Omgevingsvisie. Omdat de participatiefase is afgerond en het project van de Omgevingsvisie nu in een oordeelsvormende fase komt, is besloten om de stuurgroep op te heffen.

Het college is diverse malen geïnformeerd over proces en inhoud via collegelunches.

Enquête Omgevingsvisie (april 2020)

Van 14 april tot en met 3 mei 2020 konden inwoners in een enquête aangeven over wat zij belangrijk vinden voor hun leefomgeving. 118 inwoners van de gemeente hebben de enquête ingevuld.

De resultaten op hoofdlijnen

We zetten kort een aantal uitkomsten voor u op een rijtje:

- Inwoners zien het energiezuiniger (aardgasvrij) maken van woningen als belangrijk onderwerp voor het geschikt maken van bestaande woningen voor de toekomst.
- Inwoners van de kern Heerenveen zien de supermarkt, het ziekenhuis en winkelcentrum als de drie belangrijkste voorzieningen. In de andere dorpen zijn dat de supermarkt, sportvereniging en de basisschool.
- Het groen vinden de meeste inwoners het belangrijkste onderdeel van de openbare ruimte. Daarna ruimte voor voetgangers en fietsers.

Twee open vragen

Ook zijn er twee open vragen voorgelegd aan de inwoners:

- Wat zou je willen veranderen om jouw woonplaats te verbeteren?
- Zie jij jezelf in 2040 wonen en/of werken in de gemeente Heerenveen? Waarom wel, waarom niet?

Alle resultaten van de enquête zijn te vinden op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl

Informatiebijeenkomsten ontwerp-Omgevingsvisie (2 en 3 maart 2021)

Op 2 en 3 maart is de inhoud van de ontwerp-Omgevingsvisie (digitaal) gepresenteerd aan inwoners en organisaties. Ongeveer 140 inwoners waren ingelogd en stelden vragen via de chat. Ook waren een aantal gasten aanwezig om een eerste reactie te geven op de inhoud van de ontwerp-Omgevingsvisie.

Vragen die via de chat zijn gesteld, zijn tijdens de bijeenkomst behandeld of na afloop via de mail beantwoord. Veelgestelde vragen (en de antwoorden daarop) zijn gepubliceerd op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl.

Zienswijzen op de ontwerp-Omgevingsvisie

Van 18 februari tot en met 1 april heeft de ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage gelegen voor een ieder. Tijdens deze periode zijn 11 zienswijzen ingediend door organisaties en 6 zienswijzen door inwoners.

De zienswijzen zijn samengevat en van een reactie. De reactienota is samen met deze vast te stellen Omgevingsvisie aangeboden aan de gemeenteraad. Op een aantal punten hebben de zienswijzen geleid tot aanpassingen in de vast te stellen Omgevingsvisie.

Bijlage 2

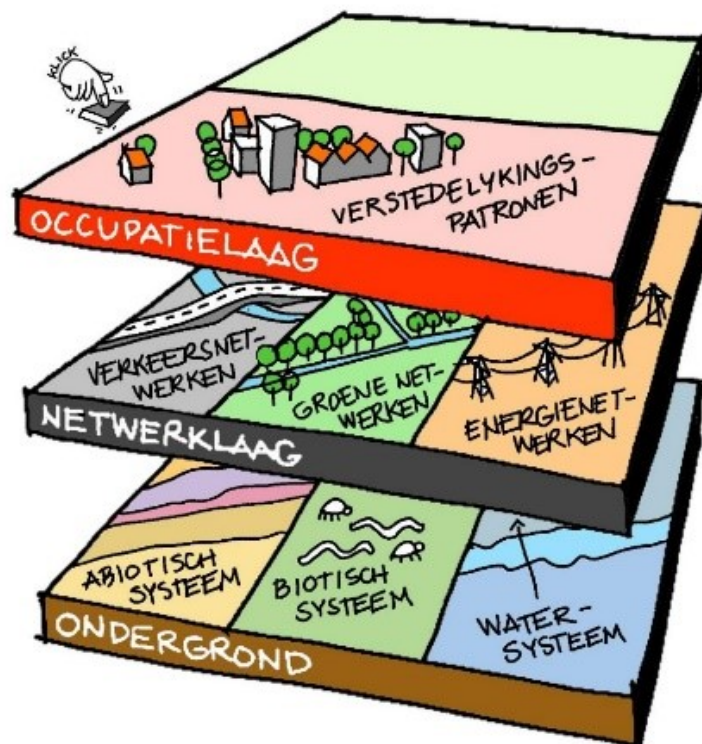
Bestaande Omgevingskwaliteit

2 Omgevingskwaliteit op hoofdlijnen (toelichting kernkwaliteiten)

2.1 Inleiding

Het landschap in Heerenveen is voor een groot deel gevormd tijdens en na de laatste ijstijd. Door de hoogteverschillen en de verschillende bodemsoorten (zand, veen en klei) kent Heerenveen een grote diversiteit aan landschappen. Door ontginning en bebouwing is geleidelijk het landschap ontstaan zoals we dat nu kennen. In dit hoofdstuk beschrijven we de omgevingskwaliteit aan de hand van drie lagen:

- Paragraaf 2.2 gaat over het natuurlijke bodem- en watersysteem (de ondergrondlaag);
- Paragraaf 2.3 gaat over de verschillende (cultuur)landschappen en landschappelijke kernkwaliteiten die op deze ondergrond zijn ontstaan;
- Paragraaf 2.4 en 2.5 gaat over de grijze, groene en blauwe netwerken die op dit landschap zijn ontstaan (netwerklaag);
- Paragraaf 2.6 gaat over de cultuurhistorische waarden die samenhangen met de ontginning en bewoning van het gebied (occupatielaag);
- Paragraaf 2.7 tot en met 2.10 gaan over de verschillende functies en voorzieningen die in de gemeente zijn gevestigd (occupatielaag).

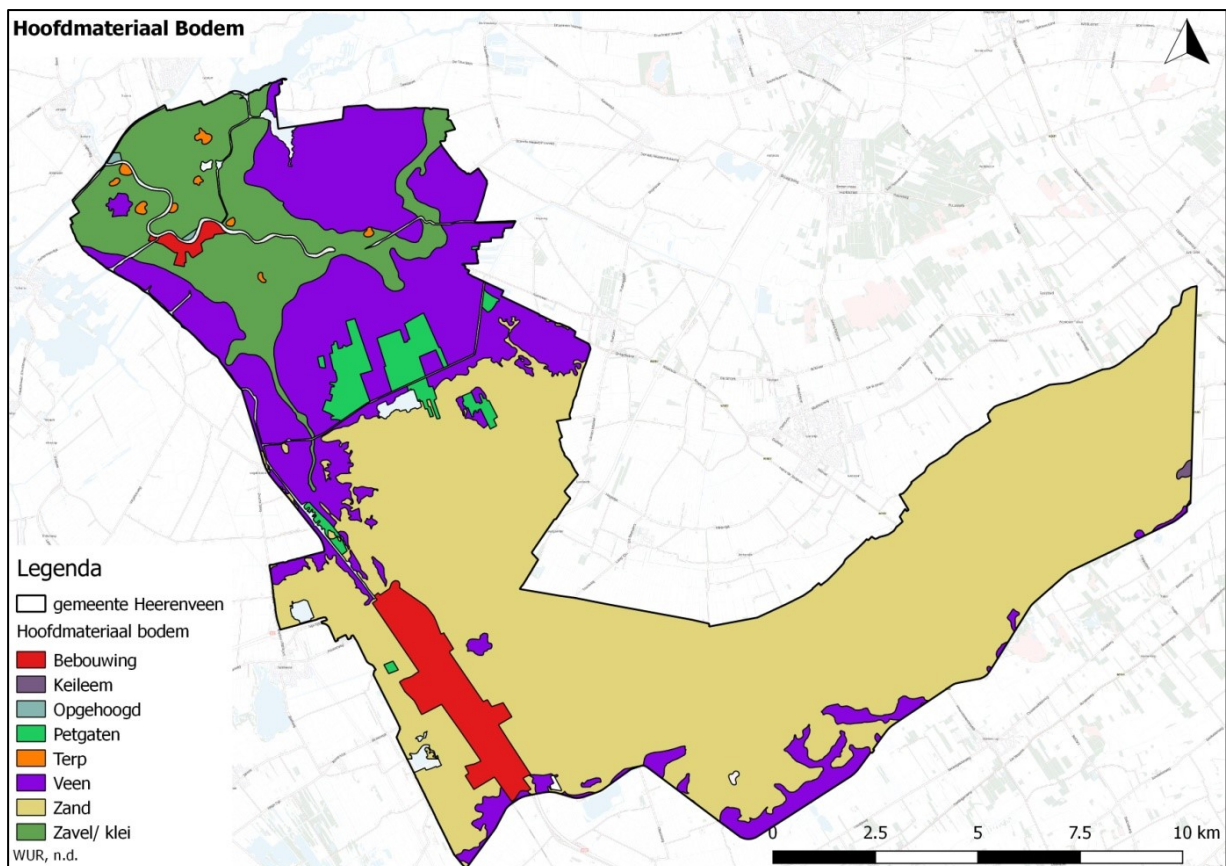

De lagenbenadering

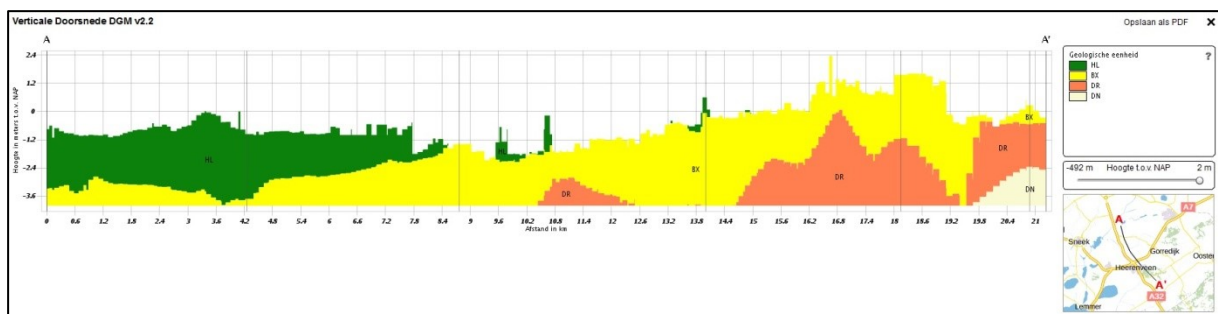
2.2 Natuurlijk bodem- en watersysteem

Ontstaan van het landschap

Het landschap van de gemeente Heerenveen is vooral gevormd door de laatste ijstijden, de daarop volgende veenvorming en vervolgens door de ontginning van het veen. De hoogteverschillen in het landschap zijn ontstaan door de opstuwende werking van het landijs in de voorlaatste ijstijd (200.000 v. Chr.). In de dalen ontstonden riviertjes als de Tjonger, de Linde en het Koningsdiep. Later, in het Holoceen, werd het klimaat warmer en vochtiger waardoor de plantengroei toenam en op sommige natte plaatsen veen ontstond, zoals ook het geval was in de tussen de zandruggen gelegen laagten.

Hoofdmateriaal in de Bodem (bron: WUR)

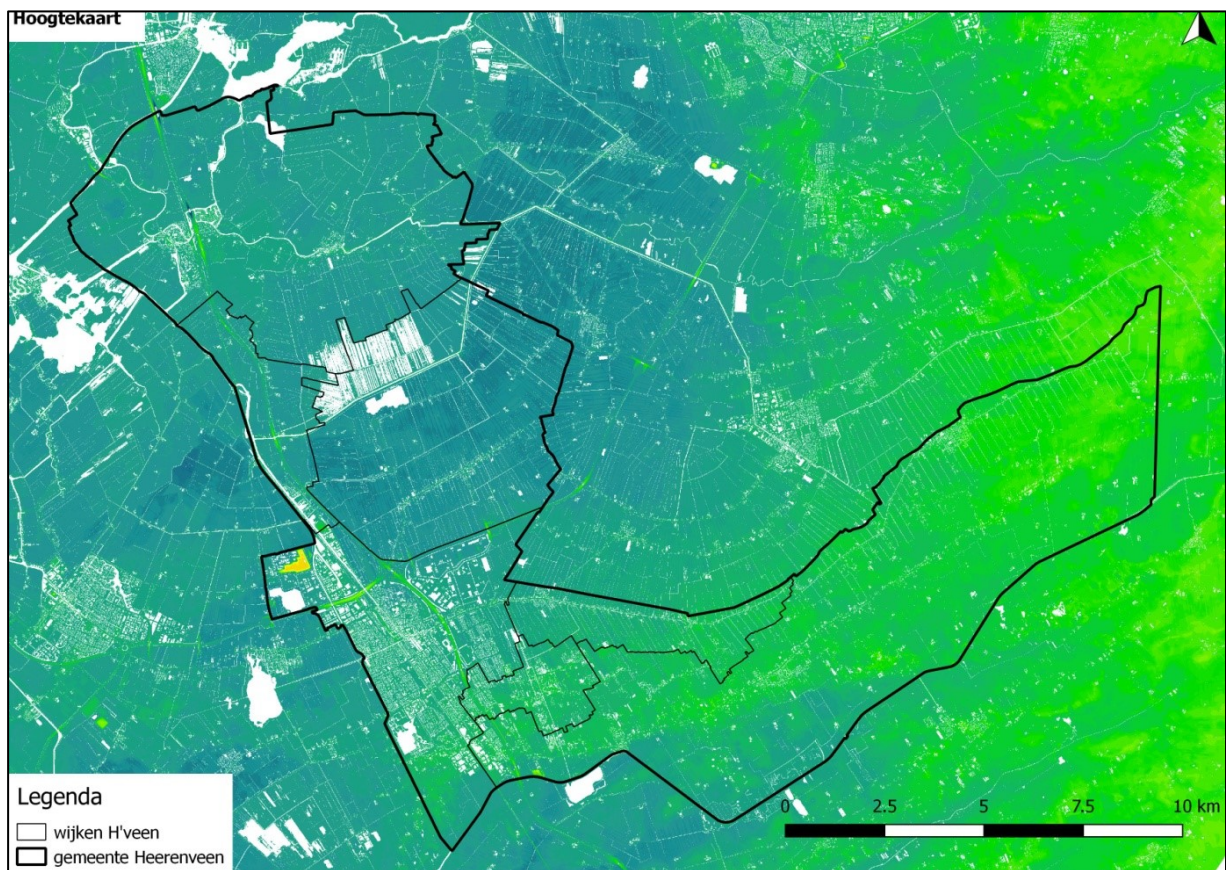

Dwarsdoorsnede van de bovenste 4 meter in Nz-richting (Aldeboarn-Mildam), (bron: Dinoloket)

Maaiveldhoogte / bodemopbouw

In de figuur 3.3 is het bodemprofiel in de gemeente te herkennen. In het noorden wordt de bovenste laag gevormd door veen- en kleiafzettingen uit het holoceen, terwijl in het zuiden van de gemeente dekzand uit het pleistoceen aan de oppervlakte ligt. De bodemopbouw in het oostelijke deel van de gemeente wordt bepaald door de dekzandrug die van oost naar west loopt (het Drents Plateau).

De hoogteligging van oost naar west neemt af van circa 4 à 6 m tot 0 à 1 m in het beekdal van de Tjonger. Bij Katlijk en de Kiekenberg liggen plaatselijk zandopduikingen van 5 à 7 m boven NAP. De laagst gelegen delen van de gemeente zijn de veenpolders tussen het gebied de Deelen en het ontginningslint Terbant, Tjalleberd, Luinjeberd en Gersloot. De polders liggen vrij vlak, op een hoogte van circa 1,5 tot 2 m beneden NAP. Het veen is hier grotendeels weggegraven, waardoor de polders behoren tot de laagst gelegen polders in Friesland.

Maaiveldhoogte (bron: AHN)

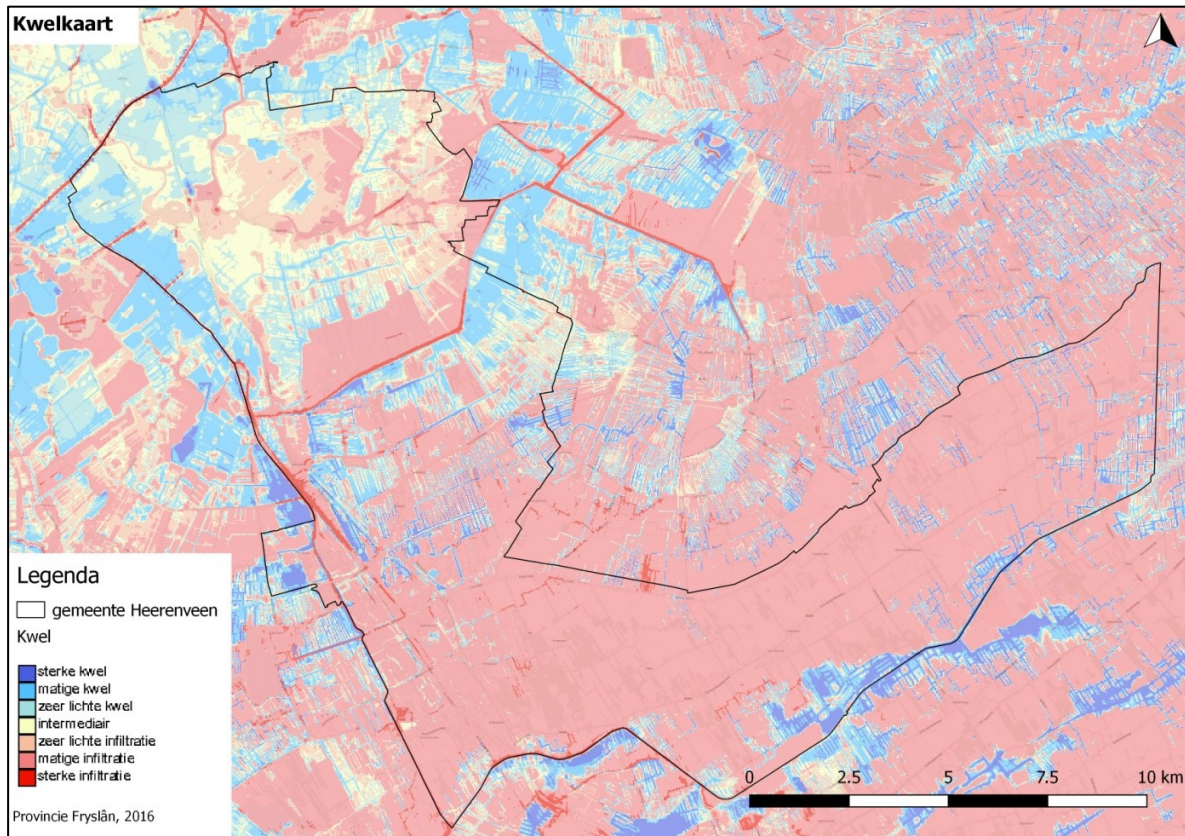
Geohydrologie

Vanaf de hogere zandgronden van het Drents Plateau treedt een grondwaterstroming op in de richting van de laaggelegen polders in het midden van Friesland. Dit systeem wordt gevoed door neerslag op de hogere zandgronden, die inziigt in de diepere onder grond.

Via de diepe ondergrond stroomt het geïnfiltreerde regenwater richting de laaggelegen polders, beekdalen en andere laaggelegen terreinen. Alleen op plaatsen waar de keileemlaag ontbreekt treedt het diepe grondwater omhoog en is sprake van 'opkwellend' grondwater ofwel kwel. In de gemeente

Heerenveen is vooral sprake van kwel in het beekdal van de Tjonger en in de laaggelegen veenpolders ten noorden van Tjalleberd en Luinjeberd. Het diepe grondwater heeft over het algemeen een goede kwaliteit, is rijk aan mineralen (vooral kalk en ijzer) en is - omdat het in de bodem allerlei mineralen en stoffen heeft opgenomen - niet zuur maar eerder basisch.

Het grondwater in het eerste en tweede watervoerende pakket stroomt in noordwestelijke richting. Het zoet-/brakgrensvlak (chloridgehalte van 150 mg/L) bevindt zich op circa 200 meter onder het maaiveld. Dit betekent dat het grondwater in het eerste en tweede watervoerende pakket zoet is.

Infiltratie en kwel (bron: Provincie Fryslân)

Waarden in de bodem en ondergrond

Naast verschillende functies in de bodem en ondergrond, heeft de bodem verschillende waarden die voor de toekomstige generaties van belang kunnen zijn:

- Regenwater infiltreert op hoger gelegen gronden in de bodem, blijft in de ondergrond zitten of komt na een bepaalde verblijfstijd weer als kwelwater aan de oppervlakte. Diep grondwater heeft soms een verblijfstijd van eeuwen of duizend jaren in de ondergrond voordat het wordt opgepompt als drinkwater. Doordat het water door de verschillende bodemlagen wordt gefilterd is het zeer schoon. Met een toenemende zeespiegel en de invloed van verzilting, wordt dit schone, zoete grondwater gezien als een belangrijke strategische reserve voor de toekomst. De Rijksoverheid heeft daarom in de Structuurvisie Ondergrond een reservering opgenomen van het grondwater onder een groot deel van Zuid-Friesland;

- De ondergrond heeft een energetisch potentieel. Een groot deel van Heerenveen is geschikt voor de (ondiepe) opslag van warmte- en koude. De potentie en voor (diepe) geothermie is hoger rondom Heerenveen en aan de oostkant van de gemeente.
- Het waterbergend vermogen van de bodem wordt bepaald door het verschil tussen het grondwaterpeil en het maaiveld. Op de zandgronden is dit vermogen veel groter dan in de lager gelegen veengebieden;
- De mate waarin de bodem vocht vasthoudt en in droge periodes levert aan planten wordt het vochtleverend vermogen genoemd. Dit vermogen is onder andere afhankelijk van het bodemmateriaal, de hoeveelheid vocht die van uit het grondwater capillair kan opstijgen en de bewortelingsdiepte van de planten.
Het gehalte organische stof is van invloed op het vochtleverend vermogen van de bodem. Gronden met een hoog organisch stof-gehalte, zoals veenbodems, kunnen langer vocht vasthouden dan zandbodems;
- Doordat de bodem water vasthoudt, heeft deze een temperatuurregulerende functie. Op plekken waar meer water wordt vastgehouden, wordt de oppervlaktetemperatuur gedempt. Dit geldt overigens ook voor oppervlaktewater, planten en bomen. Dit betekent dat het in de zomer koeler is en in de winter milder. Dit is een belangrijk gegeven bij het tegengaan van hittestress.
- De bodem is samen met het lokale grondwatersysteem bepalend voor het ecosysteem boven de grond. De bodem bevat organische stof waarmee micro-organismen en planten zich voeden. Het bodemleven is samen met andere factoren vervolgens bepalend voor de gewassen die op deze bodem kunnen groeien en het ecosysteem dat daarop kan ontstaan. Vruchtbare bodems zijn in Heerenveen vooral de veen- en kleigronden aan de noordkant van de gemeente;
- Door het toevoegen van organisch materiaal aan de bodem, wordt koolstof opgeslagen in de landbouwbodem. Een gemiddeld Nederlands landbouwperceel op zand of klei bevat per hectare gemiddeld 50-100 ton C (ofwel ongeveer 200 – 400 ton CO₂) in de bovenste 30 cm. Bodems kunnen dus fungeren als koolstofopslag;
- De draagkracht van de bodem is van waarde voor de fundering van gebouwen;
- De bouwlaag is van belang als archief van de ontstaansgeschiedenis (aardkundige waarden) en de bewonersgeschiedenis (archeologische waarden).

2.3 Landschappelijke diversiteit

Uniek aan de gemeente Heereveen (en omgeving) is de grote diversiteit aan landschapstypen. Er zijn zowel landschappen met een klei-, veen- en zandondergrond..

LEGENDA

beekdal van de Boorne, de Dracht en de Tjonger
veenweidegebied
veenpolder
hoogveenontginning

woudontginning
heideontginningen
landgoederen landschap
stedelijk landschap

landschapsrichting besloten gebied
landschapsrichting open gebied
water
spoorlijn
wegen

Diverse landschapstypen in de gemeente Heerenveen

Landschappelijke diversiteit en kenmerken

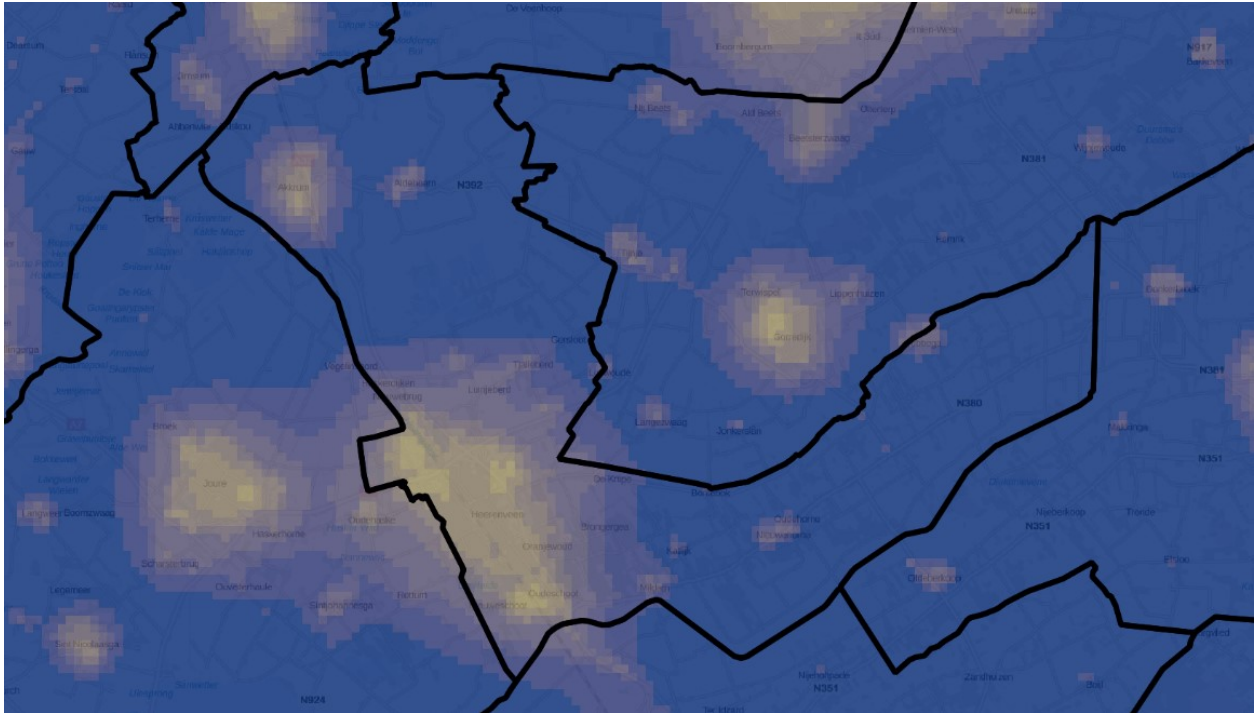
De verschillende manieren waarop de gebieden zijn ontgonnen en bebouwd en de doorsnijding met verschillende beekdalen geeft een divers geheel. Dit maakt het tot een aantrekkelijke gemeente om te wonen en te recreëren. De verbindingen met het Friese Merengebied geven volop gelegenheid voor watersporters, terwijl de bosgebieden populaire bestemmingen zijn om te recreëren. Er zijn verschillende landschapstypen onderscheiden die elk hun eigen kenmerkende elementen hebben (zie onderstaande tabel).

Landschapstype	Ruimtelijke structuren	Landschappelijke kenmerken
Woudontginning	Lintstructuren Nieuweschoot, Oudeschoot, Mildam en Nieuwehorne	Gesloten, kleinschalig landschapstype met houtwallen en lintvormige dorpen
Heideontginning		Rationale rechthoekige verkaveling
Landgoederenlandschap Oranjewoud	Laanbeplantingen, oprijlanen	Landgoederen. Landhuizen met historische tuinen. Afwisseling tussen bossen en open gebieden. Laanstructuren
Laagveenontginning (veenpolders en veenweidegebied)	Petgaten en legakkers. Dijken, vaarten en sloten.	Langgerekte strokenverkaveling. Grootschalige openheid. Ruime zichtlijnen. Langgerekte strokenverkaveling op de veengronden.
Hoogveenontginningen	Lintdorpen de Knipe, Bontebok en Jubbega. Compagnonsvaart met haaks daarop de wijken	Opstrekkende verkaveling haaks op de turfvaarten. Wijken met elzensingels
Beekdal van de Tjonger	De Tjonger	Open gebied. Ruime zichtlijnen. Natte natuur. Struweel. Erven als puntelementen.
Beekdal van de Boorne	De Boorne met bijbehorende bedijking	Open landschap. Onregelmatige blokverkaveling in de klei-op-veengronden in het stroomdal van de Boorne

Structuren en kenmerken per landschapstype (Regionale Landschapsvisie Zuidoost-Friesland 2018)

Donkerte en stilte

Donkerte en stilte zijn vooral kwaliteiten van het buitengebied. De Deelen is door de Provincie ook aangewezen als stiltegebied. In de omgeving van Heerenveen en de snelwegen komt de meeste lichtuitstoot voor.

Lichtuitstoot en duisternis in de omgeving van Heerenveen

2.4 Het blauw-groene netwerk

Natuurnetwerk Nederland

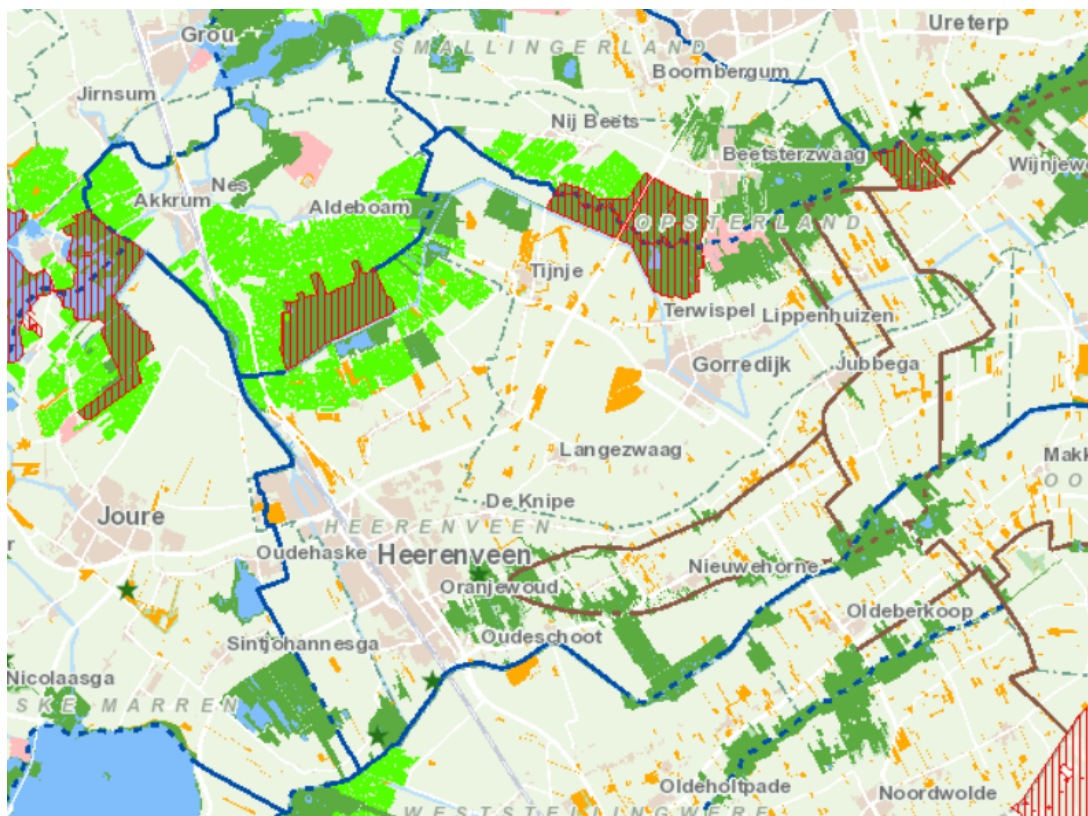
Heerenveen is een groene gemeente. Naast het Natura 2000-gebied de Deelen zijn flinke stukken in de gemeente Heerenveen aangewezen als onderdeel van Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische Hoofdstructuur), als Ganzenfoerageergebied of Weidevogelkansgebied. Voorbeelden van deze natuurgebieden zijn het Ketliker Schar, de bossen bij Oranjewoud, de Kiekenberg en de Botmar.

In het midden van het Heerenveense veenweidegebied ligt natuurgebied de Deelen. Het gebied maakt deel uit van een Europees netwerk van belangrijke natuurgebieden; Natura 2000. De Deelen is één van de gebieden in Friesland die het laatst verveend is en is aangewezen voor bijzondere vogelsoorten.

Een sterke groenstructuur

Grote bos- en natuurgebieden bepalen het beeld voor de dorpen direct ten oosten van Heerenveen. Het landgoederenlandschap bij Oranjewoud ligt dicht bij de hoofdplaats Heerenveen en is een geliefd uitloopgebied. Het woudontginningslandschap met groene houtsingels loopt door tot in de hoofdplaats Heerenveen en bepaalt het groene beeld in wijken als Skoatterwâld, de Akkers en de Heide.

Ook in de naoorlogse wijken en langs de hoofdontsluitingswegen in Heerenveen is het groen prominent aanwezig. Wel kan worden gesteld dat de groenstructuur binnen de kernen vooral bestaat uit lange lijnen en minder gebieden met volume.

Natuurgebieden in de omgeving van Heerenveen

Waterverbindingen

Door de gemeente Heerenveen lopen twee belangrijke vaarroutes: de Staande Mastroute en de Turfroute. Veel kernen in de gemeente zijn met de boot bereikbaar. De kern Akkrum vormt een belangrijke verbindende schakel in dit waternetwerk. Het is gelegen aan zowel de Staande Mastroute als de Turfroute en vormt daarmee de oostelijke poort naar het Friese Merengebied.

Figuur Overzicht Vaarroutes door Friesland

LEGENDA

- natuurnetwerk blauw
- natuurnetwerk groen
- kenmerkende laanstructuur
- Natura 2000

- stedelijk landschap
- spoorlijn
- wegen

Het bestaande blauwgroene raamwerk

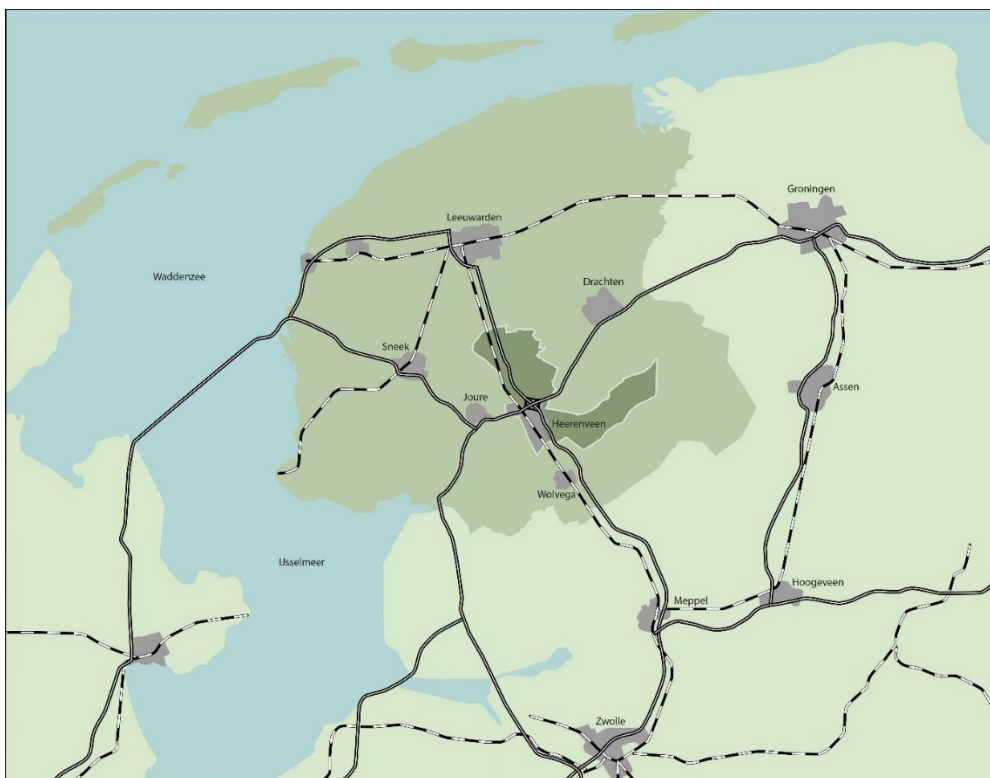
2.5 Verkeersnetwerken netwerken

Historische verbindingen

In vroeger tijden wordt de gemeente via de Boorne en via routes op de hoger gelegen zandruggen verbonden met andere gebieden. Door de start van grootschalige veenontginning en het graven van vaarten kwam Heerenveen centraler in het gebied te liggen. Door de realisatie van een spoorverbinding met Arnhem in 1865, werd de bereikbaarheid van Heerenveen met de rest van Nederland verder verbeterd. Na de oorlog werd rijksweg Leeuwarden-Zwolle verlegd en later opgewaardeerd tot snelweg.

(Boven)regionale verbindingen

De hoofdplaats Heerenveen ligt centraal in het noorden en is goed bereikbaar via snelweg en spoorverbindingen. Grotere steden Leeuwarden, Groningen en Zwolle liggen op 30-45 minuten reisafstand. Steden in de Randstad bevindt zich op anderhalf uur reisafstand, waardoor sommigen dit als een acceptabele woon-werkafstand beschouwen. De bereidheid om verder te reizen neemt toe, naarmate de woningmarkt in de Randstad oververhit blijft.

Ligging van Heerenveen ten opzichte van andere grote kernen in het noorden

Vervoer over het water

Overigens zijn een aantal bedrijventerreinen in Heerenveen en Akkrum ook ontsloten voor vrachtverkeer via het water. De vaarweg Heerenveen is een aftakking van het Prinses Magrietkanaal, waarbij sprake is van vaarklasse IV. Op dit moment wordt onderzocht op welke manier de vaarweg kan worden opgewaardeerd, zodat ook in de toekomst schepen gebruik kunnen maken van deze route.

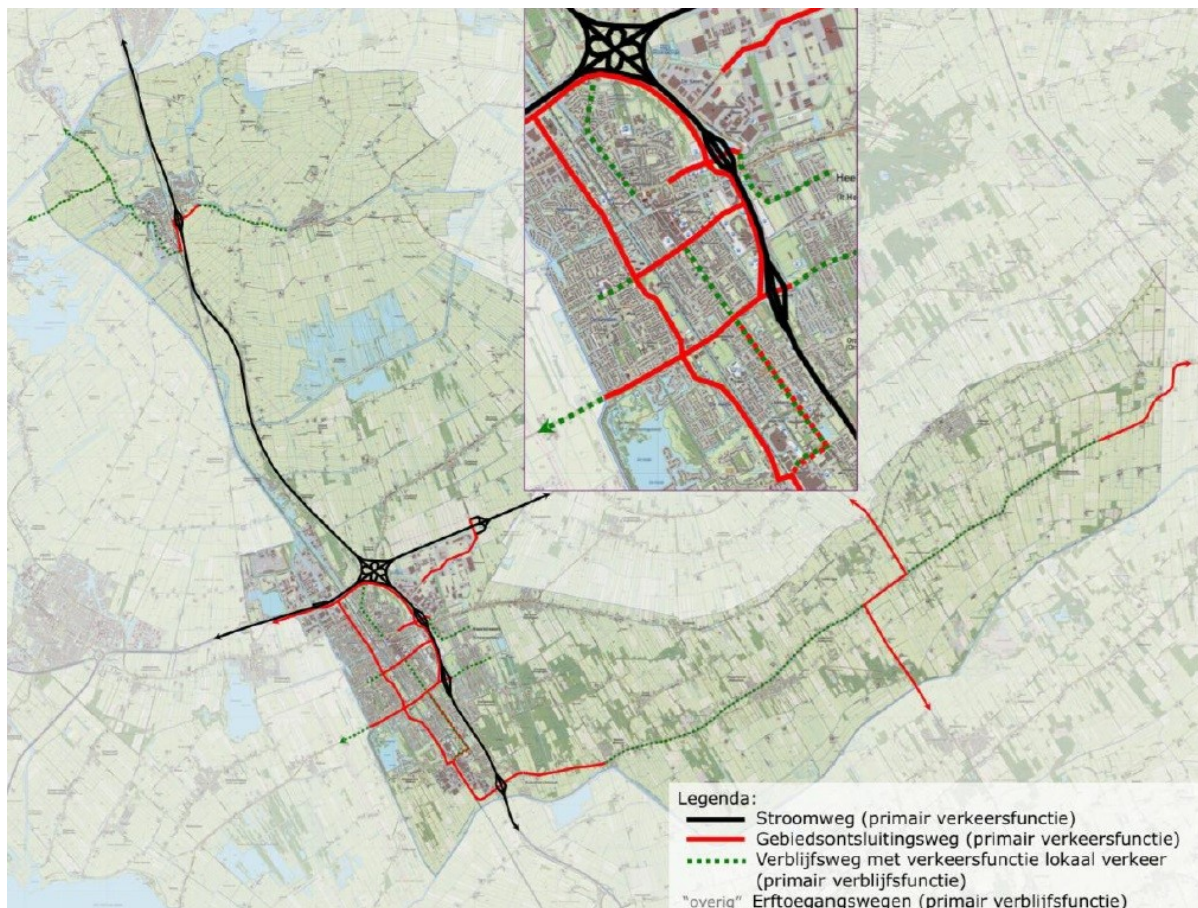
Hoofdwegennetwerk en fietsnetwerk

Qua mobiliteit zijn de autosnelwegen, provinciale wegen en de gebiedsontsluitingswegen ingericht voor het autoverkeer. Hier rijden dan ook de meeste auto's langs. Het netwerk van fietsroutes is op de meeste plekken fijnmaziger.

Bij de inrichting van straten wordt gewerkt volgens de inrichtingsprincipes van duurzaam veilig. Dit systeem maakt een duidelijk onderscheid in wegen primair bedoeld voor het afwikkelen van verkeer (verkeersfunctie) en wegen primair bedoeld voor het verblijven (verblijfsfunctie):

- Stroomwegen hebben een verkeersfunctie en zijn bedoeld om het verkeer zo snel mogelijk door te laten stromen, zowel op wegvakken als kruispunten.
- Gebiedsontsluitingswegen hebben net als stroomwegen ook primair een verkeersfunctie, maar zijn de verbindende schakel tussen de stroomwegen en de verblijfsgebieden.
- Erftoegangswegen hebben primair een verblijfsfunctie waar het uitwisselen van verkeer centraal staat, zowel op wegvakken als kruispunten.

De bereikbaarheid laat op een aantal plekken te wensen over. Daarom worden verschillende projecten uitgevoerd om de bereikbaarheid te verbeteren.

Wegencategorisering uit gemeentelijk verkeer en vervoersplan

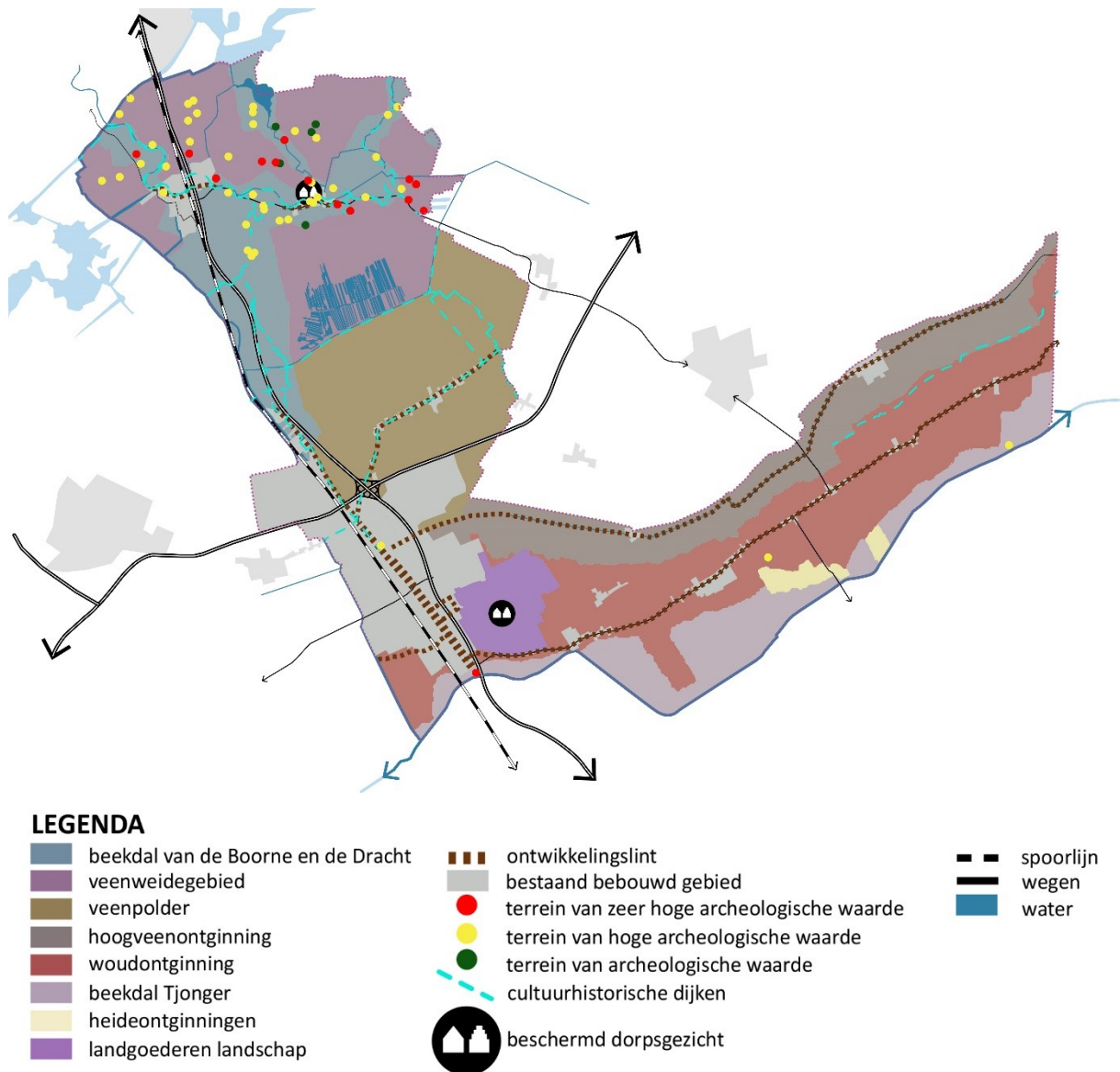
Nutsvoorzieningen

Ten noorden van Akkrum en Aldeboarn loopt een zogenaamde buisleidingsstraat waarin verschillende aardgastransport leidingen zijn gelegen. Tot slot lopen door Heerenveen enkele hoogspanningsverbindingen en aardgastransportleidingen.

2.6 Cultureel erfgoed

Ontginning en vorming van het cultuurlandschap

Na de laatste ijstijd is het landschap geleidelijk veranderd door bewoning en aanpassingen die door de mens zijn gedaan. Het stroomdal van de Boorne wordt sinds de vroege Middeleeuwen bewoond met terpen. Daarnaast is in grote delen van Heerenveen veenontginning plaatsgevonden. Die veenontginning heeft mede bepaald hoe het landschap er vandaag uitziet.

Cultuurlandschappen en cultuurhistorisch waardevolle structuren

Een rijke cultuurhistorie

Heerenveen kent een rijke cultuurhistorie die de laatste paar honderd jaar voornamelijk gerelateerd is aan de ontginning van het veen. Door de behoefte aan turf in de Hollandse steden werden in de 16^e eeuw de eerste voorbereidingen getroffen tot het afgraven van het hoogveen. In 1551 werd op initiatief van drie heren een compagnie opgericht, met als doel grote stukken land op te kopen en aan veenontginning te doen. Van Akkrum tot Heerenveen werd de Heeresloot gegraven en haaks daarop

de Schoterlandse Compagnonsvaart (het veengebied in). Op het kruispunt van beide kanalen ontstond een Heerenveen. De hoofdplaats dankt haar naam aan de heren van het veen.

Ook de vestiging van verschillende adellijke families en de realisatie van verschillende landgoederen rondom Oranjewoud, vormt een wezenlijk onderdeel van de identiteit van Heerenveen en omgeving. Het gebied heeft een voorname uitstraling en is ontstaan vanuit het 17^e-eeuwse stadhouderlijke landgoed “Oranjewoud”. Landgoederenlandschap Het Oranjewoud ligt ten zuidoosten van Heerenveen en omvat een concentratie van buitenplaatsen met daarbij behorende dienstwoningen en boerderijen.

Het landgoederenlandschap staat in contrast met de plekken waar veenarbeiders lange tijd onder erbarmelijke omstandigheden leefden. De contrasten tussen arm en rijk, zand en veen, liggen allemaal besloten in het landschap en zijn bepalend voor de identiteit van Heerenveen.

Monumenten en beschermd dorpsgezichten

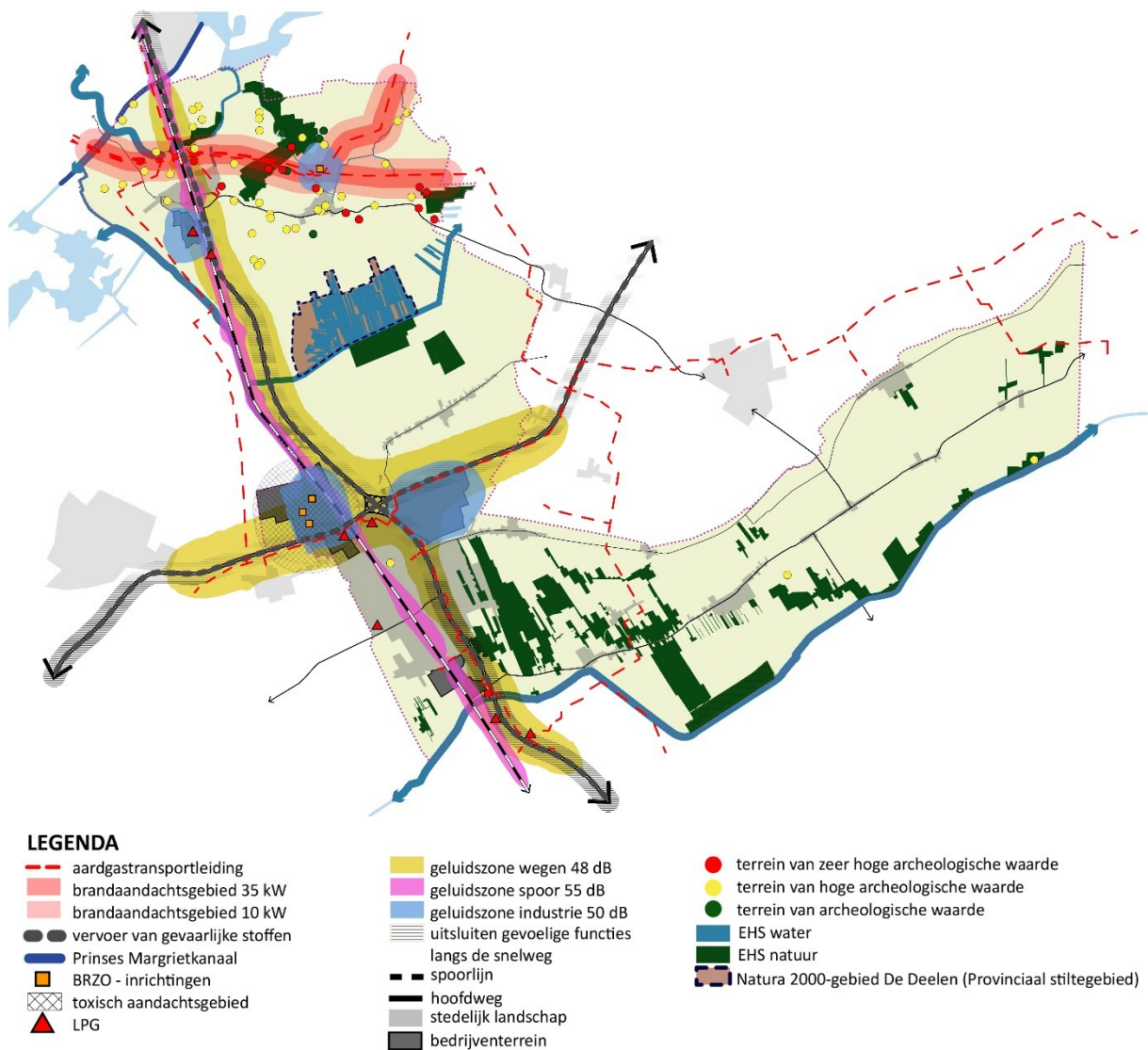
De gemeente kent 106 rijksmonumenten en twee dorpsgezichten die vallen onder monumentenbescherming van het Rijk: Aldeboarn en Oranjewoud. Daarnaast bezit Heerenveen circa vijfhonderd bouwwerken die kenmerkend zijn voor een bepaalde bouwperiode, ontwikkelingsfase of straatbeeld in de gemeente Heerenveen, de zogenaamde gemeentelijke monumenten.

Archeologische waardevolle terreinen in de gemeenten zijn voor een belangrijk deel geconcentreerd in de terpen van het (voormalige) beekdallandschap van de Boorne (zie bovenstaande figuur).

2.7 Woon- en leefklimaat

Een heldere functiescheiding tussen bedrijven en woongebieden

Kenmerkend voor Heerenveen is de heldere functiescheiding tussen bedrijventerreinen en de woongebieden. De bedrijventerreinen liggen (goed ontsloten) langs de snelwegen, terwijl veel woongebieden daarvan gescheiden zijn en op zichzelf functioneren met dagelijkse voorzieningen als scholen, kinderopvang en supermarkten.

Relevante milieucontouren

Leefomgevingskwaliteit (milieukwaliteit)

In grote delen van Heerenveen voldoet de milieukwaliteit op het gebied van geluid, fijnstof, bodem, geur en externe veiligheid ruimschoots aan de wettelijke norm. De geluidsbelasting is het hoogste langs de spoorlijn, de snelwegen en in de omgeving van (gezoneerde) industrieterreinen. Door de toename van het verkeer en bedrijvigheid kan deze hinder toenemen, al wordt dit wel begrensd door geluidszones en geluidsplafonds die zijn vastgesteld door Rijk, Provincie en gemeente. In het kader van de gewijzigde afritten A32 is de luchtkwaliteit langs gemeentelijke hoofdwegen in beeld gebracht voor

de zichtjaren 2018 en 2032 (FUMO, nov 2017). Uit deze berekeningen blijkt dat de concentraties fijnstof en stikstofdioxide (NOx) ruimschoots onder de landelijke normen blijven. De hoogste concentraties zijn te vinden langs (de afritten van) snelwegen.

Keuze uit diverse woonmilieus

Er is een grote diversiteit aan woonmilieus aanwezig in de gemeente. Je kunt landelijk wonen in de lintbebouwing, maar er zijn ook historische dorpskernen, meer stedelijke woonmilieus met appartementen en groenere wijken zoals Skoatterwâld.

Verschillende woonmilieus in de gemeente

Er is sprake van een kwaliteitsopgave in de bestaande woningvoorraad

Renovatie van sociale huurwoningen en investeringen in de particuliere woningvoorraad zijn noodzakelijk om de levensduur van woningen te verlengen en de woningvoorraad te verduurzamen.

In verschillende buurten in onze gemeente is sprake van een eenzijdige woningvoorraad, waar de bouwkundige kwaliteit niet meer volstaat. Dit kan op termijn leiden tot problemen met de verkoop en verhuur van woningen en problemen op het gebied van leefbaarheid. Waar de verkoopbaarheid en verhuurbaarheid van woningen niet meer op peil is te brengen met renovatie, kan herstructurering en vervanging van de woningvoorraad gewenst zijn.

De kwalitatieve opgave wordt het eerst zichtbaar in kwetsbare delen van de woningvoorraad. Met name in oudere woningen en woningen die net na de oorlog zijn gebouwd ligt er een opgave tot verduurzaming. Van de 22300 woningen in Heerenveen is 38% gebouwd voor 1970.

De wijken die zijn gebouwd in de jaren '70 en '80 moeten in de komende tijd hun toekomstwaarde bewijzen. Ook hier kan het noodzakelijk zijn om een deel van de woningvoorraad te renoveren en de openbare ruimte aan te passen. Ook op nieuwere woningen is het verduurzamingsvraagstuk uiteraard ook van toepassing. Voor deze woningen geldt echter dat die over het algemeen beter zijn geïsoleerd en dat hier minder grote stappen nodig zijn om ze energiezuinig te maken.

Extra aandacht voor het centrum

In het centrum van Heerenveen speelt daarnaast het vraagstuk van leegstaande winkelpanden. Hier moet worden nagedacht over transformatie naar andere functies, waarbij de woonfunctie in het centrum kan worden versterkt. Gelet op de bestaande woonvoorraad, zijn hier vooral kwalitatieve toevoegingen gewenst.

Volop recreatiemogelijkheden

Het landschap van Heerenveen strekt zich uit van het bosrijke gebied van de zuidelijke Friese wouden tot de rand van het waterrijke Friese merengebied. Deze landschappelijke diversiteit biedt kansen voor verdere ontwikkeling van verschillende vormen van recreatie. In Heerenveen is een uitgebreid fietsknooppunten- en een fijnmazig wandelknooppuntennetwerk gerealiseerd. Door de gemeente Heerenveen lopen twee belangrijke vaarroutes: de Staande Mastroute en de Turfroute. Veel kernen in de gemeente zijn met de boot bereikbaar. Akkrum is gelegen aan de Staande Mastroute door Friesland en ligt daarmee centraal in het Friese Merengebied

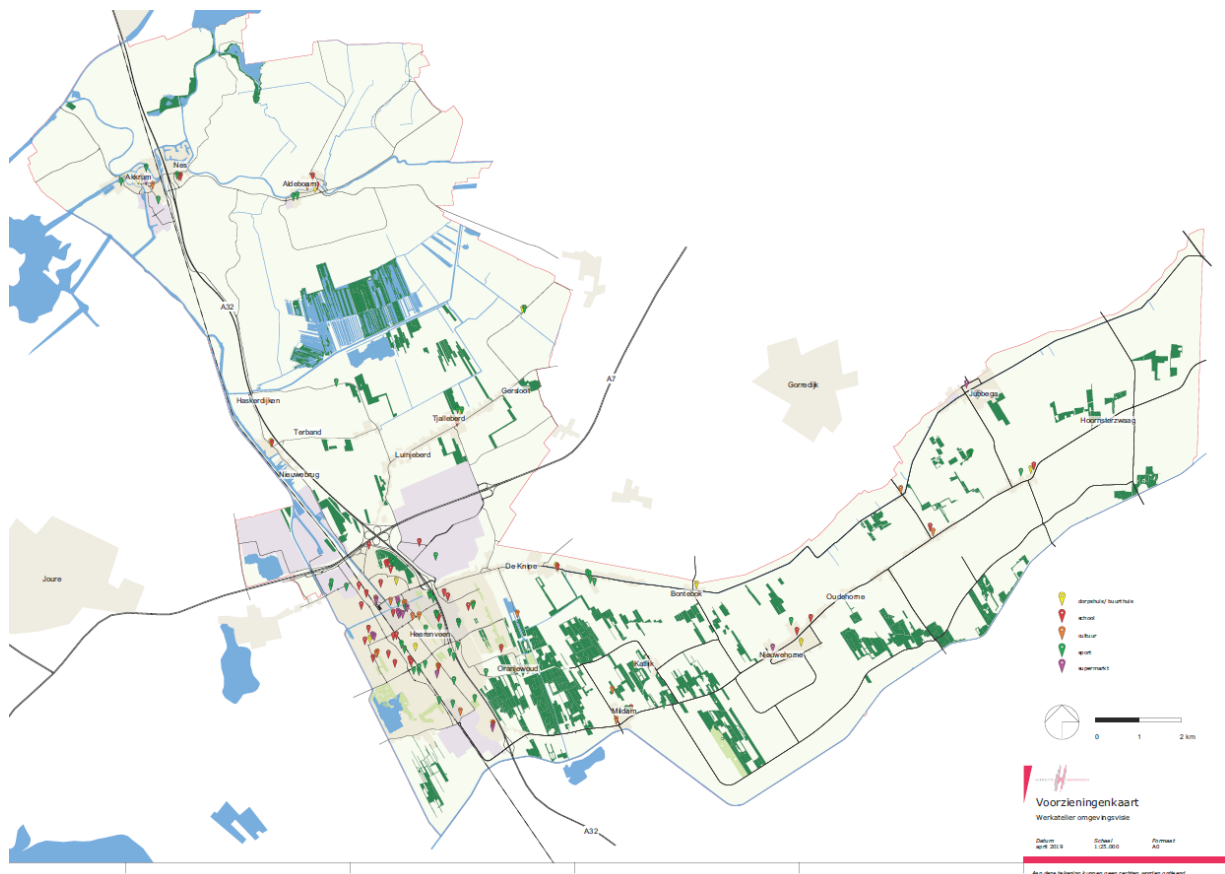
In de gemeente zijn volop recreatiemogelijkheden beschikbaar

Het landschap is daardoor een waardevolle aanvulling op de grotere plaats Heerenveen en de omliggende dorpen, waarbij sommige gebieden in Heerenveen zelfs ook een aantrekkingskracht voor recreanten buiten de gemeente hebben. Denk bijvoorbeeld aan het landgoederenlandschap bij Oranjewoud, waar in het weekend veel mensen komen te wandelen.

Het onderwerp recreatie en toerisme is zowel relevant vanuit leefbaarheid (voorzieningenniveau) als vanuit economisch oogpunt (lokale economie en werkgelegenheid).

Sociale cohesie in de dorpen is sterk

De leefbaarheid in de gemeente Heerenveen is over het algemeen goed te noemen. De meeste regionale voorzieningen bevinden zich in de kern Heerenveen (zie 2.8). Voor de dorpen aan de noord- en de oostkant van de gemeente is de afstand tot regionale voorzieningen groter dan voor de kern Heerenveen en de dorpen daar direct omheen. Deze dorpen richten zich dan ook deels op voorzieningen buiten de gemeente (bijvoorbeeld in Grou, Gorredijk, Oosterwolde).

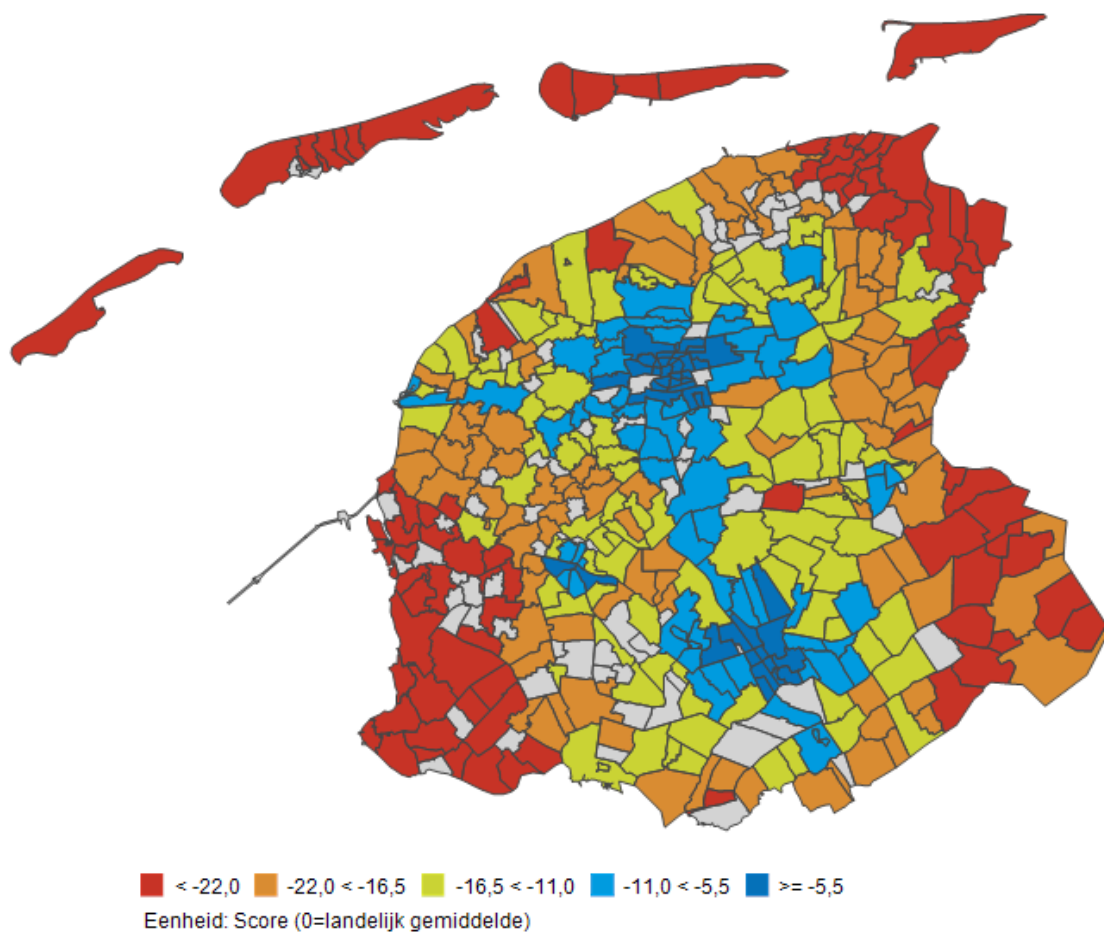

Spreiding van voorzieningen

In de dorpen en wijken organiseren inwoners evenementen, runnen voorzieningen zoals sportverenigingen en dorpshuizen en doen allerlei soorten vrijwilligerswerk. Met name in de kleinere dorpen kent men elkaar en is de sociale cohesie groot. Voorzieningen als scholen, sportverenigingen en dorpshuizen worden erg gewaardeerd als plek om elkaar te ontmoeten. In veel dorpen en wijken is zo'n ontmoetingsplek aanwezig.

De leefbaarheid en sociale cohesie in de dorpen is sterk

Leefbaarheidsscore ten opzichte van het landelijk gemiddelde (bron: Ministerie van BZK)

... maar er zijn ook zorgen

Uit de Omgevingsdialogen blijkt dat inwoners zich ook zorgen maken over maatschappelijke problemen zoals eenzaamheid en de individualisering in de samenleving. Op sommige plekken ontbreken voorzieningen of komen deze onder druk te staan door een gebrek aan nieuwe leerlingen of leden. Ook zijn er steeds meer problemen om vrijwilligers te vinden.

Over autonome dorpen en woondorpen

Bij veel bewoners bestaat het beeld dat het dorp alleen leefbaar kan blijven door de lokale voorzieningen te behouden. Daarvoor moet het dorp groeien en de uitstroom van jongeren worden tegengegaan. Wetenschappers nuanceren dit beeld. Volgens hen wordt leefbaarheid juist steeds minder bepaald door de lokale beschikbaarheid van voorzieningen en steeds meer door de kwaliteit van de woonomgeving en door de aanwezigheid van sociaal en menselijk kapitaal. Voorzieningen moeten echter wel bereikbaar blijven.

Frans Thissen (hoogleraar UvA) beschrijft de overgang van autonome dorpen naar woondorpen. In autonome dorpen met veel bewoners, die er geboren en getogen zijn en met dagelijkse activiteiten vooral in het eigen dorp, wordt leefbaarheid vaker beoordeeld op grond van het voorzieningenniveau. Deze autonome dorpen veranderen door processen als vergrijzing en schaalvergroting en door de komst van mensen van buitenaf die rustig willen wonen in woondorpen.

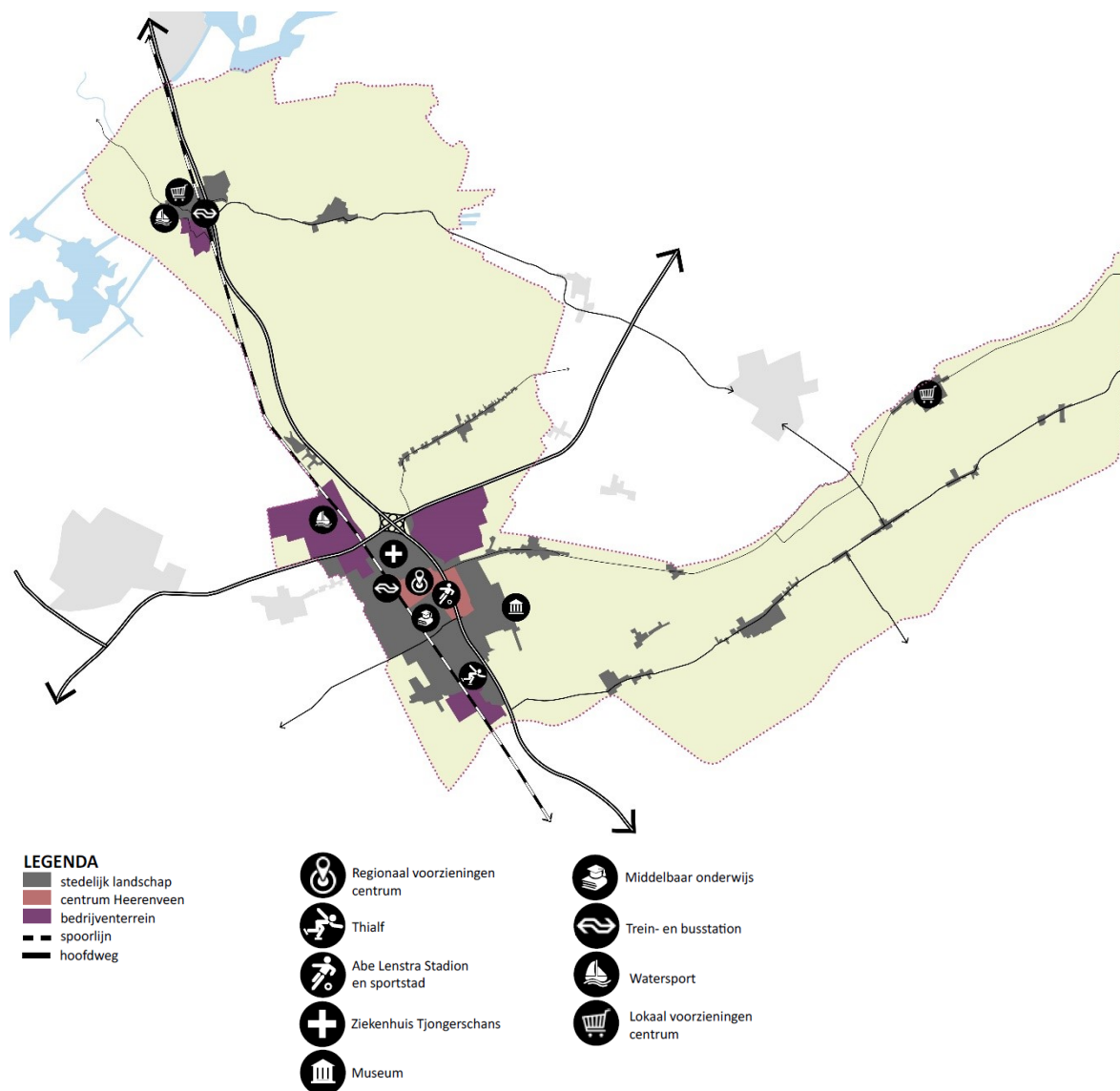
In een woondorp dagelijkse activiteiten zijn buiten het dorp. De leefbaarheid wordt vaker beoordeeld op grond van de kwaliteit van de woonomgeving. Hij concludeert verder dat de vitaliteit van een woondorp voor een groot deel wordt bepaald door in hoeverre het dorp in staat is om sociaal en menselijk kapitaal aan te trekken en te benutten voor lokale initiatieven en activiteiten.

2.8 Regionale voorzieningen

(Boven)regionale voorzieningen

Door de realisatie van een spoorverbinding met Arnhem in 1865, werd de bereikbaarheid van Heerenveen met de rest van Nederland sterk verbeterd. Deze (boven)regionale verbinding gaf de streekfunctie van Heerenveen ook een impuls. Deze nam verder toe toen er vanaf de late negentiende eeuw scholen, een ziekenhuis, een wedstrijdsbaan en voetbalstadion werden gebouwd. Deze regionale functie als voorzieningen- en werkgelegenheidscentrum heeft Heerenveen nog steeds.

In Heerenveen zijn verschillende voorzieningen gevestigd, waarvan een deel ook een bovenregionale, landelijke uitstraling heeft (zie ook de volgende paragraaf). Thialf en SC Heerenveen vormen bovenregionale voorzieningen, die vooral tijdens sportevenementen worden bezocht. Museum Belvédère trekt jaarlijks ca. 50.000 bezoekers, Museum Heerenveen en de Ekokathedraal rond de 10.000. Parklandschap Oranjewoud trekt regionaal en bovenregionaal vele bezoekers.

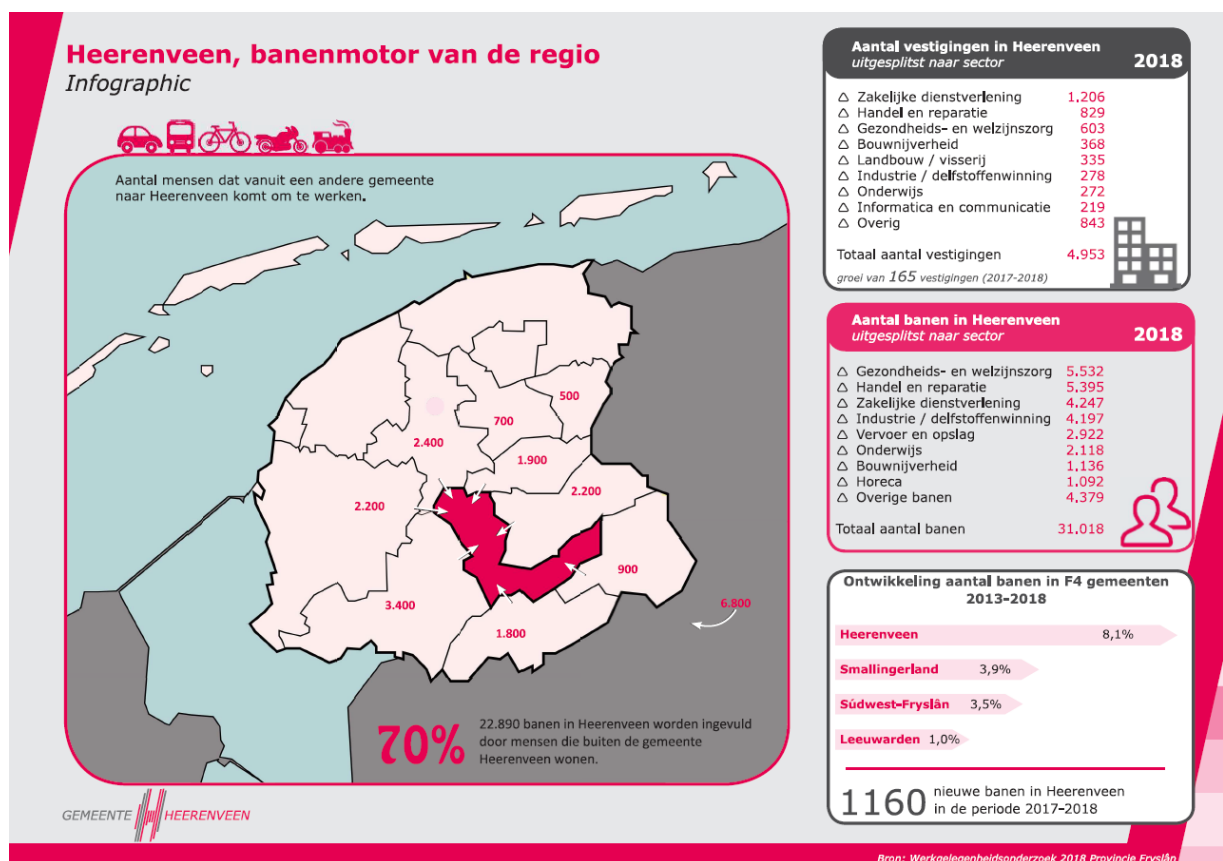
Regionale voorzieningen en werklocaties in en rond Heerenveen

2.9 Regionale functie voor de economie

Heerenveen is een belangrijke banenmotor voor de regio. De werkgelegenheid in Heerenveen is in de afgelopen jaren veel harder gegroeid dan in andere Friese steden. Het aandeel werkgelegenheid van Heerenveen in de provincie Friesland is toegenomen van 8,5% (in 2000) naar 10,3% (in 2017).

Net als in de andere F4-gemeenten vertegenwoordigen de sectoren (gezondheids)zorg en zakelijke dienstverlening, handel & reparatie en industrie een groot deel van de werkgelegenheid. Grootste werkgever in de gemeente is ziekenhuis Tjongerschans. Daarnaast is in Heerenveen ook de sector vervoer, opslag & communicatie relatief groot. Dit direct hangt samen met de ligging nabij de snelwegen A32 en A7.

Veel inwoners uit omliggende gemeenten werken in Heerenveen, terwijl de uitgaande pendel beperkter is. Er is daardoor geen 1-op-1 koppeling tussen groei van de economie en afname van het aantal werklozen in Heerenveen. Dit komt door een mismatch op de arbeidsmarkt (onvoldoende gekwalificeerd personeel voor kanssectoren als gezondheid, bouw, horeca en logistiek).

Infographic Heerenveen banenmotor van de regio

Bedrijventerreinen en kantoren

Binnen de gemeente is een groot deel van de werkgelegenheid geconcentreerd op de bedrijventerreinen, kantoren en detailhandelsgebieden in Heerenveen (ca. 80%). De grootste werkgelegenheidsontwikkeling in de afgelopen 10 jaar heeft zich voorgedaan op het Internationaal Businesssterrein Fryslân (IBF).

In de regio Zuidoost-Friesland bestaat net als in de hele provincie Fryslân kwantitatief een fors overschot aan bedrijventerreinen. Tegelijkertijd is er sprake van een mismatch tussen vraag en aanbod, waardoor er wel behoefte aan nieuwe ontwikkelingen is. Hierover zijn recent nieuwe regionale afspraken gemaakt

Kansen voor de circulaire economie

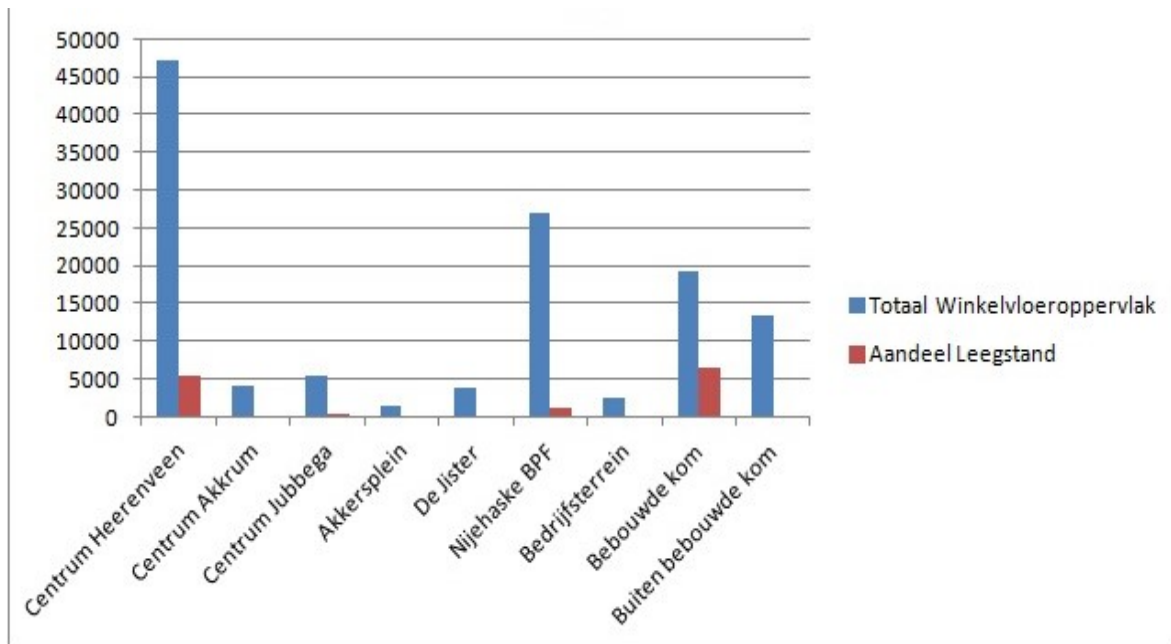
Binnen de gemeente is een mix van grote en kleine bedrijven die van betekenis kunnen zijn voor de circulaire economie. Er zijn verschillende sectoren zijn waarin veel grondstoffen omgaan zoals de (zuivel)industrie, de behandeling van afvalwater en afvalverwerker Omrin. We willen met provincie, Circulair Fryslân en ondernemers in de potentie van afvalstromen en grondstoffen in de regio verder in beeld brengen.

De recent vastgelegde komst van het Nationaal Testcentrum Circulair Plastic biedt een belangrijke impuls voor de verbetering van de kunstofketen door meer kennis, samenwerking en innovatie. Het NTCP gaat actief werken aan het verbeteren van de technieken voor sorteren en recyclen van kunststof verpakkingen. Daarnaast krijgt het NTCP een publieksfunctie.

Detailhandel

Het centrum van Heerenveen is de belangrijkste detailhandelslocatie in de regio. Het centrum bevat vooral aanbod in de sector Mode en Luxe. Opvallend is verder dat het dagelijkse aanbod in Heerenveen voor het overgrote deel in het centrumgebied te vinden is. Naast Heerenveen hebben de dorpen Akkrum en Jubbega een verzorgende functie voor de omliggende dorpen. De winkels aan het Akkerplein, de Jister, in Nieuwehorne en Aldeboarn hebben een lokale functie.

De concentratie van detailhandel zet zich ook in deze gemeente voort. Tussen 2007 en 2017 is het aandeel van Heerenveen in de gemeentelijke detailhandelsoppervlakte toegenomen van 83% naar bijna 85%. In Heerenveen is overigens ook sprake van de meeste leegstand in onze gemeente. Voor de gehele gemeente ligt de leegstand in de detailhandel gemiddeld op ongeveer 10,5%.

*Hoeveelheid winkelvloeroppervlak en leegstand per winkelgebied
(bron: Locatus Online, 2018)*

Economie in het buitengebied

In het buitengebied van Heerenveen zijn vooral melkveebedrijven actief. Sinds 2014 is het aantal (volwaardige) landbouwbedrijven afgenomen met 19%, terwijl het landbouwareaal ongeveer gelijk is gebleven (bron: landbouwtelling CBS, 2018). Dit betekent dat er sprake is van schaalvergroting. Naast de landbouw komen er in het buitengebied en in de linten tal van andere functies voor. Vrijkomende agrarische gebouwen worden deels hergebruikt voor woon-, zorg- en bedrijfsfuncties, waaronder recreatieve- en toeristische bedrijven.

2.10 Landelijk bekend als (top)sportgemeente

Wie aan de andere kant van het land Heerenveen noemt, heeft het al snel over Thialf of over voetbal. Heerenveen staat bekend als (top)sportgemeente. Dit profiel wordt verder ondersteund door voorzieningen als het Centrum voor Topsport en Onderwijs en evenementen. Daarnaast zijn er diverse (inter)nationale sportevenementen als de Survivalrun in de Knipe en de Healthy Ageing Tour. Dit is een sterk merk dat gekoesterd en uitgebouwd kan worden.

Heerenveen kent twee stadiongebieden met elk een eigen profiel en identiteit. In beide gebieden zijn er mogelijkheden om de synergie en multifunctioneel gebruik te vergroten (combinatiebezoek en dubbelgebruik parkeerplaatsen).

Sportstad

Bijlage 3

Ontwikkeling en trends op het gebied van de fysieke leefomgeving

Bijlage 3 Ontwikkelingen en trends op het gebied van de fysieke leefomgeving

De fysieke leefomgeving verandert. Schoksgewijs doen zich veranderingen voor die de samenleving en de fysieke omgeving ingrijpend kunnen veranderen. Daarbij zijn er veel onzekerheden. Ontwikkelingen lijken elkaar steeds sneller op te volgen en van sommige ontwikkelingen is de uitkomst nog niet eenduidig. Dit betekent dat trends uit het verleden niet altijd kunnen worden doorgetrokken naar de toekomst en dat we geen blauwdruk kunnen maken voor de toekomst. We houden hier rekening mee door de Omgevingsvisie regelmatig te actualiseren.

3.1 Demografische verandering en ontwikkelingen in de samenleving

Wereldwijde bevolkingsontwikkeling

Wereldwijd zien we verschuivingen in de bevolkingsaantallen. De wereldbevolking groeit volgens prognoses van de VN van 7 miljard mensen in 2016 tot 8,1 à 10,6 miljard in 2050. In Europa als geheel neemt de bevolking af. Stedelijke regio's blijven groeien en economische migranten trekken vooral naar de rijkere regio's; daarbuiten nemen bevolking, voorzieningen en mobiliteit overwegend af¹.

Ook vluchtelingen zijn mobieler en leggen grotere afstanden af; de ongelijke verdeling van natuurlijke hulpbronnen in de wereld blijft een bron van geopolitieke spanningen en economische onzekerheden. Ook Fryslân kan hierdoor weer te maken krijgen met opvang van meer vluchtelingen.

Bevolkingsontwikkeling (tot 2040)

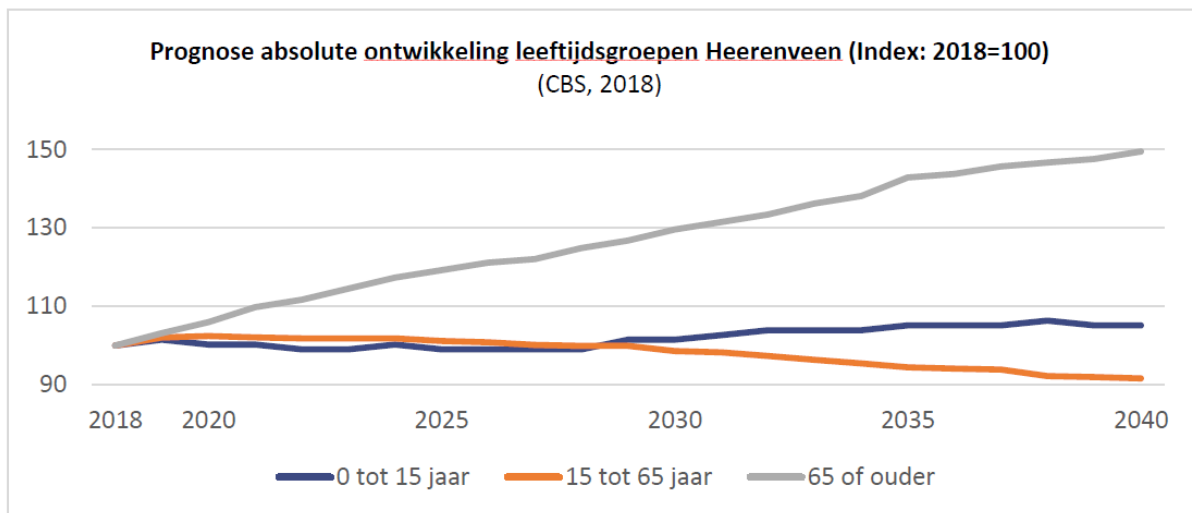
Voor de toekomst zijn verschillende regionale bevolkingsprognoses gemaakt. In 2016 zijn door Provincie Fryslân Bevolkings- en Huishoudensprognoses gemaakt voor de regio Zuidoost Fryslân. Daarnaast geven de regionale bevolkingsprognoses uit 2016 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) specifieke cijfers op gemeenteniveau.

Deze prognoses laten gezamenlijk het onderstaande beeld zien:

- In Zuidoost-Friesland krimpt de bevolking vanaf 2020, wel blijft het aantal huishoudens nog enige tijd doorgroeien, waarbij vooral het aantal eenpersoonshuishoudens toeneemt.
- De dynamiek op landelijk niveau heeft consequenties voor Fryslân: vooral hoger opgeleiden en studenten vertrekken richting de Randstad en andere grote steden. Ook op regionale en gemeentelijke schaal is een trek naar grotere plaatsen waar te nemen.
- In Heerenveen blijft nog tot 2030/2035 sprake van een gestage bevolkingsgroei. Na 2035 krimpt de bevolking in de gemeente Heerenveen;
- Bevolkingsgroei wordt vooral veroorzaakt door binnenlandse migratie (verhuizing vanuit andere gemeentes). Het aantal geboortes en sterftes houdt elkaar tot 2030 in evenwicht. Op termijn ligt het aantal sterftes hoger dan het aantal geboortes.
- Met name in de leeftijdsklasse boven de 65 is sprake van een sterke toename. In de leeftijdsklasse 15-64 neemt de bevolking na 2020 sterk af, terwijl in de leeftijdsklasse 0-15 stabiel is. Dit betekent dat de hoeveelheid ouderen sterk toeneemt, het aantal jongeren stabiliseert en dat de beroepsbevolking afneemt (zie figuur 3.1).

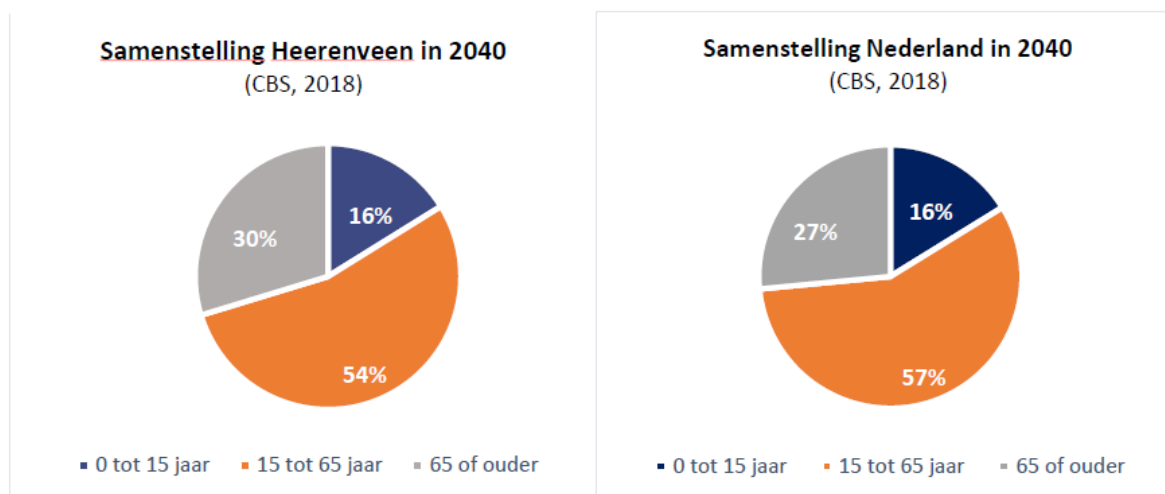
¹ De Agenda en De opgaven voor de Nationale Omgevingsvisie; PBL, Verkenning Omgevingsopgaven, Den Haag 2016.

- In Heerenveen zet deze vergrijzing sterker door dan in de rest van Nederland. In 2040 is 30% van de bevolking in Heerenveen 65-plus tegenover 27% in Nederland. De beroepsbevolking is navenant kleiner.

Figuur 3: Prognose ontwikkeling per leeftijdsgroep

Figuur 3.1 Verwachte ontwikkeling per leeftijdsgroep
(bron: Regionale bevolkingsprognose CBS/PBL, 2-18)

Figuur 3.2 Samenstelling van de bevolking in 2040

De huishoudensgroei en de vraag naar nieuwbouw neemt op termijn af

In onze gemeente blijft het aantal huishoudens voorlopig nog groeien. Daardoor blijft er tot 2035 vraag naar nieuwe woningen. Rond 2035 slaat de groei van het aantal huishoudens om in krimp. Ook daarna blijft er behoefte aan nieuwe woningen, ook al is er dan vooral sprake van een kwalitatieve behoefte (vervanging van verouderde woonvoorraad).

De vraag naar woningen is niet overal in de gemeente hetzelfde. We verwachten dat de trek naar grotere plaatsen doorzet en vraag naar woningen op goed bereikbare plekken toeneemt. De kans op vraaguitval hangt onder andere af van de woningkwaliteit, energiezuinigheid, voorzieningen en bereikbaarheid. Op korte afstand kunnen er soms grote verschillen zijn en ook in de grotere kernen zijn minder gewilde wijken.

Nu al zijn er plekken waar de vraag naar woningen afneemt en waar het aantal inwoners daalt (vraaguitval). Ook op die plekken is het belangrijk dat we blijven investeren in kwaliteit, zodat er geen gaten vallen in de kleinere dorpen. Dit kan betekenen dat op plekken die worden vernieuwd, minder woningen worden teruggebouwd.

Kwaliteitsopgave

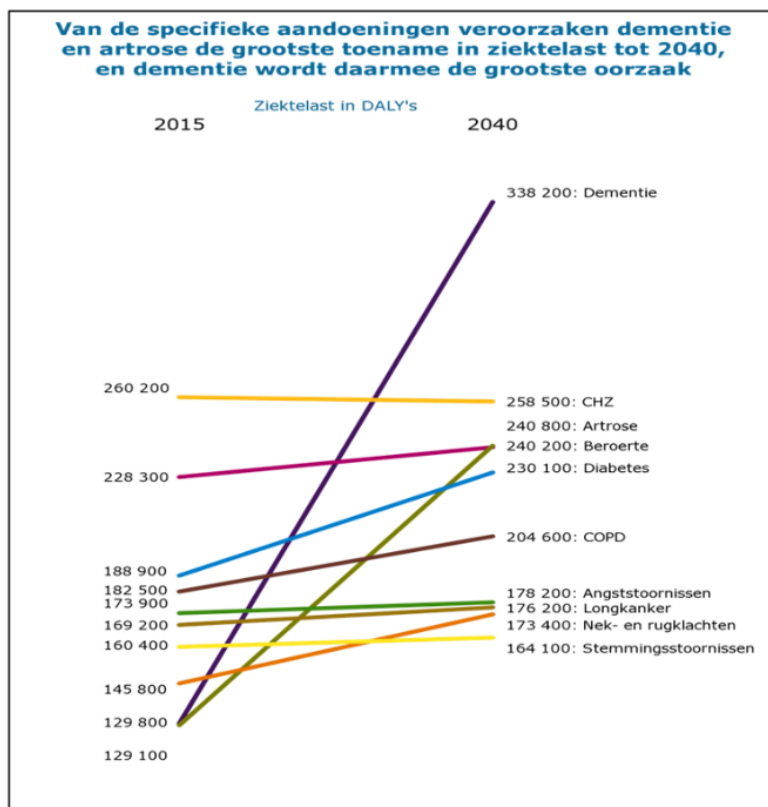
Op de woningmarkt is steeds meer sprake van een kwaliteitsopgave. De bestaande woningvoorraad moet ook in de toekomst geschikt blijven voor de bevolking die er dan is. Omdat er in de toekomst meer ouderen zijn en deze langer thuis wonen, moeten meer woningen geschikt levensloopbestendig worden gemaakt of worden aangepast op een toenemende zorgbehoefte. Daarnaast is er nu een grote groep ouderen waarvan de woningen in de toekomst op de woningmarkt komen. Hoe zorgen we ervoor dat die woningen verkoopbaar blijven?

De woonomgeving moet worden aangepast aan veranderende omstandigheden

Daarnaast is het belangrijk dat de woonomgeving aantrekkelijk is en dat die wordt aangepast aan veranderende omstandigheden. De vergrijzing vraagt op bepaalde plekken om een andere inrichting van de openbare ruimte. Ouderen die slecht ter been zijn of dementerend, bewegen en oriënteren zich op een hele andere manier dan kinderen en jonge mensen. Omdat kinderen graag samen spelen, moeten in verschillende wijken en dorpen het aantal speeltuinen in overeenstemming worden gebracht met het toekomstige aantal kinderen.

Gevolgen van vergrijzing voor de volksgezondheid

In de komende jaren heeft de vergrijzing gevolgen voor de gezondheid en het gebruik van voorzieningen. Doordat de babyboomgeneratie de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en mensen langer leven, neemt de bevolkingsgroep ouder dan 65 sterk toe. Doordat we ouder worden, blijven we langer vitaal. Wel ontstaan er meer chronische aandoeningen. Dementie en artrose veroorzaken de grootste toename in ziektelast tot 2040. In de leeftijdscategorie boven 75 jaar verwachten we dat eenzaamheid een groter probleem wordt.

*Figuur 3.3 Ontwikkeling van specifieke aandoeningen tot 2040
(bron: Rivm, Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018)*

Gevolgen vergrijzing en ontgroening voor de leefbaarheid

Daarnaast zijn vergrijzing en ontgroening van invloed op de leefbaarheid in dorpen en wijken. Voorzieningen staan onder druk doordat de bevolking vergrijst en het aantal basisschoolleerlingen afneemt. Uit de Herijking toekomstperspectief Huisvesting Basisonderwijs blijkt dat in 2030 het aantal basisschoolleerlingen afneemt van 4412 tot 3676 leerlingen (een afname van 17%). Belangrijke kanttekening hierbij is dat de leefbaarheid niet alleen afhangt van de voorzieningen. Leefbaarheid hangt ook samen met onderwerpen als woongenot, veiligheid, sociale cohesie en elkaar kennen.

Voorzieningen kunnen in de komende jaren onder druk komen doordat het aantal de bevolking vergrijst en het aantal basisschoolleerlingen afneemt. Om het voorzieningenniveau in stand te houden, is samenwerking en op sommige plekken samenvoeging noodzakelijk. In het onderwijshuisvestingsplan (2016) worden op dit gebied verschillende haalbaarheidsonderzoeken aangekondigd.

Gezondheid en de leefomgeving

De gezondheid wordt door veel factoren beïnvloed. Volgens onderzoek van het RIVM wordt (landelijk) een groot deel ziektebelasting bepaald door roken (13,1%). Ongeveer 5,7% van de ziektebelasting wordt bepaald door een ongezond milieu (lokale cijfers ontbreken). Een aanzienlijk deel daarvan is te relateren aan fijnstof-uitstoot van verkeer en industrie. Daarnaast hebben een aantal andere oorzaken van ziektebelasting een relatie met de fysieke leefomgeving, zoals een gebrek aan lichamelijke beweging (3,5%) en/of overgewicht (5,2%).

Mobiliteit veranderd

Voor langere ritten wordt vooral de auto gebruikt, zodat 75% van het gereisde aantal kilometers voor rekening van de auto komt. Mensen verplaatsen zich over steeds grotere afstanden per dag en de (auto)mobiliteit blijft toenemen. De samenleving en de techniek blijven veranderen. Mensen worden mobieler, bezit wordt minder belangrijk en de samenleving organiseert meer dingen zelf. Daarnaast zijn er nieuwe technieken op het gebied van duurzaam vervoer en doen op de langere termijn de zelfrijdende auto's wellicht hun intrede. De verhouding autoverkeer/langzaam verkeer wordt gezien als een belangrijk gezondheidsvraagstuk voor Heerenveen, waarbij Heerenveen de ambitie heeft om fietsstad te worden. Doordat e-bike in opkomst is, kan de fiets ook voor langere ritten (>7,5 km) concurrerend worden met de auto.

Organisatiekracht in de samenleving neemt toe

De samenleving transformeert van een centraal en top-down aangestuurde samenleving naar een decentrale, bottom-up samenleving waarin nieuwe verbanden en netwerken zich sterk ontwikkelen. Mensen zijn mondiger en meer deskundig, o.a. doordat veel kennis digitaal toegankelijk is.

Een andere ontwikkeling die speelt is die van een terugtrekkende overheid waarbij verantwoordelijkheden steeds meer worden teruggelegd bij de dorpen en individuen en ondernemers. Burgers en ondernemers nemen hierdoor ook steeds vaker zelf het initiatief om hun leefomgeving aan te passen aan hun wensen.

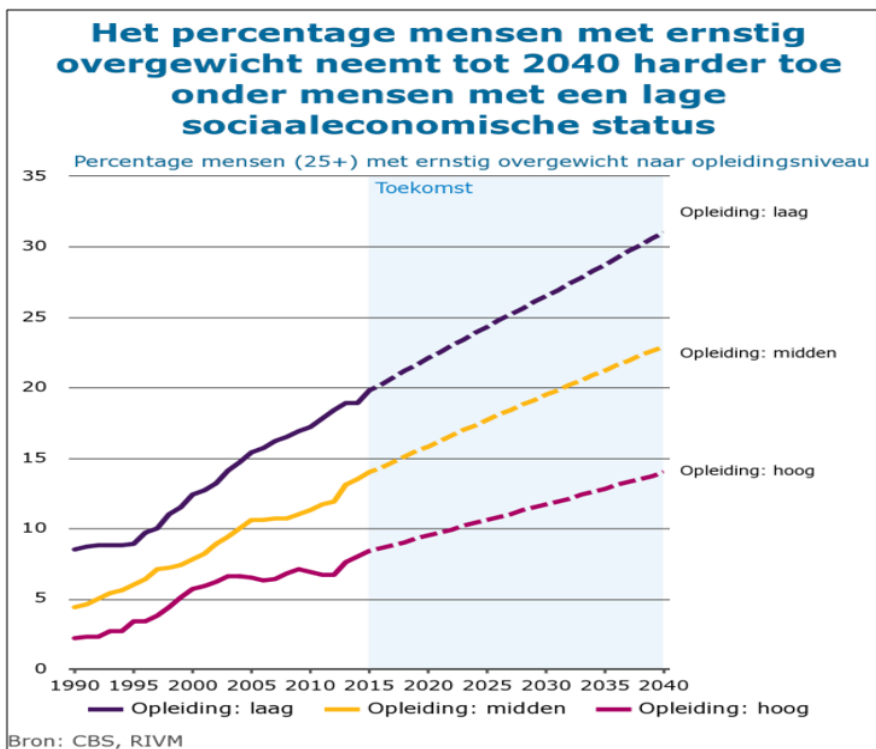
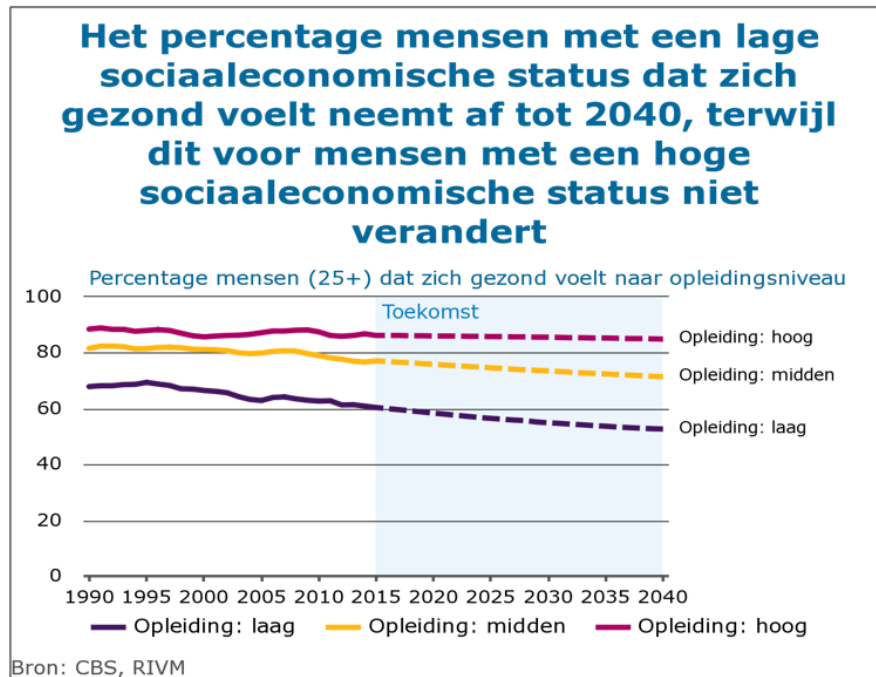
Verschillen tussen bevolkingsgroepen en regio's nemen toe

Niet iedereen lukt het om aan te haken. Verschillen tussen bevolkingsgroepen in de samenleving nemen toe: tussen jong en oud, arm en rijk, hoger opgeleiden en lager- en middelbaar opgeleiden. Dat manifesteert zich onder meer in levensstijl en gezondheid, kwaliteit van de eigen leefomgeving, vrijetijdsbesteding en deelname aan de samenleving.

De beroepsbevolking van Heerenveen kent grote verschillen in opleidingsniveau en inkomensniveau. Het opleidingsniveau is laag, maar Heerenveen heeft ook gemiddeld het hoogste inkomen van Friesland. Eén op zes

inwoners heeft een uitkering, maar het aantal bijstandsuitkeringen neemt recent in snel tempo af (van 1.450 in 2017 naar 1.250 nu).

Een maatschappelijke tweedeling tekent zich af, zowel sociaaleconomisch als maatschappelijk-cultureel. Ook gezondheidsverschillen tussen laag- en hoog opgeleide bevolkingsgroepen nemen toe. Mensen met een lager opleidingsniveau voelen zich minder vaak gezond en hebben vaker last van overgewicht.

Figuur 3.4 Gezondheidsverschillen tussen mensen met een hogere en lagere opleiding nemen toe

De tweedeling manifesteert zich ook ruimtelijk

Groepen mensen wonen in verschillende wijken, waardoor de mogelijkheden van interactie beperkt zijn en de tweedeling zich versterkt (segregatie)². Het systeem van passend toewijzen zorgt ervoor dat er minder diverse groep huurders in een buurt komt te wonen. Mensen met een kleinere portemonnee zijn aangewezen op de goedkoopste categorie huurwoningen, terwijl mensen met een middeninkomen niet meer in de sociale verhuur terecht kunnen. Daarbij komt dat er meer mensen met psychische en sociale problematiek verwacht worden, die zijn aangewezen op de sociale huurvoorraad. Dit alles leidt ertoe dat de leefbaarheid onder druk staat.

Maar ook regionaal zien we fragmentatie: tussen zich snel ontwikkelende steden met kennisintensieve bedrijven en hoogwaardige voorzieningen, en regio's met een krimpende bevolkingsomvang, vergrijzing, ontgroening en tanende voorzieningen.

² SCP, Sociaal en Cultureel rapport, 2014, Verschil in Nederland, 2014; SCP, Niet buiten de burger rekenen, 2016.

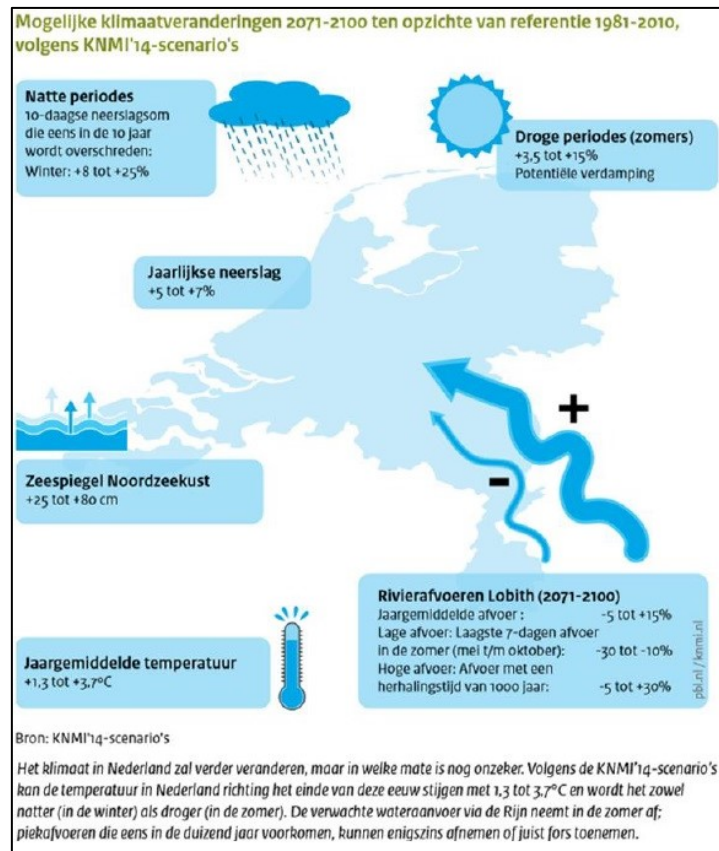
3.2 Klimaatverandering en uitputting natuurlijke voorraden

Klimaatverandering

Van de fysieke factoren is de wereldwijde klimaatverandering de meest ingrijpende: de gemiddelde temperatuur op aarde stijgt door de uitstoot van broeikasgassen (CO₂). De zeespiegel stijgt mee. Uit de KNMI scenario's van 2014 blijkt dat de stijging van de gemiddelde temperatuur tot 2050 in Nederland kan variëren van 1,3 tot 3,7 graden Celsius; op basis hiervan houdt KNMI rekening met een zeespiegelstijging van 25 tot 80 cm in 2085.

Ook op land heeft klimaatverandering allerlei gevolgen:

- Zo verdubbelt naar verwachting het aantal tropische dagen in 2050 ten opzichte van 2015;
- Klimaatverandering leidt in de zomers tot versnelde opwarming van versteende gebieden; de zogenaamde hittestress. Hittestress treedt voornamelijk op in oudere woonwijken, bedrijventerreinen en stadscentra met publieke voorzieningen (bijvoorbeeld ziekenhuizen) waar mensen wonen en verblijven. Het centrum van Heerenveen wordt nu al ervaren als een warme plek. Ook in dorpen als Akkrum en op bedrijventerreinen kan de gebouwde omgeving leiden tot een hogere (gemiddelde) temperatuur in de zomer;
- In de wintermaanden zal het meer regenen; in de lente en zomer minder, maar als het regent, regent het wel heviger. Daarmee nemen de risico's op wateroverlast in lage delen van het landelijk gebied en in stedelijk gebied toe. Zeker voor Fryslân, waarvan bijna 2/3 deel beneden NAP ligt, zijn maatregelen nodig om de veiligheid te kunnen blijven garanderen. Bodemdaling vergroot deze risico's;
- Extremer weer kan ook leiden tot meer ziekten en plagen, met nadelige consequenties voor landbouw en volksgezondheid;
- Andere gevolgen zijn versnelde bodemdaling en paalrot in veengebieden, en beperkte mogelijkheden voor doorspoeling met zoet water zijn; veendijken kunnen door langdurige droogte beschadigd raken.

Figuur 3.5 Mogelijke gevolgen van klimaatverandering

Energietransitie

Klimaatverandering en de (inter-)nationale afspraken die hierover zijn gemaakt, maken de transitie naar hernieuwbare en schone energie tot een urgent vraagstuk. Het jaarlijkse energieverbruik binnen de gemeente Heerenveen bedraagt momenteel ruim 5.000 TJ waarvan ruim 2.000 TJ gebruikt wordt voor transport, ca. 1.280 TJ door particulieren en 1.900 TJ voor het bedrijfsleven. Een groot deel van de huidige energiemix bestaat uit brandstoffenverbruik ten behoeve van transport (38%) en aardgas dat wordt gebruikt voor de industrie, warm water en de verwarming van gebouwen (42%). Een kleiner aandeel bestaat uit elektriciteit. Ongeveer 4% van de energie wordt duurzaam opgewekt, waarbij houtkachels en biobrandstoffen in transport samen een aanzienlijk deel beslaan (ca. 60%).

In de toekomst verwachten we dat een deel van de energietransitie kan worden bereikt door energiebesparing. Voor de resterende energievraag zijn verschillende opties denkbaar, waarbij de verwachting is dat een deel van de benodigde energie voor vervoer en verwarming straks wordt geleverd door middel van elektriciteit.

De gevolgen van deze transitie zullen hoe dan ook te zien zijn in het straatbeeld en in het landelijk gebied. De bovenstaande figuur geeft een indicatie van de hoeveelheid zonnepanelen, windmolens, geothermie of biomassa die nodig is om voldoende elektriciteit, warmte en brandstof te leveren voor de gemeente.

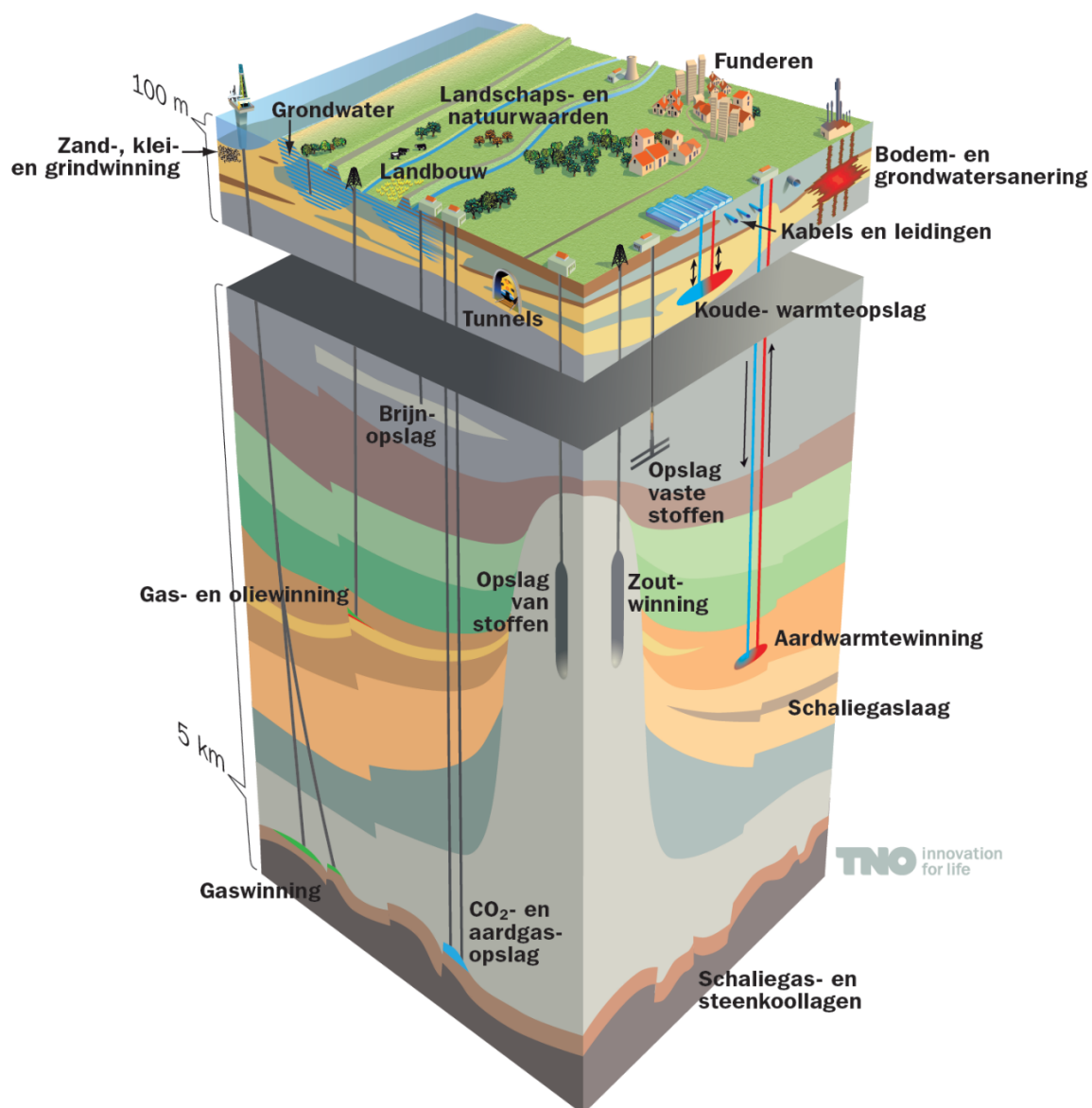

Figuur 3.6 de opgave op het gebied van de energietransitie is ook een ruimtelijke opgave

Het wordt drukker in de bodem en ondergrond

Het wordt drukker in de ondergrond. In de diepe ondergrond kunnen ruimteclaims voor gaswinning, geothermie en drinkwaterwinning elkaar bijten. Het Rijk heeft daarom met de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) een stap gezet in de ordening van de diepe ondergrond. Meer aan de oppervlakte zoeken we ruimte voor waterberging, bomen, kabels en leidingen. Daarnaast willen we nieuwe netten aanleggen om energie te transporteren (warmtenetten, verzwaarde elektriciteitsnetten) en om te communiceren (glasvezel).

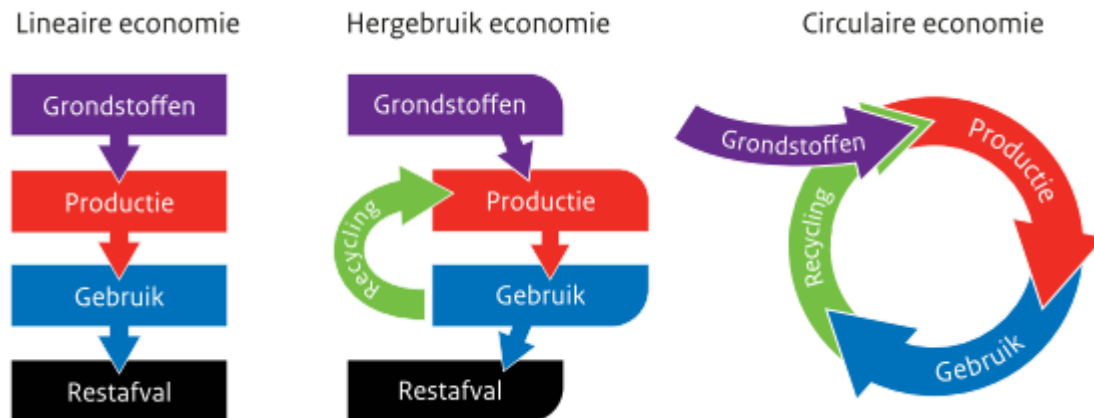
De energietransitie vraagt om een nieuwe ordening van de ondergrond: wat doen we met de gasleidingen? Hoe zorgen we er voor dat de warmtenetten en drinkwaterleidingen voldoende uit elkaar liggen zodat deze niet opwarmen? Hoe gaan we om met “verweesde” kabels en leidingen waarvan we niet precies weten of ze in gebruik zijn en die wel ruimte innemen? Daarnaast zitten er verschillende waarden in de ondergrond die we willen benutten voor maatschappelijke opgaven of willen beschermen voor ons nageslacht.

Figuur 3.7 Schematische dwarsdoorsnede van de bodem en ondergrond

Transitie naar een circulaire economie

Onze economie is ingericht volgens een lineair model: grondstoffen worden onttrokken aan de natuur, verwerkt tot producten en na gebruik worden afgevoerd als afval. Door uitputting van natuurlijke voorraden, worden bepaalde grond- en hulpstoffen op termijn schaars en zijn onaanvaardbare kostenstijgingen het gevolg. Schaarste en milieudruk vragen om een economisch model dat is ingericht op hergebruik en waarin afval niet meer bestaat; een circulaire economie.

Figuur 3.8 Van lineaire naar circulaire economie

Vitaliteit van het landelijk gebied

Hetzelfde geldt in zekere zin voor de vitaliteit van het landelijk gebied. De mens is door de eeuwen heen uitstekend in staat gebleken om zijn omgeving naar zijn hand te zetten. Door ingrepen als inpolderen, land bewerken, bebouwen, waterbeheer, maaien en begrazen zijn de huidige cultuurlandschappen gevormd. Door dit soort ingrepen zijn natuurlijke evenwichten verstoord waardoor we nu voor nieuwe opgaven komen te staan, denk aan de degradatie van ecosystemen en afname van de biodiversiteit. Door ruilverkaveling en het vergroten van percelen zijn kenmerkende landschapselementen als houtsingels en slotenpatronen op verschillende plekken verdwenen.

Bodemvruchtbaarheid en bodemverdichting

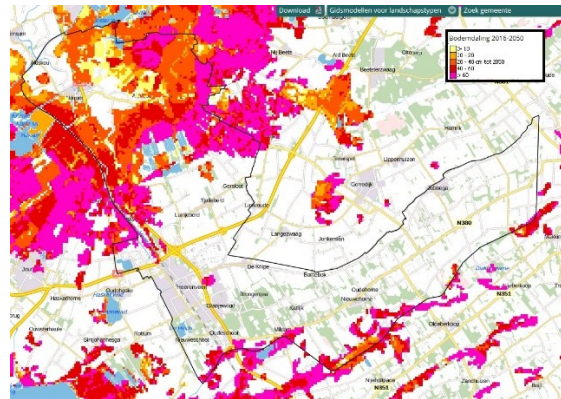
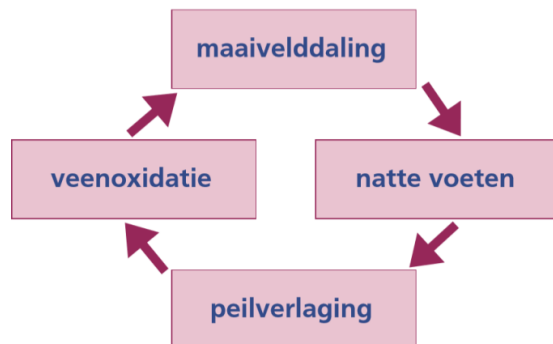
Op sommige plekken wordt de natuurlijke bodemvruchtbaarheid aangetast en de (mineralen)balans in de grond verstoord. Naast uitputting van de grond is bodemverdichting een probleem voor het functioneren van het natuurlijk bodemsysteem. Door bewerking met zware machines is de bodem verdicht, waardoor de bovenste grondlaag als het ware als een deksel op de lagen daaronder ligt. Gevolg is dat deze bovenlaag slecht water en lucht doorlaat.

Dit speelt met name op veenbodems, waar de grond makkelijk wordt samengedrukt. Een gezonde bodem moet makkelijk een bui van 40 tot 50 mm water op een dag kunnen absorberen. Verdichting zorgt ervoor:

- dat het meeste water rechtstreeks naar de sloot wordt afgevoerd;
- weinig water wordt toegevoegd aan het grondwater er weinig vocht wordt vast gehouden;
- dat door een tekort aan doorworteling er ook onvoldoende volume aan poriën in de bodem aanwezig is, waardoor er maar in geringe mate sprake is van capillaire opstijging van grondwater. Deze twee zaken maken dat de bodem direct onder de verdichte bovenlaag droog komt te liggen en zelfs in de winter droog blijft.

De bodem rond Aldeboarn en de Deelen daalt door veenoxidatie

Door ontwatering van het veen daalt de bodem in het gebied rondom Aldeboarn en de Deelen. De effecten van bodemdaling zijn onomkeerbaar en ingrijpend voor de inrichting en het gebruik van het gebied, en daarom ook voor de mensen die er wonen, werken en recreëren. Wanneer we het huidige beleid en de huidige maatregelen doorzetten is het veen over honderd jaar nagenoeg verdwenen.

Figuur 3.9 De veenbodem daalt door een cyclisch proces van maaielddaling, peilverlaging en veenoxidatie

De veenweideproblematiek leidt tot verschillende effecten voor de leefomgeving:

- Verdroging van hoger gelegen natuurgebieden (zoals de Deelen) en landbouwgronden;
- Versnippering van het waterbeheer;
- Droogstaande fundering;
- Verzakkende wegen en riolering;
- 30% van de Friese CO₂-uitstoot komt door afbraak van het veen in Friesland;
- Afname bodemvruchtbaarheid;
- Verdwijnen landschappelijke kenmerken, archeologische waarden en natuurwaarden.

Terugloop van de biodiversiteit

In Nederland is de biodiversiteit teruggelopen naar ca. 15% van de oorspronkelijke, ongestoorde natuursituatie. Nederland voldoet nog niet aan de Europese doelstelling om soorten en habitattypen in gunstige staat te brengen en te houden. In Fryslân is vooral de afname van de aantallen weidevogelsoorten opvallend.

Door ontwatering van het veen zullen natuurwaarden die zijn gerelateerd aan de veenbodem op termijn verdwijnen. Plantensoorten die gedijen in natte omstandigheden en vaak zeldzaam zijn, nemen af en voor weidevogels blijft minder voedsel beschikbaar (zie onderstand kader). Op de zandgronden zijn problemen met vermessing en verdroging aan de orde.

Op de lange termijn tast de vershraling van het landschap ook de economie in het gebied aan. Een landschap zonder onderscheidende kenmerken is niet aantrekkelijk om te wonen of te recreëren en op een bodem die zijn natuurlijke vruchtbaarheid verliest, kun je geen landbouw bedrijven. De afname van biodiversiteit, de aantasting van landschappen vragen daarom om een duurzamere verdienmodellen voor het landelijk gebied.

Het landelijk gebied krijgt te maken met nieuwe ruimteclaims

Door nieuwe stedelijke functies is het landschap rondom Heerenveen de afgelopen decennia flink veranderd (bedrijventerreinen, woningbouw). Daarnaast zijn op verschillende plekken karakteristieke landschapselementen verdwenen door ruilverkaveling en schaalvergrotingsprocessen in de landbouw. Het landschap rondom Heerenveen staat onder druk door de ruimtevraag die nieuwe stedelijke functies met zich mee brengen. Voor het buitengebied van de gemeente geldt dat ook de energietransitie, aanpassing aan klimaatveranderingen en recreatie nieuwe ruimteclaims met zich meebrengen.

3.3 Technologische ontwikkelingen en verandering van de economie

Algemene trends op het gebied van arbeidsmarkt en economie

In het kennisdocument *Trends, cijfers en ontwikkelingen Friese Leefomgeving (2017)* worden een aantal mondiale ontwikkelingen in de mondiale economie benoemd die ook voor de fysieke leefomgeving op Friese schaal gevolgen kunnen hebben:

- Arbeid is mobieler en flexibeler geworden, mede door de digitale mogelijkheden. Mensen zijn minder gebonden aan een vaste werkplek, en werken vaker in wisselende verbanden (vast, flexibel en mengvormen). Vooral voor hoger opgeleiden heeft de arbeidsmarkt een internationaal karakter. Het zwaartepunt in de wereldeconomie verschuift, met name naar groeilanden in Azië;
- Er is een overgang naar een kenniseconomie (next economy) en er zijn allerlei technologische ontwikkelingen zoals digitalisering, robotisering, biotechnologie, drones en sensoren, virtual-reality en zelfrijdend vervoer. Nieuwe technologieën kunnen ertoe leiden dat banen verdwijnen, maar ze kunnen ook nieuwe werkgelegenheid opleveren;
- Mede onder invloed van de internationale concurrentie, zet schaalvergroting van bedrijven en in de landbouw en de onderzoekswereld door. Tegelijk ontwikkelen zich startups die meestal kleinschalig in nichemarkten beginnen en zich van daaruit ontwikkelen in netwerken met andere partijen;
- Op lokaal niveau werken bedrijven en instellingen steeds meer samen; fysieke nabijheid is hierbij van belang. Producenten en consumenten opereren in netwerken (fysiek, sociaal en digitaal) die onderling sterk verbonden zijn, van lokaal tot internationaal. Het maatschappelijke belang van toekomstbestendige en veilige infra- en informatiestructuren neemt daarmee toe.

De richting van deze ontwikkelingen is niet eenduidig. Tegenover schaalvergroting van bedrijven staan kleine vitale bedrijven die flexibel kunnen opereren, en naast globalisering en internationale concurrentie staan lokale en regionale samenwerking en netwerkverbanden. Duidelijk is wel dat informatie, kennis en technologische vernieuwingen de drijvende krachten zijn achter economische ontwikkeling.

Bedrijventerreinen en kantoren

Voor de toekomst wordt verwacht dat er minder kwantitatieve vraag is naar nieuwe bedrijventerreinen en kantoren. Er is vooral sprake van een vervangingsvraag. Ontwikkelingen als flexibel werken en de transformatie naar nieuwe, hoogproductieve bedrijvigheid leiden tot een kleinere ruimtevraag. Aan de andere kant ontwikkelen zich ook specifieke bedrijfspvormen die juist extra ruimte vragen.

In het Noorden is relatief veel ruimte beschikbaar. Vanwege de ligging aan snelwegen is Heerenveen in de noordelijke context interessant voor logistiek. We krijgen te maken met ontwikkelingen op het gebied van smart logistics (meer geautomatiseerde logistiek). De grootste nieuwe ruimtevraag valt te verwachten uit groothandel (bijvoorbeeld distributiecentra van webwinkels).

Kwantitatief gezien zijn er genoeg m² aan bedrijventerreinen in Fryslân om uit te geven tot 2030. Er blijkt dat vraag naar terreinen alleen op andere locaties en van een ander type is dan er beschikbaar is. In de nabije toekomst krijgt multimodaal goederenvervoer een steeds belangrijkere rol. Goederenvervoer over water is een kosteneffectieve en relatief duurzame vorm van transport voor (bulk)goederen over afstanden groter dan circa 30 kilometer. Groei in activiteiten in de categorie 'circulaire economie' en 'biobased' (vaak met vervoer over water) vragen om meer ruimte. De toenemende congestie op de weg noodzaakt tot verschuiving naar water/spoor.

Overige trends met betrekking tot bedrijventerreinen zijn de volgende:

- Beschikbaarheid van arbeid en kennis, bereikbaarheid en uitstraling steeds belangrijker;
- Levenscyclus van bedrijventerrein wordt korter (steeds verandering nodig);
- Verschil tussen MKB en grootschalig neemt toe;

- Logistiek is ook in Fryslân een groeisegment;
- Productieprocessen worden ruimte efficiënter;
- Vraag naar bedrijventerrein vooral uit de traditionele sectoren;
- Functiemenging op bedrijventerreinen neemt toe (retail, leisure).

Detailhandel en horeca

Centrumgebieden krijgen te maken met grotere veranderingen op het gebied detailhandel en horeca. We noemen hier een aantal

- Online shopping is niet meer weg te denken uit het dagelijks leven van steeds meer Nederlanders. De groei zet zich onverminderd voort. De smartphone wordt meer en meer benut voor het doen van aankopen, zeker onder jongeren. De verwachting is dat deze groei doorgaat, hetgeen consequenties heeft voor het aantal fysieke winkelmeters;
- Blurring en branchevervaging. De grenzen tussen de verschillende productgroepen is aan het verdwijnen. Bouwmarkten verkopen ook planten, tuincentra verkopen tevens huishoudelijke artikelen. Inmiddels zijn er ook mengvormen met andere sectoren ('blurring'), zoals retail, horeca, cultuur en vermaak. Een voorbeeld hiervan is de bakker met lunchroom, maar ook zien we steeds vaker bijvoorbeeld kledingzaken of boekwinkels met een horecamogelijkheid;
- Wegvallen van het middensegment. Veel bedrijven die in het middensegment opereren hebben te kampen gekregen met een onvoldoende onderscheidend vermogen; vaak is de prijs/kwaliteitverhouding niet meer de juiste. Hierdoor zijn veel formules en bedrijven verdwenen, zoals V&D. Tijdens de economische recessie van de afgelopen jaren is een toename te constateren geweest van het aantal budgetwinkels en tweedehandswinkels;
- Beleving en identiteit. Wanneer de consument besluit tot het doen van aankopen in een winkelgebied, dan zijn het eigen gezicht en de beleving van het winkelgebied steeds belangrijker. De keus is groot voor de klant; men kiest voor een gebied waar het aangenaam vertoeven is. De klant wil meer dan in het verleden bewust en gezond eten en genieten. Zo zijn er saladebars in rap tempo bijgekomen, verse producten en kruiden in supermarkten in overvloed, en de bereiding van verse producten in een restaurant vindt plaats in het zicht van de klant.

Economie van het buitengebied verandert

In het buitengebied van Heerenveen zijn voornamelijk melkveebedrijven actief. Op een aantal plekken in het oostelijke deel van de gemeente komen ook kleinschalige akkerbouw- en tuinbouwbedrijven voor. Door schaalvergroting nemen de landbouwbedrijven af, terwijl het landbouwareaal veel geleidelijker afneemt. Het buitengebied is ook een plek waar we bewegen, sporten en ontspannen. Recreatie en toerisme wordt een steeds belangrijkere economische drager van het buitengebied. Bij ruimtelijke veranderingen liggen er daarom ook kansen om meer ruimte te creëren voor sporten, fietsen, wandelen, varen, roeien, vissen, survival, ATB-en en ruitersport.

Recreatie en toerisme

Op het gebied van recreatie en toerisme zijn verschillende trends en ontwikkelingen waar te nemen:

- Binnenlands toerisme groeit sterk
- Mensen gaan vaker op korte vakantie
- Kwaliteit en beleving nemen toe aan belang
- Opkomst deeleconomie. Denk aan Air B&B

Specifiek voor waterrecreatie zijn de volgende trends en ontwikkelingen relevant:

- Door vergrijzing is er een afnemende markt van traditionele watersporters;

- De vloot is in beweging. Zo resulteert de verschuiving van bezit naar gebruik in een groeiende verhuurvloot en een afname van het eigen boot bezit. Deelsegmenten als de zeilvloot zitten in een neergaande spiraal, maar (elektrische) sloepen en boardsporten als SUP (Stand UP Paddling) juist in de lift;
- Ook de behoefte van de waterrecreant is in ontwikkeling. De Waterrecreant wil meer dan varen alleen. Waar 'voorheen' het toeven op het water centraal stond, zoekt de waterrecreant nu meer beleving en gezelligheid. De waterrecreant wil de wal op om het achterland te verkennen en verblijft graag in een comfortabele verblijfslocatie die meer biedt dan de boot afmeren (Campervaarder met fietsen aan boord). Heeft de haven een hoge verblijfskwaliteit dan is het een aantrekkelijke uitvalsbasis om de omgeving te verkennen en verlengt de passant het aantal ligdagen.

Bijlage 4

Rijks- en Provinciaal beleid

Bijlage 4 Rijks- en provinciaal beleid

In deze bijlage is een overzicht gegeven van de belangrijkste wetgeving en het beleid op het gebied van de fysieke leefomgeving. Daarbij is uitgegaan van de toekomstige situatie waarbij de Omgevingswet in werking is getreden en het beleid is vastgelegd in diverse Omgevingsvisies.

Omgevingswet

Omgevingswet is een wet die een verregaande vereenvoudiging van de wetgeving op het gebied van de fysieke leefomgeving (omgevingsrecht) beoogt. Met deze wet worden 26 wetten en honderden regels op het gebied van water, lucht, bodem, natuur, infrastructuur, gebouwen en cultureel erfgoed gebundeld in één nieuwe wet. De instrumenten die in de wet zijn opgenomen – o.a. de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan en de Omgevingsvergunning zijn gericht op een integrale benadering van de leefomgeving.

Het motto van de Omgevingswet is “Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit”. In de wet komt dit tot uitdrukking door de twee doelstellingen die zijn opgenomen:

1. Het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
2. Het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Een belangrijke wijziging van de Omgevingswet voor inwoners is dat de beslissing over een omgevingsvergunning in de toekomst binnen 8 weken wordt genomen. Daarnaast zijn er veranderingen met betrekking tot participatie bij initiatieven en de rol van de raad bij de besluitvorming over Omgevingsvergunningen.

In werking treden van de wet staat vooralsnog gepland op 1 januari 2022.

Vier algemene maatregelen van bestuur

- Het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) stelt de inhoudelijke normen voor gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk met het oog op het realiseren van de nationale doelstellingen en het voldoen aan internationale verplichtingen.
- Het Besluit bouwwerken leefomgeving (BBL) bevat, samen met het Besluit activiteiten leefomgeving (BAL), de algemene regels waaraan burgers en bedrijven zich moeten houden als ze bepaalde activiteiten uitvoeren in de fysieke leefomgeving.
- Het Omgevingsbesluit (OB) richt zich tot alle partijen die in de fysieke leefomgeving actief zijn: burgers, bedrijven en de overheid. Het Omgevingsbesluit regelt in aanvulling op de omgevingswet onder meer welk bestuursorgaan het bevoegd gezag is om een omgevingsvergunning te verlenen en welke procedures gelden.

Woningwet

De herziene woningwet uit 2015 is erop gericht dat woningcorporaties terugkeren naar hun kerntaak: het bouwen, verhuren en beheren van sociale huurwoningen aan mensen met een laag inkomen of aan mensen die om een andere reden moeilijk passende huisvesting kunnen vinden.

In de wet is vastgelegd dat gemeenten een woonvisie maken. Op basis daarvan maken gemeente, woningbouwcorporaties en huurderbelangenverenigingen jaarlijks afspraken over de uitvoering van de woonvisie (prestatieafspraken).

Wet natuurbescherming

In de Wet natuurbescherming staan beschermingsregels voor de Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. Vanwege de inwerkingtreding van deze wet op 1 januari 2017 zijn de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet komen te vervallen. Zowel de bescherming van soorten als gebieden zijn nu in de Wet natuurbescherming geregeld.

Mijnbouwwet

Op grond van de Mijnbouwwet is het Ministerie van Economische Zaken en klimaat bevoegd voor:

- De winning van diepe delfstoffen (aardolie, aardgas, zout) en het opslaan van stoffen en gassen op een diepte van meer dan 100 meter (CO₂);
- De winning van aardwarmte op een diepte van meer dan 500 meter.

Bij de besluitvorming houdt de minister rekening met de wettelijke criteria:

- Veiligheid en voorkomen van schade;
- Planmatig beheer en gebruik van delfstoffen;
- Nadelige gevolgen voor milieu;
- Nadelige gevolgen voor natuur.

Nationale Omgevingsvisie

Op 11 september 2020 heeft de Minister van Binnenlandse Zaken de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) aangeboden bij de Tweede Kamer. De NOVI bevat een integraal langetermijnperspectief voor de ontwikkeling en inrichting van de fysieke leefomgeving in Nederland.

Nationale belangen

In de NOVI zijn 21 Nationale Belangen opgenomen. Daarbij is per belang aangegeven welke opgave er ligt en welke Rijksrol er is. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om:

- Het waarborgen en versterken van grensoverschrijdende en internationale relaties
- Het waarborgen en bevorderen van een gezonde en veilige fysieke leefomgeving

Voor alle Nationale Belangen heeft het Rijk een systeemverantwoordelijkheid. Ze ziet daarbij toe op de uitvoering door andere overheden. Bij een aantal is het Rijk ook eindverantwoordelijk voor het halen van de doelen (resultaatverantwoordelijkheid).

Drie inrichtingsprincipes en vier prioritaire opgaven

In de NOVI beschrijft een aantal algemene inrichtingsprincipes die het Rijk van Nationaal belang vindt:

1. Ruimtebeslag beperken door combineren;
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
3. Afwentelen van problemen voorkomen.

De NOVI geeft richting aan vier prioritaire opgaven:

1. Ruimte voor klimaatverandering en energietransitie
2. Duurzaam economisch groeipotentieel voor Nederland
3. Sterke, leefbare en klimaatbestendige steden en regio's met voldoende ruimte om te wonen, werken en bewegen
4. Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied

Prioriteit 1
Ruimte voor
klimaatadaptatie en
energietransitie

Prioriteit 2
Duurzaam economisch
groeipotentieel

Prioriteit 3
Sterke en gezonde
steden en regio's

Prioriteit 4
Toekomstbestendige
ontwikkeling van het
landelijk gebied

Bij deze vier prioritaire opgaven horen diverse beleidskeuzes. Bijvoorbeeld omdat ruimte wordt gereserveerd voor het opvangen van klimaatgevolgen en de benodigde (Nationale) Energie-infrastructuur of doordat er bepaalde ordeningsprincipes van toepassing zijn op de realisatie van zonneparken (zonneladder) of de planning van nieuw kantoren, bedrijventerreinen en grootschalige winkelbedrijven.

De ladder voor duurzame verstedelijking komt in diverse beleidskeuzes terug. We noemen hier een paar van de Beleidskeuzes:

- We realiseren de opgave van duurzame energie met oog voor de kwaliteit van de omgeving en combineren deze zo veel mogelijk met andere functies (beleidskeuze 1.3)
- Locaties van nieuwe kantoren, bedrijventerreinen en (groot) winkelbedrijven moeten passen bij het verkeers- en vervoersnetwerk, goed afgestemd zijn op de vraag van bedrijven én de economische vitaliteit en de kwaliteit en aantrekkelijkheid van stad en land versterken (keuze 2.7)
- Nieuwe vestiging van toeristische attracties vindt bij voorkeur plaats buiten de huidige toplocaties en in nabijheid van OV of bestaande aansluitingen op het hoofdwegennet. Voor een goede balans tussen toeristische druk en draagkracht van de leefomgeving stellen gemeenten en provincies een toeristische ontwikkelstrategie op. Waar nodig en mogelijk ondersteunt het Rijk de provincies en gemeenten bij spreiding van het toerisme, voor een balans tussen de economie en leefomgeving (keuze 2.8)
- Verstedelijking vindt geconcentreerd plaats in de regio, toe te voegen nieuwe woon- en werklocaties worden zorgvuldig en op ruimte- en mobiliteitsefficiënte wijze ingepast. Het woningaanbod in de regio's sluit daarbij aan bij de vraag naar aantallen en typen woningen, woonmilieus en prijsklasse (keuze 3.3)
- Voor de bestaande bebouwing zetten we in op een integratie van stedelijke ontwikkeling en beheer om te komen tot een efficiënte aanpak van de vele opgaven daar (keuze 3.4)

Er komt meer sturing op de vestiging van distributiecentra. Samen met de provincies wil het Rijk de realisatie van logistieke functies in eerste aanleg concentreren op bestaande terreinen en in specifieke corridors, en alleen indien aantoonbaar nodig daarbuiten. Afstemming over locaties gebeurt via de Omgevingsagenda's (op landsdeling niveau). Daarnaast krijgen gemeenten de bevoegdheid zonnepanelen op het dak bij nieuwe centra te verplichten.

Gezondheid speelt een meer nadrukkelijke rol. We richten de leefomgeving zo in dat deze een actieve, gezonde leefstijl en maatschappelijke participatie bevordert en we verbeteren de luchtkwaliteit, zodat in 2030 wordt voldaan aan de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (keuze 3.5).

Ook is er meer aandacht voor de toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied. Er komt een Nationaal Programma voor het landelijk gebied. Dit Programma bevat een lange termijn aanpak voor het landelijk gebied, met aandacht voor robuuste natuur, bufferzones rond Natura 2000-gebieden en ruimte voor agrarische functies in de voor gebieden die goed geschikt zijn voor landbouw. Naar verwachting zal hierin aandacht worden besteed aan de problematiek van de veenweidegebieden. Uit de eerdere kabinetsbrief: *“Uitgangspunt is hier dat de benadering gaat veranderen: overheden zullen in samenwerking met de mensen die wonen en werken in de gebieden steeds minder ‘peil volgt functie’ en steeds vaker ‘functie volgt peil’ hanteren. Samen met waterschappen, provincies en betrokkenen in het gebied gaat het Rijk hierop sturen, waarbij we zo nodig per polder bekijken welke maatregelen wenselijk en mogelijk zijn. Hierbij nemen we de gevolgen voor klimaatverandering mee. Voor bepaalde gebieden zal dit verdere vernatting betekenen.”*

Uitvoeringsinstrumenten

De NOVI is alleen direct bindend voor beleidsontwikkeling van het Rijk. Indirect kunnen de beleidskeuzes in de NOVI gevolgen voor de gemeente Heerenveen. Bijvoorbeeld omdat ze worden uitgewerkt in wetgeving, in bestuurlijke afspraken of in programma's.

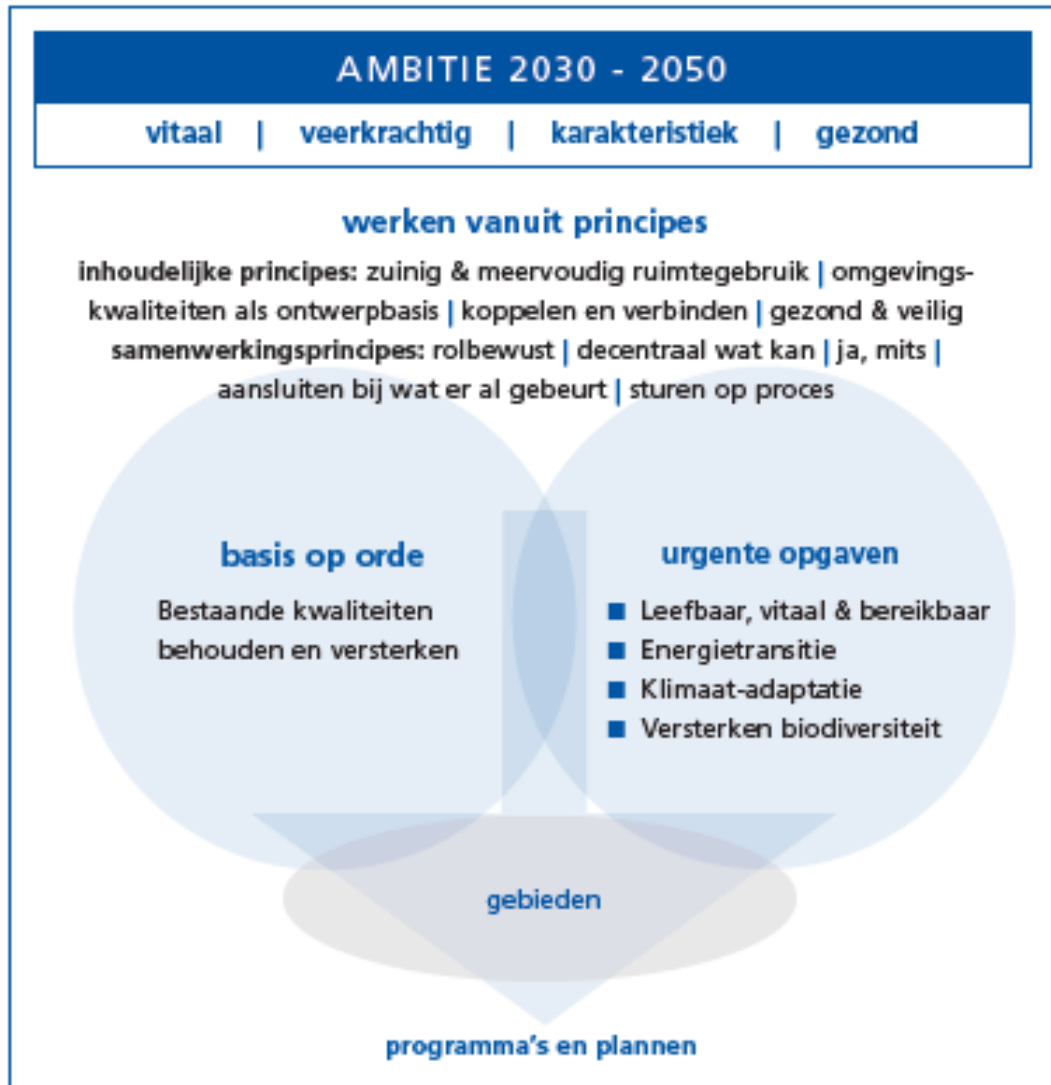
De NOVI bevat een breed palet aan uitvoeringsinstrumenten.

- Wetgeving (instructieregels via Amvb's)
- NOVI-gebieden
- Omgevingsagenda's. Deze zijn bedoeld voor de afstemming van opgaven en instappingen op landsdelig niveau en komen in de plaats het huidige MIRT-overleg (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport). Voor Heerveen is de Omgevingsagenda Noord-NL van belang.
- Er zijn diverse Nationale Programma's aangekondigd. Hierin wordt het beleid uitgewerkt voor specifieke onderwerpen of gebieden. Zie hierboven bijvoorbeeld het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Provinciale Omgevingsvisie Romte Diele

Provinciale Staten hebben in hun vergadering van 23 september 2020 de Provinciale Omgevingsvisie Romte Diele vastgesteld. De provincie Fryslân beschikt hiermee, vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet, over een visie waarin het integrale provinciale beleid voor de fysieke leefomgeving is opgenomen op een hoog abstractieniveau en voor de lange termijn. Het is geen blauwdruk voor hoe Fryslân er over 20 of 30 jaar uit zal zien. Er staat in waar we met Fryslân naar toe willen: de ambitie en doelen voor de toekomst.

Als hulpmiddel bij het maken van keuzes voor de ruimtelijke inrichting van de leefomgeving zijn principes benoemd. Hiermee willen we zoveel mogelijk sturen op doelen en minder op regels en maatwerk mogelijk maken (zie onderstaande figuur).

De visie richt zich op het orde houden van de basiskwaliteit van de Friese fysieke leefomgeving. Daarnaast zijn er doelstellingen en acties beschreven voor de volgende vier urgente opgaven. Relevant voor Heerenveen zijn onder ander de volgende doelstellingen en acties:

- Fryslân houdt de leefomgeving leefbaar, vitaal en bereikbaar
 - Grootchalig opknappen van bestaande bebouwing
 - Aanbod woningen afstemmen op bevolking
 - Samen met partners inzetten op circulaire economie en innovatie
 - Onderzoeken van fietssnelwegen (irt herstructurering OV)
 - Acties richting het Rijk om de Lelylijn gerealiseerde te krijgen
- Fryslân zet de energietransitie met kracht voort
 - Investeren in energiebesparing

- Samen met partners de RES en bossenstrategie opstellen
- Extra inspanningen doen voor zonnepanelen op daken
- Het aantal solitaire windmolens terugdringen en saneren (meerdere bestaande molens vervangen door een nieuwe)
- Bij onze inzet voor landinrichting, grondbeleid en natuur-inclusieve landbouw, verduurzaming een plek geven
- Fryslân wordt klimaat-adaptief ingericht
 - Acties in het kader van een klimaabestendig watersysteem
 - Waterveiligheid
 - Voldoende water, beperken van wateroverlast en de gevolgen van droogte en hitte
 - Schoon water
- Fryslân versterkt de biodiversiteit
 - Samen met partners op programmaniveau uitwerken
 - Basis op orde: afronden, inrichten en beheren natuurnetwerk
 - Vergroten betrokkenheid van inwoners bij natuur en agrarisch natuurbeheer

De Omgevingsvisie bindt alleen de Provincie zelf. Juridische doorwerking van de Omgevingsvisie in regelgeving voor andere overheden verloopt via de Omgevingsverordening (zie onderstaand). De Omgevingsvisie vervangt de strategische delen uit het Streekplan, het Milieubeleidsplan, Waterhuishoudingsplan en Verkeer- en Vervoerplan en bevat ook de provinciale Natuurvisie. De meer uitvoerende onderdelen van deze plannen lopen nog door tot de nieuwe programma's klaar zijn.

Uitwerking van de Omgevingsvisie gaat plaatsvinden in concretere korter lopende Omgevingsprogramma's. Met de voorbereiding van een aantal van die programma's is al gestart of zijn we al aan de slag met onze partners: zoals het Veenweideprogramma, Programma Mobiliteit, Regionaal Waterprogramma, Programma biodiversiteit en natuur en het Programma Energietransitie waarin o.a. de resultaten van de Regionale Energiestrategie (RES) opgenomen zullen worden.

Grutsk op 'e Romte

Grutsk op 'e Romte is een thematische structuurvisie (over landschappelijke en cultuurhistorische structuren van provinciaal belang) en is voor dit thema een kader dat gebruikt wordt bij ruimtelijke afwegingen. Grutsk op 'e Romte is als procesvereiste in de verordening Romte opgenomen. Dat betekent dat vereist wordt dat bij het opstellen van een ruimtelijk plan een analyse wordt gemaakt van de aanwezige waarden in het plangebied, in het bijzonder van de landschappelijke en cultuurhistorische structuren.

Veenweidevisie

De Veenweidevisie is gericht op het voorkomen en vertragen van bodemdaling in de veenweidegebieden. Daarnaast is het economische perspectief van de boeren en inwoners in de gebieden van belang. In de Veenweidevisie zijn een aantal generieke beleidsuitgangspunten opgenomen en een aantal gebiedsgerichte strategieën. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen gebieden waar veenlaag te dun is (veendikte <80 cm), gebieden waar de veenoxidatie vertraagd kan worden (veendikte >80 cm) en gebieden waar een nog dikke veenlaag aanwezig is. In deze zogenaamde kansrijke gebieden wordt ingezet op een koppeling van meerdere opgaven.

Veenweideprogramma 2021-2030 (ontwerp)

Provincie, Wetterskip en verschillende gebiedspartners werken aan de voorbereiding van een Veenweideprogramma voor de periode 2021-2030. OP dit moment ligt het ontwerp-Veenweideprogramma ter inzage. Na vaststelling vervangt veenweideprogramma de Veenweidevisie

Met het veenweideprogramma wordt ingezet op vier strategische doelstellingen:

1. De negatieve effecten van bodemdaling zijn verminderd (gemiddeld 0,2 cm minder bodemdaling per jaar; daarnaast beperken, mitigeren en compenseren van negatieve effecten);
2. De uitstoot van broeikasgassen uit de veenbodem is met 0,4 megaton (Mton) CO₂ equivalenten per jaar afgenomen;
3. De landbouw heeft een duurzaam toekomstperspectief;
4. Het watersysteem is waterrobuust en klimaatbestendig ingericht

Maatregelen en acties worden zoveel mogelijk gekoppeld aan andere, algemene doelen, zoals biodiversiteit, duurzame energie, vermindering stikstofdepositie, waterkwaliteit. Op die manier is meerwaarde te bereiken en worden zaken in een gebied in een keer aangepakt.

De strategie is om deze doelen te bereiken kent een aantal essentiële onderdelen:

- We richten ons op hogere grondwaterstanden, in eerste instantie voor de veengebieden met een veenpakket van meer dan 80 cm dik omdat daar de meeste winst te halen is;
- Ondanks het feit dat het om maatschappelijk geld gaat waarover de overheden uiteindelijk keuzes moeten maken en verantwoordelijk is, willen de overheden zo veel mogelijk een ondersteunende en faciliterende rol innemen. In het programma is nadrukkelijk opgenomen dat we het samen doen en van onderop.;
- De structurele veranderingen die nodig zijn vragen om een integrale benadering en brede samenwerking tussen partijen in en buiten het gebied. Met een adaptieve aanpak wordt bijgestuurd op basis van nieuwe kennis en ontwikkelingen. Dit gaat gepaard met dynamisch programmeren en financieren. Naarmate de kennis zich verder ontwikkelt, onzekerheden verminderen en experimenten blijken te werken, verschuift de balans meer en meer naar uitvoering. Aansluitend bij het nationale Veenplan zijn ijkmomenten ingebouwd in 2022 en 2026.
- We steunen de landbouw in de noodzakelijke aanpassingen. We zorgen daarom voor een goed flankerend beleid en zullen ook een beroep doen op rijksmiddelen en Europese middelen.

Verordening Romte

De Verordening Romte Fryslân 2014 bevat regels voor het ruimtelijke plannen en projecten en vormt daarmee een juridische vertaling van het ruimtelijk beleid. De verordening bevat regels voor de inpassing van ontwikkeling in landelijk gebied. Nieuwe stedelijke functies dienen te passen bij de aard en omvang van de kern (kernenbeleid). Binnen bestaand bebouwd gebied laat zij meer ruimte voor afweging door gemeente zelf.

De Verordening Romte vervalt op het moment dat er een Omgevingsverordening door de Provincie wordt vastgesteld.

Provinciale Milieuverordening

In de Provinciale Milieuverordening zijn regels opgenomen voor:

- De bescherming van gebieden rond drinkwaterwinning (waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden). In waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden gelden beperkingen voor bedrijfsmatige functies, het toepassen van verontreinigde grond of het gebruik van bestrijdingsmiddelen.
- Stiltegebieden. In deze gebieden zijn geen lawaaige (bedrijfs-)activiteiten toegestaan;
- Verzuringsgevoelige natuurgebieden;
- sanering van spoedlocaties bodemverontreiniging.

De Provinciale Milieuverordening vervalt op het moment dat er een Omgevingsverordening door de Provincie wordt vastgesteld.

Ontwerp-Omgevingsverordening

Op dit moment wordt gewerkt aan een vertaling van de Omgevingsvisie naar een Omgevingsverordening.

De Provinciale Omgevingsverordening is bedoeld om doelstellingen uit de Omgevingswet, AMVB's en de Provinciale Omgevingsverordening juridische doorwerking te geven. De Omgevingsverordening komt in de plaats van de Verordening Romte, de Provinciale Milieuverordening en een aantal andere provinciale verordeningen voor de fysieke leefomgeving.

Anders dan de Provinciale Omgevingsvisie is de verordening rechtstreeks bindend voor de inhoud van Omgevingsplannen en voor initiatieven van inwoners en bedrijven. De regels van de Omgevingsverordening moet de gemeente straks toepassen bij het opstellen van het Omgevingsplan en bij het toetsen van Omgevingsvergunningen.

De Omgevingsverordening bevat juridische regels ten aanzien van de volgende onderwerpen:

- Ruimtelijk omgevingsbeleid
- Water
- Milieu, bodem en ontgrondingen
- Natuur
- Duurzame energie
- Infrastructuur
- Nadeelcompensatie en schade
- Procedures
- Overgangs- en slotbepalingen

De ontwerp-Omgevingsverordening heeft tussen 1 maart en 11 april 2021 ter inzage gelegen voor zienswijzen. Vaststelling van de verordening is aan de orde zodra de Omgevingswet in werking is getreden. Zolang de Omgevingsverordening nog niet in werking treedt, blijven de huidige verordeningen voor de fysieke leefomgeving gewoon gelden (Romte, milieu, natuur, water, wegen en vaarwegen etc.).

Bijlage 5 Overzicht Strategische Doelstellingen

BIJLAGE 5 OVERZICHT STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN EN ACTIES

VOOR DE VIER KERNOPGAVEN

In deze bijlage is per kernopgave een overzicht opgenomen van de lange termijn doelstellingen voor 2040, de strategische doelstellingen voor 2030 en de acties die daaraan verbonden zijn.

Kernopgave 1 Werken aan Heerenveen als (boven)regionaal centrum voor (top)sport, werk en voorzieningen	
Wat zien we gebeuren?	
1. De vraag naar bedrijventerrein en kantoren is een kwalitatieve vraag geworden 2. Onze grondstoffen worden schaarser en natuurlijke voorraden raken uitgeput 3. Slimme logistiek wordt steeds belangrijker 4. Het aantal vierkante meters winkelloppervlak neemt af en in de centrumgebieden is meer behoefte aan verblijfskwaliteit en beleving 5. De (auto)mobiliteit blijft toenemen en zet de bereikbaarheid onder druk. 6. Er is een lobby gestart rond de realisatie van de Lelylijn 7. De vrijetijdseconomie biedt nieuwe kansen	
Wat willen we op de lange termijn bereiken? (2040)	
1. Een herkenbaar (top)sportprofiel 2. Een stevige regionale functie op het gebied van werk, zorg, cultuur, recreatie en detailhandel 3. We leven in een circulaire economie, waar afvalstoffen als grondstof worden ingezet 4. Goede verbindingen naar andere economische kerngebieden	
Aan welke global goals dragen we bij?	
1. Fatsoenlijk werk en economische groei (SDG 8) 2. Industrie, innovatie en infrastructuur (SDG 9) 3. Steden en dorpen veilig, veerkrachtig, duurzaam (SDG11) 4. Verantwoorde consumptie en productie (SDG 12)	
8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH 9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE 11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES 12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION	
Welk concreet resultaat willen we op de middellange termijn zien? (tot 2030)	
1. Het economisch profiel van Heerenveen is verder versterkt door innovatie, samenwerking, clustervorming en nieuwe bedrijven op het gebied van: a. Sport, vitaliteit & voeding b. Circulaire economie (Circular Valley) c. Slimme en duurzame logistiek 2. Het ondernemersklimaat is verbeterd door betere dienstverlening aan bedrijven 3. Het vestigingsklimaat is verbeterd door: a. Realisatie bedrijventerrein Klaverblad Noordoost b. Toekomstbestendig maken bestaande bedrijventerreinen c. Aantrekkelijker en vitalere Centrumgebieden Heerenveen, Akkrum, Aldeboarn en Jubbega d. Toename dynamiek in de gebieden rondom Abe Lenstra / Sportstad en het Thialf e. Optimale bereikbaarheid van bedrijventerreinen en centrumgebieden f. Vrijetijdseconomie als een belangrijke economische pijler en merkbare bijdrage van recreatieve voorzieningen aan het woon- en leefklimaat van Heerenveen	
Wat doen we nu al?	Wat gaan we nog meer doen?
✓ Ons bedrijventerreinenbeleid is op orde ✓ We verbeteren de bereikbaarheid rond Heerenveen (o.a. afritten A32) ✓ We werken samen met bedrijven aan maatschappelijke opgaven (missiegedreven economie) ✓ We werken samen aan aantrekkelijke centrumgebieden ✓ We werken samen aan slimme groei vrijetijdseconomie	✓ We werken aan een multifunctioneel gebruik van de stadiongebieden ✓ We geven vorm aan Circular Valley ✓ We realiseren Klaverblad Noordoost ✓ We onderzoeken de knelpunten en potentie van bestaande bedrijventerreinen ✓ We maken een visie voor het Stationsgebied ✓ We agenderen bereikbaarheidskansen en -knelpunten zoals de Lelylijn en het functioneren van de snelwegen A7/A32 ✓ We actualiseren ons beleid op het gebied van detailhandel en horeca

Kernopgave 2 Bouwen aan toekomstbestendige woningen	
Wat zien we gebeuren?	
1. De huishoudensgroei en de vraag naar nieuwbouw neemt op termijn af 2. Voor sommige groepen is het lastiger om een geschikte en betaalbare woning te vinden 3. De woningvoorraad en woonomgeving moeten aangepast aan veranderende omstandigheden zoals vergrijzing, energietransitie en klimaatverandering 4. Er is leegstand in de centrumgebieden; er is meer verblijfskwaliteit gewenst en een kwalitatief hoogwaardiger woningaanbod	
Wat willen we op de lange termijn bereiken? (2040)	
1. Het woningaanbod is van goede kwaliteit, divers en betaalbaar 2. We zijn energieneutraal, voorkomen energiearmoede en halen onze besparingsdoelstellingen 3. Wijken en dorpen hebben een gemengde bevolkingssamenstelling qua leeftijd, inkomensniveau en huishoudenssamenstelling	
Aan welke global goals dragen we bij?	
1. Steden en dorpen veilig, veerkrachtig, duurzaam (SDG11) 2. Betaalbare en duurzame energie voor iedereen (SDG7) 11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES 7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY 	
Welk concreet resultaat willen we op de middellange termijn zien? (tot 2030)	
1. Nieuwe woningen zijn grotendeels gerealiseerd binnen bestaand bebouwd gebied 2. We hebben 40% duurzame energie en 49% CO2-reductie bereikt 3. Verouderde woningen zijn gerenoveerd of vervangen, met prioriteit voor de woningen die zijn gebouwd tussen 1945 en 1969 4. Heerenveen centrum is versterkt door een aantrekkelijke openbare ruimte, transformatie van leegstaand vastgoed en het toevoegen van kwalitatief hoogwaardig woningaanbod 5. De kwantiteit en de kwaliteit van de sociale woningvoorraad is op peil	
Wat doen we nu al?	Wat gaan we nog meer doen?
✓ We actualiseren ons woonbeleid en ons woningbouwprogramma ✓ We ronden woningbouwlocaties Skoatterwâld, de Eide en de Fjilden af ✓ We werken met woningbouwcorporaties en ontwikkelaars aan verschillende inbreidings- en transformatielocaties ✓ Met het welstandsbeleid en de nota cultuurhistorie sturen we op de kwaliteit van de gebouwde omgeving	✓ We verkennen de toekomstige woningvraag (o.a. mogelijkheden voor nieuwe uitbreidingswijken) ✓ Met uitkomsten van de G1000 werken we aan de transformatie van het centrum van Heerenveen ✓ Bij wijkvernieuwing en grote inbreidingslocaties kiezen we voor een diverse samenstelling van de woningvoorraad ✓ In kleine dorpen richten we ons op inbreiding en transformatie ✓ We maken een visie voor de ontwikkeling van de A32-zone

Kernopgave 3 Zorgen voor gezonde, klimaatbestendige en leefbare wijken en dorpen	
Wat zien we gebeuren?	
1. Gezondheidsvraagstukken veranderen door vergrijzing en klimaatverandering 2. De samenleving individualiseert en niet iedereen kan daarin goed meekomen 3. Het klimaat verandert; weersextremen nemen toe 4. (Auto)mobiliteit neemt toe 5. De draagkracht voor voorzieningen neemt af	
Welke ambitie hebben we voor de lange termijn? (2040)	
1. Inwoners leven zo lang mogelijk veilig, gezond en vitaal 2. De openbare ruimte is klimaatbestendig ingericht en geeft optimaal ruimte aan biodiversiteit 3. Onze mobiliteit is duurzamer en gezonder geworden 4. Het aanbod op het gebied van recreatie, cultuur en evenementen is aantrekkelijk 5. Voorzieningen zijn bereikbaar	
Aan welke global goals dragen we bij?	
1. Gezondheid en welzijn (SDG3) 2. Toegang tot goed onderwijs (SDG4) 3. Schoon water en sanitair (SDG 6) 4. Verminderen ongelijkheid (SDG 10) 5. Steden en dorpen veilig, veerkrachtig, duurzaam (SDG11) 6. Aanpak klimaatverandering (SDG 13) 7. Beschermen ecosystemen en biodiversiteit (SDG 14-15)	
	
Welk concreet resultaat willen we op de middellange termijn zien? (2030)	
1. De (ervaren) gezondheid van inwoners is toegenomen 2. (Nieuwe) extra gevoelige functies zoals scholen, kinderopvanglocaties en verzorgingstehuizen zijn gebouwd op gezonde plekken 3. De belangrijkste knelpunten op het gebied van klimaatadaptatie zijn aangepakt en de biodiversiteit is versterkt 4. Een substantieel groter aandeel van de verplaatsingen bestaat uit lopen en fietsen 5. Alle openbare gebouwen en de openbare ruimte zijn toegankelijk voor mensen met een beperking 6. Het aanbod recreatie, cultuur en evenementen sluit aan bij de behoeften van onze inwoners en bezoekers 7. 80% van de inwoners is tevreden over de leefbaarheid in hun wijk of dorp. Minstens 30% draagt hier actief aan bij	
Wat doen we nu al?	Wat gaan we nog meer doen?
✓ We werken vanuit het sociaal domein aan de gezondheid van onze inwoners (uitvoering Wmo-, sport- en preventief gezondheidsbeleid) ✓ We werken aan een herkenbare en aantrekkelijke openbare ruimte en versterken de groenstructuur ✓ Samen met inwoners werken aan de leefbaarheid van wijken en dorpen ✓ We vergroten de toegankelijkheid van gebouwen en de openbare ruimte voor groepen met een beperking	✓ We bouwen nieuwe scholen, kinderopvang en zorgfuncties op gezonde plekken ✓ We stimuleren dagelijkse beweging door spelen, fietsen en wandelen nog meer te faciliteren ✓ We houden wijken en dorpen leefbaar en voorzieningen bereikbaar

Kernopgave 4 Versterken van de kwaliteit en de veerkracht van het landelijk gebied	
Wat zien we gebeuren?	
Uit bijlage 2 en 3 komen de volgende opgaven naar voren: 1. Klimaatverandering en bodemdaling in het veenweidegebied leidt tot verdroging in hoger gelegen gebieden 2. Het landelijk gebied verandert door schaalvergroting van de landbouw 3. Er komen nieuwe ruimteclaims op het landelijk gebied af (energietransitie, klimaatadaptatie en verstedelijking) 4. De biodiversiteit neemt af en ecosystemen kunnen zich minder goed herstellen	
Welke ambitie hebben we voor de lange termijn? (2040)	
1. De verschillende landschapstypen zijn herkenbaar en beleefbaar. 2. Ecosystemen zijn veerkrachtiger en de soortenrijkdom is toegenomen. 3. Boeren en (recreatie)ondernemers in het buitengebied hebben economisch perspectief. 4. De leefbaarheid op het platteland is toegenomen.	
Aan welke global goals dragen we bij?	
1. Einde aan honger, voedselzekerheid, duurzame landbouw (SDG 2) 2. Schoon water en sanitair (SDG 6) 3. Betaalbare en duurzame energie voor iedereen (SDG7) 4. Aanpak klimaatverandering (SDG 13) 5. Beschermen ecosystemen en biodiversiteit (SDG 14-15)	
	
Welk concreet resultaat willen we op de middellange termijn zien? (tot 2030)	
1. Ontwikkelingen in het buitengebied hebben bijgedragen aan nieuwe investeringen in het landschap en de landschappelijke kwaliteit 2. 40% van de energievraag wordt duurzaam opgewekt. Deze opwekcapaciteit is goed ingepast in het landschap 3. We hebben zichtbare stappen gezet op weg naar natuurinclusieve landbouw 4. Het recreatieve gebruik van het buitengebied is toegenomen 5. Vrijkomende agrarische bedrijven hebben een passende bestemming gekregen	
Wat doen we nu al?	Wat gaan we nog meer doen?
✓ We beschermen de landschappelijke kernkwaliteiten ✓ Samen werken aan een natuurlijker bodem- en grondwatersysteem ✓ Samen werken aan beter verbonden natuurnetwerk ✓ We geven een nieuwe bestemming vrijkomende agrarische bedrijven ✓ We werken samen aan de Regionale Energiestrategie	✓ Grote ontwikkelingen gaan gepaard met nieuwe investeringen in het landschap; ✓ We werken samen aan natuurinclusieve landbouw en het natuurnetwerk ✓ We faciliteren kleinschalige recreatieve ontwikkelingen in het landelijk gebied ✓ We maken meer mogelijk op agrarische erven

Bijlage 6

Overzicht nieuw, actueel en verouderd beleid

Bijlage 6 Overzicht nieuw, te actualiseren en verouderd beleid

In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van nieuwe programma's en nieuw beleid dat in de Omgevingsvisie worden aangekondigd, beleid dat de komende jaren wordt geactualiseerd en beleid dat wordt vervangen door de Omgevingsvisie

NB. In dit overzicht is geen volledige opsomming van al het gemeentelijk beleid opgenomen, maar het beleid dat raakt aan de doelstellingen en de reikwijdte van de Omgevingswet en de Omgevingsvisie.

Aangekondigde (nieuwe) programma's

In de Omgevingsvisie worden ook een aantal nieuwe programma's aangekondigd:

- Programma Groenstructuur
Dit programma bevat een uitwerking voor de bescherming, de inrichting, het beheer en de ontwikkeling van de (hoofd)groenstructuur in de gemeente Heerenveen;
- Programma Buitengebied
Dit Programma bevat onder ander de uitwerking van de kwaliteitsimpuls landschap, de uitgangspunten voor de (her)ontwikkeling van bij vrijkomende agrarische bedrijven en nevenfuncties bij agrarische bedrijven.

Overig nieuw thematisch beleid (aangekondigd)

- Fietsplan
- Transitievisie warmte
- Nota Kapitaalgoederen 2021-2025
- Beleidsplan Civiel technische Kunstwerken
- Beleidsplan Oever -en Kadebescherming
- Beleidsplan Wegen
- Strategie Bodem en ondergrond
- Visie Circular Valley
- Plan Waterrecreatie
- Handreiking participatie

Overig nieuw beleid gericht op gebieden (aangekondigd)

- Centrumvisie Akkrum
- Centrumvisie Jubbega
- Gebiedsplan / Ontwikkelperspectief Aldeboarn-de Deelen
- Gebiedsvisie A32-zone
- Visie stationsgebied Heerenveen

Te actualiseren beleid (nadere afweging mbt instrument programma)

In de Omgevingsvisie wordt op diverse punten een actualisatie van het beleid aangekondigd. De volgende beleidsdocumenten blijven voorlopig van toepassing, maar worden in de komende jaren geactualiseerd. Daarbij wordt bekeken in hoeverre het instrument programma op basis van de Omgevingswet kan worden gebruikt.

- Beleidskader Zonneparken (2016)
- Beleidsnotitie Windenergie (2005)
- Integrale detailhandelsvisie (2011)
- Het aanloopgebied in het detailhandelsbeleid (2012)
- Verkenning economische samenwerking F4 (2012)
- Samenwerkingsagenda Provincie Fryslân – Gemeente Heerenveen (2011)
- Beleidsnotitie antennemasten (2001)
- Reclamemastenbeleid (2005)
- Actualisatie Beleidsplan Wegen 2013-2017
- Bermbeheerplan (1995) (komt te vervallen na vaststelling Programma Groenstructuur)
- Gemeentelijk Waterplan (2003)
- Harmonisatie bestemmingsplannen buitengebied (2017) (komt te vervallen na vaststelling van Programma Buitengebied)
- Notitie recreatie en toerisme 2015-2018
- Herijking toekomstperspectief huisvesting Basisonderwijs (2016)
- Integraal Veiligheidsbeleid. Samen Veilig, Samen Doen! 2017-2021
- Nota Cultuurhistorische Erfgoed Gemeente Heerenveen (2010)
- Woonvisie 2015-2020
- Notitie hogere waarden (2007)
- Beleidsnotitie Bedrijvigheid in het Buitengebied (1999) (komt te vervallen na vaststelling van Programma Buitengebied)

Verouderd beleid (wordt vervangen door vaststelling van de Omgevingsvisie)

De Omgevingsvisie 1.0 vervangt een aantal verouderde beleidsstukken:

- Integrale visie A7-zone (2005)
- Structuurvisie Boarnsterhim 2018 (2010)
- Gemeentelijk Milieuprogramma (2013)
- Bedrijventerreinenvisie 2010-2020
- Landschapsbeleidsplan Zuidoost-Friesland (2003)
- Ontwikkelvisie Het Oranjewoud (2013)
- Structuurvisie Centrum-Breed (2011)
- Notitie Binnenstedelijk Verdichten (2014)

Actueel beleid

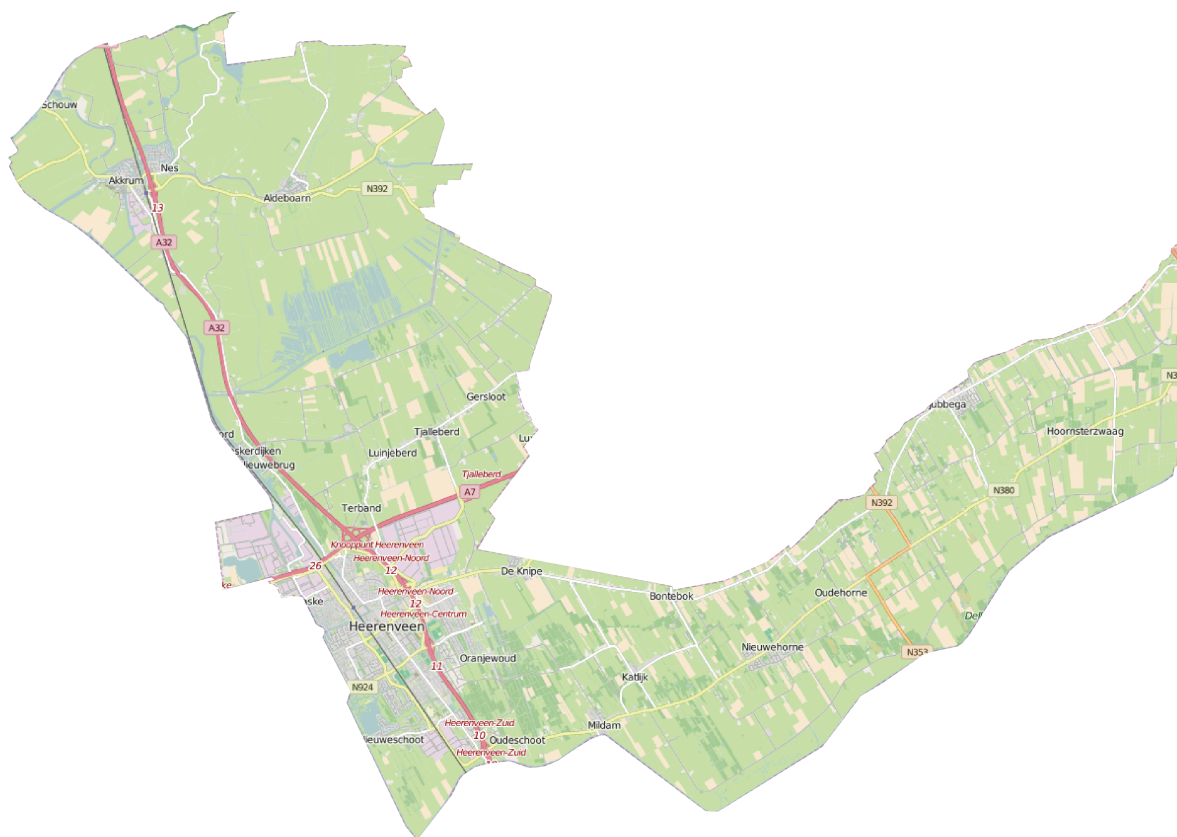
De volgende beleidsstukken zijn recent vastgesteld of qua uitgangspunten nog actueel. Voor deze onderwerpen moet op termijn worden bekeken of ze worden vormgegeven als programma in het kader van de Omgevingswet.

- Duurzaamheidsprogramma 2019-2022 (2019)
- Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie / biodiversiteit (2020)
- Economisch beleid 2020-2030
- Regionaal plan Bedrijventerreinen (2019)
- Nota grondbeleid (2013)
- Lichtbeleid (2020)
- Actualisatie bodemkwaliteitskaart en Nota bodembeheer (2015)
- Beleidsnotitie Gaswinning (2019)
- Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (2017)
- Parkeervisie (2017) + Parkeerbonds (2020)
- Nota parkeernormen en Mobiliteitsfonds (2020)
- Fietsagenda Zuidoost-Friesland 2019-2023
- Regionaal Veiligheidsplan 2020-2023
- Centrumvisie: Centrum Heerenveen: Ook 'n Gouden Plan (2019)
- Welstandsnota (2016)
- Speelplan Heerenveen (2015)
- Sport- en beweegvisie 2017-2025
- Beleidsplan Gladheidbestrijding 2020 - 2025
- Hart voor Accommodaties 2008-2014
- Actualisatie Accommodatieplan Sport (2016)
- Watertakenplan 2021-2025

Bijlage 7

Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan

Gemeentelijk verkeers- en vervoerplan

GVVP 2017

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Gemeentelijke herindeling	3
1.2	Aanleiding	3
1.3	Doel en reikwijdte gemeentelijk verkeers- en vervoerplan (GVVP)	3
1.4	Leeswijzer	3
2	Onderdelen GVVP	4
2.1	Startnotitie	4
2.2	Ambitiedocument	4
2.3	Beleidsgedeelte	4
2.4	Uitvoeringsprogramma	4
3	Huidig verkeers- en vervoerbeleid	5
3.1	Landelijk	5
3.2	Provinciaal	5
3.3	Gemeentelijk	6
4	Waar staan we nu.	7
4.1	Infrastructurele maatregelen en projecten	7
4.2	Verkeerseducatie en handhaving	7
4.3	Effecten op verkeersveiligheid	7
5	Uitdagingen als opmaat naar ambities en doelen	10
5.1	Maatschappelijke ontwikkelingen	10
5.2	Aandachtspunten voor Heerenveen	10
6	Ambities en doelstellingen verkeers- en vervoerbeleid	12
6.1	Doelstellingen verkeers- en vervoerbeleid	12
6.2	Manier van werken	13
6.3	Investeringsruimte	14
7	Beleidsthema's	15
7.1	Inrichting wegen (categorisering)	15
7.2	Gedragsbeïnvloeding	18
7.3	Gemotoriseerd verkeer	19
7.4	Fietsverkeer	20
7.5	Voetgangers en toegankelijkheid	22
7.6	Openbaar vervoer	23
7.7	Vracht- en landbouwverkeer	24

1 Inleiding

1.1 Gemeentelijke herindeling

De gemeente Heerenveen is op 1 januari 2014 uitgebreid met de dorpen Nieuwebrug en Haskerdijken van de voormalige gemeente Skarsterlân en het zuidelijke deel van de per 1 januari 2014 opgeheven gemeente Boarnsterhim (Akkrum, Aldeboarn en Nes). De gemeente Heerenveen telt nu iets meer dan 50.000 inwoners, zestien officiële kernen, waarvan de plaats Heerenveen veruit de grootste is.

1.2 Aanleiding

Het is tijd voor een actuele gemeentelijke visie op het gebied van verkeer en vervoer. Aan de ene kant omdat het wettelijk verplicht is een eenduidig en samenhangend verkeer- en vervoerbeleid te voeren en de acties uit het GVVP van 2005 grotendeels zijn uitgevoerd. Aan de andere kant omdat er veel veranderd in de wereld om ons heen. De vele ontwikkelingen op zowel landelijk als lokaal niveau zijn een goede aanleiding om de visie op verkeer en vervoer te actualiseren.

1.3 Doel en reikwijdte gemeentelijk verkeers- en vervoerplan (GVVP)

De komende jaren dient dit GVVP als leidraad voor te nemen beslissingen op verkeersgebied. De ambities en beleidsdoelstellingen kennen een looptijd van ongeveer 10 jaar. De te nemen maatregelen die hieruit voortvloeien, het uitvoeringsprogramma, wordt elke 3 jaar geactualiseerd.

1.4 Leeswijzer

Dit gemeentelijk verkeers- en vervoerplan (GVVP) geeft een beschrijving van de evaluatie van het huidige verkeers- en vervoerbeleid. Waar staan we en waar bevinden zich nog knelpunten. Hoe kan vanuit het verkeersbeleid (de ambities) de komende jaren worden ingespeeld op de wensen van belanghebbenden. En hoe geven we uitvoering aan het beleid. Welke maatregelen zijn waar nodig en wat zijn de kosten.

Samenvatting 'Inleiding'

- Gemeentelijke herindeling
- GVVP verplicht, verouderd, kaders en focus veranderen
- GVVP leidraad voor beslissingen op verkeersgebied
- Ambities 10 jaar, uitvoeringsprogramma 3 jaar

2 Onderdelen GVVP

Het nieuwe GVVP is een plan dat in overleg met belanghebbenden is opgesteld. Participatie en afstemming met verschillende belangengroepen vormde hierbij de rode draad.

2.1 Startnotitie

In de startnotitie GVVP, vastgesteld door de gemeenteraad op 19 september 2016, is het proces beschreven dat tot dit nieuwe GVVP heeft geleid. Inhoudelijke kaders, planning, communicatie en besluitvorming maken daar deel van uit.

2.2 Ambitiedocument

Het ambitiedocument, welke door het college is vastgesteld op 28 maart 2017, bevat een terugblik op het gevoerde verkeers- en vervoerbeleid. Op basis van ontwikkelingen en landelijke en provinciale kaders is aangegeven welke richting het verkeers- en vervoerbeleid moet krijgen. De ambities en doelstellingen zijn mede door sessies met de raad, klankbordgroep (die bestond uit vertegenwoordigers van diverse wijk- en dorpsbelangen) en andere beleidsvelden tot stand gekomen.

2.3 Beleidsgedeelte

In het GVVP dat voor u ligt zijn de ambities en doelstellingen uitgewerkt in thematische programma's, vertaald naar praktisch toe te passen richtingen voor de uitwerking op straat. De uitwerking is onder andere in overleg met de klankbordgroep en diverse organisaties zoals de fietsersbond tot stand gekomen.

2.4 Uitvoeringsprogramma

In het uitvoeringsprogramma is aangegeven welke acties en maatregelen de komende jaren uitgevoerd worden om de ambities en doelstellingen voor de komende 10 jaar waar te maken.

Samenvatting 'Onderdelen GVVP'

- Een plan van alle belanghebbenden
- Startnotitie: verkenningfase, planning en proces
- Ambitiedocument: terugblik en ontwikkelingen, bestuurlijke kaders, ambities en doelen
- Beleidsgedeelte GVVP: beleidsthema's, richtlijnen, netwerken en maatregelen
- Uitvoeringsprogramma: maatregelen, prioritering en kosten

3 Huidig verkeers- en vervoerbeleid

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van het huidige verkeers- en vervoerbeleid.

3.1 Landelijk

De "Planwet verkeer en vervoer" regelt dat elke bestuurslaag, van Rijk tot gemeente, een verkeers- en vervoerplan moet vaststellen. Het doel is een samenhangend verkeer- en vervoersysteem voor heel Nederland.

De "Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte" verwoordt het nationale verkeers- en vervoerbeleid met een Europese en mondiale blik. Het doel is de concurrentiekracht te vergroten, de bereikbaarheid te verbeteren en een leefbare en veilige omgeving te waarborgen.

Sinds de jaren '90 is "Duurzaam Veilig Verkeer" een initiatief van de verschillende Nederlandse overheden om preventief de verkeersveiligheid van het wegverkeer te vergroten.

"Shared Space" is een ontwerpfilosofie dat uitgaat van het nemen van meer eigen verantwoordelijkheid en het hebben van onderling contact. Belangrijk onderdeel is dat de inrichting van de openbare ruimte uitnodigt tot sociaal gedrag.

Met het "Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008-2020" is het landelijke verkeersveiligheidsbeleid uiteengezet. Het doel is een verdere reductie van het aantal verkeersslachtoffers (maximaal 500 doden en 10.600 gewonden in 2020). De focus ligt op het beschermen van kwetsbare verkeersdeelnemers en harder aanpakken van veroorzakers van onveilig verkeersgedrag. Om het aantal fietsongevallen drastisch terug te dringen krijgt fietsveiligheid een prominente plek in het nieuwe Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 dat in 2018 gereed zal zijn.

Om de landelijke doelstellingen te halen is de "Beleidsimpuls Verkeersveiligheid 2012" in het leven geroepen. De maatregelen zijn gericht op jonge beginnende bestuurders, ouderen en fietsers.

De handhaving van de politie Noord-Nederland richt zich op de speerpunten Veelplegers, Afleiding, Alcohol, Roodlicht en Snelheid (VAARS).

3.2 Provinciaal

In de "Omgevingsvisie" (verwacht medio 2018), zijn de opgaven voor kwaliteit, de inrichting, het beheer en gebruik van de fysieke leefomgeving opgenomen voor de lange termijn.

In het "Provinciaal verkeers- en vervoerplan 2006 Herzien" is het provinciale verkeers- en vervoerbeleid verwoord. Het doel is het realiseren van een duurzaam verkeers- en vervoersysteem dat voldoet aan de verplaatsingsbehoefte, bijdraagt aan de versterking van de economie, veilig is en schade aan de leefomgeving beperkt. Een toekomstgericht beleid met name gericht op fiets en openbaar vervoer.

De "Investeringsagenda Drachten Heerenveen" heeft als doel het verbeteren van de bereikbaarheid en sociaaleconomische structuur van Fryslân door het realiseren van projecten in Drachten en Heerenveen.

Met het "Kwaliteitsnetwerk voor landbouwverkeer" is een netwerk van paden en wegen opgesteld waar zwaar (landbouw)verkeer op een relatief veilige manier kan worden afgewikkeld.

De doelstellingen van de beleidsnota "Fryslân Fytslân" richt zich op de acceptatie van de fiets als volwaardig alternatief voor de auto tot 15 km.

Met de "Strategie Verkeersveiligheid 2010-2025" zijn de onderwerpen en activiteiten benoemd die moeten leiden tot een verdere reductie van het aantal slachtoffers. Met het "Manifest Verkeersveiligheid Fryslân 2011-2015" is een fundament gelegd onder de gezamenlijke uitvoering van de Friese Strategie Verkeersveiligheid 2010-2025 met het streven om in 2025 geen vermijdbare ongevallen meer te laten plaatsvinden.

Om een antwoord te geven op het stijgende aantal verkeersgewonden, met name onder (oudere) fietsers, wordt met "Fyts Feilich Yn Fryslân" ingezet om de verkeersveiligheid van fietsers te verbeteren.

3.3 Gemeentelijk

Met het gemeentelijk verkeers- en vervoerplan 2005 wil de gemeente een integraal verkeers- en vervoerbeleid voeren gericht op het in stand houden en verbeteren van de (economische) bereikbaarheid, het vergroten van de verkeersveiligheid en het verbeteren van het (leef)milieu.

Samenvatting 'Huidig verkeers- en vervoerbeleid'

- Landelijk samenhangend verkeers- en vervoersysteem, verkeersveiligheid gericht op beschermen kwetsbare verkeersdeelnemers en aanpakken veroorzakers van onveilig verkeersgedrag
- Provinciaal duurzaam verkeers- en vervoersysteem, gericht op fiets en openbaar vervoer
- Gemeentelijk integraal verkeers- en vervoerbeleid, verbeteren bereikbaarheid, vergroten verkeersveiligheid, verbeteren leefomgeving

4 Waar staan we nu.

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de stand van zaken van de uitvoering van het verkeers- en vervoerbeleid in de periode 2005-2017 voor het gemeentelijke wegennet.

4.1 Infrastructurele maatregelen en projecten

Op het gebied van infrastructuur is veel werk met werk gedaan. In Heerenveen, de dorpen en het buitengebied zijn maatregelen uitgevoerd om verblijfsgebieden (30 en 60 km/uur zones) te realiseren. De wijken De Greiden, Heerenveen midden en Akkers moeten nog verder als 30 km/uur worden ingericht. Voor de Fok en Schans staan maatregelen gepland om de verkeersveiligheid verder te verbeteren. In het centrumgebied is de parkeergarage aan het Geerts Willigenplein gerealiseerd en in het Stadiongebied, bij de toe- en afritten van de A32, is afwikkelingscapaciteit vergroot door de verkeersregelininstallaties te optimaliseren.

In het kader van de investeringsagenda Drachten Heerenveen is de ontwikkeling van het openbaar terrein Thialf, het Molenplein en de verbetering van de bereikbaarheid bedrijventerrein IBF uitgevoerd en de uitvoering van een verkeersveilige overweg Rotstergaastweg staat gepland. Maatregelen ter bevordering van de doorstroming op de A32 en de verbetering van het busstation Heerenveen bevinden zich in de planvorming.

4.2 Verkeerseducatie en handhaving

Met een jaarlijks actieplan verkeersveiligheid, afgestemd op het werkplan van het Regionaal Orgaan verkeersveiligheid Fryslân, vond jaarlijks voorlichting plaats (o.a. middelbare scholen, landbouwverkeer), werd het verkeersexamen op basisscholen afgenomen en vonden fiets- en opfriscursussen plaats voor ouderen. Een onderzoek naar schoolomgevingen heeft geleid tot een vastgesteld maatregelenpakket.

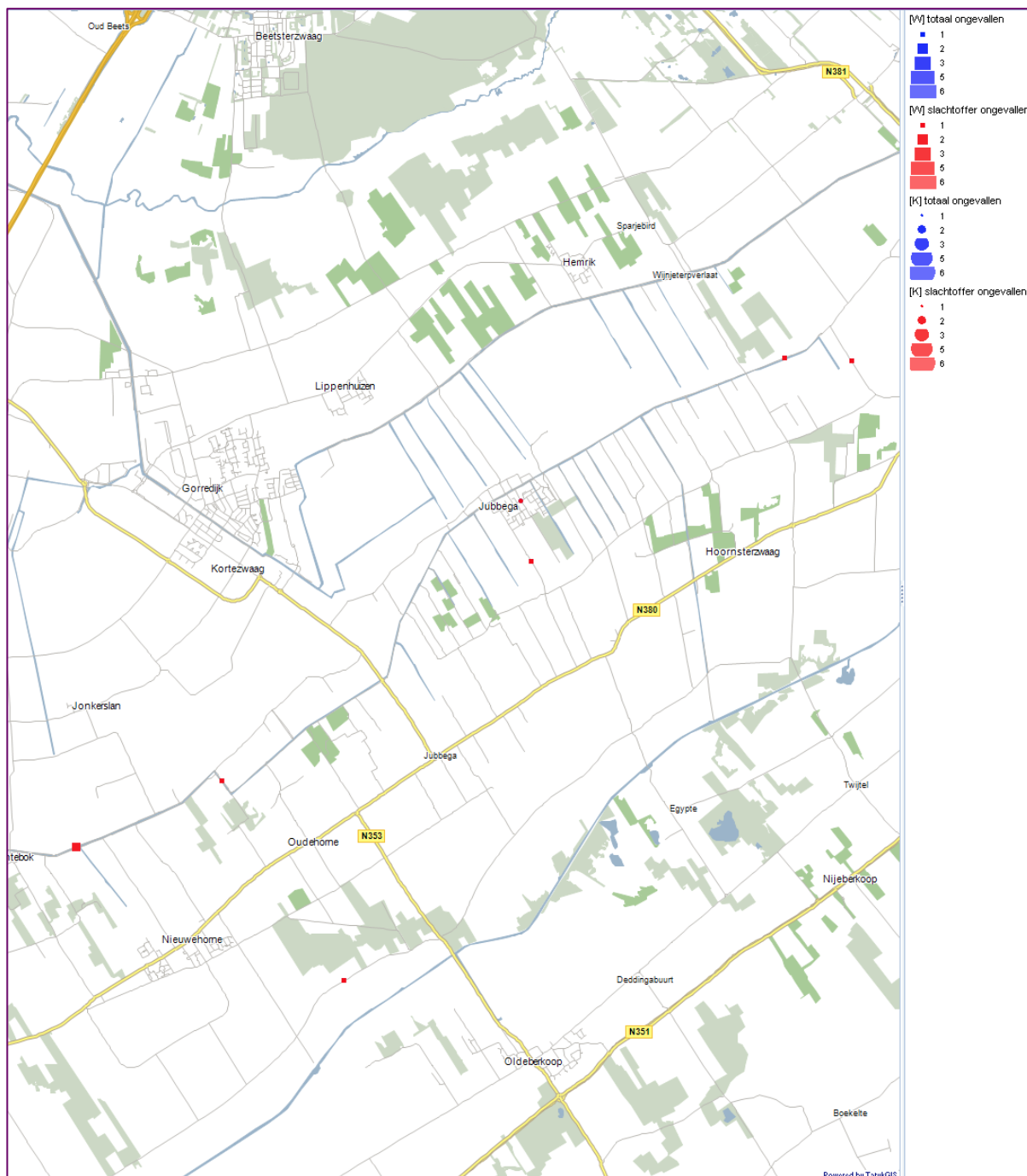
Verkeershandhaving lifte mee op het landelijke vijf speerpunten beleid (snelheid, roodlicht, alcohol, gordel en helm) en de inzet van handhaving was opgenomen in teamplannen van de politie.

4.3 Effecten op verkeersveiligheid

Op basis van geregistreerde ongevallen kan inzicht worden gegeven in de effecten voor de verkeersveiligheid. De registratiegraad van ongevallen is de laatste jaren onder de maat, zodat geen gedegen analyse kan plaatsvinden. Heerenveen sluit aan bij het landelijke ongevallenbeeld; Het totaal aantal slachtoffers neemt af, maar het aantal ernstige slachtoffers (ziekenhuisgewonden) neemt toe. Na de personenauto vallen de meeste slachtoffers onder fietsers. Op afbeelding 1 zijn de geregistreerde slachtofferongevallen op gemeentelijke wegen in de periode 2011 t/m 2015 (5 jaren) weergegeven. In deze periode zijn er 397 ongevallen op het gemeentelijke wegen geregistreerd. 88 van deze ongevallen waren slachtofferongevallen, waarvan 26 ernstig (4 dodelijke en 22 ziekenhuisongevallen). De geregistreerde ongevallen laten op kaart een gespreid beeld zien. Er vonden geen concentraties van ongevallen meer plaats.

Afbeelding 1 (deel 1 van 2); geregistreerde slachtofferongevallen op gemeentelijke wegen 2011 t/m 2015 (5 jaren)

afbeelding 1 (deel 2 van 2); geregistreerde slachtofferongevallen op gemeentelijke wegen 2011 t/m 2015 (5 jaren)

Samenvatting 'Waar staan we nu'

- Infrastructurele projecten: werk met werk uitgevoerd, verblijfsgebieden ingericht, parkeergarage centrum gebouwd, VRI's toe en afritten A32 geoptimaliseerd, investeringsagenda Drachten-Heerenveen uitgevoerd of in planfase
- Verkeerseducatie en handhaving: jaarlijks actieplan, schoolomgevingen, handhaving in teamplannen politie
- Effecten op verkeersveiligheid: totaal aantal slachtoffers neemt af, maar aantal ernstige slachtoffers neemt toe, fietsslachtoffers na auto grootste groep

5 Uitdagingen als opmaat naar ambities en doelen

De afgelopen jaren is de bereikbaarheid en verkeersveiligheid van het wegennet geoptimaliseerd. Uit de overleggen met de klankbordgroep, raad en eigen analyse, komen nog wel problemen en aandachtspunten naar voren. Daarnaast zorgen maatschappelijke ontwikkelingen voor kansen en bedreigingen.

5.1 Maatschappelijke ontwikkelingen

Het groeiende aandeel 65+ers (bron: Prognose Fryslân 2013) heeft gevolgen voor het verplaatsingsgedrag en de wensen die aan de openbare ruimte worden gesteld. De toename van het aantal huishoudens zal leiden tot een toenemende en veranderende vraag naar woonruimte en andere vormen van mobiliteit. Steeds meer wordt onderkend dat lopen en fietsen bijdraagt aan de gezondheid en dat investeren in lopen en fietsen duurzaam is. Telewerken zal een belangrijke invloedfactor worden op de mobiliteitsbehoefte. In hoeverre de komende jaren internetwinkelen leidt tot een veranderende mobiliteitsvraag en parkeervraag rondom het centrum van Heerenveen is nog onzeker. Goede parkeervoorzieningen ten behoeve van de bereikbaarheid blijven belangrijk om de centrumfuncties te ondersteunen. De komende jaren zal de ontwikkeling van elektrisch rijden doorzetten en daarmee ook de toenemende vraag naar oplaadmogelijkheden. Door de toename van elektrische fietsen zal het aandeel fietsgebruik toenemen. De hoge snelheden van deze fietsen door met name ouderen veroorzaken nieuwe vraagstukken over de verkeers(on)veiligheid.

5.2 Aandachtspunten voor Heerenveen

5.2.1 Verkeersveiligheid

De verkeersonveiligheid voor met name fietsers is een belangrijk aandachtspunt. Oversteeklocaties, verlichting op fietsroutes en de fiets als kwetsbare verkeersdeelnemer worden als knelpunt ervaren. De A32 is een verkeersveiligheidsknelpunt door terugslag vanaf het onderliggend wegennet. De snelheid in woonwijken ligt (gevoelsmatig) hoog.

5.2.2 Bereikbaarheid

De bereikbaarheid voor de fiets is een belangrijk aandachtspunt. Een samenhangend (hoofd)fietsnetwerk, stallingen in het centrum en breedte van fietspaden worden als knelpunt ervaren. Doorstromingsproblemen voor de auto worden ervaren bij de toe- en afritten van de A32, Skoatterwâld en de stationsomgeving. De bereikbaarheid van de voorzieningen in het centrum is belangrijk. Het ziekenhuis en Skoatterwald zijn per openbaar vervoer slecht te bereiken.

5.2.3 Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit

Verkeer op de A32 en de Schoterlandseweg geven geluidhinder. Bevoorradend verkeer zorgt voor aantasting van de leefbaarheid (geluid). Asociaal verkeersgedrag door met name de weginrichting.

5.2.4 Gezondheid

Onderkend wordt dat stimuleren van lopen en fietsen binnen het verkeer- en vervoerbeleid van belang is voor de gezondheid en dat op dit gebied winst te behalen is. Met name langs de K.R. Poststraat en de Atalantastraat spelen vragen over de gezondheid van de leefomgeving (fijnstof en geluidsbelasting).

5.2.5 Duurzaamheid

De thema's uit het GVVP dienen vanuit het licht van duurzaamheid bekeken te worden. Welke realistische eerste stappen kunnen we nu zetten; onder ander samenwerken met lokale partners, minder verhardingen, beweegvriendelijke inrichtingen, hergebruik van bestaande materialen.

Samenvatting 'Uitdagingen als opmaat naar ambities en doelen'

Maatschappelijke ontwikkelingen;

- Andere vormen van mobiliteit
- Doorzetten ontwikkeling elektrisch rijden
- Nieuwe vraagstukken verkeers(on)veiligheid

Aandachtspunten voor Heerenveen;

- Verkeersveiligheid: fietsers, A32 zone, woonwijken
- Bereikbaarheid: fiets, Skoatterwâld, stationsomgeving, ziekenhuis, A32 zone
- Bereikbaarheid centrum Heerenveen
- Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit: Schoterlandseweg, bevoorradend verkeer, asociaal verkeersgedrag
- Gezondheid: stimuleren van lopen en fietsen
- Duurzaamheid: realistische eerste stappen

6 Ambities en doelstellingen verkeers- en vervoerbeleid

In grote lijnen is de koers zoals ingezet in het GVVP 2005 nog steeds actueel. De destijds vastgelegde doelen op het gebied van verkeersveiligheid verwoorden nog steeds de ambities die de gemeente de komende jaren wil verwezenlijken. De maatschappij en daarmee ook het verkeers- en vervoersysteem verandert en is continu in beweging. Daarom worden met name aanvullingen gedaan en de accenten op onderdelen anders gelegd dan de voorgaande jaren.

De ambities en doelstellingen zijn opgesplitst in de volgende onderdelen:

1. Doelstellingen verkeers- en vervoerbeleid
 - a. Verkeersveiligheid
 - b. Bereikbaarheid
 - c. Duurzaamheid en gezondheid
 - d. Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid
2. Manier van werken
 - a. Omgevingsvisie
 - b. Integrale aanpak
 - c. Samen met de burger, een gedeelde ruimte
3. Investeringsruimte

Hoofddoelstelling verkeers- en vervoerbeleid gemeente Heerenveen:

Het bevorderen van een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer dat noodzakelijk is voor de ontwikkeling van welvaart en welzijn in de gemeente Heerenveen, waarbij de hinder zoveel mogelijk wordt beperkt, duurzame en gezonde verplaatsingen worden gestimuleerd en de ruimtelijke kwaliteit worden gerespecteerd.

6.1 Doelstellingen verkeers- en vervoerbeleid

De hoofddoelstelling is uitgewerkt in doelstellingen voor de volgende thema's:

6.1.1 Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid heeft voor de gemeente een tweetal doelen, namelijk het beperken van het aantal verkeersslachtoffers (objectief) en het beperken van het gevoel van onveiligheid bij de weggebruikers (subjectief). De focus ligt hierbij op;

- Verdere implementatie van het Duurzaam Veilig Verkeer principe. (Zie § 7.1)
- Verhoging kwaliteit fietsvoorzieningen.
- Beperken eenzijdige fietsongevallen.
- Oplossen knelpunten met landbouwverkeer
- Permanente verkeerseducatie alle leeftijden.
- Actief voorlichten weggebruiker over regelgeving en gedrag.
- Aanpak verkeersonveilig gedrag.
- Continue aandacht verkeersklachten.

6.1.2 Bereikbaarheid

Bereikbaarheid heeft voor de gemeente als doel het behouden en verbeteren van een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid voor alle vervoerwijzen en verplaatsingswijzen. De focus ligt hierbij op;

- Actualiseren van de wegencategorisering met herkenbare en uniforme wegen.
- Verbeteren verkeersafwikkeling A32 zone.
- Behoud van een goede afstemming tussen vraag- en aanbod van parkeerplaatsen.
- Behoud van een goede toegankelijkheid van belangrijke voorzieningen en winkelcentra.
- Optimaliseren van de bereikbaarheid per fiets.
- Verbeteren toegankelijkheid voor met name oudere voetgangers en mensen met een beperking.
- Versterken van de ketenmobiliteit (bijvoorbeeld overstap fiets-openbaar vervoer).

6.1.3 Duurzaamheid en gezondheid

Duurzaamheid en gezondheid heeft voor de gemeente als doel het bevorderen van duurzame, schone en gezonde vervoerwijzen. De focus ligt hierbij op;

- Het faciliteren van de uitrol van laadinfrastructuur.
- (Hoofd)fietsroutes afstemmen op het gebruik van elektrische fietsen.
- Stimuleren van het fietsgebruik.
- Stimuleren duurzame openbaar vervoer alternatieven.

6.1.4 Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid

Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid heeft voor de gemeente als doel het streven naar een mooie, sociale, functionele, leefbare en leesbare openbare ruimte waarin het gewenste gedrag op een natuurlijke manier wordt afgedwongen. De focus ligt hierbij op;

- Ruimtelijke kwaliteit van de openbare ruimte, waarbij "verkeer" niet alles bepalend is voor de inrichting.
- Specifieke kenmerken van Heerenveen gaan boven landelijke richtlijnen.

6.2 Manier van werken

De implementatie van ideeën en wensen uit dit GVVP moet voor de gemeente altijd plaatsvinden in goede samenhang met andere beleidsvelden en samen met andere belanghebbenden. Het is voor de gemeente belangrijk dat inwoners bij de inrichting van de leefomgeving worden betrokken. Deze aanpak past bij de gemeentelijke koers "Maak het!", waarbij verbinding wordt gezocht met de samenleving en inwoners worden gestimuleerd zelf met plannen en oplossingen te komen.

Met de gebiedsgerichte aanpak vindt afstemming plaats met omliggende gemeenten. In provinciaal verband is het belangrijk dat beleid wordt afgestemd voor grensoverschrijdende zaken zoals de aanbesteding van het openbaar vervoer.

6.2.1 Omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een integrale visie op de openbare ruimte, waarvan verkeer en vervoer een onderdeel is. Inhoudelijk wordt in dit GVVP voorgesorteerd op een meer integrale en minder sectorale benadering van het functioneren van de openbare ruimte door de thema's zoals beschreven onder 6.1 mee te nemen in het verkeer- en vervoerbeleid.

6.2.2 Integrale aanpak

De inrichting van wegen wordt niet alleen vanuit het verkeers- en vervoerbeleid benaderd. Voor de gemeente zijn de ambities vanuit andere invalshoeken minstens zo belangrijk. Er wordt gekeken naar in hoeverre het beleid bijdraagt aan de realisatie van ambities vanuit meerdere beleidsvelden zoals;

- Duurzaamheid,
- Flora en fauna,
- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo),
- Ruimtelijke kwaliteit,
- Beheer van de openbare ruimte.

6.2.3 Samen met de burger, een gedeelte ruimte

De gemeente faciliteert, ondersteunt en stimuleert haar inwoners. Er wordt meer ruimte voor maatwerk geboden. Bij een meer gezamenlijke aanpak hoort ook een gedeelde verantwoordelijkheid. Het appelleren aan sociaal gedrag in plaats van verkeersgedrag moet de norm zijn binnen de woon- en winkelgebieden.

6.3 Investeringsruimte

Het meeliften in onderhoudsprojecten door werk met werk te maken blijft een belangrijk uitgangspunt. Hiervoor wordt jaarlijks aan het begin van het jaar afstemming gezocht met beheer en onderhoud. Extra middelen zijn noodzakelijk om de ambities waar te kunnen maken. Deze worden voor het volgende kalenderjaar aangevraagd via de Perspectiefnota. Daarnaast wordt nagegaan welke subsidies voor projecten mogelijk zijn en aangevraagd.

Samenvatting 'Doelstellingen verkeers- en vervoerbeleid'

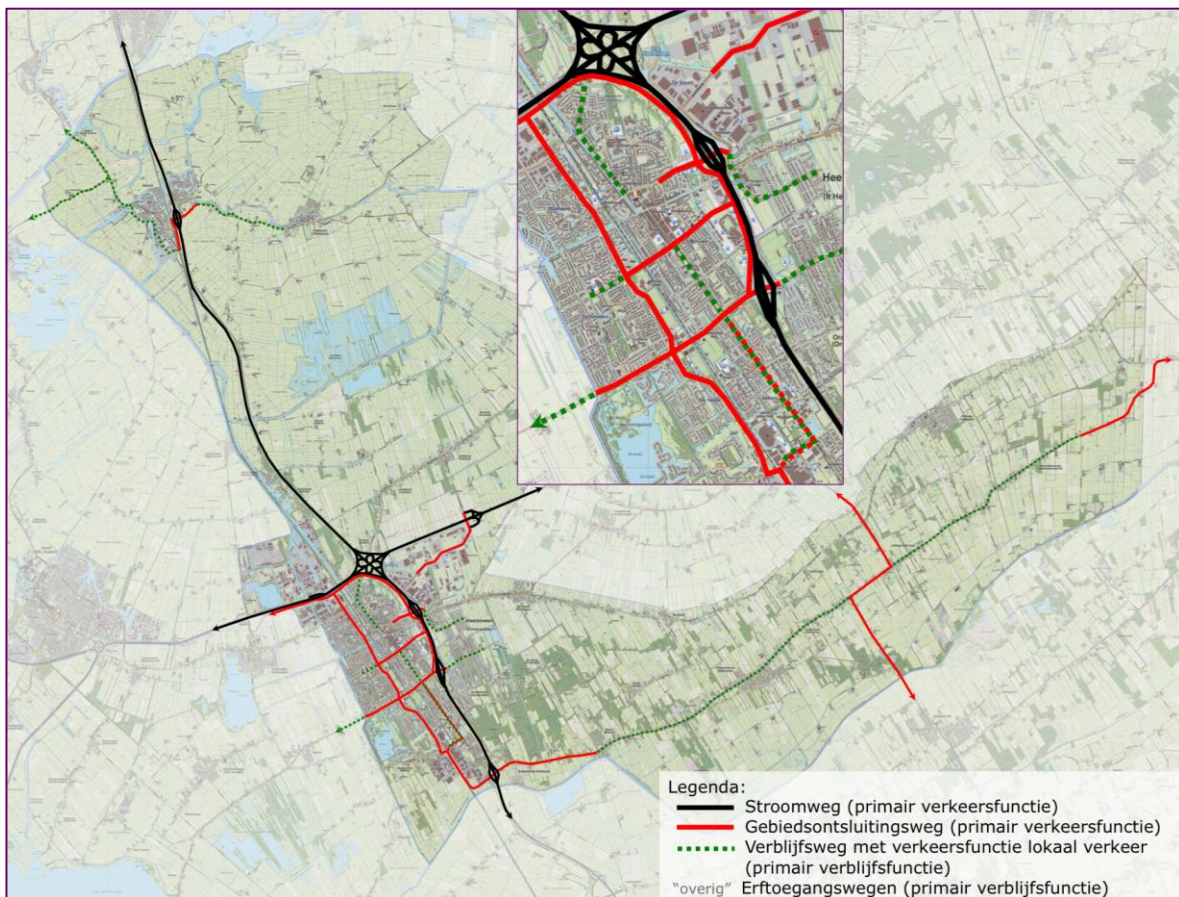
- Verkeersveiligheid: beperken verkeersslachtoffers en gevoel van onveiligheid
- Bereikbaarheid: behouden en verbeteren bereikbaarheid en toegankelijkheid
- Duurzaamheid en gezondheid: bevorderen duurzame en gezonde vervoerwijzen
- Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid: kwalitatieve insteek van de openbare ruimte
- Manier van werken: altijd samen met belanghebbenden, integrale aanpak, passend bij 'Maak het!'
- Investeringsruimte: werk met werk is uitgangspunt, extra middelen via de Perspectiefnota en subsidies

7 Beleidsthema's

De ambities en doelstellingen zijn thematisch benaderd. Per thema is aangegeven hoe de ambities en doelen kunnen worden bereikt en welke maatregelen hiervoor nodig zijn.

7.1 Inrichting wegen (categorisering)

Verkeersveiligheid is en blijft een van de belangrijkste onderwerpen binnen verkeer en vervoer. Het uitgangspunt is dat alle wegen verkeersveilig zijn. Belangrijk is dat de weggebruiker aan de inrichting van de weg kan zien welk weggedrag gewenst is en verwacht kan worden. Als gemeente blijven we daarom aangehaakt bij het Duurzaam Veilig verkeerssysteem, waarbij functie vormgeving en gebruik op elkaar zijn afgestemd. Een duidelijk onderscheid in wegen, primair bedoeld voor het afwikkelen van verkeer (verkeersfunctie) en wegen primair bedoeld voor het verblijven (verblijfsfunctie), legt de basis voor de inrichting.

Afbeelding 6.1; Toetsingskader wegcategorisering

Een aantal wegen binnen verblijfsgebieden hebben een belangrijke verkeersfunctie voor het lokale verkeer. Deze wegen, zoals de Domela Nieuwenhuisweg, Oranje Nassaulaan en Fok/Schans hebben in het totale netwerk geen primaire verkeersfunctie. De keuze voor een verblijfsweg betekent niet dat zondermeer de inrichting en snelheid wordt aangepast. Indien er geen aanleiding is om de inrichting aan te passen, dan kan deze in beginsel gehandhaafd blijven. Bij ongevallen of klachten/ wensen uit de omgeving dient de wegcategorisering als toetsingskader en vertrekpunt voor het eventueel treffen van maatregelen. Onderzocht wordt welke maatregelen mogelijk zijn en wat de effecten zijn.

7.1.1 Toelichting wegcategorisering

Stroomwegen hebben een verkeersfunctie en zijn bedoeld om het verkeer zo snel mogelijk door te laten stromen, zowel op wegvakken als kruispunten. Deze wegen komen alleen buiten de bebouwde kom voor. Opvallende kenmerken hierbij zijn brede rijstroken, een fysieke rijrichtingscheiding en ongelijkvloerse kruispunten. Door deze veilige inrichting kunnen de snelheden hoog zijn, namelijk 100 t/m 130 km/uur. Voorbeelden van deze wegen zijn de A7 en A32.

Gebiedsontsluitingswegen hebben net als stroomwegen ook primair een verkeersfunctie, maar zijn de verbindende schakel tussen de stroomwegen en de verblijfsgebieden. Op wegvakken moet het verkeer zoveel mogelijk doorstromen en op kruispunten staat het uitwisselen centraal. Opvallende kenmerken zijn het scheiden van gemotoriseerd en langzaam verkeer, het regelen van de voorrang, parkeren en halteren buiten de rijbaan en geen directe erfontsluitingen. Bijbehorende snelheden zijn 50 en 70 km/uur binnen en 80 km/uur buiten de bebouwde kom. Voorbeelden van deze wegen zijn de K.R. Poststraat, Atalantastraat, Rottumerweg, Haskeruitgang, Dominee Kingweg, De Zanden, Weinmakker en Stadionweg.

Erftoegangswegen hebben primair een verblijfsfunctie waar het uitwisselen van verkeer centraal staat, zowel op wegvakken als kruispunten. De aaneenschakeling van erftoegangswegen vormt samen een verblijfsgebied. Opvallende kenmerken zijn het mengen van verkeerssoorten, smalle rijbanen en gelijkwaardige kruispunten. De aanliggende woningen en voorzieningen zijn uiteraard goed bereikbaar, maar het doorstromen van verkeer staat op deze wegen niet centraal. De snelheid van het verkeer dient daarom laag te zijn, namelijk 30 km/uur binnen en 60 km/uur buiten de bebouwde kom. Door de specifieke lokale omstandigheden blijft de inrichting van met name verblijfswegen altijd maatwerk, waarbij de landelijke richtlijnen de basis vormen. Het handboek openbare ruimte hanteren we bij de inrichting als uitgangspunt.

7.1.2 Inrichtingsmaatregelen wegcategorisering

De wijken De Greiden, Heerenveen Midden en Akkers gaan we verder als 30 km/uur inrichten, zodat de inrichting van de wegen aansluit bij de functie en het gewenste gedrag van de weggebruiker tot gevolg heeft.

Aan het begin van elk jaar wordt met beheer en onderhoud afgestemd welke extra maatregelen we willen nemen (werk met werk maken) bij de geplande onderhoudswerkzaamheden, om in het kader van Duurzaam Veilig de functie, vormgeving en het gebruik van de weg op elkaar af te stemmen. Met name bij wegen in woongebieden die qua vormgeving tussen een verkeersfunctie en een verblijfsfunctie in zitten. Voorbeelden hiervan zijn de Oude Veenscheiding en Europalaan, deze krijgen extra aandacht.

Met de uitvoering van 'quickwins' (kleinschalige maatregelen die snel kunnen worden uitgevoerd) pakken we klein leed aan met een groot effect op verkeersveiligheid, bereikbaarheid en of leefbaarheid. We gaan de verblijfsfunctie van de K.R. Poststraat tussen Nieuwstraat en Trambaan opwaarderen, met name voor het gedeelte vanaf de Crackstraat richting de Trambaan, zodat deze weg geen barrière meer vormt voor langzaam verkeer.

We gaan onderzoek doen welke functie de Burgemeester Falkenaweg moet krijgen (verkeersfunctie of verblijfsfunctie), zodat we de knelpunten die nu worden ervaren gericht kunnen aanpakken.

De inrichting van de weg moet voor zich spreken. Daarom gaan we door met het verder saneren van overbodige verkeersborden. Alleen noodzakelijke verkeersborden worden geplaatst.

We gaan de inrichting van de wegen rondom het Businesspark Friesland en de bebouwde komgrens op elkaar afstemmen, zodat de inrichting overeenkomt met de functie van de weg.

Het periodiek monitoren van intensiteiten en snelheden moet ons inzicht geven in waar de inrichting van wegen moet worden aangepakt.

Verder blijven verkeersklachten en ongevalcijfers een belangrijke graadmeter voor de aanpak van de weginrichting.

Samenvatting 'Inrichting wegen (categorisering)'

- Tweedeling wegen: primair verkeersfunctie en primair verblijfsfunctie
- Inrichting wegen Duurzaam Veilig
- Verdere inrichting verblijfsgebieden
- Werk met werk maken: extra maatregelen bij onderhoud
- Verkeerssituaties monitoren: metingen, ongevallen, klachten

7.2 Gedragsbeïnvloeding

Het uitgangspunt bij de inrichting van de wegen in Heerenveen is herkenbaarheid, hiermee sluiten we aan bij de principes van Duurzaam Veilig; functie, vormgeving en gebruik is op elkaar afgestemd. Van hieruit is de weggebruiker aan zet. Sociaal gedrag is het uitgangspunt bij de (her)inrichting van de openbare ruimte. Elkaar aanspreken op verkeersgedrag is de norm. Subjectieve onveiligheid wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het (onbewuste) gedrag van weggebruikers. Daarom blijven we doorgaan met permanente verkeerseducatie voor alle leeftijden. Belangrijk is om het bewustzijnsgevoel bij beginnende verkeersdeelnemers op te bouwen, omdat daar de basis ligt voor latere activiteiten. Afleiding in het verkeer door met name smartphone gebruik is een belangrijk aspect bij de oorzaken van verkeersonveiligheid. Handhaving van het verkeersgedrag is primair de verantwoordelijkheid van de politie en is daarmee, na de al genoemde infrastructurele en educatieve maatregelen, de laatste schakel binnen de aanpak van verkeersonveilig gedrag.

7.2.1 Gedragsbeïnvloedingsmaatregelen

Ten behoeve van een permanente verkeerseducatie stellen we jaarlijks een activiteitenplan op dat aansluit bij het programma van het Regionaal Orgaan verkeersveiligheid Fryslân. De activiteiten worden uitgevoerd door gecertificeerde partners en de activiteiten zijn gericht op alle leeftijdsgroepen. Projecten voor beginnende bestuurders, fietsers en ouderen krijgen prioriteit. Om de bewoners bewust te maken van verkeersgedrag liften we mee met landelijke campagnes.

In het Integraal Verkeersveiligheidsplan (IVP) is opgenomen dat verkeershandhaving onderdeel uitmaakt van de teamplannen van de politie. We gaan met de politie overleg voeren over de inhoud van de teamplannen. Hiermee borgen we de handhavingscapaciteit door politie, om zo verkeersonveilig gedrag aan te pakken. Hierbij richten we ons op thema's en doelgroepen, zoals schoolomgevingen, snelheid, afleiding en landbouwverkeer om de beperkte handhavingscapaciteit zo effectief mogelijk in te zetten.

We stellen een communicatieplan op waarin we aangegeven wat, wanneer, voor wie en op welke wijze we gaan communiceren, zodat er interactie met de verschillende doelgroepen op gang komt en bewustwording van (verkeers)gedrag optreedt. Door gedragsbeïnvloeding actief op de agenda van de wijkplatforms te zetten, wordt ook participatie van wijkbewoners gevraagd.

Om weggebruikers bewust te maken van zijn of haar eigen rijgedrag zetten we de Dynamisch SnelheidsInformatiepaneel (DSI) in op klachtlocaties waar snelheid een rol speelt.

Samenvatting 'Gedragsbeïnvloeding'

- Sociaal gedrag is uitgangspunt bij (her)inrichting
- Jaarlijks activiteitenplan permanente verkeerseducatie alle leeftijden
- Handhaving in teamplannen als laatste schakel aanpak verkeersonveilig gedrag
- Communicatieplan als belangrijk communicatiemiddel (verkeers)gedrag, ook via wijken en dorpen

7.3 Gemotoriseerd verkeer

De economie groeit, de werkgelegenheid neemt toe, waardoor ook het aantal autoverplaatsingen gaat toenemen. Heerenveen is per auto goed bereikbaar, maar om dit te behouden en te verbeteren kunnen we niet stil blijven zitten. Ten behoeve van een goede bereikbaarheid van belangrijke voorzieningen dient de doorstroming en afwikkeling van het verkeer op de wegen met primair een verkeersfunctie, optimaal te zijn. Voor een goede toegankelijkheid van de belangrijke voorzieningen dient de parkeerbehoefte in balans te zijn. Dit betekent een goede afstemming tussen parkeervraag en aanbod van parkeerplaatsen voor zowel bewoners, bezoekers als werkers. Hiervoor is apart een parkeervisie opgesteld, uitgangspunt hierbij is 'gastvrij parkeren'.

7.3.1 Maatregelen voor gemotoriseerd verkeer

De komende jaren worden, in het kader van de investeringsagende Drachten-Heerenveen, maatregelen genomen om de doorstroming van het verkeer op de A32 en de invalswegen van Heerenveen (K.R. Poststraat, Oranje Nassaulaan) te bevorderen (A32 zone).

Langs de K.R.Poststraat en de Atalantastaat is er door een geleidelijke toename van verkeer door de jaren heen een geleidelijke verslechtering van de leefbaarheid in de omgeving van deze wegen ontstaan. Signalen vanuit de omwonenden geven aan dat dit door hen ervaren wordt. Op dit moment wordt er onderzoek gedaan naar de belasting van fijnstof en geluid op diverse locaties binnen de gemeente Heerenveen, waaronder de omgeving van de genoemde wegen. De verwachting is dat uit dit onderzoek zal blijken dat er geen wettelijke normen worden overschreden, maar dat wel een verslechtering van de situatie door de jaren heen is ontstaan.

Duidelijk is dat hier een toenemende spanning tussen de verkeersfunctie en de leefbaarheid in de woonomgeving speelt. De verkeersfunctie van de K.R. Poststraat en de Atalantastaat zijn van belang voor de bereikbaarheid van Heerenveen. Er zijn geen haalbare alternatieven om het verkeer op een andere manier richting het centrum en de aanliggende wijken te ontsluiten. De verkeersfunctie van deze wegen moet dus gehandhaafd blijven. Het verdient de aanbeveling te onderzoeken of de situatie in de woonomgeving vanuit een ruimtelijke invalshoek verbeterd kan worden.

Daarnaast gaan we onderzoek doen naar welke maatregelen noodzakelijk zijn op de locatie rotonde Burgemeester Falkenaweg – Rottumerweg - Oranje Nassaulaan, om de doorstroming en afwikkeling van het gemotoriseerd verkeer in relatie tot de A32 zone te verbeteren.

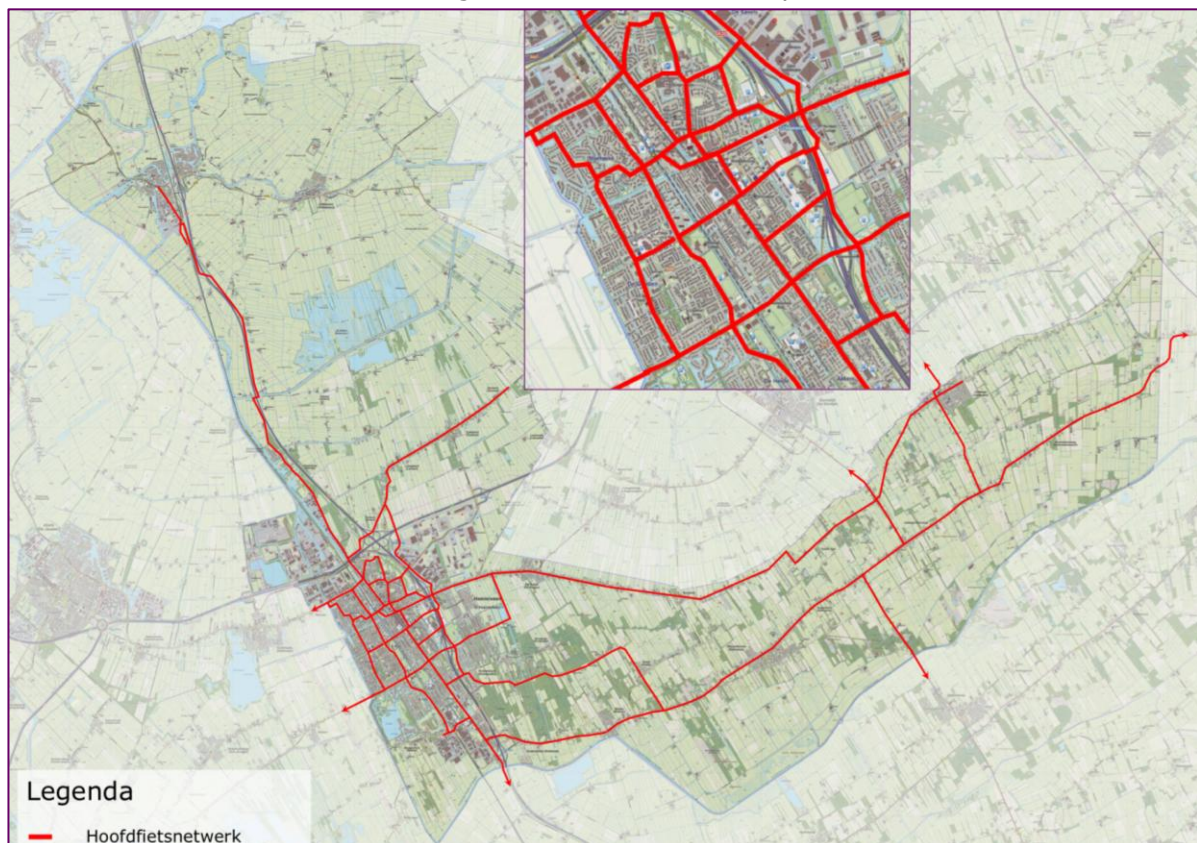
Verder gaan we de bereikbaarheid van stationsgebied van Heerenveen voor gemotoriseerd verkeer via de Trambaan onderzoeken. Ondanks dat de Trambaan primair een verblijfsfunctie heeft, dient het station ook voor gemotoriseerd verkeer goed bereikbaar te zijn. De herinrichting van het busstation zelf, door de provincie, bevindt zich momenteel in de planfase.

Samenvatting 'Gemotoriseerd verkeer'

- Doorstroming A32 en invalswegen Heerenveen bevorderen
- Bereikbaarheid stationsgebied Heerenveen verbeteren
- Parkeerbeleid uitgewerkt in aparte parkeervisie.

7.4 Fietsverkeer

De opkomst en de ontwikkelingen van de elektrische fiets maakt dat verplaatsingsgedrag en de keuze van vervoerswijze veranderd. Fietsen gaat makkelijker en over grotere afstand. Daarnaast is fietsen gezond en investeren in fietsen is duurzaam. Het hoofdfietsnetwerk is gericht op utilitair gebruik (woon – werk, woon – school) en ontsluit belangrijke voorzieningen zoals het winkelcentrum, scholen, het ziekenhuis en werklocaties. Via het hoofdfietsnetwerk kom je in de nabijheid van deze locaties. Fietsen op het hoofdfietsnetwerk (zie afbeelding 7.4) is comfortabel, snel, direct en duidelijk herkenbaar. Meer (oudere) fietsers en elektrische fietsen leiden tot een vraag naar bredere fietspaden en fietsstroken. We concentreren ons op het compleet maken van het hoofdfietsnetwerk, met name de ontbrekende schakels in en direct rond het centrum van Heerenveen hebben prioriteit. In het centrum komt de fietser op gelijke voet te staan met andere modaliteiten. Het netwerk is fijnmaziger richting het centrum van Heerenveen. Routes van en naar voorzieningen, met name scholen, zijn aantrekkelijk en sociaal veilig. Met name bij scholen krijgen de fietser en voetganger een concurrentievoordeel ten opzichte van de auto. Bij de herinrichting van schoolomgevingen krijgen de fietsers en voetgangers zowel in parkeergelegenheid als bereikbaarheid de beste plek. In het buitengebied concentreren we ons op de knelpunten met grote en brede voertuigen. Het hebben van voldoende goede stallingen nabij belangrijke voorzieningen is een voorwaarde. De fietsroutes en infrastructuur stemmen we af op het gebruik van elektrische fietsen en de steeds groter wordende groep ouderen. Heerenveen heeft al eerder (eind 2015) in het regieplan Wmo & gezondheid opgenomen om uitwerking te geven aan fietsgemeente 2018. Dit betekent dat we extra gaan investeren in het stimuleren van het fietsgebruik. We gaan op een actieve manier het fietsverkeer als duurzame en gezonde manier van verplaatsen stimuleren.

Afbeelding 7.4; Streefbeeld hoofdfietsnetwerk

7.4.1 Fietsmaatregelen

Bij herinrichtingen en nieuwe ontwikkelingen gaan we ontwerpen vanuit de kwetsbare verkeersdeelnemer, zoals de fietser en voetganger. Op wegen waar veel fietsers gebruik van maken, onder andere in en rondom het centrum van Heerenveen, wordt het belang van de fiets nadrukkelijk meegenomen in het ontwerp. Een mogelijke uitwerking is de fietsstraat, een inrichting waarbij de auto te gast is. Bij schoolomgevingen krijgen fietsers en voetgangers de beste plek.

We gaan de bereikbaarheid van voorzieningen verbeteren door de ontbrekende schakels in het hoofdfietsnetwerk aan te pakken. Met name de aansluitingen van en naar het centrum van Heerenveen op de K.R. Poststraat en Koornbeursweg krijgen hierbij speciale aandacht.

Bij onderhoud van wegen gaan we extra maatregelen op het hoofdfietsnetwerk nemen (werk met werk maken), gericht op comfort, snelheid, directheid en herkenbaarheid, om het fietsen aantrekkelijker te maken. Dit zal met name resulteren in bredere fietspaden/-stroken, minder obstakels, zichtbaarheid/ verlichting en voorrang voor fietsers.

Om de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de belangrijkste voorzieningen te verbeteren gaan we het aantal goede fietsenstallingen in het centrum van Heerenveen en Sportstad op strategische locaties uitbreiden. In het kader van de parkeervisie wordt hiervoor onderzoek gedaan en worden extra stallingen gerealiseerd.

In overleg met de fietsersbond pakken we jaarlijks de meest urgente fietsknelpunten aan. Ter hoogte van de oversteek van en naar de Heerenveense boys en de aansluiting van de Sallandlaan op de Burgemeester Falkenaweg nemen we in ieder geval maatregelen om de verkeersveiligheid te verbeteren voor fietsers.

We voorkomen zoveel mogelijk eenzijdige fietsongevallen door de reeds geïnterviewde paaltjes en andere obstakels die gevaarlijk zijn voor fietsers aan te pakken. We verwijderen paaltjes waar het kan en noodzakelijke obstakels maken we voldoende zichtbaar.

Om het fietsen aantrekkelijker te maken (snelheid, comfort en doorstroming voor de fietser) en aan te laten sluiten bij de landelijke richtlijnen gaan we onderzoeken of en hoe we op alle rotondes binnen de bebouwde kom fietsers uniform in de voorrang kunnen brengen. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek starten we, indien mogelijk met de uitvoering. We beginnen met de rotondes in en direct rondom het centrum. Dit gaat gepaard met een breed uitgerolde lokale campagne welke wordt opgenomen in het communicatieplan (zie 7.2.1).

Om fietsprojecten sneller van de grond te krijgen gaan we zowel provinciale als Europese subsidies aanvragen voor fietsprojecten.

Samenvatting 'Fietsverkeer'

- Ontwerpen vanuit de kwetsbare verkeersdeelnemer
- Bereikbaarheid voorzieningen verbeteren (stallingen, ontbrekende schakels)
- Opwaarderen hoofdfietsroutes en aanpak knelpunten fietsers
- Onderzoek en indien mogelijk uitvoering fietsers in de voorrang op rotondes

7.5 Voetgangers en toegankelijkheid

Met name voor veel oudere mensen is lopen de belangrijkste manier van verplaatsen. De openbare ruimte moet toegankelijk zijn (geen obstakels, voldoende breedte), zodat ouderen en mensen met een handicap hier ook gebruik van kunnen maken. Looproutes tussen belangrijke voorzieningen en openbaar vervoer haltes zijn aantrekkelijk, zo kort mogelijk en sociaal veilig. Veel gebruikte looproutes op bedrijventerreinen zijn een aandachtspunt. Met name shared space toepassingen dragen bij aan de verblijfskwaliteit in verblijfsgebieden met een bovengemiddeld aandeel voetgangers zoals, centrum en winkelfuncties en schoolomgevingen. De voetganger staat binnen het shared space concept op gelijke voet met andere verkeersdeelnemers en verkeer is daarbij gelijkwaardig aan de andere functies in het openbaar gebied.

7.5.1 Maatregelen voor voetgangers

Bij herinrichtingen en nieuwe ontwikkelingen gaan we ontwerpen vanuit de kwetsbare verkeersdeelnemer, zoals de fietser en voetganger. De toegankelijkheid voor met name de oudere voetganger en mensen met een beperking krijgen hierbij speciale aandacht, zodat de openbare ruimte voor iedereen toegankelijk is.

Om de toegankelijkheid van de belangrijkste voorzieningen in het centrum van Heerenveen te verbeteren, gaan we op strategische locaties oversteekvoorzieningen tussen het centrum van Heerenveen en de omliggende woonwijken realiseren. Dit wordt gecombineerd met het in de voorrang brengen van fietsers op de rotondes.

In overleg met de participatieraad, Heerenveens initiatief Toegankelijkheid en ondernemers/ winkeliers pakken we de meest urgente voetgangersknelpunten aan. We gaan in ieder geval de oversteekbaarheid voor het winkelcentrum De Greiden verbeteren en daarnaast de oneffenheden op het Burgemeester Kuperusplein aanpakken.

Samenvatting 'Voetgangers en toegankelijkheid'

- Toegankelijke openbare ruimte voor iedereen
- Bereikbaarheid voorzieningen centrum Heerenveen verbeteren
- Aanpak knelpunten voetgangers

7.6 Openbaar vervoer

We sluiten aan bij het provinciale openbaar vervoer beleid. Voor een goede bereikbaarheid maakt het openbaar vervoer zoveel mogelijk gebruik van wegen met een verkeersfunctie. Om de toegankelijkheid te waarborgen zijn haltes toegankelijk en liggen haltes zo dicht mogelijk bij voorzieningen. Om de ketenmobiliteit te versterken zijn haltes voorzien van voldoende goede fietsenstallingen en sluiten de routes tussen de belangrijke voorzieningen en haltes zo veel mogelijk aan bij het fietsnetwerk en voetgangersroutes. De inzet is een duurzaam openbaar vervoer systeem. Waar een sterke vraag is, is snel en frequent collectief openbaar vervoer beschikbaar. Daar waar de vraag laag is kan gebruik worden gemaakt van individueel duurzaam openbaar vervoer.

7.6.1 Maatregelen voor het openbaar vervoer

Mede in overleg met andere gemeenten gaan we de mogelijkheden van duurzame openbaar vervoersystemen voor het individuele vervoer onderzoeken, waarbij het combineren van provinciaal individueel openbaar vervoer van halte naar halte en de gemeentelijke vervoersvoorzieningen binnen het sociaal domein van deur naar deur misschien een mogelijkheid is. Nieuwe collectieve vervoersconcepten zoals Samobiël (een meerrijdienst voor dorpsbewoners) of Burgum Mobiel (elektrische taxi gereden door vrijwilligers) kunnen een antwoord zijn voor de teruglopende bereikbaarheid voor met name de dorpen.

In overleg met de provincie (de consessieverlener) gaan we bij het opnieuw aanbesteden van het openbaar vervoer in 2020 de bereikbaarheid van Heerenveen bespreken. Knelpunten die besproken worden zijn in ieder geval de bereikbaarheid van het ziekenhuis, voorzieningen in het stadiongebied, het Friesland College, de wijk Skoatterwâld en het Belvédère museum.

De meeste bushaltes zijn toegankelijk. Bij herinrichtingen maken we de overige nog resterende bushaltes ook toegankelijk.

Samenvatting 'Openbaar vervoer'

- Inzetten duurzame individuele en collectieve openbaar vervoersystemen
- Knelpunten collectief openbaar vervoersysteem aanpakken
- Bushaltes toegankelijk maken

7.7 Vracht- en landbouwverkeer

Bedrijventerreinen zijn ontsloten op wegen met primair een verkeersfunctie, zodat vrachtverkeer zich ook over deze wegen kan afwikkelen. Routes door bebouwde kommen en langs scholen en schoolroutes worden voor vrachtverkeer zoveel mogelijk voorkomen door het consequent toepassen van de Duurzaam Veilig principes. De routes via gebiedsontsluitingswegen zijn dan voor het vrachtverkeer het meest aantrekkelijk.

Doordat landbouwpercelen zich in verblijfsgebieden buiten de bebouwde kom bevinden, wikkelt landbouwverkeer zich primair af over wegen met een verblijfsfunctie.

7.7.1 Maatregelen voor vracht- en landbouwverkeer

Met een onderzoek naar het laden en lossen in het centrum en bij supermarkten, gaan we in kaart brengen welke maatregelen genomen kunnen worden om de overlast van deze activiteiten zo veel mogelijk te beperken en de leefbaarheid te vergroten.

We gaan de lijst met knelpunten actualiseren die genoemd zijn in het 'kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer'. Onderdeel van deze actualisatie is dat we hierbij ook de wegen betrekken die als gevolg van zwaar (landbouw)verkeer in slechte staat zijn en als knelpunt worden ervaren door het overige verkeer. Op basis van deze actualisatie stellen we een prioriteitenlijst en uitvoeringsprogramma op. De prioriteit ligt bij knelpunten tussen fietsende scholieren en vracht- en landbouwvoertuigen.

Samenvatting 'Vracht- en landbouwverkeer'

- Maatregelen laden en lossen om leefbaarheid te vergroten
- Knelpunten op kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer aanpakken

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Heerenveen
Opdracht: Gemeentelijk verkeers- en vervoerplan
Versie: 22 mei 2017
Omvang rapport: 25 pagina's

Bijlage 8

Waterplan (visiedeel)

Waterplan Heerenveen

Visie

documentnr. 14792-107397
revisie 06
06 februari 2003

Auteurs

Sytse Kroes	(Oranjewoud)
Bart Vries	(Oranjewoud)

Opdrachtgevers

Gemeente Heerenveen
Waterschap Sevenwolden
Wetterskip Boarn en Klif
Wetterskip Fryslân

Projectgroepleden

Rutger Smit	(Gemeente Heerenveen)
Gerrit de Vries	(Gemeente Heerenveen)
Erik de Vries	(Gemeente Heerenveen)
Machiel de Vries	(Waterschap Sevenwolden)
Bert Piekstra	(Wetterskip Boarn en Klif)
Ben ten Brummelaar	(Wetterskip Fryslân)

datum vrijgave	beschrijving revisie 06	goedkeuring	vrijgave
06-02-03	eindrapport		

	Inhoud	Blz.
1	Inleiding	3
1.1	Vooraf	3
1.2	Partijen en verantwoordelijkheden	4
1.3	Werkwijze	6
2	Missie, koersen en streefbeelden	7
2.1	Missie	7
2.2	Koersen	8
2.2.1	<i>Integraal en duurzaam water</i>	8
2.2.2	<i>Functioneel en belevingswater</i>	10
2.2.3	<i>Proces en Organisatie</i>	12
2.3	Streefbeelden	13
2.3.1	<i>Tjonger</i>	13
2.3.2	<i>Woudontginning</i>	14
2.3.3	<i>Hoogveenontginning</i>	15
2.3.4	<i>Laagveenontginning</i>	15
2.3.5	<i>Compacte Stad</i>	16
3	Beleidskader	19
3.1	Landelijk kader	19
3.2	Regionaal kader	19
3.3	Gemeentelijk kader	21
4	Gebiedskenmerken	23
4.1	Heerenveen en het water	23
4.2	Bodemopbouw en hoogteligging	26
4.3	Watersysteembeschrijving	27
5	Kansen en knelpunten	31
5.1	Algemene kansen en knelpunten	31
5.2	Gebiedspecifieke kansen en knelpunten	33
6	Samenvatting Visie	37

Kaarten:

1. Overzichtskaart kern Heerenveen
2. Overzichtskaart
3. Streefbeelden 2030
4. Bodem
5. Keileem
6. Hoogte
7. Kwel / infiltratie
8. Watersystemen
9. Waterbodemkwaliteit
10. Knelpunten

1 Inleiding

1.1 Vooraf

De gemeente Heerenveen, Wetterskip Boarn en Klif, Waterschap Sevenwolden en Wetterskip Fryslân hebben gezamenlijk het Waterplan Heerenveen opgesteld. Aanleiding hiertoe vormde de toenemende behoefte aan integratie op het vlak van beleid, planning en uitvoering. Voorliggende Visie is het eerste onderdeel van het Waterplan en resultaat van een aantal eerder genomen stappen: de gemeentelijke notitie 'Meebewegen met Water', de gezamenlijke Startnotitie, enkele interviews, de projectgroepoverleggen, een klankbordgroepbijeenkomst en de workshop van december 2001.

In de notitie 'Meebewegen met Water' is de gemeentelijke visie op water verwoord. Dit als vertrekpunt voor de gemeente Heerenveen en als specifiek gemeentelijke invalshoek omtrent water. De Friese waterschappen hebben in het Integraal Waterbeheerplan Friese Waterschappen (IWBP, Friese Waterschappen, 2000) hun watervisie verwoord. De hoofddoelstelling van het IWBP luidt: *gezonde en veerkrachtige watersystemen die door hun inrichting en beheer bijdragen aan een veilig, bewoonbaar en duurzaam Fryslân*. Tenslotte speelt in de gemeente Heerenveen het zogenaamde ROM-project Zuidoost Friesland; een integraal gebiedsgericht project gericht op onder meer de verbetering van de waterkwaliteit en de waterhuishouding voor alle gebruiksfuncties en het terugdringen van de verdroging.

Naast de Visie zal het uiteindelijke Waterplan Heerenveen tevens een programmatisch onderdeel bevatten. De maatregelen die nodig zijn voor het realiseren van de Visie worden uitgewerkt in een zogenaamd Projectenplan. Het doel, de kosten en de kostenverdeling worden per project omschreven en er wordt een 'trekker' aangewezen. In het vervolgtraject van het Waterplan dient uitvoering te worden gegeven aan de benoemde projecten; hiervoor zal per project een apart traject worden opgestart.

Leeswijzer

Deze Visie op integraal en duurzaam waterbeheer in de gemeente Heerenveen bestaat uit twee documenten: voorliggende Visie is het hoofddocument met daarin de belangrijkste bevindingen en voorgestane ontwikkelingen. Aanvullende informatie is vervat in een zogenaamd *Achtergronddocument*; dit is een ambtelijk stuk dat geen onderdeel uitmaakt van het besluitvormingsproces. Na accordering door de Stuurgroep zal deze Visie worden aangevuld met een Projectenplan. Tezamen vormen zij het Waterplan Heerenveen.

Na deze inleiding, waar ingegaan wordt op partijen, verantwoordelijkheden en werkwijze, wordt in hoofdstuk 2 de Watervisie weergegeven aan de hand van missie, koersen, doelstellingen en gebiedsgerichte streefbeelden. Het gedachtengoed dat hier aan ten grondslag lag is de daaropvolgende hoofdstukken vervat. Zo wordt in hoofdstuk 3 kort ingegaan op het beleidskader van zowel de rijksoverheid als de provinciale en regionale overheden. Hoofdstuk 4 bevat een kenschets van gebiedskenmerken met onder meer bodem en de watersystemen. Vervolgens worden in hoofdstuk 5 de kansen en knelpunten van het water in Heerenveen in kaart gebracht. Hoofdstuk 6 ten slotte bevat een samenvatting van de voorliggende Visie.

1.2 Partijen en verantwoordelijkheden

Projectorganisatie

Om het Waterplan Heerenveen op te stellen is de volgende projectorganisatie in het leven geroepen:

- Stuurgroep
- Projectgroep
- Klankbordgroep

De *Stuurgroep* vertegenwoordigt de besturen van de opdrachtgevers (gemeente en waterschappen) en is opdrachtgever van de projectgroep. De *Projectgroep* draagt zorg voor de 'dagelijkse' gang van zaken en bestaat uit een ambtelijke (inhoudelijke) vertegenwoordiging van de betrokken partijen. De *Klankbordgroep* heeft tijdens de klankbordbijeenkomst knelpunten en ideeën aangedragen voor de Visie.

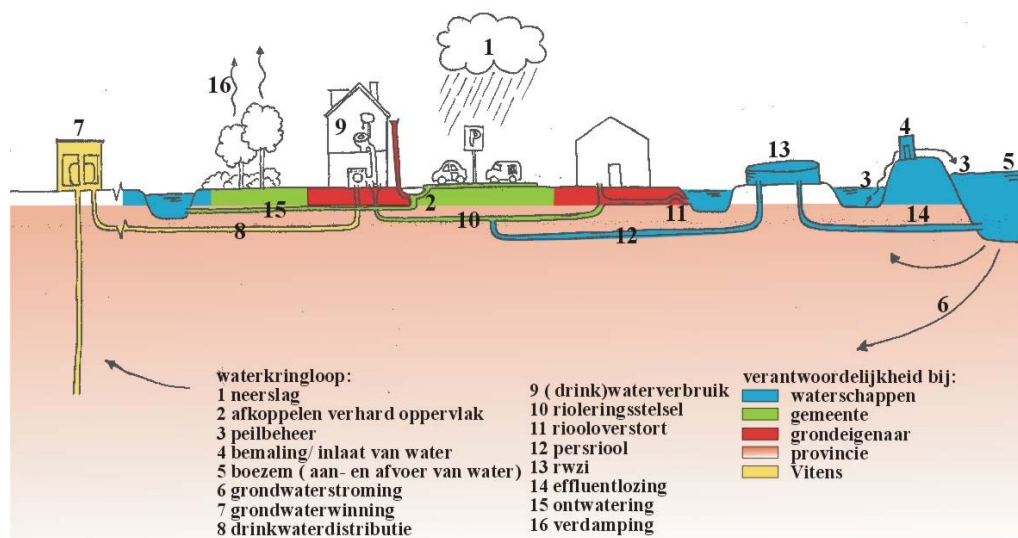
Samenwerken

Verantwoordelijkheden

De betrokken partijen hebben elk een eigen taak in het waterbeheer (zowel kwantiteit als kwaliteit):

1. *Provincie Fryslân* formuleert het overall beleid (RO en water) en is verantwoordelijk voor het grondwaterbeheer, de zwemwaterkwaliteit en is vaarwegbeheerder van de belangrijke vaarroutes.
2. De *gemeente* verzorgt de inzameling en het transport van het (huishoudelijk) afvalwater (rioleringbeheer), ontwatering en onderhoudt een deel van het oppervlaktewater. De gemeente draagt zorg voor het groenbeheer, voor de inrichting en beheer van gebieden en de integratie met andere beleidsterreinen.

3. *Wetterskip Fryslân* verzorgt het transport van het (huishoudelijk) afvalwater naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie, beheert deze RWZI, is verantwoordelijk voor de oppervlaktewaterkwaliteit, de waterbodempkwaliteit, het peilbeheer van de hele Friese boezem en heeft het infrastructurele beheer van de boezemwateren.
4. *Wetterskip Boarn en Klif* en *Waterschap Sevenwolden* zijn verantwoordelijk voor het kwantiteitsbeheer van de overige watergangen (boezemwatergangen, watergangen in de polders en in vrij afstromende gebieden) en de waterkeringszorg¹. Het gebied ten westen van de lijn Oudeschoot-Oranjewoud-De Knipe wordt beheerd door Wetterskip Boarn en Klif. Het gebied ten oosten van deze lijn wordt beheerd door Waterschap Sevenwolden (zie kaart 1).

Figuur 1: Waterkringloop en verantwoordelijkheden

Status Waterplan

Het Waterplan is niet wettelijk verankerd. Wel kan de Watervisie een basis vormen voor andere nog op te stellen beleidsplannen in de gemeente en bij de Waterschappen. In het Projectenplan worden de afspraken voor de uitvoering verwoord. Met de vaststelling van het Waterplan, door het college van volmachten van Wetterskip Boarn en Klif en Waterschap Sevenwolden, het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân en de gemeenteraad van Heerenveen, hebben de betrokken partijen een inspanningsverplichting. Voorts kunnen de Visie en de projecten uit het Waterplan in een aantal gevallen worden opgenomen in andere wettelijke plannen zoals bijvoorbeeld bestemmingsplannen.

1. Met ingang van 1 januari 2004 kent Friesland één nieuw Waterschap

1.3 Werkwijze

Plan- en studiegebied

Het plangebied van het Waterplan komt overeen met de gemeentegrens van de gemeente Heerenveen. Het Waterplan is dus opgesteld voor zowel het bebouwd gebied als voor het buitengebied van de gemeente. Afhankelijk van het thema is voor het studiegebied een ruimere begrenzing gehanteerd. Zo is het uiteraard van groot belang dat de natte (ecologische) infrastructuur of de vaarroutes in de gemeente aansluiten op de omgeving.

Planperiode en voortgangsbewaking

Het Visiedeel van het Waterplan geeft een doorkijk over een periode van 20 tot 30 jaar. Het hieruit gedestilleerde Projectenplan wordt steeds opgesteld voor een periode van ongeveer 4 jaar (2003-2007). Met deze tijdspanne wordt ingehaakt op de perspectieven zoals die zijn neergelegd in het Tweede waterhuishoudingsplan van de provincie en de Vierde Nota waterhuishouding.

Tijdens de planperiode dient de voortgang van de uitvoering van het projectenplan te worden bewaakt. In het Waterplan wordt aandacht besteed aan de wijze waarop de voortgang wordt bewaakt. Mogelijkheden hiervoor zijn:

- jaarlijks voortgangsrapportage opstellen;
- aandacht voor dit onderwerp tijdens periodiek overleg tussen de waterschappen en de gemeente Heerenveen op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau;
- de stuurgroep een stimulerende en controlerende taak geven.

Kaart 1: Overzichtskartaal kern Heerenveen

2 Missie, koersen en streefbeelden

Met de in dit hoofdstuk beschreven *Missie*, *Koersen* en *Streefbeelden* wordt vorm en inhoud gegeven aan het Visie-onderdeel van het Waterplan Heerenveen. Vorm door te kiezen voor een aantal duidelijk te onderscheiden abstracties en detailniveaus, inhoud door toe te werken naar een aantal concreet te benoemen doelstellingen of gebiedspecifieke aandachtspunten.

De *Missie* (of 'Mission Statement') is hierin de overkoepelende en integrale ambitie voor alle watergerelateerde thema's, onderdelen en aspecten. Eén en ander met het perspectief op 2030. Deze missie is vervolgens vertaald naar een drietal koersen, te weten *integraal en duurzaam water*, *functioneel en belevingswater* en *proces en organisatie*. Deze koersen zijn in de uitwerkende zin vertaald in zowel een aantal concrete doelstellingen (par. 2.2) als gebiedspecifieke streefbeelden (par. 2.3 en kaart 3: Streefbeelden 2030).

De bij de koersen aangehaalde maatregelen of acties moeten in dit kader dan ook worden beschouwd als kenmerkende of richtinggevende voorbeelden; er wordt een beeld geschetst of een doorzicht gegeven van mogelijke uitwerkingen van de doelstellingen richting de 'waterprojecten' uit het Projectenplan.

2.1 Missie

Uit de interviews, de klankbordgroepbijeenkomst, de workshop en het bestaand beleid zijn wensen en verlangens voor het omgaan met water in de gemeente naar voren gekomen. Uit deze wensbeelden zijn de *Missie*, de *Koersen* en de *Streefbeelden* voor water afgeleid waarbij water een zo groot mogelijke bijdrage levert aan duurzaamheid en de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen van Heerenveen.

De missie luidt:

Door een duurzame en integrale benadering van water een optimale situatie scheppen voor een hoogwaardige, leefbare en economisch gezonde gemeente.

Duurzaam betekent dat problemen niet worden afgewenteld naar de toekomst, naar andere gebieden en/of gebruikers binnen het watersysteem (zoals verdroging stroomopwaarts, een afvoerpiek of een vuillast stroomafwaarts) en dat de (ecologische) kwaliteit wordt gehandhaafd of verbeterd.

Integraal waterbeheer betekent niet alleen dat wordt gelet op de relaties tussen waterkwantiteits- en waterkwaliteitsbeheer en het grondwater- en oppervlaktewaterbeheer, maar ook op de relaties tussen de gebruiksfuncties van een gebied en het aanwezige water. Integraal waterbeheer brengt met zich mee dat de verschillende organisaties die met het waterbeheer te maken hebben elkaar informeren en met elkaar samenwerken om uitvoering te geven aan het waterbeheer. Integraal betekent ook dat er een goede afstemming plaatsvindt tussen het water-, natuur-, milieu- en ruimtelijke ordeningsbeleid.

Een integrale benadering vereist dat water als mede-ordenend principe wordt gebruikt bij het ontwerpen en herontwerpen van openbare ruimte. Een sturende rol van water bij de ruimtelijke ordening kan de bruikbaarheid, de aantrekkelijkheid en de identiteit van de kern Heerenveen, de dorpen en het buitengebied vergroten. Spelen met water in het ontwerp stimuleert het multifunctioneel gebruik van water.

2.2 Koersen

De missie is geformuleerd vanuit een integraal en overkoepelend perspectief met als horizon 2030. In deze paragraaf worden de onderliggende koersen *integraal en duurzaam water*, *functioneel en belevingswater* en *proces en organisatie* nader toegelicht. Deze koersen moeten worden beschouwd als generieke en immer van toepassing zijnde beleidsambities, waarbij, afhankelijk van de mogelijkheden qua tijd of plaats, extra inspanningen of maatregelen kunnen worden ingezet.

2.2.1 *Integraal en duurzaam water*

Zowel bij het formuleren van beleid, planvorming als het realiseren van projecten moet geredeneerd worden vanuit het watersysteem en de waterketen teneinde een duurzame en integrale oplossing te bewerkstelligen. Een integrale en duurzame benadering dwingt planologen, ontwerpers, beheerders en technici samen na te denken over de best denkbare of best haalbare oplossing.

Richtlijn hierbij zijn de drietrapsstrategie waterkwantiteit: *vasthouden, bergen en dan pas afvoeren* en de drietrapsstrategie waterkwaliteit: *schoonhouden, scheiden en zuiveren*. Ruimte voor water en waterbewust bouwen en inrichten vormen belangrijke aandachtspunten voor het nieuwe waterbeleid. Zo kan door meervoudig ruimtegebruik voorkomen worden dat onnodig extra ruimteclaims worden gelegd op de toch al zo schaarse ruimte. De combinatie van andere functies met water kan bovendien veel toevoegen aan de ruimtelijke kwaliteiten van Heerenveen.

Vasthouden-bergen-afvoeren (drietrapsstrategie waterkwantiteit)

De eerste keuze is water vasthouden in het gebied zelf, zonder dat dit wateroverlast tot gevolg heeft. Bij veel neerslag zal het niet altijd mogelijk zijn om het water vast te houden. Dan is het zaak om het overtollige water tijdelijk te bergen. Uitgangspunt is dat circa 10% van het totale oppervlak bestaat uit waterberging. Pas als vasthouden en bergen onvoldoende soelaas bieden, is het afvoeren van water de enige oplossing. Voor noodgevallen tenslotte is het wenselijk gebieden te hebben waar water gecontroleerd opgevangen kan worden. De primaire keuze om meer water vast te houden in het eigen gebied is niet alleen van belang bij veel neerslag. Het kan ook helpen om de verdroging van natuurerreinen te bestrijden en in perioden van droogte water tekorten aan te vullen.

Schoonhouden-scheiden-zuiveren (drietrapsstrategie waterkwaliteit)

De ruimte wordt zodanig ingericht en gebruikt, dat grond- en oppervlaktewater zo min mogelijk wordt vervuult. Als dat niet voldoende is, worden (aanvullende) maatregelen getroffen om schone en vuile waterstromen gescheiden te houden. Wanneer ook dat onvoldoende soelaas biedt is tenslotte zuiveren van vuile waterstromen vereist.

Doelstelling: water verankeren in ruimtelijke plannen

Het water wordt verankerd in ruimtelijke plannen door het toepassen van de Watertoets op relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Op deze manier wordt vroegtijdige betrokkenheid van waterdeskundigen gewaarborgd. De Watertoets wordt in drie stadia van ruimtelijke ordening toegepast: bij locatiekeuze, bij inrichting en bij herinrichting en beheer. De voorgestane ruimtelijke keuze (de afweging) wordt verwoord in een waterparagraaf (onderdeel van o.a. structuurplannen en bestemmingsplannen).

De **Watertoets** is het hele proces van elkaar vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. De watertoets wordt uitgevoerd binnen de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van water en ruimtelijke ordening.

De Watertoets geeft de inbreng van water een plaats in de procedures over ruimtelijke plannen en besluiten, zoals streek- en bestemmingsplannen, en vormt als het ware een verbindende schakel tussen het waterbeheer en de ruimtelijke ordening. De Watertoets heeft een integraal karakter: alle relevante waterhuishoudkundige aspecten worden meegenomen (naast veiligheid en wateroverlast ook waterkwaliteit en verdroging). De Watertoets is het resultaat van één van de acties uit de Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw.

Doelstelling: voorkomen wateroverlast

Om wateroverlast en verdroging te voorkomen dient het watersysteem geoptimaliseerd te worden, met als uitgangspunt ‘vasthouden, bergen en dan pas afvoeren’. Aangezien de infiltratiecapaciteit van water in de bodem in het oostelijk deel van gemeente beter kan worden benut, wordt hier ingezet op bevordering van infiltratie. Het westelijk deel van de gemeente kent daarentegen beperkte mogelijkheden op dit vlak: hier ligt de nadruk op het bergen van water. Waar sprake is van een toename van verhard oppervlak dient dan ook ruimte te worden gemaakt voor het bergen van afvoerpieken. De bergingscapaciteit kan aanmerkelijk worden vergroot door flexibel peilbeheer toe te passen. Een flexibel peilbeheer, in combinatie met natuurvriendelijke oevers, is daarnaast ook zeer belangrijk voor de ecologische waarde (vergroten biodiversiteit).

Bij het dimensioneren van het watersysteem dient rekening te worden gehouden met de verwachte klimaatsverandering (meer neerslag en grotere piekafvoeren). Tevens dient rekening te worden gehouden met grotere peilfluctuaties in de Friese Boezem, als gevolg van deze klimaatsverandering. De waterschappen en de provincie onderzoeken momenteel samen welke strategie nodig is, met als uitgangspunt de trits “vasthouden, bergen en afvoeren”, om wateroverlast vanuit de Friese Boezem te voorkomen. Hierbij zal uitdrukkelijk gekeken worden in hoeverre uitbreiding van de gemaalcapaciteit van de Friese Boezem gewenst is.

Wat doen:

- redeneren vanuit de natuurlijke potenties van het gebied (watersysteem / bodemgeschiktheid)
 - toepassen trits vasthouden, bergen en dan pas afvoeren, zonder dat dit, afgestemd op de functie van het gebied, wateroverlast tot gevolg heeft
 - zo mogelijk bevorderen en toepassen van flexibel peilbeheer
 - benodigde aanpassingen in het watersysteem/waterhuishouding in kaart brengen
 - het areaal of effect van verhard oppervlak tot een minimum beperken
 - toepassen Watertoets bij ruimtelijke plannen en besluiten
-

Doelstelling: verbeteren waterkwaliteit

Gestreefd wordt naar een betere kwaliteit van het oppervlaktewater, waarbij voor alle wateren een minimaal waterkwaliteitsniveau geldt (basiskwaliteit volgens de algemeen ecologische functie). Voor wateren met een specifieke functie wordt een hoger kwaliteitsniveau nagestreefd. Bij de aanpak ligt het accent op het aanpakken van de nog resterende puntbronnen, de diffuse bronnen en een duurzame inrichting.

De aanpak van puntbronnen is maatwerk. Bij de verdergaande sanering van riool-overstorten (waterkwaliteitsspoor) wordt de waterkwaliteit van het ontvangende water centraal gesteld. Deze waterkwaliteit is richtinggevend voor de maatregelen. De uitwerking van het waterkwaliteitsspoor zal worden beschreven in het nog te actualiseren Gemeentelijk Rioleringsplan. Uitgangspunt hierbij vormt het beleid van Wetterskip Fryslân ten aanzien van het waterkwaliteitsspoor. Voor de aanpak van de diffuse bronnen vormt

het Actieprogramma Regioteam Diffuse Bronnen in Fryslân de leidraad voor een gezamenlijke inspanning.

Voor het duurzaam inrichten van het watersysteem en het hebben en behouden van schoon water worden bij nieuwe plannen algemene geldende uitgangspunten belicht en afgewogen. Ten aanzien van materiaalgebruik wordt gestreefd naar het gebruik van duurzame materialen, omschreven in het Nationaal pakket duurzame stedenbouw (SEV en Novem, 1999). Over het gebruik van deze materialen worden bindende afspraken gemaakt tussen de gemeente en de projectontwikkelaar, bouwonderneming of particulier.

Doelstelling: vergroten ecologische waarde

De bestaande natuurwaarden in de gemeente dienen te worden versterkt. Daarnaast wordt gestreefd naar het vergroten van de natuurwaarde van de wateren in de kern Heerenveen, dorpen en buitengebied. Het doel is het vergroten van het leefklimaat voor plant en dier. De bestaande natuurwaarden wordt vergroot door een accent te leggen op de waterkwaliteit en het tegengaan van verdroging in de gebieden met de functie 'water voor natuur' en andere gebieden met natuurwaarde. In alle wateren draagt natuurvriendelijk onderhoud en een meer gevarieerde natuurlijke inrichting van oevers bij aan het vergroten de natuur- en beleavingswaarden.

Wat doen:

- voldoen aan de wettelijke opgave voor de aanpak van puntbronnen (GRP, IWPB, Wvo):
 - voldoen aan de basisinspanning voor verminderen emissies uit het rioolstelsel
 - uitvoering geven aan het waterkwaliteitsspoor voor verdergaande vermindering van emissies uit het rioolstelsel (beleid in ontwikkeling)
 - saneren ongezuiverde huishoudelijke en bedrijfsmatige lozingen in het buitengebied (voor 2005)
 - controle en toezicht op naleving van WVO vergunningvoorschriften continueren of verscherpen
 - uitvoering geven aan het Friese actieprogramma diffuse bronnen
 - nemen systeem gerichte maatregelen
 - vergroten waterdiepte (met name in stilstaand water) en doorstroming
 - creëren stromingsroute van schoon naar vuil
 - verwijderen vervuilde waterbodems
 - vasthouden gebiedseigen (regen)water
 - natuurvriendelijke oevers, voor natuurlijke zuivering en goede visbiotoop
 - toepassen trits schoonhouden, scheiden, zuiveren
 - bij het ontwerp rekening houden met het beheer en onderhoud (natuurvriendelijk, efficiënt en doelmatig)
 - water van schoon verhard oppervlak infiltreren of afvoeren naar het oppervlaktewater (afkoppelen)
 - de toepassing van duurzame materialen bevorderen (uitlogende bouwmaterialen vermijden)
 - mogelijkheden voor infiltratie van water op de hogere zandgronden benutten
 - vergroten natuurwaarde van wateren (o.a. door flauwere taluds, bredere watergangen, ondiepten, etc)
 - versterken en kortsluiten ecologische structuren (ook in de plaats Heerenveen)
-

2.2.2 Functioneel en beleavingswater

Door het toekennen van functies aan wateren wordt de relatie tussen het water en de andere vormen van ruimtegebruik vastgelegd. Ontwerp, inrichting, beheer en onderhoud moeten inspelen op deze functies. Zo zijn de hoofdfuncties van (stedelijk) oppervlaktewater berging, transport en ontvangst van overstort uit het rioleringsstelsel.

Ook recreatief gebruik, industrieel of landbouwkundig gebruik en natuur behoren tot de mogelijke functies van water. Deze uiteenlopende functies stellen eigen eisen aan de waterkwaliteit, de inrichting en het beheer van het water, de oevers en het omringende landschap. Deze randvoorwaarden moeten zo mogelijk toetsbaar zijn; dit betekent dat ze omschreven zijn in kengetallen en/of criteria.

Water vormt daarnaast een belangrijk element in de totale beeldkwaliteit van de leef-omgeving; het vormt een gewaardeerd onderdeel van de openbare ruimte. Een bijzonder aspect van water is de belevingswaarde. De ambitie is om het water op plaatsen beter zichtbaar te maken en te gebruiken om de beeldkwaliteit en de belevingswaarde van de omgeving te vergroten. Eén en ander door het in harmonie brengen van water, omgeving, historie en functie. Kernbegrippen zijn onder meer afwisseling, aantrekkelijk, zichtbaar, sfeer en accentueren.

Katlijk

Heidemeer

Doelstelling: vergroten en specificeren functionaliteit van het water

De functionaliteit van het water zal worden vergroot en gespecificeerd, onder andere ten behoeve van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de veiligheid, door meer dan nu het geval is, keuzes te maken welke functie als prioritair kan worden aangemerkt en welke functies gecombineerd kunnen worden (ten behoeve van meervoudig ruimtegebruik). Met name op lokaal niveau kunnen specifieke gebruiksfuncties onderscheiden worden. De lokale gebruiksfuncties vormen dus een aanvulling op de functies uit het IWBK.

Wat doen:

- de gebruiksfuncties van het water worden vastgelegd in een gebruiksfunctiekaart
 - bij (her)inrichting van gebieden rekening houden met lokale (vastgelegde) gebruiksfuncties
 - versterken van en toewerken naar veilig belevingswater in woon- en werkomgeving
 - accentueren en versterken van oude waterstructuren (belangrijke hoofdstructuur / onderlegger structuurplan)
 - opwaarderen recreatieve waterstructuren en -routes
 - vergroten voorzieningen kleinschalige waterrecreatie (hengelsport, roeisport, zwemmen, kanoën, fietsers en wandelaars, inrichten recreatieve knooppunten)
-

2.2.3 Proces en Organisatie

Duurzaam en integraal waterbeheer is naast een technisch inhoudelijke opgave vooral een zaak van samenwerken. Waterschappen, gemeente en provincie moeten samen de duurzame, integrale aanpak gestalte geven. Door samen keuzes te maken en de acties ook samen uit te voeren, kan een maximum aan milieurendement en service aan burgers worden bereikt, tegen de laagste maatschappelijke kosten. Dat levert meervoudige winst op: een goede waterkwaliteit, voldoende waterberging, een veerkrachtiger watersysteem, meer natuur en recreatie en tevreden burgers.

Planvorming en uitvoering van verschillende 'waterprojecten' raken direct aan proces en organisatie zowel intern als extern. Maar niet alleen projectmatig, ook in de relatie met doelgroepen en bevolking (communicatie omtrent bijvoorbeeld dit Waterplan), zijn proces en organisatie aan de orde. Met het specifiek neerzetten van deze koers wordt bewerkstelligd dat op dit vlak diverse acties worden ondernomen om zowel proces, organisatie als communicatie te optimaliseren.

Doelstelling: structureren samenwerking

De samenwerking tussen gemeente, waterschappen en provincie wordt geïntensiveerd en gestructureerd. Dit is nodig voor een snelle en effectieve implementatie van het nieuwe waterbeleid. Er worden bestuurlijke afspraken gemaakt over rolverdeling en samenwerking op zowel strategisch als operationeel niveau.

Naast een intensivering van de samenwerking op basis van dit Waterplan, wordt eveneens gestreefd naar een structurele samenwerking met andere instanties of overlegverbanden als bijvoorbeeld de gebiedscommissies in het kader van het ROM of met de themagroep water van het Programmakader Zuidoost Friesland.

Doelstelling: maatschappelijke draagkracht voor duurzaam omgaan met water

Maatschappelijke organisaties, burgers en scholen worden betrokken bij het vormgeven van integraal waterbeheer. Op deze wijze wordt inzicht gegeven in de aard en de omvang van de waterproblematiek en wordt de mogelijkheid geboden om zelf een bijdrage te leveren aan het verminderen van de problematiek.

Deze betrokkenheid kan worden verkregen door de gezamenlijke visie op water uit te dragen en concrete integrale projecten samen met de burgers tot uitvoer te brengen. Daarnaast wordt de klachtenafhandeling verbeterd, zodat de burgers merken dat het de overheid menens is.

Doelstelling: duidelijkheid over verantwoordelijkheden

Er zijn een aantal grijze gebieden waar geen duidelijke afspraken over zijn gemaakt. Dit zijn met name de ontwatering en afwatering in bebouwd gebied (grondwateroverlast), het plegen van onderhoud (voor zover nog niet geregeld bij de overdracht van watergangen) en het beheren van vaarwegen. De doelstelling is dan ook de verantwoordelijkheden van het waterbeheer helder neer te zetten, zodat knelpunten efficiënt kunnen worden opgelost. Er zullen hierover duidelijke afspraken worden gemaakt.

Wat doen:

- organiseren regulier overleg op zowel strategisch (bestuurlijk) als operationeel (ambtelijk) niveau
 - operationaliseren waterteam en gemeentelijke watercoördinator
 - voorlichting en educatie burgers/onderwijs omtrent (her)gebruik van water en belang waterkwaliteit
 - betrekken burgers en belangengroepen bij planontwikkeling en waterprojecten (o.a. via wijkmonitor)
 - (subsidie)instrumenten organiseren (bijv. t.b.v. afkoppelen, hergebruik of IBA's)
 - duidelijkheid scheppen over verantwoordelijkheden / beheer en onderhoud / goede afhandeling klachten
-

2.3 Streefbeelden

In deze paragraaf worden de streefbeelden per deelgebied omschreven; het betreft de deelgebieden *Tjonger*, *Woudontginning*, *Hoogveenontginning*, *Laagveenontginning* en *Compacte Stad*. De eerder beschreven koersen gelden voor al deze gebieden, zij het dat afhankelijk van de problematiek of potenties per deelgebied prioriteiten en accenten zijn gelegd. Op kaart 3 is een samenvatting van de streefbeelden weergegeven.

De deelgebieden zijn tot stand gekomen op basis van de kenmerkende (landschappelijke, waterhuishoudkundige en bodemkundige) karakteristieken van gemeente Heerenveen; zij komen daarbij grotendeels overeen met de indeling zoals die is gehanteerd in de *Landschapsbeleidsvisie Zuidoost Friesland*.

2.3.1 Tjonger

Kenmerken

Beekdalen, zoals het deelgebied *Tjonger*, zijn lage, door beken uitgeslepen, delen tussen de dekzandruggen. Zij bestaan uit beekdalgronden en voormalig laagveen. De gekanaliseerde Tjonger vervult een belangrijke functie voor de waterhuishouding in het gebied. Het doorgaans landschappelijk open deelgebied Tjonger is een waardevol gebied met (plaatselijk) hoge natuurwaarden. De voeding is voor een belangrijk deel afkomstig uit de regio, deels is het afkomstig van het kwelwater van het Drents Plateau.

Streefbeelden

In deelgebied de Tjonger is met name de koers *Integraal en duurzaam water* aan de orde. In iets mindere mate, maar evenwel toch als belangrijke vast te houden koers, speelt *proces en organisatie* aangezien veel plannen voor de Tjonger in het kader van ROM Zuidoost Friesland, de gemeente Weststellingwerf of door de desbetreffende gebiedscommissie 'Oranjewoud-Katlijk' worden opgepakt.

Het gebied heeft hoge natuur- en waterambities; daarmee komen de accenten te liggen op waterkwaliteit, ecologie en de ecologische verbindingzones (zowel de natte als de droge). In ieder geval wordt aangesloten op de (uitwerkings)visies in ROM-verband, waarbij onder meer nagedacht wordt over een parallel watercircuit langs de Tjonger, de ecologische verbinding langs Prinsenwijk (ontwerp-gebiedsvisie Oranjewoud-katlijk) en verdrogingsbestrijding van de Tjongerdellen.

Zo wordt met het inrichten van een parallel watercircuit kwalitatief schoon bovenstrooms water uit het Tjongergebied benut voor verdrogingsbestrijding benedenstrooms. Daarnaast zijn vooral de oevers aan de noordzijde van de Tjonger vrij stijl; zoals ook aangegeven in het rapport 'Integraal Waterbeheer Tjonger' wordt met het oog op het realiseren van de ecologische verbindingzone gestreefd naar meer natuurvriendelijke oevers. Voorts moet in het kader van wateroverlast worden nagedacht over het vergroten van de berging (bijvoorbeeld ten zuiden van Nieuweschoot of ten zuiden van Mildam of in de zandwinput).

Organisatorisch houdt één en ander in dat intensief contact nodig is met gemeente Weststellingwerf en de organisatie (gebiedscommissies ROM) rondom planvorming en de uitwerkingen. Ook voor wat betreft de recreatieve componenten zoals het project 'Varen in het land van turf en honing', wordt aangesloten bij de initiatieven vanuit ROM-verband.

2.3.2 ***Woudontginning***

Kenmerken

De *Woudontginningen* herbergen een bijzonder langgerekt patroon van bouwlanden, heidevelden en hooilanden. Het rechtlijnige wegenpatroon (Mildam, Oudehorne, Jubbega Schurega, Hoornsterzwaag, Donkerbroek) over de dekzandrug vormt de ruimtelijke basis van dit landschapstype. Dit halfgesloten coulissenlandschap is relatief droog en zandig en wordt via opmaling vanuit de Tjonger van water voorzien. Het gebied contrasteert sterk met het open beekdallandschap van de Tjonger.

Streefbeelden

In het deelgebied Woudontginning (Schoterlandse weg) speelt vooral de koers *Integraal en duurzaam water* aangezien het een belangrijk infiltratiegebied is (voedingsgebied voor de Tjonger). Daarmee komt het zwaartepunt te liggen bij infiltratie en afkoppelen en het zoveel mogelijk vasthouden van water (zo mogelijk combineren met andere functies).

Er moet dan ook sterk rekening worden gehouden met de invloed op de omgeving; een infiltratiegebied stelt specifieke eisen aan drainage, riolering, diffuse bronnen, e.d. teneinde een goede (grond)waterkwaliteit te kunnen waarborgen. In het verlengde hiervan moet opmaling in dit gebied geoptimaliseerd worden, dat wil zeggen niet teveel doorspoelen en zoveel mogelijk gebiedseigen water gebruiken, uiteraard zonder dat dit de functie van het gebied aantast.

Met betrekking tot de bossen van Oranjewoud (één van de vier parels) zijn bescherming en het (lokaal) tegengaan van verdroging onderwerp van studie. Voorts zal de afspoeling van nutriënten (zandgrond / eutrofiëring van het grondwater) aangepakt moeten worden, door bijvoorbeeld extensiever te boeren (aandacht voor bestrijdingsmiddelengebruik bij de lelieteelt).

In de sfeer van cultuurhistorie, water en recreatie zal een visie worden ontwikkeld op de (oude) relatie tussen het centrum van Heerenveen en de Schoterlandse Compagnonsvaart. Het opnieuw openleggen van de vaart is hierbij niet aan de orde; wel gaan de gedachten in de richting van het accentueren van oude ruimtelijke ontginningsstructuren. Voorts wordt gedacht aan het inrichten van enkele dagrecreatieve knooppunten; een soort van wisselplaatsen tussen water, fiets en auto.

2.3.3 *Hoogveenontginning*

Kenmerken

Het *Hoogveenontginningsgebied* langs de Schoterlandse Compagnonsvaart / Opsterlandse Compagnonsvaart is vanuit de bestaande wegdorpen (woudontginningen) ontgonnen door turfwinning. Kenmerkend zijn de vele brede wijksloten die dwars op de turfvaarten zijn gegraven, de wegen met lintbebouwing en dichte houtsingels en de opstreckende verkaveling. Evenals het woudontginningsgebied is er sprake van een zandige situatie.

Streefbeelden

In het deelgebied Hoogveenontginning (o.a. de Schoterlandse Compagnonsvaart met opstreckende verkaveling en wijkenstructuren) zijn de koersen *Integraal en duurzaam water* en *Functioneel en belevingswater* van evengrote importantie. Ingezet wordt op het zichtbaar en beleefbaar maken, zo mogelijk versterken van de oude (wijken)structuren, door vooral ook op het vlak van beheer en onderhoud verbeteringen door te voeren. Het zwaartepunt komt te liggen op Compagnonsvaart en daaraan gekoppelde lintbebouwing; de beleving van deze twee-eenheid moet worden versterkt.

Een evenzo belangrijke ambitie is gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit aangezien een groot deel van het water uit dit deelgebied wordt gebruikt voor voeding van het deelgebied Woudontginning. Bijzondere aandacht verdient dan ook de aanpak van riooloverstorten en de mogelijkheid om via (natuurlijk) onderhoud van de vele wijken een betere waterkwaliteit te bewerkstelligen.

2.3.4 *Laagveenontginning*

Kenmerken

In het *Laagveenontginningsgebied* waren de veenpolderdijken en de turfvaarten vaak de ontginningsbasis voor vervening. In langgerekte kavels werd het land vanuit het bebouwde lint gecultiveerd, waarbij het achterste land veelal onontgonnen bleef. Thans is het een open gebied met verspreid liggende boerderijen en lintbebouwing (Luinjeberd/-Tjalleberd). Afvoer van water geschiedt via de vaarten op de boezem; een mogelijk probleem is de maaiveld daling door oxidatie en inklinking van het veen.

Streefbeelden

Het laagveenontginningsgebied of Polderdistrict is een open veenweidegebied met zeer kenmerkende grote open ruimtes. Handhaving van deze grootschaligheid en openheid is dan ook uitgangspunt. Aangezien het gebied weinig relatie heeft met de omgeving en over het algemeen loost op de boezem is *Functioneel en belevingswater* de voornaamste koers voor dit gebied.

Doordat het deelgebied min of meer eigen (geïsoleerde) watersystemen kent moet bij beleid, planvorming en realisatie geredeneerd worden vanuit de systemen of het gebied zelf. Dit houdt onder meer in dat gebiedseigen (regen)water zoveel mogelijk moet worden vastgehouden, circulatie en doorstroming moet worden bevorderd en ruimte gereserveerd moet worden voor voldoende interne berging. In het verlengde hiervan wordt gestreefd naar minimale ontwatering en drooglegging (bijvoorbeeld kruipruimteloos bouwen) in verband met inklinking van het veen.

Met betrekking tot de kwaliteit van het water worden in eerst instantie geen hoge ambities neergelegd. De waterkwaliteit wordt namelijk in sterke mate bepaald door nalevering vanuit het veen. Een bijzonderheid in dit deelgebied is de kwel ten zuiden van De Deelen; afkomstig van het diepe grondwater van het Drents Plateau. Dit polderwater heeft in tegenstelling tot de rest van het gebied een bijzonder hoge kwaliteit. Er wordt zelfs gedacht aan reservering voor oppervlaktewaterwinning.

Bij planvorming en realisatie moet voorts aandacht worden besteed aan wateroverlast in De Knipe in het geval van extreem hoge boezemwaterstanden. Omgekeerd geldt voor het hoogwatercircuit Tjalleberd dat tijdens de zomerperiodes sprake is van een gebrekkige wateraanvoer. Naast aandacht voor het functioneren van het watersysteem liggen op de (nieuwe) bedrijventerreinen kansen voor recreatief water (roeibaan) en het profileren van water. Hiermee krijgen zowel bedrijventerreinen als deelgebied 'smoel': duidelijk wordt hoe water hier werkt en hoe daar over gedacht wordt.

Daarnaast kan bij een westelijke uitbreiding van Heerenveen het nieuwe watersysteem worden gekoppeld aan dat van De Greiden, De Heide en het Heidemeer waardoor de huidige problemen omtrent waterberging (of in het geval van Heidemeer: te lage peilen in de zomer) integraal kunnen worden opgelost. In ieder geval zullen mogelijkheden voor afkoppelen en een verbeterde doorstroming worden onderzocht.

Twee belangrijke groene en ecologische parels in dit deelgebied zijn het natuurgebied De Deelen en het Nanneveld. De Deelen is een natuurgebied waar handhaving en versterking van de ecologische waarden voorop staat. Door de hogere ligging ten opzichte van de polders en lokale wegzijging is er sprake van een sterke mate van verdroging. Er zal dan ook, meer dan nu het geval is, moeten worden gewerkt aan het voorkomen en bestrijden van verdroging. In het Nanneveld (net buiten de gemeente) komen de accenten te liggen op bescherming, natuur- en waterkwaliteit en stabilisering van het huidig recreatief gebruik.

2.3.5 Compacte Stad

Kenmerken

Het deelgebied *Compacte Stad* is dat deel van de kern Heerenveen dat ligt ingeklemd tussen de A32/A7 en het spoor. Dit deelgebied onderscheidt zich van de rest van Heerenveen door de dichte en vaak oude bebouwing, de hiermee samenhangende complexiteit van het watersysteem en de geringe (water)relaties met de omgeving.

Streefbeelden

Voor het deelgebied Compacte Stad hebben de koersen *Functioneel en belevingswater* en *Proces en organisatie* even grote prioriteit. Water staat hier dicht bij bestuur en burgers, terwijl de mogelijkheden of oplossingen zich incidenteel of met een beperkte bandbreedte voordoen.

In het noordelijk deel wordt het accent gelegd op waterbeleving en het streven naar basis-kwaliteit, onder andere door de sanering van overstorten en verontreinigde waterbodems in het centrum. Naast het handhaven en zo mogelijk versterken van de oude (water)-structuren wordt qua beleving gedacht aan elementen als bankjes bij en wandelpaden langs het water, fonteinen en zichtbaar schoon water (goed doorzicht, geen zwerfvuil, pompeblêden, aanpakken waterbodempromatiek).

Ook bij het revitaliseren van de oudere delen van de kern Heerenveen zal aandacht zijn voor de belevingswaarde van het water. Daarnaast wordt het verlagen van de oevers als een serieuze optie aangemerkt (voorbeeld is Kattebos). Met betrekking tot het Hepkema-bos ligt het accent op water en groen. Ten slotte wordt het voorzieningsniveau in centrum voor watertoerisme vergroot.

Bij het zoeken naar oplossingen voor zowel kwantitatieve als kwalitatieve water-problemen in de Compacte Stad moet ook worden gekeken naar mogelijkheden in de directe omgeving. Vaak kan een ontwikkeling, actie of uitbreidingsplan buiten dit deelgebied, een oplossing bieden voor een knelpunt in de Compacte Stad.

In het zuidelijk deel (De Akkers / Oudeschoot) is iets meer ruimte voor het zoeken naar oplossingen die ook intern gerealiseerd kunnen worden. Meer nog dan in het noordelijk deel wordt gestreefd naar afkoppeling en indien mogelijk infiltratie van regenwater. Daarnaast wordt een duidelijk accent gelegd op de integratie van water en groen. Alleen bij uitzondering wordt de naaste omgeving betrokken bij het zoeken naar oplossingen voor waterproblemen.

Gemaal bij Skoatterwâld

3 Beleidskader

3.1 Landelijk kader

De **Vierde Nota Waterhuishouding** (NW4) pleit voor samenhangend beleid tussen water, ruimtelijke ordening en milieu. Uitgangspunt daarbij is 'Integraal' en 'duurzaam' waterbeheer. In de NW4 is specifiek voor water in de stad een strategie uitgezet gericht op een optimalisatie van het omgaan met water in de stad. Dit moet onder meer een betere (water)bodemkwaliteit opleveren en minder kosten voor riolering.

De adviezen van de Commissie Waterbeheer 21e eeuw (WB21) zijn grotendeels overgenomen in de recent verschenen **Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening** (Vijno). Aangegeven is dat we moeten 'meebewegen met water'. Water moet een plaats krijgen in het ruimtelijk beleid, dat wil zeggen een ordenend principe zijn. In het gemeentelijk beleid moeten kansen worden benut om water de ruimte te geven en tegelijkertijd ruimtelijke kwaliteit te verhogen.

De Commissie WB21 adviseert tevens dat de drietrapsstrategie '**vasthouden, bergen en dan pas afvoeren**' als afwegingsprincipe dient te worden gehanteerd in beleid en bij bestuurlijke toetsing. Dit houdt in dat neerslag in de eerste plaats zo lang mogelijk wordt vastgehouden in het gebied waarin de neerslag valt. Wanneer dit niet langer mogelijk is, wordt het water tijdelijk geborgen in daarvoor bestemde waterbergingsgebieden. Pas als ook die mogelijkheid ten volle is benut, wordt het overtollige water afgevoerd. Een bijkomend voordeel van het vasthouden en bergen is het verminderen van de aanvoer van gebiedsvreemd water.

In het **Structuurschema Groene Ruimte 2** (SGR2) is aangegeven dat bij de inrichting van de groene ruimte in het landelijk gebied en de stedelijke omgeving het water als een ordenend principe dient te worden toegepast. Dit betekent dat water meer dan voorheen de mogelijkheden voor verschillende gebruiksvormen beïnvloedt, zowel kwantitatief als kwalitatief. Hierbij wordt naast de hiervoor genoemde drietrapsstrategie ook de drietrapsstrategie '**schoonhouden, scheiden en dan pas zuiveren**' van waterstromen toegepast.

3.2 Regionaal kader

De Friese waterschappen hebben in het **Integraal Waterbeheerplan Friese Waterschappen** (IWBP) hun visie verwoord. De hoofddoelstelling van het IWBP luidt: '*gezonde en veerkrachtige watersystemen die door hun inrichting en beheer bijdragen aan een veilig, bewoonbaar en duurzaam Fryslân*'. In dit plan is tevens aangegeven dat de waterschappen de samenwerking en afstemming met de gemeenten willen verstevigen. Ook het **Tweede waterhuishoudingsplan Fryslân** (WHP2) pleit voor de vorming van een gemeenschappelijke watervisie en vroegtijdig overleg over planvorming en maatregelen tussen gemeenten en waterschappen.

Het **Plan van Aanpak en Activiteitenprogramma ROM Zuidoost Friesland** (ROM ZOF) geeft invulling aan een geïntegreerd en gebiedsgericht ruimtelijk en milieubeleid. Kernpunten voor de regio zijn de ontwikkeling van een duurzame landbouw, de versterking van de natuurwaarden en verbetering van de waterhuishouding. Kwantiteit en kwaliteit van water wordt via een drietal sporen aangepakt: optimalisering van de waterhuishouding, terugdringen van verdroging en verbetering van de waterkwaliteit.

In de beekdalen van de Midden- en Beneden-Tjonger heeft het terugdringen van de verdroging van natuurterreinen een hoge prioriteit. Daarnaast moet invulling worden gegeven aan de 'natte' ecologische verbingszone langs de Tjonger. Voorts wordt gestreefd naar een uitbouw en optimalisatie van enkele robuuste natuurgebieden (zoekgebieden ecologische hoofdstructuur): de bossen bij Oranjewoud, het Katlijkerschar/de Tjongerdellen, de Kiekenberg en de Dellebuursterheide/Diaconieveen. Met betrekking tot de Boven-Tjonger wordt gedacht aan een goede benutting van het overschot aan kwalitatief goed water.

De Tjonger

De **Concept Structuurschets A7**, een ruimtelijk-functionele visie op de economische kernzone A7, is gezamenlijk door de Provincie Fryslân en de gemeenten Sneek, Skarsterlân, Heerenveen, Smallingerland en Opsterland opgesteld. In de Structuurschets wordt onder andere geconstateerd dat er meer ruimte voor water moet komen in Fryslân en dat ruimtelijke ontwikkelingen zich mee moeten baseren op watersystemen.

Voorgesteld wordt in het gebied tussen Joure en Heerenveen een bijdrage te leveren aan de noodzakelijke vergroting van de boezemcapaciteit; een zogenaamde 'blauwe buffer' ten westen van de noordelijke bedrijventerreinen bij Heerenveen. Met betrekking tot de Tjongervallei wordt gesteld dat dit gebied op termijn misschien nodig is voor vergroting van de opvangcapaciteit voor water. In feite komt langs de gehele westzijde van Heerenveen een waterrijke zone die de Tjonger via het Nanneveld met De Deelen verbindt.

In het gebied ten noorden van Luinjeberd/Tjalleberd, aansluitend bij De Deelen en in de nieuwe geprojecteerde boszone aan de oostzijde van Heerenveen zijn nieuwe woongebieden voorzien. Meer 'reguliere' uitbreidingen worden voorgestaan ten westen van 'De Greiden' tot aan de hoogspanningsleiding (met een sterke watercomponent) en in de hoek A7 – A32 voor met name bedrijventerreinen.

3.3 Gemeentelijk kader

Het rioleringsbeleid is verwoord in het **Gemeentelijk Rioleringsplan** (GRP). Hierin wordt onder meer uitvoering gegeven aan de reductie van de emissie uit het rioolstelsel via de riooloverstorten, in het kader van de basisinspanning. Thans wordt het 2de GRP opgesteld; dit GRP heeft een geldigheidsduur van 2002 tot 2006. Doelen voor de komende planperiode zijn onder meer:

- inzameling van geproduceerd afvalwater;
- inzameling van hemelwater;
- voorkomen vuilemissies naar oppervlaktewater, bodem en grondwater;
- voorkomen van overlast;
- doelmatig beheer en gebruik van riolering.

Verder is na de behandelingen van de bezuinigingen in de gemeenteraad besloten dat de gemeente Heerenveen geen bestrijdingsmiddelen gaat gebruiken.

4 Gebiedskenmerken

4.1 Heerenveen en het water

De kern Heerenveen

Water speelt een belangrijke rol in de gemeente Heerenveen en haar omgeving. Zo zijn de Lindegracht en de Herenwal in de oude kern van Heerenveen zeer beeld- en sfeer bepalend; zij worden over het algemeen zeer positief gewaardeerd. Deze grachten vormden, samen met de Engelenvaart en de Compagnonsvaarten de peilers onder de cultuurhistorisch en economische ontwikkeling van Heerenveen. Het zuidelijke deel van de kern Heerenveen en Oranjewoud liggen op zandgrond (kaart 4). Hier heeft het groen de overhand. Bijzonder mooi in dit gebied is het Heidemeer; een gebied met veel water van goede kwaliteit, ingepast in de groene omgeving.

In het noordelijke deel van de kern ligt veengrond (kaart 4). Dit gebied is laaggelegen en hier heeft het water de overhand. In nieuwbouwplannen als Nijehaske, Skoatterwâld, de Kavels en IBF wordt ruimte gecreëerd voor water. In de bestaande gebieden daarentegen is het aanwezige water over het algemeen weinig zichtbaar.

Centrum Heerenveen

De dorpen en het buitengebied

Ook in het buitengebied is het water duidelijk aanwezig. Het noordelijke deel van de gemeente (omgeving Tjalleberd) is een laaggelegen veenontginningsgebied met een duidelijke wijkenstructuur. Hierin ligt het petgatengebied De Deelen, dat een belangrijke natuurfunctie heeft. Ook in de omgeving van Jubbega ligt een duidelijke wijkenstructuur. Dit gebied ligt aanmerkelijk hoger. De dorpen De Knipe, Bontebok en Jubbega liggen aan de Schoterlandse Compagnonsvaart en zijn kenmerkende veenontginningsdorpen.

De dorpen die aan de Schoterlandse weg liggen, zoals Mildam, Nieuwehorne, Oudehorne en Hoornsterzwaag, zijn typische wegdorpen. De Schoterlandseweg, en dus ook deze dorpen, liggen op een zandrug. In het buitengebied zijn het met name de dorpen aan de Schoterlandse Compagnonsvaart (De Knipe en Bontebok) en aan de Tjonger (Mildam) die een duidelijk relatie met het water hebben.

Brug bij Mildam

De gemeente wordt aan de zuidzijde begrenst door de gekanaliseerde beek De Tjonger. De Tjonger heeft een belangrijke regionale functie voor de aan- en afvoer van water. Daarnaast is De Tjonger onderdeel van de Turfroute; een regionale, recreatieve vaarroute voor motorboten. In ecologische zin vormt De Tjonger de natte verbinding tussen verspreid liggende natuurgebieden.

Werken en water

De kern Heerenveen is één van de belangrijkste ontwikkelingsgebieden in de A7-zone. De gemeente heeft een positief vestigingsklimaat voor bedrijven. Verder is langs het Heerenveense kanaal een watersportgebonden bedrijventerrein gesitueerd. In de nieuwe bedrijventerreinen wordt veel aandacht besteed aan de inpassing van water. Het IBF krijgt een volledig geïsoleerd watersysteem. Het doel hiervan is in geval van calamiteiten de omgeving niet te belasten met verontreinigende stoffen.

Recreatie en toerisme

De gemeente Heerenveen is recreatief gezien vooral in trek bij dagjesmensen die willen wandelen en fietsen in bijvoorbeeld de bossen van Oranjewoud. De gemeente ligt aan de rand van het Friese merengebied, kent enkele lichte vormen van waterrecreatie zoals sportvisserij en roeien, maar heeft geen watergebonden recreatief profiel. Het Heerenveense kanaal en de Van Engelenvaart maken onderdeel uit van de vaarroute Akkrum-Tjeukemeer-Overijssel en van de Turfroute die via de Tjonger naar Appelscha loopt.

Het centrum van Heerenveen is voor de meeste schepen enkel bereikbaar via de spoorbrug bij Vegelinsoord en vervolgens via de Heeresloot. Dit komt omdat de spoorbrug in de Veenscheiding te laag is. Het aantal voorzieningen voor de recreatievaart (aanlegplaatsen, sanitair e.d.) is, zowel in het centrum als het buitengebied, beperkt. Het recreatie- en zwembied het Heidemeer is in trek. De waterkwaliteit is over het algemeen goed.

Heeresloot

Natuur

De gemeente kent een aantal zeer mooie natuurgebieden. Dit zijn ondermeer De Deelen, de natuurgebieden langs de Tjonger (onder meer Schuregaasterveld en de Tjongerdellen) en de bossen van Oranjewoud. Ook de Skarlannen, gelegen in Skarsterlân, hoort hier bij. Daarnaast zijn er een groot aantal verspreid liggende kleine natuurgebieden.

In het kader van het ROM zijn twee gebiedcommissies (en de hun toegewezen uitwerkingsgebieden) relevant voor Heerenveen. Met betrekking tot het gebied Oranjewoud-Katlijk wordt vooral aangesloten op de Structuurvisie Oranjewoud. Voorts ligt er een nadere invulling aan de EHS met ca. 50 hectare. Recentelijk is voor het stroomgebied van de Tjonger een integraal waterbeheerstudie uitgevoerd. Mogelijk wordt voor dit gebied een gebiedscommissie ingesteld. In dit kader wordt onder meer nadere invulling gegeven aan de ecologische verbindingfunctie en wordt gezocht naar ca. 200 hectare landbouwgrond voor nieuwe natuur.

Functies van het water

Bij functies gaat het om specifiek beleid, geldend voor bepaalde gebieden of voor bepaalde bij de waterhuishouding betrokken belangen. In het WHP2 en IWPB zijn de toegekende functies vastgelegd. De functies zijn uitgangspunten voor de taakuitoefening van de waterbeheerders.

In het IWPB zijn twee algemene en vier specifieke functies uitgewerkt. De twee algemene functies, de *algemeen hydrologische functie* en de *algemeen ecologische functie*, geven het basisniveau aan waaraan alle watersystemen moeten voldoen. De vier specifieke functies, *water voor landbouw*, *water voor natuur*, *water in bebouwd gebied* en *zwemwater*, stellen aanvullende eisen.

De kern Heerenveen en de dorpen hebben de functie *water in bebouwd gebied*, het buitengebied heeft grotendeels de functie *Landbouw, met verspreid voorkomende natuur van lokaal belang*. Deze indeling is een belangrijk vertrekpunt voor de Visie, waarmee een nadere invulling moet worden gegeven aan de gebruiksfuncties die aan het water gebonden zijn.

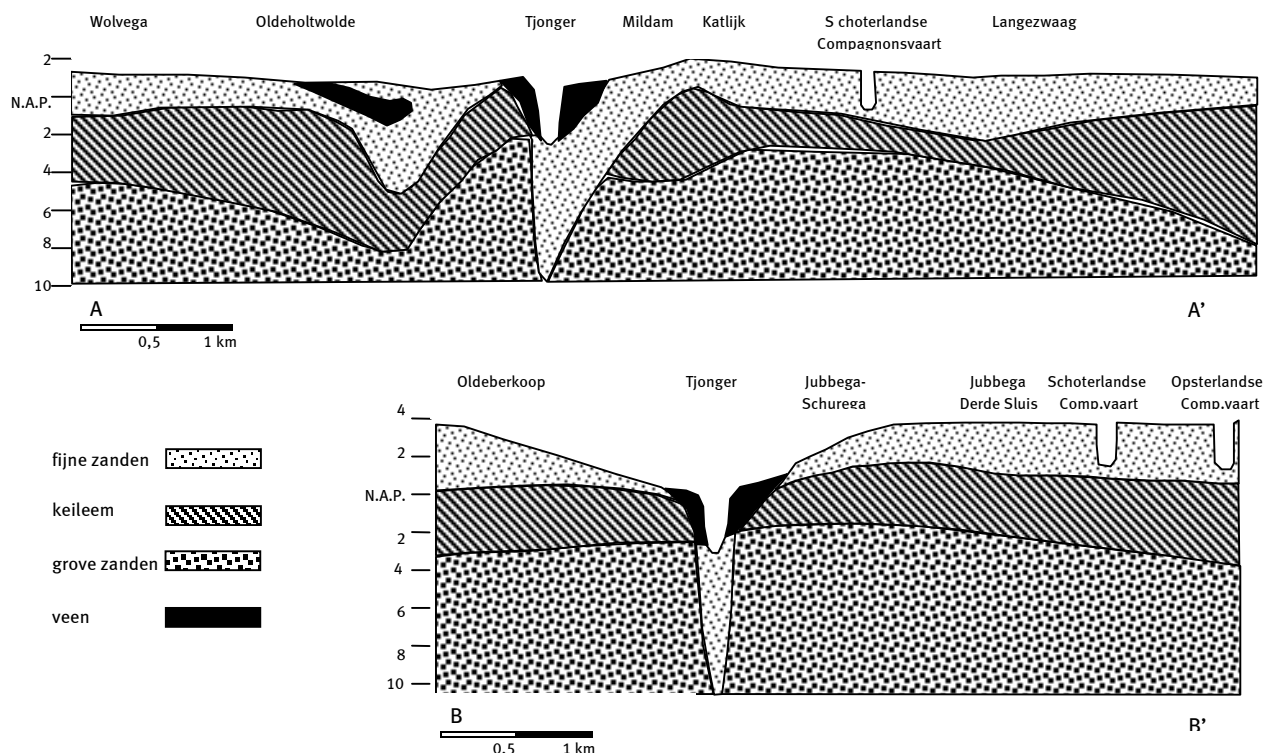
4.2 Bodemopbouw en hoogteligging

Geomorfologie

De plaats Heerenveen ligt in een landschap dat is gevormd tijdens de laatste en voorlaatste ijstijd. In de voorlaatste ijstijd is keileem (zie figuur 2) afgezet en heeft het ijs een tong uitgesleten ter plaatse waar nu het stroomgebied van de Tjonger is. In de laatste ijstijd zijn fijne zanden afgezet op de keileem en in de vallei van de Tjonger. In de nattere delen (Tjongervallei en veendistricten) is vervolgens veen ontstaan. Dit veen is grotendeels ontgonnen.

Bodemopbouw

De gemeente Heerenveen ligt grotendeels op een zandrug. In noordelijke richting gaat dit over in (verveend) veen (zie kaart 4). Op de overgang van zand naar veen komen moerige gronden voor. Ook de kern Heerenveen ligt op de overgang van zand naar veen. De scheiding ligt grofweg ter hoogte van de Rottumerweg. Ook het beekdal van de Tjonger bestaat uit veen- en moerige gronden. Op een groot aantal plaatsen in de gemeente komt keileem voor op minder dan 3 meter beneden maaiveld (zie kaart 5).

Figuur 2: geologische dwarsdoorsneden A-A' en B-B' (zie ook kaart 4)

Hoogteligging

De zandrug is het hoogst gelegen deel van de gemeente (zie kaart 6). Deze zandrug loopt in oostelijke richting op in hoogte: van circa N.A.P. + 0,5 m in Heerenveen-zuid tot N.A.P. + 7,0 m ten noorden van Hoornsterzwaag. Het noordelijk veengebied ligt lager. Hier varieert het maaiveld van N.A.P. + 0,0 m tot N.A.P. - 2,0 m.

4.3 Watersysteembeschrijving

Kwel en infiltratie

Op kaart 7 is de kwel- en infiltratie situatie weergegeven. Het gebied ten zuiden van De Deelen, 4^e en 5^e veendistrict genoemd, is een groot kwelgebied. In grote delen komt kwelwater, afkomstig van het Drents Plateau aan het oppervlak. Dit kwelwater is van uitzonderlijk goede kwaliteit. Als gevolg van de relatief grote kwelintensiteit heeft deze kwelstroom een positieve invloed op de waterkwaliteit van de Nieuwe vaart, waar dit gebied op wordt bemalen. Om deze reden is de Nieuwe vaart in het WHP2 aangewezen als potentiële locatie voor toekomstige drinkwaterwinning uit oppervlaktewater.

Ook langs de Tjonger is sprake van kwel waarbij vooral ter hoogte van de Kiekenberg en langs de oostgrens van de gemeente sprake is van sterke kwel. Naast regionale kwel wordt de Tjonger ook gevoed door diepe kwelstromen vanaf het Drents Plateau. De hoge delen van de gemeente kennen voornamelijk infiltratie situaties. Opvallend is de sterke relatie tussen hoogteligging en mate van infiltratie (vgl. kaarten 6 en 7).

Watersystemen

Bij de uitvoering van het waterbeheer wordt door de overheden de watersysteem-benadering gehanteerd. Een watersysteem is een samenhangend geheel van grond- en oppervlaktewater dat binnen een gebied aanwezig is. De Provincie Fryslân heeft in 1997 de provincie ingedeeld in verschillende watersystemen. Op basis van deze watersysteemindeling hebben de waterschappen in het IWPB gebiedsgericht beleid geformuleerd.

Op kaart 8 zijn de watersystemen weergegeven. Elk watersysteem heeft een eigen kleur. Een aantal kleinere watersystemen in het westen van de gemeente zijn samengevoegd tot watersysteemclusters. Ook deze watersysteemclusters staan op kaart 8.

Hier volgt een korte toelichting op het functioneren van de watersystemen in Heerenveen. Er wordt onderscheid gemaakt in watersystemen van vrij afwaterende gebieden en watersystemen die bemalen worden (polderstelsels). De grens tussen vrij afwaterend en poldergebied komt nagenoeg overeen met de grens tussen het beheersgebied van Wetterskip Boarn en Klif en Waterschap Sevenwolden.

Watersystemen in het vrij afwaterende gebied

Het vrij afwaterende gebied bestaat voor het grootste deel uit hooggelegen zandgrond. De watersystemen die in het vrij afwaterende gebied liggen zijn (zie kaart 8):

- Schoterlandse Compagnonsvaart
- Tjonger.
- Opsterlandse Compagnonsvaart (zeer klein deel valt binnen gemeentegrens)

Deze watersystemen liggen in een hellend gebied. Om het water vast te kunnen houden wordt het op veel plaatsen gestuwd. Het peil in de Schoterlandse compagnonsvaart varieert bijvoorbeeld van boezempeil (N.A.P. -0,52 m) nabij Bontebok tot N.A.P. +3,0 m nabij de St. Magnusweg.

Het watersysteem van De Tjonger is, binnen de gemeente Heerenveen door twee sluizen opgedeeld in drie stuwpanden (water tussen twee stuwen of sluizen met hetzelfde peil). 's Zomers wordt door de gemalen bij sluis I en sluis II water opgemalen naar de hoger gelegen stuwpanden (zie kaart 8). Uit de Tjonger wordt vervolgens water opgemalen nabij Nieuwehorne, nabij Hoornsterzwaag en nabij Katlijk. Bij Bontebok staat een gemaal dat water naar de Schoterlandse Compagnonsvaart opmaakt.

In het watersysteem Schoterlandse Compagnonsvaart vindt als gevolg van de hoge ligging veel infiltratie plaats, waardoor met name in de zomer de waterbehoefte groot is. Het benodigde water wordt aangevoerd via de Tjonger (zie kaart 8). Ook op kwel en infiltratiekaart (kaart 7) is te zien dat in dit gebied infiltratie optreedt. Binnen dit watersysteem komen een aantal (kleine) bemalen gebieden voor.

Polderwatersystemen

Het gebiedsdeel dat bemalen wordt bestaat grotendeels uit veen (verveend) en moerige gronden. Dit gebied is opgedeeld in 5 watersysteemclusters:

- De Veendistricten;
- De Deelen;
- De Prinsenwijk (grootste gedeelte van de kern Heerenveen; niet te verwarren met de watergang Prinsenwijk oostelijk van Heerenveen)
- It Haskerlân (grotendeels gemeente Skarsterlân)
- Sint Johannesga (grotendeels gemeente Skarsterlân)

Al deze watersystemen zijn dus poldersystemen. Dit betekent dat het waterpeil lager wordt gehouden dan het waterpeil in de boezem. Gemalen zorgen voor de waterafvoer naar de boezem. In het buitengebied hanteert het waterschap rondom een aantal dorpen en wegen een hoger peil. Dit worden hoogwatercircuits genoemd. Voorbeeld hiervan is Tjalleberd.

In de kern van Heerenveen zijn vier poldergebieden (afwateringskwadranten) te onderscheiden. Het betreft:

- De Greiden/De Heide, afwaterend op de Veenscheiding.
- Oranje Nassau (Centrum, Midden en Akkers), ook afwaterend op de Lindegracht.
- Nijehaske, afwaterend via een onderleider onder de Van Engelenvaart op de Haskerveenpolder.
- Noord (inclusief K.R. Poststraat) afwaterend op de Hooivaart .

Het gebied ten zuiden van het Thialf stadion watert vrij af op de Tjonger (boezem).

Friese Boezem

Het systeem van de Friese Boezem bestaat uit meren, kanalen en vaarten die onderling met elkaar in open verbinding staan. Het is de allergrootste afwateringseenheid in Nederland. Nagenoeg alle water in Fryslân wateren af via de boezem. In Heerenveen bestaat het boezemsysteem uit ondermeer het Nieuwe Heerenveense Kanaal, de Heeresloot, de Hooivaart, de Veenscheiding, de Van Engelenvaart, de Tjonger (tot Tjongersluis I), de grachten, de Prinsenwijk en een deel van de Schoterlandse Compagnonsvaart.

5 Kansen en knelpunten

5.1 Algemene kansen en knelpunten

Waterkwaliteit

Er is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de aanpak van puntbronnen (overstorten, industriële lozingen e.d.). Voor de sanering van de risicovolle overstorten heeft de gemeente een plan van aanpak opgesteld. Dit is gericht op tijdelijke maatregelen voor 2002 en definitieve maatregelen voor 2006. De emissie uit het rioolstelsel kan verdergaand worden teruggebracht door verharde oppervlakken af te koppelen. De voorkeur gaat hierbij uit naar infiltratie van dit water in de bodem.

Knelpunt is dat ondanks de vele inspanningen de waterkwaliteit van de meeste wateren in de gemeente nog niet voldoen aan de norm (MTR-waarde (maximaal toelaatbaar risico)). Belangrijke oorzaken hierbij vormen de open verbindingen met de Frieze Boezem (met gegeven nutriëntengehalten), de eerder genoemde puntbronnen en diffuse bronnen, en de invloed van lokale verstoringen (drijfvuil, lozingen pleziervaart, etc.).

De ongezuiverde lozingen in het buitengebied worden voor 2005 gesaneerd op basis van de BOR-F systematiek. Wetterskip Fryslân heeft onlangs de capaciteit van de rioolzuiveringsinstallatie (RWZI) vergroot, zodat overbelasting, en daarmee de belasting van het oppervlaktewater, minder frequent voorkomt.

Met name in het centrum van Heerenveen is de waterbodem op veel plaatsen verontreinigd (klasse 3 en 4; zie ook kaart 9). Het betreft:

- De Lindegracht
- De Heeresloot
- Heerenveense Kanaal
- Pim Mulierlaan
- Akkersplein-Graafschaplaan
- Woudsingel.

In het buitengebied is ter plaatse van voormalige lozingspunten van RWZI's de waterbodem verontreinigd. Het betreft de voormalige RWZI's Bontebok, Jubbega en Nieuwehorne.

Naast het aanpakken van de vervuilsbronnen kan een hogere waterkwaliteit ook worden bereikt door de inrichting van de watersystemen te verbeteren. Door bijvoorbeeld daar waar nodig de waterdiepte en de doorstroming te vergroten of door het aanleggen van ecologische oevers.

Beheer en onderhoud / kwantiteit

Het primaire doel van onderhoud van watergangen is het verwijderen van de aanwezige plantengroei en bagger om een goede afvoer van water te waarborgen. In de huidige situatie is slechts in enkele gevallen sprake van afstemming van de onderhoudsmethode op de aanwezige flora en fauna.

Hierdoor zijn de ecologische potenties in de watergang en op de oevers de laatste decennia teruggelopen en leveren de watergangen een kleinere bijdrage aan het ecologisch evenwicht dan vanuit de algemeen ecologische functie nodig wordt geacht. Er zijn verscheidene onderhoudstechnieken ontwikkeld die het mogelijke maken met deze functie van de watergangen rekening te houden. Gedifferentieerd onderhoud kan een rol spelen bij een betere ontwikkeling van flora en fauna.

Ook hebben veel watergangen steile taluds. Onder meer de Hooivaart, de noordoever van de Tjonger en het Heerenveense Kanaal hebben harde oevers. Bij de aanleg van nieuwe waterpartijen wordt steeds vaker aandacht besteed aan de aanleg van natuurvriendelijke oevers en bijvoorbeeld in het geval van de Tjonger wordt gedacht aan vispassages. Het onderhoud in het buitengebied verloopt over het algemeen goed; de hoofdwatgangen worden door de waterschappen zelf onderhouden. De waterschappen houden daarnaast toezicht middels de schouwwatergangen.

De gemeente en de waterschappen zijn momenteel bezig met de overdracht van het beheer en onderhoud van watergangen in bebouwd gebied. In de kern van Heerenveen is het beheer en onderhoud van de hoofdwatgangen inmiddels overgedragen van de gemeente aan Wetterskip Boarn en Klif.

Het onderhoud is in de kern Heerenveen op enkele plaatsen niet optimaal uitvoerbaar, omdat de watergangen niet of moeilijk bereikbaar zijn. Daarnaast is er weinig ruimte voor het 'op de kant zetten' of overslaan van bagger. Deze knelpunten spelen met name in De Greiden, Nijehaske en De Akkers.

Het onderhoud wordt op een aantal plaatsen belemmerd door de aanwezigheid van vervuilde waterbodems. Ook de overdracht van het vaarwegbeheer tussen de provincie en de gemeente (Heerenveense Kanaal en Heeresloot) loopt vertraging op als gevolg van de aanwezigheid van vervuilde waterbodems.

Het waterschap Sevenwolden geeft aan dat de waterhuishoudkundige inrichting voldoet aan de huidige normen voor aan- en afvoer van water. Als gevolg van de aanwezigheid van een wijkenstructuur is er in het gebied een redelijke hoeveelheid berging. Uitzondering hierop vormen de bossen van Oranjewoud. De bossen kunnen in perioden met watertekort niet van water worden voorzien.

Kenmerken van de watersystemen (IWBP Sevenwolden):

- Merendeel van de oevers zijn onbeschermd met talud steiler dan 1:3.
- De watergangen worden intensief onderhouden (2-3 keer per jaar). Het onderhoud is in geringe mate afgestemd op ontwikkeling van natuurwaarden.
- De afvoercapaciteit is 1 maal in de 30 jaar te beperkt (dan wateroverlast).
- Wateraanvoer is mogelijk in:
 - in het hele watersysteem Schoterlandse Compagnonsvaart
 - in het grootste deel van het watersysteem van de Tjonger.

Organisatie

Gebleken is dat de huidige samenwerking tussen de actoren niet optimaal is. Veel knelpunten zijn te herleiden tot een gebrek aan afstemming tussen bestuurders, ontwerpers, (water)beheerders en rioleurs bij de verschillende overheden en diensten. Een voorbeeld hiervan is de slechte bereikbaarheid van veel watergangen, waardoor het onderhoud en als gevolg hiervan soms ook de afvoer problemen oplevert.

Tijdens de verschillende overlegmomenten en de workshop bleek dat alle partijen veel waarde hechten aan het optimaliseren van de samenwerking. Het is daarom van belang dat de partijen elkaar in een vroeg stadium informeren, en vervolgens samen werken aan integrale oplossingen. Voorwaarde voor goede samenwerking is duidelijkheid over de eigendoms- en verantwoordelijkheidsverdeling.

Naast afstemming tussen overheden wordt ook belang gehecht aan de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties en burgers bij het vormgeven van integraal waterbeheer. Deze betrokkenheid kan worden verkregen door de gezamenlijke visie op water uit te dragen en concrete integrale projecten tot uitvoer te brengen. Ook is het van belang dat klachten op een goede manier worden afgehandeld.

5.2 Gebiedspecifieke kansen en knelpunten

Tjonger

Het deelgebied de Tjonger kenmerkt zich als een aaneengesloten stroomgebied van de beek de Tjonger. De lagere ligging, de sterke watercomponent en de opbouw van de bodem (deels ontbreken keileem) onderscheiden dit gebied van bijvoorbeeld de hoger gelegen zandgronden. De beleidsmatige ambities met betrekking tot natuur (en water) zijn voor dit gebied relatief hoog (EHS).

Een groot aantal in of in de nabijheid van dit deelgebied gelegen natuurgebieden (o.a. Het Katlijker Schar, de Tjongerdellen, het Schuregaasterveld en de Kiekenberg) zijn verdroogd, als gevolg van de ontwatering van de omgeving en drinkwater- en/of grondwaterwinning. Daarnaast laat de waterkwaliteit in de natuurgebieden te wensen over. In het kader van het ROM-ZOF wordt onderzoek verricht naar de mogelijkheden om de natuurgebieden langs de Tjonger te voeden met kwalitatief goed water door gebruik te maken van kwelwater uit het bovenstroomse Tjongergebied via een parallel watercircuit.

Meer specifiek wordt aangegeven dat de oevers aan vooral de noordzijde van de Tjonger vrij steil zijn; een situatie die verbetering behoeft in het kader van de ecologische verbindingzones langs de Tjonger. Ten slotte is er ter hoogte van de kruising met de snelweg en de spoorbrug sprake van een ecologische barrière / knelpunt in de Tjonger (zie kaart 10).

Bij extreme neerslagsituaties, zoals bijvoorbeeld in 1998, stijgt het peil in dit deel van de de boezem aanmerkelijk meer dan in de rest van de provincie. Dit is een gevolg van opwaaiing, veel afvoer via de Tjonger en de Schoterlandse Compagnonsvaart en de beperkte afvoermogelijkheid van de Tjonger ter plaatse van de Spoorbrug. Dit heeft in 1998 bij Mildam en Bontebok geleid tot bijna overstromingen. De kade bij Mildam is ondertussen opgehoogd. De situatie bij Bontebok is minder eenvoudig op te lossen, omdat de bestaande bebouwing zeer dicht bij het water staat. Oplossingen in het kader van de wateroverlast kunnen worden gezocht in eventuele retentiegebieden of waterbergingsgebieden benedenstrooms ter hoogte van Heerenveen.

Tjongervallei na veel neerslag

Woudontginning

Het deelgebied Woudontginning is een belangrijk infiltratiegebied door de grotendeels zandige bodem. Dit deelgebied kenmerkt zich landschappelijk door een half gesloten coulissenlandschap met rechtlijnige en parallelle wegenstructuren. Structuurdrager is de zandrug tussen Heerenveen en Hoornsterzwaag. Er is dan ook een duidelijk contrast met het grotendeels open beekdallandschap van deelgebied de Tjonger. Kenmerkend is de doorgaans vrij droge gesteldheid van het gebied en een 'gebrek' aan water op een aanvoerrote via de Schoterlandse Compagnonsvaart na.

De combinatie van enkele grotere watergangen en een bijzonder aantrekkelijk landschap maken dit deelgebied uitermate geschikt voor aanlegvoorzieningen en het maken van zogenaamde knooppunten. Op een dergelijke plek kan een overstap worden gemaakt van water naar land of andersom. Op deze locaties zijn voorzieningen als aanlegplaatsen, fietsverhuur e.d. gewenst. Min of meer in het verlengde hiervan kan de Schoterlandse Compagnonsvaart een belangrijke rol spelen bij de opwaardering van de de recreatieve en cultuurhistorische relatie tussen het centrum van Heerenveen en het oostelijk deel van de gemeente. Uiteraard met water als verbindend element.

Daarnaast bieden de oostelijke uitbreidingen (bedrijventerreinen en nieuwe woon-gebieden) bij Heerenveen mogelijkheden om watersystemen aan elkaar te koppelen. Wellicht dat de verdrogingsproblematiek in de bossen van Oranjewoud hiermee (gedeeltelijk) kan worden opgelost.

Hoogveenontginning

Het deelgebied Hoogveenontginning (o.a. de Schoterlandse Compagnonsvaart) kenmerkt zich door opstreckende verkaveling, wijkenstructuren met brede wijken en veel water en lintbebouwingen met vaarten en beplantingen. Ook dit gebied is een infiltratiegebied; gesteld kan worden dat het afkoppelen, vasthouden en infiltreren van schoon water, net als in het Woudontginningsgebied, grote mogelijkheden biedt voor een betere (grond)waterkwaliteit.

De belangrijkste functie van dit wijkengebied is thans landbouw met veel grasland, maar daarnaast wordt ook maïs verbouwd en worden lelies geteeld. Wat de waterkwaliteit betreft vormen niet alleen stikstof en fosfaat een probleem, maar ook een aantal bestrijdingsmiddelen. In 1997 heeft Wetterskip Fryslân een onderzoek uitgevoerd naar bestrijdingsmiddelen in het ROM-gebied, waarbij ook op twee locaties in de Opsterlandse compagnonsvaart is gemeten. Uit het onderzoek is gebleken dat op beide locaties bij een tiental bestrijdingsmiddelen het (i)MTR (indicatief Maximaal Toelaatbaar Risico) werd overschreden. Het betreft bestrijdingsmiddelen die onder andere worden toegepast in de landbouw bij het bestrijden van onkruid, bij het doodspuiten van grasland, of als insecticide of fungicide. Het omgaan met bestrijdingsmiddelen kan mede van belang zijn voor de kwaliteit van het water in de Tjonger, aangezien zowel de Hoogveenontginning als de Woudontginning voedingsgebied zijn voor de Tjonger.

In de sfeer van cultuur en recreatie is de rol van het water bij de ontstaansgeschiedenis (wijkenstructuren/vaarten) de laatste decennia onderbelicht geweest. Vooral de combinatie water, cultuur en recreatie biedt in dit deelgebied kansen. Met een accent op beleving van de cultuurhistorie kan ook bijvoorbeeld de Turfroute hiervoor aangegrepen worden.

Laagveenontginning

Het Laagveenontginningsgebied is een doorgaans open veenweidegebied dat gekenmerkt wordt door grote openheid in de vorm van polders. Ruimtes worden begrensd door dijken, vaarten en bebouwingslinten. Afvoer van overtollig water uit de polders geschiedt via de boezem. Door de lage ligging is dit deelgebied geschikt om ook als regionaal waterbergingsgebied te functioneren.

Door de diepe ontwatering van het landbouwgebied van de Laagveenontginning treedt maaiveldddaling op in de veengebieden. Dit belangrijke knelpunt vereist de nodige aandacht aangezien de verwachting is dat dit proces zich bij de huidige gebruiksfunctie min of meer autonoom doorzet. Anderzijds biedt de kwel van relatief schoon water (ten zuiden van De Deelen en afkomstig van het Drents Plateau) mogelijkheden voor oppervlaktewaterwinning of gebruik voor andere doeleinden waarbij kwalitatief schoon water benodigd is. In het verlengde hiervan moet aandacht worden besteed aan de lelieteelt in dit gebied aangezien dit gevolgen kan hebben voor de waterkwaliteit.

Mede vanwege de maaiveldddaling (inklinking en oxidatie van het veen door ontwatering) kent het bebouwingslint Luinjeberd/Tjalleberd een hoogwatercircuit. Dit hoogwatercircuit kan echter in droge perioden niet van water worden voorzien. Dit levert stank, een onevenwichtig watersysteem en mogelijk schade aan gebouwen op.

In het watersysteem van De Heide/De Greiden is onvoldoende bergingcapaciteit aanwezig; het oppervlaktewater loopt in extreme situaties het riool in. Daarnaast is het aanwezige water nauwelijks zichtbaar en bereikbaar. Zo wordt de 'zwaai' of 'diepe gat' in De Greiden onvoldoende gebruikt en beleefd. Met de toekomstige westelijke uitbreidingen liggen er mogelijkheden om watersystemen te koppelen om zodoende (een deel van) de kwantiteits- en kwaliteitsproblemen op te lossen.

Deze koppeling van watersystemen om een soort van lokaal watercircuit te realiseren kan ook een oplossing bieden voor de nieuwe bedrijventerreinen noordoostelijk en noordwestelijk van Heerenveen. Thans worden het IBF en Heerenveen Noord van water

voorzien vanuit de Tjonger, via de Prinsenwijk. Dit is een tijdelijke oplossing. Op termijn wil het waterschap het water aanvoeren via de Lindegracht. Dit kan pas gerealiseerd worden als de waterbodemonverontreiniging in de Lindegracht gesaneerd is.

De Greiden

Compacte Stad

Het deelgebied Compacte Stad, ingeklemd tussen de A32 en het spoor, is een grotendeels sterk verdicht stuk stedelijk weefsel van Heerenveen. Het waterbeheersingssysteem in de kern van Heerenveen is complex, als gevolg van de aanwezigheid van veel verbindingen met duikers en schuiven. Het waterpeil van dit systeem wordt gereguleerd met schuiven, waardoor maatwerk niet of nauwelijks realiseerbaar is.

In dit deelgebied spelen naast de complexiteit van het watersysteem vooral ook het gebrek aan de belevings- en recreatieve mogelijkheden. Zo laat de bereikbaarheid van het water op diverse plekken in de kern Heerenveen te wensen over en is het aantal voorzieningen voor de recreatievaart (aanlegplaatsen, sanitair e.d.) beperkt. Ook een doorgaande vaarroute door het centrum ontbreekt; dit komt omdat de spoorbrug in de Veenscheiding te laag is.

Hier liggen vele kansen om in combinatie met de recreatieve potenties ook te werken aan de opwaardering van de waterstructuren c.q. grachten en de cultuurhistorische achtergrond. Evenzo geldt de reeds eerder aangehaalde mogelijkheid om de relatie tussen centrum en Schoterlandse Compagnonsvaart op te waarderen.

Ten slotte dient te worden vermeld op het vlak van verontreinigde waterbodems voorzien is in een saneringsslag in met name de Heeresloot. Daarnaast is de bereikbaarheid en de toevoer van water in de Akkers onvoldoende en heeft het zuidelijk deel onvoldoende berging voor oppervlaktewater.

6 Samenvatting Visie

De overkoepelende en integrale **Missie** voor water in 2030 in Heerenveen luidt:

Door een duurzame en integrale benadering van water een optimale situatie scheppen voor een hoogwaardige, leefbare en economisch gezonde gemeente.

Deze missie wordt verbijzonderd in een drietal algemeen geldende **Koersen**: *Integraal en duurzaam water*, *Functioneel en belevingswater* en *Proces en organisatie* en een vijftal gebiedspecifieke **Streefbeelden** (zie kaart 3) voor de deelgebieden: *Tjonger*, *Woudontginning*, *Hoogveenontginning*, *Laagveenontginning* en *Compacte Stad*.

Koersen

Integraal en duurzaam water

Zowel bij het formuleren van beleid, planvorming als het realiseren van projecten moet geredeneerd worden vanuit het watersysteem en de waterketen. Richtlijnen hierbij zijn:

- de drietrapsstrategie waterkwantiteit: *vasthouden, bergen en dan pas afvoeren*.
Uitgangspunt is dat circa 10% van het totale oppervlak bestaat uit waterberging.
- de drietrapsstrategie waterkwaliteit: *schoonhouden, scheiden en zuiveren*.
Uitgangspunt is dat een gebied of locatie zodanig wordt ingericht en gebruikt dat grond- en oppervlaktewater zo min mogelijk worden vervuild.

Om dit te kunnen bewerkstelligen wordt het water verankerd in alle ruimtelijke plannen en besluiten door het toepassen van de zogenaamde *Watertoets* (doelstelling). Daarnaast wordt gewerkt aan het optimaliseren van het watersysteem om wateroverlast en verdroging tegen te gaan (doelstelling). Hierbij ligt een accent op de infiltratie (vasthouden) in het oostelijk deel van gemeente en een accent op bergen in het westelijk deel van de gemeente. Ook de mogelijkheden van flexibel peilbeheer zullen onderzocht worden. Bij het dimensioneren van het watersysteem wordt rekening gehouden met de verwachte klimaatsverandering (meer neerslag en grotere piekafvoeren) en de grotere peilfluctuaties in de Friese Boezem als gevolg van deze klimaatsverandering.

Voorts wordt gewerkt aan een betere kwaliteit van het oppervlaktewater (doelstelling), waarbij voor alle wateren een minimaal waterkwaliteitsniveau geldt (basiskwaliteit volgens de algemeen ecologische functie). Voor wateren met een specifieke functie wordt een hoger kwaliteitsniveau nagestreefd. De uitwerking van het waterkwaliteitsspoor zal worden beschreven in het nog te actualiseren Gemeentelijk Rioleringsplan.

Ten aanzien van materiaalgebruik wordt gestreefd naar het gebruik van duurzame materialen, omschreven in het Nationaal pakket duurzame stedenbouw (SEV en Novem, 1999). Over het gebruik van deze materialen worden bindende afspraken gemaakt tussen de gemeente en de projectontwikkelaar, bouwonderneming of particulier.

Ten slotte worden de natuurwaarde van de wateren in de kern Heerenveen, de dorpen en het buitengebied vergroot (doelstelling) door een accent te leggen op de waterkwaliteit en het tegengaan van verdroging in de gebieden met de functie 'water voor natuur' en andere gebieden met natuurwaarden.

Functioneel en belevingswater

Door het vergroten en specificeren van de functionaliteiten van het water worden de relaties tussen het water en de andere vormen van ruimtegebruik vastgelegd (doelstelling). De zogenaamde gebruiksfunctiekaart legt de prioritaire of gecombineerde functies vast, één en ander in aanvulling op de functies uit het IWBP. Voorts wordt water beter zichtbaar gemaakt en gebruikt om de beeldkwaliteit en de belevingswaarde van de omgeving te vergroten.

Proces en Organisatie

Duurzaam en integraal waterbeheer is naast een technisch inhoudelijke opgave vooral een zaak van intensief en gestructureerd samenwerken tussen waterschappen, gemeente, provincie en belangengroepen (doelstelling). Er worden bestuurlijke afspraken gemaakt over rolverdeling en samenwerking op zowel strategisch als operationeel niveau.

In het verlengde hiervan worden maatschappelijke organisaties, burgers en scholen betrokken bij het vormgeven van integraal waterbeheer c.q. het duurzaam omgaan met water (doelstelling). Deze betrokkenheid wordt onder meer verkregen door voorlichting, door subsidies, door concrete integrale projecten samen met de burgers tot uitvoering te brengen en door de klachtenafhandeling te verbeteren. Ook zal duidelijkheid worden geschapen in de verantwoordelijkheden met betrekking tot de ontwatering en afwatering in bebouwd gebied (grondwateroverlast), het plegen van onderhoud en het beheren van vaarwegen (doelstelling).

Gebiedspecifieke Streefbeelden

Streefbeeld Tjonger

In deelgebied De Tjonger komen de accenten te liggen op waterkwaliteit, berging, ecologie en de ecologische verbindingzones. Aangesloten wordt op de (uitwerkings)-visies in ROM-verband, waarbij onder meer nagedacht wordt over een parallel watercircuit langs de Tjonger, de ecologische verbinding langs Prinsenwijk (ontwerp-gebiedsvisie Oranjewoud-katlijk) en verdrogingsbestrijding van de Tjongerdellen. Ook natuurvriendelijke oevers en het vergroten van de berging worden opgepakt.

Streefbeeld Woudontginning

Het zwaartepunt in deelgebied Woudontginning komt te liggen bij afkoppelen en infiltratie en het zoveel mogelijk vasthouden van water (zo mogelijk gecombineerd met andere functies). In het verlengde hiervan moet de opmaling in dit gebied en de infiltratie van nutriënten en bestrijdingsmiddelen (lelieteelt) geminimaliseerd worden. In de sfeer van cultuurhistorie, water en recreatie zal een visie worden ontwikkeld op de (oude) relatie tussen het centrum van Heerenveen en de Schoterlandse Compagnonsvaart. Voorts wordt gedacht aan het inrichten van enkele dagrecreatieve knooppunten.

Streefbeeld Hoogveenontginning

In het Hoogveenontginningsgebied wordt het water zichtbaar en toegankelijk gemaakt, vooral de Compagnonsvaart en daaraan gekoppelde lintbebouwing lenen zich hiervoor. Een evenzo belangrijke ambitie is het verbeteren van de waterkwaliteit (o.a. door aanpak riooloverstorten en (natuurlijk) onderhoud) aangezien een groot deel van het water uit dit deelgebied wordt gebruikt voor voeding van het deelgebied Woudontginning.

Streefbeeld Laagveenontginning

In het deelgebied Laagveenontginning wordt het gebiedseigen (regen)water zoveel mogelijk vastgehouden, circulatie en doorstroming wordt bevorderd en ruimte wordt gereserveerd voor voldoende interne berging. In het verlengde hiervan wordt onderzocht in hoeverre bij uitbreidingen watersystemen van bebouwde en onbebouwde gebieden kunnen worden 'gekoppeld' en wordt gestreefd naar minimale ontwatering en drooglegging (bijvoorbeeld kruipruimteloos bouwen) in verband met inklinking en oxidatie van het veen.

De kwel ten zuiden van De Deelen is afkomstig van het diepe grondwater van het Drents Plateau. Dit polderwater heeft in tegenstelling tot de rest van het gebied een bijzonder hoge kwaliteit, dat zeker het behouden en beschermen waard is. Met betrekking tot natuurgebied De Deelen zelf wordt gewerkt aan het voorkomen en bestrijden van verdroging (door wegzijging).

Streefbeeld Compacte Stad

In het noordelijk deel van het deelgebied Compacte Stad wordt het accent gelegd op waterbeleving en het streven naar basiskwaliteit, onder andere door de sanering van overstorten en verontreinigde waterbodems in het centrum. In aansluiting hierop wordt het voorzieningenniveau in centrum voor watertoerisme vergroot.

In het zuidelijk deel (De Akkers / Oudeschoot) is iets meer ruimte voor het zoeken naar oplossingen die ook in het gebied zelf gerealiseerd kunnen worden. Meer nog dan in het noordelijk deel wordt gestreefd naar afkoppeling en indien mogelijk infiltratie van regenwater.

De Knipe

Bijlage 1: Verklarende woordenlijst / afkortingen

Afkoppelen	Regenwater afkomstig van verhard oppervlak afvoeren naar oppervlaktewater of de bodem in plaats van afvoeren via de riolering naar de rwzi.
Boezem	Stelsel van aaneengesloten grotere wateren en kanalen met één peil, waarop overtollig polderwater wordt geloosd.
Difuse bronnen	Bronnen waarvan de emissie naar het oppervlaktewater verspreid plaatsvindt (tegenovergestelde van puntbronnen)
Ecologische verbindingszone	Zone die het mogelijk maakt dat soorten zich van het ene leefgebied naar het andere kunnen verplaatsen.
Emissie	Uitstoot van stoffen naar water, bodem of lucht.
Eutrofiëring	Overmatige toename van voedingsstoffen in het water, met als gevolg een te grote groei van onder andere algen en kroos, waardoor waterkwaliteitsproblemen ontstaan.
Gedifferentieerd onderhoud	Een bepaalde wijze van onderhoud die zich onderscheidt van het gangbare door differentiatie van de wijze van onderhoud (in tijd en ruimte) met als doel meer kansen te bieden voor een variatie in flora en fauna.
Legger	Register waarin vastgestelde normen (eisen) en informatie over te beheren objecten zijn opgenomen.
Microverontreiniging	Zware metalen, pak's, pcb's, bestrijdingsmiddelen.
Puntbronnen	Bronnen waarbij de emissie gemakkelijk aanwijsbaar is.
Verdroging	Verschuinsel dat optreedt als door menselijk ingrijpen de kwel afneemt, de grondwaterstand daalt of de oppervlaktewaterkwaliteit verslechterd door het inlaten van gebiedsvreemd water.
Waterberging	Het tijdelijk opslaan van wateroverschotten afkomstig van hevige neerslag of hoge rivier/beekafvoeren in bodem (grondwater), oppervlaktewateren of boven het maaiveld, ter voorkoming van wateroverlast elders.
Watersysteem	een samenhangend geohydrologisch afgebakend geheel van grond- en oppervlaktewater, inclusief de ruimte die relevant is voor het functioneren van dit systeem en de daarbij behorende ecologische component.
BOR-F	Bestuurlijk Overleg Rioleringen Fryslân: een overlegplatform van gemeenten, waterschappen en provincie over onderwerpen die te maken hebben met de inzameling en/of behandeling van huishoudelijk afvalwater.
BRP	Basisrioleringsplan.
Drift	Verwaaiing.
Ggor	Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime.
ISV	Investeringsbudget stedelijke vernieuwing.
IWBP	Integraal Waterbeheerplan Friese Waterschappen.
MTR	Maximaal toelaatbaar risico.
NW4	Vierde Nota Waterhuishouding.
OSPAR-stoffen	Lijst van verontreinigende stoffen vastgesteld door de OSPAR-commissie.
OSPAR-commissie	Commissie die uitvoering geeft aan de verdragen van Oslo en Parijs.

PAK	Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen.
PCB	Poly Chloor Bifenyl.
PVVP	Provinciaal Verkeers en Vervoersplan
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie.
WHP2	Tweede Waterhuishoudingsplan Fryslân.
Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewateren.

Bijlage 2: Literatuurlijst

Advysgroep Wetter, 2001. Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw: de gevolgen voor Fryslân.

BVR, 2001. Structuurschets A7. Eenheid in verscheidenheid. Ruimtelijke ontwikkelingen 2000-2030. Rotterdam.

CIW, 2001. Water in beeld 2001, Voortgangsrapportage over het waterbeheer in Nederland. Commissie Integraal Waterbeheer. Den Haag.

DHV Noord Nederland BV & Gemeente Heerenveen, oktober 1995, Gemeentelijk Rioleringsplan. Heerenveen.

Europees Parlement, 2000. Europese Kaderrichtlijn Water. Europees Parlement en Raad. Brussel.

Feriening Lytse Doarpen, 1989. Swalk-rûtes, door de Friese kleine dorpen, Deel 3, Tusken Waad en Stêden. Raerd.

Friese waterschappen, 2000. Integraal Waterbeheerplan Friese Waterschappen 2001-2004. Leeuwarden.

Gemeente Heerenveen, 2000, Waterhuishouding & Bestrijding van de verdroging.

Gemeente Heerenveen, 2001, Ontwikkelingsprogramma Stedelijke Vernieuwing.

Gezamenlijke Friese Waterschappen, 2001. Afvoer en berging van water in Fryslân, Hoofdrapport.

Gezamenlijke Friese Waterschappen, 2001. Afvoer en berging van water in Fryslân, Achtergrondrapport 4: Begrippenkader.

Maurits Groen Milieu & Communicatie (red.), 2001 a. Bestuurlijke notitie Watertoets. Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten. Den Haag, oktober 2001.

Maurits Groen Milieu & Communicatie (red.), 2001 b. Handreiking Watertoets. Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten. Den Haag, oktober 2001.

Ministerie van VROM, 2001. Ruimte maken, ruimte delen, Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020. Den Haag.

Ministerie van V&W, 2000 a. Anders omgaan met water. Waterbeleid in de 21^e eeuw. Kabinetsstandpunt. Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Den Haag.

Min. Van V&W, 2000 b, Lozingenbesluit open teelt en veehouderij. Voor een betere kwaliteit van sloten, beken en plassen en ander oppervlaktewater. Min. Van Verkeer en Waterstaat, Den Haag.

Min. Van V&W, e.a., 1998. Vierde Nota Waterhuishouding, Regeringsbeslissing. Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Den Haag.

Nieuwland Advies, Landschapsbeleidsvisie Zuidoost Friesland 2001, Wageningen.

Oranjewoud, 2000. Meebewegen met water. In opdracht van gemeente Heerenveen. Ingenieursbureau Oranjewoud B.V. Heerenveen.

Provincie Friesland, 1994. Streekplan Friesland 1994. Leeuwarden.

Provinsje Fryslân, 1998. De Nota Natuurbeheer.

Provinsje Fryslân, 1999 a. Dreaun troch it wetter, tweede waterhuishoudingsplan fryslân 2000-2008, ontwerp. Leeuwarden.

Provinsje Fryslân, 1999 b. Provinciaal verkeer- en vervoersplan. Leeuwarden.

Provinsje Fryslân, 2000 a. Handleiding Gemeentelijke Plannen 2000. Leeuwarden.

Provinsje Fryslân, 2000 b. Plan van Aanpak voor het Friese merenproject. Leeuwarden

Provinsje Fryslân, 2001. Programmakader Zuidoost Friesland.

Provinsje Fryslân, gezamenlijke waterschappen Fryslân, 2002. Verkenning van berging en afvoer van water in Fryslân.

Regioteam Diffuse bronnen Fryslân, 2001. Actieprogramma Regioteam diffuse bronnen Fryslân 2001-2004. Leeuwarden

SEV en Novem, 1999. Nationaal Pakket Duurzame Stedebouw. Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting en Novem. Den Haag.

SNN, 1999. Kompas voor het Noorden. Ruimtelijk-Economisch Ontwikkelingsprogramma Noord-Nederland 2000 tot en met 2006. Samenwerkingsverband Noord-Nederland Assen.

SRN, 2000. Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland, BRTN. Stichting Recreatietoervaart Nederland. Den Haag.

STOWA, 2000. Leve(n)de Stadswateren, Werken aan water in de stad. Utrecht.

Stuurgroep ROM Zuidoost Friesland, 1999. Plan van Aanpak ROM Zuidoost Friesland

Stuurgroep ROM Zuidoost Friesland, 1999. Activiteitenprogramma ROM Zuidoost Friesland

Wetterskip Fryslân, 2001. Kwaliteit oppervlaktewateren Fryslân 2000. Afdeling Beleid, Plannen en Onderzoek. Leeuwarden.

Bijlage 9

Reacties organisaties (geanonimiseerd)

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?	Aldheidskeamer Uldrik Bottema
Wat is uw woonplaats?	Aldeboarn
Wat is uw leeftijd?	nvt
E-mail*	
Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?	Ja
Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?	
Wat is uw reactie?	Onze stichting zet zich in voor het behoud van de geschiedenis van Aldeboarn en zijn omgeving, zoals gelegen in het voormalige Utingeradeel, waarvan tot 1932 Aldeboarn de hoofdplaats was. Ook de omliggende buurtschappen, Krûm Haskerdiken, Easterboarn, Warniahúzen en Poppenhúzen behoren tot dit dorp. Eerder waren er in Utingeradeel geen gemeentelijke monumenten en ook na de indeling bij Boarnsterhim is er geen gemeentelijke monumentenlijst opgesteld. In de nieuwe omgevingsvisie zien wij dat de oude gemeente Heerenveen wél zo'n beleid heeft, maar dat dit sinds de herindeling nog steeds niet is rechtgetrokken. Uw voornemen om dat op langere termijn wél te doen is op zich mooi, maar de urgentie is toch echt aanwezig. We zouden er dan ook bij u op willen aandringen dat dat u toch met enige voortvarendheid gaat gebeuren. Wij hebben bijgedragen aan de inventarisatie van beeldbepalende elementen door de Stichting Beekdallandschap Koningsdiep De Nije Boarn. Met die gegevens is tot nog toe nog niet veel gedaan. We zien graag dat via een gemeentedekkend monumentenbeleid in de omgevingsvisie hiermee rekening wordt gehouden. Nu zien we dat beeldbepalende gebouwen, zoals de Bonte Pleats op Warniahúzen die vorig jaar is afgebroken, ongemerkt kunnen verdwijnen. Ook beleid betreffend aardkundige waarden zou meer vorm moeten krijgen, zodat de laatste middeleeuwse restjes van de originele loop van de Boarn bewaard kunnen blijven. We hopen dat u bovengenoemde zaken in de omgevingsvisie zult verwerken. Aldheidskeamer Uldrik Bottema,
Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?	Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

nvt

Wat is uw leeftijd?

nvt

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Nee

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

een algemene reactie

Wat is uw reactie?

Geachte heer, mevrouw,

Begin maart heeft u een informatiemiddag georganiseerd waarin u de inhoud en totstandkoming van de Ontwerp-Omgevingsvisie Heerenveen heeft toegelicht. Hierbij deed u de oproep onze mening hierover kenbaar te maken. Als uw partner op het gebied van publiek gezondheid laten wij u graag weten wat ons hierbij is opgevallen.

Allereerst willen wij u complimenteren met het resultaat. Het is duidelijk dat er veel werk is verzet om verschillende ontwikkelingen te combineren tot één geheel, waarbij zichtbaar rekening is gehouden met de inbreng van de bewoners. Ook zijn wij verheugd te lezen dat u elke ontwikkeling aan wilt grijpen als een kans op het gebied van gezondheid en duurzaamheid. Daarnaast zien we veel elementen terug uit de Friese Preventie Aanpak, waaruit blijkt dat jullie het belang van preventie en positieve gezondheid waarderen. Hiermee is een belangrijke basis gelegd om via de fysieke omgeving te werken aan een gezondere samenleving.

Graag geven we u nog het volgende mee:

1. T.a.v. paragraaf 4.3.1 "Beleid en initiatieven van inwoners en bedrijven worden beoordeeld volgens het volgende afwegingsprincipe: We bekijken vraagstukken in samenhang; bij elke ontwikkeling grijpen we kansen op het gebied van gezondheid en duurzaamheid."

Wij adviseren in de visie op te nemen wat je onder een gezonde leefomgeving verstaat om zo het afwegingskader voor beleid en initiatieven inzichtelijker te maken. Er zijn vele definities van een gezonde leefomgeving mogelijk, vanuit evenzoveel perspectieven. In de Friese bouwsteen Gezondheid in Omgevingsvisie (zie: <https://omgevingslab.frl/downloads/downloads-omgevingslab-gezondheid>) en in de Kernwaarden Gezonde Leefomgeving van GGD/GHOR Nederland en RIVM wordt de volgende definitie gehanteerd:

"Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is."

2. De visie is nu sterk gericht op het stimuleren van meer beweging. Is er ook gedacht aan het stimuleren dat gezonde voeding de makkelijke, logische keuze is? Denk aan een gezonder aanbod en marketing, waarbij er ook gezonde(re) opties zijn. Voorbeelden zijn drinkwatertappunten op strategische plekken en het zorgen voor zo min mogelijk ongezond aanbod in de omgeving van scholen (fastfoodketens, snackwagens) en het ontmoedigen van reclame voor ongezond voedsel.

3. Ten aanzien van de bouw- en verduurzamingsopgave zouden we het volgende willen meegeven: Mensen zijn veel in gebouwen en circa 70% van de tijd in hun eigen woning. Daarom is het voor iedereen belangrijk dat het binnenklimaat prettig en gezond is. Denk daarbij aan voldoende en prettige ventilatie in woningen, scholen en andere gebouwen, mogelijkheden om te luchten bij warm zomerweer, tenminste één aangename gevel en aandacht voor rust, geur of geluid (soms geproduceerd door verduurzamende toepassingen, zoals waterpomp of mechanische ventilatie).

Het spreekt voor zich dat GGD Fryslân, onderdeel van Veiligheidsregio Fryslân, graag betrokken blijft bij programma's en plannen die voortvloeien uit de Omgevingsvisie; evenals bij de uitwerking van planregels en de gezondheidsparagrafen in de besluitvormingsdocumenten over grotere gebiedsontwikkelingen. Zo zou u kunnen overwegen om in het Omgevingsplan vast te leggen, in welk geval een Gezondheidseffectscreening (GES) wenselijk is. Met een GES krijgt u vooraf inzicht in de verschillende (soms cumulatieve) factoren die van invloed zijn op de gezondheid van de (toekomstige) bewoners en van de gezondheidkundige knelpunten en kansen in het ruimtelijk planproces of Omgevingsplan. Voor de volledigheid verwijzen we u graag naar een overzicht van onze dienstverlening in het kader van de Omgevingswet: GGD Fryslân: Partner en adviseur voor een gezonde leefomgeving. (link: <https://veiligheidsregio-fryslan.foleon.com/go-jeugd-ggd/ggd-adviseur-gezonde-leefomgeving/brochure-ggd-adviseur-gezonde-leefomgeving/>)

Met vriendelijke groet,

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

Ik ontvang de nieuwsbrief al

HuurdersBelangenVereniging Heerenveen

Gemeenteraad Heerenveen
Postbus 15.000
8440 GA HEERENVEEN.

Heerenveen, 29 maart 2021.

Betreft: Zienswijze ontwerp Omgevingsvisie Heerenveen versie 0.7.

Geachte Gemeenteraad,

HBV Heerenveen wil graag gebruik maken van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen met betrekking tot de ontwerp Omgevingsvisie Heerenveen.

Inleiding

De HBV Heerenveen is nauw betrokken bij de gemeentelijke ontwikkelingen op het gebied van wonen en leefbaarheid. De Omgevingsvisie heeft grote raakvlakken met de Prestatieafspraken sociale woningmarkt Heerenveen. Daarin is HBV Heerenveen gesprekspartner van de gemeente Heerenveen en de woningcorporaties.

In het voortraject naar dit ontwerp heeft HBV Heerenveen eind 2019 inbreng aangedragen voor het ontwerp dat nu ter inzage ligt.

HBV Heerenveen heeft vanuit haar doel een aantal uitgangspunten voor haar reactie geformuleerd.

- Onze zienswijze beperkt zich tot onderwerpen die een relatie hebben met volkshuisvesting.
- Wij zien de Omgevingsvisie niet als doel maar als middel. Doel is volgens ons om te komen tot een duurzame gebiedsontwikkeling.
- HBV Heerenveen beschouwd de Omgevingsvisie als een dynamisch proces dat op gezette tijden aan de actualiteit kan worden aangepast.
- Het eerder genoemde doel laat zich vertalen in een aantal voorstellen en acties die ons inziens een plek moeten krijgen in de nieuwe Omgevingsvisie en op een later tijdstip uitgewerkt kunnen worden in de Woonvisie en de jaarlijkse Prestatieafspraken sociale woningmarkt.

HBV Heerenveen vraagt aandacht voor de volgende punten:

Hoofdstuk 5 Thematische uitwerking van de visie (pagina 21t/m 41)

Pagina 22:

5.2.4.1 "Waar mogelijk stimuleren we innovaties op het gebied van circulair bouwen".

Een tussenstap richting circulair bouwen is Cradle to Cradle (C2C). Daarbij hanteren wij de volgende definities:

Recycling: gedeeltelijk hergebruik van grondstoffen

Cradle to Cradle: de grondstof verliest geen waarde bij hergebruik

Circulaire bouw: er worden geen of zo min mogelijk nieuwe grondstoffen gebruikt

HBV Heerenveen verwacht dat bij nieuwbouw middels C2C de grootste bijdrage aan een duurzame gebiedsontwikkeling is te behalen. Bovendien heeft op langere termijn deze ontwerpfilosofie een gunstig effect op de hoogte van de huren en de nieuwbouwkosten van zowel huur- als koopwoningen. Derhalve zal het voor de gemeente interessant zijn om C2C minstens dezelfde aandacht te geven als circulair bouwen.

Pagina 26:

5.3.1 “Een blijvende druk op de woningmarkt in de Randstad” en “De realisatie van de Lelylijn”

Bij de uitbreidingsverwachtingen wordt vooral de rol van de Lelylijn beschreven. Op dit moment ziet HBV Heerenveen echter al een toenemende interesse uit de Randstad.

Dat uit zich in oplopende prijzen voor woningen en wachtlijsten voor sociale huurwoningen in Heerenveen. De Randstad kan domweg de nieuwbouw opgave niet meer aan. Actueel zijn de discussies in Utrecht over de polder Rijnenburg en in Almere Pampus. In beide gevallen zijn er claims vanuit woningbouw, windmolenparken en natuur.

HBV Heerenveen pleit ervoor om in dit kader ook eens te kijken welke meerwaarde de dorpen hierin kunnen leveren en wat dat betekent voor het op niveau houden van de voorzieningen aldaar.

Pagina 27:

5.3.5 “samen werken aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving”

(Transitievisie warmte)

Juni 2020 heeft een interdepartementale onderzoeksgroep het rapport “Opgaven en middelen voor de sociale huursector” gepubliceerd. HBV Heerenveen heeft samen met onze collega's in Joure en Sneek een doorrekening hiervan gemaakt voor de Friese situatie. Daaruit blijkt dat er in Friesland relatief weinig van warmtenetten gebruikt kan gaan worden en dus veel elektrificatie nodig zal zijn. Dit is minstens 20% duurder.

In Heerenveen lijkt de situatie iets gunstiger maar er blijven zorgen over de financiële gevolgen voor eigenaar-bewoners en huurders

Pagina 28:

5.3.6 “Samen met woningcorporaties werken aan nieuwbouw en wijkvernieuwing”

“Ook sociale vraagstukken meer diverse samenstelling van de bevolking in de wijken en dorpen”

HBV Heerenveen heeft grote moeite met de laatste alinea. Als hier bedoeld wordt dat sociale huurwoningen gesloopt moeten worden om te vervangen door het duurdere huursegment of koopwoningen dan is dit voor HBV Heerenveen onacceptabel. In de Heerenveense praktijk zou dat betekenen dat huurders in de sociale sector op (veel) grotere afstand tot de voorzieningen komen te wonen. Dit gaat werken als een inkomenstoets voor de betere woonlocaties. Er zijn ook andere manieren om armoede te bestrijden en de leefbaarheid te verbeteren.

Daarom pleit HBV Heerenveen voor het opnemen van een toelichting op wat met de laatste alinea wordt bedoeld.

HBV Heerenveen heeft tenslotte nog een opmerking over een ander onderwerp in de ontwerp Omgevingsvisie.

Hoofdstuk 6 Gebiedsgerichte uitwerking van de visie (pagina 42 t/m 90)

Pagina 65:

6.6.1.1 Hoofddassen “Voorbeelden zijn de K.R. Poststraat, de Atalantastaat-Koornbeursweg en de Haskeruitgang”

Langs deze hoofddassen en rond het station wonen relatief (heel) veel huurders. Die hebben niet of beperkt de mogelijkheid om aanpassingen aan de woning te doen wanneer bijvoorbeeld de gezondheid daar aanleiding voor geeft. Elders in de Omgevingsvisie wordt gesproken over de nieuwe concessie voor het

openbaar vervoer. HBV Heerenveen pleit ervoor dat de gemeente er bij de provincie op aandringt dat het gebruik van schone brandstof een belangrijk criterium zal zijn bij het toewijzen van de nieuwe concessie.

Tenslotte.

Wij hopen hiermee een bijdrage te hebben geleverd aan een gezonde, ondernemende en duurzame gemeente in 2040.

Deze zienswijze is zowel per mail als per post verzonden.

Met vriendelijke groeten,

Kopie RO
2x scannen

GEMEENTE HEERENVEEN	
GRIFFIE	
ingekomen d.d.:	
30 MAART 2021	
nr.:	
afgehandeld d.m.v.:	
paraaf: d.d.	

Heerenveen, 25 maart 2021

Geachte Gemeenteraad,

De taakgroep stedenbouw van De Stichting Historie Heerenveen (SHH) heeft in samenwerking met Bond Heemschut Friesland een kritische blik over de ontwerp omgevingsvisie laten gaan. Beide zijn van mening dat het er goed uitziet. In enkele hoofdstukken is aandacht voor historische zaken zoals:

- de historie van de veenontginning,
- het beeldbepalende van de Heeresloot en de Compagnonsvaart (de aanwezige historische lint structuur) en
- in het centrum stevige eisen aan vormgeving van nieuwe gebouwen t.o.v. de aanwezige monumentale en cultuurhistorische waardevolle bebouwing.

Wij (SHH en Heemschut) hebben in het bijzonder aandacht betreffende de ontwikkeling van het compacte winkelcentrum en de verandering in het centrum naar meer woonfuncties van de vrij komende winkel – en kantoorpanden.

Momenteel ligt er nog geen omgevingsplan voor gebieden zoals het centrum van Heerenveen en we zien dan ook dat er plotseling panden worden gesloopt (waarschijnlijk voor appartementenbouw) of dat winkels een woonfunctie krijgen. Dit gebeurt helaas verspreid door het hele centrum, zonder dat er visie aan ten grondslag ligt. Wij zijn bang dat het centrum zo een mengelmoes wordt van winkels, horeca, kantoren en panden met woonfunctie.

Er is een aantal straten waar nu alleen winkels zijn of al een combi van winkels en wonen is, die in aanmerking komen om alleen een woonfunctie te krijgen zoals dit vroeger ook het geval was. Dit zijn o.a. einde Dracht, begin Burgemeester Falkenaweg en Heideburen. Wij vragen u dan ook met klem aandacht te hebben voor oude, misschien historische gevels, die achter de beplating aanwezig kunnen zijn, als er bijvoorbeeld in deze straten winkelpanden een woonfunctie krijgen. Bij dit soort panden zou dan de gevel bewaard kunnen blijven, waardoor er een kwalitatief goed woongebied kan ontstaan.

Het is dan ook belangrijk om met belangengroepen, zoals de winkeliersvereniging, de plaatselijke horeca vereniging, G1000, SHH en andere groeperingen te overleggen om tot goede planvorming per gebied te komen.

Graag werken we dan ook mee aan de volgende fase van de omgevingswet, het omgevingsplan. Hierbij kunnen we u van dienst zijn met het raadplegen van verschillende de fotoarchieven en de gegevens/tekeningen van de bestaande en verdwenen panden in het centrum.

Wij hopen dan ook dat bovenstaande punten nog meer aandacht krijgen in de definitieve omgevingsvisie.

Indien er nog vragen zijn, dan kunt u contact op nemen met SHH taakgroep stedenbouw.

Gemeenteraad gemeente Veerendaen

Postbus 15000

8440 GA Veerendaen

Z08CC #X950X0X#00#0000#

202

Gemeente Heerenveen
T.a.v. de gemeenteraad
Postbus 15000
8440 GA HEERENVEEN

Via mail naar: gemeente@heerenveen.nl

Datum: 30 maart 2021 Referentie: 01421/fri/rv-nv

Betreft: **Zienswijze ontwerp omgevingsvisie**

Vestiging Drachten
Lavendelheide 9
9202 PD Drachten

Postadres
Postbus 186
9200 AD Drachten

Hoofdkantoor
Zwartewaterallee 14
8031 DX Zwolle

Geachte heer, mevrouw,

Met het oog op de belangen van onze leden in uw gemeente dienen wij bij deze een zienswijze in op het ontwerp van de 'Omgevingsvisie'. De inhoud van deze zienswijze is in nauw overleg met de afdeling van LTO Noord in uw gemeente bepaald.

Agrarische sector op waarde schatten

Als kern van de visie wordt gesteld; *"In 2040 is Heerenveen een gezonde, ondernemende en duurzame gemeente waar het prettig wonen, werken en recreëren is"*. Ook vanuit het perspectief van de agrarische sector geeft dit houvast voor optimisme. Het is dan ook jammer om bij lezing van de rest van het document te moeten vaststellen dat de agrarische sector, die een substantieel deel van het grondgebied van de gemeente Heerenveen beheert, in het verhaal nauwelijks voor komt. Zo ontbreekt de agrarische sector als een kernkwaliteit en wordt de ontwikkeling van die sector sterk afhankelijk gesteld van andere functies en waarden.

LTO Noord is van mening dat de agrarische sector beeldbepalend is voor de gemeente Heerenveen en ook een belangrijke rol speelt als sociaal-economisch belang en ondersteunend aan de leefbaarheid van het buitengebied en dorpen. Een robuuste en dynamische sector is voorwaarde om hieraan bij te kunnen blijven dragen.

Wij zien dit gebrek aan aandacht als een tekortkoming van deze omgevingsvisie en vragen u de agrarische sector als kernkwaliteit toe te voegen. Aansluitend lijkt het ons wenselijk om in paragraaf 5.2.2.2. ook uit te spreken dat de agrarische sector door de gemeente wordt gefaciliteerd in het streven naar bedrijfsontwikkeling en duurzaamheid.

Sector positief benaderen

De agrarische sector speelt volgens ons een cruciale rol in de "omgeving" die de gemeente Heerenveen omvat. Niet alleen in sociaal-economische zin maar ook in hoe die omgeving zich in de laatste eeuwen heeft ontwikkeld. Met nadruk gebruiken wij die laatste term omdat in het opstellen van visies voor het landelijk gebied waar de agrarische functie centraal staat, nogal eens ingestoken wordt op de hang naar het verleden toen alles beter was, of naar maatschappelijke denkbeelden omtrent waar de toekomst van die sector zou liggen. Ontwikkeling is van alle tijden en de basis voor het in stand houden van de gezinsbedrijven die de agrarische sector vormen.

Kijkend naar de agrarische sector stellen wij vast dat deze ook in uw gemeente divers van aard is en dit zal blijven. Wij zouden willen vermijden dat de transitie van de sector naar duurzaam en natuurinclusief, zoals op diverse plekken in deze visie wordt besproken, tot dogma wordt verheven met als achterliggend idee dat je elk agrarisch bedrijf in eenzelfde korset moet duwen.

Achter de boer en tuinder. Voor ons allemaal.

Het zijn de ondernemers die de keuzes maken in de ontwikkeling van hun bedrijf, waarbij op voorhand vaststaat dat ze alleen continuïteit van hun bedrijf kunnen bewerkstelligen indien er een inkomen kan worden gerealiseerd. In dit verband denken wij dat de gemeente in haar omgevingsvisie zou moeten werken vanuit de gedachte dat agrarische ondernemers moeten manoeuvreren tussen wensen en eisen die de markt en de maatschappij aan hen voorleggen. Het enige dat de gemeente zou moeten doen, is (voor zover binnen haar vermogen ligt) die ondernemers faciliteren in het nastreven van de ontwikkeling van hun bedrijf. Hierbij kan het adagium van “ja-mits” (ook uit de Omgevingswet) uiterst dienstig zijn.

Geen omgevingswaarden

De agrarische sector moet op het scherpst van de snede ondernemen om een bestaan te hebben, hierbij is het opereren in een level playing field een belangrijk thema. In dit kader is het goed om te lezen dat de gemeente vaststelt dat er wettelijke normen zijn die vanuit de Rijksoverheid zijn vastgelegd. LTO Noord is tegenstander van het zelfstandig toevoegen van eigen gemeentelijke normen die de bewegingsvrijheid van agrarische ondernemers verder inperken dan de landelijke normen.

Verbindingszones

Op diverse kaarten wordt in de legenda en op de verbeelding gesproken over een

 Verbindingszone = Verbinden en versterken natuurnetwerk (groen)

En een

 Verbindingszone = Verbinden en versterken natuurnetwerk (blauw)

Wij hebben sterk de indruk dat uw gemeente onderschat welke dreiging er van deze duidingen op de kaart uitgaat. De ervaring leert dat een duiding op de kaart gevolgen heeft voor de mensen met eigendommen en belangen die onder of naast deze gebieden liggen. Daarenboven is er een risico dat ontwikkeling van agrarische bedrijven of grondgebruik in een betreffend gebied, in afwegingen die gemaakt moeten worden rond vergunningen, ondergeschikt worden gemaakt aan het belang van die verbindingszone.

De zorg geldt enerzijds voor de groene verbindingszone die geprojecteerd is in een uitgesproken agrarisch gebied van de Tjongervallei en anderzijds voor de Blauwe verbindingszone die elders in de gemeente op de kaart is gezet.

Daar komt bij dat in onze waarneming deze verbindingszones aanvullend zijn op datgene dat er vanuit de koker van de provincie Fryslân voor het gemeentelijk grondgebied van Heerenveen is bedacht. Zo zijn de groene verbindingszones bij de heroverweging van de provinciale EHS (in 2013 of zo) geschrapt.

Ten aanzien van de gebezigde tekst in paragraaf 5.4.7.3 willen wij opmerken dat de gemeente verwarring zaait door de het begrip “Natuurnetwerk” te gebruiken. Het Natuurnetwerk (nu NNN, voorheen EHS) in de gemeente Heerenveen is weergegeven op de kaart 3.1. Dat is de groene structuur waar ook beleidsmatig rekening mee moet worden gehouden en die goeddeels (maar niet geheel) in eigendom is bij partijen als NM, IFG en SBB. Ook in deze paragraaf spreekt de gemeente de wens uit om gebieden met elkaar te verbinden en gaat daarbij voorbij dat dergelijke verbindingen impliciet op boerenland worden geprojecteerd.

Gelet op de impact en het feit dat besproken verbindingszones niet voortvloeien uit beleidsmatige verplichtingen van een hogere overheid, stellen wij voor zowel de in de tekst genoemde verbindingen als blauwe als de groene verbindingszones van de kaartbeelden uit het document te verwijderen.

Landbouwkundige ontwikkeling

In paragraaf 6.9 wordt gesteld dat “*Bij schaalvergroting vanaf een bepaalde omvang om een extra investering in het landschap (kwaliteitsimpuls) gevraagd zal worden, waarbij het plan een bijdrage levert aan de landschappelijke kernkwaliteiten*”.

In deze visie wordt geen uitspraak gedaan over hoe die gevraagde kwaliteitsimpuls er uit zou kunnen zien. Het is voor ons lastig te beoordelen of de voorgestane werkwijze op een evenwichtige wijze invulling geeft aan de “tegenprestatie” die in dit verband van de plannenmaker gevraagd zal worden.

Het lijkt ons onredelijk om op deze wijze agrarische ontwikkelingen te blokkeren. De agrarische sector in Heerenveen zal dan ook betrokken moeten worden bij de uitwerking van een en ander om te borgen dat hier geen onmogelijke dingen gevraagd gaan worden.

Landgoederenlandschap

In paragraaf 6.4.3 wordt het gebied van het landgoederen landschap beschreven en op kaart geduid. Wij stellen vast dat binnen dit gebied actieve agrarische bedrijven zijn gevestigd en sprake is van landbouwkundig gebruikte gronden. Het lijkt ons wenselijk dat in de omgevingsvisie aandacht is voor de belangen van deze functies en dat vergelijkbaar met in andere gebieden waar de agrarische sector vertegenwoordigd is, zicht wordt gegeven op ontwikkelingsmogelijkheden voor deze bedrijven.

Heideontginningen

In paragraaf 6.9.9 worden twee gebieden gekenschetst als heideontginningen. Hierbij wordt voor beide gebieden gesteld dat het natuurgebieden zijn die in eigendom zijn bij SBB. Zeker voor het Schuregaasterveld klopt deze stellingname in het geheel niet. Daar zijn diverse particuliere eigenaren en daarenboven zijn substantiële delen van het gemarkeerde gebied nog in gebruik als agrarische grond. Gelieve dit agrarisch gebruik in de visie te respecteren en een en ander in de visie aan te passen.

Betrokkenheid landbouw bij vervolg

Gelet op het belang dat de agrarische sector in uw gemeente vertegenwoordigt, lijkt het ons wenselijk dat de agrarische sector in de gemeente nauwer wordt betrokken bij de verdere uitwerking van zaken en het laten indalen van beleid in programma's en plannen.

Wij houden ons aanbevolen om daarbij inbreng te leveren.

Wij hopen u hiermee voldoende over onze zienswijze op dit document te hebben geïnformeerd.

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?	Monumentenstichting Boarnsterhim /
Wat is uw woonplaats?	Akkrum
Wat is uw leeftijd?	
E-mail*	
Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?	Ja
Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?	Par. 5.3.2.2 Beschermen wat we karakteristiek vinden
Wat is uw reactie?	Zoals u bekend beheert onze Stichting, opgericht in de voormalige gemeente Boarnsterhim, een aantal Rijksmonumenten in de gemeente Heerenveen en in de gemeente Leeuwarden. Een paar jaar geleden hebben wij medewerking verleend aan een project van de Stichting Beekdallandschap Koningsdiep/ Nije Boarn, waarin gegevens werden verzameld over bouwkundige waarden in het gebied van het beekdal van de Boarn. Met deze inventarisatie van waardevolle bebouwing is naar ons weten tot nu niets gedaan. Vermeldenswaard is dan ook dat rond Akkrum al een uitgebreide inventarisatie van cultuur-historisch erfgoed heeft plaatsgevonden. Deze kan als hulpmiddel worden gebruikt voor de uitbreiding van de Nota Cultuurhistorisch Erfgoed. Wellicht kan met deze inventarisatie het actualiseren van de betreffende nota worden bespoedigd.
Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?	Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

pleatslikbelang@aldeboarn.frl

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Ja

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

Geachte raadsleden,

Aldeboarn is een dorp dat sterk geworteld is in het verleden, met een interessante ontstaansgeschiedenis die nog steeds zichtbaar en invoelbaar is, zowel in het beschermde dorpsgezicht langs de Boarn, als in het buitengebied.

Daarnaast is Aldeboarn ook een dorp dat bezig is met haar toekomst, dat vele ideeën, projecten en activiteiten kent, en waar enthousiaste inwoners de handen in elkaar slaan om de toekomst vorm te geven.

Vandaar ook dat bij de door de gemeente georganiseerde avonden omtrent de omgevingsvisie Aldeboarn steeds sterk vertegenwoordigd was. Graag denken en praten wij mee over wat ons aan het hart gaat en waar wij behoefte aan hebben om de leefbaarheid in ons dorp niet alleen in stand te houden, maar waar mogelijk ook te versterken.

Dat Aldeboarn dan als eerste dorp binnen de gemeente in een DOM-project (met als veelzeggende titel Meidwaan yn Boarn) actief met zowel gemeente als provincie aan de slag gaat op deelgebieden als fysieke ruimte, recreatie, wonen, economie, sociaal domein, voorzieningen en onderwijs mag dan ook geen verbazing wekken.

Vanuit die pro-actieve houding hebben we het concept van de omgevingsvisie met interesse gelezen.

De raad heeft gekozen voor ambitieuze kernkwaliteiten. Heerenveen landelijk op één als sportstad, en met een goede verbinding naar de rest van Nederland, zowel noord als zuid, middels de Lelylijn. Dat is prachtig, natuurlijk, dat we horen bij een gemeente die ambitieus is. Dat zijn wij namelijk ook. Maar onze ambitie is deze: wij willen graag in een gebied wonen waar vitaliteit en veerkracht voorop staat, waar we met behoud van het goede werken aan verbetering. Dat we ons mooie dorp, inclusief het beschermde dorpsgezicht, toekomstbestendig maken, behouden en benutten.

Toekomstbestendig wil ook zeggen dat er actief gewerkt wordt aan bijvoorbeeld oplossingen voor de wateroverlast die wij ervaren. In uw ontwerp omgevingsvisie wordt gesproken over mogelijke overlast in de toekomst, maar voor Aldeboarn is die toekomst al lang begonnen.

Toekomstbestendig wil ook zeggen dat we niet alleen innovatieve en duurzame keuzes maken, maar ook dat we ruimte creëren voor een slimme en gastvrije economie. Bij de voormalige gemeente Boarnsterhim lagen we op (of soms zelf over) het randje van het interessegebied, maar we hopen dat dit bij gemeente Heerenveen, onze gemeente, niet het geval zal zijn. Dat bij de algemene uitgangspunten en ambities van centrumgebieden staat dat middelen uit de regiodeal alleen beschikbaar zijn voor Akkrum en Jubbgea vervult ons met zorg. Niet alleen worden we niet genoemd bij de regiodeal, ook bij de verdeling uit het fonds Vitale Kernen staat Aldeboarn achteraan.

Toekomstbestendig, in dit verband, wil ook zeggen dat we niet in een museum wonen. Dat onze ontstaansgeschiedenis geroemd wordt in uw ontwerp omgevingsvisie vervult ons met trots, maar neemt niet weg dat we ook een buitengebied hebben, dat er volop kansen liggen op het gebied van toerisme en recreatie, juist ook in de verbinding tussen dorpskern en buitengebied. Een verbinding naar de Deelen wordt genoemd, en zou ook zeker toegejuicht worden, maar onze wensenlijst meldt ook het aanhaken bij, en het opnieuw in leven roepen van, de oude zeil- en schaatswedstrijden op de Botmar, een rechtstreekse waterverbinding naar Grou, ontsluiting van fietsroutes naar de Kraanlanden en de Alde Feanen.

Toekomstbestendig wil ook zeggen dat bij de ontwikkeling van een centrumvisie breed gekeken wordt naar een passende inrichting. De suggestie in uw ontwerp omgevingsvisie dat de centrumvisie niet meer behelst dan de herinrichting van het Doelhôf is wat kort door de bocht. Het beschermd dorpsgezicht loopt langs beide kanten van de Boarn, met Eastein en Westein aan de noordkant en het Achterom, de Tsjerkebuorren en Andringastrjitte aan de andere kant. Gesproken wordt over het ontwikkelen van een 'eigen taal' voor de (groene) openbare ruimte. Vergroening, daar zijn wij helemaal voor (zeker gezien de eerdergenoemde wateroverlast die mede veroorzaakt is door versterking). Maar we gaan ervan uit, hopen, dat het aangehaalde project 'geveltuintjes' niet exemplarisch is voor de samenwerking met de gemeente, want de bewoners hebben dit eerder ervaren als tegenwerking. Onverlet blijft dat Aldeboarn graag participeert in dit soort plannen, en graag wil samenwerken met de gemeente

Heerenveen. Een gemeente die rolbewust en met een open houding acteert bouwt aan wederzijds vertrouwen. Hierdoor worden samenwerken in het dorpsontwikkelingsplan Meidwaan yn Boarn en de kwaliteitsverbetering in het centrum een feest.

Toekomstbestendig wil ook zeggen dat er oog is voor de woningbehoefte binnen het dorp. In uw ontwerp omgevingsvisie wordt gesteld dat de vraag naar nieuwe woningen in de kleinere dorpen afneemt. Niet duidelijk is of u vindt dat Aldeboarn hier ook bij hoort. Uit de door de gemeente opgestelde woonanalyse blijkt dat vooral ouderen behoefte hebben aan passende woonruimte. Uit een analyse die jongeren zelf uitgevoerd hebben binnen ons dorp blijkt dat velen van hen het liefst in het eigen dorp zou willen blijven wonen, mits die woningen er zijn.

De vergrijzing wordt aangehaald als reden waarom er minder behoefte zou zijn aan nieuwe woningen. Vergrijzing betekent echter niet dat er minder behoefte is, alleen dat de behoefte anders is. Ook ontgroening wordt aangehaald, een aanname waar we onze vraagtekens bij zouden willen plaatsen, in de eerdergenoemde woonanalyse staat dat Aldeboarn een meer dan gemiddeld (binnen de gemeente) jongere bevolking heeft.

Van het genoemde woningcontingent (1313) zijn er zo'n 700 ingepland. Wij pleiten ervoor om bij de overgebleven 600 ook ruimte te maken voor Aldeboarn. Ons dorp kent op dit moment geen bouwkvavels, en ook staat er niets te koop of te huur.

Last but not least.

Toekomstbestendig betekent ook dat er ruimte is voor ondernemingen. In uw ontwerp omgevingsvisie staat er een vraagteken achter 'handhaving bestaand bedrijventerrein'. Graag zouden we dit vraagteken vervangen door een uitroepteken. Ondernemersvereniging Bornego weet dat er een groeiende behoefte is aan kleinschalige loodsen, uitbreiding is dan ook gewenst bij het aanwezige midden- en kleinbedrijf. Bornego werkt aan een visie op de toekomstige invulling van retail en detailhandel voor het centrum en blijft hierover graag met de gemeente in gesprek.

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

AANGETEKEND

Gemeenteraad van de gemeente Heerenveen
Postbus 15.000
8440 GA HEERENVEEN

Datum	29 maart 2021	Eigenaar
Ons kenmerk	LJV / PLA / ZvV / #7878	Telefoonnummer
Onderwerp	Heerenveen, zienswijze ontwerp- Omgevingsvisie Heerenveen	E-mail

Geachte Raad,

Financien
Leefomgeving, Juridische
zaken en Vastgoed

De ontwerp Omgevingsvisie "Heerenveen", welke met ingang van 19 februari tot en met 1 april 2021 ter inzage ligt, geeft ProRail aanleiding om tijdig de volgende zienswijze in te brengen.

Bezoekadres

Tulpenburgh
Moreelsepark 2
3511 EP Utrecht
Nederland

Postadres

Postbus 203s
3500 GA Utrecht
Nederland

www.prorail1.nl

In paragraaf 5.2.6.4 *we reserveren ruimte voor de Lelylijn* en in paragraaf 6.6.4.4 *ontwikkelingen en opgaven* wordt gesproken over de Lelylijn. Er is geschreven dat een trace langs de A7 wordt vrij gehouden voor de Lelylijn. Het Rijk heeft nag geen besluit genomen over verdere onderzoeken naar deze lijn. Terecht wordt in het ontwerp omgevingsplan gesteld dat een voorkeurstrace nag niet bekend is. Macht er een positief besluit worden genomen over de Lelylijn dan zal ten behoeve van de realisatie een planologische procedure doorlopen moeten worden. In een dergelijke procedure worden diverse mogelijke traces vergeleken. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat er rand Heerenveen meerdere traces denkbaar zijn. Naast het trace langs de A7 kan een trace in beeld komen die ten zuiden van Heerenveen aansluit op de bestaande spoorlijn Zwolle - Leeuwarden. Oat zou tot extra ruimtebeslag langs de huidige spoorlijn kunnen leiden. Tevens zijn er dan diverse mogelijkheden om de boog richting Groningen te realiseren. Bij een trace langs de A7 zijn diverse mogelijkheden om ten Noorden van klaverblad Heerenveen een directe verbinding tussen de Lelylijn en de spoorlijn van/naar Leeuwarden te realiseren. Zoals gesteld, er is nag geen besluit over de Lelylijn genomen, maar het lijkt ProRail goed om alvast op dergelijke varianten te wijzen.

ProRail heett: als landelijk spoorbeheerder, een visie op de omgeving van het spoor. We delen deze graag met u, zodat u dit mee kunt nemen in uw ontwerp Omgevingsvisie "Heerenveen". Meer informatie vindt u hier:

https://www.prorail.nl/siteassets/homepage/samenwerken/overheden/documenten/pr_document-prorail-en-de-omgevingsvisies.pdf

Daarnaast vragen wij graag uw aandacht voor een aantal specifieke onderwerpen. ProRail verzoekt u om de onderstaande aspecten in de procedure op te nemen c.q. te verwerken, met als uitgangspunt dat de bedrijfsvoering van ProRail niet wordt belemmerd.

Aspect Externe Veiligheid

ProRail verzoekt u voor het aspect Externe Veiligheid in relatie tot Railverkeer (mocht dit van toepassing zijn) gebruik te maken van de meest recente gegevens (Basisnet).

Aspect Geluid

ProRail verzoekt u voor het aspect Geluid in relatie tot Railverkeer gebruik te maken van de meest recente gegevens (Geluidproductieplafonds). Meer informatie hierover vindt u op:

<https://www.infomil.nl/onderwerpen/geluid/regelgeving/wet-milieubeheer/rijkswegen-O/>

Aspect Trillingen

ProRail beoogt niet alleen voor gemeenten die plannen maken in de spooromgeving, maar ook voor toekomstige bewoners rond het spoor een 'goede buur' te zijn. Indien de ontwerp omgevingsvisie bebouwing dichtbij het spoor mogelijk maakt, kan trillinghinder voor de toekomstige bewoners/gebruikers ontstaan als gevolg van treinverkeer. Hoewel er geen wettelijke normen bestaan voor trillinghinder in dit soort situaties acht ProRail het gewenst dat er in de planvorming wel aandacht voor is. ProRail raadt u aan om het aspect trillinghinder af te wegen, zoals door Kenniscentrum InfoMil wordt aanbevolen. Meer informatie hierover vindt u op: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/milieuthema/tril/>

ProRail raadt u dan ook aan om het aspect trillingen te betrekken bij de ontwerp omgevingsvisie en alle in de toekomst daar op gebaseerde ruimtelijke plannen. In dit kader verwijst ProRail u naar de Handreiking Nieuwbouw en Spoortrillingen. Meer informatie vindt u hier: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/07/18/handreiking-nieuwbouw-en-spoortrillingen>

Perce/en ProRail

In de ontwerp omgevingsvisie zijn mogelijk percelen opgenomen die in eigendom zijn van Railinfratrust B.V./ProRail B.V. (verder te noemen "ProRail"). ProRail merkt in dit kader op dat deze percelen - zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van ProRail - niet mogen worden gebruikt. Deze percelen zijn door ProRail benodigd ten behoeve van de uitvoering van haar taken en eventuele toekomstige plannen. De percelen van ProRail, alsmede de spoorbaan, dienen door ProRail, haar aannemers of hulpdiensten te allen tijde onbelemmerd toegankelijk te zijn en te blijven met het materieel dat ook momenteel wordt gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden en in het geval van calamiteiten. ProRail verzoekt u tevens alle percelen van ProRail te voorzien van de bestemming "(Verkeer-) Railverkeer".

Ontwikkelingen

ProRail verzoekt uw gemeente om ons - vooruitlopend op de Omgevingswet - actief te betrekken bij het verder ontwikkelen van bouwplannen in de directe nabijheid van de spoorbaan, teneinde in gezamenlijk overleg tot overeenstemming te komen c.q. afspraken te maken alvorens tot uitvoering zal worden overgegaan.

Overwegen

Overwegen vormen een gevaarpunt tussen weg- en spoorverkeer. ProRail verzoekt uw gemeente daarom contact op te nemen met ProRail indien de door uw gemeente voorgestelde visie effect kan hebben op de bestaande overwegen in uw gemeente. U kunt hierbij bijvoorbeeld denken aan gewijzigd gebruik door het realiseren van een ontsluitingsroute voor een nieuwe woonwijk of bedrijventerrein of ontwikkelingen rondom geestelijke gezondheidszorg nabij het spoor. Ook verwijst ik u graag naar de Beleidsagenda Spoorveiligheid 2020 -2025 waarin het Ministerie van Infrastructuur en Veiligheid (hierna: I&V) haar visie op overwegveiligheid heeft beschreven. Het streven van I&V is om samen met ProRail, decentrale overheden, recreatieve belangenorganisaties en burgers te zorgen voor nul dodelijke slachtoffers en nul verstoringen op en rondom overwegen (trein- en wegverkeer) om een veilige, vlotte en duurzame mobiliteit te kunnen garanderen. Meer informatie hierover vindt u hier:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/02/05/beleidsagenda-spoorveiligheid-2020-2025>

Waterpeil/Stabiliteit

In verband met het borgen van de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen mag het waterpeil niet wijzigen. Tevens dient uw gemeente te borgen dat alle uit te voeren werkzaamheden geen invloed zullen hebben op de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen, alsmede op het ongehinderd gebruik van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen.

Spoorwegwetgeving

Voor het uitvoeren van werkzaamheden in de nabijheid van de spoorbaan dient rekening gehouden te worden met het bepaalde in artikel 19 van de Spoorwegwet, waarnaar ProRail u kortheidshalve verwijst. Voor nadere informatie omtrent dit onderwerp kunt u contact opnemen met ProRail via het e-mailadres vergunningaanvraag@prorail.nl

ProRail merkt in dit kader nu reeds op dat onder de Omgevingswet - voor initiatieven binnen het beperkingengebied hoofdspoor - uw gemeente het bevoegde gezag is voor meervoudige aanvragen, waarbij vergunning alleen verleend kan worden nadat ProRail haar gemandateerde advies met instemming heeft gegeven.

Spoorwegdoeleinden

ProRail verzoekt u zorg te dragen dat gronden welke momenteel voorzien zijn van de bestemming Spoorwegdoeleinden, deze bestemming ook in de toekomst zullen behouden.

Onderstations

De binnen het plangebied aanwezige onderstations mogen niet komen te vervallen. Tevens verzoekt ProRail u ervoor zorg te dragen dat de onderstations - net als in de huidige situatie - te allen tijde bereikbaar zullen zijn.

ProRail neemt aan u hiermede voldoende te hebben geïnformeerd en behoudt zich het recht voor in de verdere procedure aanvullende c.q. nieuwe opmerkingen/zienswijzen kenbaar te maken.

Vertrouwende u hiermede voldoende te hebben geïnformeerd.

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Stichting De Nije Boarn

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Nee

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

gemeentelijke ruimtelijke beleid

Aldeboarn, 29 maart 2021

Geacht college,

Graag reageren we op de ter visie liggende Omgevingsvisie van uw gemeente.

Zoals u bekend stellen we ons ten doel om de gebieden die deel uitmaken van het beekdal van het Koningsdiep / de Boarn te ontwikkelen op een wijze die aansluit bij de natuurlijke en antropogene kwaliteiten die dit gebied kenmerken. Meer specifiek zijn we één van de initiatiefnemers van het ontwikkelingsperspectief Aldeboarn – De Deelen (ADD) in het kader van de Veenweidevisie.

Tot onze tevredenheid stellen we vast dat u in de omgevingsvisie het ADD proces herkent en waardeert. We zien uit naar een verdere grote betrokkenheid van de gemeente in het vervolg van dit boeiende proces, dat nog wel een aantal jaren zal duren.

Zonder op de verdere ontwikkelingen in de plannen binnen ADD vooruit te kunnen lopen merken we wel op dat in par. 5.3.4.6 en 5.5.5.2 van de omgevingsvisie “roodachtige” ontwikkelingsmogelijkheden in het buitengebied zijn beperkt tot (al dan niet voormalige) boerenerven. We sluiten niet uit dat dat binnen de plannen onvoldoende zal blijken. We hebben er echter het vertrouwen in dat u bereid zal zijn, gezien uw betrokkenheid in het proces, de mogelijkheden eventueel te verruimen.

Vanuit ons perspectief missen we echter enkele kleine, maar belangrijke onderdelen.

Het cultuurlandschap in al zijn verscheidenheid is voor ons steeds de basis voor elke nieuwe ontwikkeling. Vanuit dat perspectief initieerden we enkele jaren geleden een inventarisatie van ecologische, landschappelijke, archeologische en bouwkundige waarden in ons werkgebied. Helaas kon die niet volledig worden afgerond, maar belangrijke delen van uw gemeente konden wel in beeld worden gebracht.

Waar het gaat om de bouwkundige waarden werden door vrijwilligers uit Akkrum al veel gegevens verzameld. We stelden toen al vast dat niet alleen de kernen van Aldeboarn en Akkrum maar ook het buitengebied veel waardevolle bebouwing herbergt, die, met uitzondering van een aantal Rijksmonumenten en het beschermd dorpsgezicht van Aldeboarn, geen (h)erkenning noch eventuele bescherming geniet. De voormalige gemeente Boarnsterhim kende geen gemeentelijke monumentenbeleid en dat deel van uw gemeente is, in tegenstelling tot het “oude” deel van uw gemeente, ook niet opgenomen in uw beleid met betrekking tot (gemeentelijke) monumenten.

Vanuit die optiek hebben we met belangstelling de ontwerp omgevingsvisie bestudeerd. We lezen dat u, in par. 5.3.2.2. dit wel vaststelt, maar daar geen prioriteit aan geeft. Hieruit blijkt dat binnen het werkgebied van de gemeente in feite met twee maten wordt gemeten, en dat is na zoveel jaar na de laatste herindeling.

We wijzen erop dat een groot deel van het gebied dus al in beeld is gebracht en dat we dat, desgewenst, voor de rest van het gebied mogelijk alsnog kunnen uitvoeren. Het zou mooi zijn als zo iets op niet al te lange termijn in uw beleid kon worden geïntegreerd.

Een ommissie constateren we rond aardkundig -en, afgeleid daarvan- archeologisch beleid. In de visie zijn we geen intenties tegengekomen met betrekking tot aardkundige en daaraan verbonden archeologische waarden, dat laatste buiten de al eerder geïnventariseerde locaties. In het gebiedsproces ADD zijn we de afgelopen periode twee locaties tegengekomen waar in het land fysieke en menselijke ruimtelijke structuren voorkomen die teruggaan naar de middeleeuwen of vroeger. Van landschapshistorici begrijpen we dat het om “unieke” waarden gaat. Dit soort waarden worden in uw visie niet herkend noch wordt daar beleid voor voorzien. Als (h)erkenning en daarbij horende maatregelen als bescherming en compensatie van mogelijke beperkingen niet wordt ontwikkeld zullen deze waarden vrijwel zeker het onderspit delven. Graag denken we met U en anderen mee hoe hier een goed beleid ontwikkeld kan worden.

We hopen dat u de twee hierboven benoemde onderwerpen (alsnog) kan invullen. Binnen de systematiek van de nieuwe omgevingswet zijn dit soort aspecten ons inziens ook gewoon wenselijk.

Met vriendelijke groet,

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Geachte mevrouw / mijnheer,

Als Stichting Tijd, beheerder van de Ekokathedralen te Heerenveen en Mildam, willen wij een aanvulling maken en een opmerking plaatsen n.a.v. het concept omgevingsvisie van de gemeente.

Zie onderstaande aanvulling:

Er wordt in paragraaf 6.7.3.2. melding gemaakt van: "De meeste naoorlogse buurten zijn groen en ruim opgezet. Grotere en bijzondere groene structuren vormen het Kattenbos, de Le Roy-tuin aan de Kennedylaan en de parkstructuren in Skoatterwâld;"

Wij zouden deze zin gaarne veranderd zien in:

"De meeste naoorlogse buurten zijn groen en ruim opgezet. Grotere en bijzondere groene structuren vormen het Kattenbos, de Le Roy-tuin / Ekokathedraal aan de Kennedylaan en Europalaan en de parkstructuren in Skoatterwâld".

Onderstaande opmerking gaat over:

Paragraaf 6.7.11.5 over de Ekokathedraal in Mildam.

In deze paragraaf staat:

De Ekokathedraal wordt gekoesterd als bijzondere combinatie van cultuur en natuur. Bij een toenemend aantal bezoekers houden we rekening met het woon-leefklimaat van omwonenden.

Als Stichting Tijd zijn we content met het feit van de vermelding en omschrijving van de Ekokathedraal. Waar wij een opmerking over willen plaatsen is het tweede deel van de omschrijving. Wat wordt er precies mee bedoeld met; het rekening houden met het woon-leefklimaat van de omwonenden?

Uitgaande van het feit dat het bezoekersaantal gestaag gaat groeien, welke maatregelen wil (gaat) de gemeente dan ondernemen. En gaat dit dan mede in overleg met de Stichting Tijd en de omwonenden? Gaarne zouden wij hierover een passage zien opgenomen, zodat we als Stichting Tijd niet voor een onverwachtse situatie (besluitvorming) komen te staan.

Daarom lijkt het ons zinvol om de overlegstructuur / vervolgstappen vast te leggen in de omgevingsvisie, paragraaf 6.7.11.5.

Afwachtende op uw berichtgeving, wensen wij u succes met de verdere uitwerking van het concept omgevingsvisie en groeten wij,

Met vriendelijke groet,

Gemeenteraad Heerenveen
Postbus 15000
8440 GA HEERENVEEN

Postbus 612
8901 BK LEEUWARDEN
T 088 22 99 666
F 088 22 99 661
I www.brandweurfryslan.nl
E info@brandweurfryslan.nl

Datum	31 maart 2021	Behandeld door
Onze referentie	UIT/21013123/BRW/NW/RB	Doorkiesnummer
Uw referentie	-	E-mail
Uw brief van	-	Bijlagen

Onderwerp ontwerp-omgevingsvisie Heerenveen

Geachte mevrouw, heer,

Op 28 januari 2021 heeft uw raad de ontwerp-Omgevingsvisie Heerenveen vastgesteld en ons de mogelijkheid geboden om een zienswijze in te dienen. Van deze mogelijkheid maken wij graag gebruik. In deze brief geven wij een algemene reactie en in de bijlage treft u puntsgewijs onze opmerkingen aan.

Eén van de hoofddoelen van de Omgevingswet is het realiseren en in stand houden van een veilige fysieke leefomgeving.

In uw ontwerp-Omgevingsvisie wordt ten aanzien van het aspect veiligheid in paragraaf 5.4.4 de relatie gelegd met (de herziening van) het gemeentelijke integrale veiligheidsplan (IVP). Hoewel het onderwerp fysieke veiligheid vanzelfsprekend een plaats moet krijgen in het IVP, hechten wij er waarde aan dit onderwerp ook specifiek te benoemen in de gemeentelijke Omgevingsvisie. Het is van belang dat bij ruimtelijke initiatieven veiligheidsaspecten in een vroegtijdig stadium worden meegewogen en er een transparante afweging wordt gemaakt tussen maatschappelijke belangen en veiligheid. Brandweer Fryslân kan hierin een adviserende rol vervullen. De landelijk door de veiligheidsregio's geformuleerde 'kernwaarden veiligheid' en de daaruit voortvloeiende 'ontwerp-principes voor veiligheid' zijn hierbij richtinggevend en zien wij om die reden graag terug in uw Omgevingsvisie:

- De kwaliteit van de leefomgeving wordt mede bepaald door de (fysieke veiligheid).
- Samen werken aan een veilige fysieke leefomgeving.
- Mensen zijn bekend met risico's en weten hoe te handelen.
- De leefomgeving wordt mede vormgegeven volgens de 'ontwerpprincipes voor veiligheid':
 - o Het voorkomen of beperken van risico's vergroot de veiligheid.
 - o Afstand tot risico's vergroot de veiligheid.
 - o Bouwwerken en omgeving bieden bescherming.
 - o Bouwwerken en gebieden zijn snel en veilig te verlaten.

BRANDWEER

Fryslân

Brief: UIT/21013123/BRW/NW/RB
Pagina 2 van 2

- De omgeving maakt snel en efficiënt optreden van de hulpdiensten mogelijk.
- Mensen krijgen bij crisis passende medische zorg.

De brede invalshoek voor fysieke veiligheid kan nog sterker worden benoemd door deze tevens te plaatsen in het fysieke domein van de boomspeigel voor de fysieke leefomgeving (figuur 4.2 van de Omgevingsvisie). Veiligheid staat hier nu in het sociaal domein, maar maakt ook onderdeel uit van het fysieke domein.

Daarnaast vragen wij aandacht voor de inbedding van het regionaal risicoprofiel en het incidentrisicoprofiel (artikel 15 Wet veiligheidsregio's) in de Omgevingsvisie. Hieronder (of in de bijlage) treft u nog enkele punten aan per onderdeel van de omgevingsvisie, waarbij wij suggesties, verbeteringen of de gevolgen aangeven van uw ambities en ontwikkelingen.

Wij vertrouwen erop dat u onze reactie zult meenemen in het verdere proces van vaststelling van de Omgevingsvisie. Wij denken graag met u mee op het gebied van brand- en omgevingsveiligheid en stellen graag onze kennis en expertise hieromtrent beschikbaar.

Hoogachtend,

Deze brief is in een automatisch proces opgemaakt en geaccordeerd en daarom niet ondertekend.

Brandweer Fryslân is onderdeel van Veiligheidsregio Fryslân. Binnen de Veiligheidsregio Fryslân werken Brandweer Fryslân en GGD Fryslân aan de brandweezorg, openbare gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Onderwerp/ paragraaf	Blz.	Constatering	Voorstel
Fig. 3.1 Aandachtsgebieden milieu	15	In de legenda zijn enkele symbolen weggevallen voor BRZO-inrichtingen, vervoer gevaarlijke stoffen en LPG-inrichtingen.	Legenda aanvullen
5.2 Regionaal centrum (top)sport	21 e.v.	De stadiongebieden Thialf en Sportstad kennen de mogelijkheid tot aanwezigheid van grote aantallen bezoekers. Calamiteiten of incidenten kunnen een hoge impact hebben en leveren dus een risico op voor de omgeving.	Bij de verdere uitwerking van de kernwaarden veiligheid dit risico benoemen, koppelen aan het risicoprofiel en betrekken in verder te maken beleidskeuzes. We denken hierin graag mee.
5.2.6.5 Vaarweg Heerenveen	23	Vooralsnog worden geen maatregelen genomen en wordt maatwerk nagestreefd. Het vervoer van gevaarlijke stoffen per boot is een aandachtspunt.	De Veiligheidsregio betrekken bij verdere ontwikkelingen.
5.4.5 Kwetsbare groepen	30	In de zone 300 meter aan weerszijden van de snelweg worden geen functies gebouwd die extra gevoelig zijn. Wat te doen met bestaande functies binnen deze zone die kiezen voor nieuwbouw op de huidige locatie? Tevens: evenementenlocaties binnen deze zone met meer dan 5.000 bezoekers worden ook als kwetsbaar aangemerkt.	-
6.8.1.3 Algemene uitgangspunten bedrijventerreinen	76	Tweede bullet; genoemd is de regionale Brandweer.	Regionale Brandweer vervangen door de Veiligheidsregio.
6.8.1.3 Algemene uitgangspunten bedrijventerreinen	76	Tweede bullet; genoemd wordt ... "gedegen plannen zijn gemaakt voor de bestrijding van calamiteiten."	Wij adviseren niet alleen over bestrijding van incidenten maar ook over de maatregelen voor zelfredzaamheid. Dit onderdeel toevoegen.
6.8.3 Haskerveen en Ecopark de Wierde	77	Op dit terrein zijn de 2 bedrijven gevestigd, die vallen onder de categorie Besluit risico's zware ongevallen (BRZO). Dit zijn bedrijven die gevaarlijke stoffen verwerken en kennen een hoog risico. Per 2022 zijn dit seveso-inrichtingen.	De genoemde zware industrie noemen bij de functionele gebiedsomschrijving.
6.8.4 Kanaal	77	Op dit terrein is een BRZO-bedrijf gevestigd dat impact heeft op de zelfredzaamheid van de aanwezigen op	De genoemde zware industrie noemen bij de functionele

		het terrein en op de bereikbaarheid.	gebiedsomschrijving.
6.8.4.4 Opgave en ontwikkelingen	77	Er is besloten door de gemeenteraad tot een bijdrage voor de realisatie van een calamiteitenroute. Deze is vooralsnog niet gerealiseerd.	Bij de realisatie van de calamiteitenroute houden wij ons aanbevolen voor advies.
6.8.4.4 Opgave en ontwikkelingen	77	In samenhang met de calamiteitenroute staat een eventuele Lelylijn in dit gebied als route ingepland.	Wellicht is een ontsluiting van het terrein te combineren als oplossing.

Bijlage 10

Reacties inwoners (geanonimiseerd)

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Nee

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

Van het gas af, zonneparken en windmolens ,

5.3,5.5.6

5.3 gebouwde omgeving omgeving verduurzamen ,aardgasvrij maken van woningen moet eerst nogmaals onderzocht worden , de Europese commissie is voornemens om aardgas als duurzame brandstof te bestempelen ,hoe vreemd kan het zijn wij in Nederland van het gas en de buurman Duitsland op het gas met subsidie van de regering .

Warmtepompen zijn zeer kostbaar en niet energie zuinig en een groot deel van onze stroom wordt nog steeds opgewekt met oudere centrales .

5.5.6 zonneparken en windmolens ; zonneparken daar ben ik tegen als deze op landbouw wordt gezet ,op taluds vb Heerenveen naast de autobaan A31 perfect , zonneparken op grond of water dat kan toch nooit goed zijn voor de natuur ,ten tweede het is geen gezicht al die glinsterende panelen op het mooie land of water .

Zie de zienswijze van LTO Noord bijlage 3 , windmolens ; 3 stuks van max 15 meter hoog toestaan op agrarische erven , waarom alleen agrarische erven , er zijn ook veel niet agrarische bedrijven in het buitengebied die zich hier ook prima voor lenen ,en dan nog de hoogte van 15 meter , in het buitengebied staan om deze bedrijven meestal boomwallen met oudere bomen die gemakkelijk een hoogte hebben van 15 tot soms wel 20 meter , dus zal het rendement van die windmolen sterk negatief beïnvloeden , dus ik wens in het buitengebied windmolens tot een hoogte van 25 meter en dan 1 molen per bedrijf en dat kan zijn een agrarisch bedrijf en ook een niet agrarisch bedrijf . en als laatste toevoeging , zonnepanelen

leg deze op daken en taluds die verder geen functie hebben

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Nee

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

5.3, 5.5.6

Wat is uw reactie?

5.3 Gebouwde omgeving verduurzamen

Aardgasvrij maken van woningen moet eerst nogmaals worden onderzocht, de Europese commissie is voornemens aardgas als duurzame brandstof te bestempelen. (Warmtepompen zeer kostbaar en niet energiezuinig.) Eerst nieuw gedegen onderzoek (zonder vooraf sturing te geven aan de uitkomst), dan beslissingen nemen.

5.5.6 Zonneparken en windmolens

Zonneparken

Ik ben pertinent tegen zonneparken, vooral op weidegrond. Er wordt veel aan weidevogel en natuur gedaan. Wat is het effect van zonneparken op de biodiversiteit, natuur en weidevogels?! Dat moet eerst onderzocht worden. De uitkomst is waarschijnlijk dat het zeer slecht is voor de natuur en veel beschutting creëert voor predatoren.

Ten tweede, het Friese landschap wordt hiermee verpest. overal glimmende spiegels op voormalige landbouwgrond, geen gezicht..

Zonneparken op water: Er moet veel meer en uitgebreider onderzoek worden gedaan naar de effecten van zonneparken op water.

De zonneparken laten geen licht door wat natuurlijk een negatief effect is.

<https://www.heerenveen.nl/wp-content/uploads/2016/12/Beleidskader-zonneparken-Heerenveen-2016.pdf>

Zie de zienswijze van LTO Noord, bijlage 3.

Windmolens:

3 windmolens van max 15 meter hoog toestaan op agrarische erven, ik ben van mening dat 1 windmolen per erf genoeg is. 1 of 3 maakt nogal wat verschil voor de landschapskwaliteit.

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomst in 2019?

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

Wat is uw reactie?

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

In de bijeenkomst van gisteravond zijn de demografische gegevens aan de orde geweest. Mijn vraag is of deze is opgesplitst per kern. Anders worden woningen gebouwd die voor de gemeente juist zijn maar in een andere kern gebouwd zouden moeten worden.

Zou een papieren versie van de visie zeer op prijs stellen

Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

Wat is uw reactie?

Toelaatbare oppervlakte bijgebouwen in buitengebied.

Momenteel is de toelaatbare oppervlakte van bijgebouwen 150m². Op een erf in het buitengebied is dit meestal een zeer geringe oppervlakte. Als de toelaatbare oppervlakte wordt verhoogd voor bijgebouwen die relevant zijn voor de woonomgeving, dan geeft dat een betere leefomgeving in het buitengebied. Met name een kapschuur geeft de benodigde opslagruimte in het buitengebied en past goed in de woonomgeving.

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Reactieformulier omgevingswet

Uw reactie

Wat is uw naam?

Wat is uw woonplaats?

Wat is uw leeftijd?

E-mail*

Bent u aanwezig geweest bij de Omgevingsdialoogbijeenkomsten in 2019?

Op welke onderdelen van de Omgevingsvisie wilt u reageren?

Wat is uw reactie?

Een mooie visie, landschappelijk, economisch en sportief gezien maar toch ook behorend tot de omgeving en nu gemist wordt de aandacht voor sociaal economische en sociaal culturele ontmoetingsplaatsen en -activiteiten in Heerenveen als geheel en de wijken afzonderlijk. Behoudens het theater, de bioscoop, de bieb, het Heerenveens Museum en de Kunstroute zijn er geen laagdrempelige voorzieningen om gelijkgestemden te ontmoeten (ook zónder dat het perse geld moet kosten). Ik zou willen adviseren om naast voor de sportief ingestelde bewoner ook aandacht in de omgevingsvisie te hebben voor de cultureel, intellectueel ingestelden.

Wilt u de nieuwsbrief Omgevingsvisie ontvangen?

Ja, ik wil de nieuwsbrief ontvangen

Beste gemeenteraad van Heerenveen / ambtenaar van de gemeente Heerenveen,

Ondanks dat de reactietermijn is verstreken, hoop ik dat u mijn reactie nog wilt meenemen in deze inspraakperiode. En mijn reactie wilt opnemen in de op te stellen reactienota. Hieronder volgt mijn reactie.

De omgevingsvisie lijkt mij een mooi en compleet stuk. Het ziet er goed uit, complimenten. Er zijn twee zaken waar ik graag op wil reageren.

1. Er wordt gesproken over inzetten op fietsroutes en inzetten op bewegen. Heel mooi. Wat ik echter echt mis is het inzetten op lopen en wandelroutes. Wandelen is voor alles en iedereen supergoed. Lichamelijk, mentaal, geen vervuiling, geen kosten. In ieder geval voor Akkrum is meer wandelrondjes/ommetjes echt een wens die volgens mij ook eerder is aangegeven. Dus behalve ommetjes door het dorp, ook mogelijkheden zoeken voor ommetjes door/langs het buitengebied. Niet alleen voor bewoners maar ook voor toeristen/passanten zou dat een mooie toevoeging zijn.

2. Heel mooi om te lezen dat er gewerkt gaat worden aan een Programma Groen(structuur). Dat is heel goed, dat lijkt mij erg nodig. Ik wil bij deze meegeven dat een beter bomenbeleid en betere bescherming van bomen daar onderdeel van zouden moeten zijn. Ik zie hoe hier zeer onzorgvuldig met bomen wordt omgegaan, dat er geen kapvergunningen nodig zijn, dat te planten bomen die mooi worden gepresenteerd in plannen er niet komen en dat je als bewoner maar zeer moeizaam hier iets tegen kan doen. Ik kijk uit naar nieuwe ambitie en daadkracht van de gemeente op dit vlak.

Met vriendelijke groeten,

Bijlage 11 Reactienota zienswijzen

Omgevingsvisie Heerenveen 2040

Reactienota Zienswijzen

Versie 10-05-2021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
	Proces tot nu toe	3
	Structuur reactienota	3
	Veel voorkomende reacties: cultuurhistorie.....	3
	Ambtshalve aanpassingen.....	3
	Vervolgstappen	4
2.	Reacties van organisaties	5
	Aldheidskamer Uldrik Bottema	5
	GGD Fryslân	6
	Huurderbelangenvereniging HBV.....	7
	Historisch Heerenveen	9
	LTO, afdeling Heerenveen	10
	Monumentenstichting Boarnsterhim.....	12
	Pleatselik Belang Aldeboarn, Aldeboarn Foarút, Ondernemersvereniging Bornego.....	12
	ProRail	14
	Stichting Beekdallandschap Koningsdiep De Nije Boarn.	16
	Stichting Tijd.....	17
	Veiligheidsregio Fryslân.....	18
3.	Reacties van inwoners.....	21
	Inwoner 1	21
	Inwoner 2	22
	Inwoner 3	22
	Inwoner 4	23
	Inwoner 5	23
	Inwoner 6	24

1. Inleiding

Proces tot nu toe

Op basis van een uitgebreid planproces met dialoogbijeenkomsten (2019) en een vastgestelde Beleidskoers fysieke leefomgeving (2020) is een ontwerp-Omgevingsvisie opgesteld.

Op 15 december 2020 heeft het College van Burgemeester en Wethouders de ontwerp-Omgevingsvisie vastgesteld en vrijgegeven voor bespreking met de gemeenteraad, inwoners en organisaties. De gemeenteraad heeft de ontwerp-Omgevingsvisie vastgesteld op 28 januari 2021.

Op 2 en 3 maart zijn er digitale informatiebijeenkomsten gehouden om een ieder te informeren over de inhoud van de Omgevingsvisie. Vragen die via de chat zijn gesteld, zijn tijdens de bijeenkomst behandeld of na afloop via de mail beantwoord. Veelgestelde vragen (en de antwoorden daarop) zijn gepubliceerd op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl.

In de periode 18 februari tot en met 1 april heeft de ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage gelegen voor een ieder. Binnen deze periode zijn er elf zienswijzen ingediend vanuit organisaties en zes zienswijzen door inwoners. Inwoners hebben daarbij vooral gebruik gemaakt van het reactieformulier op de website www.mijnkijkopheerenveen.nl.

Structuur reactienota

De binnengekomen zienswijzen zijn in deze reactienota samengevat en voorzien van een reactie. De zienswijzen van inwoners zijn geanonimiseerd opgenomen. Waar de zienswijze geleid heeft tot aanpassing van de Omgevingsvisie is dit in de reactie **vetgedrukt** aangegeven.

Veel voorkomende reacties: cultuurhistorie

Door meerdere indieners is gereageerd op het onderwerp cultuurhistorie (Stichting Nije Boarn, Monumenten Stichting Boarnsterhim en Aldheidskeamer Uldrik Bottema). Daarbij is met name aandacht gevraagd voor het gegeven dat de bescherming van cultureel erfgoed in voormalig-Heerenveen, voormalig-Boarnsterhim en voormalig-Skarsterlân verschillend geregeld is.

In het kader van de investeringsagenda is een gedaan om dit verschil op te heffen en deze beleidsachterstand in te lopen. De beslissing of dit meer prioriteit moet krijgen (ten opzichte van andere wensen), is aan de raad.

Ambtshalve aanpassingen

Naast aanpassingen die voortvloeien uit de zienswijzen, zijn er ook een aantal ambtshalve aanpassingen gedaan in de Omgevingsvisie. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om beleidswijzigingen van andere organisaties, aanpassing van de begrenzing in de Omgevingsvisie. In een separate bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de ambtshalve aanpassingen.

Vervolgstappen

Na vaststelling in het college is de reactie op de zienswijze teruggekoppeld naar de indieners en de zijn zij gewezen op de mogelijkheid om in te spreken bij de commissievergadering van de raad. De reactienota wordt samen met de aangepaste Omgevingsvisie ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad. De raad kan de zienswijzen betrekken in haar besluitvorming over de Omgevingsvisie.

Tegen de vaststelling van een Omgevingsvisie kan geen bezwaar en beroep worden ingesteld. Dit is wel het geval, wanneer er voor de uitvoering van een Omgevingsvisie juridisch bindende besluiten worden genomen. Denk bijvoorbeeld aan de vaststelling van het Omgevingsplan of de beslissing over een Omgevingsvergunning.

2. Reacties van organisaties

Aldheidskamer Uldrik Bottema

Samenvatting

1. Eerder waren er in Utingeradeel geen gemeentelijke monumenten en ook na de indeling bij Boarnsterhim is er geen gemeentelijke monumentenlijst opgesteld. In de nieuwe Omgevingsvisie zien wij dat de (oude) gemeente Heerenveen wél zo'n beleid heeft, maar dat dit sinds de herindeling nog niet is rechtgetrokken. Het voornemen om dat op termijn te wel te doen is mooi. De Aldheidskamer dringt er op aan om dit met enige voortvarendheid op te pakken, zodat beeldbepalende gebouwen zoals de Bonte Pleats op Warniahúzen niet ongemerkt kunnen verdwijnen.
2. Ook beleid betreffend aardkundige waarden zou meer vorm moeten krijgen, zodat de laatste middeleeuwse restanten van de originele loop van de Boarn bewaard kunnen blijven.

Reactie

1. Het voornemen om het monumentenbeleid te harmoniseren is zeker aanwezig. Omdat het aanwijzen van gemeentelijke monumenten een stevige inventarisatie en grondige documentatie vraagt, zijn hier de nodige financiële middelen mee gemoeid. De gemeenteraad is hiervoor een voorstel voorgelegd in het kader van de gemeentelijke investeringsagenda. Zij zullen dit onderwerp moeten afwegen tegen andere prioriteiten.
2. De gemeente heeft geen eigen beleid voor aardkundige waarden. De Provincie Fryslân heeft dat wel. De restanten van de Boarn zijn daarbij niet aangewezen als aardkundige momenten. Overigens is het beekdal van de Boarne en de Dracht beschreven als een aparte gebiedseenheid in onze Omgevingsvisie (zie paragraaf 6.10.3). Daarmee erkennen we dat dit gebied zijn eigen onderscheidende kwaliteiten heeft (ten opzichte) van het omliggende veenweidegebied). Als kernkwaliteiten van het beekdal zijn onder andere genoemd:
 - De cultuurhistorische waarde van middeleeuwse dijktracés, waaronder de Leppedyk en de van Sminiawei;
 - Verspreid liggende bebouwing op (voormalige) terpen. Deels met beschermde archeologische waarden;
 - Oude routes/verbindingen zowel over water als over land (zoals het Jabikspaad) door het landschap;
 - Onregelmatige blokverkaveling op de klei-op-gronden.

Daarmee is er op visieniveau aangegeven welke kwaliteiten de gemeente in stand wil houden. De gemeente kan verschillende instrumenten inzetten om het beleid uit de visie concreter te maken en uit te voeren. In het nog op te stellen omgevingsplan kan de gemeente bindende regels opnemen, zoals een vergunningstelsel. Binnenkort wordt gestart met het planproces voor het Omgevingsplan. Daarbij wordt bekeken welke een juridische regeling wenselijk is. De omgevingswet kent echter ook andere instrumenten zoals het opstellen van programma's.

Samenvatting

1. Naar aanleiding van de informatiebijeenkomst begin maart, wil GGD Fryslân als partner op het gebied van publiek gezondheid laten weten wat is opgevallen aan de Omgevingsvisie. De GGD wil Heerenveen allereerst complimenteren met het resultaat. Het is duidelijk dat er veel werk is verzet om verschillende ontwikkelingen te combineren tot één geheel, waarbij zichtbaar rekening is gehouden met de inbreng van de bewoners. Ook is de GGD verheugd te lezen dat u elke ontwikkeling aan wilt grijpen als een kans op het gebied van gezondheid en duurzaamheid en herkent zij veel elementen terug uit de Friese Preventie Aanpak. Hiermee is een belangrijke basis gelegd om via de fysieke omgeving te werken aan een gezondere samenleving.
2. De GGD adviseert om in de visie duidelijker op te nemen wat je onder een gezonde leefomgeving verstaat om zo het afwegingskader voorbeleid en initiatieven inzichtelijker te maken (o.a. in paragraaf 4.1.3). Er zijn vele definities van een gezonde leefomgeving mogelijk. In de Friese bouwsteen Gezondheid in Omgevingsvisie wordt de volgende definitie gehanteerd: *"Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is."*
3. De visie is nu sterk gericht op het stimuleren van meer beweging. Is er ook gedacht aan het stimuleren van gezonde voeding als makkelijke en logische keuze? Denk aan een gezonder aanbod en marketing, waarbij er ook gezonde(re) opties zijn. Voorbeelden zijn drinkwatertappunten op strategische plekken en het zorgen voor zo min mogelijk ongezond aanbod in de omgeving van scholen (fastfoodketens, snackwagens) en het ontmoedigen van reclame voor ongezond voedsel.
4. Ten aanzien van de bouw- en verduurzamingsopgave wil de GGD meegeven dat mensen veel in gebouwen zijn en circa 70% van de tijd in hun eigen woning. Daarom is het voor iedereen belangrijk dat het binnenklimaat prettig en gezond is. Denk daarbij aan voldoende en prettige ventilatie in woningen, scholen en andere gebouwen, mogelijkheden om te luchten bij warm zomerweer, tenminste één aangename gevel en aandacht voor rust, geur of geluid (soms geproduceerd door verduurzamende toepassingen, zoals waterpomp of mechanische ventilatie).
5. GGD Fryslân, onderdeel van Veiligheidsregio Fryslân, blijft graag betrokken bij programma's en plannen die voortvloeien uit de Omgevingsvisie; evenals bij de uitwerking van planregels en de gezondheidsparagrafen in de besluitvormingsdocumenten over grotere gebiedsontwikkelingen. U kunt daarbij overwegen om in het Omgevingsplan vast te leggen, in welk geval een Gezondheidseffectscreening (GES) wenselijk is. Met een GES krijgt u vooraf inzicht in de verschillende (soms cumulatieve) factoren die van invloed zijn op de gezondheid van de (toekomstige) bewoners.

Reactie

1. Wij zijn het met de GGD eens dat met deze Omgevingsvisie een belangrijke basis is gelegd voor een duurzame en gezonde ontwikkeling van Heerenveen. In ons *Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2021-2025* hebben we onze ambities verder vertaald naar concrete acties voor de komende jaren. De GGD is ook nauw bij betrokken geweest bij het opstellen van dit programma.
2. In paragraaf 4.1.5 hebben we aangeven dat we vanuit een brede benadering naar gezondheid kijken: *"Naast lichamelijk welzijn spelen ook aspecten als geestelijke gezondheid, sociale contacten, meedoen in de maatschappij en de kwaliteit van leven daarin een grote rol."* Dit sluit

aan bij de definitie die door de GGD worden aangedragen. De definitie van de GGD kunnen we in grote lijnen volgen, waarbij we opmerken dat deze in sommige gevallen te absoluut gesteld is. Daarbij wordt onder andere de volgende passage bedoeld “...*waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is.*” In de Omgevingsvisie is aangegeven dat we gebiedsgericht te werk willen gaan en durven te differentiëren (afwegingsprincipe 3). Dit betekent ook dat we in bepaalde gebieden dynamiek en economische activiteiten meer ruimte geven (bedrijventerreinen, hoofdassen, centrumgebieden), terwijl op andere plekken de rust en gezondheid van de inwoners meer centraal staan (woongebieden). **We stellen daarom voor om de definitie van de GGD in een iets aangepaste vorm over te nemen in hoofdstuk 4;**

3. Het klopt dat er een stevige koppeling is gelegd op het gebied van sporten, spelen, ontmoeten en bewegen. Dit sluit goed aan bij ons Sport- en Beweegbeleid. Via onder andere buurtsportcoaches ondersteunen wij scholen, sportverenigingen en dorpshuizen bij de bevordering van de gezondheid. Op basis van het Uitvoeringsprogramma gezondheid 2021-2025 gaan wij wel verder verkennen welke mogelijkheden er zijn om gezond voedselaanbod te stimuleren in de leefomgeving. Denk hierbij aan het aanbod in supermarkten, evenementen, eetgelegenheden en kinderopvang. Onderdeel van het onderzoek is in ieder geval een advies ten aanzien van het vestigingsbeleid van fastfoodketens (incl. thuisbezorgen) in de gemeente Heerenveen. Ook zal er specifieke aandacht worden besteed aan mensen in armoede en de koppeling met de voedselbank.
4. Een gezond binnenklimaat is inderdaad een belangrijke aandachtspunt bij de kwaliteitsverbetering en verduurzaming van woningen. Isoleren en ventileren moeten in goede samenhang uitgevoerd worden, en is een punt van aandacht in de warmtetransitie. Onze voorlichter Duurzaam Wonen ondersteunt inwoners hierbij. Wij besteden hier aandacht aan in de prestatieafspraken met woningbouwcorporaties.
5. Recent bent u betrokken geweest bij het opstellen van het Uitvoeringsprogramma Gezondheid 2021-2025. We betrekken de GGD Fryslân ook graag bij andere de uitwerkingen van de Omgevingsvisie waarbij gezondheid een belangrijke rol speelt.

Huurderbelangenvereniging HBV

Samenvatting

1. De Omgevingsvisie heeft grote raakvlakken met de Prestatieafspraken sociale woningmarkt Heerenveen, waarin HBV gesprekspartner is van de gemeente en de woningbouwcorporaties. HBV ziet de Omgevingsvisie als middel om te komen tot duurzame gebiedsontwikkeling en heeft een aantal voorstellen en acties die een plek zouden kunnen krijgen in de Omgevingsvisie en later kunnen worden uitgewerkt in de Woonvisie of de jaarlijkse prestatieafspraken.
2. Paragraaf 5.2.4.1. HBV is van mening dat het interessant is voor de gemeente om het concept van Cradle tot Cradle minstens dezelfde aandacht te geven als circulair bouwen. Op de langere termijn heeft deze ontwerpfilosofie een gunstig effect op de hoogte van de huren en de nieuwbouwkosten van huur- en koopwoningen,
3. Paragraaf 5.3.1. In de Omgevingsvisie wordt verwezen naar een uitbreidingsvraag als gevolg van de Lelylijn. HBV merkt nu al een toenemende interesse in de woningmarkt in Heerenveen, omdat de Randstad kan de woningvraag niet meer aan kan. HBV pleit er voor om vanuit dit kader te kijken welke meerwaarde dorpen kunnen leveren wat dat betekent voor het op niveau houden van voorzieningen daar.

4. Paragraaf 5.3.5. HBV geeft aan dat uit een onderzoek naar *“Opgaven en middelen voor de sociale huursector”* blijkt dat Friesland relatief weinig gebruik kan maken van warmtenetten en dus veel elektrificatie nodig zal zijn. Er zijn hierdoor zorgen over de financiële gevolgen voor eigenaar-bewoners en huurders.
5. HBV heeft moeite met de passage in 5.3.6 waarin wordt aangegeven dat op sommige plekken een meer diverse samenstelling van de bevolking in wijken en dorpen wordt nagestreefd. Wordt hier het slopen van sociale huurwoningen bedoeld om te vervangen voor duurdere huur/koopwoningen? Dit kan er namelijk in resulteren dat huurders in sociale sector op grotere afstand van voorzieningen komen te wonen. HBV pleit daarom voor een toelichting op deze alinea.
6. Paragraaf 6.6.1.1. langs de hoofdassen als de K.R. Poststraat, de Atlantastraat-Koornbeursweg en de Haskeruitgang wonen veel huurders. Zij hebben geen of beperkte mogelijkheden om aanpassingen aan de woning te doen wanneer bijvoorbeeld de gezondheid daar aanleiding voor geeft. Elders in de visie wordt gesproken over nieuwe concessie OV. HBV pleit ervoor dat gemeente er bij provincie op aandringt dat het gebruik van schone brandstoffen een belangrijk criterium is bij het toewijzen van de concessie.

Reactie

1. Wij kunnen ons vinden in interpretatie van HBV waarbij zij de Omgevingsvisie ziet als middel om te komen tot duurzame gebiedsontwikkeling. Daarnaast klopt het dat de Omgevingsvisie een dynamisch document is dat wordt aangepast én dat het een beleidskader op hoofdlijnen is dat wordt uitgewerkt in de nieuwe woonvisie en jaarlijkse prestatieafspraken.
2. Waar mogelijk stimuleren we initiatieven op het gebied van circulair bouwen. Er zijn veel ontwikkelingen en definities t.a.v. circulair bouwen (onder andere cradle to cradle, 9-r ladder etc.). Omdat er nog veel innovatie op dit gebied moet plaatsvinden, staan wij open voor meerdere concepten.
3. Ook de gemeente krijgt signalen dat de woningmarkt aan het veranderen is, onder andere door de invloed van corona en thuiswerken. Daarbij is het wel de vraag hoe blijvend deze verandering is. Diezelfde onzekerheid geldt op dit moment voor de Lelylijn. Mochten beide ontwikkelingen doorzetten dan gaan wij als gemeente bekijken hoe deze uitbreidingsvraag in de gemeente kan worden opgevangen. Dit kan ook nieuw perspectieven voor de dorpen met zich mee brengen, al verwachten wij dat de onderliggende trend van trek naar grotere plaatsen met voorzieningen blijft doorzetten. In de uit te werken Woonvisie worden hier voorstellen gedaan voor het nieuwe woonbeleid.
4. In onze transitievisie Warmte werken we uit welke energieopties beschikbaar zijn in de wijken en dorpen en welke kansrijk zijn om als eerste aardgasvrij te maken. Betaalbaarheid is daarbij een belangrijk aandachtspunt. In ons Duurzaamheidsprogramma hebben we ons dan ook als doel gesteld dat we energie-armoede willen voorkomen. Door de VNG en andere partijen wordt met het Rijk gesproken over aanvullende middelen om de warmtetransitie te kunnen bekostigen. Daarbij is voorsnog het uitgangspunt dat de woonlasten (per saldo) niet mogen stijgen door de verduurzaming.
5. In deze paragraaf wordt aangegeven dat er verschillende gebieden zijn met een kwaliteits- en/of leefbaarheidsopgave. Tijdens de Omgevingsdialogen in 2019 is door inwoners aangegeven dat de sociale samenhang in sommige buurten onder druk staat, omdat veel bewoners er tijdelijk wonen. Daarnaast heeft het passend toewijzen als gevolg dat zich steeds meer inwoners met een

laag inkomen en een zorgvraag concentreren in buurten met grote sociale huurvoorraad. Ook dat zet de leefbaarheid onder druk. Inwoners met meer draagkracht verdwijnen uit de wijk zodra hun inkomen stijgt. Voor deze gebieden moet de komende jaren een afweging worden gemaakt tussen renovatie en sloop. Daarbij spelen verschillende aspecten een rol. Denk aan de technische mogelijkheden om de levensduur van de woningen te verlengen, de verhuurbaarheid, maar ook de beschikbaarheid van huurwoningen in verschillende prijssegmenten. Het mengen van verschillende woningtypes, leeftijden en inkomens draagt bij aan het versterken van het sociale weefsel en het evenwicht in wijken en dorpen. Op plekken waar nieuwbouw of herstructurering aan de orde is, willen we daarom kijken wat de mogelijkheden zijn om te mengen. Uiteraard willen we daarbij wel de beschikbaarheid van sociale huurwoningen op peil houden. Dus dit betekent dat er dan op een andere plek huurwoningen worden teruggebouwd. In de nieuwe Woonvisie willen we dit verder uitwerken en hierover het gesprek aan gaan.

6. De gemeente Heerenveen heeft reeds inbreng geleverd voor de Nota van uitgangspunten en het Programma van Eisen Openbaar Vervoer 2022-2032 met betrekking tot de nieuwe busconcessie van de Provincie Fryslân. Daarin hebben we aandacht gevraagd voor het verduurzamen van het busvervoer door onder meer de inzet van schone bussen met zero emissie.

Historisch Heerenveen

Samenvatting

1. De taakgroep stedenbouw van De Stichting Historie Heerenveen heeft in samenwerking met Bond Heemschut Friesland een kritische blik over de ontwerp-Omgevingsvisie laten gaan. Beide zijn van mening dat het er goed uit ziet. En dat er aandacht is voor zaken als de historie van veenontginning, de historische lintstructuren en eisen ten aanzien van de vormgeving van nieuwe gebouwen.
2. In het bijzonder vragen SHH en Heemschut aandacht voor de transformatie van het centrum van Heerenveen. In plaats van winkels en kantoorpanden, zullen meer gebouwen een woonfunctie krijgen. We zien dan ook dat er plotseling panden worden gesloopt (waarschijnlijk voor appartementenbouw) of dat winkels een woonfunctie krijgen. Dit gebeurt helaas verspreid door het hele centrum, zonder dat er visie aan ten grondslag ligt. Er is een aantal straten waar nu alleen winkels zijn of al een combi van winkels en wonen is, die in aanmerking komen om alleen een woonfunctie te krijgen zoals dit vroeger ook het geval was. Wij vragen u dan ook met klem aandacht te hebben voor oude, misschien historische gevels, die achter de beplating aanwezig kunnen zijn, als winkelpanden een woonfunctie krijgen. Bij dit soort panden zou dan de gevel bewaard kunnen blijven, waardoor er een kwalitatief goed woongebied kan ontstaan.
3. Het is dan ook belangrijk om met belangengroepen, zoals de winkeliersvereniging, de plaatselijke horeca vereniging, G1000, SHH en andere groeperingen te overleggen om tot goede planvorming per gebied te komen. Graag denkt SSH mee aan de volgende fase van de omgevingswet; het omgevingsplan. Hierbij kunnen we u van dienst zijn met het raadplegen van verschillende de fotoarchieven en de gegevens/tekeningen van de bestaande en verdwenen panden in het centrum.

Reactie

1. Het college vindt het goed om te merken dat SHH en Heemschut terug hebben kunnen lezen dat er aandacht is besteed aan cultuurhistorie.
2. Voor de ontwikkeling van het centrum van Heerenveen is een belangrijke basis gelegd met het G1000-proces. Op dit moment is de gemeente bezig met het vormgeven van nieuw detailhandelsbeleid. Daarin willen we een de afbakening van het kernwinkelgebied en de aanloopstraten opnemen. Daarmee geven we meer richting aan een compacter en toekomstbestendiger winkelgebied. Of er daadwerkelijk een omvorming van winkelpanden naar woonfuncties plaatsvindt, blijft uiteindelijk een keuze van een individuele pandeigenaar. Als het gaat om slopen van panden, kan de gemeente alleen een sloop weigeren op basis van wettelijke criteria of regels in het bestemmingsplan. Dit is bijvoorbeeld het geval als een pand aangewezen als een gemeentelijk monument;
3. Zodra we aan de slag gaan met het onderdeel Omgevingsplan voor het centrum zullen wij inwoners en organisaties betrekken. Ook bij concrete bouwplannen voor het centrum worden verschillende belanghebbenden betrokken.

LTO, afdeling Heerenveen

Samenvatting

1. LTO ziet graag meer aandacht voor de agrarische sector in de Omgevingsvisie. Bijvoorbeeld door de agrarische sector als kernkwaliteit toe te voegen. Aansluitend daarop kan in paragraaf 5.2.2.2. worden uitgesproken dat de agrarische sector door de gemeente wordt gefaciliteerd in het streven naar bedrijfsontwikkeling en duurzaamheid
2. LTO geeft aan dat de sector divers van aard is en dat natuurinclusieve landbouw niet tot dogma moet worden verheven. Agrarische ondernemers moeten manoeuvreren tussen wensen en eisen die de markt en de maatschappij aan hen voorleggen. Het enige dat de gemeente zou moeten doen, is het faciliteren van de ontwikkeling van hun bedrijf, vanuit het adagium “ja, mits”
3. LTO is tegenstander van het zelfstandig toevoegen van eigen gemeentelijk normen die de bewegingsvrijheid van agrarische ondernemers verder inperken dan de landelijke normen
4. LTO heeft de indruk dat de gemeente onderschat welke gevolgen het opnemen van ecologische verbindingzones op de kaart heeft. Aangezien deze verbindingzones niet voortvloeien uit beleidsmatige verplichtingen van een hogere overheid, stelt zij voor om deze uit de tekst en de kaartbeelden te verwijderen
5. In de Omgevingsvisie wordt aangegeven dat “Bij schaalvergroting van af een bepaalde omvang om een extra investering in het landschap (kwaliteitsimpuls) gevraagd zal worden, waarbij het plan een bijdrage levert aan de landschappelijke kernkwaliteiten.” Het is op dit moment lastig om te beoordelen of de gevraagde kwaliteitsimpuls bij schaalvergroting onevenredige dingen worden gevraagd. De sector moet daarom worden betrokken bij de uitwerking
6. In de Omgevingsvisie moet aandacht worden besteed aan de aanwezigheid en de ontwikkelingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven in het landgoederenlandschap en in de heideontginningen
7. Het is wenselijk dat de agrarische sector in de gemeente nauwer wordt betrokken bij de verdere uitwerking van zaken in programma's en het Omgevingsplan. LTO houdt zich aanbevolen om daarbij inbreng te leveren

Reactie

1. De kernkwaliteiten hebben betrekking op datgene wat Heerenveen anders maakt dan andere gemeenten. De agrarische sector is waardevol voor onze gemeente, maar dit maakt Heerenveen niet onderscheidend ten opzichte van andere gemeenten. 5.2.2.2 gaat over de speerpunten van het door de raad vastgestelde Economische Beleid. Overigens zit er in de speerpunten wel een koppeling met de agrarische sector zit in het woord “voeding” (ook vanwege de zuivelbedrijven in H’veen). Het faciliteren van agrarische bedrijven in de richting van een meer circulaire en duurzame bedrijfsvoering, sluit aan bij onze inzet (zie ook paragraaf 5.5.5.)
2. “Ja, mits” betekent dat de gemeente planmakers vanuit een proactieve en positieve grondhouding benadert; we willen samen bekijken wat er kan. In het principe “ja, mits” zit niet alleen het woordje “ja”, maar ook het woordje “mits”. Dat betekent dat de gemeente ook randvoorwaarden voor ontwikkelingen hanteert. Daarbij gaat het om de kernkwaliteiten in de Omgevingsvisie, of bepaalde ambities waaraan plannen kunnen bijdragen (zie met name hoofdstuk 6 van de Omgevingsvisie)
3. De Omgevingswet legt juist heel veel afwegingsruimte neer bij gemeenten (“decentraal, tenzij”). Dit betekent dat wij als gemeente deze afwegingsruimte zelf moeten invullen in het in het Omgevingsplan. Overigens werkt de bestuurlijke afwegingsruimte twee kanten op: we kunnen bij verschillende onderwerpen strenger zijn dan de standaardwaarden in de Omgevingswet, maar ook minder streng. Wij zijn nog niet zover dat we die al hebben vastgesteld, maar hebben wel aangegeven dat we gebiedsgericht te werk willen gaan. Er zal voor sommige normen dus een verschil komen tussen bijvoorbeeld woongebieden en het landelijk gebied. Voor geurnormen werken we bijvoorbeeld al met verschillende gebiedstypen (bebouwde kom, lintbebouwing, buitengebied). Hiervan is uitgesproken dat we de ontwikkelruimte van de Geurverordening uit 2015 in stand willen laten. Dit is een voorbeeld van een gemeentelijke norm die minder streng is dan de wettelijke standaardwaarde.
4. Naar aanleiding van deze reactie hebben wij de status van de verbindingzones op de kaart nog eens goed bekeken. Het klopt dat de Provincie geen verbindingzones meer hanteert. De gemeente heeft in haar Duurzaamheidsprogramma (2019) echter wel aangegeven te willen werken aan een fijnmazig, lokaal natuurnetwerk. We hebben dit lokale natuurnetwerk echter nog niet concreet uitgewerkt. **We kiezen er daarom voor om de Verbindingszones nu van de kaart te halen en pas nieuwe verbindingzones op te nemen zodra deze verder zijn uitgewerkt in het Programma Groenstructuur en het Duurzaamheidsprogramma.** Bij deze programma’s worden alle stakeholders betrokken.
5. Wij begrijpen goed dat de gevraagde kwaliteitsimpuls nog de indieners vaag is. Deze willen we verder uitwerken in een programma. Daarbij zullen we alle relevante stakeholders betrekken.
6. **Het klopt dat in het Landgoederenlandschap en in de Heideontginningen verschillende landbouwpercelen liggen. Dit zal worden benoemd in de teksten.**
7. Dat is in ook de bedoeling. We gaan daarbij graag in op het aanbod van LTO om mee te denken.

Monumentenstichting Boarnsterhim

Samenvatting

De Monumentenstichting, opgericht in de voormalige gemeente Boarnsterhim, beheert een aantal Rijksmonumenten in de gemeente Heerenveen en in de gemeente Leeuwarden. Een paar jaar geleden hebben wij medewerking verleend aan een project van de Stichting Beekdallandschap Koningsdiep/ Nije Boarn, waarin gegevens werden verzameld over bouwkundige waarden in het gebied van het beekdal van de Boarn. Deze uitgebreide inventarisatie kan als hulpmiddel worden gebruikt voor de beoogde uitbreiding van de Nota Cultuurhistorisch Erfgoed.

Reactie

Het bestaan van deze inventarisatie is bij onze gemeente bekend. Wij zullen hierover zeker contact opnemen op het moment dat de aanpassing / uitbreiding van de Nota Cultuurhistorische Erfgoed aanstaande is. Het voornemen om het monumentenbeleid te harmoniseren is zeker aanwezig. Omdat het aanwijzen van gemeentelijke monumenten een stevige inventarisatie en grondige documentatie vraagt, zijn hier de nodige financiële middelen mee gemoeid. De gemeenteraad is heeft hiervoor een voorstel ontvangen in het kader van de gemeentelijke investeringsagenda.

Pleatselik Belang Aldeboarn, Aldeboarn Foarút, Ondernemersvereniging Bornego

Samenvatting

1. Aldeboarn is een dorp dat sterk geworteld is in het verleden, met een interessante ontstaansgeschiedenis die nog steeds zichtbaar en invoelbaar is, zowel in het beschermde dorpsgezicht langs de Boarn, als in het buitengebied. Daarnaast is Aldeboarn ook een dorp dat bezig is met haar toekomst, en waar enthousiaste inwoners de handen in elkaar slaan om de toekomstvorm te geven. Het dorp was daarom ook steeds sterk vertegenwoordigd bij de avonden over de Omgevingsvisie. En vanuit diezelfde pro-actieve houding zijn we met zowel gemeente als provincie aan de slag gegaan met het een DOM-project (met als veelzeggende titel Meidwaan yn Boarn) op deelgebieden als fysieke ruimte, recreatie, wonen, economie, sociaal domein, voorzieningen en onderwijs.
2. De raad heeft in de Omgevingsvisie gekozen voor ambitieuze kernkwaliteiten. Heerenveen landelijk op één als sportstad, en met een goede verbinding naar de rest van Nederland, middels de Lelylijn. Het is prachtig, dat we horen bij een gemeente die ambitieus is. Dat zijn wij namelijk ook. Onze ambitie is deze: wij willen graag in een gebied wonen waar vitaliteit en veerkracht voorop staat, waar we met behoud van het goede werken aan verbetering. Dat we ons mooie dorp, inclusief het beschermd dorpsgezicht, toekomstbestendig maken, behouden en benutten.
3. Toekomstbestendig wil ook zeggen dat er actief gewerkt wordt aan bijvoorbeeld oplossingen voor de wateroverlast die wij ervaren. In uw ontwerp-Omgevingsvisie wordt gesproken over mogelijke overlast in de toekomst, maar voor Aldeboarn is die toekomst al lang begonnen.
4. Toekomstbestendig wil ook zeggen dat we niet alleen innovatieve en duurzame keuzes maken, maar ook dat we ruimte creëren voor een slimme en gastvrije economie. Bij de voormalige gemeente Boarnsterhim lagen we op (of soms zelf over) het randje van het interessegebied, maar we hopen dat dit bij gemeente Heerenveen, onze gemeente, niet het geval zal zijn. Dat bij de algemene uitgangspunten en ambities van centrumgebieden staat dat middelen uit de regiodeal alleen beschikbaar zijn voor Akkrum en Jubbega vervult ons met zorg. Niet alleen

worden we niet genoemd bij de regiodeal, ook bij de verdeling uit het fonds Vitale Kernen staat Aldeboarn achteraan.

5. Toekomstbestendig wil ook zeggen dat we niet in een museum wonen. Dat onze ontstaansgeschiedenis geroemd wordt in uw ontwerp-Omgevingsvisie vervult ons met trots, maar neemt niet weg dat we ook een buitengebied hebben, dat er volop kansen liggen op het gebied van toerisme en recreatie, juist ook in de verbinding tussen dorpskern en buitengebied. De door het dorp gewenste verbinding naar de Deelen wordt genoemd, maar onze wensenlijst vermeldt ook het opnieuw in leven roepen van de oude zeil- en schaatswedstrijden op de Botmar, een rechtstreekse waterverbinding naar Grou en de ontsluiting van fietsroutes naar de Kraanlanden en de Alde Feanen.
6. Toekomstbestendig wil ook zeggen dat bij de ontwikkeling van een centrumvisie breed gekeken wordt naar een passende inrichting. De suggestie in uw ontwerp-Omgevingsvisie dat de centrumvisie niet meer behelst dan de herinrichting van het plein Doelhôf is wat kort door de bocht. Het beschermd dorpsgezicht loopt langs beide kanten van de Boarn, met Eastein en Westein aan de noordkant en het Achterom, de Tsjerkebuorren en Andringastrjitte aan de andere kant.
7. Gesproken wordt over het ontwikkelen van een 'eigen taal' voor de (groene) openbare ruimte. Zeker gezien de eerdergenoemde wateroverlast zijn we voor vergroening. Maar we gaan ervan uit, dat het aangehaalde project 'geveltuintjes' niet exemplarisch is voor de samenwerking met de gemeente, want de bewoners hebben dit eerder ervaren als tegenwerking. Onverlet blijft dat Aldeboarn graag participeert in dit soort plannen, en graag wil samenwerken met de gemeente

Reactie

1. Wij herkennen wat hier aangegeven wordt. Aldeboarn is een actief en goed georganiseerd dorp, dat bezig is met haar toekomst. We werken daarom graag samen met u aan het DOM-project.
2. Uw ambitie sluit aan bij de ambitie van de gemeente, waarbij we de kernkwaliteiten in de gemeente willen beschermen en benutten voor verdere ontwikkeling. Wat die kernkwaliteiten voor de verschillende gebieden precies zijn, beschrijven we in hoofdstuk 6 van de Omgevingsvisie.
3. De wateroverlast die u ervaart in het dorp was ons niet bekend. Na telefonisch contact hierover met u is afgesproken de ervaren overlastlocaties binnenkort gezamenlijk te bekijken. In het kader van de aanpak voor klimaatadaptatie brengen wij alle knelpuntsituaties in beeld en zullen we zo nodig maatregelen nemen.
4. In het kader van de regiodeal zijn keuzes gemaakt om aanspraak te kunnen maken op Rijksmiddelen. Hier lag een kans om met de centrumaanpak in de grotere kernen Akkrum en Jubbega aan te melden als project. Dat betekent niet dat we als gemeente geen inzet willen plegen in Aldeboarn. Dit is de reden dat we in Aldeboarn zijn gestart met het DOM-traject. Vanuit het Fonds Vitale kernen blijven ook middelen beschikbaar voor Aldeboarn.
5. De beschrijving van kernkwaliteiten in de Omgevingsvisie is niet bedoeld om de gemeente als museum te gaan beheren, maar bij ontwikkelingen rekening te houden met deze kernkwaliteiten en ze verder versterken. Het is u bekend dat er ook in het veenweidegebied rondom Aldeboarn de nodige veranderingen zitten aan te komen. Hier liggen kansen op het gebied van landschapsversterking, het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering en toerisme en recreatie. De exacte plannen hangen af van de beschikbare middelen en de prioriteiten die worden gesteld bij het opstellen van het Gebiedsplan Aldeboarn-de Deelen. Pleatselik belang is

ook vertegenwoordig bij dit planproces. Wij stellen voor dat u de genoemde wensen ook vooral inbrengt bij dit gebiedsproces.

6. U heeft gelijk dat de aanpak van het centrumgebied Aldeboarn meer behelst dan alleen het plein Doelhôf. We hebben deze plek echter wel specifiek benoemd, omdat verbetering van dit plein als centrale ontmoetingsplek in het dorp een impuls kunnen geven aantrekkingskracht van leefbaarheid van Aldeboarn als geheel.
7. Ook de gemeente Heerenveen blijft graag samen met het dorp werken aan vergroening van Aldeboarn. We staan daarbij open voor verbeteringen en suggesties.

ProRail

Samenvatting

1. Het Rijk heeft nog geen besluit genomen over verdere onderzoeken naar de Lelylijn. Terecht wordt in de ontwerp-Omgevingsvisie gesteld dat een voorkeurstracé nog niet bekend is. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat er rond Heerenveen meerdere tracés denkbaar zijn. Naast het tracé langs de A7 kan een tracé in beeld komen die ten zuiden van Heerenveen aansluit op de bestaande spoorlijn Zwolle-Leeuwarden. Dat zou tot extra ruimtebeslag langs de huidige spoorlijn kunnen leiden. Tevens zijn er dan verschillende mogelijkheden om de boog richting Groningen te realiseren.
2. ProRail heeft, als landelijk spoorbeheerder, een visie op de omgeving van het spoor. We delen deze graag met u, zodat u dit mee kunt nemen in uw ontwerp Omgevingsvisie "Heerenveen".
3. ProRail verzoekt u voor het aspect Externe Veiligheid in relatie tot Railverkeer (mocht dit van toepassing zijn) gebruik te maken van de meest recente gegevens (Basisnet).
4. ProRail verzoekt u voor het aspect Geluid in relatie tot Railverkeer gebruik te maken van de meest recente gegevens (Geluidproductieplafonds).
5. Indien de ontwerp-omgevingsvisie bebouwing dichtbij het spoor mogelijk maakt, kan trillinghinder voor de toekomstige bewoners/gebruikers ontstaan als gevolg van treinverkeer. Hoewel er geen wettelijke normen bestaan voor trillinghinder in dit soort situaties acht ProRail het gewenst dater in de planvorming wel aandacht voor is. ProRail raadt u aan om het aspect trillinghinder af te wegen, zoals door Kenniscentrum InfoMil wordt aanbevolen.
6. In de ontwerp omgevingsvisie zijn mogelijk percelen opgenomen die in eigendom zijn ProRail. ProRail merkt in dit kader op dat deze percelen - zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van ProRail - niet mogen worden gebruikt. Deze percelen zijn door ProRail benodigd ten behoeve van de uitvoering van haar taken en eventuele toekomstige plannen. De percelen van ProRail, alsmede de spoorbaan, dienen door ProRail, haar aannemers of hulpdiensten te allen tijde onbelemmerd toegankelijk te zijn en te blijven met het materieel dat ook momenteel wordt gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden en in het geval van calamiteiten. ProRail verzoekt u tevens alle percelen van ProRail te voorzien van de bestemming "(Verkeer -) Railverkeer".
7. ProRail verzoekt uw gemeente om ons - vooruitlopend op de Omgevingswet - actief te betrekken bij het verder ontwikkelen van bouwplannen in de directe nabijheid van de spoorbaan, teneinde in gezamenlijk overleg tot overeenstemming te komen c.q. afspraken te maken alvorens tot uitvoering zal worden overgegaan.

8. Overwegen vormen een gevaarpunt tussen weg- en spoorverkeer. ProRail verzoekt uw gemeente daarom contact op te nemen met ProRail indien de door uw gemeente voorgestelde visie effect kan hebben op de bestaande overwegen in uw gemeente. U kunt hierbij bijvoorbeeld denken aan gewijzigd gebruik door het realiseren van een ontsluitingsroute voor een nieuwe woonwijk of bedrijventerrein of ontwikkelingen rondom geestelijke gezondheidszorg nabij het spoor. Ook verwijs ik u graag naar de Beleidsagenda Spoorveiligheid 2020 -2025 waarin het Ministerie van Infrastructuur en Veiligheid (hierna: I&W) haar visie op overwegveiligheid heeft beschreven. Het streven van IenW is om samen met ProRail, decentrale overheden, recreatieve belangenorganisaties en burgers te zorgen voor nul dodelijke slachtoffers en nul verstoringen op en rondom overwegen (trein- en wegverkeer) om een veilige, vlotte en duurzame mobiliteit te kunnen garanderen.
9. In verband met het borgen van de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen mag het waterpeil niet wijzigen. Tevens dient uw gemeente te borgen dat alle uit te voeren werkzaamheden geen invloed zullen hebben op de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen, alsmede op het ongehinderd gebruik van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen.
10. Voor het uitvoeren van werkzaamheden in de nabijheid van de spoorbaan dient rekening gehouden te worden met het bepaalde in artikel 19 van de Spoorwegwet, waarnaar ProRail u kortheidshalve verwijst.
11. ProRail verzoekt u zorg te dragen dat gronden welke momenteel voorzien zijn van de bestemming Spoorwegdoeleinden, deze bestemming ook in de toekomst zullen behouden.
12. De binnen het plangebied aanwezige onderstations mogen niet komen te vervallen. Tevens verzoekt ProRail u ervoor zorg te dragen dat de onderstations - net als in de huidige situatie – te allen tijde bereikbaar zullen zijn.

Reactie

1. Op dit moment zullen wij deze reactie voor kennisgeving aannemen en de verdere ontwikkelingen rondom de Lelylijn volgen. Zodra er een principebesluit is genomen en er studies worden gedaan naar de verschillende tracés, zullen wij op grond van de mogelijke effecten de voor- en nadelen afwegen en hierover een standpunt bepalen.
2. De gedeelde visie op de spooromgeving komt met name van pas wanneer wij verdere stappen zullen zetten bij de ontwikkeling van de stationsomgeving van Heerenveen (paragraaf 6.3.2 Omgevingsvisie).
3. Wij zullen de meest recente gegevens hanteren op het moment Omgevingsplan in de omgeving van het spoor wordt aangepast of wanneer zich een concrete ontwikkeling voordoet.
4. Zie de reactie onder 3.
5. Zie de reactie onder 3.
6. De Omgevingsvisie bevat de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid en gaat niet gedetailleerd in op het gebruik van specifieke percelen. Van het toedelen van functies is in de Omgevingsvisie nog geen sprake. Wij zullen uw suggesties daarom meenemen bij het opstellen van het Omgevingsplan.
7. Overeenkomstig de geest van de Omgevingswet willen wij stakeholders meer in het voortraject van planvorming gaan betrekken. Wanneer bouwplannen in de directe nabijheid van de spoorbaan worden gepland, is de bedoeling dat dit met u wordt afgestemd. Hoe deze

afstemming er precies uit ziet en wiens verantwoordelijkheid dit is, hangt ook af van de aard en omvang van het bouwplan.

8. In onze gemeente zijn een aantal spoorwegovergangen gesitueerd. Op dit moment voorzien wij geen bijzondere effecten van de Omgevingsvisie op de overwegen in de gemeente. Een significante wijziging van verkeersstromen is wel aan de orde wanneer het komt tot een westelijke uitbreiding van Heerenveen. Op dit moment is een dergelijke ontwikkeling nog zeer onzeker. Dit hangt onder andere samen met het al dan niet realiseren van de Lelylijn. Op het moment dat deze ontwikkelingen verder gevorderd zijn, zullen we hierover nader contact zoeken.
9. Wij nemen deze reactie voor kennisgeving aan.
10. Idem
11. Zie de reactie onder 6.
12. Wij nemen deze reactie voor kennisgeving aan.

Stichting Beekdallandschap Koningsdiep | De Nije Boarn.

Samenvatting

1. Zoals u bekend stellen Stichting de Nije Boarn zich ten doel om de gebieden die deel uitmaken van het beekdal van het Koningsdiep / de Boarn te ontwikkelen op een wijze die aansluit bij de natuurlijke en antropogene kwaliteiten die dit gebied kenmerken. Tot onze tevredenheid stellen we vast dat u in de omgevingsvisie het gebiedsproces Aldeboarn-de Deelen herkent en waardeert. Zonder op de verdere planvorming vooruit te lopen merken we wel op dat in par. 5.3.4.6 en 5.5.5.2 van de omgevingsvisie “roodachtige” ontwikkelingsmogelijkheden in het buitengebied zijn beperkt tot (al dan niet voormalige) boerenerven. We sluiten niet uit dat dat binnen de plannen onvoldoende zal blijken. We hebben er echter het vertrouwen in dat u bereid zal zijn, gezien uw betrokkenheid in het proces, de mogelijkheden eventueel te verruimen.
2. De voormalige gemeente Boarnsterhim kende geen gemeentelijke monumentenbeleid en dat deel van uw gemeente is, in tegenstelling tot het “oude” deel van uw gemeente, ook niet opgenomen in uw beleid met betrekking tot (gemeentelijke) monumenten. Vanuit die optiek hebben we met belangstelling de ontwerp omgevingsvisie bestudeerd. We lezen dat u, in par. 5.3.2.2. dit wel vaststelt, maar daar geen prioriteit aan geeft. Hieruit blijkt dat binnen het werkgebied van de gemeente in feite met twee maten wordt gemeten. We wijzen erop dat een groot deel van het gebied al in beeld is gebracht en dat we dat, desgewenst, voor we de inventarisatie rest van het gebied mogelijk alsnog kunnen uitvoeren. Het zou mooi zijn als zoiets op niet al te lange termijn in uw beleid kon worden geïntegreerd.
3. Een omissie constateren we rond aardkundig -en, afgeleid daarvan- archeologisch beleid. In de visie zijn we geen intenties tegengekomen met betrekking tot aardkundige en daaraan verbonden archeologische waarden, dat laatste buiten de al eerder geïnventariseerde locaties. In het gebiedsproces ADD zijn we de afgelopen periode twee locaties tegengekomen waar in het land fysieke en menselijke ruimtelijke structuren voorkomen die teruggaan naar de middeleeuwen of vroeger. Dit soort waarden worden in uw visie niet herkend noch wordt daar beleid voor voorzien. Als (h)erkenning en daarbij horende maatregelen als bescherming en compensatie van mogelijke beperkingen niet wordt ontwikkeld zullen deze waarden vrijwel zeker het onderspit delven.

Reactie

1. Ook het college waardeert de samenwerking in het gebiedsproces Aldeboarn-de Deelen. De Omgevingsvisie zoals die nu is geformuleerd, is gebaseerd op ons huidige beleid (waaronder het woonbeleid). Dit betekent dat we op dit moment woningbouwontwikkeling het liefst concentreren binnen bestaande kernen en bestaande woningbouwlocaties of inpassen in de bestaande lintstructuren. Deze volgorde sluit ook aan bij het Provinciale ruimtelijke ordeningsbeleid en wij denken dat daarmee de landschappelijke kernkwaliteiten zijn gediend. Dit betekent niet dat het beleid voor de eeuwigheid vastligt; er is ruimte voor voortschrijdend inzicht en wij weten dat er in het veenweidegebied een bijzondere opgave ligt. Met betrekking tot het gebiedsproces Aldeboarn-de Deelen hebben we die opening voor gewijzigde inzichten expliciet opgenomen in paragraaf 5.5.4.2: *“Zodra het Gebiedsplan is vastgesteld, wordt deze verwerkt in de Omgevingsvisie. Dit kan leiden tot aanpassing van de gebiedsteksten in hoofdstuk 6.”* De kernkwaliteiten en ambities uit de Omgevingsvisie zullen voor gemeente Heerenveen een belangrijke leidraad zijn voor de gesprekken over het gebiedsplan. Wij denken dat we daarmee dicht bij de insteek en werkwijze van uw stichting aansluiten.
2. Het voornemen om het monumentenbeleid te harmoniseren is zeker aanwezig. Omdat het aanwijzen van gemeentelijke monumenten een stevige intensieve inventarisatie en grondige documentatie vraagt, zijn hier de nodige financiële middelen mee gemoeid. De gemeenteraad is hiervoor een voorstel voorgelegd in het kader van de gemeentelijke investeringsagenda. Zij zullen dit onderwerp afwegen tegen andere prioriteiten die de gemeente ook heeft. Zodra de middelen beschikbaar zijn, zullen wij hierover contact opnemen met de verschillende werkgroepen en organisaties die op dit terrein actief zijn. We maken natuurlijk graag gebruik van de kennis en kunde in het gebied en van de werkzaamheden die al zijn uitgevoerd.
3. De gemeenteraad heeft op 4 oktober 2010 besloten archeologiebeleid op te stellen voor de gemeente Heerenveen. Tot de inwerkingtreding van dit (nieuwe) beleid geldt de Friese Archeologische en Monumenten Kaart Extra (FAMKE) als basis voor het gemeentelijke archeologiebeleid. FAMKE vormt daarbij de grondslag voor beschermingsregels in bestemmingsplannen en daarmee samenhangende onderzoekverplichtingen. Ten behoeve van het (nieuwe) archeologiebeleid wordt een verdiepingsslag archeologie uitgevoerd. Hierbij wordt samengewerkt met archeologen van de provincie Fryslân. De verdiepingsslag is voor wat betreft de gemeente Heerenveen (oud) afgerond. Voor de gebieden die voorheen tot de gemeente Boarnsterhim behoorden moet de verdiepingsslag nog worden uitgevoerd. De informatie waarover de Stichting de Nije Boarn beschikt, ten aanzien van locaties met archeologische waarden, kan worden ingebracht in de verdiepingsslag en worden betrokken bij de voorbereiding van het (nieuwe) archeologiebeleid.

Stichting Tijd

Samenvatting

1. Verzocht wordt om een zin in paragraaf 6.7.3.2 aan te passen met betrekking tot de kernkwaliteiten: "De meeste naoorlogse buurten zijn groen en ruim opgezet. Grotere en bijzondere groene structuren vormen het Kattenbos, de Le Roy-tuin / Ecokathedraal aan de Kennedylaan en Europalaan en de parkstructuren in Skoatterwâld". (toevoegingen zijn cursief)
2. Met betrekking tot een passage over de Ecokathedraal in Midam (paragraaf 6.7.11.5) vraagt de Stichting zich af wat er wordt bedoeld met "het rekening houden met het woon-leefklimaat van

de omwonenden?” Aan welke maatregelen denkt de gemeente en gaat dit dan mede in overleg met de Stichting Tijd en de omwonenden? Het lijkt Stichting Tijd zinvol om te schetsen hoe het overleg wordt vormgegeven, zodat zij niet voor een onverwachte situatie komt te staan.

Reactie

1. **De voorgestelde aanpassingen zullen wij overnemen in de tekst.**
2. Bij het woon- en leefklimaat gaat het onder andere over de bezoekers die met de auto naar de Ekokathedraal komen. De Ekokathedraal ligt niet op een goed ontsloten locatie, maar wordt bereikt via een woonstraat (de IJntzelaan). Mocht het aantal bezoekers blijven toenemen, dan wordt het op termijn wenselijk om verkeer en parkeren anders vorm te geven. Juist om te kunnen genieten van de bijzondere kwaliteiten van de Ekokathedraal. Op het moment dat dit aan de orde is, zullen we hierover in overleg treden met de Stichting en met omwonenden.

Veiligheidsregio Fryslân

Samenvatting

1. In paragraaf 5.4.4 de relatie gelegd met (de herziening van) het gemeentelijke integrale veiligheidsplan (IVP). Hoewel het onderwerp fysieke veiligheid vanzelfsprekend een plaats moet krijgen in het IVP, hechten wij er waarde aan dit onderwerp ook specifiek te benoemen in de gemeentelijke Omgevingsvisie. Het is van belang dat bij ruimtelijke initiatieven veiligheidsaspecten in een vroegtijdig stadium worden meegewogen en er een transparante afweging wordt gemaakt tussen maatschappelijke belangen en veiligheid.
2. Brandweer Fryslân kan een adviserende rol vervullen bij de afweging met betrekking tot veiligheid. De landelijk door de veiligheidsregio's geformuleerde 'kernwaarden veiligheid' en de daaruit voortvloeiende 'ontwerp-principes voor veiligheid' zijn hierbij richtinggevend en zien wij om die reden graag terug in uw Omgevingsvisie:
 - De kwaliteit van de leefomgeving wordt mede bepaald door de (fysieke veiligheid).
 - Samen werken aan een veilige fysieke leefomgeving.
 - Mensen zijn bekend met risico's en weten hoe te handelen.
 - De leefomgeving wordt mede vormgegeven volgens de 'ontwerpprincipes voor veiligheid':
 - o Het voorkomen of beperken van risico's vergroot de veiligheid.
 - o Afstand tot risico's vergroot de veiligheid.
 - o Bouwwerken en omgeving bieden bescherming.
 - o Bouwwerken en gebieden zijn snel en veilig te verlaten.
 - o De omgeving maakt snel en efficiënt optreden van de hulpdiensten mogelijk.
 - o Mensen krijgen bij crisis passende medische zorg.
3. De brede invalshoek voor fysieke veiligheid kan nog sterker worden benoemd door deze tevens te plaatsen in het fysieke domein van de boomspeigel voor de fysieke leefomgeving (figuur 4.2 van de Omgevingsvisie). Veiligheid staat hier nu in het sociaal domein, maar maakt ook onderdeel uit van het fysieke domein.
4. Daarnaast vragen wij aandacht voor de inbedding van het regionaal risicoprofiel en het incidentrisicoprofiel (artikel 15 Wet veiligheidsregio's) in de Omgevingsvisie.
5. In de bijlage treft u nog enkele punten aan per onderdeel van de Omgevingsvisie, waarbij wij suggesties, verbeteringen of de gevolgen aangeven van uw ambities en ontwikkelingen.

- a. Fig. 3.1 Aandachtsgebieden Milieu (p.15). In de legenda zijn enkele symbolen weggefallen voor BRZO-inrichtingen, vervoer gevaarlijke stoffen en LPG-inrichtingen. Legenda aanvullen
 - b. 5.2 Regionaal centrum (top)sport (p.21). De stadiongebieden Thialf en Sportstad kennen de mogelijkheid tot aanwezigheid van grote aantallen bezoekers. Calamiteiten of incidenten kunnen een hoge impact hebben en leveren dus een risico op voor de omgeving. Bij de verdere uitwerking van de kernwaarden veiligheid dit risico benoemen, koppelen aan het risicoprofiel en betrekken in verder te maken beleidskeuzes. We denken hierin graag mee.
 - c. 5.2.6.5 Vaarweg Heerenveen (p.23). Vooralsnog worden geen maatregelen genomen en wordt maatwerk nagestreefd. Het vervoer van gevaarlijke stoffen per boot is een aandachtspunt. De Veiligheidsregio betrekken bij verdere ontwikkelingen.
 - d. 5.4.5 Kwetsbare groepen (p.30). In de zone 300 meter aan weerszijden van de snelweg worden geen functies gebouwd die extra gevoelig zijn. Wat te doen met bestaande functies binnen deze zone die kiezen voor nieuwbouw op de huidige locatie? Tevens: evenementenlocaties binnen deze zone met meer dan 5.000 bezoekers worden ook als kwetsbaar aangemerkt.
 - e. 6.8.1.3 Algemene uitgangspunten bedrijventerreinen (p.76). Tweede bullet: genoemd is de regionale brandweer. Deze term vervangen door Veiligheidsregio
 - f. 6.8.1.3 Algemene uitgangspunten bedrijventerreinen (p.76). Tweede bulle: genoemd wordt... "gedegen plannen zijn gemaakt voor de bestrijding van calamiteiten." Wij adviseren niet alleen over bestrijding van incidenten maar ook over de maatregelen voor zelfredzaamheid. Dit onderdeel toevoegen
 - g. 6.8.3 Haskerveen en Ecopark de Wierde (p.77). Op dit terrein zijn de 2 bedrijven gevestigd, die vallen onder de categorie Besluit risico's zware ongevallen (BRZO). Dit zijn bedrijven die gevaarlijke stoffen verwerken en kennen een hoog risico. Per 2022 zijn dit seveso-inrichtingen. De genoemde zware industrie noemen bij de functionele gebiedsomschrijving
 - h. 6.8.4 Kanaal (p.77). Op dit terrein is een BRZO-bedrijf gevestigd dat impact heeft p de zelfredzaamheid van de aanwezigen op het terrein e op de bereikbaarheid. De genoemde zware industrie noemen bij de functionele gebiedsomschrijving.
 - i. 6.8.4.4 Opgave en ontwikkelingen (p.77). Er is besloten door de gemeenteraad tot een bijdrage voor de realisatie van een calamiteitenroute. Deze is vooralsnog niet gerealiseerd. Bij de realisatie van de calamiteitenroute houden wij ons aanbevolen voor advies.
 - j. 6.8.4.4 Opgave en ontwikkelingen (p.77). In samenhang met de calamiteitenroute staat een eventuele Lelylijn in dit gebied als route ingepland. Wellicht is een ontsluiting van het terrein te combineren als oplossing.
6. Wij vertrouwen erop dat u onze reactie zult meenemen in het verdere proces van vaststelling van de Omgevingsvisie. Wij denken graag met u mee op het gebied van brand- en omgevingsveiligheid en stellen graag onze kennis en expertise hieromtrent beschikbaar.

Reactie

1. Het klopt dat 'het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving' nadrukkelijk wordt genoemd in de doelstellingen van de Omgevingswet. Op verschillende plekken in de Omgevingsvisie besteden we aandacht aan fysieke veiligheid. **Het onderwerp is echter nog niet heel specifiek benoemd in het ambitiehoofdstuk (hoofdstuk 4) en bij de afwegingsprincipes (paragraaf 4.3). Dit zullen we alsnog doen.** De nadere uitwerking van 'hoe' we deze ambities willen bereiken, doen we in het integrale veiligheidsplan (IVP). Het waarborgen van de genoemde 'ontwerp-principes voor veiligheid' vindt ook deels plaats via de regelgeving in het Omgevingsplan;
2. Zie het antwoord onder 1
3. We zijn het met u eens dat fysieke veiligheid een breed scala aan onderwerpen raakt in zowel het fysieke als het sociale domein. We hebben deze afbeelding echter niet zelf gemaakt en kunnen deze niet aanpassen. De boomspiegel in figuur 4.2 is bedoeld als illustratie van de brede reikwijdte van de fysieke leefomgeving.
4. De Omgevingsvisie is ons inziens niet het geschikte beleidsdocument om gemeentelijke inspanning ten aanzien van het incidentrisicoprofiel verder uit te werken. Zie ook de reactie onder 1.
5. Hierbij gaan we graag kort in op specifieke onderwerpen die u benoemt in de bijlage:
 - a. **De legenda wordt aangevuld.**
 - b. Dit aspect nemen we graag bij de uitwerking van het IPV.
 - c. Zodra hier ontwikkelingen aan de orde zijn, wordt de Veiligheidsregio hier bij betrokken.
 - d. Bestaande functies binnen deze zone willen we respecteren. Het gaat om nieuwe kwetsbare functies, waar we een nieuwe afweging kunnen maken in het kader van gezondere en veiligere leefomgeving.
 - e. **Omschrijving wordt aangepast tot Veiligheidsregio**
 - f. **Omschrijving wordt aangepast**
 - g. **Omschrijving wordt aangepast**
 - h. **Omschrijving wordt aangepast**
 - i. Het besluit over de calamiteitenroute is door de gemeenteraad reeds genomen. De gemeenteraad heeft in 2020 middelen beschikbaar gesteld, naar verwachting vindt realisatie plaats in 2022.
 - j. De ontwikkeling van de Lelylijn zal echter vele jaren in beslag nemen. De realisatie van en calamiteitenroute kan daar niet op wachten. Vandaar dat deze ontwikkeling al loopt.
6. Wij waarderen reactie en expertise van de Veiligheidsregio. Wij maken daar graag gebruik van op het moment dat er relevante ontwikkelingen spelen.

3. Reacties van inwoners

Inwoner 1

Samenvatting

1. Indiener is van mening dat het aardgasvrij maken van woningen opnieuw tegen het licht moet worden gehouden, omdat aardgas in o.a. Duitsland wordt gestimuleerd als schone brandstof. Warmtepompen daarentegen zijn zeer kostbaar en draaien nog voor een groot deel op stroom die wordt opgewekt in verouderde centrales
2. Indiener is tegen de realisatie van zonneparken op landbouwgrond of op water. Waarom wordt er voor windturbines een maximale hoogte van 15 meter aangehouden en zijn deze alleen toegestaan op agrarische erven? In het buitengebied zijn ook veel erven met een niet-agrarische functie. Indiener pleit voor één molen per erf, met een hoogte van 25 meter. Zonnepanelen zouden op daken moeten liggen en taluds die verder geen functie hebben.

Reactie

1. Duitsland kent een andere transitie dan Nederland. In gebieden met veel bruinkool betekent de stap naar aardgas al een flinke CO₂-reductie. Daarnaast is Duitsland al veel verder dan Nederland met de opwekking van wind- en zonne-energie. Hoewel aardgas minder CO₂ uitstoot dan kolen, blijft het een fossiele brandstof. In Nederland is er veel aandacht voor het aardgasvrij maken, omdat vrijwel alle woningen daarmee worden verwarmt. Door de ruimte beschikbaarheid van aardgas is in het verleden ook te weinig aandacht besteed aan een goede isolatie van woningen. Overigens zullen niet alle woningen tegelijk van het gas af gaan. Bij nieuwe woningen wordt de keuze gemaakt om deze niet meer op het gasnetwerk aan te sluiten. Voor oudere woningen waar weinig andere (betaalbare) opties beschikbaar zijn, blijft het gasnetwerk eerst nog wel bestaan. In de Transitievisiewarmte zal de gemeente aangeven welke warmteopties er per wijk en dorp beschikbaar zijn en hoe de tijdsvolgorde van afkoppeling van het aardgasnet eruit zal zien.
2. De spelregels voor zonneparken en kleine windturbines zoals die in 5.5.6 zijn geschetst, zijn bepaald door de Provincie. De provincie heeft in haar Verordening Romte voor ons als gemeente bindend vastgelegd welke ruimte we mogen benutten als het gaat om locatie, aantal en hoogte van windmolens tot 15 meter as-hoogte. Individuele nieuwe windmolens met een grotere hoogte zoals de door u voorgestelde 25 meter zijn niet mogelijk op grond van de verordening Romte. Als gemeente hebben wij bij de Provincie in een zienswijze bepleit om meer ruimte te geven voor windenergie en de koppeling met agrarische erven los te laten. Die ruimte krijgt geen enkele gemeente. Wij zijn op dit moment bezig om een toetsingskader op te stellen waar de verzoeken aan moeten voldoen en waar de gemeente aan gaat toetsen als er concrete initiatieven worden ingediend. Daarbij zijn voor ons de mogelijkheden die de provincie biedt leidend ten aanzien van het aantal, plaatsing en de maximale as-hoogte van 15 meter.

Wat betreft zonneparken houdt de gemeente rekening met de Zonneladder. Dit houdt in dat er eerst wordt gekeken hoeveel zonnepanelen geplaatst kunnen worden op de daken, binnen stedelijk gebied en overige gronden zoals; infrastructuur, zandwinplassen etc. Daarna wordt gekeken hoeveel landbouwgrond aanvullend nodig is.

De gronden die minder geschikt zijn voor landbouwkundig gebruik, genieten daarbij de voorkeur. Deze zonneladder willen we als gemeente verwerken in ons nieuwe beleid voor zonneparken

Ook voor de kleine windmolens van maximaal 15 meter geldt dat eerst onderzocht moet worden of er gewerkt kan worden met zonnepanelen op de daken van agrarische bedrijven. Pas wanneer is aangetoond dat dit niet mogelijk is kan een (individuele) procedure gestart worden voor de plaatsing van windmolens bij agrarische erven.

Inwoner 2

Samenvatting

1. Indiener is van mening dat het aardgasvrij maken van woningen opnieuw tegen het licht moet worden gehouden, de Europese commissie is voornemens aardgas als duurzame brandstof te bestempelen. Warmtepompen daarentegen zijn zeer kostbaar en niet energiezuinig
2. Indiener is pertinent tegen zonneparken, vooral op weidegrond. Er wordt onvoldoende gekeken naar de effecten voor biodiversiteit, natuur en weidevogels. Daarnaast wordt het Friese landschap verpest. Ook moet er veel meer onderzoek worden gedaan naar de effecten van zonneparken op water, omdat deze het licht tegen houden.
3. Indiener is van mening dat één windmolen per erf voldoende is. Eén of drie maakt nogal verschil voor het landschap

Reactie

1. Zie de reactie bij indiener 1, onder punt 1
2. Zie de reactie bij indiener 1, onder punt 2
3. Zie de reactie bij indiener 1, onder punt 2

Inwoner 3

Samenvatting

Vraag is of de demografische gegevens opgesplitst kunnen worden per kern. Anders worden woningen gebouwd die voor de gemeente juist zijn maar in een andere kern gebouwd zouden moeten worden.

Reactie

Per kern zijn gegevens bekend van de (huidige) bevolkingsopbouw. We weten dus wel per kern welke leeftijden er wonen. Dit zeg echter niet alles over de woningbehoefte per kern, omdat inwoners verhuizen voor opleiding, werk, etc. Er zijn hierdoor geen bevolkings- en huidshoudensprognoses op kernenniveau beschikbaar. We maken onze afweging over het woonbeleid daarom momenteel vooral op gemeenteniveau. Voor de nieuwe Woonvisie onderzoeken we of ook meer gegevens over de woningbehoefte per kern kunnen verzamelen.

Inwoner 4

Samenvatting

Momenteel is de toelaatbare oppervlakte van bijgebouwen 150m². Op een erf in het buitengebied is dit meestal een zeer geringe oppervlakte. Indiener pleit voor het verhogen van de toelaatbare oppervlakte voor bijgebouwen die passen bij de woonfunctie en de woonomgeving. Een kapschuur voor opslag wordt daarbij als voorbeeld gegeven.

Reactie

De Omgevingsvisie bevat het beleid op hoofdlijnen van de gemeente. Er zijn geen gedetailleerde uitspraken gedaan over de toegestane oppervlakte bijgebouwen. Wel geldt dat we deze vraag als gemeente vaker krijgen en dat we voornemens zijn om ons bijgebouwenbeleid te herzien. We verwerken dit in het Programma Buitengebied, waar we het komende jaar mee aan de slag gaan. In dit Programma werken we de hoofdlijnen uit de Omgevingsvisie verder uit. Zo is bijvoorbeeld aangegeven dat we onderscheid willen maken tussen verschillende gebieden en dat we bij nieuw plannen in het buitengebied rekening willen houden met de kernkwaliteiten van de verschillende landschapstypen.

Inwoner 5

Samenvatting

Indiener heeft waardering voor de Omgevingsvisie, maar mist nog de aandacht voor sociaal-economische en sociaal-culturele ontmoetingsplaatsen en –activiteiten. in Heerenveen als geheel en de wijken afzonderlijk. Behoudens het theater, bioscoop, bieb, Heerenveens Museum en de Kunstroute zijn er geen laagdrempelige voorzieningen om gelijkgestemden te ontmoeten.

Reactie

In de Omgevingsvisie wordt aangegeven dat het aanbod aan recreatie, cultuur en evenementen bijdraagt aan het woonplezier en de leefbaarheid in de gemeente. Wij zien cultuur ook als een middel om participatie en sociale verbinding te bevorderen (*Cultuur voor elkaar in Heerenveen, Cultuurnota 2017*).

Waar het gaat om (sociaal-culturele) ontmoetingsplaatsen en -activiteiten streeft de gemeente er naar om een basisniveau aan voorzieningen in de dorpen te handhaven. Uitbreiding van voorzieningen vanuit de gemeente ligt op dit moment niet voor de hand. Als er initiatieven vanuit de kernen zijn, zullen we als gemeente altijd kijken hoe we die kunnen ondersteunen. Wij zullen daarbij vooral initiatieven van inwoners faciliteren.

Inwoner 6

Samenvatting

1. De Omgevingsvisie lijkt mij een mooi en compleet stuk. Het ziet er goed uit, complimenten. Er zijn twee zaken waar ik graag op wil reageren. Er wordt gesproken over inzetten op fietsroutes en inzetten op bewegen. Heel mooi. Wat ik echter echt mis is het inzetten op lopen en wandelroutes. Wandelen is voor alles en iedereen supergoed. Lichamelijk, mentaal, geen vervuiling, geen kosten. In ieder geval voor Akkrum zijn meer wandelrondjes/ommetjes echt een wens die volgens mij ook eerder is aangegeven. Dus behalve ommetjes door het dorp, ook mogelijkheden zoeken voor ommetjes door/langs het buitengebied. Niet alleen voor bewoners maar ook voor toeristen/passanten zou dat een mooie toevoeging zijn.
2. Heel mooi om te lezen dat er gewerkt gaat worden aan een Programma Groen(structuur). Dat is heel goed, dat lijkt mij erg nodig. Ik wil bij deze meegeven dat een beter bomenbeleid en betere bescherming van bomen daar onderdeel van zouden moeten zijn. Ik zie hoe hier zeer onzorgvuldig met bomen wordt omgegaan, dat er geen kapvergunningen nodig zijn, dat te planten bomen die mooi worden gepresenteerd in plannen er niet komen en dat je als bewoner maar zeer moeizaam hier iets tegen kan doen. Ik kijk uit naar nieuwe ambitie en daadkracht van de gemeente op dit vlak.

Reactie

1. Wij zijn natuurlijk blij met de complimenten voor de Omgevingsvisie. Ook de gemeente Heerenveen ziet de meerwaarde van wandelen en dorpsommetjes voor de gezondheid en leefbaarheid in onze kernen. De gemeente zet in op het beheer, onderhoud en het versterken van het wandelknooppuntensysteem en faciliteert het ontwikkelen van thema- en beleefroutes. Het is echter wel zo, dat de gemeente op dit moment rondom de dorpen weinig gronden in eigendom heeft en geen middelen voor de realisatie van dorpsommetjes. In de Omgevingsvisie geven we aan dat we ruimtelijke kansen op het gebied van gezondheid en duurzaamheid willen benutten. Het realiseren van dorpsommetjes binnen dit streven in. Kortom, wanneer er ontwikkelingen plaatsvinden – bijvoorbeeld aan de rand van Akkrum – kijken we of hier nieuwe wandelrondjes aan te koppelen zijn.
2. De exacte reikwijdte van het Programma Groenstructuur moet nog worden bepaald. Maar het beheer en de bescherming van bomen zou daar onder kunnen vallen. Waar het gaat om het kappen van bomen willen wij aangeven dat de gemeente werkt met een lijst van waardevolle en monumentale bomen. Voor deze bomen geldt een kapverbod en wordt alleen een vergunning verstrekt als het echt niet anders kan (bijvoorbeeld vanwege ziekte of onveiligheid).

Bijlage 12

Overzicht ambtshalve aanpassingen

Bijlage 12 Ambtshalve aanpassingen

Naast aanpassingen die voortvloeien uit de zienswijzen, worden ook een aantal ambtshalve aanpassingen voorgesteld bij de vast te stellen in de Omgevingsvisie:

- Aanpassing van het inleidende hoofdstuk als gevolg van de georganiseerde informatieavonden en ingediende zienswijzen (hoofdstuk 1);
- Verschillende kleine correcties in de themakaarten, zoals het aanvullen van blauwe structuren en het aanpassen van de legenda (hoofdstuk 3, 4 en 5);
- Actualiseren van de bijlagen, bijvoorbeeld als gevolg van beleidsaanpassingen bij andere organisaties (ontwerp-Omgevingsverordening Fryslân);
- Een verduidelijkende passage met betrekking tot inbreidingslocaties in woongebieden (paragraaf 5.3);
- Aanpassingen in de tekst als gevolg van nieuw beleid dat is vastgesteld of in waarvan de voorbereiding verder gevorderd is (o.a. recreatiebeleid, watertakenplan en de Nota Kapitaalgoederen, onderwijsvoorzieningen) (hoofdstuk 5);
- Aanpassing in de begrenzingen in de gebiedenkaart. Hoewel een gedetailleerde begrenzing op visie-niveau lastig blijft, worden de grenzen van de verschillende gebiedstypen zo consequent mogelijk getrokken (hoofdstuk 6). Voorbeelden daarvan:
 - o Sportvelden, volkstuinen en jachthavens worden als gezien als een functie ondergeschikt aan de woongebieden (ipv het buitengebied). Dit was nu op bij verschillende dorpen nog anders ingetekend en nu gelijkgetrokken (Akkrum, Aldeboarn, Mildam en Nieuwhorne);
 - o Het bedrijventerrein langs de Leeuwarderstraatweg stond in het ontwerp op verschillende kaarten anders ingetekend (lint, bedrijventerrein). Er is voor gekozen om het deel waar de bedrijfsfunctie overheerst, aan te merken als zelfstandig bedrijventerrein. Dit heeft geleidt tot een nieuw deelgebied dat valt onder het gebiedstype bedrijventerrein: "Bedrijventerrein Leeuwarderstraatweg". Daar waar er sprake is van een afwisseling van woonfuncties en bedrijven, blijft het gebiedstype historische lintstructuur van toepassing;
 - o Ook in Tjalleberd is een nieuw deelgebied toegevoegd: "Woonbuurten Tjallerberd". Door de reeds aanwezige schaal en beoogde verdere uitbreiding van de woonbebouwing bij Tjalleberd, krijgt dit gebiedje een eigenstandig karakter dat los staat van de lintbebouwing aan de Aengwirdeweg. Daarmee is een eigen deelgebied wenselijk, zodat er meer gericht kan worden gestuurd op de gewenste (woon)kwaliteit;
 - o Bij de hoofdassen is gekeken welke percelen qua oriëntatie en ruimtelijke structuur bij de hoofdassen aansluiten en welke percelen meer onderdeel uitmaken van het onderliggende gebied (woongebieden of bedrijventerrein)
 - o Aanpassingen van gebiedsgrenzen als gevolg van aangekondigde woningbouwplannen (de Eide, Brandenburg, Jongbloed);
- Verplaatsen teksten naar een andere paragraaf als gevolg van gewijzigde gebiedsgrenzen (hoofdstuk 6) (onder andere tekst over woningbouwontwikkeling) Heerenveen Noordoost naar de na-oorlogse woongebieden, Woonbuurten Tjalleberd en Bedrijventerrein Leeuwarderstraatweg,
- Verschillende ondergeschikte tekstuele aanpassingen en verplaatsing van tekst om de leesbaarheid te vergroten;
- Tekstuele aanpassing en verduidelijking met betrekking tot de inzet van het instrument programma's (hoofdstuk 7).